บทความที่ : 1
Article :

จริยธรรมในการบริหารรัฐกิจสำหรับศตวรรษที่ 21 : ตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉก

Ethics in Public Administration for the 21st Century : Pentagram Ethical Model

ประโยชน์ ส่งกลิ่น*

Prayote Songklin

*วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม [College of Politics and Governance, Mahasarakham University]; E-mail: prayote@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมในการบริหารรัฐกิจสำหรับศตวรรษที่ 21 ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ การวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยในบทความผู้เขียนได้นำเสนอตัวแบบที่ชื่อว่า “ตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉก” (pentagram ethical model) ซึ่งมีองค์ประกอบของจริยธรรมอยู่ 5 ประการ คือ (1) หน้าที่หรือผลประโยชน์สาธารณะ (2) กฎเกณฑ์หรือกฎหมาย (3) ผลลัพธ์หรือความดีสูงสุด (4) คุณธรรมหรือลักษณะนิสัย และ(5) การสำนึกรู้หรือสามัญสำนึก โดยที่องค์ประกอบประการแรก มีแหล่งที่มาของจริยธรรมจากธรรมชาติของการบริการสาธารณะ และองค์ประกอบอีก 4 ประการที่เหลือมีแหล่งที่มาของจริยธรรมจากทัศนคติในเชิงปรัชญา

คำสำคัญ : จริยธรรม; ตัวแบบเชิงจริยธรรม; ตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉก

Abstract

This article aims to study about ethics in public administration for the 21st century. Methodology used in the study is a documentary research. In the article, the author proposed a model called "pentagram ethical model." The model consists of five components of ethics: (1) duties or public interest, (2) rules or laws, (3) results or greatest good, (4) virtues or character, and (5) intuition or common sense. The first component of ethics comes from the nature of public service and the others four components of ethics come from philosophical perspectives.

Keywords : Ethics; Ethical Model; Pentagram Ethical Model

บทนำ

โดยทั่วไป คำว่า “จริยธรรม” (ethics) หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับความประพฤติที่ถูกต้องและการมีชีวิตที่ดี มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “ศีลธรรม” (morals) แต่แตกต่างกันในแง่ที่ว่า คำว่า “จริยธรรม” จะมีนัยของความประพฤติที่ถูกต้องและชีวิตที่ดีในเชิงทฤษฎี ในขณะที่คำว่า “ศีลธรรม” จะมีนัยของความประพฤติที่ถูกต้องและการมีชีวิตที่ดีในความเป็นจริง (Lynch and Lynch, 2009: p. 6; Martinez, 2009: p. xii) ประเด็นเกี่ยวกับจริยธรรมในการบริหารรัฐกิจเริ่มมีการศึกษาในเชิงวิชาการมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 แต่ในช่วงแรกเนื้อหาในสาขาวิชายังไม่มีความครอบคลุมมากนัก จนผ่านมาถึงทศวรรษที่ 1990 สาขาวิชานี้จึงได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ในช่วง 1-2 ทศวรรษสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 เป็นช่วงเวลาที่การศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมในการบริหารรัฐกิจได้มีการพัฒนาและสั่งสมองค์ความรู้มาจนถึงขั้นที่เป็นสาขาวิชาอย่างเต็มรูปแบบ ภายใต้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์หรือการบริหารรัฐกิจดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (Cooper, 2001: pp. 1-16)

ในช่วง 25 ปีสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 แนวคิดของจริยธรรมการบริหารรัฐกิจที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ (result-based ethics) ได้มีการพัฒนาเป็นอย่างมาก มีการเกิดขึ้นของแนวคิดตลาดเสรีและการให้ความสำคัญกับคุณค่าของทางเลือกส่วนบุคคล ในฐานะที่เป็นเกณฑ์อันดับแรกของการตัดสินความดีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลที่เกิดขึ้นตามแนวคิดในทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ (public choice theory) จากการที่ได้รับอิทธิพลมาจากสำนักประโยชน์นิยม ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะมีแกนกลางของแนวคิดอยู่ที่การตอบสนองความชอบส่วนบุคคล (individual preference) ในฐานะที่เป็นพื้นฐานของการกระทำทางการเมืองและการบริหาร และการให้ความสำคัญกับการลดต้นทุนของการกระทำโดยรวม เป้าหมายที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความชอบส่วนบุคคลมากที่สุดนั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการมุ่งเน้นผลลัพธ์ วิธีการเพื่อขยายความเป็นส่วนบุคคลและทางเลือกเสรี เช่น การขายทรัพย์สินของรัฐบาล การถ่ายโอนการผลิตของภาครัฐไปสู่ภาคเอกชน การตอบสนองความต้องการของลูกค้า และการส่งเสริมให้มีการเจรจาต่อรองผลประโยชน์ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนแทนการที่รัฐเป็นผู้กำหนดแต่เพียง

ฝ่ายเดียว เป็นต้น กลายเป็นผลที่ต้องการจากการดำเนินงานของรัฐบาล (Pops, 2001: p. 198 และ นพพล อัคฮาด, 2560: 491 - 492)

จากแนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะและการอ้างเหตุผลทางจริยธรรมโดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในตอนปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ผู้บริหารงานภาครัฐในประเทศที่พัฒนาแล้วจำนวนมากหันมาให้ความสำคัญกับการเปิดให้มีการแข่งขัน (competition) แนวคิดแบบผู้ประกอบการ (entrepreneurialism) การมอบอำนาจ (empowerment) การจัดการโดยมุ่งเน้นพันธกิจ (mission) แทนการมุ่งเน้นกฎระเบียบ (rule) การมุ่งเน้นผลลัพธ์ (result) แทนการมุ่งเน้นสิ่งนำเข้า (input) โดยมีการเลือกของผู้บริโภค (consumer choice) เป็นดวงดาวนำทางในการกำหนดนโยบายและเป้าหมายของรัฐบาล และกลายเป็นกรอบแนวคิดทางจริยธรรมกระแสหลักที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมาก เมื่อโลกย่างเข้าสู่ศตวรรษที่ 21

เมื่อโลกเริ่มเข้าสู่ศตวรรษใหม่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐจึงต้องเผชิญกับความท้าทายเชิงจริยธรรมในองค์การของรัฐบาลที่มีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างมาก เหนือสิ่งอื่นใดขอบเขตของสิ่งที่เรียกว่าภาครัฐและภาคเอกชนได้เลือนหายไปเกือบทั้งหมด และสิ่งที่ตามมาก็คือผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐไม่รู้หรือไม่แน่ใจว่าจะสามารถทำสิ่งที่ถูกต้องด้วยวิธีการที่เหมาะสมได้อย่างไร การถ่ายโอนภารกิจจากภาครัฐไปสู่ภาคเอกชน (privatization) ที่มีการนำไปปฏิบัติในประเทศต่างๆ ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ต่อเนื่องมาจนถึงต้นศตวรรษที่ 21 ทำให้ประชาชน บุคลากรที่มาจากการเลือกตั้ง และผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่าง (1) องค์การภาครัฐและองค์การภาคเอกชน (2) ผู้บริหารที่อยู่ในภาครัฐและผู้บริหารที่อยู่ในภาคเอกชน และ (3) จริยธรรมที่ใช้ในภาครัฐและจริยธรรมที่ใช้ในภาคเอกชนได้อย่างชัดเจน (Menzel, 2007, pp. 3-4) และปัญหาที่ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือปัญหาทางด้านจริยธรรมในการบริหารงานภาครัฐ ดังนั้น สิ่งที่ต้องการอย่างเร่งด่วนในการบริหารรัฐกิจในศตวรรษที่ 21 ก็คือ แนวคิดหรือตัวแบบเชิงจริยธรรมของการบริหารรัฐกิจที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและการแก้ไขปัญหาทางด้านจริยธรรมที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการภาครัฐ

วัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนจะได้ศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับ “ตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉก” (pentagram ethical model) ในฐานะที่เป็นแนวคิดเชิงจริยธรรมในการบริหารรัฐกิจสำหรับศตวรรษที่ 21 ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ การวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยการศึกษาข้อมูลจากหนังสือ บทความ เอกสารวิชาการและเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ แหล่งข้อมูลในการค้นคว้า ได้แก่ ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยมหาสารคามและเว็บไซต์ต่างๆ ช่วงเวลาของการศึกษาคือระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2561 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2561

ผลการศึกษา

ในการนำเสนอผลการศึกษา ผู้เขียนจะได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 หัวข้อหลัก ได้แก่ (1) นิยามและองค์ประกอบของจริยธรรม (2) ตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉก (3) องค์ประกอบของตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉก และ (4) การสรุปและวิเคราะห์ ซึ่งเนื้อหาที่เป็นรายละเอียดในแต่ละหัวข้อมีดังต่อไปนี้

1. นิยามและองค์ประกอบของจริยธรรม

ในการศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมในการบริหารรัฐกิจสำหรับศตวรรษที่ 21 ผู้เขียนได้ให้ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” และคำว่า “จริยธรรมในการบริหารรัฐกิจ” ไว้ดังต่อไปนี้

คำว่า “จริยธรรม” (ethics) หมายถึง มาตรฐานที่มั่นคงของความถูกต้องและความผิดพลาดที่เป็นตัวกำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่มนุษย์ควรทำและไม่ควรทำ ซึ่งโดยทั่วไปจะพิจารณาในแง่ของหน้าที่ กฎเกณฑ์ ผลลัพธ์ คุณธรรมและการสำนึกรู้ (ปรับปรุงจาก Svara, 2015, p. 12)

คำว่า “จริยธรรมในการบริหารรัฐกิจ” (ethics in public administration) หมายถึง มาตรฐานที่มั่นคงของความถูกต้องและความผิดพลาดที่เป็นตัวกำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่เจ้าหน้าที่ของรัฐควรทำและไม่ควรทำ ซึ่งโดยทั่วไปจะพิจารณาในแง่ของหน้าที่ กฎเกณฑ์ ผลลัพธ์ คุณธรรมและการสำนึกรู้ (ปรับปรุงจาก Svara, 2015, p. 22)

จากคำนิยามดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบของจริยธรรม 5 ประการ โดยองค์ประกอบ 1 ประการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติของการบริการสาธารณะ (nature of public service) และองค์ประกอบอีก 4 ประการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทัศนะในเชิงปรัชญาของจริยธรรม (philosophical perspective to ethics) ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวพร้อมทั้งคำอธิบายมีดังต่อไปนี้ (ปรับปรุงจาก Svara, 2015, p. 12 และ Garofalo and Geuras, 2006, pp. 13-14)

(1) หน้าที่ (duties) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่คาดหวังว่าจะต้องมีเมื่อเขาได้เข้าครอบครองบทบาทบางอย่าง หรือพันธกรณีที่บุคคลจะต้องปฏิบัติเมื่อได้รับบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่การงาน โดยในบริบทของการบริหารรัฐกิจ องค์ประกอบข้อนี้หมายถึง “ผลประโยชน์สาธารณะ” (public interest)

(2) กฎเกณฑ์ (rules) หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับชนิดของการกระทำที่ถูกต้องและมีลักษณะบังคับ

(3) ผลลัพธ์ (results) หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดผลดีสูงสุดต่อคนจำนวนมากที่สุด

(4) คุณธรรม (virtues) หมายถึง ลักษณะนิสัยที่จะทำให้ได้มาซึ่งความเป็นเลิศทางศีลธรรม หรือคุณสมบัติของผู้ที่เป็นคนดี

(5) การสำนึกรู้ (intuition) หมายถึง สามัญสำนึก (common sense) ที่คอยเฝ้าสังเกตความเหมาะสมทางศีลธรรมซึ่งมีอยู่โดยธรรมชาติในตัวของบุคคล

2. ตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉก (Pentagram Ethical Model)

ในการปฏิบัติที่เป็นแบบฉบับของการบริหารจัดการภาครัฐนั้น ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐมักจะใช้แนวคิดมากกว่าหนึ่งแนวคิดในการอธิบายและตัดสินใจเชิงจริยธรรม มีนักวิชาการหลายคนได้เสนอให้มีการใช้มุมมองจากหลายแหล่งมารวมกัน ยกตัวอย่างเช่น สวารา (Svara) บาวแมนและเวสท์ (Bowman and West) เลวิสและกิลล์แมน (Lewis and Gilman) กาโรฟาโลและเจอรัส (Garofalo and Geuras) เดนฮาร์ดท์ (Denhardt) บอค (Bok) และสเตวาร์ทและสปรินฮอลล์ (Stewart and Sprinhall ที่ได้เสนอแนะไว้ว่าผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐควรจะใช้แนวคิด จำนวน 2 หรือ 3 หรือ 4 แนวคิดประกอบกันในการตัดสินใจเชิงจริยธรรม แต่

ในจำนวนนักวิชาการเหล่านี้ ไม่มีใครคนใดคนหนึ่งเพียงลำพังที่ได้เสนอแนะให้ใช้แนวคิดจำนวน 5 ประการรวมกัน (อ้างใน Svara, 2015, pp. 78-79; Svara, 2007, pp. 22-28; Bowman and West, 2015, pp. 118-120; Garofalo and Geuras, 2006, pp. 13-14; Lewis and Gilman, 2012, p. 120; และ Lewis and Gilman, 2005, p. 125)

จากคำแนะนำของนักวิชาการที่ได้สนับสนุนให้มีการใช้เกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรมหลายวิธีรวมกันดังกล่าว ทำให้ผู้เขียนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่จะรวมเกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมทั้ง 5 วิธีเข้าด้วยกัน* โดยเกณฑ์การตัดสินแต่ละประการจะขึ้นอยู่กับและสนับสนุนโดยเกณฑ์ข้ออื่นๆ โดยการรวมหน้าที่ (duties) ซึ่งถือเป็นตัวกำหนดจุดเน้นและทิศทางต่อพันธกรณีเชิงจริยธรรมของผู้บริหารในภาครัฐ เข้ากับแนวคิดทางปรัชญาอีก 4 ประการ ประกอบกันเข้าเป็น “ตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉก” (pentagram ethical model) โดยตัวแบบประกอบด้วย (1) หน้าที่ (duties) อยู่ที่ยอดบนสุดของดวงดาว (2) กฎเกณฑ์ (rules) และ (3) ผลลัพธ์ (results) อยู่ที่ปีกด้านซ้ายและขวาของดวงดาว และ (4) คุณธรรม (virtues) และ (5) การสำนึกรู้ (intuition) อยู่ที่หางทั้งสองข้างของดวงดาว จากภาพของตัวแบบสื่อนัยว่าองค์ประกอบทั้งหมดของตัวแบบมีการเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยมีหน้าที่ (ผลประโยชน์สาธารณะ) เป็นตัวชี้เป้าหมาย รักษาดุลโดยกฎเกณฑ์ (กฎหมาย)

---

* เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรม 5 ประการ ประกอบด้วย (1) เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหน้าที่ (duties-based ethics) (2) เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎเกณฑ์ (rules-based ethics) (3) เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลลัพธ์ (results-based ethics) (4) เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม (virtues-based ethics) และ (5) เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสำนึกรู้ (intuition-based ethics) โดยเกณฑ์การตัดสินประการแรกมีที่มาจากธรรมชาติของการบริการสาธารณะ (nature of public service) และเกณฑ์การตัดสินอีก 4 ประการที่เหลือมีที่มาจากทัศนะในเชิงปรัชญา (philosophical perspective to ethics) คนโดยทั่วไปจะใช้เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมเพียงแค่ 4 ประการ คือประการที่ 2-5 เท่านั้น แต่สำหรับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในภาครัฐจะต้องใช้เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมประการที่ 1 เพิ่มเข้ามาด้วย จึงจะทำให้บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีจริยธรรมในการปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริง (สำหรับความหมายหรือสาระสำคัญของเกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมแต่ละประการ โปรดดูในหัวข้อที่ 1 : นิยามและองค์ประกอบของจริยธรรม)

และผลลัพธ์ (ความดีสูงสุด) และคัดท้ายโดยคุณธรรม (ลักษณะนิสัย) และการสำนึกรู้ (สามัญสำนึก)

ตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉกนี้ สื่อความหมายว่าผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐควรปฏิบัติหน้าที่ที่สอดคล้องกับผลประโยชน์สาธารณะ โดยพยายามถ่วงดุลระหว่างการปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์และการกระทำเพื่อความดีสูงสุดที่จะเกิดขึ้นต่อมหาชน และในขณะเดียวกันก็ต้องใช้คุณธรรมและสามัญสำนึกเป็นเครื่องตรวจสอบและกำกับความเที่ยงตรงของตนเอง นี่คือดวงดาวนำทางที่สมบูรณ์แบบสำหรับผู้บริหารและบุคลากรเมื่อต้องประสบกับปัญหาเชิงจริยธรรมในหน่วยงานภาครัฐ องค์ประกอบของตัวแบบทำหน้าที่เป็นเสมือนตัวกรองที่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นแง่มุมที่แตกต่างของสถานการณ์ที่จำเป็นจะต้องใช้ทางเลือกเชิงจริยธรรม ตัวแบบจะช่วยกำหนดทางเลือกและการพิจารณาในเชิงจริยธรรมที่สอดคล้องกับองค์ประกอบแต่ละข้อ และนอกจากนี้ การใช้องค์ประกอบทั้งหมดของตัวแบบรวมกันยังช่วยในการป้องกันจุดอ่อนที่มักจะเกิดขึ้นจากการใช้องค์ประกอบเพียงข้อใดข้อหนึ่งตามลำพังได้อีกด้วย (ปรับปรุงจากแนวคิดของ Svara, 2015, pp. 82-83 และ Garofalo and Geuras, 2006, pp. 13-14) โดยตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉกสามารถแสดงออกมาเป็นภาพได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 : แสดงตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉก
ที่มา : ปรับปรุงจาก Svara, 2015: 82 และ Garofalo and Geuras, 2006:13-14

3. องค์ประกอบของตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉก (Components of Pentagram Ethical Model)

ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนจะได้อธิบายถึงรายละเอียดขององค์ประกอบของตัวแบบทั้ง 5 ประการ โดยในการอธิบายรายละเอียดขององค์ประกอบแต่ละประการ จะได้นำเสนอใน 3 ประเด็นหลักคือ (1) แนวคิดทฤษฎีขององค์ประกอบแต่ละประการ (2) คำถามเพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ขององค์ประกอบแต่ละประการ และ (3) ข้อดีและจุดอ่อนขององค์ประกอบแต่ละประการ ซึ่งเนื้อหาที่เป็นรายละเอียดมีดังต่อไปนี้

3.1 หน้าที่ : ผลประโยชน์สาธารณะ (Duties : Public Interest)

คำว่า “หน้าที่” (duties) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่คาดหวังว่าจะต้องมีเมื่อเขาได้เข้าครอบครองบทบาทบางอย่าง หรือเป็นพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติเมื่อได้รับบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่การงาน สำหรับบุคคลผู้ที่ทำงานในองค์การภาครัฐหน้าที่จะมีความสำคัญเป็นพิเศษ โดยพวกเขาจะต้องให้บริการสาธารณะ จะต้องทำให้เป้าหมายของหน่วยงานประสบความสำเร็จ และจะต้องจัดการและดูแลทรัพยากรสาธารณะ เมื่อมองในมุมแคบ คำว่าหน้าที่จะหมายถึงขอบเขตที่จำกัดของการกระทำที่บุคคลจะต้องปฏิบัติโดยไม่ต้องมีคำถาม หรือหมายถึงพันธะกรณี ความรับผิดชอบและความคาดหวังที่จะต้องทำให้สำเร็จที่กำหนดให้บุคคลกระทำ ซึ่งอำนาจในการบังคับมาจากแหล่งภายนอก โดยนัยนี้ หน้าที่ที่สำคัญที่สุดของเจ้าหน้าที่รัฐก็คือการเชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชาหรือผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า (Svara, 2015: pp. 12-13).

การบริหารรัฐกิจตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “หน้าที่” ในแง่ที่ว่า บุคคลผู้แสวงหาตำแหน่งในองค์การภาครัฐโดยทั่วไปแล้วมีแรงบันดาลใจมาจากการมีสำนึกในหน้าที่ของการให้บริการ พวกเขาปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ต้องการทำประโยชน์ให้แก่สังคม หรือการตอบสนองผลประโยชน์สาธารณะ ซึ่งถือเป็นตัวบ่งชี้แรงบันดาลใจของการให้บริการสาธารณะ ตัวบ่งชี้ดังกล่าวไม่ได้มีพันธกรณีเชิงจริยธรรมในตัวของมันเอง แต่มันเป็นสิ่งที่ให้พื้นฐานสำหรับคุณค่าทางจริยธรรมที่มีรากฐานมาจากหน้าที่ นอกจากนี้ องค์ประกอบของตัวแบบในข้อหน้าที่นี้ยังมีความเกี่ยวข้องมากเป็นพิเศษสำหรับผู้ที่เข้ามาสู่ตำแหน่งของการบริการสาธารณะ เนื่องจากการมุ่งเน้นในการ

ให้บริการเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำใช้บุคคลเลือกที่จะสู่ตำแหน่งงานหรือเลือกอาชีพทางด้านนี้ ในขณะที่องค์ประกอบของตัวแบบในข้ออื่นๆ เช่น กฎเกณฑ์และผลลัพธ์เป็นต้น เป็นตัวช่วยในการที่จะกำหนดว่าบุคคลจะให้บริการผู้อื่นอย่างไร และจะจัดการต่อความท้าทายที่จะต้องประสบในตำแหน่งและอาชีพของการบริการสาธารณะได้อย่างไร โดยนัยนี้ “หน้าที่” จึงถือเป็นศูนย์กลางของจริยธรรมการบริหาร (Svara, 2015: pp. 13-15)

ในสังคมประชาธิปไตย ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐได้รับการคาดหวังว่าจะต้องให้บริการพลเมืองที่เป็นปัจเจกบุคคลและรับผิดชอบต่อประชาชน ความรับผิดชอบเหล่านี้สามารถที่จะขยายออกไปเพื่อรวมเอาการสนับสนุนส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตยในตัวของมันเองด้วย พวกเขาจะต้องอุทิศตนเพื่อให้บริการต่อสาธารณชนทั้งหมด ความรับผิดชอบพื้นฐานของผู้บริหารและบุคลากรภาครัฐจำนวนมากจะมาจากความคาดหวังที่มีต่อหน่วยงานและเป้าหมายขององค์การ ซึ่งความรับผิดชอบเหล่านี้ได้แก่ (1) การกำหนดให้ผลประโยชน์สาธารณะอยู่เหนือผลประโยชน์ส่วนบุคคลหรือผลประโยชน์ของหน่วยงาน (2) ต้องแสดงออกถึงการมุ่งเน้นการบริการและพันธกรณีเพื่อการบริการ (3) มีพันธกรณีที่จะต้องยึดถือความเป็นธรรมเชิงกระบวนการ (4) จะต้องยึดถือและสนับสนุนการปฏิบัติตามกฎหมาย (5) ต้องใช้ทรัพย์สินสาธารณะด้วยความรับผิดชอบ (6) ต้องสนับสนุนกระบวนการประชาธิปไตย (7) มีการติดต่อสื่อสารอย่างซื่อสัตย์กับผู้บังคับบัญชาและสาธารณชน และ (8) ต้องรับผิดชอบต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายของผู้บังคับบัญชาฝ่ายการเมือง ในขณะเดียวกันก็จะต้องตรวจสอบทางเลือกของนโยบายทั้งหมดอย่างรอบคอบ และใช้ภาวะความเป็นผู้นำให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ของตน (Svara, 2015: pp. 33-35)

ลอว์ตัน (Lawton) เรย์เนอร์ (Rayner) และลาสธูเซ็น (Lasthuizen) ได้ชี้ว่าองค์การก็เหมือนกับรัฐ (polis) เป็นสถานที่สำหรับทำให้มนุษย์มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น เจ้าหน้าที่รัฐทำงานในองค์การซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างอำนาจและสายการบังคับบัญชา และเป็นสถานที่ที่อำนาจถูกบังคับใช้ ภายในองค์การเหล่านี้ปัจเจกบุคคลมีบทบาทเฉพาะที่จะต้องกระทำ และมีหน้าที่ซึ่งเกิดขึ้นมาจากหน่วยงานของพวกเขา ดังนั้น จริยธรรมของปัจเจกบุคคลจึงตั้งอยู่ภายในบริบทขององค์การ และยิ่งไปกว่านั้นก็คือ ปัจเจกบุคคลยังอยู่ภายใต้ความเป็นวิชาชีพบางอย่าง และความเป็นวิชาชีพเหล่านี้

จะมีคุณค่าและจริยธรรมของตนเองที่เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องยึดถือ ดังนั้น เมื่อมองไปที่ปัจเจกบุคคลซึ่งปฏิบัติงานอยู่ภายในองค์การหรือภายในวิชาชีพ เราจำเป็นจะต้องพิจารณาถึงขอบเขตที่ว่าองค์การหรือความเป็นวิชาชีพโดยตัวของมันเองก็คือ “จริยธรรม” ซึ่งบุคลากรที่อยู่ในสังกัดจะต้องยึดถือและปฏิบัติตาม (Lawton, Rayner and Lasthuizen, 2013: pp. 23-25)

ในการที่จะดึงเอาแนวคิดแกนกลางขององค์ประกอบในข้อนี้ออกมา ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐควรจะต้องมีความสำนึกเกี่ยวกับ “หน้าที่” อยู่ในใจ และใช้คำถามต่อไปนี้เป็นตัวกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน (Svara, 2015: pp. 85, 198)

(1) ทำอย่างไรผลประโยชน์สาธารณะจึงจะสามารถขับเคลื่อนไปได้ในสถานการณ์ทั่วไปและสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง

(2) อะไรคือความรับผิดชอบของฉันต่อองค์การ ต่อผู้บังคับบัญชาฝ่ายการเมืองและต่อสาธารณชน

ประโยชน์หรือข้อดีที่สำคัญขององค์ประกอบในข้อนี้ก็คือ ทำให้มีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาชุดของความคาดหวังเชิงจริยธรรมที่มั่นคงและมีความสอดคล้องต้องกันอย่างสูง ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการตรวจสอบว่าอะไรเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีของหน้าที่สาธารณะ ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่จะอธิบายและขยายขอบเขตรายการ (list) ของมาตรฐานของความถูกต้องและความผิดพลาด ที่เป็นตัวกำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่มนุษย์ควรทำหรือไม่ควรทำบนพื้นฐานของสำนึกในหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Svara, 2015: pp. 14, 59)

ปัญหาหรือจุดอ่อนที่สำคัญขององค์ประกอบในข้อนี้ก็คือ ประการแรก เป็นไปไม่ได้ที่จะอธิบายความรับผิดชอบขั้นพื้นฐานของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐ โดยไม่อ้างอิงหรือเชื่อมโยงไปถึงองค์ประกอบในข้ออื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ประกอบข้อคุณธรรมและกฎเกณฑ์ และประการที่สอง ความรับผิดชอบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหน้าที่มีประโยชน์กว้างไกลเท่าที่มันจะครอบคลุมไปถึงได้ แต่ความรับผิดชอบเหล่านี้ไม่ได้พยายามที่จะตรวจสอบหรือสืบค้นในเรื่องที่เกี่ยวกับธรรมชาติของความดีหรือการคิดคำนวณผลประโยชน์ที่จะได้รับแต่อย่างใด (Svara, 2015: pp. 59-60)

3.2 กฎเกณฑ์ : กฎหมาย (Rules : Law)

คำว่า “กฎเกณฑ์” (rules) หมายถึง การที่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐมีรากฐานของการตัดสินใจเชิงจริยธรรมอยู่ที่การประยุกต์ใช้กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ องค์ประกอบในข้อนี้ใช้คุณค่าที่ได้มาจากความเห็นพ้องต้องกันหรือคุณค่าที่ได้มีการกำหนดไว้ หรือข้อกำหนดทางศีลธรรมของบุคคลเป็นตัวกำหนดแนวการกระทำในการใช้องค์ประกอบในข้อนี้ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐจำเป็นจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับชุดของกฎเกณฑ์ และความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อประยุกต์ใช้กฎเกณฑ์เหล่านั้นได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ที่เป็นจริง องค์ประกอบในข้อนี้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับองค์ประกอบของจริยธรรมข้อหน้าที่ แต่มีความแตกต่างกันในแง่ของแหล่งของพฤติกรรมที่คาดหวัง องค์ประกอบข้อกฎเกณฑ์จะมุ่งเน้นที่ความถูกต้องที่เป็นสากลหรือสำนึกที่สามารถตรวจสอบได้อย่างเป็นวัตถุวิสัย ในขณะที่องค์ประกอบข้อหน้าที่จะเน้นในเรื่องพันธกรณีที่มาจากธรรมชาติของบทบาทในการบริการสาธารณะ ประเด็นสำคัญขององค์ประกอบในข้อนี้ก็คือเรื่องแหล่งที่มาของกฎเกณฑ์ ในระดับพื้นฐาน เรามองกฎหมายในฐานะที่เป็นแหล่งของแนวทางสำหรับการกระทำ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐที่มีความรับผิดชอบจะต้องปฏิบัติงานภายใต้กรอบของกฎหมาย ลักษณะที่เป็นแกนกลางของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยก็คือการตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย ไม่ใช่ความต้องการส่วนตัวของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานของรัฐบาล (Savara, 2015: p. 66)

วิธีการที่จะกำหนดหลักการสากลก็คือ การกำหนดแนวทางที่ครอบคลุมจากสิ่งซึ่งเป็นที่มาของกฎเกณฑ์ วิธีการอย่างเป็นระบบที่มีความสำคัญมากที่สุดในการกำหนดกฎเกณฑ์ ซึ่งมักจะมีการอ้างกันอยู่โดยทั่วไปในวรรณกรรมที่เกี่ยวกับจริยธรรมในการบริหารรัฐกิจก็คือ ปรัชญาของค้านท์ (Kant) ตามแนวคิดของค้านท์ คุณค่าเชิงศีลธรรมของการกระทำถูกกำหนดโดยกฎเกณฑ์จากสิ่งซึ่งการกระทำได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็นแนวทางเพื่อการพัฒนาหลักการ โดยค้านท์ได้กำหนดคำสั่งอย่างไม่มีเงื่อนไข (categorical imperative) ไว้ว่า “บุคคลควรกระทำเฉพาะสิ่งที่สามารถกำหนดเป็นกฎสากลได้” (อ้างใน Svara, 2015: p. 67)

ฟอกซ์ (Fox) ได้อธิบายไว้ว่า ฐานะตำแหน่ง (positions) อาจจะถูกจัดประเภทว่าเป็นกฎเกณฑ์ เมื่อมันผูกเข้ากับแนวคิดที่เป็นหลักการสำคัญของสิ่งที่เป็น

พื้นฐานและมีอำนาจบังคับ เท่าๆ กับข้อผูกมัดหรือข้อบังคับในสำนึกทางศีลธรรม กฎเกณฑ์จะเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิดด้วยตัวของตัวเอง หรือมาจากกฎเกณฑ์ที่สูงกว่าที่ได้มาจากการใช้เหตุผล แทนที่จะมาจากการคำนวณผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น (Fox, 2001: 113)

ในการที่จะดึงเอาแนวคิดแกนกลางขององค์ประกอบในข้อนี้ออกมา ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐควรจะต้องมีความสำนึกเกี่ยวกับ “กฎเกณฑ์” อยู่ในใจ และใช้คำถามต่อไปนี้เป็นตัวกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน (Svara, 2015: pp. 85-86, 198)

(1) อะไรคือกฎเกณฑ์ที่สำคัญที่สุดที่จะใช้เป็นเครื่องนำทางของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานแห่งใดแห่งหนึ่ง

(2) บุคคลจะจัดลำดับความสำคัญของกฎเกณฑ์เหล่านี้ได้อย่างไร

(3) มีกฎเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งหรือไม่ที่จะต้องทำเป็นอันดับแรก โดยไม่สามารถนำกฎเกณฑ์ข้ออื่นๆ มาทำก่อนหน้าได้

(4) บุคคลจะสามารถประยุกต์ใช้กฎเกณฑ์เหล่านี้ในสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงได้อย่างไร

ประโยชน์หรือข้อดีขององค์ประกอบในข้อนี้ก็คือ ประการแรก กฎเกณฑ์เป็นแหล่งของจริยธรรมที่มาจากภายนอก มันเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าบุคคลและองค์การที่บุคคลทำงานอยู่ และประการที่สอง กฎเกณฑ์เป็นตัวกำหนดแนวทางที่ชัดเจนว่าบุคคลควรทำอะไรหรือไม่ควรทำอะไร (Svara, 2015: p. 71)

ปัญหาหรือจุดอ่อนขององค์ประกอบในข้อนี้ก็คือ ประการแรก ข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญและกฎเกณฑ์ที่เป็นสากลอาจจะไม่ถูกต้องและไม่ครอบคลุม และประการที่สอง องค์ประกอบในข้อนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในฐานะที่ขาดแรงกระตุ้นในเชิงบวกหรือการขาดจิตวิญญาณของความเชื่อมั่นต่อพันธกรณีในเชิงจริยธรรม เช่น ในกรณีของผู้ที่ทำตามกฎเกณฑ์โดยไม่เต็มใจหรือไม่ได้เห็นคุณค่าของการกระทำเช่นนั้น แต่ที่ต้องทำเพราะถูกบังคับด้วยกฎหมาย ย่อมไม่อาจจะถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีจริยธรรมอย่างแท้จริง เป็นต้น (Svara, 2015: p. 71)

3.3 ผลลัพธ์ : ความดีสูงสุด (Results : Greatest Good)

คำว่า “ผลลัพธ์” (results) หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดผลดีสูงสุดต่อคนจำนวนมากที่สุด องค์ประกอบในข้อนี้มีแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับองค์ประกอบข้อกฎเกณฑ์ เนื่องจากองค์ประกอบในข้อนี้จะเน้นในเรื่องของจุดจบ วัตถุประสงค์และ

เป้าหมายซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำ แทนที่จะเป็นกฎเกณฑ์ที่มาก่อนการกระทำ สำนักประโยชน์นิยม (utilitarianism) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งขององค์ประกอบข้อผลลัพธ์เห็นว่าไม่มีกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมที่ให้แนวทางตัดสินสำหรับการกระทำที่กำหนดไว้ล่วงหน้า (priori) การกระทำจะถูกหรือผิดขึ้นอยู่กับผลของมัน สำหรับมิลล์ (Mill) ซึ่งเป็นนักประโยชน์นิยมคนสำคัญ การกระทำจะมีความถูกต้องตราบเท่าที่มันก่อให้เกิดผลลัพธ์ในขั้นสุดท้ายที่ดี เมื่อพิจารณาอรรถประโยชน์สำหรับสังคมทั้งหมดโดยรวม ทางเลือกที่ดีที่สุดก็คือมันก่อให้เกิดผลดีสูงสุดสำหรับคนจำนวนมากที่สุด บุคคลสามารถที่จะประเมินผลลัพธ์ของการกระทำแยกออกจากกันเป็นแต่ละกรณี หรือประเมินผลลัพธ์สูงสุดโดยรวมของสังคมทั้งหมดก็ได้ (Svara, 2015: pp. 72-73)

ปอปส์ (Pops) ได้อธิบายไว้ว่าการตัดสินใจเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลลัพธ์ก็คือการยอมรับเกณฑ์การตัดสินดังกล่าวในฐานะที่เป็นมาตรฐานของสิ่งซึ่งเป็นความถูกและความผิดทางศีลธรรม สิ่งที่ใช้อ้างอิงในขั้นสุดท้ายก็คือการเปรียบเทียบจำนวนของผลประโยชน์ที่ผลิตได้หรือถูกคาดหวังว่าจะผลิตได้ นั่นคือ ความดีหรือความเลวของผลของการตัดสินใจเป็นตัวกำหนดทางเลือก เป้าหมายหรือผลลัพธ์โดยตัวของมันเองไม่ใช่ความดีเชิงศีลธรรม (Pops, 2001: p. 195)

ในการที่จะดึงเอาแนวคิดแกนกลางขององค์ประกอบในข้อนี้ออกมา ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐควรจะต้องมีความสำนึกเกี่ยวกับ “ผลลัพธ์” อยู่ในใจ และใช้คำถามต่อไปนี้เป็นตัวกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน (Svara, 2015: pp. 86, 198)

(1) ในการตัดสินใจที่เฉพาะเจาะจงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะต้องทำอย่างไรจึงจะได้มาซึ่งความดีสูงสุดต่อคนจำนวนมากที่สุด

(2) เป้าหมายที่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานเฉพาะแห่งใดแห่งหนึ่งจะต้องทำให้ลุล่วงคืออะไร

(3) จะต้องทำอย่างไรจึงจะแน่ใจว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดได้ถูกระบุ และสามารถคิดคำนวณผลประโยชน์และต้นทุนได้อย่างเป็นสากล อย่างเท่าเทียมและอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

(4) องค์ประกอบในข้อนี้จะสามารถนำไปใช้เพื่อการประนีประนอมหรือผสมผสานกับองค์ประกอบในข้อของหน้าที่ (ผลประโยชน์สาธารณะ) คุณธรรมและกฎเกณฑ์ ได้หรือไม่ อย่างไร

ประโยชน์หรือข้อดีขององค์ประกอบในข้อนี้ก็คือ ประการแรก เป็นการมองข้ามพ้นจากสิ่งที่กระทำ ไปสู่ผลลัพธ์ของการกระทำในการกำหนดว่าอะไรคือความถูกต้องและไม่ถูกต้อง ประการที่สอง ทำให้เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมมีความยืดหยุ่น และประการที่สาม การให้ความสำคัญกับผลลัพธ์หรือความสำเร็จมากกว่าสิ่งที่ทำ เป็นการรวมเอาผลประโยชน์ของทุกคนที่เกี่ยวข้องมารวมกัน (Svara, 2015: p. 74)

ปัญหาหรือจุดอ่อนที่สำคัญขององค์ประกอบในข้อนี้ก็คือ ประการแรก การกระทำที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของลัทธิประโยชน์นิยมไม่สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปได้ ประการที่สอง เป็นการยากในการคำนวณอรรถประโยชน์ เนื่องจากไม่สามารถที่จะทำนายอนาคตหรือตระหนักรู้ผลกระทบที่จะแผ่ออกไปของการกระทำ และประการที่สาม มีความยากลำบากในการรักษาดุลระหว่างความดีของคนส่วนน้อยและคนส่วนใหญ่ ในกรณีที่คนส่วนน้อยต้องยอมจ่ายหรือต้องยอมเสียสละเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคม (Svara, 2015: pp. 75-76)

3.4 คุณธรรม : ลักษณะนิสัย (Virtues : Character)

คุณธรรม (virtues) หมายถึง ลักษณะนิสัยที่จะทำให้ได้มาซึ่งความเป็นเลิศทางศีลธรรม หรือคุณสมบัติของผู้ที่เป็นคนดี รากฐานขององค์ประกอบในข้อนี้คือชุดของคุณสมบัติที่เป็นตัวกำหนดคำนิยามของความเป็นคนดี และแรงกระตุ้นที่เป็นตัวผลักดันขององค์ประกอบในข้อนี้ก็คือความรู้สึกที่ว่าบุคคลควรกระทำบนพื้นฐานของลักษณะนิสัยของความมีคุณธรรม ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐที่พึงปรารถนาก็คือผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐที่มีลักษณะนิสัยของความมีคุณธรรม

อริสโตเติล (Aristotle) ซึ่งเป็นนักปรัชญาคนสำคัญที่สนับสนุนแนวคิดนี้ ได้อธิบายไว้ว่า ความดีสูงสุดก็คือชีวิตที่มุ่งไปสู่ความเป็นเลิศ (excellence) และคุณธรรมก็คือสิ่งที่จำเป็นต่อการบรรลุความเป็นเป็นเลิศ คุณธรรมอยู่ภายในตัวของเรา แต่การจะนำเอาออกมาใช้ไม่ได้มีลักษณะที่เป็นไปโดยอัตโนมัติ มันมีอยู่ตั้งแต่เกิดในฐานะที่เป็นศักยภาพ (potentialities) ที่ซ่อนอยู่ภายใน และขับดันออกมาให้เป็นจริงในชีวิตของคนแต่ละคน การเจริญเติบโตของคุณธรรมเป็นผลมาจากการปฏิบัติและการพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดี (Svara, 2015: pp. 61-62)

ฮาร์ท (Hart) ได้อธิบายไว้ว่าคุณธรรมขึ้นอยู่กับคำสั่งที่มาจากภายใน แทนที่จะขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์และการควบคุมจากภายนอก ซึ่งหมายความว่าบุคคลที่มีคุณธรรมจะต้องมีความตั้งใจ มีความเต็มใจและมีความแน่วแน่ในกระบวนการของการสร้างลักษณะนิสัยที่ดี และด้วยเหตุนี้ จริยธรรมเชิงคุณธรรมจึงมักจะถูกอธิบายให้มีความหมายเดียวกันกับจริยธรรมของลักษณะนิสัยที่ดี ซึ่งหมายความว่ากิจกรรมที่สำคัญสูงสุดประการเดียวในชีวิตของแต่ละคนก็คือการสร้างลักษณะนิสัยที่เป็นเลิศในทางศีลธรรม (Hart, 2001: p. 139)

บาวแมนและเวสต์ (Bowman and West) ได้อธิบายไว้ว่าคุณธรรมคือลักษณะนิสัยที่ดีหรือความเป็นเลิศของบุคคล คุณธรรมคือหลักการของความดีและความถูกต้อง เป็นลักษณะนิสัยและความประพฤติที่จะนำบุคคลไปสู่ความสูงส่งและถอยห่างจากความชั่วช้าเลวทราม ตัวอย่างที่รู้จักกันโดยทั่วไปของคุณธรรม ได้แก่ ความยุติธรรม (justice) ความกล้าหาญ (courage) การจริงใจ (truthfulness) และความพอควร (temperance) เมื่อคุณธรรมเหล่านี้รวมกันเข้าเป็นลักษณะนิสัย มันจะเป็นตัวกำหนดการกระทำที่ถูกต้องที่ฝังแน่นอยู่ภายใน พัฒนาให้เข้มข้นมากขึ้นโดยผ่านการปฏิบัติ เช่นเดียวกับความชั่วร้ายที่มีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การกระทำที่ไม่ถูกต้อง (Bowman and West: 2015, p 101)

มีการถกเถียงกันเกี่ยวกับคุณธรรมที่มีความสำคัญมากที่สุด ที่เป็นเนื้อแท้หรือที่เป็นแกนกลาง ซึ่งเรียกว่า “คุณธรรมหลัก” (cardinal virtues) โดยมีนักวิชาการหลายคนได้เสนอว่ามีคุณธรรมหลักอยู่ชุดหนึ่ง ที่มีฐานะเป็นเนื้อแท้หรือเป็นแกนกลาง ซึ่งคุณธรรมย่อยข้ออื่นๆ แยกหรือขยายออกมาจากคุณธรรมหลักนี้ ยกตัวอย่างเช่น แฟรงเกนา (Frankena) ที่เห็นว่าความเมตตากรุณา (benevolence) และความยุติธรรมคือคุณธรรมที่เป็นแกนกลาง ทอนเนอร์ (Toner) เห็นว่าความรอบคอบ (prudence) ความยุติธรรม (justice) ความกล้าหาญ (courage) และความพอควร (temperance) คือคุณธรรมที่เป็นแกนกลาง และสถาบันไมเคิล โจเซฟสัน (Michael Josepson Institute) ได้ชี้ว่าความไว้วางใจ (trustworthiness) ความน่านับถือ (respect) ความรับผิดชอบ (responsibility) ความเป็นธรรม (fairness) ความเอื้ออาทร (caring) และความเป็นพลเมือง (citizenship) คือคุณธรรมที่เป็นแกนกลาง (Svara, 2015: p. 62)

ในการที่จะดึงเอาแนวคิดแกนกลางขององค์ประกอบในข้อนี้ออกมา ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐควรจะต้องมีความสำนึกเกี่ยวกับ “คุณธรรม” อยู่ในใจ และใช้คำถามต่อไปนี้เป็นตัวกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน (Svara, 2015: pp. 85, 198)

(1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐโดยทั่วไป และผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะ ควรจะต้องมีคุณธรรมอะไรบ้าง

(2) คุณธรรมดังกล่าว (ในข้อ 1) หมายถึงอะไร และบุคคลจะต้องปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับความหมายของคุณธรรมแต่ละประการ

(3) โดยทั่วไปแล้ว การมีความซื่อสัตย์และการมีลักษณะนิสัยที่ดีหมายถึงอะไร

ประโยชน์หรือข้อดีขององค์ประกอบในข้อนี้ก็คือ ประการแรก เป็นการง่ายที่จะเข้าถึงมาตรฐานทางจริยธรรม โดยทั่วไปแล้วจริยธรรมในข้อนี้สามารถดึงออกมาจากคุณค่าทางสังคมที่เป็นแกนกลางซึ่งได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่วัยเด็ก ดังนั้น ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐจึงไม่ต้องเรียนรู้ว่าจะมีคุณธรรมได้อย่างไร แม้ว่าคุณธรรมของพวกเขาจะต้องได้รับการปฏิบัติหรือขัดเกลาก็ตาม ประการที่สอง การกระทำที่มีจริยธรรมในข้อนี้สะท้อนถึงความตั้งใจของบุคคลที่จะเป็นคนดี ไม่เหมือนองค์ประกอบข้ออื่นๆ ที่เน้นในเรื่องของการหาเหตุผลและการวิเคราะห์ องค์ประกอบของจริยธรรมในข้อนี้ถือว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของแรงกระตุ้นทางจริยธรรมในเชิงบวก และประการที่สาม มีแนวโน้มเพียงเล็กน้อยที่จะพึ่งพาต่อและยอมตามอำนาจจากภายนอก หรือแหล่งข้อมูลที่ให้คำแนะนำอื่นๆ ในการแก้ปัญหาประเด็นทางจริยธรรม (Svara, 2015: pp. 63-64)

ปัญหาหรือจุดอ่อนที่สำคัญขององค์ประกอบในข้อนี้ก็คือ ประการแรก ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐอาจจะต้องการเป็นคนดี แต่พวกเขาอาจจะไม่รู้ว่าต้องกระทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับคุณธรรมแต่ละประการ ประการที่สอง ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐอาจจะไม่รู้ว่าพวกเขาจะเลือกคุณธรรมจากบรรดาคุณธรรมที่เป็นทางเลือกที่อาจจะนำบุคคลไปสู่การกระทำกันที่แตกต่างกันได้อย่างไร และประการที่สาม ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐอาจจะไม่รู้ว่าจริยธรรมของความเป็นส่วนตัวจบลงตรงไหนและจริยธรรมของความเป็นผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐเริ่มต้นตรงไหน (Svara, 2015: p. 64)

3.5 การสำนึกรู้ : สามัญสำนึก (Intuition : Common Sense)

การสำนึกรู้ (intuition) หมายถึง สามัญสำนึก (common sense) ที่คอยเฝ้าสังเกตความเหมาะสมทางศีลธรรมซึ่งมีอยู่โดยธรรมชาติในตัวของบุคคล นักปรัชญาหรือนักวิชาการที่เชื่อถือในองค์ประกอบข้อนี้ (intuitionist) เห็นว่าการที่บุคคลจะทำดีหรือเลวขึ้นอยู่กับสามัญสำนึก (common sense) หรือสัมผัสที่ 6 (sixth sense) ที่คอยเฝ้าสังเกตความเหมาะสมทางศีลธรรมที่มีอยู่อย่างถาวรในตัวของบุคคล ไม่ว่าคุณสมบัติดังกล่าวจะมีอยู่จริงหรือไม่ แต่มีหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าการกระทำบางอย่างได้ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีหรือเลวทางศีลธรรมขึ้นมาได้ (Garofalo and Geuras, 2006: p. 13) ตามแนวคิดทางจริยธรรมขององค์ประกอบในข้อนี้ บุคคลจะกระทำในสิ่งที่คนดีต้องกระทำในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ความสำนึกที่ว่า “ฉันรู้ว่าฉันจะต้องทำอะไร” มาจาก “สิ่งที่บุคคลเป็นอยู่” (being) ไม่ได้มาจากการคิดหาเหตุผลหรือจากการวิเคราะห์สถานการณ์ ซึ่งถือเป็นลักษณะสำคัญขององค์ประกอบข้อกฎเกณฑ์และผลลัพธ์ (Svara, 2007, p. 23; 2015: p. 61)

ไฮดท์ (Haidt) ได้อธิบายไว้ว่ามีกระบวนการสองอย่างที่แยกออกจากกันในการทำงานของระบบความคิดเมื่อต้องมีการตัดสินใจ คือ (1) การตัดสินทางจริยธรรม (มีความเห็นว่าอย่างไร) และ (2) การให้เหตุผลว่าทำไม (ทำไมจึงมีความเห็นเช่นนั้น) เขายืนยันว่าการตัดสินใจจากการสำนึกรู้อย่างรวดเร็วมาก่อนการตัดสินโดยการใช้เหตุผลอย่างละเอียดรอบคอบ กฎของเขาก็คือ “การสำนึกรู้เกิดขึ้นเป็นอันดับแรก ส่วนการใช้เหตุผลเกิดขึ้นเป็นลำดับที่สอง” การใช้เหตุผลดูประหนึ่งว่าไม่ได้มีบทบาทอย่างเด็ดขาดในการกำหนดการตัดสินเชิงจริยธรรม ดังนั้น ตามแนวคิดของไฮดท์ เป้าหมายของการใช้เหตุผลไม่ใช่เพื่อชี้นำบุคคลให้มีการตัดสินในเชิงจริยธรรม แต่เป็นการสนับสนุนสำนึกทางจริยธรรมที่ได้ยึดถืออยู่ก่อนแล้ว ผลที่ตามมาก็คือ ถ้าตรรกะ (logic) หรือการใช้เหตุผลมีบทบาทใดๆ ในการกำหนดการตัดสิน โดยส่วนใหญ่แล้วมันเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นั่นคือ เพื่ออธิบายให้คนอื่นรู้ว่าที่ตนเองตัดสินใจไปเช่นนั้นเพราะเหตุใด (อ้างใน Bowman and West, 2015: p 67)

เลวิสและกิลแมน (Lewis and Gilman) ได้อธิบายไว้ว่า ผู้บริหารมักจะชอบตัดสินใจโดยใช้สามัญสำนึก ซึ่งหมายถึงการตัดสินว่าอะไรถูกหรือผิดจากสัญชาตญาณภายใน ที่จริงแล้วการตัดสินใจเชิงจริยธรรมส่วนใหญ่ของคนเราเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ

(automatically) เป็นการสะท้อนกลับอย่างทันทีทันใด (reflexively) และเป็นการสำนึกรู้ที่เกิดขึ้นเอง (intuitively) นั่นก็คือเป็นการตัดสินโดยการใช้สามัญสำนึก (common sense) การถามว่าในแต่ละสถานการณ์เรารู้สึกอย่างไรเป็นวิธีการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สำหรับการตัดสินความถูกและผิดที่โดยทั่วไปแล้วมีลักษณะตรงไปตรงมาและเป็นงานประจำ จากการที่เราเคยพบกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาแบบเดียวกันมาก่อน เราก็มักจะใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นแนวทางในการตัดสินปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ในลักษณะที่เป็นการตัดสินใจโดยอัตโนมัติและทันทีทันใด โดยไม่ต้องผ่านกระบวนของการหาเหตุผลและการวิเคราะห์ที่ยืดยาวและซับซ้อนแต่อย่างใด (Lewis and Gilman, 2012: p. 116)

ในการที่จะดึงเอาแนวคิดแกนกลางขององค์ประกอบในข้อนี้ออกมา ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องพึ่งพาสามัญสำนึกในการตัดสินใจ และใช้คำถามต่อไปนี้เป็นตัวกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน (Garofalo and Geuras, 2006: p. 13)

(1) ฉันรู้สึกดีหรือไม่กับการกระทำในครั้งนี้

(2) สามัญสำนึกของฉันบอกอะไรกับฉันเกี่ยวกับเรื่องนี้

ประโยชน์หรือข้อดีขององค์ประกอบในข้อนี้ก็คือ ประการแรก การเข้าถึงมาตรฐานทางจริยธรรมเป็นไปได้โดยง่าย ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ว่าจะเป็นผู้ที่มีการสำนึกรู้ได้อย่างไร แม้ว่าการสำนึกรู้ของพวกเขาจะต้องมีการปฏิบัติและหมั่นลับให้แหลมคมอยู่เสมอก็ตาม และประการที่สอง มีแนวโน้มที่จะไม่ต้องพึ่งพาต่อและยอมตามอำนาจจากภายนอก หรือแหล่งข้อมูลที่เป็นคำแนะนำอื่นๆ ในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับประเด็นทางจริยธรรม (ปรับปรุงจาก Svara, 2015, pp. 63-64)

ปัญหาหรือจุดอ่อนที่สำคัญขององค์ประกอบในข้อนี้ก็คือ ประการแรก การสำนึกรู้ไม่สามารถแยกออกจากองค์ประกอบทางจริยธรรมข้ออื่นๆ ได้ แม้ว่าความสำนึกรู้จะเป็นอัตวิสัย (subjective) ก็ไม่ใช่สิ่งที่ไร้กฎเกณฑ์ ความรู้สึกจะมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ ซึ่งรวมถึงองค์ประกอบข้อกฎเกณฑ์ ผลลัพธ์และคุณธรรม มันเป็นการยากที่จะจินตนาการถึงประเด็นทางจริยธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบดังกล่าว (Garofalo and Geuras, 2006: p. 14) และประการที่สอง องค์ประกอบข้อนี้จะทำงานได้ดีกับปัญหาและทางเลือกเชิงจริยธรรมที่มักจะเกิดขึ้นเป็นประจำ แต่ถ้าหาก

เป็นประเด็นที่มีขอบเขตไม่ชัดเจนและข้อมูลที่หลอมรวมกัน หรือประเด็นที่จะต้องตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่งระหว่างสิ่งที่ถูกต้องทั้งคู่ ประเด็นดังกล่าวอาจจะไม่ค่อยเหมาะสมกับองค์ประกอบในข้อนี้ เนื่องจากในสถานการณ์ดังกล่าวมีความจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมือทางการบริหารที่จะสามารถให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพมากกว่า (Lewis and Gilman, 2005: 123-124)

4. การสรุปและวิเคราะห์

กล่าวโดยสรุป ในบทความนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอ “ตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉก” (pentagram ethical model) ในฐานะของตัวแบบเชิงจริยธรรมในการบริหารรัฐกิจสำหรับศตวรรษที่ 21 ซึ่งตัวแบบนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่ว่าจริยธรรมการบริหารรัฐกิจควรจะเป็นการบูรณาการองค์ประกอบทั้ง 5 ประการ เข้าด้วยกัน คือ (1) หน้าที่ (duties) (2) กฎเกณฑ์ (rules) (3) ผลลัพธ์ (results) (4) คุณธรรม (virtues) และ (5) การสำนึกรู้ (intuition) โดยองค์ประกอบประการแรกมีแหล่งที่มาของแนวคิดทางจริยธรรมจากธรรมชาติของการบริการสาธารณะ ซึ่งถือเป็นจริยธรรมเฉพาะตัวของผู้ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานภาครัฐ ส่วนองค์ประกอบอีก 4 ประการที่เหลือ มีแหล่งที่มาของแนวทางจริยธรรมจากทัศนคติในเชิงปรัชญา ซึ่งถือว่าเป็นจริยธรรมร่วมของบุคคลทั่วๆ ไป ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นสาขาอาชีพใดก็จะต้องยึดถือหลักจริยธรรมทั้ง 4 ประการนี้เช่นเดียวกัน

จากผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบของจริยธรรมแต่ละข้อล้วนมีทั้งข้อดีและข้อเสียหรือจุดอ่อนและจุดแข็งด้วยกันทั้งสิ้น ในการนำเอาองค์ประกอบเหล่านี้ไปใช้ตามลำพังอาจจะก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมาได้ ดังนั้น แนวทางที่เหมาะสมที่สุดก็คือการนำเอาลักษณะที่เป็นข้อดีขององค์ประกอบแต่ละข้อมารวมกัน เป็นการปิดจุดอ่อนที่มีอยู่ในองค์ประกอบข้ออื่นๆ ตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉกแสดงให้เห็นว่าลักษณะที่เป็นข้อดีของแต่ละองค์ประกอบควรจะถูกรวมเข้าไปในการอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล โดยไม่ละเลยองค์ประกอบใดๆ การนำเอาองค์ประกอบมารวมกันทำให้การตัดสินเชิงจริยธรรมต้องพิจารณาทุกๆ คำถาม ภายใต้กรอบแนวคิดขององค์ประกอบทางจริยธรรมทั้ง 5 ประการ และพยายามที่จะหาความสอดคล้องต้องกันในบรรดาคำตอบที่ได้รับ การนำไปใช้อาจจะไม่สามารถทำได้ง่ายเสมอไป ในบางครั้ง

การพิจารณาจากองค์ประกอบทั้งหมด 5 ประการ ข้อสรุปที่ได้จากแต่ละองค์ประกอบอาจจะขัดแย้งกัน ในกรณีดังกล่าวผู้ตัดสินใจจะต้องชั่งน้ำหนักเพื่อเปรียบเทียบระหว่างองค์ประกอบที่ขัดแย้งกัน อย่างไรก็ตาม ถ้าไม่ได้พิจารณาในเรื่องของข้อสรุปสุดท้าย ผู้ตัดสินใจจะสามารถให้เหตุผลที่ดีที่สุดสำหรับการกระทำซึ่งไม่สามารถถูกโจมตีได้ เนื่องจากผู้ตัดสินใจได้พิจารณาจากแง่มุมต่างๆ อย่างรอบด้านแล้ว ไม่มีใครสามารถตั้งคำถามใด ๆ ได้อีก

จากจุดกำเนิดของสาขาวิชาจริยธรรมในการบริหารรัฐกิจในช่วงทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา นักปรัชญา นักวิชาการและนักปฏิบัติในแวดวงการบริหารรัฐกิจต่างทุ่มเทเวลา สติปัญญาและทรัพยากรไปกับการถกเถียงกันว่าเพราะเหตุใดองค์ประกอบของจริยธรรมในการบริหารรัฐกิจข้อหนึ่งจึงเหนือกว่าองค์ประกอบข้ออื่นๆ และในการบริหารจัดการภาครัฐก็มักจะใช้องค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่งเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติงาน ซึ่งการกระทำดังกล่าวมีแต่จะทำให้เกิดความสับสนในเชิงจริยธรรมมากยิ่งขึ้น และไม่เป็นผลดีต่อการบริหารจัดการภาครัฐโดยรวม ดังนั้น ในบทความนี้จึงได้เสนอตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉก ซึ่งเป็นการนำเอาข้อดีขององค์ประกอบแต่ละข้อมาเชื่อมโยงกัน ตัวแบบนี้ไม่ได้มองว่าองค์ประกอบแต่ละประการขัดแย้งกัน และไม่ได้พยายามที่จะหาว่าองค์ประกอบข้อไหน “เหนือกว่า” หรือ “ดีกว่า” องค์ประกอบข้ออื่นๆ อย่างไร แต่ตัวแบบนี้ชี้ให้เห็นว่าในการบริหารรัฐกิจนั้นควรจะใช้องค์ประกอบทั้ง 5 ประการรวมกัน ตามตัวแบบนี้ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐที่มีจริยธรรมจะต้องมีคุณลักษณะ 5 ประการ คือ (1) ยึดถือหน้าที่ในหน่วยงานและพันธกรณีต่อสาธารณะ (duties/public interest) (2) ปฏิบัติตามกฎหมาย (rules) (3) ทำในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (results) (4) เป็นคนดี (virtues) และ (5) รู้สึกดี (intuition) การใช้ตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉกสามารถจะช่วยอธิบายด้วยวิธีการที่แตกต่างเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีจริยธรรม ให้หลักการสำหรับการกระทำที่แข็งแกร่งที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน และมีลักษณะเป็นสากลต่อผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐ และนี่คือดวงดาวนำทางเชิงจริยธรรม (virtue guiding star) สำหรับศตวรรษที่ 21 ที่จะนำทางผู้บริหารและเจ้าหน้ารัฐไปสู่การปฏิบัติภาระหน้าที่ที่สูงส่งให้ประสบความสำเร็จ เพื่อประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตนเอง หน่วยงาน สังคมและประเทศชาติสืบไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “จริยธรรมในการบริหารรัฐกิจสำหรับศตวรรษที่ 21” โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม งบประมาณปี พ.ศ. 2561

เอกสารอ้างอิง

นพพล อัคฮาด. (2560). บทความปริทรรศน์หนังสือ “Public Administration: A Very Short Introduction” (2016) by Stella Z. Theodoulou & Ravi K. Roy. **วารสารการบริหารปกครอง**, 6 (1) : 483 - 494

Bowman, J.S. and West, J.P. (2015). ***Public Service Ethics: Individual and Institutional Responsibilities.*** London: SAGE Publications Ltd.

Cooper, T.L. (2001). “The Emergence of Administrative Ethics as a Field of Study in the United State” in T.L. Cooper, ed. ***Handbook of Administrative Ethics.*** New York: Marcel Dekker, Inc.

Fox, C.J. (2001). “The Use of Philosophy in Administrative Ethics” in T.L. Cooper, ed. ***Handbook of Administrative Ethics.*** New York: Marcel Dekker, Inc.

Garofalo, G. and Geuras, D. (2006). ***Common Ground, Common Future: Moral Agency in Public Administration, Professions, and Citizenship.*** London: Taylor & Francis Group.

Hart, D.K.. (2001). “Administration and the Ethics of Virtue: In All Things, Choose First for Good Character and Then for Technical Expertise” in T.L. Cooper, ed. ***Handbook of Administrative Ethics.*** New York: Marcel Dekker, Inc.

Lawton, A.; Rayner, J.; and Lasthuizen, K. (2013) ***Ethics and Management in the Public Sector.*** London: Routledge.

Lewis, C.W. and Gilman, S.C. (2005). ***The Ethics Challenge in Public***

Service: A Problem-Solving Guide, 2nd Ed. San Francisco: Jossey-Bass.

_____. (2012). ***The Ethics Challenge in Public Service: A Problem-Solving Guide,*** 3rd Ed. San Francisco: Jossey-Bass.

Lynch, C.E. and Lynch, T.D. (2009). "Democratic Morality: Back to the Future" in R.W. Cox III. ***Ethics and Integrity in Public Administration: Concepts and Cases***. New York: M.E. Sharpe, Inc.

Martinez, J.M. (2009). **Public Administration Ethics for the 21st Century.** California: Praeger-ABC- CLIO, LLC.

Menzel, D.C. (2007). ***Ethics Management for Public Administrators: Building Organizations of Integrity.*** New York: M.E. Sharpe, Inc.

Pops, G.M. (2001). "A Teleological Approach to Administrative Ethics" in T.L. Cooper, ed. ***Handbook of Administrative Ethics.*** New York: Marcel Dekker, Inc.

Svara, J. (2007). "The Ethical Triangle" in L. Richter and F. Burke, eds. ***Combating Corruption, Encouraging Ethics: A Practical Guide to Management Ethics***. New York: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

_____. (2015). ***The Ethics Primer for Public Administrators in Government andNonprofit Organizations.*** Burlington: Jones &

Translated Thai Reference

Akahat, A. (2017). Book Review "Public Administration: A Very Short Introduction" (2016) by Stella Z. Theodoulou & Ravi K. Roy. **Governance Journal**, 6 (1) : 483 - 494

บทความที่ : 2
Article :

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการตื่นตัวทางการเมืองกับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

Causal Relation Between Political Awareness and Democratic Political Efficacy Sense of Undergraduate Students in the Universities in Bangkok and Metropolitan Area

วัลลภ รัฐฉัตรานนท์[*] และ นพพล อัคฮาด[**]

Wanlop Ratthachatranon[*] and Noppon Akahat[**]

[*] คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ [Faculty of Social Science, Kasetsart University]; E-mail: dr.wanlop@hotmail.com

[**] คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ [Faculty of Liberal Arts, Kalasin University]; E-mail: n-akahat@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการตื่นตัวทางการเมืองกับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 540 รายซึ่งเป็นนิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ใช้สถิติวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐานประกอบด้วยสถิติวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) ผลการทดสอบพบว่า รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการตื่นตัวทางการเมืองกับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่มนิสิตนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ; การตื่นตัวทางการเมือง; ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง

Abstract

This research aimed to study causal relation between political awareness and democratic political efficacy sense of undergraduate students in the universities in Bangkok and metropolitan area, Thailand. The research was a survey method by using a questionnaire tool with 540 samples who were studying at undergraduate level of universities in Bangkok and metropolitan area. The analyzing statistics used the structural equation modeling (SEM). Research result found that the model of causal relation between awareness and democratic political efficacy sense of undergraduate students in the universities in Bangkok and metropolitan area was consistent with empirical data.

Keywords: Causal Relation; Political Awareness; Political Efficacy Sense

บทนำ

จากข้อเขียนของนักคิดผู้เลื่องชื่อชาวอังกฤษนามว่า John Stuart Mill ที่ได้เสนอว่า ก่อนที่ประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ พลเมืองในประเทศจะต้องมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะปกครองตนเองเสียก่อน เพราะความปรารถนาดังกล่าวสะท้อนทัศนคติที่ว่า ประชาธิปไตยเป็นของดีและสมควรจะทำให้เกิดมีขึ้น ซึ่งที่หมายความอีกทีคือ การเป็นประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับศรัทธาของคนในชาติที่ประสงค์จะมีการปกครองและมีชีวิตแบบประชาธิปไตย (ญานิทธิ์ สันตะพันธุ์, 2549) สำหรับการศึกษาการมีชีวิตในสังคมประชาธิปไตย เรียกอีกอย่างว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546) ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของการตีความประเด็นทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งจะปรากฏอยู่ในกลุ่มคนสองกลุ่มใหญ่ๆ กลุ่มแรกได้แก่ ประชาชนทั่วไปไม่ว่าจะมีอาชีพหรือคุณลักษณะทางสังคมอย่างไรก็ตาม จะต้องมีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย กลุ่มที่สอง ได้แก่ ผู้นำทางการเมือง หรือผู้ปฏิบัติงานทางการเมืองจะต้องมีศรัทธาและมีจิตวิญญาณของความเป็นประชาธิปไตย ถือเอาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นเป้าหมายอันศักดิ์สิทธิ์นอกเหนือจากการเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การกำเนิดอำนาจรัฐและการใช้อำนาจรัฐ เมื่อใดก็ตามที่ผู้นำทางการเมืองไม่มีศรัทธาหรือจิตวิญญานในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (ลิขิต ธีรเวคิน, 2551)

อย่างไรก็ตามการทำให้สังคมเป็นประชาธิปไตย จะต้องกำหนดโครงสร้างทางการเมืองการปกครองให้เป็นไปตามปรัชญาและหลักการประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึงการมีระบอบการเมืองที่จะส่งเสริมการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการควบคุมกำกับตรวจสอบการดำเนินงานของฝ่ายการเมืองที่ใช้อำนาจอธิปไตยได้ ทั้งนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2557) ได้นำเสนอปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยที่สำคัญ ได้แก่ การศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ใช้วัดคุณภาพของประชาชน เพราะถ้าประชาชนมีคุณภาพดีประชาธิปไตยก็มีคุณภาพดีตามไปด้วย ทั้งนี้การศึกษาช่วยให้เกิดสติปัญญาคิดพิจารณาตัดสินใจสิ่งใดด้วยความมีเหตุและผล รวมทั้งเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองการ

ปกครองและเข้าใจในสิทธิหน้าที่ของตนเอง เกิดการติดตามข่าวสารทางการเมือง ความสนใจและการตื่นตัวทางการเมืองมากยิ่งขึ้น และผลจากการค้นคว้าวิจัยจำนวนหนึ่งได้ค้นพบว่าการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองจากรุ่นหนึ่งที่ได้รับการถ่ายทอดไปยังอีกรุ่น สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านการเมืองที่พัฒนาขึ้นได้ตามกาลเวลาที่เหมาะสม (Almond, et al., 2006) ทั้งนี้หากจะวัดว่าผลจากการที่ประชาชนได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองแตกต่างกันหรือไม่ก็จะมีตัวชี้วัดที่แตกต่างกันมากมาย แต่มีตัวชี้วัดคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ทัศนคติทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ความสนใจทางการเมือง และการตระหนักรู้หรือมีสำนึกทางการเมือง เป็นต้น (ลิขิต ธีระเวคิน, 2553)

การวิจัยในครั้งนี้จะได้ทำการศึกษาคุณลักษณะด้านการกล่อมเกลาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในเชิงเหตุและผลระหว่างปัจจัยทางด้านการตื่นตัวทางการเมืองกับปัจจัยทางด้านความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยให้ความสำคัญกับกลุ่มนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เนื่องจากเป็นเขตศูนย์กลางในด้านต่างๆ ทั้งการเมืองปกครอง การพัฒนาเศรษฐกิจและลงทุนของประเทศเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ตั้งอยู่บนฐานคติที่ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตย หากคนในสังคมไม่มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแล้วก็ยากที่จะปฏิรูประบบการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้ (วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2561: 507 – 515) ด้วยเหตุนี้การศึกษาประเด็นการวิจัยในครั้งนี้จึงมีความสำคัญต่อการยืนยันสมมติฐานดังกล่าวด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการตื่นตัวทางการเมืองกับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่มนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

สมมติฐานการวิจัย

H_0 : ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมือง (AWARENESS) **ไม่มี** ความสัมพันธ์กันกับปัจจัยความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง (EFFICACY) ในระบอบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล

H_1 : ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมือง(AWARENESS) **มี** ความสัมพันธ์กันกับปัจจัยความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (EFFICACY) ของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีกำหนดขอบเขตการศึกษาดังนี้

ขอบเขตทางด้านเนื้อหา ได้แก่ ได้จากการสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง และแนวคิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ขอบเขตทางด้านประชากรวิจัยและพื้นที่วิจัย ได้แก่ นิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรีที่กำลังทำการศึกษาในมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในที่นี้ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (รังสิต), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน), มหาวิทยามหิดล (ศาลายา), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร), มหาวิทยาลัยศรีปทุม (บางเขน), มหาวิทยาลัยรามคำแหง (หัวหมาก), มหาวิทยาลัยรังสิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร (สนามจันทร์) รวม 9 แห่งๆละรวมจำนวน 227,675 คน (สำนักทะเบียนและประเมินผลของแต่ละมหาวิทยาลัย ในเดือนกันยายน 2560 มารวมกัน) แล้วได้ทำการคำนวนหาขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมที่จะใช้เป็นตัวแทนของประชากรสำหรับการศึกษาครั้งนี้ โดยใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Morgan (อ้างในวัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2556) ได้ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมจำนวน 540 ราย แล้วจึงจะได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วนของจำนวนนิสิตนักศึกษาในแต่ละมหาวิทยาลัยทั้ง 9 แห่ง จากนั้นจะได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบ Accidental Sampling จนให้ได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ

ขอบเขตทางด้านช่วงเวลาวิจัย ได้แก่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2560 – 30 กันยายน พ.ศ. 2561

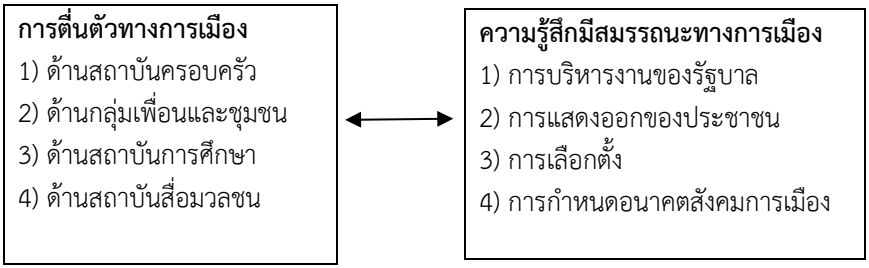
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ การตื่นตัวทางการเมือง หมายถึง ระดับความกระตือรือร้นในการเคลื่อนไหวทางการเมือง การมีจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตย การตระหนักรู้ถึงสิทธิหน้าที่และบทบาทของตนเองในฐานะการเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย โดยพิจารณาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ได้พัฒนาต่อเนื่องมาจากแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลที่เรียกว่า “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย" ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ด้านสถาบันครอบครัว 2) ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชนกลุ่มเพื่อน 3) ด้านสถาบันการศึกษา และ 4) ด้านสื่อมวลชน

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ สมรรถนะทางการเมือง หมายถึง ความรู้สึกของบุคคล ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการตอบสนองทางด้านการเมือง โดยมีความเชื่อว่าตนเองสามารถกระทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและมีอิทธิพลต่อผู้มีอำนาจทางการเมืองในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจทางการเมือง ทั้งนี้ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองมี 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การบริหารงานของรัฐบาลที่เกิดขึ้น 2) การแสดงออกในฐานะของประชาชนในทางการเมือง 3) การเลือกตั้ง และ 4) การกำหนดอนาคตสังคมการเมืองของตนเอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

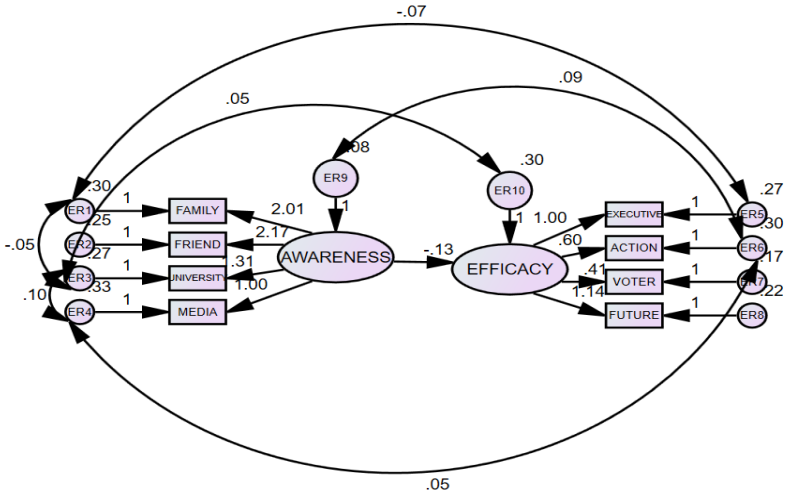
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน (rating scale) มี 5 ระดับการประเมิน ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งได้มีการหาค่าความเชื่อมั่นก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล ตามวิธีของ ครอนบาคอัลฟา (Cronbach's Alpha) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.91 และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลประชากรเป้าหมายในมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล รวม 9 แห่ง ตามขอบเขตที่กำหนดไว้แล้ว ได้กลุ่มตัวอย่างครบตามจำนวน 540 ตัวอย่าง

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การทดสอบสมมติฐานประกอบด้วยสถิติวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) และสถิติวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการตื่นตัวทางการเมืองกับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่มนิสิตนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ตามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ตามเกณฑ์ค่าดัชนีที่กำหนดไว้ทุกค่า ได้แก่ ค่า Chi-square = 91.546, Degrees of freedom = 75, Probability level = .105 และ CMIN/DF = 2.530 จะเห็นได้ว่า ค่า Probability level มีค่ามากกว่า .05 และ CMIN/DF มีค่าน้อยกว่า 3 GFI มีค่าเท่ากับ .967 ซึ่งเข้าใกล้ 1.0 RMSEA มีค่าเท่ากับ .021 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.07 แสดงว่าโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุนั้นมีความเหมาะสม หรืออีกนัยหนึ่งคือ โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และมีค่าน้ำหนักอิทธิพล (weight regression) ในแต่ละคู่ความสัมพันธ์ซึ่งสามารถแสดงได้ดังนี้

ภาพที่ 2 : สรุปโมเดลความสัมพันธ์

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่าการตื่นตัวทางการเมืองส่งผลต่อความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสังคมไทยในปัจจุบันข้อมูลข่าวสารทางการเมืองได้มีการแพร่กระจายในช่องทางต่างๆไปสู่การรับรู้ของผู้สนใจในประเด็นต่างๆอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการสื่อสารออนไลน์ ความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม ที่แสดงออกในปัจจุบันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารและการรับรู้ดังกล่าวด้วย และเป็นแหล่งที่มาของการตื่นตัวทางการเมืองของกลุ่มประชากรเป้าหมายที่ใช้เป็นหน่วยในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ กลุ่มนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีระดับความเจริญทางเศรษฐกิจสูง ยิ่งทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสารและมีความตื่นตัวทางการเมืองในระดับที่สูงตามไปด้วยซึ่งสิ่งดังกล่าวมีผลต่อความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองแบบประชาธิปไตยตามไปด้วย

จากภาพรวมปัจจัยที่มีผลต่อความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นว่านิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมาณฑลมีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองระดับสูงและให้ความสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ แสดงว่านิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมาณฑลตระหนักถึงความสามารถหรืออำนาจของตน มีความเชื่อว่าตนสามารถทำให้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของตนสามารถบรรลุผลได้ตามที่ Campbell (1954) ได้วิเคราะห์ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองว่าเป็นความเชื่อที่ว่าการกระทำทางการเมืองของบุคคลมีผลหรือสามารถมีผลต่อกระบวนการทางการเมือง และความรู้สึกว่าเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้โดยที่พลเมืองแต่ละคนสามารถมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงนั้นซึ่งจะเห็นได้ว่าลักษณะและความรู้สึกการมีสมรรถนะทางการเมืองของนิสิตนักศึกษากลุ่มเป้าหมายตามที่วิเคราะห์ และเป็นไปตามแนวคิดของ Easton & Dennis (1967) ที่ได้สรุปว่าการที่จะวิเคราะห์ว่าบุคคลใดมีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองมากน้อยนั้น สามารถจะพิจารณาได้ว่าความเชื่อของบุคคลมีมากหรือน้อยเพียงใดในประเด็นต่อไปนี้ ได้แก่ 1) ความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถที่จะส่งผลกระทบต่อความต้องการของประชาชน, 2) ความเชื่อว่ารัฐบาลต้องสนองตอบต่อความ

ต้องการของประชาชน, 3) ความรู้สึกว่าตนเองเข้าใจการทำงานของกระบวนการทางการเมือง, 4) ความรู้สึกว่าตนเองมีช่องทางที่เข้าไปมีอิทธิพลต่อกระบวนการทางการเมืองอย่างเพียงพอ

และเมื่อทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตามสมมติฐานที่กำหนดขึ้นเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยทางด้านการตื่นตัวทางการเมืองกับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งยอมรับสมมติฐานหลักที่กำหนดไว้แสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการตื่นตัวทางการเมืองและความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองนั้นมีสัอิทธิพลกัน ซึ่งกล่าวได้ว่า นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมาณฑลนั้น จริงๆ แล้วมีกระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองที่ส่งผลทำให้เกิดความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามมาอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการตื่นตัวทางการเมืองและความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองนั้นมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งกล่าวได้ว่า นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมาณฑลนั้น จริงๆ แล้วมีกระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองที่ทำให้เกิดการตื่นตัวทางการเมืองซึ่งส่งผลต่อความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงควรทำการส่งเสริมหรือกระตุ้นโดยอาศัยปัจจัยตามลำดับจากปัจจัยด้านมหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษา ปัจจัยด้านการสื่อสาร ปัจจัยจากกลุ่มเพื่อน และปัจจัยจากครอบครัวตามลำดับ เพื่อทำให้เกิดความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เกิดจากปัจจัยด้านการแสดงออกของประชาชนต่อรัฐบาล ปัจจัยการบริหารประเทศของรัฐบาล ด้านการกำหนดอนาคตทางการเมืองของประชาชน และปัจจัยด้านการเลือกตั้งรัฐบาลของประชาชน ตามลำดับเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อหนุนเสริมการสร้างสังคมที่มีเสถียรภาพทางการเมืองและการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยทางด้านการตื่นตัวทางการเมืองกับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนการวิจัยโดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2561

เอกสารอ้างอิง

ญานิทธิ์ สันตะพันธุ์ (2549). **วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย.** (ออนไลน์) สืบค้นจาก www.pub-law.net เข้าถึงเมื่อ 12 ตุลาคม 2560

ทินพันธ์ นาคะตะ (2546). **วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย.**(ออนไลน์) สืบค้นจาก www.tea.gspa_buu.net เข้าถึงเมื่อ 12 ตุลาคม 2560

ลิขิต ธีรเวคิน (2551) **วัฒนธรรมทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย**. (ออนไลน์) สืบค้นจาก www.dhiravegin.com เข้าถึงเมื่อ 12 ตุลาคม 2560

ลิขิต ธีระเวคิน (2553). **การเมืองการปกครองของไทย.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2556). **เทคนิคและวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ทองกมล.

วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2561). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. **วารสารการบริหารปกครอง**, 7 (1): 500 – 521 Retrieved from https://www.tci-thaijo.org/index.php/gjournal-ksu/article/view/132162

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2557). **การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

Almond, G. A., et al., (2006). **Comparative Politics Today: A World View**. New York: Longman.

Almond, G.A. and s. Verba. 1965. **The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations**. Boston : Little, Brown & Company.

Campbell, A. 1954.**The Volter Decides**. Evanston : Row & Peterson.

Easton, D. and J. Dennis. 1967. **"The Child's Acquisition of Regime Norms : Political Efficacy".**American Political Science Review. 1 (March 1967) : 25-26.

Translated Thai References

Dhiravegin, L. (2008). **Political Culture & Democracy Development**. (Online), Retrieved on www.dhiravegin.com (Accessed when 12 October 2017)

Dhiravegin, L. (2010). **Thai Politics & Government**. Bangkok: Thammasart University Press.

Rathachatranon, W. (2013). **Research Methods & Technics of Political Science**. Bangkok: Tongkamon Press.

Nakata, T. (2003). **Democratic Political Culture**. (Online), Retrieved on www.tea.gspa_buu.net (Accessed when 12 October 2017)

Rathachatranon, W. (2018). Causal Factors Affecting Democratic Political Culture of Undergraduate Students in the Universities in Bangkok and Metropolitan Areas. ***Governance Journal***, 7 (1), 500 -521. Retrieved from https://www.tci-thaijo.org/index.php/gjournal-ksu/article/view/132162

Santaphan, Y. (2006). **Thai Political Culture**. (Online), Retrieved on www.pub-law.net (Accessed when 12 October 2017)

The Secretariat of the House of Representatives. (2014). **Development of Democratic Politics & Government**. Bangkok: The Secretariat of the House of Representatives

บทความที่ : 3
Articles:

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา

Factors for the Achievement of the Geriatric's Management System and Geriatric's Life Quality Promotion in Nakhon Ratchasima

เดโช แสนภักดี* และ วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์*

Deacho Saenpukdee* and Viyouth Chamruspanth*

* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น [Faculty of Humanities & Social Science, Khon Kaen University];
Corresponding author e-mail: deacho@cas.ac.th, viycha@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสำรวจ ค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้บริหาร แกนนำ ผู้ที่เป็นตัวแทนองค์กรเครือข่ายและผู้ปฏิบัติงานหลัก ทั้งองค์กรภาครัฐ ภาคท้องถิ่น และภาคชุมชน จำนวนรวม 26 คน ใช้วิธีการเลือกโดยยึดตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก จากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ โดยใช้แผนที่ความคิด ทำให้ได้มาซึ่งภาพรวม (Holistic Perspective) ของข้อมูล และสามารถจำแนกหมวดหมู่ให้เป็น “ภาพย่อย” (Categories) จนได้มาซึ่ง “ภาพโยง” ที่สามารถเข้าใจได้ถึงความสัมพันธ์กันของชุดข้อมูล จึงทำการพรรณนาสรุปความเข้าใจแบบอุปนัย ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และสังเคราะห์ข้อมูลเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการระบบดูแลและส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จากนั้นนำปัจจัย ดังกล่าวนี้ เข้าสู่การประชุมร่วมกันของผู้แทนจากทุกเครือข่ายองค์กร จำนวน 2 รอบ เพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยใช้เทคนิคการระดมสมอง และบันทึกข้อมูลด้วยแผนที่ความคิด จึงได้สรุปข้อมูล ให้เป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครราชสีมา ที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการระบบดูแลและส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ภาวะผู้นำ เอกภาพในการทำงาน การสร้างแรงจูงใจ การทำงานเป็นทีม การจัดองค์กร การออกแบบเครือข่าย และการเสริมพลังเครือข่าย

คำสำคัญ: การบริหารจัดการระบบดูแล; คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ; จังหวัดนครราชสีมา

Abstract

This qualitative research was conducted in order to obtain information via an in-depth interview with 26 informants who were representatives responsible for the care of the elderly taking from both the private and public sectors. The informants were selected based on a specific random method. The qualitative data analysis was based on a mind-mapping system in order to see the connectivity of the data set based on the holistic and sub-sequencing categories. The conclusion relating to the factors for the successful care of the elderly was based on the implication technique before the conclusion drawn was discussed in a two-round meeting to obtain suggestions on concrete measures concerning geriatric care which would be applicable in the Nakhonratchasima context. It was observed that the factors for successful geriatric care management systems in Nakhonratchasima were based on: leadership, conformity of elderly working systems, motivation, teamwork, organization management, network planning, and network empowerment.

Keywords: Monitoring System Management; Elderly Life Quality; Nakhon Ratchasima

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงสำคัญประการหนึ่ง ที่กำลังเกิดขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก คือ การมีผู้สูงอายุในจำนวนเพิ่มขึ้น แต่การเพิ่มขึ้นดังกล่าวอาจยังไม่ใช่วิกฤติ หากอัตราการเพิ่มนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังเช่นที่เกิดกับประเทศไทย ซึ่งอาจกลายเป็นวิกฤติในไม่ช้านี้ โดย ประเทศไทยได้มีสถานะเป็น“สังคมสูงอายุ” หรือ “Aged Society” มาตั้งแต่ พ.ศ. 2548 ด้วยสัดส่วนผู้สูงอายุ 12 % ซึ่งสูงสุดในกลุ่มประเทศอาเซียน (ณัฏฐพงศ์ ทองภักดี, 2557) และเพิ่มขึ้นเป็น 14 % ใน พ.ศ. 2556 จนถึง พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะเข้าสู่“สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” หรือ Complete Aged Society ด้วยตัวเลข 20 % และเมื่อถึง พ.ศ. 2578 ตัวเลขนี้จะสูงถึง 30 % การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระยะเวลาอันสั้นนี้ สามารถทำให้เกิดวิกฤติ ส่งผลกระทบที่รุนแรงต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ของประชากรกลุ่มผู้สูงอายุ อีกทั้งเสถียรภาพทางด้านการคลังของประเทศที่ลดลงด้วย วิกฤติดังกล่าวนี้จึงเปรียบได้กับ “ระเบิดเวลา” ที่กำลังเดินไปอย่างต่อเนื่อง และเมื่อได้วิเคราะห์ถึงแนวทางในการดำเนินงานที่เกิดขึ้นมาในอดีต และที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันนี้ ก็พบได้ว่ามีการฝาก หรือแฝงบริการต่างๆที่จัดให้กับผู้สูงอายุนั้น ไว้กับงานอื่น จึงขาดซึ่งความต่อเนื่อง และความเข้มแข็งของบริการ ภาครัฐจึงต้องมีการปรับวิธีคิด และเปลี่ยนวิธีการทำงานให้สามารถส่งมอบบริการที่ตอบโจทย์ และแก้ปัญหาความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม ด้วยการดำเนินงานในลักษณะเครือข่าย ที่รู้จักกันในชื่อ “การบริหารภาครัฐโดยเครือข่าย” ซึ่งพบว่ามีการขยายวงของการนำไปใช้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนอาจจะเรียกได้ว่า รูปแบบดังกล่าวนี้จะเข้ามาแทนที่การบริหารแบบลำดับชั้น (Hierarchical) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2548) เพราะเครือข่ายการทำงานจะช่วยให้เกิด “เจ้าภาพร่วม” ของทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ช่วยพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน และท้องถิ่น แล้วขยายสู่การพัฒนาในระดับประเทศด้วยฐานที่มั่นคง ต่อไป แต่แนวคิดดังกล่าวนี้ ยังอยู่ในฐานะของ “กระแสรอง” และยังเป็นระยะเริ่มต้นเท่านั้น คำถามที่เกิดขึ้นในตอนนี้ คือ จะมีวิธีการอย่างไร เพื่อให้บริการที่จะส่งมอบนั้น ได้ทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นมิติใหม่ให้สังคมได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ที่จะนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคม (Social Change) ให้เกิดขึ้นด้วย ภาครัฐจึงต้องให้ความสำคัญและจริงใจในการทำหน้าที่เป็น“นักเรียนรู้ที่ดี” เพื่อเรียนรู้จากฝ่ายต่าง ๆ ที่มี

ประสบการณ์ ทั้งจากระดับชุมชน และระดับท้องถิ่น ด้วยทิศทางการพัฒนาจากล่างขึ้นสู่บนนี้ ท้องถิ่นก็มีศักยภาพที่สามารถนำส่วนกลางได้เช่นกัน

จากความสำคัญดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นจังหวัด ที่มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุสูงสุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ 12.56 % และอยู่ในอันดับสองของประเทศ รองจากกรุงเทพมหานครฯ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) ที่สำคัญคือ เราจะได้เรียกจังหวัดนครราชสีมานี้ว่าเป็น “สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ” ใน พ.ศ. 2563 ที่จะถึงนี้ ด้วยสัดส่วนผู้สูงอายุ 18.42 % (ลลิตยา กองคำ, 2556) โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในพื้นที่ระดับตำบล ซึ่งเป็นตำบลต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ในสองพื้นที่ คือ ตำบลดอนชมพู อำเภอโนนสูง และเทศบาลตำบลรังกาใหญ่ อำเภอพิมาย เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ ของการบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครราชสีมา โดยองค์ความรู้ใหม่นี้ มุ่งหวังให้สามารถนำไปปรับใช้ กับการดำเนินงานในระดับท้องถิ่นอื่น เพื่อการประสานทุนทางสังคมนี้ จะได้สร้างคุณค่าต่อสังคม (Public Values) ที่สอดรับกับทิศทางการพัฒนาประเทศได้อย่างเป็นรูปธรรม ให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถรับมือได้ในเชิงรุกต่อกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ ของการบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ มีพื้นที่หลักในระดับตำบล 2 พื้นที่ คือ ตำบลดอนชมพู อำเภอโนนสูง และเทศบาลตำบลรังกาใหญ่ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอน ดังนี้

1. สำรวจ ค้นคว้า และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของหน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง พร้อมด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Dept Interview) จาก

ผู้บริหาร แกนนำ ผู้ที่เป็นตัวแทนองค์กรเครือข่าย และผู้ปฏิบัติงานหลัก ทั้งองค์กรภาครัฐ ภาคท้องถิ่น และภาคชุมชน จำนวนรวม 26 คน ใช้วิธีการเลือกโดยยึดตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก (Purposive Sampling)

2. วิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Content Analysis) โดยใช้แผนที่ความคิด (Mind Mapping) ทำให้ได้มาซึ่งภาพรวม (Holistic Perspective) ของข้อมูล และสามารถจำแนกหมวดหมู่ให้เป็น “ภาพแยก” และ “ภาพย่อย” (Categories) ตามลำดับ จนได้มาซึ่ง “ภาพโยง” ที่สามารถเข้าใจได้ถึงความสัมพันธ์กันของชุดข้อมูลทั้งในภาพกว้าง และภาพลึก จากนั้นทำการพรรณนาสรุปความเข้าใจแบบอุปนัย (Induction) ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และสังเคราะห์ข้อมูลเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครราชสีมา ที่พัฒนาขึ้นในเบื้องต้น โดยนำปัจจัยดังกล่าวนี้ เข้าสู่การประชุมร่วมกันของผู้แทนจากทุกเครือข่ายองค์กร เพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยใช้เทคนิคการระดมสมองเป็นเครื่องมือสำคัญ และบันทึกข้อมูลด้วยแผนที่ความคิด

3. นำปัจจัยที่ผ่านการปรับปรุงใหม่จากขั้นตอนที่ 2 นั้น เข้าเสนอต่อที่ประชุม ฯ อีกครั้ง เพื่อขอรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม หลังจากนั้นจึงได้ทำการสรุปข้อมูล จากเวทีของการประชุมในรอบนี้ ให้เป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครราชสีมา ที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอบเขตในการวิจัย

เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์หลักของการศึกษานั้น จึงมีขอบเขตในการศึกษาที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. เนื้อหาหลักของการวิจัย จะเป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครราชสีมา

2. กลุ่มเป้าหมาย จะมุ่งศึกษาในกลุ่มของบุคคลผู้ที่เป็นตัวแทน แกนนำ ผู้ดำรงตำแหน่งบริหาร ผู้รับผิดชอบหลัก ผู้ปฏิบัติงานหลักขององค์กรต่างๆ ใน 3 ภาค

ส่วน พื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ องค์กรในภาคส่วนของรัฐ องค์กรภาคท้องถิ่น และองค์กรภาคชุมชน จำนวน รวม 26 คน

3. พื้นที่ของการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่ในการวิจัย จากจำนวน 11 พื้นที่ต้นแบบ ใน เขต 10 อำเภอ ที่ได้ผ่านบทเรียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุมาแล้ว โดยเลือกพื้นที่ที่มีคะแนนการประเมินสูงสุดในเรื่องของระบบการดูแลระยะยาว ซึ่งผ่านเกณฑ์ในระดับดี หรือ Good Practice จำนวน 1 พื้นที่ ได้แก่ ต.ดอนชมพู อ.โนนสูง และอีกหนึ่งพื้นที่ ที่มีความโดดเด่นในการดำเนินงานของเครือข่ายองค์กรภาคชุมชน โดยชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งได้ถูกประกาศให้เป็น 1 ใน 22 ชมรมผู้สูงอายุที่มีความเข้มแข็งระดับประเทศ ในปี พ.ศ. 2560 โดยสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย) คือ ต.รังกาใหญ่ อ.พิมาย

4. ด้านระยะเวลา ผู้วิจัยวางแผนในการเข้าไปศึกษา ค้นหา และรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่การวิจัย ในช่วงระหว่างเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2560 – มิถุนายน พ.ศ. 2561

แนวคิด และทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครราชสีมานั้น จึงได้นำแนวคิดเรื่องการบริหารเครือข่ายองค์กร มาเป็นแนวทางของการศึกษา ได้แก่ แนวคิดของ Robert Aggranoff และ Michael McGuire (2001) จาก 7 คำถามที่ท้าทายต่อการบริหารเครือข่าย คือ 1.แนวคิดในเรื่อง “POSDCoRB” หรือหน้าที่ของการบริหารนั้น จะมีวิธีนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของเครือข่าย อย่างไร 2. การตัดสินใจที่ต้องใช้ความคิดเห็นจากคนหลายฝ่าย หรือการใช้กลุ่มตัดสินใจ (Group Decision) จะมีเทคนิค หรือวิธีการอย่างไร 3. ความยืดหยุ่น (Flexible) ในระบบ และการดำเนินงานนั้น จะต้องออกแบบอย่างไร เพื่อให้เกิดความเหมาะสม และปรับตัวได้ง่ายที่สุด 4. บุคคลใด หรือสมาชิกฝ่ายใด หรือองค์กรใดที่จะได้ทำหน้าที่ของการเป็นผู้ประสานงานหลัก (Venerable Accountability) และจะต้องมีคุณลักษณะ อย่างไรบ้าง 5. การดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ ด้วยกระบวนการที่มีความเข้มแข็งนั้น จะต้องใช้ปัจจัยอะไรบ้าง (Cohesion Factor in Network) 6. การดำเนินงาน และขับเคลื่อน

เครือข่ายนั้น จะต้องอาศัยพลัง หรืออำนาจ (Power in Network) จากส่วนใด และ 7. ผลลัพธ์ หรือผลผลิต (Results or Productivity) ที่เครือข่ายต้องการ คืออะไร

สำหรับ ขั้นตอนของการบริหารเครือข่ายนั้น เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ได้เสนอขั้นตอนสำคัญประกอบด้วย การก่อรูปของเครือข่าย การกำหนดแผนผังเครือข่าย (Network Map) การนำเครือข่ายไปใช้ประโยชน์ และขั้นตอนสุดท้าย คือการรักษาเครือข่ายให้คงอยู่ ด้วยการพัฒนางานให้เกิดความเข้มแข็ง และส่งต่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต ส่วน Lowneles and Skelcher (1998) (อ้างถึงใน พิชาย รัตนดรก ณ ภูเก็ต, 2552) กล่าวถึงการร่วมมือกันดำเนินงานในแบบเครือข่ายนั้น จะมีขั้นตอนสำคัญตามลำดับ คือ การร่วมมือในช่วงเริ่มแรกนั้น จะเกิดขึ้นก่อนที่จะเข้ามาเป็นหุ้นส่วน (Pre – Partnership Collaboration) การทำให้เกิดความมั่นคง (Partnership Creation and Consolidation) การลงมือทำงาน ตามความต้องการหรือตามแผนงานของหุ้นส่วน (Partnership Program Delivery) สำหรับ Stephen Gold Smith และ William D. Eggers (2004) (แปลโดย จักร ติงศภัทิย์ และกฤษฎา ปราโมทย์ธนา, 2552) ได้อธิบายว่า เครือข่ายที่มีลักษณะของการบริหารที่ดีนั้น ต้องพึ่งระบบที่เอื้อต่อการทำงานของคน ทั้งระบบที่มีความชัดเจนในการออกแบบงาน ระบบที่สามารถเชื่อมต่อสมาชิกทุกส่วนเข้าด้วยกัน ระบบการกำกับติดตาม และดูแลช่วยเหลือ ระบบการพัฒนาสมรรถนะของคนในด้านต่างๆ เพื่อสร้างความเป็นมืออาชีพ (Professional) ให้เกิดขึ้นในงาน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และพรรณนาสรุปความเข้าใจแบบอุปนัย (Induction) ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง จึงสรุปผลของการศึกษาได้ดังนี้

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย

1. กฎของการเป็นผู้นำ (Rules of Leadership) พบว่า เป็นคุณลักษณะสำคัญที่มีอยู่ในตัวบุคคล ผู้ที่เป็นแกนนำ เป็นผู้บริหาร รวมถึงผู้ปฏิบัติงานหลัก ด้วยการเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ แสดงออกด้วยการปฏิบัติที่จริงจัง และจริงใจ เป็นผู้มีประสบการณ์

มีความรู้ และความเข้าใจ ที่จะวางบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสมในความร่วมมือกับเครือข่าย อีกทั้งการแสดงออกถึงความมุ่งมั่น ทุมเท เสียสละ จึงเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นแรงบันดาลใจ และเป็นที่ยอมรับ ให้ผู้อื่นได้มอบความไว้วางใจ ให้ความศรัทธา และความร่วมมือ การเป็นบุคคลที่ตระหนักในประโยชน์ที่จะเกิดแก่ส่วนรวม มากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน ด้วยลักษณะของผู้ที่มีจิตสาธารณะ (Public Mind) พร้อมให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนผู้อื่น ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์

"... อผส. หรืออาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ ที่เข้าร่วมโครงการกับ พมจ.นั้น ได้นำเงินเดือนที่ได้รับ จำนวน 600 บาท นั้น มาลงขันกันไว้เป็นกองกลาง เพื่อใช้เป็นค่าน้ำมันรถ ค่าของเยี่ยม ซื้อของจำเป็นที่ใช้ในบ้านให้ผู้สูงอายุ เช่น ผงซักฟอก สบู่ ยาสีฟัน ไม้กวาด..."

"...ท่านเจ้าอาวาสวัดดอนชมพู ซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของชุมชน ก็ได้ผ่านการอบรมในเรื่องการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายมาด้วย จึงมีความรู้ และความเข้าใจในกิจกรรมดังกล่าวเป็นอย่างดี และยังได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุในด้านอื่นๆ เป็นอย่างดี...."

2. เอกภาพของการดำเนินงาน (Unity) พบว่า เป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ที่ได้ช่วยประสานความหลากหลาย เชื่อมโยงความแตกต่างระหว่างสมาชิก ให้มีการทำงานที่เป็นเนื้อเดียวกัน ด้วยทิศทางที่สอดคล้อง มุ่งสู่เป้าหมายร่วมกัน ซึ่งทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในความร่วมมือ ที่เน้นให้สมาชิกได้ตระหนักถึงการเป็นเจ้าของในปัญหา หรือความต้องการในชุมชนของตนเอง ด้วยการเข้ามามีส่วนร่วม (Participation) ในขั้นตอนสำคัญๆ ในฐานะของ "เจ้าภาพร่วม" ด้วยความเสมอภาค เท่าเทียม การยอมรับซึ่งกันและกัน สนับสนุนทรัพยากรซึ่งกันและกัน ซึ่งบรรยากาศดังกล่าวนี้ คือพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตย (Values of Democracy) ในระดับชุมชน ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์

"...ตัวประธานชมรมผู้สูงอายุ แกมีประสบการณ์สูง บริหารการประชุมได้ดี เป็นคุณอำนวย มากกว่าคุณอำนาจ ยึดหลักการประชุมแบบฉันทามติ ทำให้การประชุมในแต่ละครั้งนั้น ได้รับประเด็นที่หลากหลาย สร้างการยอมรับในข้อตกลงร่วมกัน..."

3. การสร้างแรงจูงใจ (Motivation) พบว่า การให้ผลประโยชน์ตอบแทน ทั้งในเรื่องที่เป็นตัวเงินงบประมาณ วัสดุสิ่งของ การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงาน รวมถึงการนำค่านิยมของ“ความกตัญญู” มากระตุ้นสร้างจิตสาธารณะของกลุ่มอาสาสมัครนั้น ได้สร้างแรงจูงใจ ให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดพลังในการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง และมีความสุข ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์

“... คนรุ่นหลังต้องแสดงความกตัญญู ด้วยการตอบแทน ด้วยการดูแลผู้มีบุญคุณ ผู้ที่เคยสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนถึงแม้จะไม่ใช่ญาติพี่น้องครอบครัวเดียวกัน เพราะชุมชนของเราจะไม่ทอดทิ้งกัน...”

“... ก็คิดว่าการได้ช่วยเหลือผู้สูงอายุนั้น เป็นการทำบุญ เห็นคนเฒ่าคนแก่ท่านแข็งแรง หรือในยามที่เหงา แล้วเราได้ไปเป็นเพื่อนคุย ช่วยดูแลเล็กๆน้อยๆ ทำแล้วมันก็ภูมิใจ มีความสุข...”

4. การทำงานเป็นทีม (Teamwork) พบว่า มีความร่วมมือระหว่างเครือข่ายองค์กร ซึ่งมีโครงสร้าง และวัฒนธรรมขององค์กรที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิด สนิทสนม และคุ้นเคยต่อกัน ภายใต้การรับรู้เป้าหมายร่วมกัน มีการออกแบบแผนผังเครือข่าย (Network Mapping) เพื่อให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วม (Participation) ในการเป็นเจ้าของ มีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบงานได้เหมาะสม สนับสนุนทรัพยากรซึ่งกันและกัน ด้วยระบบการติดต่อสื่อสาร (Communication) ที่ง่ายต่อการเข้าถึง เน้นความสัมพันธ์ในแนวราบ มากกว่าความเป็นทางการ อีกทั้งมีการจัดกิจกรรมของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง และหลากหลาย จึงเป็นโอกาสในการพบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิก ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์

“...หลายเรื่องที่ยกหูคุยกัน หรือใช้ไลน์แจ้งกันได้ ก็ไม่ต้องทำหนังสืองานก็คล่องตัว และสะดวกรวดเร็ว ทำงานง่ายขึ้น...”

“...ทีมสหวิชาชีพ จากโรงพยาบาลโนนสูงนั้น ทำให้คนทำงานงานมีความมั่นใจมากขึ้น เพราะได้รับการยอมรับ ได้รับความไว้วางใจจากตัวผู้สูงอายุ และครอบครัวของผู้สูงอายุมากขึ้น การสนับสนุนดังกล่าวนี้มีลักษณะของการทำงานเป็นทีมที่ดี ทำให้คนในชุมชนสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มจิตอาสา จำนวนเพิ่มขึ้น...”

5. การจัดองค์กร (Organization) พบว่า โครงสร้างองค์กร (Organization Structure) ที่เหมาะสม มีความยืดหยุ่น (Flexible) ด้วยการจัดวางบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ และขอบเขตงานที่ชัดเจนนั้น ได้เอื้อต่อการนำศักยภาพของสมาชิกออกมาใช้อย่างเต็มความสามารถ จากการที่ผู้บริหารทั้งองค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคท้องถิ่น ได้แสดงความเข้าใจ และวางบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสม ด้วยการปรับวิธีคิด และวิธีการทำงาน ด้วยการลดบทบาทที่ตนเองจะเป็นผู้นำ หรือผู้จัดการเช่นที่เคยปฏิบัติมา เปลี่ยนมาทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน ผู้ส่งเสริมโอกาสและกระตุ้นให้องค์กรภาคชุมชนนั้น ได้เพิ่มบทบาทของตนเองมากขึ้น ในฐานะเจ้าของชุมชน เจ้าของความต้องการที่แท้จริง ให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการ มากกว่าเป็นฝ่ายรอรับบริการเช่นในอดีต ส่งผลให้บริการต่างๆที่จัดให้กับผู้สูงอายุนั้น มีลักษณะที่ครอบคลุม และตรงประเด็นมากขึ้น ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์

> *“...การเก็บสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุนั้น ได้มอบหมายให้ อสม. และ อผส. ซึ่งเป็นคนของชุมชนนั้น ได้ทำหน้าที่เป็นผู้เก็บสำรวจ ที่ทำให้เข้าใจและเข้าถึงปัญหา หรือความต้องการผู้สูงอายุได้ตรงจุด ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น เพราะชุมชนไว้วางใจที่จะบอกเล่า และให้ข้อมูลละเอียดมากขึ้น ...”*

6. การออกแบบเครือข่าย (Network Design) พบว่า การจัดทำแผนผังเครือข่าย (Network Mapping) โดยทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันคิด ร่วมกันเสนอบทบาทหน้าที่งานที่ตนเองจะสามารถให้การสนับสนุนแก่เครือข่ายได้ การกำหนดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน (Network Responsibility) โดยพิจารณาจากความเหมาะสมด้วยศักยภาพที่สอดคล้องกันระหว่างคน และงาน หรือ “put the right man on the right job” การติดต่อประสานงาน (Communication) ที่สามารถเข้าถึงสมาชิกได้ครอบคลุม และทั่วถึง เน้นพัฒนารูปแบบในแนวราบ ลดความเป็นทางการลงให้เหลือน้อยที่สุด เพื่อสร้างความยืดหยุ่นในการทำงาน มีระบบข้อมูลข่าวสารของเครือข่าย ซึ่งได้มีการจัดทำไว้อย่างเป็นระบบ (Network Information System) ด้วยเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศที่ได้นำมาใช้ เพื่อให้เครือข่ายองค์กรจากทุกภาคส่วนได้เป็นเจ้าของข้อมูลร่วมกัน โดยองค์ความรู้ใหม่ๆที่เกิดจากการทำงาน ได้ถูกนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างสมาชิก (Network Learning System) สู่การพัฒนาศักยภาพของ

คนทำงานให้มีลักษณะของความเป็นมืออาชีพ (Professional) มากยิ่งขึ้นด้วย ตัวอย่างการสัมภาษณ์

“...ก่อนการดำเนินงานโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆนั้น คณะทำงานก็จะมาร่วมกันคิด และวางแผน เพื่อมอบหมายหน้าที่งานให้กับองค์กรต่างๆ ซึ่งจะดูจาก Age Net ที่ได้ออกแบบร่วมกันไว้อย่างชัดเจนในตอนต้นแล้วนั้น และเมื่อการดำเนินงานเสร็จลงแล้ว คณะทำงานก็จะมาประชุมร่วมกัน โดยนำเอาบทบาท หน้าที่ที่กำหนดไว้นั้นมาทบทวน ทั้งนี้ก็เพื่อซักซ้อมความเข้าใจว่าแต่ละฝ่ายนั้นได้ทำหน้าที่ หรือรับผิดชอบตามแผนที่ตนเองได้รับไปแล้วนั้น หรือไม่ เพื่อเราได้ร่วมกันปรับปรุงแก้ไข ในครั้งต่อไป...”

“... องค์การบริหารส่วนตำบลดอนชมพู ได้นำข้อมูลดังกล่าวนี้ไปใช้เพื่อการจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุของตำบล และได้วางแผน จัดทำยุทธศาสตร์ของตำบล...”

7. การกระตุ้นเสริมพลังใจ (Empowerment) ด้วยการสนับสนุน ด้วยความช่วยเหลือ และกำลังใจในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้การทำงานได้ดำเนินไปอย่างมีพลัง ดังเช่น การได้พบว่าผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีขึ้น มีความสุขมากขึ้น พึ่งพาผู้อื่นน้อยลง รวมถึงการที่ครอบครัวผู้สูงอายุ ได้เปิดใจยอมรับในตัว อผส. นั้น ได้ทำให้คนทำงานมีพลังในการทุ่มเทได้อย่างต่อเนื่อง การที่ผู้บริหารท้องถิ่น ได้ให้ความสำคัญสนับสนุนงานทั้งในเรื่องแผน งบประมาณ และกำลังคนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการให้ความไว้วางใจ (Trust) แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ในงานที่มอบหมาย และแสดงออกด้วยความจริงใจ และจริงจัง ก็เป็นการสร้างพลัง และสร้างแรงบันดาลใจที่ดีแก่คนทำงาน การที่ อผส. ได้เสริมพลังให้กับครอบครัวผู้สูงอายุ ก็ช่วยให้ความเครียดที่มีนั้นลดลง และมีการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวของตนเองที่เหมาะสมมากขึ้น ตัวอย่างการสัมภาษณ์

“... เราเห็นผู้สูงอายุ ยิ้มแย้ม ดีใจ ในยามที่เราเข้าไปหา เราก็ดีใจมาก โดยเฉพาะลูกหลานของเขาที่ต้อนรับเราด้วย เพราะเรารู้สึกว่าเขาไว้ใจ และยอมรับเรา ก็รู้สึกภูมิใจ คิดว่ามีความสำเร็จในงานที่ทำ...”

จากปัจจัยสำคัญดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้นำเข้าสู่เวทีของการประชุม เพื่อรับฟังข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้บริหาร ผู้แทน แกนนำ หรือผู้ปฏิบัติงานหลัก

ของทั้งสามภาคส่วน โดยใช้วิธีการประชุมแบบระดมสมอง (Brainstorming) จึงมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ต่อปัจจัยการบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

1) การบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนั้น ควรเน้นกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) เพื่อปรับตัวให้เข้ากับบริบทพื้นที่ชุมชน เพื่อเข้าถึง และดึงศักยภาพ ดึงเอาทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ออกมาสร้างคุณค่าให้เกิดกับส่วนรวม (Public Values) ควบคู่ไปกับทุนนโยบายของการพัฒนาตามกระแสหลัก และด้วยมุมมองที่เหมาะสม และการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ ในฐานะผู้ที่เป็นพลังแห่งการพัฒนา หรือเป็น “Active Aging” การบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ก็จะมีทิศทางของการสร้างสรรค์ มากกว่าการสงเคราะห์

2) การสื่อสารแบบสองทาง (Two Way Communication) และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเป็นแบบแนวราบ (Horizontal) จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วม (Participation) ที่เข้มแข็ง และกระตุ้นสร้างความเป็นเจ้าของ (Ownership) ให้เกิดขึ้นกับสมาชิกทุกฝ่าย และพัฒนาสู่การเติบโต เข้มแข็ง มีความยั่งยืนในการดำเนินงาน

3) การบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยยึดเอาปัญหา ความต้องการ และศักยภาพของพื้นที่ (Area) เป็นเป้าหมาย มากกว่าการดำเนินงานตามคำสั่ง หรือหน้าที่ (Function) เพื่อการดึงเอาทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนนั้นๆออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ อีกทั้งเป็นการเสริมสร้างคุณค่าเพิ่ม (Public Values) ด้วยการพัฒนาความเข้มแข็ง และความสามารถในการพึ่งตนเองได้ ของชุมชนด้วย และการดำเนินงานต่างๆนั้น ต้องมีกระบวนการปรับปรุง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในขั้นตอนสำคัญ คือ วางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจเช็ค (Check) และการปรับปรุง (Act) โดยมุ่งที่ผลลัพธ์ (Output) เป็นสำคัญ เน้นให้เกิดความโปร่งใส เที่ยงตรง เพื่อนำเสนอประเด็นปัญหา ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมกันค้นหาแนวทางแก้ไข จนเกิดการปรับปรุงในทิศทางที่ดีขึ้น

4) เป้าหมายของการบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนั้น ควรสอดคล้องกับทิศทางที่จะสร้างความยั่งยืนในการพัฒนา โดยการนิยาม

ให้เห็นเป็นรูปธรรมว่า “ความยั่งยืน” นั้นหมายถึงอะไร และวัดได้จากอะไร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดแนวทางที่ชัดเจนสำหรับการปรับปรุง และพัฒนางาน

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีปัจจัยสำคัญ ดังนี้

กฎของภาวะผู้นำ (Rules of leadership) ดังคุณลักษณะที่ค้นพบนี้สามารถกระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจ ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานของเครือข่ายองค์กร ข้อค้นพบนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ กองส่งเสริม และพัฒนาเครือข่าย (2555) ที่กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำ ในตัวบุคคลผู้ที่เป็นแกนนำ หรือผู้บริหารนั้น ว่าเป็นปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานของเครือข่าย

เอกภาพของการดำเนินงานร่วมกัน (Unity) เป็นแรงผลักให้เกิดผลการดำเนินงานของเครือข่ายองค์กรที่เข้มแข็ง ข้อค้นพบนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ (2551) ที่พบว่า เอกภาพของการทำงานร่วมกันนั้น ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็ง ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของเครือข่าย และทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ (2560: 201) ที่พบว่า การพัฒนารูปแบบการให้บริการสวัสดิการสังคมในลักษณะการบูรณาการงานสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาต่อยอดรูปแบบสวัสดิการดั้งเดิมตามวิถีวัฒนธรรมที่มีอยู่ ผสมผสานกับรูปแบบสวัสดิการท้องถิ่นตามกฎหมาย และกำหนดขึ้นใหม่ให้ครอบคลุมทุกเรื่องและทุกกลุ่มวัย ผ่านกลไกรัฐส่วนกลางและท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุนอาศัยชุมชนเป็นฐานการพัฒนาบนปัญหาและความต้องการที่แท้จริง

การสร้างแรงจูงใจ (Motivation) เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดพลังในการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง และมีความสุขนั้น ถือเป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารเครือข่ายองค์กร ข้อค้นพบนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ไพฑูรย์ นิยมนา และ คณะ (2552) ที่ระบุไว้ว่า สมาชิกของเครือข่ายนั้นจะมีความคาดหวังต่อการได้มีโอกาสในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง เพื่อต้องการเป็นมืออาชีพ และการได้พัฒนาคุณลักษณะของภาวะผู้นำในตนเอง ตลอดจนความคาดหวังต่อการได้ทำงานเพื่อสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นต่อสังคม ซึ่งความคาดหวังเหล่านี้ จะนำมาสู่แรงจูงใจสำคัญในการทำงานร่วมกับเครือข่าย

การทำงานเป็นทีม (Teamwork) ทำให้ได้มาซึ่งความร่วมมือที่มากกว่าการรวมกลุ่มเพื่อทำงาน แต่เป็นทีมที่มีความผูกพัน และมุ่งมั่นต่อเป้าหมายร่วมกัน หรือเรียกว่าเป็น “ทีมที่มีชีวิต” ข้อค้นพบดังกล่าวนี้ มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2550) ที่ได้กล่าวถึงการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนั้น ว่าจะเปลี่ยนจากการทำงานแบบ “one man show” มาเป็นทีมทำงานแทน โดยจะมีทีมที่ให้บริการเข้ามาแทนที่ ด้วยงานผู้สูงอายุนั้น เป็นหน้าที่ของทุกฝ่าย ทีมทำงานจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะสร้างความสำเร็จให้กับเครือข่าย

การจัดองค์กร (Organization) ได้เอื้อให้เกิดการทำงานที่มีความยืดหยุ่น มีความสามารถในการปรับตัว และรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ดี ส่งผลให้บริการต่างๆที่จัดให้กับผู้สูงอายุนั้น มีลักษณะที่ครอบคลุม และตรงประเด็นมากขึ้น บริการที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะ “สร้างสรรค์” มากกว่า “สงเคราะห์” สอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยากร หวังมหาพร (2550) ที่ได้อธิบายถึงความสร้างสรรค์ต่างๆที่เกิดขึ้นในงานบริการผู้สูงอายุนั้น มีปัจจัยสำคัญ คือโครงสร้างขององค์กรที่ต้องมีการปรับเปลี่ยน เพื่อให้เอื้อต่อการบริหารงบประมาณ ด้วยการปรับระเบียบการปฏิบัติ การออกแบบงานที่ไม่ซ้ำซ้อน จะทำให้การใช้ทรัพยากร และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆทำได้ดีขึ้น

การออกแบบเครือข่าย (Network Design) ทำให้สมาชิกรู้ถึงขอบเขตงานและความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย การติดต่อสื่อสารก็สามารถเข้าถึงสมาชิกได้อย่างเหมาะสม และทั่วถึง เกิดความยืดหยุ่น และการทำงานที่คล่องตัว ที่สำคัญนั้น มีระบบบริหารจัดการข้อมูลที่ทุกฝ่ายได้เป็นเจ้าของร่วมกัน สามารถนำข้อมูลจากส่วนกลางนี้ไปวิเคราะห์ และวางแผน เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายของตนได้ด้วย อีกทั้งมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สู่การพัฒนาศักยภาพของคนทำงานให้มีความเป็นมืออาชีพมากยิ่งขึ้นด้วย ข้อค้นพบดังกล่าวนี้ มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ สะอาดจิต เพ็ชรมีศรี (2551) ที่พบว่า ความสำเร็จของเครือข่ายนั้นเกิดจากการมีระบบของการจัดเก็บข้อมูลที่ดี และมีการใช้ข้อมูลร่วมกัน รวมทั้งผลการศึกษาของ วิชัย แสงศรี (2552) ที่ระบุว่า หนึ่งในปัจจัยพื้นฐานสำคัญแห่งความสำเร็จของเครือข่ายนั้น คือ การกำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของสมาชิกไว้อย่างชัดเจน และการที่สมาชิกได้มีการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง

การเสริมพลังใจ (Empowerment) ทั้งนี้ เพราะด้วยลักษณะงานนั้นต้องการความอดทน มุ่งมั่น และด้วยความมีจิตอาสา ดังนั้น สิ่งที่คนทำงานต้องการก็คือการเติมพลังใจ ด้วยการสนับสนุนช่วยเหลือ และให้กำลังใจในรูปแบบต่างๆ ดังเช่นการมีผู้นำ (Leader) ที่เอาจริงเอาจัง มีความรู้ ความเข้าใจ มีวิสัยทัศน์ในการทำงานร่วมกับเครือข่าย ก็จะเป็นแรงบันดาลใจสำคัญให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดกำลังใจ และพลังทำงานที่เข้มแข็ง การมีบรรยากาศของความร่วมมือที่ดี ความรักสามัคคีที่แน่นเหนียว (Unity) การประสานงานสอดคล้อง และหนุนเสริมซึ่งกันและกัน ด้วยการมีส่วนร่วมในขั้นตอนที่สำคัญ จากสมาชิกในทุกระดับ เพื่อกระตุ้นความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของในงานนั้นร่วมกัน การสร้างแรงจูงใจ (Motivation) ในรูปแบบที่หลากหลาย และเหมาะสม ทั้งในรูปแบบของรางวัล คำชม ตัวเงินงบประมาณ และสิ่งที่เป็นคุณค่าทางจิตใจ รวมถึงประโยชน์ที่จะเกิดต่อสังคมส่วนรวม ก็จะช่วยลดความแตกต่าง แล้วพัฒนาเป็นความหลากหลายได้อย่างสร้างสรรค์ ความร่วมมือในการดำเนินงานในลักษณะของทีมทำงานที่มีประสิทธิภาพ (Teamwork) การมีโครงสร้างองค์กร (Organization Structure) ที่เอื้อต่อการบริหารงานอย่างเหมาะสม จะทำให้เกิดความยืดหยุ่น และความคล่องตัวในการดำเนินงาน การออกแบบเครือข่าย (Network Design) ที่มีความชัดเจนในการจัดวางตำแหน่งหน้าที่ ด้วยแผนผังเครือข่ายที่เกิดจากการมีส่วนร่วม การกำหนดบทบาท และความรับผิดชอบได้เหมาะสมกับศักยภาพของสมาชิก ก็จะผลักดันให้เกิดการนำศักยภาพออกมาใช้ในการทำงาน ได้อย่างเต็มความสามารถ การสร้างช่องทางของการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยเสริมความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิก การมีระบบบริหารจัดการข้อมูลที่ดี และเป็นระบบที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิก จะเป็นพลังให้สมาชิกได้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยในด้านการเสริมพลัง ดังกล่าวนี้ เป็นกลไกที่สอดแทรกอยู่ในทุกกระบวนการของการบริหารเครือข่ายองค์กร

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยสำคัญ 7 ประการ ที่เอื้อต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามที่ได้สรุปมานี้ พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดหลักของ Agranoff and McGuire (2001) ที่ระบุถึงคำถามสำคัญ หรือแนวทางหลัก ที่ใช้ในการบริหารเครือข่าย คือ 1) การนำเอาหลักการในเรื่องของหน้าที่การบริหาร “POSDCoRB” มาประยุกต์ใช้ 2) การติดสินใจโดยใช้

กระบวนการของกลุ่ม (Group Decision) 3) การได้มาซึ่งแนวทางที่ริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ด้วยความยืดหยุ่น (Flexible) และคล่องตัว 4) การมีองค์กรหลัก และบุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานหลัก (Venerable Accountability) 5) ปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างเครือข่ายองค์กรให้เกิดความเข้มแข็ง และเหนียวแน่น (Cohesion Factor in Network) 6) อำนาจ หรือพลังที่ใช้ในการขับเคลื่อนงานของเครือข่ายองค์กร (Power in Network) และ 7) เป้าหมาย หรือผลประโยชน์ที่คาดหวัง (Results or Productivity)

บทสรุป

การบริหารจัดการระบบดูแล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จ ได้แก่ คุณลักษณะตามกฎของภาวะผู้นำที่ดี (Rules of Leadership) ทั้งของผู้บริหาร และผู้ดำเนินงานหลัก ซึ่งถือเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้เกิดความสำเร็จในกระบวนการต่างๆของการบริหารงาน โดยมีทุนทางสังคมที่สร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่การบริหารนั้น คือ ทุนของความรักสามัคคี การร่วมแรงร่วมใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลในแบบสังคมไทย ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดเอกภาพในการทำงาน (Unity) ด้วยเป้าหมายร่วมกัน ที่ว่า“ผู้สูงอายุคือหลักชัยของการพัฒนา” อีกทั้งด้วยระบบของการสร้างแรงจูงใจที่ดี (Motivation) ทั้งในรูปแบบของรางวัล ตัวเงินงบประมาณ รวมถึงคุณค่าที่ได้รับจากการทำงาน และด้วยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่ได้ทำหน้าที่ของตนเองอย่างเข้มแข็ง มุ่งมั่นต่อความสำเร็จในเป้าหมายที่ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น พร้อมทั้งความสัมพันธ์อันดีต่อกันนั้น ก็ได้สร้างทีมทำงานที่มีประสิทธิภาพ (Teamwork) ที่พร้อมให้การสนับสนุน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยความร่วมมือที่เกิดขึ้นนั้น ก็ได้มีระบบของการบริหารจัดการที่ดี (Organization) มีความชัดเจน และสร้างความเข้าใจให้แก่สมาชิกทุกฝ่าย โดยเครื่องมือสำคัญที่นำมาใช้เป็นเข็มทิศ หรือเป็นแผนที่ของการทำงานร่วมกันดังกล่าวนี้ คือ การออกแบบเครือข่าย (Network Design) ที่ได้สร้างความเข้าใจจากภาพย่อยเชื่อมโยงสู่ภาพรวม ให้ทุกฝ่ายได้เห็นตำแหน่งจุดยืนของตนเอง เห็นความเชื่อมโยงของตนต่อคนอื่นๆ และยังมีกลไกสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการดำเนินงานของเครือข่ายให้เกิดความเข้มแข็ง ต่อเนื่อง ซึ่งสอดแทรกอยู่ในทุกขั้นตอน ของการดำเนินงานนั้นคือ การ

เสริมพลัง (Empowerment) ให้กับผู้ดำเนินงาน ได้เกิดความผูกพันต่องาน และเครือข่าย อีกทั้งยังได้เกิดกิจกรรมการขยายงานของเครือข่ายนั้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

1) ควรจัดให้มีการประเมินสมรรถนะ หรือความพร้อมของผู้ปฏิบัติงาน ในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นผู้ที่มีความพร้อมในการปรับตัว และมีศักยภาพที่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ อย่างเหมาะสม

2) สร้างความตระหนักถึง คุณค่าของทุนทางสังคม และหาแนวทางเพื่อดึงศักยภาพดังกล่าวนั้น ออกมาใช้เพื่อพัฒนาบริการสาธารณะ ให้เป็นบริการที่สร้างคุณค่าต่อสังคม (Public Values) ได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กองส่งเสริมและพัฒนาเครือข่าย. (2555). **กระบวนการส่งเสริม และพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบ ให้มีสมรรถนะสูงในการ บริหารจัดการเครือข่ายระดับท้องถิ่น.** สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับคณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ณัฏฐพงศ์ ทองภักดี. (2557). **สวัสดิการสังคมไทย: ความสมดุลและยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ. (2560). การพัฒนารูปแบบการให้บริการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ผู้พิการและคนด้อยโอกาสทางสังคมพื้นที่ตำบลยางน้อย อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. **วารสารการบริหารปกครอง**, 6 (1): 185 - 206

บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ, ชมพูนุท สวนกระต่าย และ องอาจ ฤทธิ์ทองพิทักษ์. (2551). **ทิศทางการรณรงค์ขับเคลื่อนสู่สังคมปลอดเหล้า: บทสังเคราะห์จากปฏิบัติการเครือข่ายศาสนาและชุมชน.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

ปิยากร หวังมหาพร. (2550). **นวัตกรรมการนำนโยบายผู้สูงอายุไปปฏิบัติ.** สำนักวิจัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ไพฑูรย์ นิยมนา และดามธรรม จินากูล. (2552). **การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการสังคมระดับอำเภอ กรณีศึกษาอำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ.** สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 5 จังหวัดนครราชสีมา.

ลลิตยา กองคำ และวริฏฐา แก้วเกตุ. (2556). **การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ: พื้นที่ต้นแบบและปัจจัยสำคัญ (**พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.

วิชัย แสงศรี. (2552). **การศึกษาวิเคราะห์ และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายสถานศึกษา ในเขตพื้นที่ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2550). **ศึกษากลไกการดำเนินงานเพื่อความยั่งยืน ของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน**. คณะสังคมสงเคราะห์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**.**

สอาดจิต เพ็ชรมีศรี. (2551). **การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดการจัดการความรู้ ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงกลาโหม.** (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2548). **Government by Network the New Public Management**. Imperative by Williams D.Eggers & Stephen Goldsmith. กรุงเทพฯ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). **รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2557**. กรุงเทพฯ: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.

Agranoff, R., & McGuire, M. (2001). **Big Questions in public network management research**. Journal of Public Administration Research and Theory.

Translated Thai References

Department of Agricultural Extension. (2012). **The process of promoting and developing prototype local administrative organizations to high-performance in local level network management.** Office of Welfare Promotion, Protection and Empowerment of Vulnerable Groups Ministry of Social Development and Human Security and Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University.

Khorpornprasert, B., S. Suankratay and O. Ritthongpitak. (2008). **The direction of driven campaign to non-liquor society: a synthesis from operating a network of communities and religions.** Bankok: ThaiHealth Promotion Foundation.

Kongkam, L. and W. Kaewket. (2013). **To improve the quality of life for the elderly.: Areas and the key factors**. Bankok: Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute (TGRI).

Laosuwan, T. (2017) Developing a Model of the Social Welfare Services for the Elders and Disabilities in Yang Noi Sub-district, Kosumpisai District, Maha Sarakham Province. **Governance Journal**, 6 (1), 185 - 206. Retrieved from https://www.tcithaijo.org/index.php/gjournal-ksu/

Niyomna, P. and D. Jinagool. (2009). **A study model of networking management community welfare in district case study in Rasi Salai district, Si Sa Ket province.** Technical Promotion and Support office Region 5 Nakhon Rachasrima Province.

Saengsri, W. (2009). **An analysis and development of school network administration model in Northeastern rural area**. (Dissertation of Chulalongkorn University).

Thongpakdee, N. (2014). **Thai social welfare: Balance and sustainability**. Bangkok: National Institute of Development Administration.

Whangmahaporn, P. (2007). **The innovations on older persons policy implementation of local administration**. Research Administration Division. Sripatum University.

บทความที่ : 4
Article :

ปัญหาจากการจดทะเบียนรับรองบุตรตามกฎหมาย

Problems From Registration of Child Legal Certification

ปริฉัตร ภูจิตร*
Parichat Pujit*

* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร [Faculty of Humanities & Social Science, Sakon Nakhon Rajabhat University];
E-mail :Ant_parichat@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้นกับการจดทะเบียนรับรองที่เกิดนอกสมรสบุตรตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2533 โดยเฉพาะเรื่องการใช้ดุลยพินิจของนายทะเบียนในการรับจดทะเบียนรับรองบุตร เพื่อให้บุตรที่เกิดนอกสมรสมีสิทธิเช่นเดียวกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายจากการที่ชายและหญิงอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยา เช่น สิทธิในการได้รับการอุปการะเลี้ยงดู สิทธิในการรับมรดก หรือหน้าที่ของบิดามารดาและบุตรที่มีต่อกัน ความรับผิดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย บทความนี้ยังได้เสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการกำหนดอายุในการให้ความยินยอมของเด็กเพื่อลดการใช้ดุลยพินิจของนายทะเบียนและลดภาระการพิจารณาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้เกิดการบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การรับรองบุตร; บุตรนอกสมรส; การจดทะเบียน

Abstract

The purpose of this article is to analyze and analyze legal issues that arise with the registration of births outside of marriage by according to the provisions of civil and commercial law Family Registration Act, 1935, amended by the Family Registration Act (No. 3), 2533 B.E. especially on the discretion of the registrar in accepting child registration. To allow children born outside of marriage to have the same rights as legitimate children from the fact that men and women live together, husband and wife, such as the right to be nurtured, the right to inherit, and the right to maintain relationship between parents and a child.This article also proposes ways to improve the age of consent of children. To reduce the discretion of the registrar and reduce the burden of judicial proceedings in the Juvenile and Family Court to achieve effective enforcement

Keyword: Child Certification; Illegitimate Child; Registration

บทนำ

จากการที่ชายและหญิงอาศัยอยู่ร่วมกันฉันท์สามีและภริยาโดยเปิดเผย แต่มิได้จดทะเบียนสมรสกันตามแบบพิธีแห่งกฎหมาย ซึ่งได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1457 การสมรสตามประมวลกฎหมายดังกล่าวนี้จะมีได้เฉพาะเมื่อทำการจดทะเบียนสมรสแล้วเท่านั้น ส่งผลให้บุตรที่เกิดจากหญิงที่ไม่ได้สมรสกับชายหลักกฎหมายให้ถือว่าบุตรนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงเท่านั้น เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวทำให้บุตรที่เกิดจึงกลายเป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นบิดา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นบุตรนอกสมรส แม้บุตรนอกสมรสจะได้รับสิทธิในการรับมรดกของผู้เป็นบิดาที่ได้รับรองแล้วโดยพฤตินัยตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 1627 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่หากพิจารณาถึงสิทธิที่บุตรนอกสมรสควรได้รับเช่นเดียวกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น สิทธิในการได้รับอุปการะเลี้ยงดู สิทธิในการใช้นามสกุล สิทธิในการปกครอง ตลอดจนการร่วมรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาร่วมกับบุตรผู้เยาว์ ชายผู้เป็นบิดาไม่ต้องร่วมรับผิดเพราะมิใช่บิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย

ซึ่งวิธีการเปลี่ยนบุตรนอกกฎหมายหรือนอกสมรสให้กลายเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นบิดา ให้ได้รับสิทธิเช่นเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายที่เกิดระหว่างการสมรสมีด้วยกัน 3 วิธี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1547 เด็กที่เกิดการบิดามารดาที่มิได้สมรสกัน จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันภายหลัง หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร

ด้วยวิธีการดังกล่าวจึงทำให้เกิดประเด็นปัญหาว่าวิธีการรับรองบุตร ด้วยการจดทะเบียนรับรองบุตรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตามมาตรา 1548 และมาตรา 1549 ต้องดำเนินการจดทะเบียนต่อนายทะเบียนผู้มีอำนาจ ตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2533 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2541 ได้อำนวยประโยชน์ให้แก่บิดาและบุตรนอกสมรสเพื่อให้ได้สิทธิในความเป็นบิดาและบุตรกันจริงหรือไม่ ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้เขียนจะทำการศึกษาในบทความนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับการจดทะเบียนรับรองบุตร
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการจดทะเบียนรับรองบุตร
3. เพื่อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขการจดทะเบียนรับรองบุตร

ขอบเขตในการศึกษา

บทความนี้ใช้การศึกษาจากข้อมูลเอกสารเป็นสำคัญ โดยเฉพาะเอกสารทางกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2533 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 แก้ไขปรับปรุง(ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2549 งานวิจัย และเอกสารราชการต่างๆ นอกจากนี้ ผู้เขียนยังใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทำทำหน้าที่เกี่ยวกับรับจดทะเบียนรับรองบุตร และนำข้อมูลทั้งหลายมาวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนะและแนวจดทะเบียนรับรองบุตร

ผลการศึกษา

บุตรนอกสมรส หมายถึง บุตรที่เกิดหญิงซึ่งมิได้ทำการสมรสกับชาย หาได้มีความผูกพันทางกฎหมายแต่อย่างใดกับชายผู้เป็นบิดาโดยกำเนิดไม่ เมื่อหญิงมิได้จดทะเบียนสมรสกับชาย บุตรของหญิงจึงไม่ได้ประโยชน์จากข้อสันนิษฐานให้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย (ไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2560: 337) เช่น เด็กที่เกิดแต่หญิงขณะเป็นภริยาชายหรือภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันที่การสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรของชายผู้เป็นสามีหรือเคยเป็นสามีตามมาตรา 1536 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หญิงที่ทำการสมรสใหม่นั้นเป็นการฝ่าฝืนการสมรสใหม่ภายใน 310 วันนับแต่การสมรสเดิมสิ้นสุดและคลอดบุตรภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันที่การสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเด็กที่เกิดแต่หญิงนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีคนใหม่ตามมาตรา 1537 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การที่บิดาจดทะเบียนรับบุตรนอกสมรส ให้เป็นบุตรตนเอง เมื่อนายทะเบียนจดทะเบียนรับรองบุตรให้แล้ว บิดาก็เป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายนับตั้งแต่วันจดทะเบียนและหากบุตรยัง

เป็นผู้เยาว์อยู่บิดาก็เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรด้วย (ประสพสุข บุญเดช, มปป.: 542) และก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบิดาและบุตรตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในลักษณะที่ 1 หมวด 2 แห่งบรรพ 5 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ บิดามารดาจำต้องเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้ตามมาตรา 1564 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และยังเป็นการรับรองสิทธิของเด็กในครอบครัวที่ตนได้ถือกำเนิดมาให้เป็นไปตามครรลองของกฎหมาย เนื่องจากในบางกรณีการที่เด็กมีฐานะนอกสมรสนั้นหาได้เกิดจากเจตนาที่แท้จริงของชายบิดาก็หาไม่ ชายเช่นว่านี้อาจจะต้องรับผิดชอบบุตรของตนตามกฎหมายแต่มีเหตุขัดข้องมาขัดขวางเสียก่อน หรืออาจจะต้องรอให้เวลาผ่านพ้นไประยะหนึ่งก่อนจึงจะเข้ามารับผิดชอบอย่างเต็มตัว ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชายที่บังเอิญไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาเด็กก่อนเด็กคลอดมีช่องทางที่จะดำเนินการเพื่อให้เป็นบุตรของตนเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย (ไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2560: 340)

วีระวรรณ จิตรากร (2549: 3) ได้อธิบายคำว่า “การรับรองบุตร” ตามกฎหมายในระบบคอมมอนลอว์ ได้ให้ความหมายไว้ ดังเช่นประเทศอังกฤษ ใช้คำว่า “Legitimation” โดย Black’s Law Dictionary ได้ให้ความหมายว่า “เป็นการกระทำให้สิ่งซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมายมาตั้งแต่ต้นกลายเป็นสิ่งที่ซึ่งชอบด้วยกฎหมายขึ้นมา โดยเฉพาะการทำให้สถานะของบุตรนอกกฎหมายกลายเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย”

ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศส ใช้คำว่า “Acknowledgement” โดย Black’s Law Dictionary ได้ให้ความหมายไว้ว่า “เป็นการยอมรับการยืนยันประกาศให้ทราบว่าสิ่งนั้นเป็นของจริงแท้แน่นอน” (อ้างถึงใน วีระวรรณ จิตรากร, 2549: 3 - 5) โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร พจนานุกรมได้ให้ความหมายไว้ชัดเจนว่า...“เป็นการยอมรับหรือรับรองว่าเด็กนั้นเป็นบุตรของคนใดคนหนึ่ง การรับรองถึงความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ซึ่งอาจจะเป็นการกระทำโดยมีหนังสือแสดงการยอมรับ การยอมรับด้วยวาจา หรือเป็นการยอมรับที่แสดงออกโดยการอุปการะเลี้ยงดู หรือการแสดงออกโดยพยานหลักฐานก็ได้ที่สามารถชี้ให้เห็นถึงว่ามีการยอมรับและรับรองความสัมพันธ์ฉันท์บิดาหรือมารดานั้น”

ดังนั้น คำว่า “การรับรองบุตร” จากทั้งสองความหมายดังกล่าวจึงสามารถสรุปได้ว่า “การรับรองบุตร” คือ การยอมรับโดยการแสดงหลักฐานด้วยเอกสารเพื่อให้บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรนอกสมรสกลายเป็นชอบด้วยกฎหมาย

การรับรองบุตรตามกฎหมายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การรับรองโดยพฤติการณ์ เป็นการรับรองที่แสดงออกต่อสาธารณชนว่าเด็กเป็นบุตร เช่น การอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน การให้การเลี้ยงดู เรียกว่าลูก เรียกตนเองว่าพ่อ ให้ใช้นามสกุล บุคคลโดยทั่วไปต่างรับรู้ว่าเป็นบิดาและบุตร ซึ่งการรับรองประเภทนี้ ไม่เกิดผลในทางกฎหมายโดยทั่วไป แต่อาจมีสิทธิในการรับมรดกของบิดาได้ ตามมาตรา 1627 (รัศฎา เมธาวิกุล, 2517: 256)

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 1202/2549 สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเกี่ยวกับค่าปลงศพตาม ป.พ.พ. มาตรา 443 วรรคแรก เป็นสิทธิของผู้ที่เป็นทายาทจะเรียกร้องเอาแก่ผู้ที่กระทำละเมิดทำให้เจ้ามรดกถึงแก่ความตายภายใต้บังคับมาตรา 1649 และเมื่อโจทก์ที่ 2 ถึงที่ 4 เป็นบุตรนอกกฎหมายที่เจ้ามรดกซึ่งเป็นบิดารับรองแล้ว จึงเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดกตามมาตรา 1627 มีสิทธิฟ้องเรียกค่าปลงศพของเจ้ามรดก และเมื่อโจทก์ทั้งสี่ร่วมกันฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในการปลงศพดังกล่าว จึงไม่จำเป็นต้องระบุว่าโจทก์คนใดเป็นผู้ที่ออกค่าใช้จ่ายส่วนนี้จึงจะมีอำนาจฟ้องได้ โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 4 จึงมีอำนาจฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในการปลงศพได้

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 6391-6392/2550 ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา ผู้คัดค้านที่ 1 และที่ 3 ได้ยื่นคำแถลงว่าผู้ร้อง และผู้คัดค้านที่ 1 ถึงที่ 3 ตกลงกันได้ โดยให้ผู้คัดค้านที่ 1 เป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายแต่เพียงผู้เดียว แต่ข้อตกลงดังกล่าวมีผลเป็นการตกลงกันในประเด็นเพียงบางข้อ เพราะมีประเด็นที่ศาลจำต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงในสำนวนแล้ววินิจฉัยถึงสิทธิและคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นผู้จัดการมรดกตามกฎหมายเสียก่อนดังนั้น ศาลฎีกาจึงไม่อาจพิพากษาตามยอมให้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวได้ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าผู้คัดค้านที่ 1 เป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้คัดค้านที่ 1 จึง

เป็นทายาทตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 (1) มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายได้ตามมาตรา 1713 วรรคหนึ่ง

2. การรับรองโดยทำให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย เป็นการรับรองตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547 ซึ่งเป็นการรับรองบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรนอกสมรสให้มีสิทธิเสมือนเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย

บุตรที่เกิดจากบิดามารดาที่มิได้สมรสกันตามกฎหมายถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547 ดังนั้นบุตรที่เกิดมาในระหว่างบิดามารดาไม่ได้สมรสกันจึงเป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นบุตรนอกสมรส ดังเช่น

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 12768/2555 โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนชื่อ จ. ออกจากการเป็นมารดาของจำเลยต่อนายทะเบียนท้องถิ่นแล้วให้จำเลยกลับไปใช้ชื่อบิดามารดาเดิมโดยอ้างว่าจำเลยไม่มีความเกี่ยวข้องกับ จ. เป็นเพียงคนที่ จ. อุปการะเลี้ยงดู และให้ใช้ชื่อสกุลเท่านั้น เมื่อตามทะเบียนบ้านระบุว่าจำเลยเกิดวันที่ 15 พฤศจิกายน 2490 ความเป็นบิดามารดากับบุตรระหว่างจำเลยกับ จ. ตาม พ.ร.บ.ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่ง ป.พ.พ. ที่ตรวจชำระใหม่ พ.ศ.2519 มาตรา 5 กำหนดว่า บทบัญญัติบรรพ 5 แห่ง ป.พ.พ. ได้ตรวจชำระใหม่ไม่มีผลกระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์ของการเป็นบิดามารดากับบุตร ดังนั้นความเป็นมารดากับบุตรระหว่างจำเลยกับ จ. ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่ง ป.พ.พ. บรรพ 5 เดิม ซึ่งมาตรา 1525 บัญญัติรับรองความเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงว่าเด็กที่เกิดจากหญิงที่มิได้สมรสกับชายย่อมต้องเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้นเสมอ นอกจากนี้การพิสูจน์ความเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมายก็มิได้บัญญัติไว้เหมือนการพิสูจน์ความเป็นบิดา การพิสูจน์ความเป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายระหว่างจำเลยกับ จ. จึงไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่จะยกมาบังคับได้ จึงต้องอาศัยเทียบเคียงบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา 4 วรรคสอง ซึ่งได้แก่บทบัญญัติที่ใช้พิสูจน์ความเป็นบิดาตามมาตรา 1524 วรรคสองและวรรคสามตาม ป.พ.พ. บรรพ 5 เดิม มาพิสูจน์ความเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายระหว่างจำเลยกับ จ.

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3833/2559 โจทก์และจำเลยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสกัน มีบุตรด้วยกัน 1 คน คือ เด็กหญิง ว. โจทก์จึงมี

อำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์แต่เพียงผู้เดียวย่อมมีสิทธิกำหนดที่อยู่ของบุตร และเรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่น ซึ่งกักบุตรไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมายได้ ตาม ป.พ.พ. 1567 (1) และ (4) ขณะที่จำเลยพาผู้เยาว์ไปอยู่ที่บ้านบิดามารดาจำเลยที่สุราษฎร์ธานี ผู้เยาว์ไม่ใช่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของจำเลย แม้ต่อมาในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ภาค 3 แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว จำเลยจะได้รับอนุญาตให้จดทะเบียนรับรองบุตร และต่อมาในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา จำเลยจะได้จดทะเบียนรับรองผู้เยาว์เป็นบุตรอันทำให้จำเลยมีอำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์ก็ตาม ก็หากระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์ถูกต้องแห่งอำนาจฟ้องของโจทก์ไม่ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องเรียกบุตรคืนจากจำเลยได้

วิธีการเปลี่ยนสถานะของบุตรไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรบอกสมรสให้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาโดยการจดทะเบียนตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ต่อนายทะเบียน ดังนี้

มาตรา 1548 บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก

ในกรณีที่เด็กและมารดาเด็กไม่ได้มาให้ความยินยอมต่อหน้านายทะเบียนให้นายทะเบียนแจ้งการขอจดทะเบียนของบิดาไปยังเด็กและมารดาเด็ก ถ้าเด็กหรือมารดาเด็กไม่คัดค้านหรือไม่ให้ความยินยอมภายในหกสิบวันนับแต่การแจ้งนั้นถึงเด็กหรือมารดาเด็ก ให้สันนิษฐานว่าเด็กหรือมารดาเด็กไม่ให้ความยินยอม ถ้าเด็กหรือมารดาเด็กอยู่นอกประเทศไทยให้ขยายเวลานั้นเป็นหนึ่งร้อยแปดสิบวัน

ในกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กคัดค้านว่าผู้ขอจดทะเบียนไม่ใช่บิดา หรือไม่ให้ความยินยอม หรือไม่อาจให้ความยินยอมได้ การจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาล เมื่อศาลได้พิพากษาให้บิดาจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรได้ และบิดาได้นำคำพิพากษาไปขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียน ให้นายทะเบียนดำเนินการจดทะเบียนให้

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5982/2551 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก ส่วนวรรคสามและวรรคสี่บัญญัติว่า ในกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กคัดค้านว่าผู้ขอจดทะเบียนไม่ใช่บิดาหรือไม่ให้ความยินยอมหรือไม่อาจให้ความยินยอมได้ การจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรต้องมีคำ

พิพากษาของศาล จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดเจนว่าประสงค์ให้เด็กเป็นผู้ให้ความยินยอมเป็นการเฉพาะตัว การที่นายทะเบียนแจ้งแก่ผู้ร้องว่าไม่สามารถรับจดทะเบียนให้ได้โดยไม่แจ้งการขอจดทะเบียนของผู้ร้องไปยังผู้คัดค้านและเด็กก่อนตาม มาตรา 1548 วรรคสอง หรือตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว ฯ มาตรา 19 วรรคสอง เพราะปรากฏว่าขณะที่ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนขอจดทะเบียนนั้น เด็กหญิง ป. อายุเพียง 3 ปีเศษ ยังไร้เดียงสาไม่สามารถให้ความยินยอมได้ จึงเป็นการปฏิบัติถูกต้องตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัวฯ มาตรา 19 แล้ว ผู้ร้องจึงมีอำนาจยื่นคำร้องขอต่อศาลขอให้พิพากษาให้ผู้ร้องจดทะเบียนเด็กหญิง ป. เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้

เมื่อพิจารณามาตรา 1548 การจดทะเบียนบุตร หมายถึง ทะเบียนครอบครัวตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2541 ข้อที่ 5 “ทะเบียนครอบครัว” ให้หมายความถึง ทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่า ทะเบียนรับรองบุตร ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ทะเบียนฐานะของภริยาและทะเบียนฐานะแห่งครอบครัว ทั้งนี้การจดทะเบียนรับรองบุตรเป็นไปตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2533 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2541

ผู้ที่มีอำนาจในการจดทะเบียนรับรองบุตรคือนายทะเบียน ตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2533บัญญัติไว้ในมาตรา 3 นายทะเบียน หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งรัฐมนตรีผู้มีหน้าที่รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ได้แต่งตั้งขึ้น โดยการแต่งตั้งนายทะเบียนนั้นให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมีหน้าที่รักษาการมีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อแต่งตั้ง นายทะเบียน ตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2533 ดังนั้น นายทะเบียน จึงหมายถึง นายทะเบียนประจำสำนักทะเบียนอำเภอ นายอำเภอประจำสำนักทะเบียนกิ่งอำเภอ และนายทะเบียนประจำสำนักทะเบียนเขตด้วย

ตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว แก้ไขใหม่ปี พ.ศ. 2541 ได้กำหนดคำร้องในการขอจดทะเบียนรับรองบุตรไว้ในเอกสาร คร.1 โดยผู้ร้องที่อ้างว่าเป็นบิดาเด็กต้องกรอกข้อความลงในคำร้องขอจดทะเบียนและบันทึกทะเบียนครอบครัว (คร.1) โดยระบุว่าเขียนที่ไหน วันเดือนปีที่เท่าไหร่ ผู้เขียนคำร้องโดยใคร เลขบัตรประจำตัวประชาชนอะไร และเลือกว่าเป็นการยื่นคำร้องเพื่อจดทะเบียนรับรองบุตร รวมถึงแนบเอกสารหรือหลักฐานแสดงว่าเด็กนั้นเป็นบุตรจริง และลงลายมือชื่อผู้ร้อง พร้อมด้วยการให้นายทะเบียนตรวจสอบหลักฐานบัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรอื่นที่ทางราชการออกให้สำหรับบุคคลซึ่งไม่ต้องมีบัตรประจำตัวประชาชนตามกฎหมายหรือใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว รวมทั้งสำเนาทะเบียนบ้านของผู้ร้องขอจดทะเบียนรับรองบุตรด้วย ในกรณีที่ผู้ร้องขอจดทะเบียนรับรองบุตรเป็นคนต่างด้าวไม่สามารถแสดงเอกสารหรือหลักฐานอื่นที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้ร้องขอจดทะเบียนรับรองบุตรนั้นเป็นใครและมีคุณสมบัติครบถ้วนตามกฎหายไทยว่าด้วยการรับรองบุตรหรือไม่ โดยหากผู้ร้องไม่สามารถลงลามือชื่อได้ ให้พิมพ์ลายนิ้วมือ หากไม่สามารถลงลายพิมพ์นิ้วมือได้ ให้นายทะเบียนบันทึกเหตุขัดข้องลงในช่องลายมือชื่อก็ได้ และในส่วนของนายทะเบียนก็จะมีความเห็นและคำสั่งของนายทะเบียนเห็นชอบในการให้จดทะเบียนเป็นบุตรของชายผู้ร้องว่าเป็นบิดาดังกล่าว นายทะเบียนจะออกทะเบียนรับรองบุตร(คร.11) ต่อไป โดยมีข้อความว่าทำที่สำนักทะเบียนที่ใด จังหวัดใด ชื่อบิดา ชื่อบุตร เลขบัตรประจำตัวประชาชน วัน เดือน ปีที่เกิดของทั้งบิดาและเด็ก รวมถึงลายมือชื่อผู้ร้องขอจดทะเบียน และกำหนดให้บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก ดังนั้น ตาม คร.11 ดังกล่าวจึงมีช่องลายมือชื่อผู้ให้ความยินยอมอยู่ด้วย โดยเด็กและมารดาเด็กต้องลงลายมือชื่อให้ความยินยอม รวมถึงพยานสองคนลงลายมือชื่อในทะเบียนรับรองบุตรใน คร.11 เมื่อนายทะเบียนได้ตรวจสอบเห็นว่าถูกต้องเป็นไปตามมาตรา 1548 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2533 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในกรณีที่บิดามาขอจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ถ้าเด็กและมารดาเด็กอยู่ในฐานะให้ความยินยอมได้และได้มาให้ความยินยอมด้วยตนเองแล้วก็ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียน” ทุกประการแล้ว นายทะเบียน

จะลงลายมือชื่อในทะเบียนรับรองบุตร (คร.11) ดังกล่าวพร้อมจัดเก็บข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์

จากการพิจารณาหลักกฎหมาย “การรับรองบุตร”นอกสมรส ด้วยวิธีจดทะเบียนรับรองของชายผู้เป็นบิดา ณ สำนักทะเบียนอำเภอ ตามบทบัญญัติของกฎหมายให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนรับรองบุตรต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากเด็กและมารดา

ประเด็นปัญหาที่ผู้ศึกษาพบ คือ ในกรณีที่เด็กและมารดาเด็กมาให้ความยินยอมในการจดทะเบียนรับรองบุตร โดยนายทะเบียนปฏิเสธการจดทะเบียนเนื่องจากเด็กยังไร้เดียงสา

ตามตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 5982/2551 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก ส่วนวรรคสามและวรรคสี่บัญญัติว่า ในกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กคัดค้านว่าผู้ขอจดทะเบียนไม่ใช่บิดาหรือไม่ให้ความยินยอมหรือไม่อาจให้ความยินยอมได้ การจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาล จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดเจนว่าประสงค์ให้เด็กเป็นผู้ให้ความยินยอมเป็นการเฉพาะตัว การที่นายทะเบียนแจ้งแก่ผู้ร้องว่าไม่สามารถรับจดทะเบียนให้ได้โดยไม่แจ้งการขอจดทะเบียนของผู้ร้องไปยังผู้คัดค้านและเด็กก่อนตาม มาตรา 1548 วรรคสอง หรือตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว ฯ มาตรา 19 วรรคสอง เพราะปรากฏว่าขณะที่ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนขอจดทะเบียนนั้น เด็กหญิง ป. อายุเพียง 3 ปีเศษ ยังไร้เดียงสาไม่สามารถให้ความยินยอมได้ จึงเป็นการปฏิบัติถูกต้องตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัวฯ มาตรา 19 แล้ว ผู้ร้องจึงมีอำนาจยื่นคำร้องขอต่อศาลขอให้พิพากษาให้ผู้ร้องจดทะเบียนเด็กหญิง ป. เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว นายทะเบียนไม่จดทะเบียนรับรองบุตรตามที่บิดาร้องขอโดยอ้างความไร้เดียงสาของเด็กที่มีอายุเพียง 3 ปี ไม่อาจให้ความยินยอมได้ แม้ข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ในการแสดงออกต่อสังคมเป็นครอบครัวและการอยู่ร่วมกันระหว่างบิดามารดาและเด็ก เช่นนี้ เป็นการใช้ดุลยพินิจของนายทะเบียนซึ่งไม่

สอดคล้องกับหลักกฎหมายที่ให้บิดาสามารถจดทะเบียนรับรองบุตรโดยความยินยอมมารดาและเด็ก

ประเด็นที่พบในการจดทะเบียนรับรองบุตรคือการให้ความยินยอมของเด็กด้วยการลงลายมือชื่อตามแบบ คร.1 ถือเป็นการให้ความยินยอมในการจดทะเบียนรับรองบุตรได้หรือไม่

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 13745/2553 ตามเจตนารมณ์ของ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก โดยทั้งเด็กและมารดาเด็กจะต้องไปแสดงความยินยอมต่อนายทะเบียนด้วยนั้น มีความมุ่งหมายจะคุ้มครองสิทธิที่เด็กจะพึงได้รับจากผู้เป็นบิดาอันเป็นเรื่องประโยชน์ของเด็กและการให้ความยินยอมดังกล่าวเป็นเรื่องเฉพาะตัว อย่างไรก็ตามการที่กฎหมายบังคับให้ผู้ขอรับรองบุตรต้องได้รับความยินยอม ก็ต่อเมื่อเด็กและมารดาเด็กอยู่ในฐานะที่จะให้ความยินยอมได้เท่านั้น เมื่อโจทก์เคยไปติดต่อสำนักงานเขตดุสิตเพื่อจดทะเบียนว่าจำเลยที่ 2 ซึ่งมีอายุเพียง 7 ปี เป็นบุตรของตน แม้จะไม่ได้ทำเป็นหนังสือตามระเบียบ แต่เจ้าพนักงานแจ้งโจทก์ว่าต้องได้รับความยินยอมจากจำเลยทั้งสองก่อน และโจทก์ให้ทนายความมีหนังสือแจ้งไปยังจำเลยที่ 1 มารดาของจำเลยที่ 2 เพื่อดำเนินการ แต่จำเลยที่ 1 มีหนังสือตอบปฏิเสธและจำเลยที่ 2 อยู่ในวัยไร้เดียงสาไม่สามารถให้ความยินยอมได้จึงเป็นที่เห็นได้ชัดเจนแล้วว่า การที่จะให้โจทก์ไปยื่นคำร้องจดทะเบียนเป็นหนังสือเพื่อให้นายทะเบียนมีหนังสือถึงจำเลยทั้งสองตามมาตรา 1548 วรรคสอง ย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ พฤติการณ์ดังกล่าวถือว่า โจทก์ถูกโต้แย้งสิทธิแล้ว โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องขอต่อศาลขอให้พิพากษาว่าจำเลยที่ 2 เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อพิเคราะห์ถึงอายุเด็ก 7 ปี สามารถเขียนชื่อตนเองหรือลงลายมือชื่อได้แล้ว เช่นนี้จะถือว่าการที่เด็กสามารถลงลายมือชื่อในแบบ คร .1 ได้เอง จะถือว่าเป็นการให้ความยินยอมในการจดทะเบียนรับรองบุตรได้หรือไม่ โดยศาลมิได้อธิบายไว้เพียงแต่ศาลได้กล่าวว่ามารดาเด็กปฏิเสธไม่ให้ความยินยอมในการขอจดทะเบียนรับรองบุตร จึงทำให้ชายผู้เป็นบิดาสามารถร้องขอต่อศาลเพื่อขอจดทะเบียนรับรองบุตรได้

ผู้ศึกษาจึงพบประเด็นปัญหาว่าหากมารดาและบุตรให้ความยินยอม โดยเด็กอ่านออกและเขียนได้ซึ่งสามารถลงลายมือชื่อในการให้ความยินยอมตามแบบการจดทะเบียนรับรองบุตร คร .1 เช่นนี้ การที่เด็กลงลายมือชื่อได้จะถือเป็นการให้ความยินยอมได้หรือไม่ ผู้ทำการศึกษาจึงได้ทำการได้สอบถามต่อนายทะเบียน ณ ที่ทำการอำเภอแห่งหนึ่ง เกี่ยวกับการจดทะเบียนรับรองบุตรกรณีเด็กสามารถอ่านและลงลายมือชื่อตนเองได้ เพื่อเป็นแสดงการยินยอมให้บิดาจดทะเบียนรับรองบุตรและด้วยความยินยอมของมารดา ทั้งนี้นายทะเบียนแจ้งกลับว่า “ไม่สามารถทำการจดทะเบียนให้ได้ เพราะต้องดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อแสดงเจตนาการให้ความยินยอมในการจดทะเบียน แม้บุตรและมารดาจะให้ความยินยอมก็ตาม” อันเป็นการใช้ดุลยพินิจของนายทะเบียนในการรับจดทะเบียน

เมื่อทำการศึกษาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนรับรองบุตรที่ต้องมีคำพิพากษาของศาล คือกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กคัดค้านว่าผู้ขอจดทะเบียนไม่ใช่บิดา หรือไม่ให้ความยินยอมได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 (วรรคสาม) และเมื่อศาลได้พิพากษาให้บิดาจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรได้และบิดาได้นำคำพิพากษาไปขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียนให้นายทะเบียนดำเนินการจดทะเบียนให้ (วรรคสี่)

บทบัญญัติของกฎหมายว่าอำนาจหน้าที่ในการจดทะเบียนรับรองบุตรของศาลเยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แก้ไขปรับปรุงตามฉบับที่ 2 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2548 และฉบับที่ 4 และฉบับที่ 5 พ.ศ. 2549 มีได้ดังนี้

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“คดีเยาวชนและครอบครัว” หมายความว่า คดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาตามพระราชบัญญัตินี้

“คดีครอบครัว” หมายความว่า คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใดๆในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับครอบครัว

มาตรา 10 ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีดังต่อไปนี้

(1) คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

(2) คดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้โอนมาตามมาตรา 97 วรรคหนึ่ง

(3) คดีครอบครัว

(4) คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ

(5) คดีอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว

จากการศึกษาหลักกฎหมายดังกล่าว ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีพิพากษาเกี่ยวกับการขอจดทะเบียนรับรองบุตรเฉพาะกรณีเด็กหรือมารดาเด็กคัดค้านว่าผู้ขอจดทะเบียนไม่ใช่บิดา หรือไม่ให้ความยินยอม ดังนั้น การที่นายทะเบียนไม่จดทะเบียนรับรองบุตรเป็นการใช้ดุลพินิจและเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ศาลเยาวชนและครอบครัว และผู้ทำการศึกษาได้สอบถามไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสกลนคร เกี่ยวกับการร้องขอจดทะเบียนรับรองบุตร ได้ข้อมูลเบื้องต้นว่า “หากกรณีที่ขอจดทะเบียนรับรองบุตรนั้นเด็กมีอายุกว่า 7 ปีเช่นนี้สามารถจดทะเบียน ณ ที่ทำการอำเภอได้ โดยไม่จำต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ความยินยอม” จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้อำนาจดุลยพินิจเนื่องจากไม่มีหลักกฎหมายบัญญัติในเรื่องการให้ความยินยอมหรืออายุของเด็กที่สามารถให้ความยินยอมในการจดทะเบียนรับรองบุตรไว้อย่างชัดแจ้ง

สรุป

บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับการจดทะเบียนรับรองบุตร(นอกสมรส) ให้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 ตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2533 และตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2541

จากการศึกษาบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามมาตรา 1548 กรณีที่เด็กและมารดาเด็กมาให้ความยินยอมในการจดทะเบียนรับรองบุตร โดยนายทะเบียนปฏิเสธการจดทะเบียนเนื่องจากเด็กยังไร้เดียงสาเป็นการใช้ดุลยพินิจของนายทะเบียน เนื่องด้วยกฎหมายมิได้บัญญัติในรายละเอียดของ

การให้ความยินยอมว่าเด็กนั้นสามารถให้ความยินยอมได้ด้วยเงื่อนไขอย่างไรบ้าง จึงทำให้นายทะเบียนอ้างเหตุความไร้เดียงสาของเด็กเพื่อปฏิเสธการรับจดทะเบียน โดยเหตุไร้เดียงสาที่นายทะเบียนใช้ปฏิเสธก็ไม่สามารถระบุได้อย่างแน่ชัดว่าต้องมีอายุเท่าใดจึงจะถือว่าไม่ใช่เหตุไร้เดียงสา ทั้งนี้แม้มารดาและเด็กจะยินยอมโดยสภาพสถานะทางสังคมรับรู้การเป็นบิดามารดาและบุตร และทำให้บทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1548 ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาอีกประเด็นคือ อย่างไรจึงจะถือว่าเป็นการให้ความยินยอมของเด็กในการจดทะเบียนรับรองบุตรตามแบบ คร.1 การที่เด็กอ่านออกเขียนได้และสามารถลงลายมือชื่อในช่องให้ความยินยอมในการจดทะเบียนรับรองบุตร ถือเป็นการให้ความยินยอมได้หรือไม่ จากการศึกษาไม่พบหลักกฎหมายหรือคำพิพากษาของศาลที่วินิจฉัยประเด็นดังกล่าวไว้ มีเพียงคำพิพากษาฎีกาว่ามารดาปฏิเสธการจดทะเบียนและเด็กมีอายุเพียง 7 ปีจึงมีสิทธิขอให้ศาลมีคำพิพากษาได้ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 13745/2553 เช่นนี้ จึงเห็นว่ากฎหมายควรกำหนดการให้ความยินยอมเพื่อให้มีความชัดเจนให้แก่นายทะเบียนผู้มีหน้าที่ในการจดทะเบียนรับรองบุตรเพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการจดทะเบียนรับรองบุตรต่อไป

เมื่อบทบัญญัติของกฎหมายมีผลบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพลดการใช้อำนาจดุลยพินิจของนายทะเบียน เช่นนี้จะเป็นการลดภาระของศาลเยาวชนและครอบครัว และทำให้การบังคับใช้กฎหมายกรณีเด็กให้ความยินยอมให้ชายผู้เป็นบิดาจดทะเบียนรับรองบุตร เพื่อให้เกิดสิทธิเช่นเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่ากฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนรับรองบุตรควรมีการกำหนดอายุของเด็ก และสามารถให้ความยินยอมในการจดทะเบียนรับรองบุตรหรือเงื่อนไขในการให้ความยินยอมให้ชัดเจน ดังนี้

“การจดทะเบียนรับรองบุตรทำได้เมื่อบุตรมีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์โดยความยินยอมของเด็กและมารดาด้วยการลงลายมือชื่อ กรณีที่เด็กอายุต่ำกว่า 7 ปีบริบูรณ์ต้องมีคำพิพากษาของศาลเพื่อขอความยินยอมในการจดทะเบียนรับรองบุตร”

ทั้งนี้เพื่ออำนวยประโยชน์ให้แก่ชายผู้เป็นบิดาในการขอจดทะเบียนรับรองบุตรอย่างแท้จริง โดยให้นายทะเบียนอำเภอใช้ดุลยพินิจน้อยที่สุด และยังเป็นการลดภาระในกระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว ในการพิจารณาการให้ความยินยอมในการจดทะเบียนรับรองบุตรในกรณีปัญหาว่าเด็กให้ความยินยอมเองได้หรือไม่

ข้อเสนอแนะข้างต้นเป็นเพียงแนวทางให้บิดามารดาและเด็ก ที่มีความประสงค์จดทะเบียนรับรองบุตรเพื่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายต่อกันเช่นเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมาย

เอกสารอ้างอิง

ประสพสุข บุญเดช. (มปป). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว**. พิมพ์ครั้งที่ 15. สำนักอบรมเนติบัณฑิตยสภา.

ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2560). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รัศฎา เมธาวิกุล. (2517). **บุตรนอกสมรส**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วีระวรรณ จิตรากร. (2549). **การรับรองบุตร.** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Translated Thai References

Boondech, P. (n.d.). **Description of Civil and Commercial Code, Part 5: Family**. (15th edt). Bangkok: Bar Association Press.

Chitrakon, W. (2006).**Child Certification**. Master's Thesis, Faculty of Law, Thammasat University.

Kumpusiri, P. (2017). **Description of Civil and Commercial Code, Part 5: Family**. Bangkok: Thammasat University Press.

Metawikul, R. (1974).**Illegitimate Child**. Master's Thesis, Faculty of Law, Thammasat University.

บทความที่ : 5
Article :

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

The Factors Influencing the Environmental Management Achievements in Lao People's Democratic Republic

ลมเย็น สีสุวง* ,จิตติ กิตติเลิศไพศาล*,
ชาติชัย อุดมกิจมงคล* และ วัชรพงษ์ อินทรวงศ์**

Lomyen Sisouvong*, Jitti Kittilertpaisal*,
Chardchai Udomkijmongkol*and Watcharapong Intrawong**

*คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร [Faculty of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University];
Corresponding author e-mail: fms.84@hotmail.com
**มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร [Kasetsart University Chalermphrakiat Sakonnakhon Province Campus]; Email: printaffkucsc@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) ศึกษาสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อม 3) สร้างและพัฒนาตัวแบบมีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อม และ 4) นำตัวแบบมาพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อม การสัมภาษณ์ผู้ทรงวุฒิจำนวน 10 คนและกลุ่มตัวอย่าง 720 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดแบบมีโครงสร้างและแบบสอบถามชนิดประมาณค่าและสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาผลการวิจัยผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน 2) สัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของ สปป.ลาว โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน 3) สร้างและพัฒนาตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า 1) การจัดสรรงบประมาณในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และ 2) ภาวะผู้นำในการแก้ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงาน และด้านความตระหนักในการอนุรักษ์

คำสำคัญ : ปัจจัยที่มีอิทธิพล; สัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อม; สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Abstract

This study aimed 1) to investigate factors influencing the environmental management achievements in Lao PDR, 2) to explore the achievements of the environmental management, 3) to create and develop a causal model influencing the environmental management achievements, and 4) to apply the casual model on the environmental management achievements. The interview of 10 persons and 720 samples. Purposing random sampling technique. Instruments used in collecting data were structured interviews and a rating scale questionnaire. Statistics employed and content analysis as well. The findings were as follows: 1. The factors influencing the environmental management achievements in Lao PDR revealed that the application on policy to practice in the environmental agencies, in general. And the participation was at the moderate level was in the moderate level as a whole 2. The achievements in the environmental management in Lao PRD indicated that all were at the moderate level as a whole. 3. The casual model influencing the environmental management achievements found that policy implementation, awareness of environmental conservation and community participation. 4. The casual recommendations policy on the development of the environmental management achievements such as 1) The budget allocation for continuous, 2) leadership in solving the problem. In the case of the awareness on the environmental conservation.

Keywords: Factors Achievement; Environmental Management; Lao People's Democratic Republic

บทนำ

การพัฒนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ทำให้ได้รับผลกระทบอย่างรวดเร็วและรุนแรง โดยเฉพาะพื้นที่ตามชายแดน เป็นเส้นทางคมนาคมสู่ประเทศเพื่อนบ้านในการแลกเปลี่ยนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เป็นศูนย์รวมและจุดเริ่มต้นเชื่อมโยงโครงการความร่วมมือประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค ที่ก่อให้เกิดการกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมและการขยายตัวของทุนนิยม ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม แม้การเปลี่ยนแปลงจะก่อให้เกิดผลดีในการสร้างงาน ขยายโอกาสทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ ได้รับความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต รวมถึงสิ่งประดิษฐ์นวัตกรรมใหม่ ๆ เครื่องมืออุปกรณ์ติดต่อสื่อสารที่ทัดเทียมอารยประเทศ ขณะเดียวกันทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิต เช่น การลักลอบขนยาเสพติดข้ามแดน ปัญหาด้านแรงงานเข้าเมือง โดยผิดกฎหมาย ปัญหาด้านวัฒนธรรม การใช้สินค้าฟุ่มเฟือยและปัญหาอาชญากรรม รวมถึงปัญหาด้านศีลธรรมจริยธรรม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและการบุกรุกทรัพยากรป่าไม้ ปัญหาทรัพยากรน้ำ คุณภาพน้ำและการจัดการน้ำ ปัญหาการใช้ทรัพยากรดินและปัญหาขยะที่มีปริมาณมากกว่าที่กำจัดได้ (Subcommittee on Mukdahan Province's Economics, 2007: p. 234)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมครั้งที่ 8 พ.ศ. 2559 – 2563 ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาแบบมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การปกปักรักษาสิ่งแวดล้อมและฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน ถือเอาการพัฒนาเศรษฐกิจศูนย์กลาง มีผลักดันการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจให้ต่อเนื่องมั่นคง มีการเปลี่ยนโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจให้มีลักษณะหลากหลายในแต่ละด้านเป็นอุตสาหกรรมและทันสมัย การก้าวทันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งภายในประเทศและสากลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูง สอดคล้องกับจุดพิเศษและความต้องการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของแขวง เน้นย้ำการเติบโตที่มีคุณภาพ สร้างความสามารถในการแข่งขัน เชื่อมโยงกับสากล มีการกระจายรายได้ ลดการเหลื่อมล้ำระหว่างตัวเมืองและชนบท แก้ไขความทุกข์ยากของประชาชนให้ได้มากขึ้น สร้างและ

บูรณะระบอบการปกครองตามแนวทางสร้างรัฐคุ้มครองด้วยกฎหมายให้เข้มแข็งที่ละก้าว การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงดิน ฟ้า อากาศ การเชื่อมโยงกับภาคพื้นและสากล รักษาเสถียรภาพทางด้านการเมือง ความสงบทางสังคม เพิ่มพูนการงานของชาติและป้องกันความสงบ (กระทรวงแผนการและการลงทุน, 2562: 21)

สภาพปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวพบว่ามีความเสื่อมโทรมมากขึ้นตามลำดับ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถกระทำได้หลายวิธีการ เช่น การอนุรักษ์ทางตรง เป็นการปฏิบัติงานระดับบุคคล องค์กร และระดับประเทศที่สำคัญ คือ การใช้อย่างประหยัด การนำกลับมาใช้ซ้ำอีก การบูรณซ่อมแซม การบำบัดและการฟื้นฟู การใช้สิ่งอื่นทดแทน การเฝ้าระวังดูแลและป้องกัน เป็นวิธีการที่จะไม่ให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เช่น การเฝ้าระวังการทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำคูคลอง และการจัดทำแนวป้องกันไฟป่า เป็นต้น และการอนุรักษ์ทางอ้อม สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การพัฒนาคุณภาพประชาชน โดยสนับสนุนการศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องตามหลักวิชา ซึ่งสามารถทำได้ทุกระดับอายุ ทั้งในระบบโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และนอกระบบโรงเรียนผ่านสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์ เกิดความรักความหวงแหนและให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานขององค์การปกครองท้องถิ่นของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างขั้นเมืองและขั้นแขวงในการจัดการสิ่งแวดล้อม สภาพปัจจุบันปัญหาพบว่ายังไม่ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารงาน ขาดความสอดคล้อง ไม่มีประสิทธิภาพและไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางสังคม การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ไม่มีความต่อเนื่อง ไม่มีความรับผิดชอบและขาดความเชื่อถือการปฏิบัติงาน ขาดการควบคุมดูแล และตรวจสอบได้ของหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ส่วนปัญหาการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ขาดแผนงานในการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ขาดการกิจกรรมบำบัดฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ขาดความคล่องตัวในการจัดทำและบริหารงบประมาณให้กับผู้ปฏิบัติ ขาดงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรและทรัพยากรต่าง ๆ ขาดการตรวจสอบการปฏิบัติงานแบบเฉพาะเจาะจงโดยคำนึงถึงความโปร่งใส ขาดความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขาดการสนองความคาดหวังด้านการบริการโดยมีการวางตัวเป็นกลาง ไม่มีมนุษยสัมพันธ์และภาพพจน์ที่ดี ขาดความรวดเร็วกระฉับกระเฉงและมีความเท่าเทียมกันและสอดคล้องกับ อลงกรณ์ อรรคแสง (2558: 150-151) ได้กล่าวถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ขาดการสนองความต้องการของบุคลากร ขาดการให้เกียรติและการยอมรับ ยังไม่มีความเต็มใจในการปฏิบัติงานและการแข่งขัน (กระทรวงแผนการและการลงทุน 2562: 3)

จากหลักการและเหตุผล ความเป็นมา ตลอดจนปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเพื่อค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อสัมฤทธิผลการจัดการสิ่งแวดล้อม ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ว่ามีปัจจัยใดบ้าง ด้านใดบ้าง แต่ละด้านมีมากน้อยเพียงใด เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางสำหรับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนกทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแขวง และห้องการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเมือง ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการวางแผน ส่งเสริม สนับสนุน ปรับปรุง แก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน พร้อมกันนี้ยังใช้เป็นสารสนเทศในการศึกษาค้นคว้าในด้านวิชาการหรือการวิจัยครั้งต่อไปได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อสร้างและพัฒนาตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
4. เพื่อนำตัวแบบมาพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อม ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ซึ่งแบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ระยะคือ

ระยะที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 10 คน ได้แก่ บุคลากรแผนกทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในในการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

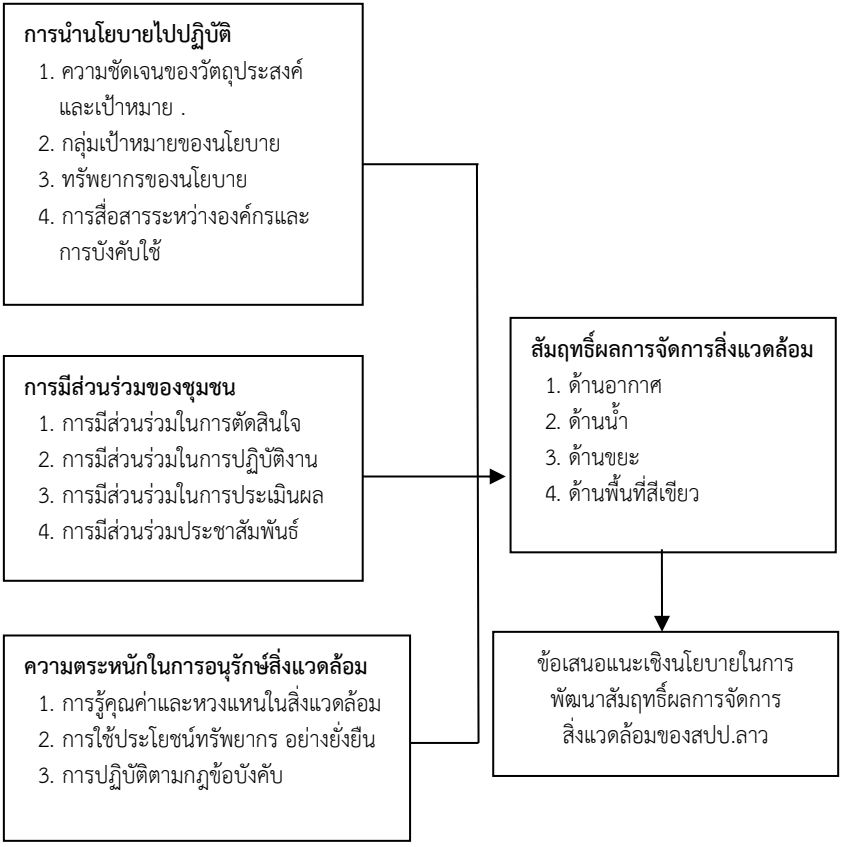
ระยะที่ 2 การศึกษาสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 18 แขวง โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม
มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 3 การสร้างและพัฒนาตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อม ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยการแจกแบบสอบถาม 1) บุคลากรแผนกทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละแขวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 270 คน 2) ประชาชนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 450 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สถิติที่ใช้ในในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ

ระยะที่ 4 การพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อม แล้วนำมาสรุปผลการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ซึ่งแบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ซึ่งผู้วิจัยได้กรอบแนวคิดของการวิจัย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วมาสังเคราะห์ ประยุกต์ บูรณการและกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อตอบคำถามการวิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของ สปป.ลาว พบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติของหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านกลุ่มเป้าหมายของนโยบาย รองลงมาคือ ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ด้านทรัพยากรของนโยบาย และด้านการสื่อสารระหว่างองค์กรและการบังคับใช้ ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความตระหนักในระดับปานกลาง ทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการรู้คุณค่าและหวงแหนในสิ่งแวดล้อม รองลงมาคือ ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2. สัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสปป.ลาว พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน คือ ด้านอากาศ มีสัมฤทธิผลในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านน้ำและด้านขยะ มีสัมฤทธิผล อยู่ในระดับปานกลาง

3. การสร้างและพัฒนาตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของ สปป.ลาว พบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณ R2Adj =.954 อย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้ร้อยละ 95.40 ส่วนอีกร้อยละ 4.60 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่น ๆ

4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสปป.ลาว พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติ เช่น 1) การจัดสรรงบประมาณในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และ 2) ภาวะผู้นำ

ในการแก้ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงาน และด้านความตระหนักในการอนุรักษ์ เช่น 1) ส่งเสริมให้ประชาชนได้เห็นคุณค่าต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม และ 2) ควรปรับทัศนคติของประชาชนโดยการให้ความรู้ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น 1) ความร่วมมือภาคประชาชน ภาครัฐบาลและภาคเอกชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม 2) การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่และให้ความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมและ 3) การส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรมอย่างแท้จริง

การอภิปรายผล

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสปป.ลาว พบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากพรรคและรัฐของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้มียุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมครั้งที่ 8 ยังพบปัญหาการปฏิบัติงานที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบการบริหารงาน ขาดสภาพคล่องด้านงบประมาณทำให้ไม่มีประสิทธิภาพและไม่สามารถตอบสนองความต้องการทั้งภาครัฐและประชาชน และการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมขาดความต่อเนื่อง ขาดความรับผิดชอบและความเชื่อถือการปฏิบัติงาน ขาดการกำกับ ดูแลและตรวจสอบและปัญหาการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ขาดแผนงานในการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ขาดการจัดกิจกรรมบำบัดฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ขาดวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือให้กับผู้ปฏิบัติ จึงทำให้ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสปป.ลาว ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเมธา ยุทธนาโยธิน (2550, หน้า 45) ได้กล่าวถึงความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติผู้นำต้องมีความชัดเจนของนโยบาย ลักษณะของหน่วยงาน และคุณสมบัติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติและสอดคล้องกับผลการวิจัยของศูนย์ดิเรก ชัยนาม (2555: 98) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ มีส่วนในการตัดสินใจ 2) มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) มีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์และ 4) มีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลางและสอดคล้องกับผลการวิจัยของรุ่งทิพย์ บำรุงสุข

(2555: 9) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า การมีส่วนร่วมชองชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม 2) การมีส่วนร่วมในการนำความรู้ภูมิปัญญามาพัฒนาท้องถิ่น 3) การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขสิ่งแวดล้อม 4) การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และ 5) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง

2. สัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสปป.ลาว พบว่า โดยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน คือ ด้านอากาศ มีสัมฤทธิ์ผลในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านน้ำและด้านขยะมีสัมฤทธิ์ผลในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากความสำเร็จของการจัดการสิ่งแวดล้อม หรือระดับของความมากหรือน้อยของการบรรลุเจตนารมณ์ วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมาย ซึ่งประเมินสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมตามตัวชี้วัดอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับผลการวิจัยของซึ่งประเมินสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมตามตัวชี้วัดอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภาวดี อำไพ (2559: 88) ได้ทำการศึกษาเรื่องอิทธิพลของความรู้ต่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร พบว่า ประสิทธิผลการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านกระบวนการให้บริการขณะที่เบญจวรรณ บุณยรัตน์ (2557: 24) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนชายแดนไทย-ลาว พบว่า การกำหนดมาตรการภาครัฐเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 2) การสร้างจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการทำให้บุคคล เห็นคุณค่าและตระหนักในสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ รวมทั้งผลกระทบจากการทำกิจกรรมที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมสร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาการสร้างจิตสำนึก โดยการให้การศึกษา

3. การสร้างและพัฒนาตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณ R2Adj =.954 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้ร้อยละ 95.40 ส่วนอีกร้อยละ 4.60 ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงานขาดการวิเคราะห์ความหมายที่ชัดเจนความเฉพาะเจาะจงและความสมเหตุสมผลของนโยบายอย่างถ่องแท้และความพร้อมของบุคลากร องค์การและการจัดการทั่วไป ตลอดจนการกำหนดรูปแบบของการบริหาร ปัจจัยที่เอื้ออำนวย การจัดระบบข้อมูล ข้อมูลป้อนกลับและการประเมินผลซึ่งมีผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สอดคล้องกับผลการวิจัยของกัมปนาท พรพรหมวินิจ (2559: 16) ได้ทำการศึกษาเรื่องประสิทธิผลการนำนโยบายพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของเทศบาลในภาคตะวันออก พบว่า ปัจจัยเศรษฐกิจพอเพียง มี 3 ตัวแปร ได้แก่ สิ่งแวดล้อม การสนับสนุนและทรัพยากรธรรมชาติและ 3) ปัจจัยการพัฒนาชุมชน มี 2 ตัวแปร ได้แก่ สถานภาพในชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยปัจจัยทั้ง 3 ดังกล่าว สามารถอธิบายความผันแปรของประสิทธิผลการนำนโยบายพัฒนาชุมชนไปปฏิบัติของเทศบาลในภาคตะวันออกได้ร้อยละ 54.20 (Adjusted R2 = 0.542) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติ เช่น 1) การจัดสรรงบประมาณในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และ 2) ภาวะผู้นำในการแก้ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงาน และด้านความตระหนักในการอนุรักษ์ เช่น 1) ส่งเสริมให้ประชาชนได้เห็นคุณค่าต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม และ 2) ควรปรับทัศนคติของประชาชนโดยการให้ความรู้ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น 1) ความร่วมมือภาคประชาชน ภาครัฐบาลและภาคเอกชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม 2) การ

ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่และให้ความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม และ 3) การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรมอย่างแท้จริงสอดคล้องกับผลการวิจัยของอารีย์ พลภูเมือง (2559: 12) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาระบบคัดแยกมูลฝอยในชุมชนแบบมีส่วนร่วมเขตเทศบาล ตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ คือ ควรมีการกระตุ้นประชาชนในชุมชนให้ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากขยะมูลฝอย การสร้างระเบียบวินัยในการรับผิดชอบ ทั้งการสร้างและการทิ้งขยะมูลฝอย ควรมีการคัดแยกขยะมูลฝอยทุกครัวเรือนก่อนทิ้งในถัง เพื่อให้เทศบาลนำไปกำจัด โดยเฉพาะขยะมูลฝอยอันตราย และในส่วนของพิศิพร ทัศนา (2558: 13) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก พบว่า ข้อเสนอแนะและแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนคือ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรมอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่กระบวนการร่วมรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหา ร่วมวางแผนและตัดสินใจ ร่วมทำกิจกรรมโครงการ และร่วมตรวจสอบและประเมินผล

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงแผนการและการลงทุน. (2562). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมครั้งที่ 8 (2559 – 2563).** นครหลวงเวียงจันทน์ : กระทรวงแผนการและการลงทุน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.

กัมปนาท พรพรหมวินิจ. (2559). ประสิทธิผลการนำนโยบายพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของเทศบาลในภาคตะวันออก. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 36(1): 1-17

เบญจวรรณ บุณยรัตน์. (2557). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนชายแดนไทย-ลาว.** วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกสาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

พิศิพร ทัศนา. (2558). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

เมธา ยุทธนาโยธิน. (2550). **การนำนโยบายการกำจัดขยะมูลฝอยไปปฏิบัติ : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตสัมพันธวงศ์.** สารนิพนธ์ปริญญาโทสาขารัฐประศาสนศาสตร์ ,มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

รุ่งทิพย์ บำรุงสุข. (2555). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาเขตลุ่มน้ำแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม.** การค้นคว้าอิสระปริญญาโทสาขาบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ศูนย์ดิเรก ชัยนาม. (2555). **การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: เขตเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุภาวดี อำไพ. (2559). **อิทธิพลของความรู้ต่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

อลงกรณ์ อรรคแสง. (2558). **ปัญหาและอุปสรรค อำนาจหน้าที่ในการบริหารงานขององค์การปกครองท้องถิ่นของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างขั้นเมืองและขั้นแขวงในการจัดการสิ่งแวดล้อม.** มหาสารคาม : วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม .

อารีย์ พลภูเมือง. (2559). **การพัฒนาระบบคัดแยกมูลฝอยในชุมชนแบบมีส่วนร่วม เขตเทศบาล ตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาสาธารณสุขศาสตร์,มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Translated Thai References

Akaseang, A . (2015). ***Problems and obstacles Authority in the administration of local government. Lao People's Democratic Republic Between city and district stages in environmental management***. Maha Sarakham: College of Politics and Government Mahasarakrm university .

Aumpai, S. (2016). **The influence of knowledge on the effectiveness of the management of waste in local government Phanna Nikhom district**. Thesis M.P.A. , Sakon Nakhon Rajabhat University.

Boonyarat, B. (2014). **Factors affecting natural resource conservation and Environment of the Thai-Lao border**. Thesis Ph.D. of Regional Development Strategy program, Chiang Rai Rajabhat University.

Bunlungsuk, R. (2013). ***Factors affecting environmental management: a case study of Mae Klong River Basin, Mueang District, Samut Songkhram Province***. Independent research, MBA, University of Technology Rajamangala Thanyaburi.

Chainam, S. (2013). **The study of ways to promote community participation in environmental management: Municipality of Tha Muang Pathum Thani Province**. Bangkok: Thammasat University.

Ministry of plans and investments. (2019). **The Economic and Social Development Plan 8th (2016 - 2020)**. *Vientiane*: Ministry of plans and investments, Lao People's Democratic Republic.

Pomvinit, K. (2016). The Effectiveness of community development policy

based on the sufficiency economy philosophy of the municipality in the eastern region. **Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University**, 36 (1): 1-17

Ponphumueng, A. (2016). ***Participatory Development of a Solid Waste Segregation Program in the Community of Muang Suoung, Roi Et Province***. Thesis: M.P.H., Mahasarakham University.

Tadsana, P. (2015). **The participation of the people in solid waste management in the area of Phitsanulok**. Thesis M.P.A. , Phibun Songkhram Rajabhat University.

Yodthanayotin, M. (2007). ***The Solid Waste Policy Implementation: A Case Study Samphanthawong***. Thesis M.P.A., Srinakharinwirot University.

บทความที่ : 6
Article :

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงบประมาณแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

The Proposed Policy for Participatory Budgeting Administration of the Local Administrative Organization of the Central Northeastern Thailand

ประดิษฐ์ ศรีประไหม[*], *จิตติ กิตติเลิศไพศาล**
*ชาติชัย อุดมกิจมงคล** และปณิธี การสมดี**

*Pradit Sripramai**, *Jitti Kittilertpaisan**
*Chardchai Udomkijmongkol** and *Panitee Karnsomdee***

[*] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร [Faculty of Management Science,Sakon Nakhon Rajabhat University]; Corresponding author e-mail: acpraditsri@gmail.com

[**] คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติสกลนคร[Faculty of Liberal Arts and Management Science Kasetsart University-Charlemprakiat Sakonnakhon Campus] ; E-mail:paniteeksd@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงบประมาณแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประชากรในการวิจัยคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จำนวน 722 แห่งโดยใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 258 แห่งๆละ 3 คน ประกอบด้วย นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงบประมาณ โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .551 ซึ่งการบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงบประมาณ สามารถร่วมกันทำนายระดับประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้ร้อยละ 30.30 ส่วนอีกร้อยละ 69.70 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่น ๆ

คำสำคัญ : การบริหารจัดการงบประมาณแบบมีส่วนร่วม; ประสิทธิผล;
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research were to investigate: Factors influencing the effectiveness of participatory budget management of local administrative organizations. The population in this research was 722 local administrative organizations in the central northeastern region of Thailand. The sample comprised 258 local administrative organization s of which each included 3 persons: president of the local administrative organization, chair of the council of local administrative organization, and permanent secretary for the local administrative organization. The multi-stage sampling was conducted. The instrument used in data collection was a questionnaire; and statistics used in data collection were frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis.Findings of the research revealed as follows. Factors influencing the effectiveness of budget management of local administrative organizations in the central northeastern region of Thailand with statistical significance at the .05 level included budget management by adhering to the principles of good governance and good society, and public participation in budget management by having the relationship value of .551. Both of the factors could jointly predict the effectiveness of budget management of local administrative organizations in the central northeastern region of Thailand at 30.30 percent, whereas the remaining 69.70 percent was due to the influence of other variables.

Keywords : Participatory Budget Management; Effectiveness; Local Administrative Organization

บทนำ

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในฐานะเป็นผู้กำกับดูแลองค์กรกรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งประเทศได้มีการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ถึงปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินงานและจัดบริการสาธารณะให้มีมาตรฐานเช่นเดียวกันทั้งประเทศ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งได้ทราบสถานะตนเองจากผลการประเมินประสิทธิภาพว่าอยู่ในระดับใดเมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทเดียวกัน ในจังหวัดเดียวกันในกลุ่มจังหวัดเดียวกัน ในภาคเดียวกัน หรือในระดับประเทศ เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานอย่างไม่หยุดนิ่ง ตลอดจนกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำผลการประเมินไปเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานส่งเสริม ปรับปรุง และพัฒนาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และในปี พ.ศ. 2559ได้มีการพัฒนารูปแบบการประเมินให้มีความสอดคล้องกับนโยบายสำคัญของรัฐบาล และส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยกำหนดให้ผู้แทนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินเพื่อสร้างความโปร่งใส และสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีการกำหนดเกณฑ์การแบ่งระดับผลการประเมินเป็น 5 ระดับ ดังนี้ ระดับดีเด่นผลการประเมินอยู่ในระดับร้อยละ 90 ถึง 100 ระดับดีมากผลการประเมินอยู่ในระดับร้อยละ 80 ถึง 89.99 ระดับดีผลการประเมินอยู่ในระดับร้อยละ 70 ถึง 79.99 ระดับพอใช้ผลการประเมินอยู่ในระดับร้อยละ 60 ถึง 69.99 และระดับควรปรับปรุงผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำกว่าร้อยละ 60 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560: 6)

เมื่อพิจารณาผลการประเมินทั้งประเทศเป็นรายด้าน ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานการเงินและการคลัง และด้านการบริการสาธารณะ พบว่าผลการประเมิน ในปี พ.ศ. 2560 มีผลการประเมินเพิ่มขึ้นในทุกด้านเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าผลการประเมินในแต่ละด้าน มีแนวโน้มสอดคล้องกับการประเมินในปี พ.ศ. 2559 กล่าวคือ ด้านที่มีคะแนนสูงสุดเป็นด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการ และด้านที่ 2 ด้านการบริหารงานบุคคลและกิจการสภา โดยมีผลการประเมินอยู่ในระดับร้อยละ 84.03

และ 82.95 ตามลำดับ ซึ่งเป็นผลการประเมินที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับ “ดีมาก” และด้านที่มีผลการประเมินต่ำสุด ยังคงเป็นด้านที่ 3 คือ ด้านการบริหารงานการเงินและการคลัง ซึ่งมีผลการประเมินอยู่ที่ระดับร้อยละ 72.29 ซึ่งอยู่ในระดับ “ดี” เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2559 เพียงร้อยละ 0.87 การจัดทำงบประมาณ ซึ่งมีผลการประเมิน อยู่ที่ระดับร้อยละ 61 อยู่ในระดับ “พอใช้” และเมื่อเปรียบเทียบกับผลการประเมินปีที่ผ่านมา พบว่ามีผลการประเมินลดลงร้อยละ 3.46 โดยผลการประเมินในปี 2559 มีผลการประเมินอยู่ที่ระดับร้อยละ 64.46 การบริหารรายจ่าย ซึ่งมีผลการประเมินอยู่ที่ระดับร้อยละ 52.30 อยู่ในระดับ “ต้องปรับปรุง” และเมื่อเปรียบเทียบกับผลการประเมินปีที่ผ่านมา พบว่ามีผลการประเมินลดลงร้อยละ 19.35 โดยผลการประเมินในปี 2559 มีผลการประเมินอยู่ที่ระดับร้อยละ 71.65 การลดลงของข้อทักท้วงด้านการบริหารงานการเงินและการคลัง ซึ่งมีผลการประเมินอยู่ที่ระดับร้อยละ 78.51 อยู่ใน “ระดับดี” และเมื่อเปรียบเทียบกับผลการประเมินปีที่ผ่านมา พบว่ามีผลการประเมินลดลงร้อยละ 9.67 โดยผลการประเมินในปี 2559 มีผลการประเมินอยู่ที่ระดับร้อยละ 88.18 ซึ่งในปีเดียวกันนี้ ผลการประเมินในด้านที่ 3 การบริหารงานการเงิน และการคลัง ผลการประเมินพบว่าในปี พ.ศ.2559 ภาคที่ผลการประเมินด้านที่ 3 ต่ำที่สุดคือภาคใต้ ร้อยละ 68.93 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลการประมาณสูงสุดร้อยละ 73.25 แต่ในปี พ.ศ.2560 ภาคที่มีผลคะแนนการประเมินด้านที่ 3 สูงสุดคือภาคเหนือร้อยละ 74.15 และภาคที่มีผลคะแนนต่ำสุดคือภาคกลางร้อยละ 70.46 ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในลำดับที่ 2 ร้อยละ72.81 การประเมินประสิทธิภาพด้านที่ 3 ในปี พ.ศ.2560 ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วยจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าจังหวัดร้อยเอ็ด ร้อยละ 50.53 ซึ่งอยู่ในระดับ “ควรปรับปรุง” จังหวัดขอนแก่นร้อยละ 63.93 อยู่ในระดับ “พอใช้” จังหวัดมหาสารคามร้อยละ 54.76 อยู่ในระดับ “ควรปรับปรุง” และจังหวัดกาฬสินธุ์ร้อยละ 65.14 อยู่ในระดับ “พอใช้” (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560 : 10 – 20)

การพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้านั้น “เงินงบประมาณ” เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหากท้องถิ่นบริหารจัดการงบประมาณไม่มีประสิทธิภาพย่อมจะส่งผลเสียหายแก่ท้องถิ่นและประชาชนส่วนรวม ในปัจจุบัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หลายแห่งได้เปิดโอกาสให้ประชาชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของท้องถิ่นอย่างกว้างขวางหลายรูปแบบตั้งแต่การจัดทำเวทีประชาคม การจัดทำแผนพัฒนา เป็นคณะกรรมการการจัดซื้อจัดจ้าง ร่วมประชุมสภาท้องถิ่น ขอคำปรึกษาหารือหรือข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำนโยบายสาธารณะ ไปจนถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือองค์กรชุมชนเข้าทำหน้าที่จัดการสาธารณะของชุมชนกันเอง โดยทั่วไปการบริหารจัดการงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มักเป็นไปเฉพาะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้นทำให้การบริหารจัดการงบประมาณไม่มีความโปร่งใส ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงานและบริหารจัดการงบประมาณจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของตนเอง การดำเนินงานและการบริหารจัดการงบประมาณก็มีความโปร่งใสมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะสามารถเป็นเครื่องมือสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นอย่างแท้จริงและก่อให้เกิดการให้บริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพและหากพิจารณางบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะของการกระจายอำนาจทางการเมืองการปกครองสู่ท้องถิ่นแล้วจะถือได้ว่าการบริหารจัดการงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะเข้าไปเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนรวมทั้งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในกระบวนการมีส่วนรวมของประชาชน ฉะนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงจำเป็นจะต้องมีการบริหารจัดการงบประมาณอย่างถูกต้องให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 253 บัญญัติว่า ในการดำเนินงาน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นต้องเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ รวมตลอดทั้งมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งจากการศึกษาของอรรณพ โพธิสุข (2548: 3) พบว่าสาเหตุส่วนใหญ่ที่หน่วยงานท้องถิ่นแก้ไขปัญหาในพื้นที่ไม่ประสบผลสำเร็จ มาจากการไม่ตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของประชาชนและการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งหน่วยงานท้องถิ่นยังขาดการชักจูงและสนับสนุนให้ประชาชน

เข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น และวิรัช วิรัชนีภาวรรณ (2551: 2) เห็นว่าหากประชาชนเกิดความตระหนักรู้และเกิดการมีส่วนร่วมขึ้นแล้ว การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของหน่วยงานท้องถิ่นนั้น ๆ ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

จากสภาพปัญหาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะศึกษาประสิทธิผลการบริหารงบประมาณแบบมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงบประมาณแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการงบประมาณแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้เป็นข้อมูลให้ความสำคัญ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง สนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความเข้าใจกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลมากที่สุด สามารถตอบสนองปัญหาความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงบประมาณแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสำรวจและเก็บข้อมูลภาคตัดขวาง มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันอออกเฉียงเหนือตอนกลาง จำนวน 722 แห่ง จำแนกเป็น 1) จังหวัดกาฬสินธุ์ 151 แห่ง 2) จังหวัดขอนแก่น 225 แห่ง 3) จังหวัดร้อยเอ็ด 203 แห่ง 4) จังหวัดมหาสารคาม 143 แห่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จำนวน 258 แห่ง ซึ่งการหาขนาดจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการคำนวณจากสูตรของ ยามาเน่ (Yamane,1973:127 อ้างถึงใน อรุณ จิรวัฒน์กุล, 2557: 26) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) และการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ประกอบด้วยจังหวัดกาฬสินธุ์ 54 แห่ง จังหวัดขอนแก่น 80 แห่ง จังหวัดร้อยเอ็ด 73 แห่ง และจังหวัดมหาสารคาม 51 แห่ง โดยกลุ่มตัวอย่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งประกอบด้วย 1) นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ประธานสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษา

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของระดับประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ระดับความรู้	จำนวน	ร้อยละ
1. ระดับมากที่สุด (ร้อยละ 80.01-100.00)	48	18.60
2. ระดับมาก (ร้อยละ 60.01-80.00)	210	81.40
3. ระดับปานกลาง (ร้อยละ 40.01-60.00)	-	-
4. ระดับน้อย (ร้อยละ 20.01-40.00)	-	-
5. ระดับน้อยที่สุด (ร้อยละ 00.01-20.00)	-	-
รวม	258	100.00

ค่าเฉลี่ย 82.45 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.52 ค่าสูงสุด 97.40 ค่าต่ำสุด 70.67

จากตารางที่ 1 ระดับประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ส่วนใหญ่มีประสิทธิผลของการบริหารงบประมาณในระดับมาก จำนวน 210 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 81.40 และระดับมากที่สุด จำนวน 48 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.60 ตามลำดับ โดยมีเปอร์เซ็นต์คะแนนผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านที่ 3 ด้านการบริหารงานการเงินและการคลัง ประจำปี 2561 เฉลี่ยร้อยละ 82.45 โดยมีคะแนนสูงสุด 97.40 และต่ำสุด 70.67

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และการมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ตัวแปร	$\overline{X}$	S.D.	ความหมาย
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	3.94	0.43	มาก
การบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี	4.02	0.38	มาก
การมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณ	3.93	0.30	มาก

จากตารางที่ 2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และการมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้านโดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 4.02 และ 3.39 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียรสัน แสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร การบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงบประมาณ กับประสิทธิผลการบริหารงบประมาณ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ตัวแปร	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี	การมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณ	ประสิทธิผลการบริหารงบประมาณ
Mean	3.94	4.02	3.93	4.12
S.D.	0.43	0.38	0.30	0.33
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	1	-.017	.047	-.009
การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี		1	.223***	.422***
การมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณ			1	.439***
ประสิทธิผลการบริหารงบประมาณ				1

จากตารางที่ 3 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ส่วนการบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงบประมาณ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงบประมาณ ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิมาตรฐาน (β)	t	Sig
(Constant)	1.441		
1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	-.020	-.381	.704
2. การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี	.340	6.332	.000***
3. การมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณ	.364	6.764	.000***
$R = .551$, $R^2 = .303$, $R^{2Adj} = .295$, $F = 36.855$, Sig = .000*			

จากตารางที่ 4 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารและผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (TTLE) ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (TEFF) ส่วนการบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงบประมาณมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (TEFF) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00 โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .551 ซึ่งการบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และการมี

ส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงบประมาณ สามารถร่วมกันทำนายระดับประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้ร้อยละ 30.30 ส่วนอีกร้อยละ 69.70 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่น ๆ เขียนสมการได้ดังนี้ TEFF = .1.441 + .340 (TGGV) + .364 (TPAR)

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษา พบว่า ระดับประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ส่วนใหญ่มีประสิทธิผลของการบริหารงบประมาณในระดับมาก จำนวน 210 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 81.40 และระดับมากที่สุด จำนวน 48 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.60 ตามลำดับ โดยมีเปอร์เซ็นต์คะแนน ผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านที่ 3 ด้านการบริหารงานการเงินและการคลัง ประจำปี 2561 เฉลี่ยร้อยละ 82.45 โดยมีคะแนนสูงสุด 97.40 และต่ำสุด 70.67 ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วารุณี ขำสวัสดิ์ (2557 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานคลังขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานคลังขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดเพชรบุรี พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรสา นาชัยลาน (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาจังหวัดบึงกาฬ พบว่า 1) ประสิทธิผลการบริหารงานงบประมาณของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางได้มีการดำเนินการบริหารงบประมาณตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ ตามที่กฎหมายบัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถที่จะกระทำได้ ในการบริหารงานงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ยึดแนวนโยบายของผู้บริหารฯ ระเบียบ กฎหมาย เป็นแนวทางการบริหารงาน และในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ละแห่ง จะบรรลุเป้าหมายตาม

วัตถุประสงค์นั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารจัดการของฝ่ายบริหาร โดยเฉพาะผู้นำทางการบริหาร คือ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และปลัดเทศบาล ซึ่งจะต้องนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าประสงค์ให้จงได้ นอกจากนั้นได้ทำการเผยแพร่ข้อบัญญัติหรือเทศบัญญัติ กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง รวมทั้งข่าวสารราชการให้แก่ประชาชนเพื่อทราบและยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ ได้ทำการเผยแพร่ขั้นตอนการปฏิบัติงาน ให้ประชาชนรู้ว่ามีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร ต้องใช้เอกสารอะไร และต้องใช้ระยะเวลานานเท่าใด ได้ทำการเผยแพร่ผลการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการต่าง ๆ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการ เผยแพร่เอกสารการจัดซื้อ จัดจ้าง โดยเฉพาะการสอบราคาหรือประกวดราคา เผยแพร่ข้อมูล ด้านการเงิน การคลัง และเผยแพร่ข้อมูลอื่นที่ เห็นว่า ควรเปิดเผยและเป็นประโยชน์แก่ประชาชน

2. ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.94) ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลา ระโหฐาน (2553) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารและประสิทธิผลในการบริหารงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ผลการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ แก้วบางพูด (2553) ได้ทำการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับวัฒนธรรมองค์กรกรณีศึกษา : เทศบาลนครภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงนายกเทศมนตรีนครภูเก็ต โดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรินประภา ชามั่ง (2557) ได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการบริหารงาน ของสหกรณ์ภาคเกษตรในจังหวัดลำปาง ผลการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำสหกรณ์ภาคการเกษตรมีระดับการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการวิจัย พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีการบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.02) เป็นเพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสิทธิ์ อุดชาชน, ฉัตรชัย ศรีแก้ว, คาหล้า ทามะวง, และบุษบาวรรณ โพธิ์ศรี (2558) ได้ทำการศึกษา ความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของเทศบาล ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของเทศบาล

โดยภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวลักษณ์ ชาวบ้านโพธิ์ (2559 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา ความเป็นธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาติชัย อุดมกิจมงคล (2560 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา อิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก

ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.93) เป็นเพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีการบริหารงานโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก โดยได้มีการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่เสมอ ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วสันต์ จันทจร (2559) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอมอร บุญโท (2554) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลพนอม อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม พบว่า โดยรวม การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารและผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ส่วนการบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงบประมาณมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00 โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .551 ซึ่งการบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงบประมาณ สามารถร่วมกันทำนายระดับประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้ร้อยละ 30.30 ส่วนอีกร้อยละ 69.70 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่น ๆ

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงบประมาณ มีความสำคัญต่อการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ซึ่งปัจจุบันแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมาภิบาล รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกำหนดเป็นนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง ได้ดำเนินการปฏิบัติตาม ปัจจุบันรัฐบาล ได้เร่งสร้างธรรมาภิบาลทางการคลัง (fiscal democracy) โดยการทำให้ระบบการบริหารงานคลังสาธารณะมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้มากยิ่งขึ้น เช่น การกำหนดหลักเกณฑ์และรายละเอียดในการจัดทำรายงานข้อมูลทางการเงินการคลังและการบัญชีอย่างสม่ำเสมอและครบถ้วนเพียงพอสำหรับใช้ในการตรวจสอบติดตามผลการปฏิบัติงานของรัฐบาล โดยที่รายงานข้อมูลต่างๆ เหล่านี้รวมถึงงบแสดงฐานะทางการเงิน รายงานแสดงรายรับรายจ่าย รายงานหนี้สาธารณะและภาระผูกพันต่างๆ รายงานการใช้มาตรการลดหย่อนภาษีมาตรการจูงใจทางภาษี รายงานการจัดซื้อจัดจ้างและบัญชีแสดงทรัพย์สินของรัฐ ฯลฯ นอกจากนั้นแล้วการมี

ส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการงบประมาณของท้องถิ่นก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิมีเสียงในกิจการสาธารณะเพิ่มขึ้น การจัดทำงบประมาณจะตอบสนองต่อ ความต้องการของประชาชนได้มากขึ้น และเป็นช่องทางการส่งเสริมกลไกการตรวจสอบและการสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่องคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยที่พบว่าการบริหารงบประมาณโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จึงควรให้ความสำคัญส่งเสริม และพัฒนาการบริหารราชการให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีให้มากขึ้น

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงบประมาณ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จึงควรให้ความสำคัญ ส่งเสริม และพัฒนาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้น

3. จากผลการวิจัย ผู้บริหารองค์กรปกครองปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญและกำหนดการบริหารราชการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และการมีส่วนร่วมของประชาชนกำหนดเป็นนโยบายหาเสียงในการเลือกตั้งและแถลงนโยบายต่อสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก่อนเข้ารับหน้าที่

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2560*). **ข้อมูลจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแยกรายจังหวัด ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2560***. (Online) สืบค้นจาก http://www.dla.go.th/work/bbt/province.jsp เข้าถึงเมื่อ 4 ธันวาคม 2560.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2560). ***รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี 2560***. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.

กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2561). คุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร. **วารสารการบริหารปกครอง**, 6 (1): 324 - 353

เฉลา ระโหฐาน. (2553). ***ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารและประสิทธิผลในการบริหารงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2***. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชนครินทร์.

ชาติชัย อุดมกิจมงคล. (2560). ***อิทธิพลของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดสกลนคร.*** รายงานการวิจัยคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ณัฐวุฒิ แก้วบางพูด. (2553). ***ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับวัฒนธรรมองค์กรกรณีศึกษา: เทศบาลนครภูเก็ต***. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.

บันเทิง ผลอำพันธุ์. (2556). ***การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการที่ดีของท้องถิ่นในเขตองค์การบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองนารายณ์ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี***. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ปรินประภา ชามั่ง. (2557). ***ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการบริหารงานของสหกรณ์ภาคเกษตร ในจังหวัดลำปาง***. การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเนชั่น.

พิสิทธิ์ อุดชาชน, ฉัตรชัย ศรีแก้ว, คาหล้า ทามะวง, และบุษบาวรรณ โพธิ์ศรี. (2558). ***ความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของเทศบาล***. งานวิจัยรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

เยาวลักษณ์ ชาวบ้านโพธิ์. (2559). ***ความเป็นธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี.*** สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.

วารุณี ขำสวัสดิ์. (2557*). **ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานคลังขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดเพชรบุรี***. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด.

วสันต์ จันทจร. (2559). ***การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม***. การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อรสา นาชัยลาน. (2555). ***ประสิทธิผลการบริหารงานงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลกรณีศึกษาจังหวัดบึงกาฬ***. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

อรุณ จิรวัฒน์กุล. (2557). ***สถิติในงานวิจัย เลือกใช้อย่างไรให้เหมาะสม***. กรุงเทพฯ : วิทยพัฒน์.

เอมอร บุญโท. (2554*). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล พนอม อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม***. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

Yamane, Taro. (1973). ***Statistics: An Introductory Analysis***. Third editio. Newyork : Harper and Row Publication.

Translated Thai References

Boontho, E. (2011). ***Public participation in local development of Phanom Sub-district Administrative Organization, ThaUthen district, NakhonPhanom province*** (Unpublished master's thesis), MahasarakhamRajabhat University. Mahasarakham, Thailand.

Chamang, P. (2014). ***Transformational leadership affecting the administration of agricultural cooperatives in Lampang province*** (Unpublished master's independent study). Nation University, Bangkok.

Chanthajon, W. (2016). ***Public participation in the administration of Nong Chik Sub-district Administrative Organization, Borabue district, MahaSarakham province*** (Unpublished independent study). Mahasarakham University, MahaSarakham province, Thailand.

Chaobanpho, Y. (2016). ***Good governance of sub-district administrative organizations, MueangSuphanBuri district, SuphanBuri province*** (Unpublished master's independent study). Western University, PathumThani.

Chirawatkul, A. (2014). ***Research statistics: How to use them appropriately***. Bangkok: Witthayaphat.

Department of Local Administration. (2017). ***Information on the Number of Local Administrative Organizations in Each Province on December1, 2017*** (Online). Retrieved December 4, 2017, from http://www.dla.go.th/work/bbt/province.jsp

Department of Local Administration. (2017). ***Summary Report of the***

Assessment of the Efficiency of Local Administrative Organizations for the Year 2017. Bangkok: Department of Local Administration.

Kaewbangphood, N. (2010). ***The relationship between transformational leadership and organizational culture: The case study of Phuket City Municipality.*** (Unpublished master's thesis). Mahidol University.

Khamsawas, W. (2014). ***Factors affecting the efficiency of the management of finance of the sub-district administrative organizations in Phetchaburi province*** (Unpublished master's thesis). Stamford International University.

Nachailan, O. (2012). ***The effectiveness of budget management of the sub-district administrative organizations: The case study of BuengKan province*** (Unpublished master's thesis). Sakon Nakhon Rajabhat University.

Phol-amphan, B. (2013). ***Public participation in local good governance in the KhlongNarai Sub-district Administratiive Organization area, Mueang district, Chanthaburi province*** (Unpublished master's thesis). Rambhai Barni Rajabhat University.

Rahothan, C. (2010). ***The relationship between administrators' transformational leadership and effectiveness in administration of basic education schools under the Office of Chonburi Educational Service Area 2,*** (Unpublished master's thesis). Rajanagarindra Rajabhat University, Chachoengsao.

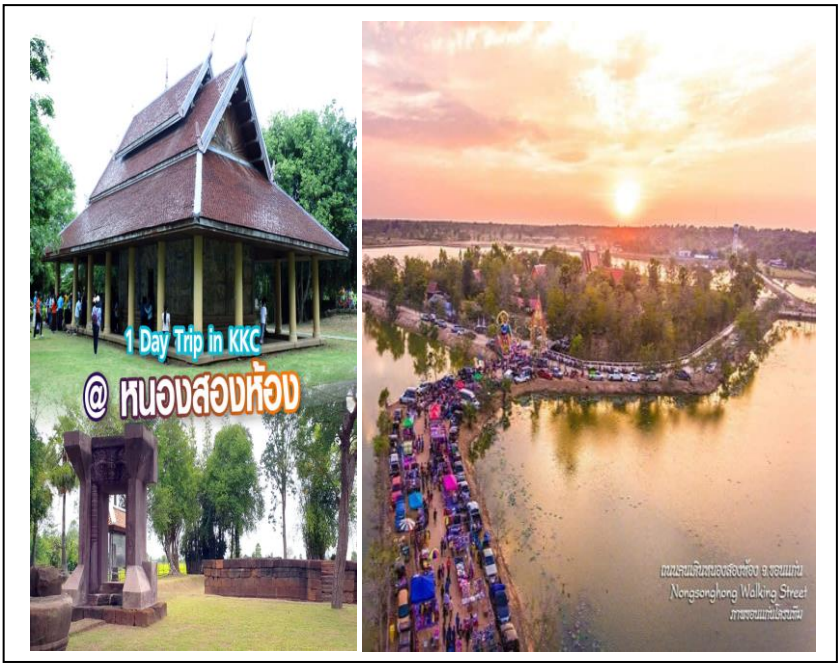
Udchachon, P., Sikaew, C., Thamawong, K., & Phosi, B. (2015). ***Public***

opinion on the use of good governance principles in municipal administration. Research on graduate political science (government). Mahamakut Buddhist University.

Udomkijmongkol, C. (2017). ***Influence of administration according to good governance principles on the effectiveness of administration of sub-district municipalities in SakonNakhon province***. A research report. Faculty of Management Science, SakonNakhonRajabhat University.

Wongwatthanaphong, K. (2018). Integrity and Transparency of the Local Government Administration in Sam-Ngam District, Phichit. **Governance Journal**, 7(1), 324-353. Retrieved from https://www.tci-thaijo.org/index.php/gjournal-ksu/article/view/132137

บทความที่ : 7
Article :

การจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เทศบาลตำบลหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

Strategic Management for Community Based Tourism in Nong Song Hong Subdistrict Municipality, Khon kaen Province

จินตนา กำแพงศิริชัย* และ สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ**
Jintana Kampangsirichai* and Sukhumvit Saiyasopon**

* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น [Facuty of Humanities & Social Sciences, Khon Kaen University];
E-mail: Jintana.ka@kkumail.com
**คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี [Facuty of Humanities & Social Sciences, Udonthani rajabhat University];
E-mail: sukhumvt@kku.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใช้วิธีการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยว ประโยชน์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว และสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เครื่องมือที่ใช้คือแบบประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยว แบบสำรวจทรัพยากร ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ทำการศึกษาเฉพาะในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้อง ผลการศึกษาพบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ วัดเกาะสะอาด สิมอีสานวัดกลางน้ำ กู่บ้านเมย วิหารเก่าวัดขวางตะวัน เจดีย์หลวงปู่ใบ วัดป่าภูตะคาม ทับหลังนารายณ์ บ้านเมย แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ได้แก่ แปลงปลูกผักปลอดสารพิษบ้านหัวหนอง หนองละเริงเค็ง บ้านหัวละเริง ส่วนศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยว เชิงพื้นที่ อยู่ในระดับปานกลาง รวมถึง ด้านการจัดการของชุมชน และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรมีการรับฟังความคิดเห็นและการสำรวจความต้องการของชุมชนที่แท้จริง ไม่ใช่เป็นเพียงความต้องการของผู้นำท้องถิ่นฝ่ายเดียว

คำสำคัญ : การจัดการเชิงกลยุทธ์; การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน; หนองสองห้อง

Abstract

This Research aimed to study 1) Tourism resources in Nong Song Hong district 2) the potential of community tourism management in Nongsonghong Municipality and 3) to find out the potential development of tourism management by community in Nongsonghong Subdistrict Municipality. Use survey research methodology . Benefits of Community Travel Explore tourism resources And explore the potential tourism. The tools used are a tourism resource evaluation form, resource surveys form. Study results are as follows. Tourism resources in Nong Song Hong are Cultural attractions include Wat Isan, Isan Island, Wat Klang Nam Ku, Ban Mae, Wat Prasat Phraya Luang Pu Wat Phuat Kham Natural attractions include Ban Nong Nong Laeng Keng Homegrown. The potential for tourism management at the medium level, including the management of the community and tourism resources. Development of community tourism management potential that should be an audience and an exploration of the real needs of the community excluding from local government.

Keywords: Strategic Management; Community Based Tourism Management; Nong Song Hong

บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism) คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของในการจัดการ ดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มี 7องค์ประกอบ ได้แก่ 1) มีองค์กร/กลไก ที่เกิดจากการรวมตัวของคนในชุมชน เพื่อเป็นแกนนำในการบริหารจัดการท่องเที่ยว 2) มีระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 3) สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชน 4) ส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมน 5) มีส่วนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน 6) สร้างการเรียนรู้ กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนให้แก่ผู้มาเยือน 7) มีการบริการที่ดีและปลอดภัย ทั้งด้านที่พัก ยานพาหนะ นักสื่อความหมายท้องถิ่น เจ้าของบ้าน และการประสานงานที่ดีระหว่างกลุ่มในชุมชนเพื่อให้บริการ ซึ่งการที่จะดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้สิ่งที่สำคัญคือในชุมชนนั้น แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ การบริหารจัดการที่ดีโดยชุมชนมีแกนนำในการจัดการที่เข้มแข็ง ซึ่งนับได้ว่าเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ตรงตามยุทธศาสตร์ประเทศด้านการท่องเที่ยวเนื่องจากบูรณาการทุกภาคส่วนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวด้วยตัวเองได้

อำเภอหนองสองห้อง เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับหลายจังหวัด เช่น จังหวัดขอนแก่น จังหวัด นครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดมหาสารคาม และมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่ง เช่น วัดรัตนนิมิตร วัดเกาะสะอาด วัดนิเวศวิทยาราม บึงหนองสองห้อง (แผนพัฒนาหนองสองห้อง , 2559) ในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง มีบึงขนาดใหญ่ ที่เหมาะสำหรับการจัดทำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวโดยการจัดการของชุมชน และสืบเนื่องจากชุมชนในเขตเทศบาลหนองสองห้องเองเป็น ชุมชนที่เข้มแข็งมีการบริหารจัดการ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการดูแลและพัฒนาชุมชน ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้ ต้องเกิดจากการมีระบบบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และกฎกติกาที่ใช้ในการบริหารการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านอื่นๆ ของชุมชนมีการเสริมศักยภาพของคนในกลุ่มท่องเที่ยวและชุมชน มีการเสริมสร้างศักยภาพคน ในชุมชนและสามารถเสริมความเข้มแข็งของคนในชุมชนได้

รวมถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีไปสู่สายตานักท่องเที่ยวความสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ คือการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนและนำไปสู่การหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่และการสร้างเสริมอาชีพเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและเพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยวตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

2) เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

3) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทำการทบทวนวรรณกรรมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาตัวแปรที่จะใช้ในการศึกษา โดยข้อมูลปฐมภูมิ เก็บข้อมูลปฐมภูมิจากประชาชนในพื้นที่และข้อมูลทุติยภูมิจากบันทึก รายงานการประชุมต่างๆ ลงพื้นที่เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในเขตเทศบาลหนองสองห้อง โดยใช้แบบสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวของกรมการท่องเที่ยว (กรมการท่องเที่ยว, 2558) หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจตามที่ได้สำรวจโดยการใช้ ลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้องโดยแหล่งสำรวจ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น วัด สถานที่สำคัญทางศาสนาต่างๆ แหล่งชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นต้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เช่น สวนป่า อุทธยาน

สำรวจความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยผู้วิจัย ตรวจสอบความเที่ยงตรงแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการ

ท่องเที่ยว จำนวน 3 ท่านและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้ที่เข้ามาเยือนที่เทศบาลตำบลหนองสองห้อง ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2560 -กุมภาพันธ์ 2561 เกี่ยวกับประเภทการท่องเที่ยวที่สนใจ โดยนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวหรือผู้ที่มาเยือนอำเภอหนองสองห้องโดยสำรวจ 3 สถานที่ คือ สถานีขนส่งผู้โดยสาร สถานีบริการน้ำมัน บริเวณตลาดสด ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 180 ตัวอย่างสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยข้อมูลแบบสอบถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) ผู้วิจัยกำหนดการแปรผลไว้ 5 ระดับ และยังได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Contents Analysis) และนำเสนอด้วยการพรรณนาข้อมูล

สรุปและอภิปรายผล

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

1.1 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญบริเวณใกล้เคียงและในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง รายงาน แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ แยกตามประเภทการท่องเที่ยว มีดังนี้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ วัดเกาะสะอาด สิมอีสาน วัดกลางน้ำ ผ้าฝ้ายลายสอง OTOP 5 ดาว กู่บ้านเมย วิหารเก่าวัดขวางตะวัน เจดีย์หลวงปู่ใบ วัดป่าภูตะคาม ทับหลังนารายณ์ บ้านเมย การผลิตถั่วตัด บ้านศุภชัย แหล่งผลิตภัณฑ์สินค้าจากต้นกก ภูมิปัญญาชาวบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ข้าวเหนียว บ้านตะกั่วป่า แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ได้แก่ แปลงปลูกผักปลอดสารพิษบ้านหัวหนอง หนองละเริง เค็ง บ้านหัวละเริง สวนป่าโนนชาด บึงหนองสองห้อง องค์ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้อง

1.2 องค์ประกอบการท่องเที่ยว

ในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้อง จำแนกตามองค์ประกอบด้านต่างๆของการท่องเที่ยว ประกอบด้วยประเด็นดังนี้

แหล่งท่องเที่ยว ยังไม่มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับวิถีไทยที่โดดเด่นภายในพื้นที่ แต่ก็ยังมีวิถีชีวิตการเลี้ยงกระบือที่บ้านเมย ที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ยังคงเลี้ยงกระบือกันอยู่ นั่น

ถือว่าเป็นวิถีชีวิตที่ดำเนินมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นวิถีชีวิตที่ยังคงอยู่คู่กับคนในพื้นที่ศักยภาพของเทศบาลตำบลหนองสองห้องที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้คือ มีประวัติศาสตร์วัดเกาะสะอาด เจดีย์หลวงปู่ใบ วัดป่าภูตะคาม สิมอีสาน วัดกลางน้ำ สิ่งศักดิ์สิทธิ์กู่บ้านเมย วิหารเก่าวัดขวางตะวัน ภาพผนังวังคูณ และทับหลังนารายณ์ บ้านเมย ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้นนี้สามารถพัฒนาต่อยอดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่ได้ มีโอกาสที่จะจะพัฒนาให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นได้ การบริการการท่องเที่ยว การให้บริการด้านที่พัก ที่พักที่สามารถรับรองนักท่องเที่ยว 3 แห่งคือ ริมบึงรีสอร์ท ชื่นใจรีสอร์ท และป่าสักรีสอร์ท ซึ่งกลุ่มลูกค้าของแต่ละแห่งแตกต่างกัน ชื่นใจรีสอร์ทจะเป็นกลุ่มลูกค้าชาวต่างชาติ และริมบึงรีสอร์ท เป็นกลุ่มลูกค้าทั้งรายเดือนและรายวัน ซึ่งที่พัก 3 แห่งนี้ยังมีลักษณะที่ตั้งและจุดขายที่แตกต่างกัน ถือว่าการพัฒนาที่พักในพื้นที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว มีศักยภาพสูง พร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ส่วนสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เข้าสู่ตลาด เป็นผลผลิตของชาวบ้าน สินค้าในพื้นที่ยังไม่เด่นพอที่จะเป็นจุดขายเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว เพราะสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็น OTOP ของพื้นที่ยังไม่มีที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเทศบาลตำบลหนองสองห้องเท่าที่ควร ยังไม่เป็นที่รู้จักโดยแพร่หลาย เช่น ผ้าฝ้ายลายสอง ถั่วตัดบ้านศุภชัย ผ้าไหม และผลิตภัณฑ์จากต้นกก เป็นต้น สินค้าดังกล่าวยังสามารถพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าได้ ด้านนักท่องเที่ยว ผู้ที่เดินทางมายังอำเภอหนองสองห้องส่วนน้อยที่จะเดนทางมาเพื่อท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เป็นทางผ่าน หรือการมาเยี่ยมญาติเท่านั้น และเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ยังไม่มีการบันทึกจำนวนนักท่องเที่ยวที่เป็นระบบ จึงไม่สามารถคำนวณได้ ส่วนกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ในพื้นที่จะเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ประเภทกิจกรรมงานวัฒนธรรม ประเพณี ฮีต 12 คลอง 14 แต่ยังขาดกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทนันทนาการและกิจกรรมประเภทอื่นๆยังไม่โดดเด่นเท่าที่ควร ในขณะที่ผู้บริหารการท่องเที่ยวหลักได้แก่ เทศบาลตำบลหนองสองห้อง ผู้นำชุมชน ในภาคส่วนธุรกิจ และภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องยังไม่มีบทบาทที่แน่ชัดในการบริหารการท่องเที่ยว

ในส่วนของการคมนาคม/การเดินทางสภาพถนนดีและการเดินทางมาหนองสองห้องถือว่ามีความสะดวกสบาย มีการพัฒนาต่อยอดขยายถนน 4 เลน มีรถตู้ลานทอง-ขอนแก่น ออกทุกชั่วโมง 06.00-17.00 น. และมีรถโดยสารวิ่งระหว่างอำเภอเข้าสู่

ตัวจังหวัด แต่ยังขาดป้ายบอกทางที่ชัดเจน และมีปัญหาเรื่องจราจรแออัดบริเวณตลาด ซึ่งยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้เนื่องจากผู้ประกอบการในตลาดยังคัดค้าน

2. ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

2.1 สภาพการณ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

จากการลงพื้นที่ในการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้อง ข้อมูลด้านสภาพการณ์ทั่วๆไปของแหล่งท่องเที่ยวมีดังนี้

1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง มีถนนเข้าถึงได้อย่างสะดวก และระยะทางในการเดินทางท่องเที่ยวใช้เวลาไม่นาน

2) การบริการการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้อง ยังไม่มีการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่ชัดเจน นักท่องเที่ยวจะยังไม่ทราบสถานที่ท่องเที่ยวว่าแต่ละแห่งนั้นตั้งอยู่สถานที่ใดบ้าง อาศัยจากการสอบถามและจากผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่มีศูนย์การให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวที่ชัดเจน

3) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวในการจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ยังไม่ปรากฏชัดเจนนอกจากการจัดงานประเพณีที่ชุมชนเคยทำต่อเนื่องกันมา กิจกรรมเฉพาะอย่างที่มีให้กับนักท่องเที่ยวยังไม่มีการจัดกิจกรรมใดๆ

4) ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเทศบาล ส่วนมากจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น วัดเกาะสะอาด สิมอีสาน วัดกลางน้ำ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่ปรากฏ คือ สวนป่าบ้านโนนชาด บึงหนองสองห้อง หนองระเริงเค็ง

3. ผลการวิเคราะห์สภาพองค์กร

จากการวิเคราะห์สภาพองค์กรด้วย SWOT analysis ของเทศบาลตำบลหนองสองห้องปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 1 : การวิเคราะห์สภาพองค์กรในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของเทศบาลตำบลหนองสองห้องด้วย SWOT analysis

จุดแข็ง	จุดอ่อน
1. มีประวัติศาสตร์ยาวนานของวัดเกาะสะอาด มีวัตถุโบราณ เช่น สิมอีสานวัดกลางน้ำ 2. มีสถานศึกษาที่สามารถผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ 3. มีความร่วมมือกันของคนที่อยู่ในชุมชนในการจัดงานและเทศกาลต่าง เช่น งานประจำปี เดือนธันวาคม งานฉลองปึงเถ่ากงม๊า งานฉลองศาลพระเจ้าใหญ่ เดือนพฤษภาคม 4. มีเส้นทางเชื่อมโยงที่ไปยังสถานที่อื่นหลายเส้นทาง 5. มีอาชญากรรมน้อย 6. มีปูชนียสถานที่ผู้คนเคารพ สักการะ เช่น เจดีย์หลวงปู่ใบ วัดป่าภูตะคาม	1.ไม่มีการประชาคมชี้แจงอย่างชัดเจนและจริงจริงจัง 2.ขาดการประสานงานกับภาคธุรกิจในพื้นที่อย่างจริงจัง 3.ขาดงบประมาณสนับสนุน 4.ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน 5.ประชาชนขาดความจริงใจและตั้งใจ ขาดฝีมือและประสบการณ์ในการทำสินค้า 6.ปัญหาการจราจรแออัดบริเวณตลาด 7.ขาดเอกลักษณ์เฉพาะที่บ่งบอกความเป็นหนองสองห้อง 8.ขาดสินค้าที่โดดเด่น ดึงดูดนักท่องเที่ยว 9.สถานที่ท่องเที่ยวยังไม่โดดเด่นเท่าที่ควร 10.ป้ายบอกทาง ป้ายประชาสัมพันธ์น้อย 11.ประชาสัมพันธ์ยังไม่เพียงพอ 12.แสงสว่างรอบบึงและถนนบางเส้นไม่เพียงพอ

โอกาส	ภัยคุกคาม
1. ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการพัฒนาบ้านเมือง มีความสนใจที่จะพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว 2. มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาให้กลายเป็นแหล่ง	1.การเข้ามาของการสื่อสารที่ทันสมัย และความนิยมด้านการท่องเที่ยวที่เลือกได้จากเครื่องมือสื่อสาร เช่น สมาร์ทโฟน การท่องอินเตอร์เนต 2. การแข่งขันด้านการจัดโปรแกรมทัวร์ที่มี

ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงได้ 3. รัฐบาลและผู้นำ ให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว	ราคาถูก ของบริษัททัวร์ต่างๆ

จากการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า จุดแข็งด้านแหล่งท่องเที่ยวและองค์กรที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการการท่องเที่ยวยังมีไม่เพียงพอ กับการจัดการและอีกทั้งจุดอ่อน ด้านองค์กรที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวยังมีอยู่มาก

4. ผลการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้อง

จากข้อมูลการวิเคราะห์ระดับศักยภาพเชิงพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้อง พบประเด็นศักยภาพที่สำคัญๆดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ระดับศักยภาพเชิงพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้อง

ศักยภาพ	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
อาณาเขต/ที่ตั้ง			✓		
ลักษณะภูมิประเทศ			✓		
ลักษณะภูมิอากาศ				✓	
สัตว์ธรรมชาติและพืชธรรมชาติ		✓			
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			✓		
การกระจายของธรรมชาติที่น่าสนใจ		✓			
การจัดการเกี่ยวกับปัญหาทางธรรมชาติ				✓	
ชนเผ่า/เชื้อชาติ		✓			
ความเชื่อ/ศาสนา		✓			

ศักยภาพ	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ประเพณี		✓			
อาชีพ/รายได้			✓		
วัฒนธรรม			✓		
ภูมิปัญญา			✓		
ศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น		✓			
การศึกษา				✓	
คุณลักษณะเฉพาะของคน			✓		
ประชากร/การกระจายตัวของประชากร			✓		
ปัญหาของประชากร			✓		
การคมนาคม			✓		
ระบบสาธารณูปโภค			✓		
กิจกรรม		✓			
ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว				✓	

จากตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์ระดับศักยภาพเชิงพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้อง ปรากฏผลดังนี้

ลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะเชิงกายภาพ มีความสัมพันธ์เชิงที่ตั้งกับพื้นที่ใกล้เคียง เพราะถือได้ว่าหนองสองห้องเป็นทางผ่านที่ใกล้ที่สุดถ้าจะเดินทางไปบุรีรัมย์ ผู้คนส่วนใหญ่ที่ชำนาญทางแล้วจะเลือกเส้นทางสายนี้ในการเดินทาง ซึ่งถือว่าเป็นโอกาสสำคัญที่สามารถพัฒนาต่อยอดพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องเป็นจุดพักรถให้สำหรับนักเดินทางได้ เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านอาณาเขต/ที่ตั้งของพื้นที่หนองสองห้องอยู่ในระดับปานกลาง เป็นพื้นที่ที่สามารถพัฒนาต่อยอดสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นได้หลายช่องทาง

ในช่วงฤดูฝนของพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องหลังจากที่ฝนหยุดตกจะมีปริมาณน้ำจำนวนมากที่ไหลเป็นทางตามสองข้างทางถือได้ว่าเป็นบรรยากาศที่ดี เพราะเมื่อมีน้ำก็จะมีปลา เวลาผู้คนสัญจรไปมาก็จะพบเห็นคนในพื้นที่ออกมาจับปลาด้วยวิธีการต่างๆตามวิถีชีวิตที่เคยทำสืบทอดกันมา เช่นการใช้แห สะดุ้ง สวิง เป็นต้น เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับปานกลาง เป็นพื้นที่ที่ยังคงสามารถรักษาวิถีชีวิตของคนรุ่นหลังไว้ได้อย่างดี ลักษณะภูมิอากาศ อากาศโดยทั่วไปดี ปราศจากมลพิษ อาจจะร้อนและแห้งบ้างในฤดูร้อน แต่โดยรวมเป็นพื้นที่ที่ไม่มีปัญหามลพิษทางอากาศ เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านลักษณะภูมิอากาศของพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับมาก เป็นพื้นที่ที่ยังคงมีอากาศบริสุทธิ์เหมาะกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สัตว์ธรรมชาติและพืชธรรมชาติ ในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องมีสัตว์ธรรมชาติและพืชธรรมชาติยังมีน้อยกว่าอดีตที่ผ่านมาไม่โดดเด่นเท่าที่ควร เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านสัตว์ธรรมชาติและพืชธรรมชาติในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับน้อย เพราะเมื่อมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในพื้นที่ก็ต้องแลกกับความเป็นธรรมชาติ หรือพื้นที่ป่าที่ต้องเสียไป

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องไม่โดดเด่นนัก แต่ก็มีบึงหนองสองห้องที่เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคได้ ทั้งยังสามารถพัฒนาต่อยอดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคตได้ นอกจากนี้มีสวนป่าโนนชาดที่เป็นแหล่งธรรมชาติในพื้นที่ที่ยังคงอุดมสมบูรณ์ เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับปานกลาง

การกระจายของธรรมชาติที่น่าสนใจ ธรรมชาติในพื้นที่เทศบาลหนองสองห้องส่วนใหญ่คือพื้นที่ทำการเกษตร เป็นทุ่งนา แต่ก็ยังพอมีป่าอยู่บ้างคือ สวนป่าโนนชาดที่ประชาชนในพื้นที่พากันไปหาเก็บเห็ดเป็นประจำ เมื่อมองในประเด็นการกระจายของธรรมชาตินั้นพบว่ามีน้อยเพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ที่เคยเป็นป่า เต็มไปด้วยธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่นั้นได้เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยที่พัฒนาเข้าใกล้

ความเป็นเมือง เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านการกระจายของธรรมชาติที่น่าสนใจในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับน้อย

การจัดการเกี่ยวกับปัญหาทางธรรมชาติ การจัดการเกี่ยวกับปัญหาทางธรรมชาติของเทศบาลตำบลหนองสองห้องถือว่าจัดการได้ดี เนื่องประชาชนในพื้นที่ไม่ได้รู้สึกถึงความเดือดร้อนที่ได้รับจากปัญหาทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการกำลัดขยะ ไฟป่า การป้องกันดินพัง จัดการลำห้วย ปัญหาต่างๆล้วนแล้วแต่มีการจัดการที่ดี มีการเตรียมความพร้อมในการรับมือ ทั้งทีมงานและอุปกรณ์ รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักรู้และพร้อมให้ความร่วมมือ โดยในพื้นที่สะอาดปราศจากมลพิษทั้งหลาย มีการพัฒนาภูมิทัศน์ริมทางสายหนองสองห้อง-เมืองพล เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านการจัดการเกี่ยวกับปัญหาทางธรรมชาติในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับมาก

ลักษณะชุมชน/เชื้อชาติ โดยทั่วไปไม่มีลักษณะที่โดดเด่น เป็นลักษณะธรรมดาของภาคอีสาน เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านชนเผ่า/เชื้อชาติในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับน้อย

ความเชื่อ/ศาสนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ไม่มีความหลากหลาย เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านความเชื่อ/ศาสนาในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับน้อย

ประเพณี ไม่โดดเด่นเท่าที่ควร เพราะงานประเพณีเกือบทั้งหมดในเทศบาลตำบลหนองสองห้องเหมือนกับพื้นที่อื่นๆในภาคอีสาน เช่น ฮีตสิบสอง คลองสิบสี่ เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านประเพณีในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับน้อย

อาชีพ/รายได้ มีตลาดที่สามารถสร้างรายได้จากการขายสินค้าให้กับคนในพื้นที่ได้ แต่ยังไม่มีสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่บ่งบอกความเป็นหนองสองห้อง ไม่โดดเด่นเท่าที่ควร มีเกษตรผสมผสาน เน้นกล้วยน้ำว้า และพื้นที่จะพัฒนาไปสู่ศูนย์การเรียนรู้และแหล่งดูงานในระยะ 1-3 ปี เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านอาชีพ/รายได้ในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับปานกลาง

วัฒนธรรม ยังไม่พบวัฒนธรรมที่โดดเด่นหรือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แต่มีวิถีชีวิตที่น่าสนใจภายในพื้นที่นั่นคือ วิถีชีวิตการเลี้ยงกระบือของบ้าน

เมย เป็นวิถีชีวิตที่ดำเนินมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นวิถีชีวิตที่ยังคงอยู่คู่กับคนในพื้นที่ไม่ได้หายไปตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเหมือนกับพื้นที่อื่นๆในภาคอีสาน วิถีชีวิตของชุมชนจึงมีความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งหาชมได้ยากในสมัยปัจจุบัน ดังนั้นจึงถือว่าเป็นโอกาสในการพัฒนาบ้านเมยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวิถีไทยได้ เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับปานกลาง

ภูมิปัญญา ยังไม่มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆที่หลากหลาย แต่ก็พอมีองค์ความรู้เรื่องเกษตรผสมผสาน ที่เป็นองค์ความรู้ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ได้ เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านภูมิปัญญาในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับปานกลาง

ศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในส่วนของศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นยังไม่มีการพัฒนาให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมอย่างจริงจังแต่ก็ยังมีโอกาสที่จะพัฒนาให้เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ เพื่อใช้เป็นจุดขายเป็นจุดดึงดูดความสนใจของลูกค้าที่ชอบท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อยากซื้อสินค้าที่ผลิตโดยท้องถิ่น ซึ่งพื้นที่ที่สามารถนำพัฒนาต่อยอดได้ คือ พื้นที่บริเวณลานทองที่สามารถเอาสินค้าและผลิตภัณฑ์มาขายเพิ่มเติมได้ เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับน้อย เพราะยังไม่ได้พัฒนาให้เกิดขึ้น

การศึกษา จะเห็นได้ว่าด้านการศึกษาของเทศบาลตำบลหนองสองห้อง มีการพัฒนา เจริญรุ่งเรือง มีโรงเรียนอนุบาล ประถม มัธยม ทั้งเอกชนและรัฐบาล เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านการศึกษาในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับมาก

คุณลักษณะเฉพาะของคน คนในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องมีอัธยาศัยดี ยิ้มแย้ม แจ่มใส เป็นมิตรให้การต้อนรับคนต่างถิ่นเป็นอย่างดี เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านคุณลักษณะเฉพาะของคนในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับปานกลาง

ประชากร/การกระจายตัวของประชากร จำนวนประชากรในเทศบาลตำบลหนองสองห้องมีประมาณ 8,000 คน ทั้งอำเภอมีจำนวนประมาณ 1 แสนคน ประชากรมีแนวโน้มจะขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เริ่มมีการอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ใน

พื้นที่เพิ่มมากขึ้น ในด้านศักยภาพของประชากรในพื้นที่นั้นถือว่ามีจุดแข็งที่หนุ่มสาวคนรุ่นใหม่มีจิตใจมุ่งมั่นที่อยากพัฒนาบ้านเกิดของตนเองให้มีความเจริญรุ่งมากขึ้น เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านประชากร/การกระจายตัวของประชากรของพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับปานกลาง

ปัญหาของประชากร ประชากรไม่มีจิตสาธารณะ ไม่จริงจังและไม่จริงใจในการให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านปัญหาของประชากรในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับปานกลาง

การคมนาคม/การเดินทาง การเดินทางมาหนองสองห้องถือว่ามีความสะดวกสบาย มีการพัฒนาต่อยอดขยายถนน 4 เลน มีรถตู้ลานทอง-ขอนแก่น ออกทุกชั่วโมง 06.00-17.00 น. และมีรถโดยสารวิ่งระหว่างอำเภอเข้าสู่ตัวจังหวัด แต่จะมีปัญหาเรื่องจราจรแออัดบริเวณตลาด ซึ่งยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้เนื่องจากผู้กอบการในตลาดยังคัดค้านถนนแบบ One Way ไม่มีที่จอดรถ เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านการคมนาคม/การเดินทางในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับปานกลาง

ระบบสาธารณูปโภค ระบบน้ำอุปโภค บริโภคสะดวกสบายเพียงพอ ไม่เดือนร้อนแม้จะประสบปัญหาภัยแล้ง แต่แสงสว่างบริเวณรอบบึงและถนนบางเส้นยังไม่เพียงพอ เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับปานกลาง

กิจกรรม ส่วนใหญ่ในพื้นที่จะเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ประเภทกิจกรรม งานวัฒนธรรม ประเพณี ฮีต 12คลอง 14 แต่ยังขาดกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทนันทนาการและกิจกรรมประเภทอื่นๆยังไม่มีความหลากหลายโดดเด่นเท่าที่ควร เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านกิจกรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับน้อย

ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว มีความปลอดภัยสูง อาชญากรรมน้อย ไม่มีการลักขโมยภายในพื้นที่ประชาชนอยู่อย่างสงบสุขมีความรู้สึกอุ่นใจ เมื่อพิจารณาออกมาเป็นระดับศักยภาพแล้วพบว่าด้านความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองสองห้องอยู่ในระดับมาก

จากการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ของเทศบาลตำบลหนองสองพบว่า ศักยภาพที่อยู่ในระดับน้อยคือ สัตว์ธรรมชาติและพืชธรรมชาติ การกระจายของธรรมชาติที่น่าสนใจ ชนเผ่า/เชื้อชาติ ความเชื่อ/ศาสนา ประเพณี ศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และกิจกรรม ส่วนศักยภาพที่อยู่ในระดับปานกลางคือ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาชีพ/รายได้ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา คุณลักษณะเฉพาะของคน ประชากร/การกระจายตัวของประชากร ปัญหาของประชากร

การคมนาคม และระบบสาธารณูปโภค และศักยภาพที่อยู่ในระดับมาก คือ ลักษณะภูมิอากาศ การจัดการเกี่ยวกับปัญหาทางธรรมชาติ การศึกษา และความปลอดภัยทางการท่องเที่ยว โดยเพราะวิเคราะห์ภาพรวมแล้วศักยภาพเชิงพื้นที่อยู่ในระดับปานกลาง มีความพร้อม สามารถพัฒนาศักยภาพในแต่ละด้านให้เป็นจุดเด่นของพื้นที่ในด้านการท่องเที่ยวได้ ถึงแม้ศักยภาพในหลายๆด้านอยู่ในพื้นที่นั้นไม่มีความโดดเด่นหรือจุดขายอะไรเลย การเพิ่มศักยภาพในที่นี้จึงเป็นวิธีการสร้างจุดขายหรือจุดเด่นสิ่งๆนั้นขึ้นมาเองเพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว เช่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประเภทให้ความบันเทิง รวมถึงสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ต่างๆที่ต้องทำขึ้นเพื่อให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ ส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อีกหนึ่งช่องทาง

5. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

แนวทางด้านการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการประชุมกลุ่มผู้นำชุมชน และการสอบถามจากผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ได้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1) ควรมีการจัดประชุมกลุ่มในการดำเนินงานด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ครบทุกภาคส่วนเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มได้แสดงออกซึ่งความต้องการด้านการจัดการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

2) ภาครัฐควรให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและจริงจังเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

3) ภาคเอกชนควรเข้ามามีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวด้วย และทำ

ความเข้าใจกับประชาชนผู้ที่ไม่เห็นด้วยให้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเป็นการทำความเข้าใจให้ตรงกันมากที่สุดเพื่อขจัดข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้

4) ควรจัดให้มีการรณรงค์เกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

5) จัดให้มีกลุ่มตัวอย่างที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและประสบผลสำเร็จและมีการดูงานเพิ่มเติมด้วย

6) ควรพัฒนาและปรับปรุงตลาดสดในเทศบาลให้ดีขึ้น เช่น ที่วางขายของ ห้องน้ำ ความสะอาด

7) จัดการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก

8) ปรับปรุงไฟจราจรปรับปรุงถนน เส้นทางการสัญจร อุบัติเหตุเกิดบ่อยโดยเฉพาะทางเส้นหลังตลาดสด

9) ควรชี้แจงประชาชนเรื่องการจัดเก็บภาษีให้ชัดเจน ครอบคลุม เข้าใจง่ายและทั่วถึง

10) เพิ่มรถโดยสาร/ประจำทางเพิ่มรถและรอบการเก็บขยะในชุมชนสร้างสวนสนุก

อภิปรายผล

ในงานวิจัยการจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเทศบาลตำบลหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และการประชุมกลุ่มในการรวบรวมความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการหากลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ทางผู้ที่รับผิดชอบในส่วนของเทศบาลตำบลหนองสองห้อง มีเป้าหมายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาล ให้เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการจัดการครั้งนี้ ในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่ปรากฏอยู่ในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง ยังไม่ปรากฏว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จัก และผู้ที่เข้ามาส่วนน้อยไม่รู้จักแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งจากการศึกษาของ ศิริจรรยา ประพฤติกิจ (2553) เกี่ยวกับการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว เชิงนิเวศ งานวิจัย

กุลจิรา เสาวลักษณ์จินดา (2555) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา: อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี และงานเขียนของ สินธุ์ สโรบล (2546) เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน กล่าวว่า ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น หากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวแล้ว หากศักยภาพไม่เพียงพอ ในการที่จะส่งเสริมให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวแล้ว โอกาสที่จะเป็นไปได้ต่ำ ดังนั้นในการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ควรที่จะมีองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่เด่นชัด จึงจะสามารถดำเนินการได้ ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวของเทศบาลหนองสองห้อง ควรที่จะมีการประชุมปรึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนแนวความคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อศึกษารูปแบบที่เป็นไปได้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางภาครัฐได้แก่ เทศบาลตำบลหนองสองห้อง ควรนำผลงานวิจัยไปแจ้งให้สมาชิกในชุมชนได้ทราบถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นตน และหาแนวทางร่วมกันในการคัดเลือกที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพอที่จะส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไปได้และชี้แจงผลดี ผลเสียของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้สมาชิกในชุมชนเข้าใจร่วมกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวในการเข้ามาท่องเที่ยวในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง เพื่อการเตรียมพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

กุลจิรา เสาวลักษณ์จินดา .(2555). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา: อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี**, รายงานวิจัยปริญญาบริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีธัญบุรี.

ศิริจรรยา ประพฤติกิจ .(2553). **การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.** ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เพชรศรี นนท์ศิริ.(2553). **Doctor of Tourism Geography**, lecturer at Naresuan University, Phitsanulok, Thailand.

สินธุ์ สโรบล .(2546). **การท่องเที่ยวโดยชุมชน** : แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ, เชียงใหม่: วนิดา เพรส; สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย .

เพ็ญจันทร์ สังข์แก้วและคณะ .(2553). **รายงานการวิจัย การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่สูง** ตำบลทุ่งสมออำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.

สันติ แซ่เตี้ยง .(2554).**การจัดการการท่องเที่ยวโดย กลุ่มสมาชิกหมู่บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่.**รายงานการวิจัยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภัทร์กัลย์ เตี่ยไพบูลย์ .(2557). **ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน** บ้านหัวนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา. ปริญญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สุธาทิพธิ์ เข็มน้อย .(2554). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: ตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม.** รายงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2560-2564.

แผนพัฒนาหนองสองห้อง .(2559). **รายงานประจำปี .** เทศบาลตำบลหนองสองห้อง อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น.

Translated Thai References

Khemnoy, S. (2011). **Factors Affecting Participation of Sustainable Tourism Management, Case Study: Bangluang Market, Bang Len District, Nakhon Pathom Province**. Graduate Research Silpakorn University.

Nonsiri, P. (2010). **Doctor of Tourism Geography**, lecturer at Naresuan University, Phitsanulok, Thailand.

Prapraditkit, S. (2010). **Evaluation of potential tourist sites in Amphoe Mueang, Trad province for ecotourism**. Master of Science Planning and Management Srinakharinwirot University.

Saeteung, S. (2011). **Tourism Management Members of Mae kham pong Village, Mae On District**, Chiang Mai Province. ChiangMai University.

Salobon, S. (2012). **Community tourism: concepts and experiences in the northern region**, Chiang Mai: Wanida Press; Research Fund.

Sangkaew, P. & et. al. (2010) **Community-based tourism management Thung Samo District, Khao Kho District Phetchaboon**. Journal of Research in Science and Technology.

Saovalajinda, K. (2012). **Community participation in tourism management. Case study: In Buri District Singh**, M., Research Report, University of Technology, Thanyaburi.

Strategic Plan National Tourism Development .(2017-2021). Nong Song Hong Subdistrict Municipality, Khon Kaen.

Tiaphaiboon, P. (2014). **Community Development of Community-Based Tourism Models in Chiangrai (Chiangrai)Potential of ecotourism by community**. B**aan Hua Na, Tambon Mae Tom, Amphoe Bang Klam, Songkhla**, Master of Science Environment Prince of Songkla University.

บทความที่ : 8
Article :

การเมืองว่าด้วยการเคลื่อนไหวทางสังคมของภิกษุณี

Politics on Thai Buddhist Bhikkhunis' Social Movements

ประพิศ โบราณมูล*, ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ์*, และ พัทธกร ศาสนะสุพินธ์*

Prapit Boranmoon*, Piyalak Pothiwan*, and Phatthakorn Satsanasupin*

* คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม [Faculty of Political Sciences and Public Administration, Maha Sarakham Rajabhat University]; Corresponding author e-mail: prapit101@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ เพื่อศึกษาการสร้างพื้นที่ทางสังคม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการเคลื่อนไหวทางสังคมของภิกษุณี โดยได้นำหลักของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาได้แก่ ผู้รู้ (Key Informants) ผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) และบุคคลทั่วไป (General Informants) จำนวน 35 คน ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้ 1. การสร้างพื้นที่ทางสังคมของภิกษุณีในประเทศไทยสามารถทำได้ในลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมแก่พุทธศาสนิกชนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสื่อมวลชนทุกแขนงด้วยการยึดพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด แต่ก็มีการให้พื้นที่ทางสังคมแก่ภิกษุณีในการดำเนินการดังกล่าวยังไม่มากเท่าที่ควรเหมือนกับพระสงฆ์ 2. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของภิกษุณีที่มีต่อศาสนาในวัฒนธรรมไทย เป็นการนำเสนอความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชายทางสรีระได้นำไปสู่ความเชื่อที่ว่าผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกันในทางอื่นๆ ด้วยไม่ว่าจะเป็นในเรื่องสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด จิตใจ และอารมณ์ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้นำไปสู่สถานะของผู้หญิงที่ด้อยกว่าผู้ชาย 3. การเคลื่อนไหวทางสังคมของภิกษุณีภายใต้กฎหมายคณะสงฆ์ของไทยเป็นการเคลื่อนไหวของภิกษุณีเพื่อไม่ให้มองว่าผู้หญิงเป็นเพศที่นำมาซึ่งอันตรายต่างๆ การไม่ยอมรับวิธีการต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้หญิงสามารถบวชเป็นภิกษุณีได้จนส่งผลให้เสรีภาพในพระพุทธศาสนาที่ผู้หญิงพึงจะได้รับมีการดำเนินการไปอย่างไม่เสมอภาคเท่าเทียมกับผู้ชาย

คำสำคัญ: การเมือง; การเคลื่อนไหวทางสังคม; ภิกษุณี

Abstract

The research served specific purposes to investigate Thai Buddhist bhikkhunis' (female Buddhist monks) instigation in social domains (to become a legally ordained figure), pursue their wielding relations with Thai Monastic Order (Thai Sangha clery), and monitor their social movements. It was derived from the qualitative research. Target purposive sampling groups included key Informants, casual Informants and general informants 35 peoples. Findings have found the following outcomes. 1. Thai Buddhist bhikkhunis' instigation in Thai social domains have found their regular, rigid roles in in fields of propagation, moral and ethical trainings as well as playing their such roles through all channels of mass media. As bhikkhunis, they have to stringently undergo more conduct codes than Buddhist male monks have performed. 2. Their wielding relations in Thai cultures with Thai Monastic Order have shown myriad uniqueness. It is a presentation between female and male physiques that lead to the belief that they are rather different in other aspects, no matters they are their wisdom, ability, competency, mind, and emotions. These are unable to change, leading to acknowledge that the female status is more inferior than the male one. 3. Buddhist bhikkhunis' social movements under Thai Monastic Order's laws have revealed the matter of sexism. The unrecognition of different methods to help women be able to be legalized as a bhikkhuni is not carried out. Thus, it results in making freedom of women's rights unequal to men in Buddhism.

Keywords: Politicization; Social Movements; Buddhist Bhikkhunis

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้มีส่วนช่วยในการกล่อมเกลาจิตใจของมนุษย์ที่มักจะถูกครอบงำด้วยอำนาจกิเลสต่างๆ เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง หรืออำนาจของการยึดถือในเรื่องสิ่งลี้ลับ จนจิตใจไม่เป็นอิสระต้องตกอยู่ในอำนาจของสิ่งเหล่านั้น แต่เมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นพร้อมกับหลักพุทธธรรม พระพุทธศาสนาจึงเปรียบเสมือนเป็นศาสนาแห่งปัญญา ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีประชาชนนับถือพระพุทธศาสนาจำนวนมาก เนื่องจากชาวพุทธเชื่อว่าพระพุทธเจ้าทรงเน้นหลักคำสอนตามศีล สมาธิ และปัญญา โดยยืนอยู่บนเหตุและผลเสมอซึ่งคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัดได้อาศัยหลักดังกล่าวไปใช้ในชีวิตประจำวันและยังเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจให้กับมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนไทยและเป็นพื้นฐานของสังคมไทยมาช้านานอีกทั้งยังทำให้สังคมไทยเกิดความมั่นคง เกิดความสงบสุข เกิดความรัก ความสามัคคี เกิดความเป็นหนึ่งเดียวของคนในชาติและยังเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ดีงาม สำหรับประเทศไทย พบว่า มีการติดต่อรับเอาพุทธศาสนาจากประเทศศรีลังกาในสมัยสุโขทัยประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 และนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป ไทยและศรีลังกาก็มีการติดต่อในด้านพระศาสนามาอย่างต่อเนื่อง (Kanai Lal Hazra, 2002 : 134-135) คณะสงฆ์ไทยยุคแรกที่รับการอุปสมบทจากประเทศศรีลังกาเรียกว่า “ลังกาวงศ์” ครั้นเมื่อพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกาถูกกวาดล้างเมื่อปี พ.ศ. 1570 กษัตริย์ ศรีลังกาต้องการฟื้นฟูพุทธศาสนาขึ้นใหม่ จึงได้ส่งกุลบุตรชาวศรีลังกามารับการอุปสมบทจากคณะภิกษุสงฆ์ไทย เรียกพระภิกษุศรีลังกาในสังกัดนี้ว่า “สยามนิกาย” จะเห็นได้ว่าทั้งไทยและศรีลังกาต่างก็มีความสัมพันธ์ในด้านพระศาสนาฉันมิตร เมื่อคณะสงฆ์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขาดสูญไปฝ่ายที่คณะสงฆ์ยังมั่นคงก็ให้หยิบยืมสายการบวชด้วยดีเสมอมา

การบวชในพระพุทธศาสนาของไทยมีหลักเกณฑ์ที่ถือปฏิบัติกันมาคือ เมื่อชายไทยอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์จะต้องเข้ารับการบวชเป็นภิกษุสงฆ์เพื่อศึกษาหลักธรรมคำสอน พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า สืบสานวัฒนธรรมประเพณีและยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาด้วย ภิกษุสงฆ์ได้เข้ามาศึกษาหาความรู้ในด้านพระธรรม เป็นการเรียนรู้โลกธรรมะ ทำให้คนดำเนินชีวิตอยู่ในศีลธรรม มีสติปัญญา มีวินัย และอยู่ในหลักทางสายกลางตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตามจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านมานั้นไม่ปรากฏว่าประเทศไทยเคยมีภิกษุณีสงฆ์มาก่อนทำให้โครงสร้างพุทธบริษัทในประเทศไทยมีเพียง 3 บริษัทเท่านั้น คือ ภิกษุ อุบาสก และอุบาสิกา ส่วนสตรีในสมัยพุทธกาลจะเป็นผู้หญิงที่มีความเพียบพร้อมในการเป็นแม่บ้านแม่เรือน มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องของความเป็นอยู่ของคนภายในบ้าน ทำให้สตรีถูกจำกัดสิทธิ หน้าที่และสถานภาพของตนเอง แต่ผู้ชายส่วนใหญ่เมื่อออกบวชแล้วก็จะจาริกแสวงบุญ เช่น พระอานนท์ได้ออกบวชพร้อมกับเจ้าชายอนุรุทธะและอุบาลี เมื่อท่านบวชแล้วได้ฟังโอวาทจากพระปุณณมันตานี จนบรรลุเป็นพระโสดาบันที่เป็นเอตทัคคะในทางผู้เป็นพหูสูตและเป็นบุคคลหนึ่งที่สืบทอดหลักพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไว้ ส่วนสตรีที่สนใจมีความศรัทธาที่จะขอเข้ารับการบวชเพื่อบรรลุในพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาก็มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งสถานภาพสตรีไทยในอดีต นับตั้งแต่สมัยอยุธยาจนมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ยุคปรับปรุงประเทศยังไม่ได้รับการยกย่องหรือเปิดโอกาสให้มีสิทธิเท่าเทียมกับชาย และต่ำต้อยกว่าบุรุษหลายด้าน สาเหตุที่ทำให้สตรีไทยไม่ได้รับความเท่าเทียมเช่นนี้ มีสาเหตุมาจากอิทธิพลคติทางพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมไทย และการกำหนดสิทธิทางกฎหมายในด้านอิทธิพลคติทางพุทธศาสนา มีรากฐานความคิดที่ว่าสตรีเพศเป็นผู้ก่อให้เกิดกิเลสแก่บุรุษซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการที่บุรุษเพศจะเอาชนะสู่การหลุดพ้น เมื่อคติทางพุทธศาสนาได้กำหนดสถานภาพของสตรีให้เป็นเช่นนั้น จึงเกิดความคิดตามมาอีกว่าการเป็นเพศชายหรือเพศหญิงนั้นสืบเนื่องมาจากผลบุญและผลกรรม การเป็นสตรีเป็นผลจากการที่ได้ทำกรรมสะสมมาในอดีตจึงต้องเกิดมาเป็นหญิงเพื่อชดใช้กรรม ผลจากคติทางพุทธศาสนาจึงทำให้ฐานะของสตรีถูกกำหนดให้ต่ำกว่าบุรุษ แม้ในสมัยพุทธกาลสตรีสามารถบวชเป็นภิกษุณีได้ แต่ต่อมาการบวชเป็นภิกษุณีได้ถูกยกเลิกทำให้สตรีมีโอกาสแตกต่างจากบุรุษ เช่นมิให้สตรีบวชเป็นภิกษุได้ (ปิยะนาถ อังควาณิชกุล, 2560: 83-91)

ประเทศไทยแม้ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาแต่ด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เป็นตัวห่อหุ้มหลักอันเป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนา ทำให้กระแสวัฒนธรรมต่าง ๆ ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ทำให้ความเข้าใจในพุทธศาสนาเป็นความเข้าใจเพียงภายนอกส่งผลถึงการถือปฏิบัติด้วยความเข้าใจในทางที่ผิดต่อหลักคำสอนในพุทธศาสนา ประกอบกับพุทธศาสนาที่มีการแตกแยกออกเป็นนิกายต่างๆ ล้วนเป็น

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในพุทธศาสนา ทั้งที่มนุษย์มีศักยภาพในอิสรภาพต่อการพัฒนาตนเองอีกทั้งเป็นศาสนาที่บุคคลมีสิทธิที่จะปฏิบัติตามคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาได้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างทางด้านเพศ วรรณะ เชื้อชาติ อายุ ดังนั้นถ้าสิทธิในการพัฒนาตนเองถูกกีดกั้นหรือถูกจำกัดไม่ว่าจะในรูปแบบใดก็ตามย่อมเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่จะดิ้นรน ขวนขวายเพื่อให้ได้สิทธินั้นโดยเฉพาะสิทธิของสตรีในพุทธศาสนาด้วยการหยิบยกเอาเรื่องของวัฒนธรรม ศาสนา และกฎหมายขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางอธิบายและแสวงหาคำตอบต่อปัญหาสิทธิเสรีภาพในวิถีชีวิตของมนุษย์และสังคมจากกติกาของสังคมที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา เนื่องจากวัฒนธรรม ความเชื่อ ได้ก่อให้เกิดจารีตประเพณีที่เป็นกรอบปฏิบัติของคนในสังคม และแม้ความเชื่อในพุทธศาสนาที่แตกต่างกันทำให้คณะสงฆ์ไทยแบ่งเป็นนิกายประกอบกับวิธีปฏิบัติตามความเชื่อที่แตกต่างกันทำให้เกิดข้อขัดแย้งขึ้นในสังคมแห่งสงฆ์ จึงเป็นหน้าที่ของกฎหมายที่จะเข้าไปเป็นกลไกกำกับดูแลพฤติกรรมของประชาชนรวมถึงคณะสงฆ์ เนื่องจากคณะสงฆ์ถือว่าเป็นพลเมืองของประเทศอีกฐานะหนึ่งจึงต้องถูกกำกับและปกครองโดยกฎหมาย ประกอบกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นข้อบังคับที่ใช้ครอบคลุมถึงทุกคนแม้ไม่ได้บวชเป็นพระสงฆ์ก็ตามซึ่งหากพิจารณาว่าพระวินัยตามพระไตรปิฎกถือว่าเป็นธรรมนูญของสงฆ์ที่วางกฎเกณฑ์ให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดีให้มีการปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกันหากพิจารณาการสืบทอดเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาแล้วจะพบว่าในพระธรรมวินัยนั้นภิกษุณี สามเณรี ถือเป็นสมาชิกแห่งสงฆ์ในพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะพุทธศาสนาในประเทศไทยที่ถูกวัฒนธรรม ความเชื่อและประเพณีปฏิบัติของศาสนาฮินดูที่มีทัศนคติต่อสตรีในด้านลบที่ถือปฏิบัติโดยพราหมณ์นับตั้งแต่สมัยอยุธยาส่งผลให้บทบาทของผู้หญิงไทยตกอยู่ภายใต้กติกาทางสังคมที่ผู้ชายเป็นผู้กำหนดขึ้นทั้งสิ้น ดังนั้นผู้หญิงในสังคมไทยในพื้นที่ทางศาสนาจึงมีสถานะเพียงผู้ปฏิบัติศาสนาโดยไม่มีโอกาสในการเป็นผู้สืบศาสนาเหมือนกับผู้ชาย แม้ว่าภิกษุณีจะเป็นหนึ่งในสมาชิกแห่งสงฆ์และเป็นหนึ่งในพุทธบริษัททั้งสี่แห่งพระพุทธศาสนาซึ่งพระพุทธองค์ทรงกำหนดไว้ให้เป็นผู้สืบทอดคำสอนแห่งพระพุทธศาสนา ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา

ต่อมาเมื่อสถาบันสงฆ์ไทยอยู่ภายใต้การปกครองแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยมีมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองคาพยพหนึ่งแห่งสถาบันสงฆ์ไทยตาม

มาตรา 18 ทำหน้าที่ในการปกครองสงฆ์ไทยให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและมีอำนาจในการออกข้อบังคับ วางระเบียบ หรือออกคำสั่งที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพุทธบัญญัติหรือพระธรรมวินัย ทำให้การรับบุคคลเข้าเป็นสมาชิกแห่งสงฆ์ไทยจึงต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยมหาเถรสมาคมที่อาศัยอำนาจแห่งพระราชปัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (พระวิชาญ จูมครอง (วุฑฒิโก) และประเทือง ม่วงอ่อน, 2561: 92 – 93) ดังนั้นคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคมซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชฯ เป็นประธานกรรมการมหาเถรสมาคมที่ออกโดยอาศัยอำนาจแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ตามความในมาตรา12 ในการประชุมครั้งที่ 28/2527 และครั้งที่ 18/2530 ที่ประกาศห้ามภิกษุสงฆ์ทำพิธีอุปสมบทแก่สตรีเป็นภิกษุณีและพระวรธรรมคติสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2544 ที่ทรงห้ามภิกษุบวชสตรีเป็นภิกษุณี และให้ถือเป็นแนวทางปฏิบัติแห่งคณะสงฆ์เถรวาทในประเทศไทยเป็นคำสั่งที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 สงฆ์ไทยจำต้องถือปฏิบัติตามในฐานะที่เป็นพลเมืองแห่งรัฐ อนึ่งสำหรับการบวชสตรีที่เรียกว่า อัฏฐวาจิกอุปสัมปทาซึ่งเป็นการบวชในสำนักสงฆ์โดยสงฆ์สองฝ่ายกล่าวคือในสำนักภิกษุณีสงฆ์และในสำนักภิกษุสงฆ์ โดยมีพระปวัตตินีเป็นพระอุปัชฌาย์ในฝ่ายสำนักภิกษุณีสงฆ์ ซึ่งภิกษุณีจะทำหน้าที่ในการสอบถามอันตรายิกธรรมเพื่อประกาศให้สงฆ์ทราบก่อนที่จะนำไปสู่การอุปสมบทในสำนักภิกษุสงฆ์ตามขั้นตอนแห่งพุทธบัญญัติ แต่เนื่องจากพระปวัตตินีในฐานะผู้ทำการบรรพชาอุปสมบทแก่สตรีนั้นจำต้องได้รับการแต่งตั้งโดยสงฆ์เช่นเดียวกับฝ่ายภิกษุสงฆ์ที่พระอุปัชฌาย์ต้องได้รับการแต่งตั้งโดยสงฆ์ เมื่อไม่ปรากฏหลักเกณฑ์แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ว่าด้วยการแต่งตั้งและอำนาจหน้าที่ของปวัตตินีเพื่อทำหน้าที่ในการทำการบรรพชาอุปสมบทแก่สตรีเป็นภิกษุณีให้สอดคล้องต้องตามพุทธบัญญัติแล้ว จึงเกิดข้อขัดแย้งต่อการอุปสมบทในฝ่ายสำนักภิกษุณีสงฆ์ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกรณีของพระอุปัชฌาย์ผู้ทำหน้าที่บรรพชาอุปสมบทแก่สามเณรและภิกษุแล้วจะพบว่าหากพระอุปัชฌาย์มิได้รับการแต่งตั้งให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 23 จะทำการบวชแก่ผู้ใดมิได้ แม้ว่าจะเป็นการอุปสมบทโดยพระอุปัชฌาย์ของต่างประเทศก็ตามแต่เมื่อมิได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้แม้ว่าการบวชจะกระทำถูกต้องตาม

พระวินัยหาได้เป็นภิกษุสงฆ์ที่ถูกต้องตามกฎหมายไทยไม่ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 378/2499 (พรพรรณ จัยสิทธิ์, 2547: 82-83)

ท่ามกลางกระแสการแสดงความเห็นและเหตุผลที่แตกต่างกันนั้นฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยได้ยึดถือพระไตรปิฎกว่าการอุปสมบทภิกษุณีในปัจจุบันว่าไม่สามารถจะทำได้ เนื่องจากภิกษุณีสงฆ์สูญสิ้นไปแล้วในการบวชพระภิกษุณีให้ถูกต้องนั้นจะต้องบวชด้วยภิกษุณีสงฆ์ก่อนแล้วจึงมีภิกษุสงฆ์รับรอง แต่ปัจจุบันภิกษุณีสงฆ์ขาดสูญไปแล้ว สำหรับเหตุผลของฝ่ายที่สนับสนุนให้มีการบวชภิกษุณีขึ้นในสังคมไทยได้ชี้ให้เห็นตัวอย่างของภิกษุณีสงฆ์ประเทศศรีลังกาซึ่งได้รับการอุปสมบทโดยภิกษุณีสงฆ์และภิกษุสงฆ์ฝ่ายมหายานที่ประเทศไต้หวันว่าขั้นตอนต่างๆ เป็นไปอย่างถูกต้องตามกระบวนการบวชภิกษุณีตั้งแต่ขั้นเป็นสามเณรี สิกขมานา ซึ่งเป็นการสืบต่อภิกษุณีสงฆ์ในปัจจุบันปัญหาการอุปสมบทเป็นภิกษุณีได้หรือไม่ได้ในสังคมไทยเป็น “เรื่องร้อน” ที่เริ่มปะทุขึ้นแล้วในระยะนี้และได้มีการเคลื่อนไหวด้วยการรณรงค์ทางสื่อมวลชน มีการบรรยายอภิปรายการวิพากษ์วิจารณ์และเรียกร้องขึ้นโดยอ้างสิทธิทางกฎหมายผ่านสถาบันการเมืองและผ่านทางสถาบันสงฆ์รวมทั้งสถาบันการศึกษา เป็นต้น เพื่อหาแนวร่วมสนับสุนนอยู่เสมอปรากฏการณ์นี้นับแต่จะรุนแรงจนกลายเป็นข้อพิพาทข้อถกเถียงและเป็นปัญหาทางสังคมสงฆ์ของพุทธศาสนิกเถรวาทไทย จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาหาคำตอบหรือมาตรการจากแหล่งความรู้ที่เชื่อถือได้พัฒนาการของภิกษุณีในพระพุทธศาสนา การที่จะเข้าใจและเห็นปัญหาเกี่ยวกับภิกษุณีในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและสามารถหาทางที่จะแก้ไขอันเหมาะสมสอดคล้องกับธรรมวินัย (พลเผ่า เพ็งวิภาส, 2561: 122) เพราะภิกษุณี เป็นคำที่ใช้เรียก นักบวชหญิงในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นคำศัพท์เฉพาะใช้กับสตรีที่ได้อุปสมบทแล้ว หรือพระผู้หญิงในทางพระพุทธศาสนา แต่มีลักษณะต่างจากแม่ชี เพราะแม่ชีเป็นเพียงอุบาสิกาหรือพุทธศาสนิกชนผู้หญิงที่ถือศีล 8 ข้อ แต่ภิกษุณีจะต้องถือศีล 311 ข้อสำหรับภิกษุณีจะมีอยู่สองลักษณะ คือ 1) ภิกษุณีฝ่ายเถรวาท ในสายเถรวาทสืบวงศ์มาแต่สมัยพุทธกาลด้วยการบวชที่ถูกต้องตามพระวินัยปิฎกเถรวาทจากสงฆ์ทั้งสองฝ่าย และ 2) ภิกษุณีฝ่ายมหายาน เป็นภิกษุณีที่ยังสืบทอดการบวชภิกษุณีมาจนปัจจุบันส่วนการบวชเป็นภิกษุณีนั้นจะต้องผ่านการบวชเป็นสิกขมานา คือเป็นสามเณรีที่จะต้องถือศีล 6 ข้ออย่างเคร่งครัดเป็นเวลาสองปีโดยถ้าหากศีลขาดแม้แต่ข้อเดียวจะต้องเริ่มนับใหม่ การบวชเป็นสิกขมานานั้นจะบวชได้ต้องมีอายุครบ 18 ปี

ส่วนการอุปสมบทนั้นจะต้องเข้ารับการอุปสมบทในฝ่ายของภิกษุณีสงฆ์ก่อนแล้วไปเข้าพิธีอุปสมบทในฝ่ายภิกษุสงฆ์อีกครั้งหนึ่งจึงจะเป็นภิกษุณีได้โดยสมบูรณ์ถือเป็นการบวชทั้งในสองฝ่ายสงฆ์อย่างครบถ้วน

สำหรับในพระพุทธศาสนานั้นผู้หญิงมีสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพและโอกาสในการบวชเท่ากับผู้ชาย แต่เงื่อนไขการบวชของภิกษุณีและภิกษุสงฆ์มีความแตกต่างกัน คือ วินัยของภิกษุณีจะมีมากกว่าภิกษุสงฆ์ โดยภิกษุณีจะต้องถือศีล 311 ข้อ ส่วนภิกษุสงฆ์จะต้องถือศีลเพียง 227 ข้อ ทั้งนี้เพราะผู้หญิงมีข้อจำกัดในการดำรงชีพมากกว่าผู้ชายและจากการที่สภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงทำให้การบวชภิกษุณีขาดความต่อเนื่อง(ขาดสูญวงศ์) คือ ไม่มีบุคคลที่จะสืบทอดการบวชเป็นภิกษุณีในพระพุทธศาสนา อีกทั้งการบวชเป็นภิกษุณีทำได้ยากมากขึ้นและส่งผลทำให้ไม่มีภิกษุณีในปัจจุบัน รวมทั้งในปัจจุบันมีภิกษุณีบางรูปได้ลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อต้องการที่จะให้สังคมเห็นสถานภาพและบทบาทของภิกษุณีมากขึ้น และสังคมยังให้สิทธิ สถานภาพและบทบาททางสังคมแก่สตรีอย่างไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายกับหญิงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในทางสังคม เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ สถานภาพและความเสมอภาคให้กับสตรีเพิ่มมากขึ้นดังเช่นกรณีของภิกษุณีที่ยังเกิดความเหลื่อมล้ำในทางพระพุทธศาสนาด้วยทั้งที่ในครั้งสมัยพุทธกาลที่ในคำตรัสของพระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นว่าผู้ที่จะสืบทอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นสามารถแบ่งได้สี่ประเภท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา แต่ในปัจจุบันนี้ไม่มีภิกษุณีแล้วในพระพุทธศาสนาซึ่งจะเห็นได้ว่าได้มีการพยายามที่จะรื้อฟื้นภิกษุณีในประเทศไทยเกิดขึ้นอีกครั้ง จากการบวชของ รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ เมื่อ พ.ศ. 2544 จากเหตุการณ์นี้เองได้ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมไทยอย่างมากทั้งในลักษณะที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยหากกล่าวโดยสรุปจากความคิดเห็นต่อการบวชภิกษุณีในประเทศไทยที่พิจารณาจากพระธรรมวินัย ตามกรอบแนวความคิดของเถรวาทไทยและบริบททางสังคมและวัฒนธรรมข้างต้นจะเห็นได้ว่าภิกษุณีของฝ่ายเถรวาทนั้นได้สูญวงศ์ไปแล้ว ดังนั้นการที่จะจัดให้มีการบวชภิกษุณีในประเทศไทยอีกนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ด้วยข้อจำกัดด้านพระธรรมวินัย จารีตประเพณี รวมถึงข้อสงสัยในการบวชและการสืบต่อภิกษุณีที่มีมาในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการที่จะบวชจากประเทศอื่นและกลับมาอยู่ประเทศไทยโดยแสดงอัตลักษณ์ของภิกษุณีจากประเทศนั้นๆ อย่างชัดเจนก็สามารถทำ

ได้เช่นเดียวกับนิกายมหายานที่มีอยู่ในประเทศไทยดังเช่นจากการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของภิกษุณีนิกายมหายานที่มีส่วนช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยแต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับการยอมรับของสังคมอีกครั้งหนึ่งส่วนประเด็นในพระธรรมวินัยและจารีตประเพณีนั้นก็อยู่ที่การปฏิบัติโดยถือประโยชน์ของการบวชเป็นที่ตั้ง

จากที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเมืองว่าด้วยการเคลื่อนไหวทางสังคมของภิกษุณีเพื่อศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคม การสร้างพื้นที่ทางสังคม และความสัมพันธ์เชิงอำนาจของภิกษุณีในประเทศไทยว่ามีขบวนการอย่างไรรวมทั้งศึกษาถึงทิศทางและอนาคตของภิกษุในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างพื้นที่ทางสังคมของภิกษุณีในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจของภิกษุณีที่มีต่อศาสนาในวัฒนธรรมไทย
3. เพื่อศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมของภิกษุณีภายใต้กฎหมายคณะสงฆ์ของไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) เป็นหลักด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคม การสร้างพื้นที่ทางสังคมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจของภิกษุณี รวมทั้งศึกษาเกี่ยวกับภิกษุณีในพระไตรปิฎกซึ่งมีขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

1. ด้านกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่

1.1 ผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 10 รูป ประกอบด้วย ภิกษุณีที่เป็นผู้ปกครองในสำนักภิกษุณี

1.2 ผู้ปฏิบัติ (Casual Informants)จำนวน 5 รูป ประกอบด้วยภิกษุณีที่อยู่ในปกครองสำนักภิกษุณี

1.3 บุคคลทั่วไป (General Informants) จำนวน 20 คน ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด นักวิชาการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครอบครัวของภิกษุณี และประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่วิจัย

2. ด้านเนื้อหา ได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคม การสร้างพื้นที่ทางสังคม และความสัมพันธ์เชิงอำนาจของภิกษุณี

3. ด้านพื้นที่ ได้แก่ 1) สำนักปฏิบัติธรรมนิโรธาราม ตำบลดอยแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และ 2) ศูนย์พัฒนาจิตและฟื้นฟูสุขภาพ บ้านพระเจ้า ตำบลพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นพื้นที่ในการวิจัยเพราะว่าเป็นสำนักภิกษุณีในประเทศไทยที่มีบทบาทเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคม การสร้างพื้นที่ทางสังคม และความสัมพันธ์เชิงอำนาจของภิกษุณี ในประเทศไทยภายใต้กฎหมายคณะสงฆ์ของไทย

สรุปผลการวิจัย

1. การสร้างพื้นที่ทางสังคมของภิกษุณีในประเทศไทย สามารถทำได้ในลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมแก่พุทธศาสนิกชนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสื่อมวลชนทุกแขนงด้วยการยึดพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด แต่ก็มีการให้พื้นที่ทางสังคมแก่ภิกษุณีในการดำเนินการดังกล่าวยังไม่มากเท่าที่ควรเหมือนกับพระสงฆ์ นอกจากนี้ยังมีการทำวัตรไหว้พระสวดมนต์ ทำสมาธิภาวนา รับฟังพระพุทธธรรม เรียนบาลี อภิธรรม นักธรรม ฝึกการแสดงธรรม ศึกษาพระวินัย ให้การอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในวันสำคัญทางพุทธศาสนาและเทศกาลต่างๆ เป็นประจำและมีการเปิดพื้นที่ทางสังคมด้วยการใช้สื่อออนไลน์ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 รหัส A001 “*การลงอุโบสถ การทำสังฆกรรมต่างๆ การทำสาธารณะประโยชน์ การศึกษาเล่าเรียนด้านภาษาบาลี อภิธรรม และอื่นๆ*” และ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 รหัส A002 “*มีการทำวัตรไหว้พระสวดมนต์ ทำสมาธิภาวนา รับฟังพระพุทธธรรม เรียนบาลี อภิธรรม นักธรรม ฝึกการแสดงธรรม ศึกษาพระวินัย ให้การอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เทศกาลต่างๆ เป็นประจำ และส่วนมากลูกศิษย์ที่เป็นชาวบ้าน*

เป็นผู้ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ สื่อวิทยุ ป้ายไวนิล มีรายการวิทยุหลายแห่งนำ CD ธรรมไปเปิดออกรายการด้วย"

2. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของภิกษุณีที่มีต่อศาสนาในวัฒนธรรมไทย เป็นการนำเสนอความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชายทางสรีระได้นำไปสู่ความเชื่อที่ว่าผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกันในทางอื่นๆ ด้วยไม่ว่าจะเป็นในเรื่องสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด จิตใจ และอารมณ์ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้นำไปสู่สถานะของผู้หญิงที่ด้อยกว่าผู้ชาย แต่อย่างไรก็ตามภิกษุณีก็ได้แสดงออกซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจตามวัฒนธรรมไทยด้วยการมีความเคารพ อ่อนน้อมถ่อมตนต่อคณะสงฆ์ ทำสามีจิกรรมตามเวลาอันสมควร ตั้งใจปฏิบัติตนตามหลักคุรุธรรม 8 มีการรักษาปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด เมื่อคณะสงฆ์นิมนต์ไปร่วมงานบุญกุศลก็ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือพร้อมกับการเข้าไปขอโอวาทและอุโบสถตามพระธรรมวินัย ดังจะเห็นได้จากข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 3 รหัส C005 *"ภิกษุณีเป็นผู้หญิง ชาวไทยที่เข้าวัดปฏิบัติธรรมในปัจจุบันประมาณร้อยละ 90 เป็นผู้หญิงในฐานะที่เป็นผู้หญิงด้วยกันน่าจะสื่อสารและนำจิตวิญญาณในด้านวัฒนธรรม คำสอนมาประพฤติปฏิบัติได้ดีกว่า แต่ภิกษุณีต้องสร้างรากฐานให้มั่นคงและน่าเชื่อถือจะทำให้มีสถาบัน/องค์กรให้ความสำคัญ ยอมรับให้การสนับสนุนเหมือนกับสถาบันแม่ชี พร้อมกับทำตัวปกติเหมือนแม่ชีไม่ต้องออกแนวโอ้อวดก็จะทำให้เกิดความศรัทธามากด้วยการทำให้เป็นตัวอย่างทำให้ดู อยู่ให้เห็น สอนให้เป็น เน้นรวมกันเป็นองค์กรและนำสู่การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยให้ถูกต้อง(ไม่เพี้ยน) เพราะการจะไปสู่จุดนั้นได้ภิกษุณีจะต้องเริ่มจากศูนย์คือสร้างรากฐาน ความมั่นใจ น่าเชื่อถือก่อนจึงจะประสบความสำเร็จได้ทั้งในด้านสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม"* และผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 3 รหัส C003 *"จริงๆ แล้วความสัมพันธ์ของภิกษุณีต่อพุทธศาสนาในวัฒนธรรมไทยนั้นไม่มีมานานแล้ว พระพุทธศาสนาเถรวาททุกๆ ประเทศถือว่า ภิกษุณีไม่มีแล้ว แต่พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานนั้นเขาถือว่าภิกษุณียังมีอยู่ ส่วนพระพุทธศาสนาเถรวามหรือหินยานนั้นถือว่าภิกษุณีได้หมดจากโลกนี้ไปนานแล้วโดยเฉพาะในประเทศไทย เนื่องจากผู้หญิงที่ประสงค์จะบวชเป็นภิกษุณีได้นั้นจะต้องบวชด้วยสงฆ์ 2 ฝ่าย คือ เบื้องต้นจะต้องบวชจากภิกษุณีสงฆ์ก่อน หมายความว่า 1. จะต้องมีพระอุปัชฌาย์เป็นภิกษุณี(เหมือนอุปัชฌาย์พระสงฆ์) 2. จะต้องมีอาจารย์สวดเป็นภิกษุณี 2 รูป 3. จะต้อง*

มีคณะนั่งหัตถบาทซึ่งเป็นภิกษุณีล้วนๆ ไม่น้อยกว่า 10 รูป จึงจะถือว่าบวชองค์บวชเป็นภิกษุณีได้ แต่ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยไม่เคยมีพระอุปัชฌาย์เป็นภิกษุณีแม้แต่รูปเดียว ซึ่งถือได้ว่าในประเทศไทยไม่มีภิกษุณีเพราะไม่มีภิกษุณีที่ครบองค์สงฆ์ในสังคมไทย ไม่มีธรรมเนียม ไม่มีวัฒนธรรมไทย แม้ปัจจุบันนี้จะมีผู้หญิงหลายกลุ่มพยายามไปบวชเป็นภิกษุณีในต่างประเทศซึ่งเป็นลัทธิมหายาน และมหาเถรสมาคมองค์กรผู้ปกครองคณะสงฆ์สูงสุดก็รับรองไม่ได้ แต่กลุ่มผู้หญิงเหล่านั้นยังพยายามที่จะทำให้สังคมไทยยอมรับสภาพเป็นภิกษุณีให้ได้ ทั้งๆ ที่ประเทศไทยเราไม่มีพระอุปัชฌาย์ที่เป็นภิกษุณี"

3. การเคลื่อนไหวทางสังคมของภิกษุณีภายใต้กฎหมายคณะสงฆ์ของไทย

เป็นการเคลื่อนไหวของภิกษุณีเพื่อไม่ให้มองว่าผู้หญิงเป็นเพศที่นำมาซึ่งอันตรายต่างๆ การไม่ยอมรับวิธีการต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้หญิงสามารถบวชเป็นภิกษุณีได้จนส่งผลให้เสรีภาพในพระพุทธศาสนาที่ผู้หญิงพึงจะได้รับมีการดำเนินการไปอย่างไม่เสมอภาคเท่าเทียมกับผู้ชายตามกฎหมายรัฐธรรมนูญรวมทั้งกฎหมายคณะสงฆ์ไทยที่ไม่ให้การรับรองสถานภาพภิกษุณีไม่ว่าจะประกาศตนว่าเป็นมหายานหรือนิกายใดๆ เพราะขัดต่อหลักฐานทางประวัติศาสตร์แต่อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวทางสังคมของภิกษุณีภายใต้กฎหมายคณะสงฆ์ไทยนั้นมีการเคลื่อนไหวค่อนข้างน้อยเพราะแม้จะมีการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างไรหรือมีความพยายามทุกวิถีทางอย่างไรแล้วก็คงจะยอมรับให้ถูกต้องไม่ได้ เพราะไม่มีกฎหมายคณะสงฆ์ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ฉบับไหนรับรอง ดังจะเห็นได้จากข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 3 รหัส C002 "*การเคลื่อนไหวทางสังคมของภิกษุณีในพื้นที่บางครั้งหน่วยงานที่กำกับดูแลไม่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าวเท่าที่ควร*" ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 3 รหัส C006 "*กฎหมายคณะสงฆ์ไทยไม่ให้การรับรองสถานภาพภิกษุณีไม่ว่าจะประกาศตนว่าเป็นมหายานหรือนิกายใดๆ เพราะขัดต่อหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ความจริงเรื่องภิกษุณีฝ่ายผู้ที่เรียกตนเองว่าเป็นภิกษุณีจึงมุ่งเป้าหมายให้ประชาชนในชุมชนและทั่วไปยอมรับด้วยวิธีการต่างๆ ดังที่กล่าวมา*" และผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 3 รหัส C001 "*ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 ไม่ได้กำหนดให้มีภิกษุณีไว้ในกฎหมายคณะสงฆ์ของไทย แต่ก็สามารถดำเนินการให้เป็นนิติบุคคลได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมวด 2 ส่วนที่ 1 ส่วนที่ 2 และ ส่วนที่ 3 ได้เช่นกัน*"

การอภิปรายผล

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเรื่องนี้แล้ว ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. การสร้างพื้นที่ทางสังคมของภิกษุณีในประเทศไทย พบว่า สามารถทำได้ในลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม แก่พุทธศาสนิกชนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสื่อมวลชนทุกแขนงด้วยการยึดพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดแต่ก็มีการให้พื้นที่ทางสังคมแก่ภิกษุณีในการดำเนินการดังกล่าวยังไม่มากเท่าที่ควรเหมือนกับพระสงฆ์ นอกจากนี้ยังมีการทำวัตรไหว้พระสวดมนต์ ทำสมาธิภาวนา รับฟังพระพุทธธรรม เรียนบาลี อภิธรรม นักธรรม ฝึกการแสดงธรรม ศึกษาพระวินัย ให้การอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในวันสำคัญทางพุทธศาสนาและเทศกาลต่างๆ เป็นประจำและมีการเปิดพื้นที่ทางสังคมด้วยการใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมอีกอย่างหนึ่งของภิกษุณีในประเทศไทยที่เป็นเช่นนี้ สามารถอภิปรายได้ว่าในการสร้างพื้นที่ทางสังคมของภิกษุณีอาจเป็นในรูปของการจัดกิจกรรมประชุมสัมมนา การเผยแผ่กิจกรรมของภิกษุณีผ่านสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็น วิทยุ โทรทัศน์ อินเตอร์เน็ต เอกสารแผ่นพับ CD หรือ VCD ทั้งนี้เพราะสังคมไทยมีแนวโน้มต่อการให้การยอมรับความเป็นภิกษุณีมากขึ้นจากการอาศัยสร้างพื้นที่ทางสังคมด้วยการสื่อสาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ พลเผ่า เพ็งวิภาส (2561: 122) พบว่าในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนานั้นอาจทำได้หลายวิธีเช่น แสดงธรรม การสอนธรรม การปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่าง โดยสามารถทำได้ภายอาราม(วัด)หรือนอกอาราม(วัด) การเผยแผ่คำสอนภายในอารามในสมัยพุทธกาลทำได้ด้วยวิธีการแสดงพระธรรมในวันธรรมัสวนะ ส่วนการเผยแผ่คำสอนนอกอารามเป็นการสนทนาธรรมตามบ้านเรือนประชาชนในเวลาอันเหมาะสมและตามกาลอันสมควร หรือในขณะจาริกไปตามหมู่บ้านหรือนิคมต่างๆ ได้มีโอกาสสั่งสอนหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้ประชาชนได้นำเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปเป็นแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งจากผลการวิจัยทำให้ทราบได้ว่าในการสร้างพื้นที่ทางสังคมในยุคปัจจุบันนี้ไม่จำเป็นจะต้องเป็นพื้นที่ทางธรรมชาติเท่านั้นที่สามารถใช้ในการสร้างพื้นที่ทางสังคมของภิกษุณีได้แต่สามารถสร้างพื้นที่ทางสังคมด้วยการใช้พื้นที่ทางสื่อออนไลน์ อินเตอร์เน็ต ในการสร้างพื้นที่ทางสังคมของภิกษุณีได้เช่นกัน

2. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของภิกษุณีที่มีต่อศาสนาในวัฒนธรรมไทย พบว่า เป็นการนำเสนอความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชายทางสรีระได้นำไปสู่ความเชื่อที่ว่าผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกันในทางอื่นๆ ด้วยไม่ว่าจะเป็นในเรื่องสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด จิตใจ และอารมณ์ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ นำไปสู่สถานะของผู้หญิงที่ด้อยกว่าผู้ชาย แต่อย่างไรก็ตามภิกษุณีก็ได้แสดงออกซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจตามวัฒนธรรมไทยด้วยการมีความเคารพ อ่อนน้อมถ่อมตนต่อคณะสงฆ์ ทำสามีจิกรรมตามเวลาอันสมควร ตั้งใจปฏิบัติตนตามหลักคุรุธรรม 8 มีการรักษาปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด เมื่อคณะสงฆ์นิมนต์ไปร่วมงานบุญกุศลก็ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือพร้อมกับการเข้าไปขอโอวาทและอุโบสถตามพระธรรมวินัย ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องปกติที่ต้องเกิดขึ้นในทุกสังคมและเป็นสภาวการณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งบางครั้งสมาชิกในสังคมจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างไม่ว่าจะเป็นค่านิยม ทัศนคติ ความรู้ ความเชื่อ วัฒนธรรมของสังคม เพื่อให้ระบบสังคมสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติและสามารถตอบสนองความต้องการซึ่งกันและกันได้ ซึ่งเราจะพบว่าไม่มีสังคมใดเลยที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเพียงแต่การเปลี่ยนแปลงที่เราพบเห็นในแต่ละสังคมอาจจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป อัตลักษณ์ทางเพศเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นโดยเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างความเป็นหญิงและชาย โดยสังคมจะเป็นผู้กำหนดบทบาทของแต่ละเพศให้มีความแตกต่างกันและอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไขของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับ ปิยะนาฎ จันทร์กระจ่าง (2546: 16-17) ที่ได้ศึกษาแนวคิดเรื่องอำนาจและการตอบโต้ของ Michel Foucault โดยสรุปสมมติฐานเกี่ยวกับอำนาจของ Foucault ดังนี้ 1) เราไม่ควรคิดถึงอำนาจเหมือนคิดถึงสิ่งของซึ่งใครสักคนหรือสักกลุ่ม สามารถแสวงหาฉวยชิงหรือแบ่งปันแก่ผู้อื่น เพราะอำนาจไม่ได้มีลักษณะดังวัตถุมันจึงไม่ใช่สิ่งที่ใครจะยึดครองหรือทำหลุดมือไปได้แต่อำนาจมีปฏิบัติการจากจุดต่างๆ นับไม่ถ้วนในความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมและเคลื่อนย้ายเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา 2) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่ใช่ความสัมพันธ์ซึ่งอยู่ภายนอกหรือแยกอย่างเด็ดขาดเป็นเอกเทศจากความสันพันธ์ในสังคมชุดอื่นๆ อาทิ ความสัมพันธ์ในกระบวนการผลิตความสัมพันธ์ในการแสวงหาความรู้หรือความสัมพันธ์ทางเพศ แต่ปรากฏอยู่ในความสัมพันธ์ทางสังคมที่กล่าว

มาแล้วและปรากฏขึ้นทันทีที่ความสัมพันธ์เหล่านี้เกิดการแบ่งแยก เกิดความไม่เท่าเทียมและเสียศูนย์ไปชั่วขณะในขณะเดียวกันความสัมพันธ์เชิงอำนาจเองก็เป็นสาเหตุให้เกิดอาการที่กล่าวมาแล้วในความสัมพันธ์ทางสังคมชุดอื่น Foucault ไม่ได้มองว่าความสัมพันธ์เชิงอำนานเป็น “โครงสร้างส่วนบน” (Superstructure) ซึ่งมีบทบาทเพียงคอยห้ามปรามหรือส่งเสริมให้ปัจเจกบุคคลไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งแต่ยังมีบทบาทในการสร้างสิ่งอื่นขึ้นมาด้วย เป็นต้น ซึ่งจากผลการวิจัยทำให้ทราบว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจของภิกษุณีที่มีต่อศาสนาในวัฒนธรรมไทยนั้นภิกษุณีจะต้องเริ่มจากศูนย์คือสร้างรากฐาน ความมั่นใจ น่าเชื่อถือก่อนจึงจะประสบความสำเร็จได้ทั้งในด้านสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าการบวชเป็นภิกษุณีนั้นในปัจจุบันนี้จะมีผู้หญิงหลายกลุ่มพยายามไปบวชเป็นภิกษุณีในต่างประเทศซึ่งเป็นลัทธิมหายาน และมหาเถรสมาคมองค์กรผู้ปกครองคณะสงฆ์สูงสุดก็รับรองไม่ได้ แต่กลุ่มผู้หญิงเหล่านั้นยังพยายามที่จะทำให้สังคมไทยยอมรับสภาพเป็นภิกษุณีให้ได้ ทั้งๆ ที่ประเทศไทยเราไม่มีพระอุปัชฌาย์ที่เป็นภิกษุณี

3. การเคลื่อนไหวทางสังคมของภิกษุณีภายใต้กฎหมายคณะสงฆ์ของไทย พบว่า เป็นการเคลื่อนไหวของภิกษุณีเพื่อไม่ให้มองว่าผู้หญิงเป็นเพศที่นำมาซึ่งอันตรายต่างๆ การไม่ยอมรับวิธีการต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้หญิงสามารถบวชเป็นภิกษุณีได้จนส่งผลให้เสรีภาพในพระพุทธศาสนาที่ผู้หญิงพึงจะได้รับมีการดำเนินการไปอย่างไม่เสมอภาคเท่าเทียมกับผู้ชายตามกฎหมายรัฐธรรมนูญรวมทั้งกฎหมายคณะสงฆ์ไทยที่ไม่ให้การรับรองสถานภาพภิกษุณีไม่ว่าจะประกาศตนว่าเป็นมหายานหรือนิกายใดๆ เพราะขัดต่อหลักฐานทางประวัติศาสตร์แต่อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวทางสังคมของภิกษุณีภายใต้กฎหมายคณะสงฆ์ไทยนั้นมีการเคลื่อนไหวค่อนข้างน้อยเพราะแม้จะมีการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างไรหรือมีความพยายามทุกวิถีทางอย่างไรแล้วก็คงจะยอมรับให้ถูกต้องไม่ได้ เพราะไม่มีกฎหมายคณะสงฆ์ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ฉบับไหนรับรองได้เลย แม้จะมีการเคลื่อนไหวสักปานใดก็ตามภิกษุณีจะไม่มีขึ้นในประเทศไทยเพราะขาดคุณสมบัติตามหลักการพระธรรมวินัยนั่นเอง ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการเคลื่อนไหวทางสังคมของภิกษุณีได้ทำการต่อสู้กับวาทกรรมที่ถูกกำหนดโดยกรอบของความเชื่อในเรื่องความหมายเกี่ยวกับเพศที่ถูกต้องและชอบธรรมของสังคมเป็นความพยายามในการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างตัวตนบนพื้นที่ทางสังคมซึ่ง

ปรากฏออกมาในหลายรูปแบบอันจะนำไปสู่การยอมรับกระบวนการสร้างและการช่วงชิงความหมายในการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพุทธบริษัท 4 ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ภิกษุณีในประเทศไทยพยายามกระทำในการสร้างเครือข่าย สอดคล้องกับ ปิยะนาถ อังควาณิชกุล (2560: 84-85) ที่กล่าวว่าการกำหนดสถานภาพสตรีในสังคมไทยยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลความคิดในหลายๆ ด้าน ในด้านอิทธิพลคติทางพุทธศาสนามีรากฐานความคิดที่ว่าสตรีเพศเป็นผู้ก่อให้เกิดกิเลสแก่บุรุษซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการที่บุรุษเพศจะเอาชนะสู่การหลุดพ้น เมื่อคติทางพุทธศาสนาได้กำหนดสถานภาพของสตรีให้เป็นเช่นนั้นได้เกิดความคิดตามมาอีกว่าการเกิดมาเป็นเพศชายหรือเพศหญิงเกิดมาจากผลบุญและผลกรรม การเกิดเป็นสตรีเป็นผลจากการที่ได้ทำกรรมสะสมมาในอดีต จึงต้องเกิดมาเป็นสตรีเพื่อชดใช้กรรมผลจากคติทางพุทธศาสนาจึงทำให้ฐานะของสตรีถูกกำหนดให้ต่ำกว่าบุรุษ ในสมัยพุทธกาลสตรีสามารถบวชเป็นภิกษุณีได้แต่ต่อมาการบวชเป็นภิกษุณีได้ถูกยกเลิก ทำให้สตรีมีโอกาสแตกต่างจากบุรุษจึงทำให้สตรีไม่สามารถบวชเป็นภิกษุได้ ซึ่งจากผลการวิจัยทำให้ทราบว่าการเคลื่อนไหวทางสังคมของภิกษุณีภายใต้กฎหมายคณะสงฆ์ของไทยนั้นเป็นความพยายามในการเคลื่อนไหวเพื่อต้องการมีกฎหมายรับรองความเป็นภิกษุณีเพราะตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 ไม่ได้กำหนดให้มีภิกษุณีไว้ในกฎหมายคณะสงฆ์ของไทย แต่ก็สามารถดำเนินการให้เป็นนิติบุคคลได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมวด 2 ส่วนที่ 1 ส่วนที่ 2 และ ส่วนที่ 3 ได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

จากสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลดังกล่าวมาแล้ว มีข้อค้นพบ (Fact Finding) ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ จึงนำมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรสนับสนุนเครือข่ายทางสังคมของภิกษุณีไทยและให้ภิกษุณีได้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายคณะสงฆ์ซึ่งประกอบด้วยด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านการสังคมสงเคราะห์

1.2 ควรสนับสนุนให้ภิกษุณีสร้างความมั่นใจ ความน่าเชื่อถือด้วยการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มีองค์กรสถาบันรับรอง และยังสามารถเป็นบริษัทที่ช่วยนำพุทธธรรมเข้าใกล้ประชาชนมากขึ้นโดยเฉพาะเพศหญิงด้วยกัน

1.3 ควรส่งเสริมให้ภิกษุณีได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำพิธีสามีจิกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การประพฤติปฏิบัติต่อคณะสงฆ์ด้วยความเคารพ รวมทั้งการปฏิสันถารตามกาลอันสมควร

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรจะทำการวิจัยเกี่ยวกับภาพสะท้อนของประชาชนที่มีต่อความเป็นภิกษุณีว่าประชาชนโดยทั่วไปแล้วมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร และด้วยเหตุใดความเป็นภิกษุณีจึงมีข้อจำกัดในสังคมไทยทั้งที่เป็นหนึ่งในพุทธบริษัท 4 เหมือนกันกับพระสงฆ์ อุบาสก และอุบาสิกา

2.2 ควรทำการวิจัยถึงแนวทางในการทำให้การบวชภิกษุณีเป็นสิ่งถูกต้องตามพระธรรมวินัยเพื่อลดข้อขัดแย้งทางสังคม

2.3 เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ภิกษุณีได้มีพื้นที่ทางสังคมมากขึ้นควรทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางในการส่งเสริมกิจกรรมของภิกษุณีร่วมกับคณะสงฆ์

เอกสารอ้างอิง

ปิยะนาฏ จันทร์กระจ่าง. (2546). **กระบวนการประทับตราบาปจากสังคม : กรณีศึกษาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับการเสพยาบ้าในจังหวัดเชียงราย.** ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปิยะนาถ อังควาณิชกุล. (2560). การศึกษาสถานภาพและวิถีชีวิตสตรีไทยภาคเหนือจากงานบันทึกผ่านจิตรกรรมล้านนา. **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ.** 37(1): 83-91.

พรพรรณ จัยสิทธิ์.(2547). **การเลือกปฏิบัติต่อสตรีไทยตามกฎหมายศึกษากรณีการบวชภิกษุณีตามหลักพุทธศาสนาในประเทศไทย,** นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระวิชาญ จูมครอง (วุฑฒิโก) และประเทือง ม่วงอ่อน. (2561). การเมืองเรื่องการ

แต่งตั้งสมณศักดิ์พระครูสัญญาบัตรจังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารการบริหารปกครอง**, 7 (1): 87 - 106

พลเผ่า เพ็งวิภาศ. (2561). **การวิเคราะห์บทบาทของภิกษุณีในพระพุทธศาสนา.** ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Kanai Lal Hazra.(2002). **History of Theravada Buddhism in South-East Asia**. New Delhi : Munshiram Manoharlal Publishers.

Translated Thai References

Jaisit, P. (2547). **Discrimination against Thai Women by Law: A Case Study of Ordain to be Bhikkhuni on Buddhism Principle in Thailand**. Master of Lows, Ramkhamhaeng University.

Joomkrong (Wuttigo), P. W., & Moungon, P. (2018). The Politics of Appointing Honorific Ranks of Provost Dean in Ubon Ratchathani. ***Governance Journal*, *7*** (1), 87-106. Retrieved from https://www.tci-thaijo.org/index.php/gjournal-ksu/article/view/132104

Junkrachang, P. (2546).**Social Stigmatization : A Case Study of Juvenile Recidivism on Amphetamine Addiction in Chiang Rai Province**. Master of Arts, Chiang Mai University.

Phengwiphat, P.(2561). **An Analysis Of The Role Of Phikkhunis In Buddhism**. Doctor of Philosophy, Graduate School , Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Ungkawanichakul, P. (2560). A Study of Status And Way Of Life Of Northern Thai Women From Documents And Mural Paintings In Lanna. **Institute of Culture and Arts, Srinakharinwirot University**. 37(1): 83-91.

บทความที่ : 9
Article :

ทัศนคติของผู้บริหารธุรกิจโรงแรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมต่อระดับนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The Attitude of the Hotel Business Executives and Those Involved in the Hotel Business on the Level ofService Innovation Affecting the Excellence of Hotel Business in the Northeast of Thailand

กุลริศา คำสิงห์[*] และปิญาภรณ์ พงศ์ศาสตร์[*]
Kulrisa Khumsing[*] and Piyaphon Phongsart[*]

[*]คณะวิทยาการการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม [Faculty of Management Sciences, Maha Sarakham Rajabhat University];
Corresponding author e-mail : newkae99@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้บริหารธุรกิจโรงแรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมต่อระดับนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับข้อมูลเชิงประจักษ์ 2) สร้างรูปแบบบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรม จำนวน 16 คน สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 340 คน สถิติที่ใช้โปรแกรม Mplus ผลการวิจัย พบว่า 1) ทัศนคติของผู้บริหารธุรกิจโรงแรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมต่อระดับนวัตกรรมบริการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความเป็นเลิศทางการบริการธุรกิจโรงแรม โดย สัมประสิทธิ์เส้นทางมีค่าเท่ากับ 0.907 และมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับคุณภาพบริการ มีสัมประสิทธิ์เส้นทางมีค่าเท่ากับ 0.961 2) คุณภาพบริการของธุรกิจโรงแรมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความเป็นเลิศทางการบริการธุรกิจโรงแรม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.082 และ 3) นวัตกรรมบริการ มีอิทธิพลที่เป็นสาเหตุทางอ้อมต่อเป็นเลิศทางการบริการธุรกิจโรงแรม มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.079 โดยผ่านเส้นทางด้านคุณภาพบริการของธุรกิจโรงแรม

คำสำคัญ : นวัตกรรมบริการ; คุณภาพบริการ; ความเป็นเลิศทางการบริการ

Abstract

The purposes of the research were to study the attitude of the hotel business executives and those involved in the hotel business on the level of service innovation that affects the excellence of the hotel business in the Northeast With empirical data and 2) to create a service model of service affecting the excellence of hotel business in the northeastern region. The mixed research method was employed for the study. The qualitative research was conducted by in-depth interview. The data was collected by a semi structured interview form sixteen hotel businesspersons. The quantitative data was collected by a questionnaire from three hundred and forty hotel business. The statistics used were analysis using Mplus program was. The research results were as follows. The findings indicated that 1) The attitude of the hotel business executives and those involved in the hotel business per level the service innovation affected positively the excellence of the hotel business in the northeast. The value of coefficient regarding path analysis was .907, and the service innovation affected positively and directly the service quality of the hotel business. The value of coefficient regarding path analysis was .961. 2) The service quality affected positively the excellence of the hotel business in the northeast. The value of coefficient regarding path analysis was .082. 3) The service innovation was causal factor affecting indirectly the excellence of the hotel business in the northeast. The value of coefficient regarding path analysis was .079

Keywords: Service Innovation; Service Quality; Service Excellence

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกจำนวนมาก ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวอยู่ในภาวะชะลอตัวมาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ทุกประเทศและองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ต่างก็หามาตรการเพื่อรองรับการถดถอยของเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมอย่างเต็มที่ การดำเนินการมาตรการดังกล่าวอย่างต่อเนื่องส่งผลให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของโลกเริ่มฟื้นตัวมากขึ้น ทั้งนี้ ตามรายงาน World Tourism Barometer ขององค์กรการท่องเที่ยวโลก (WTO) ระบุว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวของโลก แนวโน้มการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยว ปี 2538 - 2573 มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มในอีก 15 ปี ข้างหน้าจำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นเป็น 1,676 ล้านคน ตลอดช่วงทศวรรษที่ผ่านมาภาคการท่องเที่ยวของไทยมีการเติบโตอย่างรวดเร็วจนกระทั่งกลายเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ ซึ่งจำนวนและรายได้จากการท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี แม้ว่าในบางช่วงจะประสบปัญหาความผันผวนทางเศรษฐกิจ เสถียรภาพทางการเมือง หรือภัยธรรมชาติ แต่ภาคการท่องเที่ยวก็สามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็วและเป็นส่วนสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศให้พลิกฟื้นขึ้นมาในระยะเวลาอันสั้นด้วย (UNWTO. Annual Report, 2014) ซึ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศได้ด้วยการชักชวนชาวต่างชาติให้เข้ามาลงทุนทำธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้นทำให้ธุรกิจโรงแรมมีการแข่งขันที่รุนแรงและเข้มข้นมากขึ้นนักลงทุนและผู้บริหารธุรกิจโรงแรม ได้พยายามคิดค้นกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและรองรับสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวที่ปรับเปลี่ยนไป (สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560)

นวัตกรรมบริการ (Service Innovation) จึงนับเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการที่มีบทบาทสำคัญช่วยให้ผู้ประกอบการธุรกิจใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุด โดยสนับสนุนให้เกิดโอกาสทางการตลาด การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ตลอดจนเชื่อมโยงไปสู่ความอยู่รอดของธุรกิจ นอกจากนี้นวัตกรรมบริการ ยังสะท้อนถึงวิธีการหรือวิถีทางที่จะทำให้ธุรกิจสามารถสร้างสรรค์หรือพัฒนาปรับปรุงกระบวนการบริการหรือรูปแบบการบริการใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความ

ต้องการของลูกค้าเพื่อพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ นวัตกรรมบริการเป็นแนวความคิดที่ต่อยอดจากแนวคิดห่วงโซ่คุณค่าหรือกระบวนการส่งมอบสินค้าและบริการให้ถึงมือลูกค้าอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการบริการยุคใหม่จึงต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์บริการเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาบริการให้เหนือกว่าคู่แข่งขัน นอกจากนี้ นวัตกรรมบริการสามารถพัฒนาคุณภาพการให้บริการในทุกพื้นที่ระหว่างการติดต่อประสานงานกับลูกค้าด้วยกระบวนการต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่การศึกษาคุณลักษณะธรรมชาติของการบริการ การปรับปรุงกระบวนการให้บริการ รวมถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพนักงานและลูกค้า (สินีรัชต์ พวังคะพินธุ์, 2552 : 2)

ดังนั้น ความจำเป็นของการพัฒนาคุณภาพบริการในธุรกิจโรงแรมเกิดจากความต้องการนวัตกรรมบริการที่มีคุณภาพที่พร้อมต่อการแข่งขันทุกรูปแบบตามแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของธุรกิจโรงแรมและที่พักประเด็นปัญหาสำคัญอื่นๆ ที่พบ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องจากโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวน 547 โรงแรม (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) มีผู้เข้ามาพักแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวน 3,443,962 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาทัศนคติของผู้บริหารธุรกิจโรงแรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมต่อระดับนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาผลการดำเนินงานขององค์กรหรือธุรกิจภายใต้สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์แก่ธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเกิดประสิทธิภาพในการแข่งขันต่อองค์กรธุรกิจในอนาคตและบรรลุเป้าหมายความสำเร็จทั้งระดับผู้ประกอบการและระดับอุตสาหกรรมโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาทัศนคติของผู้บริหารธุรกิจโรงแรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมต่อระดับนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. เพื่อสร้างรูปแบบบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 547 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน โดยการสุ่มแบบเป็นระบบ แบ่งออกเป็น 4 ระยะ

ระยะที่ 1 กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิด ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และออกแบบการวิจัย

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 16 คน ได้แก่

1.1 ผู้บริหารธุรกิจโรงแรม 4 คน ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น 1 คน จังหวัดสกลนคร 1 คน จังหวัดเลย 1 คน และจังหวัดกาฬสินธุ์ 1 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นผู้บริหารธุรกิจโรงแรมมาแล้วอย่างน้อย 3 ปี

1.2 พนักงาน 4 คน ได้แก่ พนักงานโรงแรมในจังหวัดอุดรธานี 1 คน จังหวัดมหาสารคาม 1 คน จังหวัดยโสธร 1 คนและจังหวัดอำนาจเจริญ 1 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ต้องมีประสบการณ์ในการทำงานในธุรกิจโรงแรมมาแล้วอย่างน้อย 3 ปี

1.3 ลูกค้า 4 คน ได้แก่ ลูกค้าผู้มาใช้บริการธุรกิจโรงแรม จำนวน 4 คน ในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด 1 คน จังหวัดมหาสารคาม 1 คน จังหวัดขอนแก่น 1 คน และจังหวัดกาฬสินธุ์ 1 คน

1.4 เจ้าหน้าที่รัฐและนักวิชาการ 4 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐและนักวิชาการ จังหวัดร้อยเอ็ด 1 คน จังหวัดอุบล 1คน จังหวัดสุรินทร์ 1 คน และจังหวัดมหาสารคาม 1 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกเทปถอดเทป สรุปและสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ระยะที่ 3 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้ดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 340 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นส่วนเกี่ยวข้องกับเพื่อศึกษาทัศนคติของผู้บริหารธุรกิจโรงแรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมต่อระดับนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรม ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมทางกายภาพหรือสถานที่ พนักงานผู้ให้บริการ กระบวนการให้บริการ การปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า ฝ่ายสนับสนุนและเทคโนโลยีการให้บริการ

ตอนที่ 3 เป็นส่วนเกี่ยวข้องกับคุณภาพบริการ ประกอบด้วย ความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ การให้ความมั่นใจ การตอบสนองลูกค้า และการดูแลเอาใจใส่

ตอนที่ 4 เป็นส่วนส่วนเกี่ยวข้องกับความเป็นเลิศทางการบริการธุรกิจโรงแรม ประกอบด้วย การจัดการฐานข้อมูลลูกค้า การออกแบบบริการ การปฏิบัติตามมาตรฐานบริการ และการปรับปรุงมาตรฐานบริการ

3. ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) หลังจากที่ได้นำเครื่องมือไปเก็บข้อมูล โดยการตรวจสอบเบื้องต้นทางสถิติของข้อมูล

ระยะที่ 4 สนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อพัฒนาและการยืนยันรูปแบบการวิจัย เป็นการจัดประชุมกลุ่มย่อยตามสมติฐานการวิจัยเพื่อกำหนดตัวแปร กรอบ

แนวคิด และรูปแบบนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำเสนอผลการวิจัย และเผยแพร่การวิจัย

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ระดับทัศนคติของผู้บริหารธุรกิจโรงแรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมต่อระดับนวัตกรรมบริการของธุรกิจโรงแรม ระดับคุณภาพบริการของธุรกิจโรงแรม และความเป็นเลิศทางการบริการของธุรกิจโรงแรมโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. วิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุสมการโครงสร้างเชิงเส้นรูปแบบนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมโดยโปรแกรม Mplus

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ปรากฏ ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริหารธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 53.82 อายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 41- 50 ปี จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 52.94 สถานภาพส่วนใหญ่สมรส จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 64.41 การศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 43.82 และรายได้ต่อเดือนที่ได้รับในปัจจุบันอยู่ระหว่าง 30,001 – 45,000 บาท จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 40.88

2. ผลการวิเคราะห์ระดับทัศนคติของผู้บริหารธุรกิจโรงแรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมต่อระดับนวัตกรรมบริการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.75 ; S.D.= 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ เทคโนโลยีในการให้บริการ ($\overline{X}$ = 3.79 ; S.D.= 0.64) กระบวนการให้บริการ ($\overline{X}$ = 3.79 ; S.D.= 0.63) พนักงานผู้ให้บริการ ($\overline{X}$ = 3.78 ; S.D.= 0.57) สภาพแวดล้อมทางกายภาพหรือ

สถานที่ ($\overline{X}$ = 3.76 ; S.D.= 0.59) ฝ่ายสนับสนุน ($\overline{X}$ = 3.68 ; S.D.= 0.64) และการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า ($\overline{X}$ = 3.67 ; S.D.= 0.66) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพบริการของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.83 ; S.D.= 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การดูแลเอาใจใส่ ($\overline{X}$ = 3.89 ; S.D.= 0.56) การตอบสนองลูกค้า ($\overline{X}$ = 3.85 ; S.D.= 0.54) การให้ความมั่นใจ ($\overline{X}$ = 3.82 ; S.D.= 0.53) และความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ ($\overline{X}$ = 3.74 ; S.D.= 0.48) ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์ระดับความเป็นเลิศทางการบริการของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.78 ; S.D.= 0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการออกแบบบริการ ($\overline{X}$ = 3.83 ; S.D.= 0.60) ด้านการปรับปรุงมาตรฐานบริการ ($\overline{X}$ = 3.78 ; S.D.= 0.63) ด้านการจัดการฐานข้อมูลลูกค้า ($\overline{X}$ = 3.78 ; S.D.= 0.56) และด้านการปฏิบัติตามมาตรฐานบริการ ($\overline{X}$ = 3.74 ; S.D.= 0.62) ตามลำดับ

5. ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุสมการโครงสร้างเชิงเส้นที่สร้างหลังการปรับแสดงความสัมพันธ์ทัศนคติของผู้บริหารธุรกิจโรงแรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมต่อระดับนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังแผนภาพที่ 1

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

χ^2 แทน ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square)

Df แทน องศาอิสระ (Degree of Freedom)

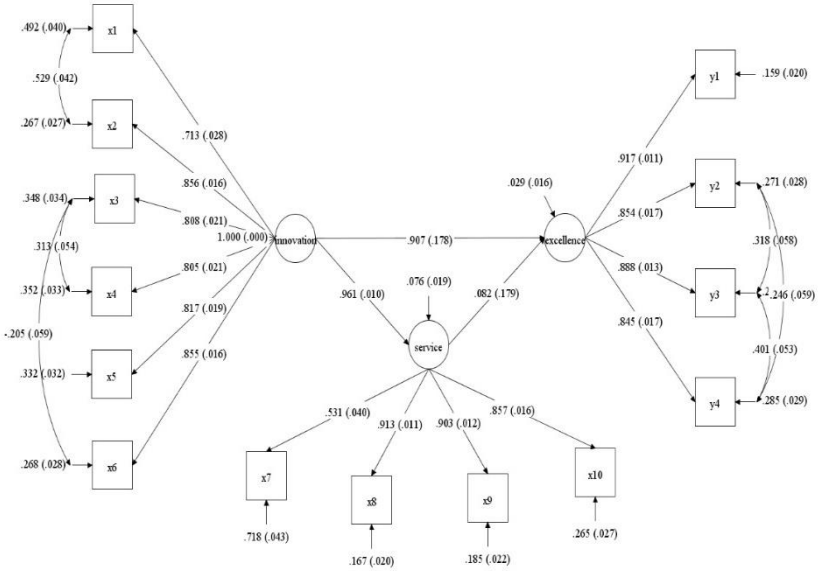
TLI แทน ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมไม่อิงเกณฑ์ (Tucker – Lndex Index Goodness)

CFA แทน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

P-value แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

RMSEA แทน ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation)

SRMR แทน ค่ามาตรฐานดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (Standardized Root Mean Squared Residual)

χ^2 = 103.772, df = 66, χ^2 / df = 1.572, p–value = 0.5021, CFI = 0.992, TLI = 0.990, RMSEA = 0.041, SRMR = 0.018

แผนภาพที่ 1 : โมเดลสมการโครงสร้างหลังการปรับแสดงรูปแบบทัศนคติของผู้บริหารธุรกิจโรงแรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมต่อระดับนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากแผนภาพที่ 1 พบว่า โมเดลสมการโครงสร้างหลังการปรับสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงว่ายอมรับสมมติฐานหลักที่ว่าโมเดลตามทฤษฎีสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้พิจารณาจาก ค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 103.772 องศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 66 ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (p – value) มีค่า

เท่ากับ 0.5021 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2 / df) มีค่าเท่ากับ 1.572 CFI มีค่าเท่ากับ 0.992 TLI มีค่าเท่ากับ 0.990 RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.041 SRMR มีค่าเท่ากับ 0.018

และเมื่อทำการทดสอบสมมติฐาน พบว่า รูปแบบทัศนคติของผู้บริหารธุรกิจโรงแรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมต่อระดับวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า นวัตกรรมบริการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความเป็นเลิศทางการบริการธุรกิจโรงแรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.907 และนวัตกรรมบริการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณภาพบริการของธุรกิจโรงแรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.961 คุณภาพบริการของธุรกิจโรงแรมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความเป็นเลิศทางการบริการธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.082 นวัตกรรมบริการมีอิทธิพลที่เป็นสาเหตุทางอ้อมเชิงบวกต่อความเป็นเลิศทางการบริการธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผ่านเส้นทางด้านคุณภาพบริการของธุรกิจโรงแรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.079

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ทัศนคติของผู้บริหารธุรกิจโรงแรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมต่อระดับนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

1.1 นวัตกรรมบริการของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีในการให้บริการมีผลต่อความเป็นเลิศทางการบริการของธุรกิจโรงแรมเป็นลำดับแรก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงแรมมีการมุ่งเน้นให้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการวิเคราะห์ ออกแบบ ควบคุม และคุณภาพของการบริการ ลูกค้าสามารถจองห้องพักผ่านเว็บไซต์และแอปพลิเคชั่น เพื่อความสะดวกและประหยัดเวลา พนักงานผู้ให้บริการ มีความพร้อมและความสามารถในการให้บริการ มีการฝึกอบรมพนักงานเพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาทักษะในการทำงานเป็นทีมของพนักงานเพื่อการ

เชื่อมโยงกระบวนการทำงานของแต่ละฝ่าย และมีการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า เพื่อการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าอย่างต่อเนื่องและลูกค้าเกิดความประทับใจในการบริการ จึงพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดนวัตกรรมซึ่งถือได้ว่าเป็นถ้อยแถลงวิสัยทัศน์ของสิ่งที่ต้องการจะทำให้เกิดขึ้น เนื่องจากในยุคปัจจุบันนวัตกรรมมีความสำคัญมากที่สุดเพราะว่าเป็นยุคของการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (เสน่ห์ จุ้ยโต, 2548 : 3) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกวรรณ เอ็มรัตน์ (2557 : 1) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การบริการกับความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทยพบว่าผู้บริหารธุรกิจโรงแรมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยรวมและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านประสิทธิภาพ ด้านคุณภาพ ด้านนวัตกรรม และด้านการตอบสนองของลูกค้าผู้บริหารธุรกิจโรงแรม

1.2 คุณภาพบริหารของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าการดูแลเอาใจใส่ เนื่องจากโรงแรมให้ความสำคัญกับการต้อนรับด้วยรอยยิ้ม และความประทับใจของลูกค้า มีความมุ่งมั่นในการให้บริการลูกค้าด้วยความจริงใจ มีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า พัฒนาบุคลิกภาพที่ดีของพนักงานการแต่ง กายสะอาดเรียบร้อยและเหมาะสม มีระบบการอำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าในการใช้บริการเพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าทุกคน มีการปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการที่แตกต่างจากคู่แข่งขัน มีการบริการและแจ้งราคาตามที่ได้แจ้งไว้บนเว็บไซต์ หรือการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมา มีช่องทางในการร้องเรียนที่สะดวกและรวดเร็ว มีความรับผิดชอบในการให้บริการเมื่อ เกิดความผิดพลาดเพื่อให้ลูกค้ามั่นใจได้ว่าจะไม่เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน สอดคล้องกับงานวิจัยของสไบทิพย์ มงคลนิมิตร์ (2554 : 78) ได้ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการบริการของโรงแรมแมนดารินโอเรียนเต็ล กรุงเทพฯ พบว่านโยบายและการปฏิบัติของโรงแรมในการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้การบริการโรงแรมเลือกบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะกับงาน มีทัศนคติที่ดีและสามารถเข้ากับวัฒนธรรมองค์กรได้

1.3 ความเป็นเลิศทางการบริการธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การจัดการฐานข้อมูลลูกค้า มีผลต่อความเป็นเลิศทางการบริการของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับมาก เป็นลำดับแรก รองลงไป

ได้แก่ ด้านการปฏิบัติตามมาตรฐานบริการ ด้านการออกแบบบริการ ด้านการปรับปรุงมาตรฐานบริการ และด้านการจัดการข้อร้องเรียน ตามลำดับ เนื่องจากโรงแรมมีการวางแผนเพื่อพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลลูกค้าที่ตอบสนองการเปลี่ยนของลูกค้าและการแข่งขันทางธุรกิจได้เป็นอย่างดี มีการเก็บข้อมูลลูกค้าเพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางในการบริการลูกค้า มีความสามารถในการปฏิบัติต่อลูกค้าด้วยความกระตือรือร้นในการบริการ เพื่อสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าด้วยการส่งมอบบริการที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการบริการ มุ่งเน้นให้พนักงานมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงการบริการอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรียา ศักดิ์นรงค์ (2556 : 89) ได้ศึกษา อิทธิพลของการตลาดภายในที่มีต่อความเป็นเลิศทางการบริการของธุรกิจโรงแรม พบว่า ผู้บริหารโรงแรม มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับความเป็นเลิศทางการบริการ การสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร การตระหนักถึงความเข้มข้นของการแข่งขัน และการรับรู้ความต้องการของลูกค้าอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารธุรกิจโรงแรมที่มีมาตรฐานของธุรกิจแตกต่างกัน ทุนในการดำเนินงาน และจำนวนพนักงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับความเป็นเลิศทางการบริการแตกต่างกัน สอดคล้องงานวิจัยของเอื้ออารีย์ พุทธิษา (2556 : 76) ได้ศึกษาผลกระทบของความเป็นเลิศทางการบริการที่มีต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย พบว่า ผู้บริหารธุรกิจโรงแรม มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับการมีความเป็นเลิศทางการบริการโดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์แห่งการบริหาร ด้านทักษะในงานบริการ และด้านความเข้าใจลูกค้า และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขุมวิทย์ ไสยโสภณและปาริชาติ เบ็ญฤทธิ์ (2561) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการนำนโยบายฮาลาลไปปฏิบัติของโรงแรมในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้ประกอบการและพนักงานมีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการนำนโยบายฮาลาลจะส่งผลดีต่อธุรกิจโรงแรม คือ ส่งผลดีต่อภาพพจน์ของโรงแรม ทำให้มีลูกค้าเข้ามารับบริการเพิ่มขึ้น และทำให้รายได้ของโรงแรมเพิ่มขึ้นเช่นกัน

2. ผลการวิเคราะห์รูปแบบนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.1 จากผลการวิจัยพบว่า พบว่า แบบจำลองแบบจำลองความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมแต่ละด้านมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตามสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการกำหนดสมมติฐานการวิจัยและการสร้างแบบจำลองสมมติฐานความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งนี้อยู่บนฐานของผลการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิดทฤษฎี ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลสภาพจริงเกี่ยวกับปัจจัยนวัตกรรมบริการและคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศทางการบริการซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมบริการ ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมทางกายภาพหรือสถานที่ พนักงานผู้ให้บริการ กระบวนการให้บริการ การปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า ฝ่ายสนับสนุน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และนักวิชาการ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาใช้สร้างสมมติฐานการวิจัยและแบบจำลองสมมติฐานความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรง จากแนวปฏิบัติดังกล่าวทำให้แบบจำลองสมมติฐานความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงมีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล ประกอบกับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์จากผู้บริหารธุรกิจโรงแรมและผู้เข้าพักของกลุ่มตัวอย่าง ครั้งนี้ได้ดำเนินการสร้างตามกระบวนการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย จากแนวปฏิบัติดังกล่าวทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีความเที่ยงตรงสูงจึงส่งผลให้ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบจำลองโครงสร้างเชิงเส้นตรงที่พัฒนามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดังผลการวิจัยปรากฏ สอดคล้องกับงานการวิจัยของศักดิ์เกษม ปานะลาด (2557)ได้ศึกษา ผลกระทบของความสามารถด้านนวัตกรรมบริการที่มีต่อศักยภาพในการแข่งขันและผลการดำเนินงาน รวมถึงศึกษาผลกระทบของแรงกดดันของลูกค้าความหลากหลายของการแข่งขัน และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถด้านนวัตกรรมบริการ พบว่า ผู้บริหารธุรกิจนำเที่ยว มีความเห็นด้วยเกี่ยวกับการมีความสามารถ ด้านนวัตกรรมบริการโดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก

2.2 การสร้างรูปแบบนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผู้บริหารธุรกิจโรงแรมต้องมีการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพหรือสถานที่ ด้วยการออกแบบตกแต่งห้องพักที่ทันสมัยและสวยงาม เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า พัฒนาพนักงานผู้ให้บริการให้มีความพร้อมและความสามารถในการให้บริการลูกค้าเพิ่มมากขึ้นโดยผ่านการอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พัฒนากระบวนการให้บริการโดยการส่งเสริมประยุกต์ความรู้ใหม่

และดัดแปลงความรู้เก่า เพื่อสนับสนุนการสร้างสรรค์กระบวนการให้บริการที่ดี พัฒนาการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า กำหนดกลยุทธ์เชิงรุกที่สร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าทั้งในการบริการและขณะมาใช้บริการพัฒนาฝ่ายสนับสนุน โดยการสนับสนุนให้มีการพัฒนาทักษะในการทำงานเป็นทีมเพื่อการเชื่อมโยงกระบวนการทำงานของแต่ละฝ่าย พัฒนาด้านเทคโนโลยีในการให้บริการ โดยการนำเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการพัฒนาบริการ และคุณภาพการบริการ สร้างความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ โดยยึดมั่นในการให้บริการอย่างซื่อตรงและเป็นธรรมเพื่อให้ลูกค้าไว้วางใจ การให้ความมั่นใจในคุณภาพการบริการที่ลูกค้าสามารถตรวจสอบได้ การตอบสนองลูกค้า ต้องมีความพร้อมในการบริการลูกค้าได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ การดูแลเอาใจใส่ ลูกค้ามุ่งเน้นให้พนักงานมีความกระตือรือร้นในการเอาใจใส่ลูกค้า เพื่อสร้างความพึงพอใจต่อการให้บริการ พัฒนาบุคลิกภาพของพนักงานด้วยการแต่งกายสะอาดเรียบร้อยและเหมาะสม มีมาตรฐานและมีความน่าเชื่อถือ การจัดการฐานข้อมูลลูกค้า ด้วยการเก็บข้อมูลลูกค้าเพื่อนำมากำหนดทิศทางในการบริการ และพัฒนาการบริการให้ความสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า การออกแบบบริการ เพื่อนำไปสู่การให้บริการที่ตรงกับความต้องการของลูกค้าในการเจาะตลาดหรือหาลูกค้าใหม่ การปฏิบัติตามมาตรฐานการบริการ เพื่อสร้างความประทับใจให้กับลูกค้า ใช้กระบวนการในการกำหนดแผนงานที่ดีมีมาตรฐานนำไปสู่การประเมินผลงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฉัฐชสรณ์ กาญจนศิลานนท์ (2555 : 82) ได้ศึกษา คุณภาพบริการความจำเป็นของการพัฒนาบุคลากรในธุรกิจโรงแรม พบว่า การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรในธุรกิจโรงแรมก่อกำเนิดคุณภาพการบริการ

ข้อเสนอแนะ

1. ธุรกิจโรงแรมควรมีบริการรถรับส่งจากสนามบิน สถานีขนส่ง ตลาด และห้างสรรพสินค้า

2. ควรมีการคัดเลือกพนักงานที่ผ่านการฝึกอบรมและพัฒนาให้มีการบริการอย่างมืออาชีพ

3. โรงแรมมีควรมีช่องทางการแสดงความคิดเห็นผ่านระบบออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊ค ไลน์ทวิสเตอร์ เป็นต้น

4. ควรกำหนดกลยุทธ์เชิงรุกที่สร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าทั้งในการบริการขณะมาใช้บริการ

5. ควรมีกระบวนการฝึกอบรมและพัฒนาสำหรับฝ่ายสนับสนุนอย่างชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

กิตติศักดิ์ โมกขญาณอนันต์. (2557). **ผลกระทบของการบริหารงานที่มุ่งเน้นการให้บริการที่มีต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยมหาสารคม.

กนกวรรณ เอ็มรัตน์. (2557). **ความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การบริการกับความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). **สรุปสถานการณ์การท่องเที่ยวตลาดต่างประเทศปีและแนวโน้มปี 2555 และแนวโน้มปี 2556**. ค้นเมื่อ 20 เมษายน 2560 จาก http://www.etatjournal.com.

จารุวรรณ สุภาชัยวัฒน์. (2558). **ผลกระทบของความสามารถในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีต่อการเจริญเติบโตของธุรกิจโรงแรมเขตภาคเหนือในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ฉัฐชสรณ์ กาญจนศิลานนท์. (2555). คุณภาพบริการ : ความจำเป็นของการพัฒนาบุคลากรในธุรกิจโรงแรม. **สงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**, 18(4) : 37-77.

นันทพร ตังคณิตานนท์. (2558). **ผลกระทบของกลยุทธ์การบริการเชิงรุกที่มีต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สินีรัชต์ พวังคะพินธุ์. (2552). การศึกษารูปแบบนวัตกรรมเพื่อพัฒนาธุรกิจบริการ.

อุบลราชธานี, **เอกสารสืบเนื่องการประชุม (Proceeding) การพัฒนาวิถีชีวิตที่ยั่งยืนด้วยการวิจัยสหวิทยาการ.** อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

สไบทิพย์ มงคลนิมิตร์.. (2554). **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการบริการของโรงแรมแมนดารินโอเรียนเต็ล กรุงเทพฯ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ และ ปาริชาติ เบ็ญฤทธิ์. (2561). แนวทางการพัฒนาศักยภาพของธุรกิจโรงแรมในการนำนโยบายฮาลาลไปปฏิบัติในจังหวัดขอนแก่น. **วารสารการบริหารปกครอง, 7** (1): 292 – 307.

เสน่ห์ จุ้ยโต. (2548). **การบริหารนวัตกรรมแนวใหม่.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อัจฉรียา ศักดิ์นรงค์. (2556). **อิทธิพลของการตลาดภายในที่มีต่อความเป็นเลิศทางการบริการของธุรกิจโรงแรม.** วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เอื้ออารีย์ พุทธิษา. (2556). **ผลกระทบของความเป็นเลิศทางการบริการที่มีต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Albrecht, K. (1988). **At America's Service**. Dow Jones-Irwin: Homewood II.

UNWTO. (2014). **Annual Report.** (Online), Retrieved From www2.unwto.org/annualreport2014.

Voss, C. and Zomerdijk, L. (2007). Innovation in Experiential Service – An Empirical View, **DTI Occasional paper Innovation in Service**, 9, 97-134.

Translated Thai References

Emrat, K. (2014). **The relationship between service strategy and competitive advantage of hotel business in Thailand.** Thesis Master of Business Administration, Mahasarakrm university.

Juito, S. (2005). **New innovation management.** Bangkok : Sukhothai Thammathirat Open University.

Kanjanasilanon, C. (2013). Service quality : the necessity of personnel development in the hotel business. **Songkhla Social Sciences and Humanities Edition.** 18(4) : 37-77.

Mokthayananan, K. (2014). **The impact of management that focuses on providing services toThe success of the operation of the hotel business in Thailand.** Thesis Master of Business Administration, Mahasarakrm university.

Mongkolnimit, S. (2011) **Human resource development in the service of Mandarin Oriental Hotel.** Thesis Master of Arts degree, Silpakorn University.

National Statistical (2014). Office. **Statistical data for the hotel and guesthouse business survey year 2014**. Bangkok : National Statistical Office.

Office of Tourism Authority of Thailand. (2017). **The travel situation on foreign markets and the outlook for 2555 and outlook for 2017.** Office of Tourism Authority of Thailand**.** Retrieved From http://www.etatjournal.com.

Phiphatphokakun, P. (2006). **Techniques for creating excellent service systems**. Bangkok : SE-education.

Phutthisa, U. (2013). **The impact of service excellence on the performance of hotel business in Thailand.** Thesis Master of Business Administration, Mahasarakrm university.

Saknrong, A. (2013). **The influence of internal marketing on service excellence of the hotel business.** Thesis Master of Business Administration, Mahasarakrm university.

Saiyasopon, S., & Benrit, P. (2018). Approaches for Business Potential

Development of the Hotels in Halal Policy Implementation in Khon Kaen. ***Governance Journal, 7***(1), 292-307. Retrieved from https://www.tci-thaijo.org/index.php/gjournal-ksu/article/view/132133

Supachaiwat, J. (2015). **The impact of human resource development capabilities on the growth of hotel business in the northern region of Thailand.** Thesis Master of Business Administration, Mahasarakrm university.

Tangkanitanon, N. (2015). **The impact of proactive service strategies on the performance of hotel business in Thailand.** Thesis Master of Business Administration, Mahasarakrm university**.**

Wangkaphin, S. (2009). The study of the innovation model for service business development. Ubon Ratchathani, **Proceeding documents Developing a sustainable life with interdisciplinary research.** Ubon Ratchathani : Ubon Ratchathani University.

บทความที่ : 10
Article :

การพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

Revenue Self-Reliant of Local Administrative Organizations in Mid North-Eastern Provincial Cluster

อาทิตย์ ผดุงเดช* และวีระกุล ชายผา*

Arthit Phadungdech* and Weerakul Chaiphar*

* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น[Faculty of Humanities & Social Sciences, Khon Kaen University]; Corresponding author e-mail: arthit_pdd@yahoo.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ในช่วงปี 2555 - 2559 โดยการใช้ดัชนีการพึ่งพาตนเองตนเองทางด้านรายได้เป็นตัวชี้วัด ผลจากการศึกษาพบว่า ในกรณีขององค์การบริหารส่วนตำบลในภาพรวมจะมีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ประมาณร้อยละ 2.5 ขณะที่เทศบาลตำบลจะอยู่ที่ประมาณร้อยละ 5.6 เทศบาลเมืองจะอยู่ที่ประมาณร้อยละ 10 ส่วนเทศบาลนครอยู่ที่ประมาณร้อยละ 10.7 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล โดยแนวโน้มในภาพรวมที่สำคัญ คือ การพึ่งพาตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสูงขึ้นต่อเนื่องในช่วงปี 2555-2558 และลดลงในปี 2559 โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละประเภทและแต่ละจังหวัดจะมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นในการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาความสามารถความแตกต่างกันและแนวทางในการพัฒนาการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ขององค์ปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งในประเภทเดียวกันและประเภทที่ต่างกันต่อไป

คำสำคัญ: การพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

Abstract

This study purposes to consider revenue self-reliant of local administrative organizations in Mid North-Eastern Provincial Cluster during 2012-2016. This study uses self-reliant index as indicator. The result shows that in the case of Subdistrict Administration Organization, the overall self-reliance was about 2.5%.The Subdistrict Municipality is approximately 5.6%. The Town Municipality is approximately 10 percent. The City Municipality approximately 10.7%. It can be concluded that local administrative organizations have relatively low revenue self-reliant, especially the Subdistrict Administration Organization. The tendency in the overall of the self-reliance of local administrative organizations will continue to increase in 2012-2015 and decline in 2016. There are local administrative organizations in each category and each province that have prominent revenue self-reliant. These will be useful for studying the difference capability and the way to develop revenue self-reliant of the local government in the same category and the different types.

Keywords: revenue self-reliant; local administrative organizations; Mid North-Eastern Provincial Cluster

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีฐานะการการคลังและการบริหารการคลังที่ดี เพื่อให้แน่ใจว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ที่เพียงพอต่อหน้าที่และภารกิจที่ได้รับโอนจากส่วนกลาง หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้น้อยหรือไม่เพียงพอจะส่งผลให้ต้องพึ่งพาหรือขอรับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเพื่อนำมาเป็นงบประมาณรายจ่ายขององค์กรบริหารท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะ และกิจกรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนรายได้ของท้องถิ่น (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2558: 18) เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเสมือนหน่วยการเบิกจ่ายเงินของรัฐบาลเท่านั้น ไม่สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะใด ๆ แก่ประชาชนของตนเองได้อย่างแท้จริง (สกนธ์ วรัญญูวัฒนา, 2556:85) รวมถึงทำให้ไม่สามารถพัฒนางานที่เป็นนโยบายของท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ ทำให้พลาดโอกาสสำคัญในการหาช่องทางเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้ (อัชกรณ์ วงศ์ปรีดี และสุนทรชัย ชอบยศ, 2560: 147-148) ซึ่งขัดกับหลักการในการกระจายอำนาจทางการคลังที่ต้องการให้ท้องถิ่นมีอิสระในการทำงาน (พรชัย ฐีระเวช, 2558: 3-14)

การถ่ายโอนอำนาจจากรัฐบาลกลางให้แก่รัฐบาลท้องถิ่นที่หมายถึงความมีอิสระในการบริหาร ที่ไม่มีความสามารถในการระดมทรัพยากรให้แก่การงบประมาณของท้องถิ่น จะไม่สามารถถูกนำไปปฏิบัติได้หากรัฐบาลท้องถิ่นไม่มีทรัพยากรทางการเงินที่เพียงพอ (Jemna, Onofrei & Elena, 2013: 50) ซึ่งความเป็นอิสระเชิงการบริหารที่ต้องพึ่งพาความเป็นอิสระทางการคลังนั้นถูกสะท้อนในการศึกษาต่าง ๆ จำนวนมาก Moşteanu and Lăcătuş (2008: 52) เชื่อว่า ความเป็นอิสระเชิงการบริหารที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของความเป็นอิสระทางการเงินจะทำให้สามารถเสนอการบริการระดับท้องถิ่นได้ตรงตามความต้องการและความจำเป็นของท้องถิ่น รวมถึงส่งเสริมการแข่งขันระหว่างท้องถิ่น ซึ่งต่อมาจะนำไปสู่ช่องทางที่สำหรับทางเลือกของผู้บริโภคมากขึ้น นำไปสู่ทางแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ที่ (Chapman, 1999: 6) อาจสามารถกล่าวได้ว่า ความเป็นอิสระทางด้านการเงินเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นอิสระของท้องถิ่น (Jemna, Onofrei & Elena, 2013: 50)

ความเป็นอิสระทางการคลัง (Fiscal Autonomy) เกี่ยวข้องกับระดับของความมีอิสระในการตัดสินใจ (Discretion) ของรัฐบาลในระดับย่อย (Subnational Government) ในการกำหนดระดับและองค์ประกอบของงบประมาณของตนเอง (Bahl, 2008: 8) จากการศึกษาประเด็นหลักของการกระจายอำนาจนั้น การกระจายอำนาจทางการคลังถูกพิจารณาว่าเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการบริหารท้องถิ่น (local governance) (Gomes, 2012: 387) เป็นหัวใจสำคัญของการของกระบวนการกระจายอำนาจ (สกนธ์ วรัญญวัฒนา, 2556: 15) โดยสามารถใช้เป็นดัชนีชี้วัดถึงระดับความก้าวหน้าในการกระจายอำนาจของประเทศ (ดวงมณี เลาวกุล, 2555: 12) ซึ่งประกอบด้วย 4 ประเด็นหลักด้วยกัน คือ รายได้ รายจ่าย เงินโอนระหว่างรัฐบาล และการกู้ยืม ขณะที่ความเป็นอิสระของท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถของท้องถิ่นในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่นด้วยทรัพยากรของตนเอง โดยไม่ต้องกังวลจากการบังคับหรือการตรวจสอบจากรัฐบาลในระดับที่สูงกว่า ดังนั้น สามารถให้คำนิยามความเป็นอิสระทางการคลังของท้องถิ่นได้ว่า หมายถึง ความสามารถของท้องถิ่นในการตัดสินใจทางด้านรายได้ รายจ่าย และการกู้ยืมเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่นด้วยทรัพยากรของตนเอง โดยไม่ต้องกังวลจากการบังคับหรือการตรวจสอบจากรัฐบาลในระดับที่สูงกว่า

ในการวิเคราะห์การคลังท้องถิ่นจำเป็นต้องเริ่มต้นด้านรายได้ขององค์กรบริหารท้องถิ่น เพราะเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อจัดสรรงบประมาณรายจ่ายขององค์กรบริหารท้องถิ่น (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. 2558: 18) โครงสร้างรายได้แหล่งที่มาของรายได้ของรัฐบาลท้องถิ่นนั้นมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ Kelly (1999: 92) ได้สรุปว่า มีทางเลือกพื้นฐาน 5 ประการสำหรับการจัดสรรรายได้ระหว่างรัฐบาลในระดับต่างๆ คือ การจัดเก็บภาษีของท้องถิ่นที่มีความเป็นอิสระ (independent local taxation) การจัดเก็บภาษีท้องถิ่นที่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลกลาง (centrally-assisted local taxation) การเก็บเพิ่ม (surcharge) ภาษีแบ่ง (tax sharing) และการแบ่งรายได้ทั่วไปหรือเงินอุดหนุน (general revenue sharing or grant) หรือดังที่ Mathang (2016: 1) แบ่งออกเป็น 2 ประเภทกว้าง ๆ คือ รายได้ที่มาจากแหล่งรายได้ของท้องถิ่นเอง (own-source revenue) ซึ่งเป็นรายได้ที่ถูกจัดเก็บโดยรัฐบาลท้องถิ่นเอง และรายได้จากภายนอก (external revenue) คือ รายได้ที่ได้มาจากรัฐบาลใน

ระดับอื่น ๆ ซึ่งประกอบไปด้วยรายได้ที่มาจากเงินโอนระหว่างรัฐบาล (intergovernmental transfers), เงินอุดหนุน (grants) และเงินจากการกู้ยืม (money from borrowing) (Mathang, 2016: 1) ในกรณีของไทยแหล่งที่มาของรายได้ของรัฐบาลท้องถิ่นจำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ รายได้ที่จัดเก็บเอง ภาษีแบ่งหรือรัฐจัดเก็บให้ และเงินอุดหนุน (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2558: 18)

โดยแนวทางพื้นฐานในการพัฒนาเป็นอิสระของรัฐบาลท้องถิ่นมีอยู่สองแนวทาง แนวทางหนึ่ง คือ การระดมทรัพยากรของตนเองจากชุมชนท้องถิ่นและลดการพึ่งพาทางการเงินจากรัฐบาลกลาง เป็นทางเลือกที่มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในสถานการณ์ที่ซึ่งชุมชนท้องถิ่นมีความมั่งคั่งและมีฐานรายได้ที่มีศักยภาพ แนวทางที่สองเป็นการพิจารณาการได้รับเงินโอนจากรัฐบาลกลาง ซึ่งเป็นสาเหตุให้รัฐบาลเข้ามาแทรกแซงกิจการของท้องถิ่น จึงลดระดับความเป็นอิสระที่เป็นรัฐบาลท้องถิ่น (Katorobo, 2005: 17) ซึ่งกรณีเงินอุดหนุนของไทยมีลักษณะจำกัดความเป็นอิสระทางการคลังสูง เนื่องจากเงินอุดหนุนส่วนมากมาพร้อมกับเงื่อนไขในการใช้เงิน ในรูปแบบเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ เพื่อให้ท้องถิ่นดำเนินการตามวัตถุประสงค์เฉพาะตามที่รัฐบาลกำหนดหรือตามนโยบายของรัฐบาล ขณะที่ในกรณีของเงินอุดหนุนทั่วไปนั้น ถึงแม้ว่าตามหลักการเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นเงินที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการใช้ดุลยพินิจในการใช้เงินตามอำนาจหน้าที่ของตน แต่กลับพบว่าเงินอุดหนุนทั่วไปของไทยถูกแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เงินอุดหนุนทั่วไปแบบตามภารกิจหรือแบบกำหนดจุดประสงค์ และเงินอุดหนุนทั่วไปตามอำนาจหน้าที่ ซึ่งเงินอุดหนุนทั่วไปแบบกำหนดวัตถุประสงค์นั้น รัฐได้กำหนดกิจกรรมในการใช้เงินให้แก่ท้องถิ่นเรียบร้อยแล้ว ดังนั้น ท้องถิ่นจึงขาดความเป็นอิสระในการใช้เงินเช่นเดียวกับเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ (บรรเจิด สิงคะเนติ และดารุณี พุ่มแก้ว, 2560:13) ในการศึกษาความก้าวหน้าของการกระจายอำนาจในประเทศไทยในรอบ 10 ปี ในปี 2552 พบว่าแหล่งรายได้ที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยนั้น คือ รายรับที่รัฐบาลจัดเก็บให้ และรายรับที่รัฐบาลแบ่งให้ และรายรับจากเงินอุดหนุนจากส่วนกลาง สำหรับรายรับที่ท้องถิ่นจัดเก็บเอง ถือได้ว่ามีสัดส่วนค่อนข้างต่ำตลอดช่วงปี 2543-2550 (สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552: 119) และเมื่อมีการศึกษาเพื่อติดตามและประเมินผลการกระจายอำนาจของไทยจาก

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มตัวอย่างในรอบ 15 ปี ในปี 2557 ได้พบว่า แม้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีรายได้จากภาษีอากรท้องถิ่นที่จัดเก็บเองเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ในภาพรวมนั้นจะเห็นได้ว่าสัดส่วนของรายได้จากภาษีอากรที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บเองนั้นอยู่ในระดับที่ไม่สูงมากนัก และในช่วง 3-4 ปีหลังสัดส่วนภาษีท้องถิ่นดังกล่าวยังมีแนวโน้มที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง (คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557: 12) ซึ่งหากสรุปจากประสบการณ์ที่ผ่านมา (พ.ศ. 2542-2558) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยมีการเจริญเติบโตที่เห็นได้จากรายได้ที่เพิ่มขึ้น แต่รายได้ที่เพิ่มขึ้นนั้นมาจากการเพิ่มเงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนที่สำคัญเพราะองค์กรบริหารท้องถิ่นมีอัตราการพึ่งพาเงินอุดหนุนในสัดส่วนที่สูงขึ้น และเป็นจุดอ่อนในแง่การบริหารเนื่องจากความอิสระของท้องถิ่นลดน้อยลง เพราะเงินอุดหนุนระบุเงื่อนไขการใช้จ่าย ขาดความคล่องตัวความไม่แน่นอนเพราะเงินอุดหนุนกำหนดโดยการเมืองระดับชาติ ซึ่งแปรเปลี่ยนตามพรรคการเมืองและความล่าช้าของการบริหารจัดการ (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2558: 43)

ดังนั้น การพึ่งพารายได้ของตนเองที่ต่ำของรัฐบาลท้องถิ่นนี้เป็นสิ่งที่บรรดานักวิชาการต่างตระหนักว่าเป็นปัญหาที่สำคัญของการกระจายอำนาจทางการคลัง (จรัส สุวรรณมาลา, 2529: 50; วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2558: 54; อุดม ทุมโฆษิต, 2552: 460; Ladner, Keuffer, & Baldersheim, 2016: 335) จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนารูปแบบวิธีการหรือแนวทางต่าง ๆ ในการที่จะยกระดับการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ของรัฐบาลท้องถิ่นหรือในประเทศไทยก็คือ การพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพพื้นฐานเศรษฐกิจและสังคมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน จึงทำให้ศักยภาพในการหารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน (สกนธ์ วรัญญูวัฒนา, 2556:112) ระบบเศรษฐกิจเป็นส่วนที่สำคัญของการคลังท้องถิ่น ฐานเศรษฐกิจของเมือง (city's economic base) หรือทรัพยากรทางเศรษฐกิจได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความมั่งคั่งให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นและธุรกิจในท้องถิ่น และท้ายที่สุดจะสร้างรายได้สำหรับรัฐบาลท้องถิ่นที่จะต้องรวมเข้ามาเมื่อจะพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างความหลากหลายของรายได้ (revenue diversification) และเสถียรภาพของ

รายได้ (revenue stability) (Overton, & Bland, 2017: 6; Park, 2017: 650; Yan, 2012: 62) ในลักษณะดังกล่าว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง อันได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และร้อยเอ็ด ได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคจากภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมมาสู่ภาคการค้าและบริการ โดยภาคการค้าและบริการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและมีบทบาทเพิ่มมากขึ้น (ผังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2550: 19) และด้วยการที่อยู่ในภูมิรัฐศาสตร์ภายใต้ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งเป็นพื้นที่แห่งโอกาสในการเปิดตัวความเป็นพื้นที่เชื่อมโยงอินโดจีน ซึ่งเป็นโอกาสและความท้าทายในการสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่น เช่น การจัดการในลักษณะเชิงพาณิชย์ของท้องถิ่น การจัดตั้งศูนย์แสดงสินค้า OTOP การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและที่พักอาศัย เพื่อไม่ให้เป็นเพียงเส้นทางเฉพาะการขนส่งสินค้า (สุนทรชัย ชอบยศ, 2557: 19-20) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีการวางแผน และแผนการเติบโตซึ่งก็คือการเติบโตอย่างมีการวางแผน เป็นการกำหนดสถานะของเมืองของพื้นที่ในประชาคมอาเซียน (วุฒิสาร ตันไชย, 2557: 40) ซึ่งหากมีการบริหารจัดการที่ดีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางจะเป็นกลุ่มที่มีโอกาสในการพัฒนาการสร้างรายได้ตนเองในอนาคต

ดังนั้น เพื่อสะท้อนภาพการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในปัจจุบัน การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ในภาพรวมของกลุ่มจังหวัดและพิจารณาถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ที่โดดเด่นที่จะสามารถนำไปสู่การศึกษาความสามารถในการพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ถึงการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

วิธีการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) คือ ค่าสัดส่วน โดยใช้สูตรดังนี้

$$\text{ดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ของท้องถิ่น (Self-Reliant Index: SRI)} = \frac{\text{รายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเอง}}{\text{รายได้รวมของท้องถิ่น}}$$

โดยค่า SRI จะอยู่ระหว่าง 0.00 – 1.00 ค่า SRI เท่ากับ 1.00 แสดงว่าท้องถิ่นมีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้อย่างสมบูรณ์ และค่า SRI เท่ากับ 0.00 แสดงว่าท้องถิ่นมีอัตราการพึ่งพาทางด้านรายได้อย่างสมบูรณ์ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) คือ ข้อมูลรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ซึ่งรวบรวมโดย สำนักนโยบายการคลัง สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ในช่วงปี 2555-2559

ผลการศึกษา

ในส่วนนี้จะเป็นการนำเสนอผลการศึกษาเกี่ยวกับการจัดเก็บรายได้ของตนเองของท้องถิ่น โดยจะเสนอถึงผลการจัดเก็บรายได้ที่จัดเก็บเองและดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละจังหวัดของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางที่ประกอบไปด้วยจังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4 ประเภท คือ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนครในภาพรวมและใน 5 อันดับแรกของแต่ละจังหวัด ในช่วงปี 2555-2559

กรณีขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

ผลการจัดเก็บรายได้ของตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยเฉลี่ยในภาพรวมนั้นรายได้ที่จัดเก็บเองขององค์การบริหารส่วนตำบลในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยเฉลี่ยในปี 2555 – 2559 อยู่ที่ 0.63, 0.80, 0.84, 0.95, 0.92 ล้านบาทต่อปีตามลำดับ และมีแนวโน้มสูงขึ้น ตั้งแต่ ปี 2555-2558

ยกเว้นในปี 2559 ที่มีค่าเฉลี่ยลดลง โดยจังหวัดขอนแก่นจะมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในทุกปี ขณะที่จังหวัดมหาสารคามจะมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในกลุ่มจังหวัดในทุกปี ทั้งนี้ แนวโน้มของผลการจัดเก็บรายได้ของตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยเฉลี่ย ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม เป็นไปในลักษณะเดียวกับแนวโน้มของกลุ่มจังหวัด นั้นคือ มีแนวโน้มสูงขึ้น ตั้งแต่ ปี 2555-2558 ยกเว้นในปี 2559 ที่มีค่าเฉลี่ยลดลง ยกเว้นในกรณีจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีความแตกต่างออกไปคือ มีลักษณะขึ้น ๆ ลง ๆ ในแต่ละปี และเป็นจังหวัดเดียวที่มีค่าเฉลี่ยในปี 2559 สูงขึ้น

ผลการจัดเก็บรายได้ที่มากที่สุดห้าอันดับแรกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เมื่อพิจารณาเป็นรายจังหวัด พบว่า อบต.ที่มีรายได้ที่จัดเก็บเองสูงสุด 5 อันดับแรกในกรณีของจังหวัดกาฬสินธุ์ในช่วงปี 2555-2557 คือ อบต.สมเด็จ ที่มีผลการจัดเก็บรายได้ของตนเองสูงสุด ขณะที่ปี 2558 และ 2559 เป็น อบต.เจ้าท่า และ อบต.โนนสะอาด ที่มีผลการจัดเก็บรายได้ของตนเองสูงสุดตามลำดับ เมื่อพิจารณาในห้าอันดับแรกพบว่า อบต.เจ้าท่า และ อบต.สมสะอาด จะอยู่ในห้าอันดับแรกในทุกปี อบต.ที่มีรายได้ที่จัดเก็บเองสูงสุด 5 อันดับแรกในกรณีของจังหวัดขอนแก่นนั้นพบว่า อบต.ท่าพระ มีผลการจัดเก็บรายได้ของตนเองสูงสุดทุกปี และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี โดยมีรายได้สูงสุดอยู่ที่ 18.56 ล้านบาท ในปี 2559 และเป็นการจัดเก็บที่สูงสุดในกลุ่มจังหวัด โดยมี อบต.ดอนหัน เป็นอันดับรองลงมาในช่วงสองปีหลัง ขณะที่ในกรณีจังหวัดมหาสารคาม มี อบต.เกิ้ง เป็น อบต. ที่มีผลการจัดเก็บรายได้ของตนเองสูงสุดตั้งแต่ปี 2556-2559 โดยมี อบต.เขวา ที่มีผลการจัดเก็บรายได้ของตนเองรองลงมาตั้งแต่ปี 2557-2559 ในกรณีของจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า อบต.เหนือเมือง มีผลการจัดเก็บรายได้ของตนเองสูงสุดทุกปี ยกเว้นในปี 2556 โดย อบต.เหนือเมือง อบต.รอบเมือง และ อบต.ดงลาน จะอยู่ในสามอันดับแรกทุกปี ยกเว้น ปี 2559 ที่ อบต.กู่กาสิงห์ อยู่ในอันดับที่สาม และ อบต.รอบเมือง อยู่ในอันดับสี่

ดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า ค่าเฉลี่ยของดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้องค์การบริหารส่วนตำบล ในปี 2555 – 2559 อยู่ที่ระดับ 0.022, 0.024, 0.026, 0.026, 0.025 โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ยกเว้นในปี 2559 ที่มีค่าลดลง เมื่อพิจารณารายจังหวัด พบว่า จังหวัดขอนแก่นมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในทุกปี และ

จังหวัดมหาสารคามมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในทุกปี ทั้งนี้เมื่อจะพิจารณาแนวโน้มจะพบว่าเกือบทุกจังหวัดจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับค่าเฉลี่ยของกลุ่มจังหวัด นั่นคือ ตั้งแต่ปี 2555-2557 จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและจะลดลงในปีหรือคงที่ในปี 2558 และ 2559 ยกเว้นในจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีลักษณะขึ้น ๆ ลงๆ

ต่อมาเมื่อพิจารณา อบต. ที่มีดัชนีการพึ่งพาตนเองสูงสุดในรายจังหวัด พบว่า จังหวัดกาฬสินธุ์ ในช่วงปี 2555 - 2557 นั้น อบต.สมเด็จ และ อบต.สมสะอาด มีระดับการพึ่งพาตนเองสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งและสองตามลำดับ แต่ในปี 2558-2559 อบต.สมสะอาด เป็น อบต. ที่ระดับการพึ่งพาตนเองสูงสุด ในกรณีของจังหวัดขอนแก่น พบว่า อบต.ท่าพระ มีระดับการพึ่งพาตนเองสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งทุกปี ขณะที่อันดับอื่น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงทุกปี โดยอัตราการพึ่งพาตนเองสูงสุดในรอบห้าปี ของจังหวัดขอนแก่น คือ อบต.ท่าพระ ในปี 2559 ที่ 0.264 และเป็นอัตราสูงสุดในกลุ่มจังหวัดในรอบห้าปี ในส่วนของจังหวัดมหาสารคาม พบว่า อบต.เกิ้ง มีดัชนีการพึ่งพาตนเองสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งตั้งแต่ปี 2556 – 2559 โดยอัตราการพึ่งพาตนเองสูงสุดในรอบ 5 ปี ของจังหวัดมหาสารคาม คือ อบต.ดงใหญ่ ในปี 2555 ที่ 0.212 ขณะที่จังหวัดร้อยเอ็ดนั้นพบว่า อบต.เหนือเมือง เป็น อบต. มีระดับการพึ่งพาตนเองสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ตั้งแต่ปี 2555-2558 ยกเว้นในปี 2559 ที่ อบต.กู่กาสิงห์ มีระดับการพึ่งพาตนเองสูงสุด ส่วน อบต. เหนือเมือง อยู่ในอันดับที่สาม แต่มีระดับการพึ่งพาตนเองสูงขึ้นจากปีที่ 2558 โดยอัตราการพึ่งพาตนเองสูงสุดในรอบ 5 ปี ของจังหวัดร้อยเอ็ด คือ อบต. กู่กาสิงห์ ในปี 2559 ที่ 0.235

กรณีของเทศบาลตำบล (ทต.)

ผลการจัดเก็บรายได้ของตนเองของเทศบาลตำบลโดยเฉลี่ย พบว่า รายได้ที่จัดเก็บเองของเทศบาลตำบลในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยเฉลี่ย ในปี 2555 – 2559 อยู่ที่ 1.87, 2.26, 2.45, 3.47, 2.71 ล้านบาทต่อปี และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ตั้งแต่ ปี 2555-2558 ยกเว้นในปี 2559 ที่มีค่าเฉลี่ยลดลง โดยจังหวัดมหาสารคามจะมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในทุกปี โดยค่าเฉลี่ยของจังหวัดมหาสารคามและขอนแก่นจะสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มจังหวัด ยกเว้นในปี 2558 ที่ค่าเฉลี่ยของจังหวัดขอนแก่นต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มจังหวัด ขณะที่ค่าเฉลี่ยของจังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มจังหวัด ยกเว้นในปี 2558 เช่นเดียวกันที่

ค่าเฉลี่ยของจังหวัดร้อยเอ็ดสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มจังหวัด ซึ่งประเด็นที่น่าสนใจ ทต.ปทุมรัตต์ จ.ร้อยเอ็ด จัดเก็บเอง ในปี 2558 สูงถึง 209.52 ล้านบาท ซึ่งสูงที่สุดในบรรดาเทศบาลตำบลต่าง ๆ ในรอบห้าปี ขณะที่เทศบาลตำบลในจังหวัดกาฬสินธุ์จะมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และตั้งแต่ปี 2557-2559

จากผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองในแต่ละจังหวัด ในกรณีของจังหวัดกาฬสินธุ์ จะเห็นได้ว่า ทต.กมลาไสย เป็นเทศบาลตำบลที่มีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองที่ค่อนข้างโดดเด่นโดยเป็นเทศบาลตำบลที่มีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บสูงสุดในปี 2555 และ 2557 และมีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองเป็นอันดับสองในปี 2555 2558 และ 2559 ขณะที่ ทต. ในห้าอันดับแรกที่มีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองสูงสุด ได้แก่ ทต.กมลาไสย ทต.สมเด็จ และ ทต.ท่าคันโท โดย ทต.ที่มีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองสูงสุดในรอบห้าปี คือ ทต.โนนบุรี ที่ 26.26 ล้านบาท ในปี 2558 และเป็นที่น่าสังเกตว่า ทต.ท่าคันโท มีแนวโน้มของผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองสูงขึ้นทุกปีตั้งแต่ปี 2555-2559

ในกรณีของจังหวัดขอนแก่น พบว่า ทต. ที่มีความโดดเด่นในการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเอง คือ ทต.กุดน้ำใส ที่มีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองสูงกว่า ทต. อื่น ๆ ในช่วงปี 2556-2558 ขณะที่มีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองเป็นอันดับสองในปี 2555 และ 2559 ขณะที่ ทต.เมืองเก่า สามารถจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองสูงสุดในปี 2559 และจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองได้เป็นอันดับสองในปี 2556-2558 และเป็น ทต.ที่มีแนวโน้มของการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี โดย ทต.ที่มีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองสูงสุดในรอบห้าปี คือ ทต.เมืองเก่า ที่ 29.29 ในปี 2559 ขณะที่ ทต.ที่ มีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองที่อยู่ในห้าอันดับแรกในทุกปี คือ ทต.กุดน้ำใส ทต.เมืองเก่า และ ทต.บ้านเป็ด

ในกรณีของ ทต. ในจังหวัดมหาสารคามนั้น พบว่า ทต. ที่มีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองสูงสุดในห้าอันดับแรกในทุกปี คือ ทต.ท่าขอนยาง ทต.เชียงยืน ทต.บรบือ ทต.พยัคฆภูมิพิสัย และ ทต.โกสุมพิสัย โดย ทต.ท่าขอนยาง เป็น ทต.ที่มีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองสูงสุดในช่วงปี 2556-2559 ขณะที่ ทต.เชียงยืน เป็น ทต. ที่มีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองอยู่ในอันดับสองในช่วงเวลา

ดังกล่าว โดย ทต.ท่าขอนยาง มีแนวโน้มของการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองสูงขึ้นทุกปี ตั้งแต่ปี 2555-2559 และเป็น ทต.ที่มีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองสูงสุดในรอบห้าปี ที่ 13.17 ล้านบาท ในปี 2559

ในกรณีของจังหวัดร้อยเอ็ด จะพบว่า ทต.ที่มีความโดดเด่นเกี่ยวกับการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเอง คือ ทต.เสลภูมิ ซึ่งมีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองสูงกว่า ทต.อื่ น ๆ เกือบทุกปี ยกเว้นในปี 2558 และเป็น ทต.ที่มีแนวโน้มของการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองที่สูงขึ้นทุกปี โดย ทต.ที่อยู่ในห้าอันดับแรกในทุกปี คือ ทต.เสลภูมิ ทต.โพนทอง และ ทต.สุวรรณภูมิ โดย ทต. ที่มีผลการจัดเก็บรายได้จากการจัดเก็บเองสูงสุดในรอบห้าปี คือ ทต.ปทุมรัตน์ ที่ 209.52 ล้านบาทในปี 2558

เมื่อพิจารณาถึงดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ของ ทต. จะพบว่า ระดับการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ของ ทต. ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ตั้งแต่ปี 2555- 2559 อยู่ที่ 0.050, 0.051, 0.055, 0.070 และ 0.057 ตามลำดับ ซึ่งจะพบว่ามีแนวโน้มสูงขึ้นเกือบทุกปีตั้งแต่ปี 2555-2558 ยกเว้นปี 2559 ที่มีค่าเฉลี่ยลดลง โดยจังหวัดมหาสารคามมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในทุกปี และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ยกเว้นปี 2558 ที่ค่าเฉลี่ยของจังหวัดร้อยเอ็ดสูงที่สุด ขณะที่จังหวัดกาฬสินธุ์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในทุกปี

และเมื่อพิจารณาดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้ายรายได้ของ ทต. ในห้าอันดับแรกของแต่ละจังหวัด พบว่า ในกรณีของจังหวัดกาฬสินธุ์ ในปี 2555 และ 2557 ทต.กมลาไสย เป็น ทต. ที่มีดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้สูงสุดและอยู่ในอันดับที่สองในปี 2556 อันดับสี่ในปี 2558 และอันดับห้าในปี 2559 ซึ่งจะเห็นได้ว่า ทต.กมลาไสย มีดัชนีการพึ่งพาตนเองอยู่ใน 5 อันดับแรกทุกปี โดยดัชนีการพึ่งพาตนเองสูงสุดในรอบ 5 ปี ของจังหวัดกาฬสินธุ์ คือ กรณีของ ทต.โนนบุรี ในปี 2558 ที่ 0.283 ในส่วนของจังหวัดขอนแก่น พบว่า ทต.กุดน้ำใส เป็น ทต.ที่มีดัชนีการพึ่งพารายได้ของตนเองสูงสุดในทุกปี และมีดัชนีการพึ่งพาตนเองอยู่ในห้าอันดับแรกทุกปี เช่นเดียวกับ ทต.เมืองเก่า เขื่อนอุบลรัตน์ โดยดัชนีการพึ่งพาตนเองสูงสุดในรอบ 5 ปี ของจังหวัดขอนแก่น คือ กรณีของ ทต. กุดน้ำใส ในปี 2557 ที่ 0.323 ในกรณีของจังหวัดมหาสารคาม ทต.บรบือ ท่าขอนยาง และเชียงยืน จะสลับกันอยู่ในสามอันดับแรก โดย

ปี 2555-2556 นั้น ทต.บรบือ มีดัชนีการพึ่งพาตนเองมากที่สุด รองลงมา คือ ทต.ท่าขอนยาง และ ทต.เชียงยืน ขณะที่ในปี 2557 ทต.เชียงยืน มีดัชนีการพึ่งพาตนเองสูงสุด รองลงมา คือ ทต.ท่าขอนยาง และ ทต.บรบือ ส่วนในปี 2558 และ 2559 ทต. ท่าขอนยางมีดัชนีการพึ่งพาตนเองสูงสุดรองลงมา คือ ทต.เชียงยืน และ ทต.บรบือ ตามลำดับ ขณะที่ตั้งแต่ปี 2556-2559 ทต.วาปีปทุม และ ทต.พยัคฆภูมิพิสัย เข้ามาอยู่ในห้าอันดับแรกทุกปี โดยดัชนีการพึ่งพาตนเองสูงสุดในรอบ 5 ปี ของจังหวัดมหาสารคาม คือ กรณีของ ทต. ท่าขอนยาง ในปี 2559 ที่ 0.192 ในกรณีของจังหวัดร้อยเอ็ด ทต.ที่มีดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ อยู่ในห้าอันดับแรกในทุกปี คือ ทต.เสลภูมิ และ ทต.จตุรพักตรพิมาน ซึ่ง อยู่ในอันดับหนึ่งและสองในปี 2559 โดยดัชนีการพึ่งพาตนเองสูงสุดในรอบ 5 ปี ของจังหวัดร้อยเอ็ด คือ กรณีของ ทต.ปทุมรัตต์ ในปี 2558 ที่ 0.796

กรณีของเทศบาลเมือง (ทม.)

เมื่อพิจารณาผลการจัดเก็บรายได้ที่จัดเก็บเองเทศบาลเมืองในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ประกอบไปด้วย ทม.กาฬสินธุ์ ทม. บัวขาว จังหวัดขอนแก่น ประกอบไปด้วย ทม.บ้านทุ่ม ทม.ศิลา ทม.เมืองพล ทม.ชุมแพ ทม.บ้านไผ่ ทม.กระนวน จังหวัดมหาสารคาม ประกอบไปด้วย ทม.มหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบไปด้วย ทม.ร้อยเอ็ด พบว่า ในจังหวัดกาฬสินธุ์นั้น ทม.กาฬสินธุ์ เป็นเทศบาลเมืองที่ผลการจัดเก็บรายได้ที่มาจากแหล่งรายได้ของตนเองมากที่สุดในทุกปี และตั้งแต่ปี 2556-2559 นั้นมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ในจังหวัดขอนแก่น ทม.ศิลา เป็นเทศบาลเมืองที่ผลการจัดเก็บรายได้ที่มาจากแหล่งรายได้ของตนเองมากที่สุดในปี 2556,2558 และ 2559 และทม.เมืองพล เป็นเทศบาลเมืองที่ผลการจัดเก็บรายได้ที่มาจากแหล่งรายได้ของตนเองมากที่สุดในปี 2555 และ 2557 ขณะที่จังหวัดมหาสารคามมีเทศบาลเมืองเพียงแห่งเดียวคือ ทม. มหาสารคาม โดยมีแนวโน้มสูงขึ้นเกือบทุกปี ยกเว้นในปี 2557 ที่ลดลงจากปี 2556 ส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดมีเทศบาลเมืองเพียงแห่งเดียวเช่นกันคือ ทม.ร้อยเอ็ด และจะเห็นได้ว่าผลการจัดเก็บรายได้ที่มาจากแหล่งรายได้ของตนเองเพิ่มขึ้นทุกปี โดยผลการจัดเก็บรายของตนเองสูงสุดในรอบห้าปี คือ เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ซึ่งอยู่ที่ 70.57 ล้านบาท

เมื่อพิจารณาถึงดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ของเทศบาลเมืองในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ในส่วนของจังหวัดกาฬสินธุ์พบว่า ทม.กาฬสินธุ์ มีดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้สูงสุดทุกปี ยกเว้นในปี 2556 ในส่วนของจังหวัดขอนแก่น พบว่า ทม.กระนวน มีดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้สูงสุดทุกปี และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเกือบทุกปี ยกเว้นใน 2558 ที่ลดลงจากปี 2557 ขณะที่จังหวัดมหาสารคาม ทม.มหาสารคาม มีดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ที่ขึ้น ๆ ลง ๆ ในทุกปี โดยในปี 2557 มีดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้สูงสุดที่ 0.148 ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับ ทม. ร้อยเอ็ด มีดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ที่ขึ้น ๆ ลง ๆ ในทุกปี โดยในปี 2557 มีดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้สูงสุดที่ 0.152 ทั้งนี้จะพบว่า ในปี 2558 ดัชนีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้จะลดลงจากปี 2557 ทุกแห่ง

กรณีของเทศบาลนคร (ทน.)

ในกรณีของเทศบาลนครในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางนั้นมีแห่งเดียว คือ เทศบาลนครขอนแก่น จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า ผลการจัดเก็บรายได้ของตนเองของเทศบาลนครขอนแก่นนั้นสูงขึ้นทุกปี และสูงสุดในปี 2559 อยู่ที่ 256.94 ล้านบาท แต่เมื่อพิจารณาในประเด็นของอัตราการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้พบว่ามีลักษณะขึ้น ๆ ลง ๆ ตลอดหาปี โดยดัชนีการพึ่งพาตนเองสูงสุดอยู่ที่ 0.173 ในปี 2558

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าดัชนีการพึ่งพาตนเองขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมักมีลักษณะที่สอดคล้องกับผลการจัดเก็บรายได้ที่จัดเก็บเองของท้องถิ่น นั่นคือหากมีรายได้ที่จัดเก็บเองสูงก็มักจะมีดัชนีการพึ่งพาตนเองด้านรายได้ที่สูง ดังเช่นในกรณีของเทศบาลนครขอนแก่น ในช่วงปี 2555-2558 ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงว่าท้องถิ่นจะมีอิสระในการตัดสินใจในการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ก็พบอีกลักษณะหนึ่งคือ แม้จะมีรายได้ที่จัดเก็บที่เองที่สูงขึ้นแต่ดัชนีการพึ่งพาตนเองอาจจะไม่ได้สูงขึ้นหรือแม้กระทั่งอาจจะพบว่าอัตรานั้นลดลง เช่นในกรณีเทศบาลนครขอนแก่นในปี 2559 ซึ่งก็อันเนื่องมาจากการที่องค์ประกอบของรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นยังมีรายได้จากส่วนอื่น

ด้วย นั่นคือ รายได้ที่รัฐบาลจัดสรรให้ รวมทั้งเงินอุดหนุน แต่นั่นก็เป็นสัญญาณที่ดีว่าหากรายได้จากส่วนอื่น ๆ ลดลง แต่ท้องถิ่นยังมีรายได้ที่จัดเก็บเองสูงขึ้นซึ่งอาจช่วยลดผลกระทบจากข้อจำกัดงบประมาณที่มาจากภายนอกได้บางส่วน นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในแต่ละจังหวัดในกรณีของเทศบาลตำบล จะพบว่าค่าเฉลี่ยของรายได้และดัชนีการพึ่งพาตนเองด้านรายได้ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดขอนแก่นน้อยกว่าจังหวัดมหาสารคาม แต่เมื่อพิจารณาในห้าอันดับแรกจะเห็นว่า ทต. ในจังหวัดขอนแก่นมีค่าสูงกว่า ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าอาจจะมีความแตกต่างกันอย่างมากในความสามารถในการหารายได้ของ ทต. ในจังหวัดขอนแก่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่า เทศบาลนครมีดัชนีการพึ่งพาตนเองด้านรายได้โดยเฉลี่ยสูงกว่าเทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลตามลำดับ ซึ่งอาจจะสะท้อนถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการจัดเก็บรายได้ของท้องถิ่น เช่น ความเป็นเมือง กิจกรรมทางเศรษฐกิจ จำนวนประชากร ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาหรือยกระดับปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก เช่น อบต. ซึ่งอาจจะมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือในขั้นต้นจากภายนอก เช่น รัฐบาลส่วนกลางในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจหรือโครงสร้างพื้นฐานที่จะเอื้อต่อการพัฒนา และอาจจะรวมถึงความช่วยเหลือทางด้านความรู้หรือเทคนิคในการพัฒนาการบริหารจัดการด้านรายได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาที่ศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลการจัดเก็บรายได้ที่ส่งผลต่ออัตราการพึ่งพาตนเองด้านรายได้ แนวทางในการพัฒนาการพึ่งพาตนเองด้านรายได้ขององค์กรปกครองสวนท้องถิ่น รวมถึงผลกระทบภายนอกของการเติบโตของพื้นที่หนึ่งที่มีผลต่อพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2550). ***ผังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี พ.ศ. 2600***. กรุงเทพฯ: กรมโยธาธิการและผังเมือง.

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2557). ***รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลการกระจายอำนาจของไทย.*** กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.

จรัส สุวรรณมาลา. (2529). ***ความสามารถในการพึ่งตัวเองทางการคลังของเทศบาล***. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงมณี เลาวกุล. (2555). ***การปฏิรูปการกระจายอำนาจ การคลังสู่ท้องถิ่น***. กรุงเทพฯ: เปนไท.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2558). ***การสังเคราะห์ความรู้การกระจายอำนาจและการคลังท้องถิ่น: การขยายฐานรายได้และมาตรการลดความเหลื่อมล้า.*** กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

บรรเจิด สิงคะเนติ และดารุณี พุ่มแก้ว. (2560). องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในมิติปัญหาทางการคลัง. ***วารสารรัฐประศาสนศาสตร์***. 15(2): 3-25.

พรชัย ฐีระเวช. (2558). ***การบริหารการคลังท้องถิ่น หน่วยที่ 1-7***. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2558). ***15 ปี การกระจายอำนาจของไทย สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย***. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วุฒิสาร ตันไชย. (2557). ***องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: "รับ" และ "รุก" อย่างไรกับประชาคมอาเซียน.*** กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

สกนธ์ วรัญญูวัฒนา. 2556. ***การกระจายอำนาจทางการคลังสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: แนวคิดและการปฏิบัติ กรณีศึกษาประเทศไทย.*** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). ***รายงานผลการศึกษาความก้าวหน้าของการกระจายอำนาจในประเทศไทยและข้อเสนอ.*** กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

สมชัย จิตสุชน. (2559)***. ศาสตร์พระราชากับการแก้ปัญหาความยากจนและความ***

เหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืน. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 กับเศรษฐศาสตร์. (Online) สืบค้นจากhttps://www.pier.or.th/wp-content/uploads 2016/11/aBRIDGEd_2016_23.pdf, เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2560.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา**. (Online) สืบค้นจาก http://www.nesdb.go.th/Md/ book/Dev_King.pdf, เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2560.

สุนทรชัย ชอบยศ. (2557). ความท้าทายของท้องถิ่นอีสานในเส้นทาง EWEC ภายใต้บริบทแห่งการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. ***รัฐสภาสาร.*** 62(1): 9-24.

อัชกรณ์ วงศ์ปรีดี และสุนทรชัย ชอบยศ. (2560). ***การบริหารการคลังท้องถิ่น: บทเรียนจากนวัตกรรมท้องถิ่นไทย.*** (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: พิมพ์รัตนไตร.

อุดม ทุมโฆสิต. (2552). ***การปกครองท้องถิ่นสมัยใหม่: บทเรียนจากประเทศพัฒนาแล้ว.*** พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ : แซท โพร์ พริ้นติ้ง.

Bahl, R. (2008). ***The Pillars of Fiscal Decentralization***. Caracas: CAF.

Chapman, J. I. (1999). ***Local Government, Fiscal Autonomy and Fiscal Stress: The Case of California***. Cambridge: Lincoln Institute of Land Policy.

Gomes, S. (2012). Fiscal Powers to Subnational Governments: Reassessing the Concept of Fiscal Autonomy. ***Regional and Federal Studies***. 22(4): 387–406.

Ite, U. E. (2016). Perspectives on Self-reliance and Sustainable Development in Nigeria. 2nd National ***Conference of Academic Staff Union of Polytechnics (ASUP),*** Ken Saro Wiwa Polytechnic, Bori Chapter, Rivers State, Nigeria 6 th September 2016.

Jemna, D. V., Onofrei, M., & Elena, C. I. G. U. (2013). Demographic and Socio-Economic Determinants of Local Financial Autonomy in

Romania. **Transylvanian Review of Administrative Sciences**, 9(39): 46-65.

Katorobo, J. (2005). Decentralization and Local Autonomy for Participatory Democracy. ***Global Forum on Reinventing Government towards Participatory and Transparent Governance.*** Seoul, Republic of Korea: the United Nations. pp. 3-41.

Kelly, R. (1999). Intergovernmental Revenue Allocation Theory and Practice: An Application to Nepal. ***Asian Journal of Public Administration***, 21(1): 86-113.

Kim, I., & Isma'il, M. (2013). Self-Reliance: Key to Sustainable Rural Development in Nigeria. ***Journal of Science and Technology,*** 3(6): 585-591

Ladner, A., Keuffer, N., & Baldersheim, H. (2016). Measuring Local Autonomy in 39 Countries (1990–2014). ***Regional & Federal Studies,*** 26(3): 321-357.

Mathang, R. F. (2016). ***Assessment of municipal sources of revenue: a study of city of Johannesburg metropolitan municipality***. (Doctoral dissertation).

Mosteanu, T., & Lacatus, C. M. (2008). The Municipal Bonds–the Cause and the Effect of the Local Financial Decentralisation Growth. Romanian Case. ***Theoretical and Applied Economics,*** 9(9): 51.

Overton, M., & Bland, R. (2017). ***Exploring the Linkage between Economic Base, Revenue Growth, and Revenue Stability in Large Municipal Governments.*** Texas: Lincoln Institute of Land Policy.

Park, S. (2017). Local revenue structure under economic hardship: reliance on alternative revenue sources in California counties. ***Local Government Studies,*** 43(4): 645-667.

Psycharis, Y., Zoi, M., & Iliopoulou, S. (2016). Decentralization and local government fiscal autonomy: evidence from the Greek municipalities. ***Environment and Planning C: Government and Policy,*** 34(2): 262-280.

Ukpong, E. A. (1990). A Quest for Self-Glory or Self-Reliance: Upgrading the Benefits of Community Development Programmes. ***Journal of Social Development in Africa,*** 5(2): 73-85.

Yan, W. (2012). The impact of revenue diversification and economic base on state revenue stability. ***Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management***, 24(1): 58-81.

Translated Thai References

Chopyot, S. (2014). Challenge to Isan local with East-West Economic Corridor under ASEAN Economic Community (AEC). ***Rattasapasarn.*** 62(1): 9-24.

Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. (2014). ***Final Report: Research Project for Monitoring and Evaluating the Decentralization of Thailand.*** Bangkok: Office of the Permanent Secretary, Prime Minister Office.

Jitsuchon, S. (2014)**.** ***The King's Philosophy and Sustainably Solving Poverty and Inequality King Rama IX and Economics***. Retrieved from https://www.pier.or.th/wp- content/uploads 2016/11/aBRIDGEd_2016_23.pdf, March 1, 2017.

Krueathep, W. (2015). ***Fifteen Years of Thai Decentralization: Research Summmary and Policy Recommendation.*** Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

Laovakul, D. (2012). ***Reforming the fiscal decentralization to the local administration.*** Bangkok: Pen Thai Publishing.

Office of the National Economic and Social Development Council. (2014). ***The Development King for the Benefit of the People's Lives.*** Retrieved from http://www.nesdb.go.th/Md/book/Dev_King.pdf, March 1, 2017.

Pattamasiriwat, D. (2558). ***Synthesis of knowledge about Decentralization and Local Finance: Income Base Expansion and Measures to Reduce Inequality.*** Bangkok: King Prajadhipok's Institute.

Singkaneti, B., & Pumkaew, D. (2017). Problems of Local Public Finance in Thailand. ***The Thai Journal of Public Administration.*** 15(2): 3-25.

Suwanmala, J. (1986). ***The Ability of Fiscal Self-reliant of Municipality.*** Bangkok: Chulalongkorn University.

Tanchai, W. (2014). ***Local Administrative Organization: How to "defensive strategy" and "offensive strategy" with ASEAN Community.*** Bangkok: King Prajadhipok's Institute.

Thammasat University Research and Consultancy Institute. (2009). ***Report on the Progress of Decentralization in Thailand and the Recommendation.*** Bangkok: Department of Local Administration.

The Department of Public Works and Town & Country Planning. (2007). ***Northeastern Regional Plan 2057***. Bangkok: Department of Public Works and Town & Country Planning.

Theerawetch, P. (2015). ***Local Finance Administration: Unit 1-7***. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

Thumakosit, U. (2009). ***Modern local administration: Lessons Learned From Developed Countries.*** (2nd). Bangkok: Sat Four Printing.

Waranyuwattana, S. (2013). ***Fiscal Decentralization to Local Administrative Organizations: Concepts and Practices Case Study in Thailand.*** Bangkok: Thammasatpress.

Wongpreedee, A, & Chopyot, S. (2017). ***Local Finance Administration: Lessons Learned From Thai Local Innovations.*** (2nd). Nonthaburi: Rattanatrai Printing.

บทความที่ :
Article : 11

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและกลยุทธ์ในการบริหารของนายพินิจ จารุสมบัติ : วิเคราะห์ผ่านบริบทความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Transformational Leadership and Strategy in Administration of Pinij Jarusombat : Analysis Through the Context of the Thailand - Lao PDR Relations

พันลคร สีบุนเรือง* และศิวัช ศรีโภคางกุล*

Phanhlakhone Sibounheuan* *and* Siwach Sripokangkul*

* วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น [College of Local Administration, Khon Kaen University]; Corresponding author e-mail: kee_pkk@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวิเคราะห์กลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงของนายพินิจ จารุสมบัติ รวมรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิจัยเอกสาร จากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของนายพินิจ จารุสมบัติ ประกอบด้วย การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล สำหรับกลยุทธ์การบริหารของนายพินิจ จารุสมบัติ ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์สำคัญ ได้แก่ การแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ การให้ก่อนรับ การครองใจคน การแบ่งปันความสำเร็จ การยึดมั่นพันธสัญญา และการสร้างมิตรสัมพันธ์ โดยแต่ละกลยุทธ์ต่างเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันในเชิงการส่งเสริมและสนับสนุนระหว่างกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; กลยุทธ์ในการบริหาร; พินิจ จารุสมบัติ

Abstract

This qualitative research aims to study transformational leadership and analyze strategy in administration of Pinij Jarusombat. Data collection was compiled by using in-depth interviews and documentary research. The qualitative data is analyzed by content analysis. The results are found that Pinij Jarusombat's transformational leadership consists of idealized influence, inspiration motivation, intellectual stimulation and individualized consideration. While his strategy in administration consists of 6 strategies; root cause problem solving, giving before receiving, wining the other's heart, sharing success, adhering commitment and making friendship. All strategies support and are related to each other.

Keywords: Transformational Leadership; Administrative Strategy; Pinij Jarusombat

บทนำ

การบริหารจัดการภายใต้บริบทของความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี กฎหมาย สิ่งแวดล้อม และการแข่งขันเชิงคุณภาพ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ถือเป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ โดยกานต์ บุญศิริ และพจนารถ พรเจริญวิโรจน์ (2557) สะท้อนว่า ความสำเร็จของงานทุกด้านขึ้นอยู่กับผู้บริหารหรือผู้นำที่จะวินิจฉัยสั่งการ หรือตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งบุคคลที่เป็นผู้นำย่อมจะมีภาวะผู้นำอยู่ในตนเอง ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงเปรียบเสมือนอาวุธประจำกายของผู้บริหารและผู้นำที่เป็นนักบริหารมืออาชีพ โดยตัวชี้วัดการนำอย่างมืออาชีพของผู้บริหารคือ ผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพของงาน ดังนั้น ผู้นำต้องกระตุ้นให้ผู้ตามเกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานและการคิดค้นสิ่งใหม่ โดยโน้มน้าวจูงใจผู้อื่นให้ร่วมมือกันในการปฏิบัติงานและมุ่งไปยังเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยไม่เน้นการใช้อำนาจในเชิงการบังคับให้ผู้อื่นทำในสิ่งที่ตนต้องการ และผู้นำต้องทำตนให้เป็นแบบอย่างด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ กระบวนการและพฤติกรรมที่ผู้นำใช้อิทธิพลและอำนาจในการกระตุ้น จูงใจ ผลักดัน ชี้แนะและชี้นำให้บุคคลอื่นเกิดความเต็มใจในการกระตือรือร้นปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มหรือองค์การ (พรนพ พุกกะพันธ์, 2554) โดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) การกำหนดทิศทาง (Direction) ค่านิยม (Values) และวัตถุประสงค์ (Purposes) กับอีกส่วนหนึ่งเกี่ยวกับการทำให้เกิดแรงบันดาลใจ (Inspiriting) และการจูงใจ (Motivating) ให้คนทำงานตามวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ร่วมกัน (สมบัติ กุสุมาวลี, 2556) ซึ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของเบิร์น (Burns อ้างถึงใน รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2550) ซึ่งเบิร์น (Burns) มีแนวคิดว่า ภาวะผู้นำการ

เปลี่ยนแปลงอาจจะมีการแสดงออกโดยผู้ใดก็ได้ ตำแหน่งใดก็ได้ภายในองค์การ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งผู้นำหรือผู้ตาม

สำหรับประเทศไทยอาจกล่าวได้ว่ามีบุคคลหลายคนที่เป็นผู้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในมุมมองของคนไทยด้วยกันเอง แต่บุคคลที่มีบทบาทและได้รับการยอมรับจากผู้นำในประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ว่าเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจมากที่สุด คือ “นายพินิจ จารุสมบัติ” เนื่องจากนายพินิจ จารุสมบัติ ถือเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงในเชิงการบริหารจัดการทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจ โดยเป็นการสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคมใน สปป.ลาว โดยเฉพาะในมิติด้านการศึกษา นายพินิจ จารุสมบัติ ได้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างอาคารเรียนของโรงเรียนมัธยมในแขวงหลวงพระบาง และสนับสนุนงบประมาณในการส่งเสริมให้ข้าราชการ นักศึกษา และนักธุรกิจใน สปป.ลาว ได้การเดินทางไปศึกษาดูงานในประเทศไทยหลายครั้ง เพื่อให้เพิ่มพูนประสบการณ์และทักษะในการบริหารงาน ดังนั้น นายพินิจ จารุสมบัติ จึงได้รับความไว้วางใจ ความชื่นชม และความนับถือจากคณะผู้บริหารในรัฐบาล สปป.ลาว เป็นอย่างมาก ส่งผลต่อการเชื่อมความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีของทั้งสองประเทศทั้งในระดับจังหวัดและระดับรัฐบาลด้วย

นอกจากนี้ นายพินิจ จารุสมบัติ ยังมีบทบาทสำคัญในการสานความสัมพันธ์ระหว่างไทยและ สปป.ลาว ทั้งในระดับรัฐและระดับเกษตรกรชาวสวนยางพาราให้มีกิจกรรมร่วมกันทุก ๆ ปี ทั้งในเรื่องการค้าชายแดน การแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างคนไทย-คนลาว เช่น ความรู้เรื่องการแปรรูป สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ยางพารา ได้แก่ ยางแผ่นรมควัน ยางแผ่นลูกเต๋า รวมถึงการส่งออกยางพาราประเทศจีน เป็นต้น (วิสวัส โยธา, 2555; ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2556) เนื่องจากการที่นายพินิจ จารุสมบัติ ได้เป็นผู้บุกเบิกในการปลูกยางพาราในจังหวัดบึงกาฬ (ตรงข้ามเมือง

ปากซัน สปป.ลาว) และสวนยางพาราของนายพินิจ จารุสมบัติ ถือเป็น “สวนยางพาราตัวอย่าง” ที่มีกระบวนการผลิตแบบครบวงจร ตั้งแต่การเพาะกล้า ติดตา ปลูก กรีด ทำยางแผ่น ยางก้อนถ้วย รวมถึงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่นำมูลค้างคาวจาก สปป.ลาว มาเป็นส่วนผสมสำคัญด้วย (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2555) ส่งผลให้มีเกษตรกรชาวสวนยางพาราจากหลายจังหวัดของไทยและ สปป.ลาว ไปศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบัน นายพินิจ จารุสมบัติ ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจไทย-จีน และประธานสภาวัฒนธรรมไทย-จีนและส่งเสริมความสัมพันธ์ อีกทั้งนายพินิจยังถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการวางยุทธศาสตร์เส้นทางการค้ากับประเทศใกล้เคียงที่สำคัญ คือ จังหวัดบึงกาฬ (ไทย) – เมืองปากซัน (สปป.ลาว) - จังหวัดฮาติงห์ (เวียดนาม) โดยการเชิญชวนนักลงทุนจากประเทศจีนให้เข้ามาตั้งโรงงานแปรรูปยางพาราที่จังหวัดบึงกาฬ (การร่วมทุนก่อตั้งโรงงานแปรรูปน้ำยางระหว่างไทย-จีน) เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรชาวสวนยางพารา (สุจิต เมืองสุข, 2560) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต่างก็เป็นนโยบายที่รัฐบาลทั้งประเทศไทย - สปป.ลาว พยายามส่งเสริมให้เกิดขึ้น

เป็นที่ทราบกันดีว่านายพินิจ จารุสมบัติ ถือเป็นนักการเมืองคนสำคัญคนหนึ่งและมีบทบาทในการดำรงตำแหน่งทางการบริหารในภาครัฐของไทยหลายกระทรวง เช่น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และรองนายกรัฐมนตรี เป็นต้น ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวรัฐบาลไทยเองก็มีปัญหาความขัดแย้งตามแนวชายแดนกับ สปป.ลาว นายพินิจ จารุสมบัติ เคยได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาและลดความขัดแย้งตามแนวชายแดนไทย-สปป.ลาวต่อคณะรัฐมนตรีในขณะนั้นและผลักดันไปสู่การปฏิบัติ ส่งผลให้รัฐบาล สปป.ลาว มีมุมมองต่อรัฐบาลไทยในทิศทางที่ดีขึ้นเป็นลำดับ

จะเห็นได้ว่า นายพินิจ จารุสมบัติ เป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในมุมมองของคณะผู้บริหารในรัฐบาล สปป.ลาว รวมถึงอดีตข้าราชการและ

นักธุรกิจส่วนหนึ่งใน สปป.ลาว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและเรียนรู้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในเชิงการบริหารจัดการของนายพินิจ จารุสมบัติ โดยเฉพาะกลยุทธ์ในการบริหารภายใต้เงื่อนไขบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ซึ่งผู้นำยุคใหม่ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจในประเทศไทยและ สปป.ลาว สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงบริหารจัดการได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของนายพินิจ จารุสมบัติ

2) เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ในการบริหารการเปลี่ยนแปลงของนายพินิจ จารุสมบัติ : ผ่านบริบทความสัมพันธ์ระหว่างไทยและ สปป.ลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยศึกษาข้อมูลจาก 2 รูปแบบ ดังนี้

1) วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) ที่เกี่ยวข้องกับนายพินิจ จารุสมบัติ โดยใช้ข้อมูลจากเอกสาร และข่าวสารในปัจจุบัน ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ ตำราทางวิชาการ หนังสือพิมพ์ บทความ บทวิเคราะห์ คำปราศรัย ปาฐกถา ข้อมูลทางเว็บไซต์ และงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนแล้ว ซึ่งเป็นประโยชน์และจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับประเด็นคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของนายพินิจ จารุสมบัติ

2) วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย นายพินิจ จารุสมบัติ ผู้ที่เคยร่วมงานและ/หรือผู้ที่ยังร่วมกันงานกับนายพินิจ จารุสมบัติ ในปัจจุบัน รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องในเชิงสถานการณ์หรือเหตุการณ์สำคัญ จำนวน 7 คน โดยอาศัยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ดังนี้ 1) นายพินิจ จารุสมบัติ 2) นักการเมือง สปป.ลาว จำนวน 1 คน 3) ข้าราชการ

สปป.ลาว จำนวน 1 คน 4) นักธุรกิจไทยใน สปป.ลาว จำนวน 2 คน 5) ผู้จัดการสวนยางพารา จำนวน 1 คน และ6) อดีตข้าราชการในจังหวัดบึงกาฬ จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure) โดยอาศัยการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2552) และใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) เชิงเปรียบเทียบกับทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของบาส (Bernard M. Bass, 1997 อ้างถึงใน ณัฐภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์, ม.ป.ป) รวมถึงการวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและกลยุทธ์ในการบริหารของนายพินิจ จารุสมบัติ โดยการหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย (Conclusion interpretation and verification) ตามแนวทางของชาย โพธิสิตา (2554)

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและกลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงของนายพินิจ จารุสมบัติ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของนายพินิจ จารุสมบัติ ประกอบด้วย การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ พบว่า นายพินิจ จารุสมบัติ เป็นบุคคลที่มีกล้าคิด กล้าทำ มีความกล้ารับผิดชอบ โดยเฉพาะในมิติด้านการพัฒนา ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมั่นและเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน กลายเป็นแบบอย่างที่น่ายกย่องและนับถือ สะท้อนผ่านมุมมองของรัฐมนตรี สปป.ลาว ในปัจจุบันและข้าราชการใน สปป.ลาว ดังนี้

“...ถ้ามองในเชิงการบริหาร ท่านพินิจถือเป็นผู้บริหารที่มีความสามารถด้านการนำ โดยเฉพาะด้านการพัฒนา เพราะเป็นคนที่กล้าคิด

กล้าทำ กล้ารับผิดชอบ...ซึ่งมุมมองของคนลาวมองท่านพินิจ ว่าเป็นคนที่มีความกล้าคิด กล้าทำ มีความกล้ารับผิดชอบ ในสิ่งที่พูดไปทำไป และถ้าว่ามีสิ่งไหนที่ไม่ถูกต้อง ก็กล้ารับว่าอันนี้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง... ” (รัฐมนตรี สปป.ลาว, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2562)

“...แต่ละคนมีสไตล์ของใครของมัน ท่านพินิจก็มีสไตล์หนึ่ง หรือถ้าดูจากมุมเราท่านก็จะผสมผสานมีสไตล์ของนักธุรกิจในการบริหารคือมันต้องเด็ดขาด... ผสมกับนิสัยนักเลงที่แสดงถึงความจริงใจถ้าคนมองแบบผิวเผินก็จะดูว่าเป็นคนที่มีความมั่นใจตั้งใจ ซึ่งความจริงใจบอกความตั้งใจ... เมื่อท่านพูดแล้วท่านก็ทำ แต่คนส่วนใหญ่จะพูดแล้วก็ไม่ค่อยทำพูดไปแล้วก็หายไปเลย บุคลิกจะเป็นการสร้างความมั่นใจว่าจะทำอะไรยังไง มีการเดินแผนหรือวางแผนการทำงานต่ออย่างไร...” (ข้าราชการใน สปป.ลาว, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2562)

นอกจากนี้ การคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นและส่วนรวมถือเป็นประเด็นสำคัญในด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ของนายพินิจ จารุสมบัติ โดยเฉพาะแนวคิด “การให้ก่อนรับ” สะท้อนผ่านนักธุรกิจไทยใน สปป.ลาว และคำให้สัมภาษณ์จากนายพินิจ จารุสมบัติ ดังนี้

“...เมื่ออยู่ในองค์กรที่ไม่ใช่เชิงธุรกิจแบบเต็มที่ก็เป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนในเชิงความสัมพันธ์ทั้งในเชิงธุรกิจสังคม และการช่วยเหลือผู้คน เช่น กรณีที่การทำ MOU สำรวจเหมืองแร่ที่หลวงพระบาง ซึ่งตอนนั้นยังไม่ได้รู้ว่าจะมีแร่หรือมีอะไรหรือเปล่า แต่ท่านพินิจก็ไปบริจาคนะ ประมาณ 200,000 บาทปี 2012 เพื่อสร้างโรงเรียนก่อน คือเป็นที่งงมาก เพราะยังไม่ได้อะไรเลย แต่แกบอกว่าต้อง Give and Take ต้องให้ แล้วก็มีคนมาร่วมลงขันช่วยแกด้วย เออ แกก็เป็นหลักในการทำแล้วไม่ขอติดชื่อด้วย ไม่ขอติดชื่อบริษัทอยู่บนป้ายโรงเรียนนั้นด้วย... คิดว่านี่เป็นเรื่องสำคัญนะที่รู้จักให้ในสังคมแบบนี้ในสังคมที่ขาดแคลน การให้เป็นเรื่องที่เราอาจจะมองว่าในมุมมองรุ่นใหม่มันรู้สึกว่าธรรมดาของการทำ CSR แต่ว่ามันเป็นเรื่องของจังหวะเป็นเรื่องของการตัดสินใจที่สำคัญที่ทำให้ background ทางสังคมของเราดีมากที่หลวงพระบาง ตัดสินใจบริจาคเงินสร้างอาคารเรียนหลังหนึ่ง

ในโรงเรียนมัธยม มีนักธุรกิจที่มาร่วมลงขันคือคนจีน แล้วก็จะเห็นเหตุการณ์แบบนี้บ่อย...” (นักธุรกิจไทยใน สปป.ลาว, สัมภาษณ์ 4 กุมภาพันธ์ 2562)

“...ธุรกิจในลาวก็ไม่ได้คิดว่าจะไปเริ่มต้นทำธุรกิจอะไรหรอก เป็นเรื่องของมิตรสัมพันธ์มิตรไมตรีระหว่างคนในอินโดจีนด้วยกันเราก็ต้องเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้าอุดมการณ์ของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นี่มันถูกต้องจะไปรบกันทำไมเรามาร่วมกันพัฒนาดีกว่า ช่องทางมันมีเยอะ ความรุ่งเรืองมันมีมาก เรามัวมาทะเลาะกันไม่มีประโยชน์อะไรเลยมีแต่เสียหายเสียชีวิตเสียทรัพย์สินอะไรต่างๆ ก็เห็นด้วยอะไรที่จะร่วมมือกันได้เราก็ร่วมบนพื้นฐานของความเสมอภาคความยุติธรรมความเท่าเทียมกัน อันนี้ก็เป็นเรื่องที่เอาเป็นหลักการเดินมาตลอด ก็ไม่ได้คิดจะไปแสวงหากำไรอะไรเพราะชีวิตนี้กำไรคือการได้ช่วยประชาชนคนยากคนจนคนด้อยโอกาส ดีที่สุดสำคัญที่สุด แล้วสร้างมิตรไปที่ไหนมีแต่เพื่อนมีแต่มิตรนี้มันมีกำไรมหาศาลตรงนี้ นี่เป็นทรัพย์สินที่มีค่าที่สุด...” (พินิจ จารุสมบัติ, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2562)

รวมไปถึงความมั่นคงทางอารมณ์และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ในทุกสถานการณ์ เพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน ก็มีความสำคัญในมิติการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์เช่นเดียวกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ของรัฐมนตรี สปป.ลาว และนักธุรกิจไทยใน สปป.ลาว ดังนี้

“...ถ้ามองในเชิงการบริหาร ท่านพินิจถือเป็นผู้บริหารที่มีความสามารถด้านการนำ โดยเฉพาะด้านการพัฒนา เพราะเป็นคนที่กล้าคิดกล้าทำ กล้ารับผิดชอบ แต่ถ้ามีสิ่งไหนที่ไม่ถูกใจ ก็มักจะพูดหรือกล่าวออกมาแบบตรง ๆ หรือถ้ามีสิ่งใดที่คิดว่ายุ่งยากมาก ก็จะบอกว่าให้คนอื่นไปรับผิดชอบ ท่านจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว เพราะเกรงว่าจะมีปัญหาสิ่งอื่นตามมา เช่น ความเข้าใจบ้าง หรือไม่เข้าใจบ้าง...” (รัฐมนตรี สปป.ลาว, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2562)

“...บางทีอาจจะใจร้อน ซึ่งก็เป็นด้านตรงข้ามของคนที่เป็นผู้นำลักษณะนี้อยู่แล้ว คือมันต้องตัดสินใจเร็วบางทีข้อมูลรายละเอียดจะไม่พอไม่รอบด้าน ทำให้เกิดความผิดพลาดได้ ในการเป็นผู้นำลักษณะนี้มันทำให้คน

อื่นจะมองว่าเหมือนกับเป็นแกนกลางของระบบอุปถัมภ์ โดยอาจจะมองว่าไม่มีระบบเหตุผลที่แบบองค์กรธุรกิจทั่วไปท่านทำเหมือนใจนักเลง... แต่ว่าในการทำงานแบบการสำรวจแร่ต้องการคนแบบนี้ไง เพราะเราจะมีเหตุผลได้ในระดับหนึ่ง เพราะว่าถ้าคุณไม่เชื่อก็ไปต่อไม่ได้ ถ้าไม่เชื่อก็จบ... การใจร้อนสร้างผลกระทบในแง่ลบต่อการบริหารงานไหม ก็มีบ้าง เช่น คนที่มาสัมผัสใหม่ก็ไม่เข้าใจ... แต่พออยู่แล้วสัมผัสกันไปถึงจะเข้าใจว่ามันเป็นด้านตรงข้ามของเหรียญ แต่แกก็รักลูกน้องก็ดูแลลูกน้อง..." (นักธุรกิจไทยใน สปป.ลาว, สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2562)

(2) การสร้างแรงบันดาลใจ พบว่า นายพินิจ จารุสมบัติ ได้มีส่งเสริมให้มีการทำงานเป็นทีม มีความรู้สึกและมีความคิดในเชิงบวกเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย รวมถึงการช่วยให้ผู้ร่วมงานมองข้ามผลประโยชน์ส่วนตน แล้วมุ่งไปสู่ผลประโยชน์และความสำเร็จของกลุ่มได้ สะท้อนผ่านบทให้สัมภาษณ์ของรัฐมนตรี สปป.ลาว และนักธุรกิจไทยใน สปป.ลาว ดังนี้

"...ท่านพินิจก็เข้าไปในรูปแบบของลงทุนการสำรวจบ่อแร่ ซึ่งเป็นโครงการตามกฎหมายของลาว แต่ในการที่ท่านลงชุมชนไปพบว่า ประชาชนแถวนั้นมีความทุกข์ยากมาก จึงคิดว่าจะช่วยยังไง จึงไปช่วยในการพัฒนาการศึกษา การปรับปรุงโรงเรียน และมอบอุปกรณ์การเรียนการศึกษา รวมถึงการช่วยพัฒนาบ้าน ซึ่งถ้ามองง่าย ๆ ก็ถือเป็นหน้าที่ของผู้ลงทุน และยังถือเป็นความเอื้อเฟื้อของท่านพินิจ ซึ่งไม่ใช่ว่านักธุรกิจทุกคนจะทำได้ โดยเฉพาะในลาวเวลามีงานบุญประเพณีก็จะทำหนังสือมาขอรับบริจาคในการจัดงานต่าง ท่านพินิจก็จะช่วยเหลือตลอด แม้แต่งานบุญประเพณีในหมู่บ้าน แม้ไม่อยู่ก็จะมอบหมายให้เลขาหรือทีมงานช่วยประสานให้ตลอด" (รัฐมนตรี สปป.ลาว, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2562)

"...ปีต่อมาท่านก็ไปช่วยเหลือเรื่องของบุญงานแข่งเรือ เรือของเมืองจอมเพชรเป็นเรือเก่า ซึ่งทุกปีเขาก็จะเอาลงไปแข่ง ซึ่งก็จะได้อันดับที่ 17-18 ตลอดมา แต่ว่าการแข่งเรือถือว่าเป็นประเพณีที่จะต้องเอาเรือลงน้ำ เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคี ภาษาลาวเรียกว่าเป็นฮีตคอง ซึ่งจะต้องมีการเอาเรือลงน้ำต้องมีการเซ่นไหว้บวงสรวง ซึ่งหลังจากที่สร้างโรงเรียนแล้ว

เนี่ย ท่านพินิจก็เอาทีมช่างซ่อมเรือไปช่วยต่อเติมปรับปรุงเรือ แล้วก็ฝึกซ้อมฝีพายของเมืองจอมเพชรให้มีการฝึกซ้อมมากขึ้น ซึ่งทำให้ผลการแข่งขันออกมาได้ที่ 3 ในปีนั้น ซึ่งทำให้ได้รับขันหรือพานที่เป็นรางวัล ทำให้ประชาชนภูมิใจมากและเป็นความสำเร็จที่ได้ทำร่วมกันของท่านพินิจด้วยและของประชาชนชาวเมืองด้วย" (นักธุรกิจไทยใน สปป.ลาว, สัมภาษณ์ 4 กุมภาพันธ์ 2562)

(3) การกระตุ้นทางปัญญา พบว่า นายพินิจ จารุสมบัติ ได้เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาเหล่านั้น เพื่อพัฒนาวิธีการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดแบบสร้างสรรค์ หรือการหาแนวทางใหม่มาใช้ในการแก้ไขปัญหาอย่างมีระบบ สะท้อนผ่านการให้สัมภาษณ์ของนายพินิจ จารุสมบัติ ดังนี้

"อันดับแรกเลย คือ ต้องมีสติก่อนตั้งสติก่อนว่าอันนี้ปัญหานี้มาจากไหนมาจากอะไร ก็ต้องมีการวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ แต่ถ้าเป็นปัญหาของบริษัทก็ต้องมีการประชุมคุยกัน แล้วก็ดูว่าปัญหานี้สาเหตุเกิดจากอะไร เพราะแบบหลักการเดียวกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราต้องรู้ต้นเหตุของปัญหา แล้วเราต้องรู้ต้นเหตุที่แท้จริงว่ามันเป็นอะไร เราถึงจะจัดการได้ ต้องรู้ปัญหาที่แท้จริง หรือหลักวิภาษวิธี..." (พินิจ จารุสมบัติ, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2562)

รวมไปถึงปัญหาที่ท้าทายความสามารถของการทำงานและผู้ร่วมงาน นายพินิจ จารุสมบัติ จะพยายามกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานพยายามปรับตัวให้เท่าทันกับทุกสถานการณ์ ดังการให้สัมภาษณ์ของนักธุรกิจไทยใน สปป.ลาว และรัฐมนตรี สปป.ลาว ในปัจจุบัน ดังนี้

"...สถานการณ์ปัญหาอุปสรรคในเรื่องการบริหารงานที่ลาว คือความไม่แน่นอนของธรรมชาติของงานที่เราทำคือ มันต้องสู้กับธรรมชาติ การที่ต้องรู้ให้ได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ว่ามันมีแร่เท่าไหร่ยังไง มันเป็นอุปสรรคเลยล่ะ เพราะสิ่งที่มันอยู่ใต้ดินการเกิดแร่เป็นยังไง ซึ่งมันต้องใช้พลังใจมากนะ แล้วก็พลังเงิน พลังเงินก็ถือว่าเป็นเป็นอีกเรื่องหนึ่งซึ่งมันต้องมีการเชื่อมั่นว่าโชคมันต้องเป็นของเราเพราะว่าทุกวันนี้ก็ต้องมีการจ่ายเงินเดือนทุกเดือนใน

การสำรวจ อันนี้มันเหมือนกับหนังเรื่องมหาลัยเหมืองแร่มันเป็นปัญหาที่บั่นทอนสำหรับคนที่จ่ายเงินทุกเดือนซึ่งไม่รู้ว่าอนาคตมันคืออะไร” (นักธุรกิจไทยใน สปป.ลาว, สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2562)

“...สิ่งที่ประทับในตัวท่านพินิจที่สุด คือ การปรับตัวได้ในทุกสถานการณ์ เช่น การอยู่ในราชการเป็นอีกแบบหนึ่ง แต่ถ้าลงชุมชน/มหาชนก็มีการแสดงบุคลิกอีกแบบหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของท่านพินิจ หรือกล่าวได้ว่าถ้าท่านใส่เนคไทเป็นอีกแบบหนึ่ง เมื่ออยู่ท่ามกลางมวลชนหรือถ้าแต่งตัวธรรมดาก็อีกแบบหนึ่ง รวมถึงประทับใจในวิธีการพูดการจา แต่ที่สำคัญคือ ความจริงจังจริงใจที่เสมอต้นเสมอปลาย และมีความรักผู้สูงอายุซึ่งเป็นจิตใจที่ประเสริฐ รวมให้ความสำคัญกับวัดวา หรือพระพุทธศาสนา เช่น การช่วยปรับปรุงวัดวาอาราม หรือการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน ซึ่งท่านก็ให้คำมั่นสัญญาโดยตลอด โดยให้คนลาวมาเรียนที่ไทยหรือจีน เพราะท่านเป็นประธานสมาคมความสัมพันธ์ไทย-จีน ซึ่งถือว่ามีความสัมพันธ์ด้านนี้” (รัฐมนตรี สปป.ลาว, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2562)

“เวลาทุกอย่างที่ไม่เป็นดั่งใจ ท่านก็จะบ่นบ้าง แต่ท่านก็มองโลกในแง่ดีตลอด เพื่อรักษา Commitment เพราะว่ามันไม่ใช่แค่ประโยชน์ของเชิงธุรกิจแต่มันเป็นการรักษาพันธสัญญาที่ต้องทำให้มันจบ เราต้องทำตาม MOU ให้มันจบ ถ้าทำตาม Commitment เราก็ต้องคืนโปรเจคไปเป็นการยกเลิกสัญญาไปหรือดึงเวลาไปเรื่อยๆ ไม่ทำตาม Timeline ที่กำหนด ซึ่งกลุ่มอื่นเขาก็มีเป้าหมายว่าจะมีกลุ่มอื่นมาซื้อ เหมือนกับจองที่ไว้ขายหรือปล่อยสัมปทานต่อ รัฐบาลก็ถือว่าเสียผลประโยชน์เพราะว่าแทนที่แหล่งแร่นั้นจะได้รับการพัฒนาโดยคนที่มีความสามารถที่จะทำ ก็ไม่ได้ทำและต้องจองไว้แบบนั้นจนกว่าจะยกเลิกสัญญา แต่ท่านพินิจก็ไม่เคยคิดว่าจะถอนโครงการมีแต่คิดว่าจะหาคนมาร่วมทำให้มันเป็นจริง ซึ่งต่างกันมากกับคนอื่นที่จะทำต่อไป ซึ่งการลงทุนในเชิงธุรกิจก็เป็นเรื่องธรรมดา เพราะว่าถ้าเราเจอแล้วมีคนอื่นมาร่วมทุนก็ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาอยู่แล้ว...” (นักธุรกิจไทยใน สปป.ลาว, สัมภาษณ์ 4 กุมภาพันธ์ 2562)

(4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล พบว่า นายพินิจ จารุสมบัติ ได้เอาใจใส่ ให้คำแนะนำ และให้การสนับสนุนช่วยเหลือผู้ร่วมงาน หรือลูกหลานผู้ร่วมงานให้ก้าวหน้าในด้านการศึกษาหรือการทำงานที่รับผิดชอบอยู่ สะท้อนผ่านการให้สัมภาษณ์จากนักธุรกิจไทยใน สปป.ลาว ข้าราชการบำนาญในไทย และผู้จัดการสวนยางพารา ที่สอดคล้องกัน ดังนี้

“...วิธีการในการสร้างแรงจูงใจหรือการสร้างแรงดันใจให้กับเพื่อนร่วมงานผู้ใต้บังคับบัญชา ท่านจะแบ่งปัน เช่นถ้ามีความสำเร็จอะไรท่านก็จะแบ่งปัน ซึ่งไม่ใช่ระบบแบบเจ้านายลูกน้อง มันเป็นเหมือนของหุ้นส่วนผู้จัดการ เงินก็เอาไปแต่ถ้ามีความสำเร็จก็แบ่งปัน มันก็เป็นแรงจูงใจในการดูแลคนแบบนี้ โดยไม่ได้มองว่าเป็นตัวเองเป็นเถ้าแก่ใหญ่หรือเป็นเจ้านายคนเดียว และใครเดือดร้อนเจ็บป่วยก็จะดูแลอย่างดี แชร์ความสำเร็จกับทุกคนและการดูแลแบบละเอียด ซึ่งใครเจ็บป่วยอะไรยังไงมีการดูแลสารทุกข์สุขดิบของครอบครัวด้วยลูกเด็กเล็กแดง...” (นักธุรกิจไทยใน สปป.ลาว, สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2562)

“...เช่นคนที่อยู่กับแกนะ ลูกหลานแกก็ดูแลให้ทุนไปเรียนเมืองจีนหมดนะ ทั้งคนขับรถมีลูกได้ไปเรียนต่อโทอยู่ที่ประเทศจีน ท่านประสานให้หมด เพราะว่าท่านเป็นที่ปรึกษาที่สถานทูตจีนท่านก็ดูแลให้ ถามว่าสมมุติว่าเราทำงานเป็นคนขับรถแต่ว่าลูกมีโอกาสขนาดนี้จะอยู่ไหมจะไปไหม มันก็ไม่ต้องถามมาก...” (ข้าราชการบำนาญในไทย, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 25622562)

“...ท่านก็จะมีเพื่อนไงมีเพื่อนต่อเพื่อนสมมติว่าพี่ลูกผมอยากไปเรียนขอได้ไหม ก็โทรไปหาคนนู้นคนนี้เขาก็จัดให้มันก็เป็นการเชื่อมโยงเครือข่าย....” (ผู้จัดการสวนยางพารา, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 25622562)

นอกจากนี้ นายพินิจ จารุสมบัติ ยังได้สะท้อนถึงการเอาใจใส่ ให้คำแนะนำและให้การสนับสนุนช่วยเหลือผู้ร่วมงานด้วยความจริงใจและให้โอกาส ซึ่งสอดคล้องกับข้าราชการบำนาญในไทยที่ผันตัวมาเป็นผู้ช่วยส่วนตัวให้นายพินิจ ผ่านการให้สัมภาษณ์ดังนี้

"...ความจริงใจ Open my และความเป็นกันเองอันนี้สำคัญ เพราะผมครองใจลูกน้องทุกคน ไม่ว่าเขาเป็นคนเก็บขยะเก็บอะไรในบ้านผม ผมจับไม้จับมือกอดมันได้ทุกคน ถือว่าทุกคนเท่าเทียมเป็นคนมี เคารพความเป็นมนุษย์ซึ่งความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน แต่ว่าบางแห่งบางครั้งก็ต้องดูคน ไม่ดีอย่างลูกน้องถ้าไม่ดีผมก็ไม่เอา เราก็ต้องตัดออกไปค่าต่อไปถ้าไม่อยู่ในร่องในรอยก็มีครับ ถ้ามีลูกน้องไปเล่นยาบ้าผมก็เอาออกหมด ถือว่าเตือนแล้วอะไรแล้วยังไปเสพไปค้า ก็อยู่กับผมไม่ได้ ก็มีเส้นแบ่ง เราก็ต้องมีความเด็ดขาดไม่อย่างนั้นก็จะควบคุมคนไม่ได้ แต่เราก็ให้โอกาสอยู่ในเบื้องต้นแล้วให้เลิก..." (พินิจ จารุสมบัติ, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 25622562)

"...ท่านก็จะเตือน เหมือนให้ใบเหลือง มีโอกาสในการปรับปรุงตัวเอง ถ้ายังไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก็ให้ใบแดงเลย ที่ผ่านมาก็มี พวกไปเสพยาบ้า..." (ข้าราชการบำนาญในไทย, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2562)

โดยสรุป จะเห็นได้ว่า นายพินิจ จารุสมบัติ มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานและผู้ตาม โดยจะกระทำโดยผ่านพฤติกรรมเฉพาะ 4 ประการ หรือที่เรียกว่า "4I's" ประกอบด้วย คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

2) กลยุทธ์ในการบริหารของนายพินิจ จารุสมบัติ ซึ่งวิเคราะห์ผ่านบริบทความสัมพันธ์ระหว่างไทยและ สปป.ลาว โดยสรุปประกอบด้วย การแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ การให้ก่อนรับ การครองใจคน การแบ่งปันความสำเร็จ การยึดมั่นพันธสัญญา การสร้างมิตรสัมพันธ์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) การแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ โดยอันดับแรกคือ ต้องตั้งสติและพิจารณาว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมีต้นเหตุมาจากอะไร กรณีถ้าเป็นปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานบริษัทก็ต้องมีการประชุมพูดคุยหารือกัน โดยอาศัยหลักการเดียวกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพระพุทธเจ้าในการพิจารณาที่ต้นเหตุแห่งทุกข์หรือเหตุแห่งปัญหา เมื่อทราบถึงต้นเหตุแห่งทุกข์หรือต้นเหตุแห่งปัญหาที่แท้จริงแล้วจึงจะสามารถรับมือหรือจัดการกับปัญหาที่แท้จริงได้ ซึ่งการแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องคิดแบบวิภาษวิธีด้วย หรือกล่าวอย่างง่ายว่าต้องคิดอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงหรือความเป็นจริง ทั้งนี้ การจะเข้าใจพื้นฐานของ

ข้อเท็จจริงหรือความเป็นจริงนี้จะต้องลงพื้นที่ ยกตัวอย่างการแก้ปัญหาเรื่องของดอกเบี้ยนอกระบบ ซึ่งข้อเท็จจริงในหมู่บ้านคือ ดอกเบี้ยร้อยละ 7 บาท หรือ 10 บาท ต่อเดือน โดยไม่นับรวมกลุ่มสวมหมวกกันน็อก ดังนั้น การแก้ไขปัญหานี้ต้องไม่นั่งคิดอยู่ในห้องแอร์ แต่ต้องลงพื้นที่มาดูปัญหาในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล หรืออำเภอ

(2) การให้ก่อนรับ เสมือนการเปิดประตูสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะกรณีที่นายพินิจ จารุสมบัติ ได้บริจาคเงินในการสร้างอาคารเรียนให้กับโรงเรียนมัธยมในแขวงหลวงพระบาง ทั้งที่ยังไม่ได้เริ่มดำเนินการลงทุนหรือได้ผลกำไรแต่อย่างใด ซึ่งสร้างความงงงวยให้กับกลุ่มทุนหรือกลุ่มธุรกิจอื่นๆ ในพื้นที่ รวมถึงบรรดาเจ้าแขวงและข้าราชการ เพราะไม่เคยมีนักธุรกิจหรือกลุ่มทุนใดดำเนินการในลักษณะดังกล่าวมาก่อน นอกจากนี้ นายพินิจ จารุสมบัติ ยังได้ให้การช่วยเหลือในการปรับปรุงซ่อมแซมวัดวาอารามต่าง และที่สำคัญคือ การช่วยปรับปรุงซ่อมแซมเรือและฝึกซ้อมฝีพายเรือของเมืองจอมเพชร แขวงหลวงพระบาง เพื่อลงแข่งขันในประเพณีแข่งเรือประจำปี จนได้รับรางวัลอันดับที่ 3 จากเดิมรั้งอยู่อันดับที่ 17 – 18 ของตารางการแข่ง โดยในประเด็นนี้ ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ทำให้นายพินิจ จารุสมบัติ ได้รับการยกย่อง ความเชื่อถือ ความศรัทธา และความไว้วางใจจากประชาชน นักธุรกิจ และข้าราชการในแขวงหลวงพระบางเป็นอย่างมาก อันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักธุรกิจไทยในมุมมองของ สปป.ลาว อันเป็นการส่งผลดีต่อความราบรื่นในการดำเนินธุรกิจทั้งในแขวงหลวงพระบางและใน สปป.ลาว มาจนถึงปัจจุบัน

(3) การครองใจคน เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของนายพินิจ จารุสมบัติ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลสืบเนื่องอันเกิดจากกลยุทธ์การให้ก่อนรับ รวมถึงการเอื้อเฟื้อต่อผู้ขาดแคลน โดยประเด็นสำคัญต้องพิจารณาวัฒนธรรมทั้งองค์กรและท้องถิ่นเป็นสำคัญ และต้องเปิดใจยอมรับทุกความแตกต่าง โดยเฉพาะผู้ร่วมงานหรือผู้ตาม โดยยึดหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เคารพความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่น การไม่ยึดหรือถือตัวว่าเป็นเจ้านายลูกน้อง การร่วมลงมือปฏิบัติไปพร้อมกันโดยไม่ออก

คำสั่งเพียงอย่างเดียว รวมถึงการสนับสนุนส่งเสริมผู้ร่วมงานและบุตรหลานให้มีความก้าวหน้า เช่น กรณีการมอบทุนการศึกษาและส่งบุตรหลานผู้ร่วมงานให้ได้มีโอกาสไปเรียนต่อในประเทศจีน และการบริจาคเงินในการสร้างอาคารเรียนให้กับโรงเรียนมัธยมในแขวงหลวงพระบาง เป็นต้น

(4) การแบ่งปันความสำเร็จ ถือเป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ในการสร้างแรงจูงใจหรือการสร้างแรงบันดาวใจให้กับผู้ร่วมงานหรือผู้ตาม โดยนายพินิจ จารุสมบัติจะแบ่งปันความสำเร็จที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่ใช่ในระบบแบบเจ้านายกับลูกน้อง หรือเป็นเถ้าแก่ใหญ่เพียงคนเดียว แต่เป็นไปในลักษณะของของหุ้นส่วน โดยเงินเดือนหรือค่าจ้างก็ได้ตามปกติ แต่ถ้ามีความสำเร็จก็แบ่งปัน ยกตัวอย่างเช่น ถ้าใครเดือดร้อนหรือเจ็บป่วย นายพินิจ จารุสมบัติ จะให้การดูแลและช่วยเหลือเป็นอย่างดี ซึ่งการดูแลช่วยเหลือดังกล่าวเป็นแบบละเอียด กล่าวคือ การดูแลสารทุกข์สุขดิบของคนทั้งครอบครัวของผู้ร่วมงานหรือผู้ตาม

(5) การยึดมั่นพันธสัญญา โดยเฉพาะกรณีที่นายพินิจ จารุสมบัติได้ทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ในการสำรวจแร่ในพื้นที่แขวงหลวงพระบาง ซึ่งถือเป็นพันธสัญญาสำคัญที่ต้องยึดมั่นและดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ นายพินิจ จารุสมบัติสะท้อนว่าเดิมทีไม่ได้มีความตั้งในการที่จะไปทำธุรกิจอะไรใน สปป.ลาว เพราะโดยส่วนตัวสนในเรื่องของวัฒนธรรมและความร่วมมือหรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากกว่า แต่ตกกระไดพลอยโจนเพราะเพื่อนนักทุนด้านเหมืองจากประเทศจีนขอให้ช่วยเหลือเกี่ยวกับการที่จะลงทุนการทำเหมืองแร่ใน สปป.ลาว ปรากฏภายหลังว่านักลงทุนกลุ่มดังกล่าวถอนตัวกลับประเทศจีน แต่ในส่วนของนายพินิจ จารุสมบัติ ซึ่งได้ช่วยเจรจาและเดินหน้าการทำงานไปบ้างแล้ว จึงจำเป็นรักษาพันธสัญญากับรัฐบาล สปป.ลาว ในการสำรวจแร่ต่อไป ซึ่งถือเป็นการตัดสินใจที่เด็ดขาดและการรักษาไว้ซึ่งพันธสัญญาที่ได้ตกลงไว้ โดย ณ ปัจจุบันก็อยู่ระหว่างดำเนินการสำรวจแร่และจะสิ้นสุดการดำเนินการอีกประมาณหนึ่งปีถัดจากนี้ กล่าวได้ว่าปัจจุบันคงมีเพียงรายจ่ายและยัง

ไม่เกิดรายได้แต่อย่างใด โดยในมิตินี้ถือเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง (นักธุรกิจ) ไทยและ สปป.ลาว ให้มีความแน่นแฟ้นเพิ่มเติมเสริมจากกลยุทธ์การให้ก่อนรับมากขึ้นเป็นลำดับ

(6) การสร้างมิตรสัมพันธ์ กลยุทธ์นี้ นายพินิจ จารุสมบัติเน้นย้ำว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างมิตรสัมพันธ์มิตรไมตรีระหว่างผู้คนในอินโดจีนด้วยกัน โดยเราก็ต้องเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าเช่นเดียวกับอุดมการณ์ของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เช่นเดียวกับการสำรวจแร่ใน สปป.ลาว ในปัจจุบัน ซึ่งประเด็นหลักคือ การรักษามิตรสัมพันธ์อันดี จึงจำเป็นต้องยึดมั่นในพันธสัญญาที่มีระหว่างกัน ทั้งนี้ การร่วมมือและการสร้างมิตรสัมพันธ์ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค ความยุติธรรม และความเท่าเทียม โดยนายพินิจ จารุสมบัติอาศัยกลยุทธ์นี้เป็นหลักมาโดยตลอด เพราะพิจารณาแล้วว่าการสร้างมิตรหรือไปที่ไหนแล้วมีแต่เพื่อนถือว่ามีกำไรมหาศาล และเพื่อนมิตรยังถือว่าเป็นทรัพย์สินที่มีค่าที่สุดหรือเป็นทรัพย์สินที่มีค่ามหาศาล

โดยสรุปในภาพรวม กลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงของนายพินิจ จารุสมบัติ ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์สำคัญ ได้แก่ การแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ การให้ก่อนรับ การครองใจคน การแบ่งปันความสำเร็จ การยึดมั่นพันธสัญญา และการสร้างมิตรสัมพันธ์ ซึ่งแต่ละกลยุทธ์ต่างเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันในเชิงการส่งเสริมและสนับสนุนระหว่างกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลยุทธ์การให้ก่อนรับ การยึดมั่นในพันธสัญญา และการสร้างมิตรสัมพันธ์ ส่งผลให้นายพินิจ จารุสมบัติ สามารถสร้างความศรัทธาและความเชื่อถือระหว่างไทยกับ สปป.ลาว เป็นอย่างมาก หรืออาจกล่าวได้ว่า นายพินิจ จารุสมบัติ มีกลยุทธ์ครองใจคนของ สปป.ลาว ทั้งในระดับประชาชน โดยเฉพาะที่เมืองจอมเพชรและแขวงหลวงพระบาง และในระดับผู้บริหารประเทศของ สปป.ลาว ยกตัวอย่างรัฐมนตรีของ สปป.ลาว ในปัจจุบัน (ซึ่งตำแหน่งเดิมคือ เจ้าแขวงหลวงพระบาง) อัน

ส่งผลดีต่อความราบรื่นทั้งในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและในแง่ของธุรกิจระหว่างประเทศด้วย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของนายพินิจ จารุสมบัติ เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานและผู้ตาม โดยจะกระทำโดยผ่านพฤติกรรมเฉพาะ 4 ประการ ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบาส (Bernard M. Bass, 1997 อ้างถึงใน ณัฐภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์, ม.ป.ป) ซึ่งต่อยอดจากแนวคิดของเบิร์น โดยอธิบายกระบวนการเปลี่ยนสภาพในองค์การโดยผ่านองค์ประกอบพฤติกรรมเฉพาะดังกล่าวที่ต่างมีความสัมพันธ์กัน (Intercorrelated) ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบาสหรือแม้แต่เบิร์น มีพื้นฐานและให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำในองค์การเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในองค์การเป็นหลัก หากแต่งานวิจัยนี้เป็นกรณีศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและกลยุทธ์ในการบริหารของนายพินิจ จารุสมบัติ ซึ่งอยู่นอกเหนือองค์การหรืออยู่ภายนอกองค์การ นั่นหมายความว่ากระบวนการหรือพฤติกรรมที่สะท้อนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีของเบิร์นและบาสนั้น อาจไม่จำเป็นต้องเป็นผู้บริหารในองค์การเสมอไป

นอกจากนี้ ผลการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “Leadership is action, not position” ซึ่งหมายความว่า ภาวะผู้นำนั้นเป็นเรื่องของการกระทำ ไม่ใช่เป็นเรื่องของตำแหน่ง เนื่องจากบุคคลที่สามารถที่จะเป็นผู้นำได้นั้นจะต้องมีความต้องการที่จะเป็นผู้นำเป็นพื้นฐาน และจะต้องทำให้ผู้อื่นเกิดความเชื่อมั่นหรือศรัทธาพร้อมที่จะเดินตามอย่างมั่นใจ ดังนั้น การเป็นผู้นำจึงต้องเริ่มต้นจากการลงมือกระทำอย่างจริงจริงและเรียนรู้จากกลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงของนายพินิจ จารุสมบัติ ทั้ง 6 กลยุทธ์ ได้แก่ การแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ การให้ก่อนรับ การครองใจคน

การแบ่งปันความสำเร็จ การยึดมั่นพันธสัญญา และการสร้างมิตรสัมพันธ์ มาปรับใช้ในชีวิตการทำงานจริง แล้วภาวะผู้นำจึงจะเกิดขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงตัวเอง ย่อมจะส่งผลให้เกิดภาวะผู้นำในตัวเรา แม้ว่าเราจะไม่มีตำแหน่งอะไรเลยก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและกลยุทธ์ในการบริหารของนายพินิจ จารุสมบัติ สามารถนำไปเป็นข้อคิดและแนวทางในการประยุกต์ใช้ได้จริง ดังนั้น ผู้นำยุคใหม่ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) จึงควรมาประยุกต์ปรับใช้ในชีวิตการทำงานจริง โดยเฉพาะกลยุทธ์การสร้างมิตรสัมพันธ์ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของความร่วมมือของกลุ่มคนหรือระหว่างกลุ่มคนในการปฏิบัติภารกิจร่วมกันภายใต้บริบทความเป็นอาเซียน อันจะเป็นฐานรากของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพหุภาคี เพื่อการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กานต์ บุญศิริ และพจนารถ พรเจริญวิโรจน์. (2557). ภาวะผู้นำกับการเป็นนักบริหารการศึกษามืออาชีพ. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 8**(1), 1-16.

ข้าราชการบำนาญในไทย. (16 กุมภาพันธ์ 2562). **สัมภาษณ์.**

จีรวัฏฐ์ บุญวัฒนาภรณ์. (2557). **ผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการของกองบังคับการปราบปราม กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ชาย โพธิสิตา. (2554). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง.

ณัฐภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์. (ม.ป.ป.). **ภาวะผู้นำทางการบริหารการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

นักธุรกิจไทยใน สปป.ลาว. (8 กุมภาพันธ์ 2562). **สัมภาษณ์.**

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2555). **พินิจ จารุสมบัติ เจ้าพ่อสวนยางปั้น “บึงกาฬ” ขึ้นแท่นเบอร์ 1 อีสาน**. สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2561, จาก https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1352650516.

_____. (2556). **คุยกับ “พินิจ จารุสมบัติ” มองอนาคตยางพาราไทย 2557 ตลาดส่งออกจีน-อินเดียสดใส**. สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2561, จาก http://rubber.oie.go.th/Article.aspx?aid=8590.

ผู้จัดการสวนยางพารา. (16 กุมภาพันธ์ 2562). **สัมภาษณ์.**

พรนพ พุกกะพันธุ์. (2554). **ภาวการณ์เป็นผู้นำและการจูงใจ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์.

พินิจ จารุสมบัติ. (16 กุมภาพันธ์ 2562). **สัมภาษณ์.**

รัฐมนตรี สปป.ลาว. (16 กุมภาพันธ์ 2562). **สัมภาษณ์.**

รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2550). **มนุษยสัมพันธ์ : พฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิสวัส โยธา. (2555, พฤศจิกายน 5). การค้าชายแดน “ผงาด” ตลาดใหญ่อาเซียน. **กรุงเทพธุรกิจ**, 7.

สมบัติ กุสุมาวลี. (2556). **การสำรวจแนวคิดภาวะผู้นำในองค์กรระดับโลก ศึกษาจาก Harvard Business Review 2010-2012**. การประชุมวิชาการระดับชาติ

ในวันคล้ายวันสถาปนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ประจำปี 2556, 721-735.

สุจิต เมืองสุข. (2560). **พินิจ จารุสมบัติ นำร่องแก้ปัญหาราคายาง ใช้เทคโนโลยีขับเคลื่อน สู่ยางพาราบึงกาฬ 4.0**. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2561, จาก https://www.technologychaoban.com/agricultural-technology/article_12487.

สุภางค์ จันทวานิช. (2552). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โสภณ ภูเก้าล้วน. (2555). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง**. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2561, จาก https://www.gotoknow.org/posts/108887.

อรุณรุ่ง เอื้ออารีสุขสกุล และธีระวัฒน์ จันทึก. (2559). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง : เปลี่ยนความท้าทายมุ่งสู่ความสำเร็จขององค์การอย่างยั่งยืน. **Veridian E-Journal, Silpakorn University, 9**(1), 845-860.

Translated Thai References

A Minister of Lao People's Democratic Republic (Lao PDR). (16 February 2019). **Interview.**

A retired state official in Thailand. (16 February 2019). **Interview.**

A rubber tree manager. (16 February 2019.) **Interview.**

A state officail Lao People's Democratic Republic (Lao PDR). (16 February 2019). **Interview.**

A Thai businessman in Lao People's Democratic Republic (Lao PDR). (8 February 2019). **Interview.**

A Thai businessman in Lao People's Democratic Republic (Lao PDR). (4 February 2019). **Interview.**

Aeknarajindawat, N. (n.d.). **Leadership in Developmental Administration.** Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.

Auareesuksakun, A., & Chuntuk, T. (2017). Transformational Leadership: ChangingChallenges to Achieve Organization Sustainability. **Veridian E-Journal, Silpakorn University, 9**(1), 845-860.

Boonsiri, K., & Porncharoenwiroj, P. (2014). Leadership and Professional Education Administrator. **Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University, 8** (1), 1-16.

Boonwattanaporn, J. (2014).**The Achievement in Management of the Crime Suppression and Division, Central Investigation Bureau Royal Thai Police.** Doctor of Philosophy in Public Administration, Graduate College of Management. Sripatum University.

Chongvisal, R. (2007). **Human Relations : Human Behavior in Organizations.** Bangkok: Kasetsart University Press.

Jantawanich, S. (2009). **Qualitative Research Methodology.** Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Jarusombat, P. (16 February 2019.) **Interview.**

Kusumawalee, S. (2013). **Surveying the concept of Leadership in the World Class Organization; a Case Study of Harvard Business Review 2010-2012.** National Conference of NIDA in 2013, 721-735.

Muangsuk, S. (2017). **Pinij Jarusombat initiates problem solving in rubber tree price.** Retrieved April 1, 2018, from https://www.technologychaoban.com/agricultural-technology/article_12487

Pothisita, C. (2011). **Science and Art of Qualitative Research.** Bangkok: Amarin Printing & Publishing Public Company Limited.

Prachachatonline. (2012). **Pinij Jarusombat, rubber tress godfather.** Retrieved May 1, 2018, from https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1352650516.

_____. (2013). **Talk with Pinij Jarusombat about the future of rubber trees.** Retrieved May 1, 2018, from http://rubber.oie.go.th/Article.aspx?aid=8590.

Pukkapan, P. **Leadership and Motivation.** Bangkok: Jamjuree Production.

Pukaoluan, S. (2012). **Transformational Leadership.** Retrieved April 1, 2018, from https://www.gotoknow.org/posts/108887.

Yotha, V. (2012, November 5). Border Trade “rises” in Asean Market. **Bangkokbiznews**, 7.

บทความที่ :
Article : 12

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4

Factors Influencing the Effectiveness of the Public Participation Strategy and the Network of Police Operations in the Provincial Police Region 4

พลกฤต กิติเงิน, จิตติ กิตติเลิศไพศาล*,*
ชาติชัย อุดมกิจมงคล และ ปณิธี การสมดี***

Phonlakrit Kitingoen, Jitti Kittilertpaisan**
*Chardchai Udomkijmongkol** and *Panitee Karnsomdee***

* คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร [Faculty of Management Science,Sakon Nakhon Rajabhat University] ; Coresposding author e-mail: pholakrit.k@gmail.com

** คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติสกลนคร [Faculty of Liberal Arts and Management Science Kasetsart University-Charlemprakiat Sakonnakhon Campus] ; E-mail: famptk@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 354 ราย ซึ่งเป็นหัวหน้าสถานีตำรวจ, เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจ และคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจของสถานีตำรวจ ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าสถานีตำรวจ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ และวัฒนธรรมองค์การ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถทำนายประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ได้ร้อยละ 79.80

คำสำคัญ: ประสิทธิผล; ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม; เครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ

Abstract

The objectives of this research were to investigate Factors Influencing the Effectiveness of the Public Participation Strategy and the Network of Police Operations in the Provincial Police Region 4. The research was a survey method by using a questionnaire tool with 354 samples who were chiefs of the police stations, community police officers, public relations police officers of police stations, and members of committee for investigating and monitoring the police administration of police stations under the Provincial Police Region 4. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis. It was found that strategic leadership of the police station chiefs, public participation, network of police operations, and organizational culture of police stations in the Provincial Police Region 4 had influence on the effectiveness of the public participation strategy and the operation network of police officers in the Provincial Police Region 4 with statistical significance at the .05 level. Strategic leadership, public participation and network of police operations, and organizational culture of police stations in the Provincial Police Region 4 could together predict the effectiveness of the public participation strategy and the network of police operations in the Provincial Police Region 4 at 79.80 percent.

Keywords: Effectiveness; Participation Strategy; Network of Police Operations

บทนำ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้ประชาชน ตลอดจนความมั่นคงของราชอาณาจักร การปฏิบัติงานของตำรวจเดิมเป็นการปฏิบัติงานเชิงตั้งรับ การพัฒนาองค์กรตำรวจจะเป็นลักษณะปิด (Closed System) โดยพยายามให้ตำรวจสามารถทำหน้าที่ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมได้ตามลำพัง โดยไม่จำเป็นต้องร้องขอความร่วมมือจากชุมชนและประชาชน แต่ให้เน้นการใช้ยุทธวิธีตำรวจแบบจารีตประเพณีซึ่งได้แก่ การตรวจท้องที่ การตั้งจุดตรวจ การระดมกำลังออกปราบปรามอาชญากรรม ปรากฏว่าการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมยังไม่เป็นผล อัตราการเกิดอาชญากรรมยังคงเพิ่มสูงขึ้น ประชาชนยังมีความหวาดหวั่นที่จะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม (สุพิศาล ภักดีนฤนาถ และคณะ, 2556: 106) ซึ่งจากสถานการณ์มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคง ปัญหาอาชญากรรมและความไร้ระเบียบต่าง ๆ ทำให้สังคมและประชาชนมีความต้องการและคาดหวังที่จะได้รับการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากรัฐมากขึ้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อม จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคามมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2555-2564 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการองค์กรขับเคลื่อนองค์การไปสู่การเป็นตำรวจมืออาชีพเพื่อความผาสุกของประชาชน ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับขีดความสามารถในการปฏิบัติภารกิจหลักเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาล ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนางานตำรวจให้โปร่งใสมีมาตรฐาน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ และ ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความเข้มแข็งในการบริหาร โดยยุทธศาสตร์ที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ โดยมีเป้าประสงค์ คือ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนเครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและให้บริการมีความเข้มแข็ง 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนเครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและให้บริการมีความพึงพอใจ 3) กฎหมาย กฎ

ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชน และ 4) หน่วยงานและบุคลากรนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเครือข่ายภาครัฐ และภาคเอกชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและให้บริการประชาชน (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2554: 11 - 18)

ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันอาชญากรรม จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เป็นจุดแข็งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีกลไกสำคัญ ได้แก่ มีสถานีตำรวจและกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ประชาชน ชุมชนท้องถิ่นและสถานีตำรวจได้ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการป้องกันอาชญากรรมตลอดจนการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ซึ่งยุทธศาสตร์นี้สอดรับกับหลักการตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 7 พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547 ที่ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ส่งเสริมให้ท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดทางอาญา รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยของประชาชนตามความเหมาะสมและความต้องการของแต่ละพื้นที่ และที่สำคัญอย่างยิ่งยุทธศาสตร์นี้ยังเป็นการปรับกระบวนทัศน์ในการทำงานขององค์กร เพื่อรองรับกระบวนทัศน์ใหม่ในเชิงวิชาการตำรวจเป็นที่ยอมรับจากองค์กรตำรวจทั่วโลกว่าสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงจนเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ จึงเป็นเครื่องมือที่มาช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันอาชญากรรม ให้เกิดความยั่งยืน โดยนำหลักปรัชญาตำรวจผู้รับใช้ชุมชน (Community Policing) มาเป็นแนวทางในการดำเนินการโดยยึดหลักการเป็นหุ้นส่วนการปฏิบัติงานระหว่างตำรวจกับประชาชน ชุมชน ร่วมมือร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันในฐานะเจ้าของพื้นที่ ซึ่งเป็นหลักการทำงานของตำรวจสมัยใหม่ มาใช้ในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ระบบ กระบวนการ ตลอดจนทัศนคติ วิธีคิดของข้าราชการตำรวจ ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนด (สุณีย์ กัลป์ยะจิตร และคณะ. 2559: 10 - 11)

ตำรวจภูธรภาค 4 รับผิดชอบพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประกอบด้วย จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น หนองบัวลำภู อุดรธานี สกลนคร นครพนม เลย ร้อยเอ็ด มหาสารคาม มุกดาหาร หนองคาย และจังหวัดบึงกาฬ รวม 12 จังหวัด มี

สถานีตำรวจในสังกัด 252 แห่ง มีอัตรากำลังพล 24,802 คน แบ่งเป็นสถานีตำรวจรูปแบบที่ 1 จำนวน 5 แห่ง, สถานีตำรวจรูปแบบที่ 2 จำนวน 198 แห่ง, สถานีตำรวจรูปแบบที่ 4 จำนวน 24 แห่ง และสถานีตำรวจรูปแบบที่ 6 จำนวน 25 แห่ง (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2559: 12 - 16) ได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2555-2564 โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ได้ดำเนินการตามแนวทางการปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ โดยจัดชุดปฏิบัติการตำรวจชุมชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจ เข้าปฏิบัติการในพื้นที่เป้าหมายตามแผนปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจทุกแห่ง และนำแนวคิดตำรวจชุมชนหรือตำรวจผู้รับใช้ชุมชน (Community Policing) มาเป็นแนวทางในการดำเนินการ นอกจากนั้นยังได้มีนโยบายให้สถานีตำรวจมอบหมายหน้าที่ให้ข้าราชการตำรวจรับผิดชอบหมู่บ้าน/ชุมชน ในเขตพื้นที่รับผิดชอบเพื่อปฏิบัติภารกิจออกตรวจตรา พบปะเยี่ยมเยียนประชาชนและเฝ้าติดตามสถานการณ์และปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนติดตามข้อมูลหมู่บ้าน/ชุมชน ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน รวมทั้งกวดขันเรื่องอบายมุข ปัญหายาเสพติดและอื่น ๆ สภาพการปฏิบัติที่ผ่านมาบทบาทความร่วมมือระหว่างชุมชนและประชาชนต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันอาชญากรรม นอกจากประชาชนจะมีบทบาทในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนของตนเองแล้ว บทบาทที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่งของประชาชนก็คือ บทบาทในการมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันอาชญากรรม เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งถือเป็นภาระของส่วนรวมโดยตรงมิได้จำกัดเฉพาะชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นความร่วมมือกันทั้งสองฝ่ายในรูปของภาระหน้าที่และความสมัครใจ เนื่องจากเจ้าหน้าตำรวจมีภารหน้าที่หลายด้านทั้งในที่ตั้งและนอกที่ตั้ง ปัญหาด้านกำลังพลยังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ทำให้อัตราส่วนความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถดูแลความสงบเรียบร้อยและออกให้บริการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึงและทันต่อเหตุการณ์ ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการรักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อีกทั้งยังไม่มีการศึกษาประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจในพื้นที่นี้

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4, ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ และวัฒนธรรมองค์การ และศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ซึ่งยังไม่มีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลมาก่อน โดยผลการวิจัยจะทำให้ทราบสภาพข้อเท็จจริงของการนำนโยบายการบริหารการพัฒนาตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ไปปฏิบัติในพื้นที่จริงและจะนำมาซึ่งข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์อันจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประสิทธิผลสู่การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสำรวจและเก็บข้อมูลภาคตัดขวาง มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ประกอบด้วย หัวหน้าสถานีตำรวจ, เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจ และคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจของสถานีตำรวจ ในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 จำนวน 252 แห่ง รวมจำนวนทั้งสิ้น 2,950 คน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคำนวณขนาดจากประชากร โดยสูตรของ Taro Yamane (1973) ได้ 354 คน แบ่งสัดส่วนให้ครอบคลุมทั้ง 3 ภาคส่วน ได้ภาคส่วนละ 118 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา 354 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random

Sampling) แต่ละหน่วยจากประชากรทั้งหมดตามสัดส่วนที่กำหนดตามตัวอย่างในแต่ละจังหวัด

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์การแปลระดับของ Likert scale (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2553: 197) แบ่งออกเป็น 5 ตอน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ 1) การหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) หลังจากนั้นนำมาหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยเลือกข้อที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 ส่วนข้อใดมีค่าน้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยได้ค่า IOC เฉลี่ย 1.00 และ 2) การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาจำนวน 30 ชุด หลังจากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha – Coefficient) ด้วยวิธีการของ Cronbach ทั้งนี้ทำการวิเคราะห์แบบสอบถามด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปโดยได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามภาพรวมทั้งฉบับ เท่ากับ .947

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยสถิติพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน ดังนี้ 1) สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวิเคราะห์ระดับ 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าสถานีตำรวจ 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ 3) วัฒนธรรมองค์การของสถานีตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 และ 4) ประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 และ 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

1. ประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.19) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการปรับตัวขององค์การ (ค่าเฉลี่ย 4.24) รองลงมาคือ ด้านการบรรลุเป้าหมาย (ค่าเฉลี่ย 4.21) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการทรัพยากร (ค่าเฉลี่ย 4.08) รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในภาพรวม และรายด้าน

ประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ		$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1.	การบรรลุเป้าหมาย	4.21	0.54	มาก
2.	การจัดการทรัพยากร	4.08	0.61	มาก
3.	ความผูกพันต่อองค์การ	4.21	0.55	มาก
4.	การปรับตัวขององค์การ	4.24	0.56	มาก
ภาพรวม		4.19	0.50	มาก

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ และวัฒนธรรมองค์การ ได้ผลการวิจัยดังนี้

2.1 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าสถานีตำรวจ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.20) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีภาวะผู้นำอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการกำหนดทิศทางองค์การ (ค่าเฉลี่ย 4.26) รองลงมาคือ ด้านการเชื่อมโยงกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 4.21) ส่วนด้านที่มี

ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนากลยุทธ์ที่มีประสิทธิผล (ค่าเฉลี่ย 4.13) รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ในภาพรวม และรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.	การกำหนดทิศทางองค์การ	4.26	0.52	มาก
2.	การพัฒนากลยุทธ์ที่มีประสิทธิผล	4.13	0.56	มาก
3.	การเชื่อมโยงกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ	4.21	0.55	มาก
4.	การสร้างปัจจัยสนับสนุน การเปลี่ยนแปลง	4.20	0.55	มาก
ภาพรวม		4.20	0.50	มาก

2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย 4.01) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 3.98) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 3.96) รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในภาพรวม และรายด้าน

การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.	การมีส่วนร่วมวางแผน	3.97	0.65	มาก
2.	การมีส่วนร่วมตัดสินใจ	4.01	0.60	มาก
3.	การมีส่วนร่วมปฏิบัติ	3.96	0.65	มาก
4.	การมีส่วนร่วมประเมินผล	3.98	0.67	มาก
ภาพรวม		3.98	0.60	มาก

2.3 วัฒนธรรมองค์การของสถานีตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.19) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านวัฒนธรรมส่วนร่วม (ค่าเฉลี่ย 4.23) รองลงมาคือ ด้านวัฒนธรรมพันธกิจ (ค่าเฉลี่ย 4.23) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านวัฒนธรรมปรับตัว (ค่าเฉลี่ย 4.13) รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การ ในภาพรวม และรายด้าน

วัฒนธรรมองค์การ		$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1.	วัฒนธรรมส่วนร่วม	4.23	0.54	มาก
2.	วัฒนธรรมเอกภาพ	4.19	0.59	มาก
3.	วัฒนธรรมปรับตัว	4.13	0.55	มาก
4.	วัฒนธรรมพันธกิจ	4.23	0.56	มาก
ภาพรวม		4.19	0.52	มาก

3. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าสถานีตำรวจ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ และวัฒนธรรมองค์การของสถานีตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าความสัมพันธ์ (R) เท่ากับ .894 ซึ่งภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (β_1 = .115) การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ (β_2 = .137) และวัฒนธรรมองค์การของสถานีตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 (β_3 = .679) สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ได้ร้อยละ 79.80 ส่วนอีกร้อยละ 20.20 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่น ๆ รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ และวัฒนธรรมองค์การของสถานีตำรวจ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4

ตัวแปร	β	t	Sig
1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์	.115	2.121	.035*
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน	.137	3.404	.001**
3. วัฒนธรรมองค์การ	.679	12.925	.000***
$R = .894$, $R^2 = .799$, $R_{Adj} = .798$, $F = 465.818$ Sig = .000***			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.19) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการปรับตัวขององค์การ รองลงมาคือ ด้านการบรรลุเป้าหมาย ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการทรัพยากร ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานีตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ได้มีการดำเนินการให้ประชาชนในชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับการปฏิบัติงานของสถานีตำรวจในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ในชุมชน นอกจากนั้นสถานีตำรวจทุกสถานี ได้มีการดำเนินงานโดยยึดหลักเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจภาครัฐ การอำนวยความสะดวก และการตอบสนองความต้องการของประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดาบตำรวจจงรัก วัฒนดิเรก (2561 : 102) ที่ศึกษายุทธศาสตร์ในการพัฒนาการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ของกองบังคับการ

ตำรวจนครบาล 3 พบว่า ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ของกองบังคับการตำรวจนครบาล 3 ประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการให้บริการ ด้านบทบาทหน้าที่ ด้านงบประมาณ ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านสมรรถนะ อยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวมและรายด้าน และสอดคล้องกับ เสรี คงยืนยง (2557 : 106) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของตำรวจบ้านในพื้นที่กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 3 พบว่า การปฏิบัติงานของตำรวจบ้านอยู่ในระดับมาก โดยมีระดับการปฏิบัติงานด้านการระดมกำลังรักษาความสงบเรียบร้อยและบริการจราจรในเทศกาลสำคัญ ด้านการรักษาสาธารณะสมบัติของหมู่บ้าน ด้านการรักษาสภาพที่เกิดเหตุในคดีสำคัญ และด้านการแจ้งเบาะแสคนร้ายในคดีอาญาทั่วไปและคดียาเสพติดตามลำดับ

2. จากผลการวิจัย ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าสถานีตำรวจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.20) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีภาวะผู้นำอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการกำหนดทิศทางองค์การ รองลงมาคือ ด้านการเชื่อมโยงกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนากลยุทธ์ที่มีประสิทธิผล ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าหัวหน้าสถานีตำรวจเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี สอดคล้องกับ ภัทรญา อธิภัทรวาทิน (2559 : 95) ที่ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ด้านการควบคุมองค์การให้สมดุลกับการบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ด้านการควบคุมองค์การให้สมดุลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศรา สิทธิแก้ว (2559 : 106) ที่ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 กับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 และ เขต 2 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ทั้งโดยรวมและรายด้าน

2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมตัดสินใจ รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมประเมินผล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมปฏิบัติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนให้ความสำคัญในกิจกรรมที่มีผลต่อชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง มีความสนใจและใส่ใจต่อสภาพปัญหาของชุมชน และเข้าใจในกระบวนการการดำเนินงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ อีกทั้งมีข้อมูลเกี่ยวกับอาชญากรรมในท้องถิ่นที่ตนเองอาศัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ อำนาจ แหวนทองคำ (2558 : 100) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรบางปู จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ในภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ในภาพรวมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิมล นามป้อง กับ วิจิตรา ศรีสอน (2559 : 107) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ของสถานีตำรวจภูธรนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาปัญหาและเสนอความต้องการของชุมชน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการประชุมวางแผน อยู่ในระดับมาก

2.3 จากผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมองค์การของสถานีตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.19) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านวัฒนธรรมส่วนร่วม รองลงมาคือ ด้านวัฒนธรรมพันธกิจ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านวัฒนธรรมปรับตัว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการบริหารงานของสถานีตำรวจเป็นแบบระบบราชการมีสายการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ผู้บริหารระดับสูงจะเป็นผู้กำหนดนโยบายและสั่งการให้บุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนการปฏิบัติ มีการทำงานเป็นทีมและกระจายอำนาจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีสกุล เจริญศรี (2558

: 158) ที่ศึกษาเรื่อง ธรรมาภิบาล วัฒนธรรมองค์การ กับประสิทธิผลองค์การของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ พบว่า ระดับวัฒนธรรมองค์การของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นรุตต์ ทรงฤทธิ์ (2559 : 122) ที่ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของวัฒนธรรมองค์กรและการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของวัฒนธรรมองค์กรและการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมในจังหวัดกำแพงเพชร อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มานิตย์ ปลอดโปร่ง (2554 : 116) ที่ศึกษาการศึกษาวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสถานีตำรวจภูธรบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า วัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสถานีตำรวจภูธรบางสะพาน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก

3. จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าสถานีตำรวจ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ และวัฒนธรรมองค์การของสถานีตำรวจ ในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ และวัฒนธรรมองค์การของสถานีตำรวจ ในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ได้ร้อยละ 79.80 ส่วนอีกร้อยละ 20.20 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่น ๆ สามารถอธิบายได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ และวัฒนธรรมองค์การ จะส่งผลต่อประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 โดยมีความสามารถในการอธิบายและทำนายประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ ในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลาชิต ไชยอนงค์ (2556: 204-220)

ทำการศึกษาเรื่อง ธรรมาภิบาล วัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลองค์การของศาลยุติธรรม : ตัวแบบสมการโครงสร้าง พบว่า ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างปัจจัยด้านธรรมาภิบาลและปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์การในภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีสกุล เจริญศรี (2558: 167,183) ที่ศึกษาเรื่อง ธรรมาภิบาล วัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลองค์การของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ พบว่า ระดับธรรมาภิบาล ระดับวัฒนธรรมองค์การ และระดับประสิทธิผลองค์การของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อยู่ในระดับสูง ปัจจัยด้านธรรมาภิบาล และปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์การ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลองค์การของหน่วยงาน ในสังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ โดยมีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ปัจจัยด้านธรรมาภิบาล และปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์การ สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลองค์การของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติได้ร้อยละ 78.7 โดยมีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

สรุปผล

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าสถานีตำรวจ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ และวัฒนธรรมองค์การของสถานีตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าความสัมพันธ์ (R) เท่ากับ .894 โดยสามารถสร้างสมการในรูปคะแนนดิบ และคะแนนมาตรฐาน ได้ดังต่อไปนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y = .477 + .116(X_1) + .114(X_2) + .660(X_3)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z_Y = .115(Z_1) + .137(Z_2) + .679(Z_3)$$

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าสถานีตำรวจ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ และวัฒนธรรมองค์การของสถานีตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 ดังนั้น สถานีตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4 จึงควรให้ความสำคัญและส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าสถานีตำรวจ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ และวัฒนธรรมองค์การ โดยเน้นพัฒนาด้านวัฒนธรรมการปรับตัวให้มากขึ้นและดำรงอยู่ในระดับที่ดีตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

เกศรา สิทธิแก้ว. (2559). ***ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 กับฟการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 และ เขต 2***. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบันทิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

จงรัก วัฒนดิเรก. (2561). ***ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ของกองบังคับการตำรวจนครบาล 3***. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยปทุมธานี.

นรุตต์ ทรงฤทธิ์. (2559) . ***ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของวัฒนธรรมองค์กรและการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมในจังหวัดกำแพงเพชร***. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาองค์การ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2553). ***สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย***. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.

ภัทรญา อธิภัทรวาทิน. (2559). ***ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ด้านการควบคุมองค์การให้สมดุลกับการบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4***.

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

มานิตย์ ปลอดโปร่ง. (2554). ***การศึกษาวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของสถานีตำรวจภูธรบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์***. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

ลาชิต ไชยอนงค์. (2556). ***ธรรมาภิบาล วัฒนธรรมองค์การ กับ ประสิทธิผลองค์การของศาลยุติธรรม : ตัวแบบสมการโครงสร้าง***. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก.

วิมล นามป้อง กับ วิจิตรา ศรีสอน. (2559). ***การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ของสถานีตำรวจภูธรนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย***. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ศรีสกุล เจริญศรี. (2558). ***ธรรมาภิบาล วัฒนธรรมองค์การ กับประสิทธิผลองค์การของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ***. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2554). ***ยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. พ.ศ.2555 – 2564***. (Online) สืบค้นจาก http://rtpstrategy.police.go.th./web2013, เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2560.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2559). ***รายชื่อสถานีตำรวจ. ฝ่ายวิเคราะห์ตำแหน่ง 2 กองอัตรากำลัง***. สำนักงานกำลังพล. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (Online) สืบค้นจาก www.pdd.police.go.th/index.html, เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2560.

สุณีย์ กัลยะจิตร และคณะ. (2559). ***รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการประเมินผลการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2559***. นครปฐม: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุพิศาล ภักดีนฤนาถ และคณะ. (2556). ***แนวทางการปฏิบัติงานตามหลักการและ***

ทฤษฎีตำรวจสมัยใหม่. นนทบุรี: บริษัทกรินแอปเปิ้ล กราฟฟิคปริ้นติ้ง จำกัด.

เสรี คงยืนยง. (2557). ***ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของตำรวจบ้านในพื้นที่กองบัญชาการ ตำรวจภูธรภาค 3***. วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

อำนาจ แหวนทองคำ. (2558). ***การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรบางปู จังหวัดสมุทรปราการ***. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการสมัยใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

Translated Thai References

Sitthikaew, K. (2016). ***Strategic leadership in the 21st century and internal quality assurance in schools under the Office of Pathum Thani Primary Education Service Areas 1 and 2*** (Unpublished master's thesis). Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Pathumthani, Thailand.

Watthanadirek, J. (2018). ***Strategies for the development of community relations police operations of the Metropolitan Police Division 3*** (Unpublished doctoral dissertation). Pathumthani University, Pathumthani, Thailand.

Song-rit, N. (2016). ***The causal relationship of organizational culture and knowledge management affecting the performance of industrial business in Kamphaeng Phet province*** (Unpublished doctoral dissertation). Chaopraya Univerrsity, Nakhon Sawaaan province, Thailand.

Kijpredaborisut, B. (2010). ***Statistical analysis for research*** (5th Ed.). Bangkok: Ruenkaew Printing.

Athiphatharawathin, P. (2016). ***Strategic leadership in balanced organizational control and conflict management of basic school administrators under the Office of Kanchanaburi Primary Education Service Area 4*** (Unpublished master's thesis). Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Pathumthani, Thailand.

Plodprong, M. (2011). ***The study of organizational culture affecting the new public administration of Bangsaphan Provincial Police Station, Prachuap Khiri Khan province*** (Unpublished master's thesis). Phetchaburi Rajabhat University,Phetchaburi, Thailand.

Chai-anong, L. (2013). ***Good governance, organizational culture and organizational effectiveness of the courts of justice: A structural equation model*** (Unpublished doctoral dissertation). Krirk University. Bangkok, Thailand.

Nampong, W. & Sison, W. (2016). ***The participation of people to involve in activities of the project on community police and public relations of Na Din Dam Police Station, Mueang district, Loei province*** (Unpublished master's thesis). Suan Sunandha University, Bangkok, Thailand.

Charoensri, S. (2015). ***Good governance, organizational culture, and organizational effectiveness of agencies under the Office Attached to the Commissioner General*** (Unpublished doctoral dissertation). Sripatum University, Bangkok, Thailand.

Royal Thai Police Headquarters. (2011). ***Strategies of Royal Thai Police Headquarters, 2012-2021.*** (Online). Retrieved December 20, 2017, from http://rtpstrategy.police.go.th./web2013.

Royal Thai Police Headquarters. (2016). ***Lists of Police Stations. Position***

Analysis Section 2 of Personnel Planning and Design Division, Office of Human Resources. Royal Thai Police Headquarters. (Online). Retrieved December 20, 2017, from www.pdd.police.go.th/index.html.

Kulyajitr, S . et al. (2016). ***Complete report of the project on performance concerning community and public relations for the fiscal year 2016.*** Nakhon Pathom: Faculty of Humanities and Social Sciences. Mahidol University.

Phakdinarunat, S. et al. (2013). ***Guidelines for working according to modern police principles and theories.*** Nonthaburi: Green Apple Graphic Printing Co., Ltd.

Khongyuenyong, S. (2014). ***Factors affecting the performance of the police in the area of the Provincial Police Headquarters Region 3*** (Unpublished master's thesis). Suranaree University of Technology, Nakhon Ratchasima, Thailand.

Waenthongkham, A. (2015). *Public* ***participation in the prevention and suppression of crimes of Bang Pu Provincial Police Station, Samut Prakan province*** (Unpublished master's thesis). Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Bangkok, Thailand.

Yamane, Taro. (1973). ***Statistics: An introductory analysis*** (3rd Ed.). New York: Harper and Row Publication.

บทความที่ : 13
Article :

บ้านดินอีสาน : รูปแบบและการใช้สอย

Isan Adobe House : Model and Utilization

ปัญญา เถาว์ชาลี*, พนัส โพธิบัติ*
และ สิทธิศักดิ์ จำปาแดง*

Panya Thaochalee*, Panut Potibut*
and Sitisuk Jumpadang*

* คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม [Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University] Corresponding author e-mail : panya05718@gmail.com

บทคัดย่อ

เดิมคนอีสานสร้างบ้านด้วยไม้และวัสดุธรรมชาติอื่นๆ ต่อมาทรัพยากรไม้ลดลงและหายากมากขึ้น จึงใช้ดินมาเป็นส่วนประกอบในการสร้างบ้าน บ้านดินมีความแข็งแรงคงทน แต่ไม่ทนน้ำท่วมขัง เจ้าของบ้านสามารถดูแล ซ่อมแซมบ้านได้ง่ายๆ ด้วยตนเอง บ้านดินจึงเหมาะกับวิถีชีวิตคนอีสาน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอมุมมองของการพัฒนารูปแบบบ้านดิน บนฐานภูมิปัญญาอีสาน โดยเก็บรวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดการความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้ของชุมชน จำนวน 9 คน ในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ชัยภูมิและยโสธร ผลการวิจัยพบว่าบ้านดินอีสาน ประยุกต์มาจากบ้านทรงไทยอีสาน ตั้งบนทำเลน้ำไม่ท่วมขัง ประกอบด้วยฐานรากเทคานคอนกรีต เพื่อป้องกันความชื้นจากดิน ตัวบ้านเป็นทรงกลม เน้นพื้นที่ใช้สอยและความแข็งแรง ก่อด้วยอิฐดินดิบตามแนวนอน ทำให้บ้านมีผนังหนาเป็นฉนวน ประกอบด้วย เรือนนอนใหญ่ เกย เรือนไฟ ชานแดด และห้องน้ำ หลังคาทรงสูงช่วยระบายอากาศ และใช้งบประมาณต่ำเพียงหลักหมื่น เป็นบ้านพอเพียง แข็งแรง ทนทาน สร้างและซ่อมแซมได้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาอีสาน; บ้านดินอีสาน; รูปแบบการใช้สอย

Abstract

Originally, Isan people built homes using woods and related natural material. Later natural building materials were decreased and scare. Clay was chosen as new building materials. Adobe houses were strong and long-lasting but not water-resistance. They are also suitable for Isan people's way of life. This article aims to present the perspective of the development adobe house model based on Isan wisdom. The research objective was to develop model of Isan adobe house based on Isan wisdom. The research methodology was used in this study by collecting, analyzing, and synthesizing information from 9 men villagers and key informants in Kalasin, Chaiyaphum, and Yasothon provinces using indepth-interviews and knowledge management. The study found that Isan adobe houses were applied from traditional Thai house, "Baan Song Thai". Each house was built on unflooded land and had a concrete foundation so that moisture was kept away from the house. The house was spherical emphasizing living space and strength. The raw-earthen bricks used were placed horizontally making the walls very thick and insulated. The house consisted of a large bedroom, a ramp, a kitchen, a porch, and a high roof. The roof allowed ventilation. The cost was only the thousand. The house was sufficient, strong, sturdy, and easy to fix.

Keywords : Isan Wisdom; Isan Adobe House; Utilization Model

บทนำ

บ้านเป็นสถานที่บ่งบอกถึงความเป็นอิสรภาพ สิทธิเสรีภาพ และสถานะภาพของมนุษย์บนโลกนี้ แต่การมีบ้านสักหนึ่งหลัง หลายคนต้องหาเงินเกือบตลอดชีวิต กว่าจะได้เป็นเจ้าของบ้าน อดีตมนุษย์มีบ้านได้ด้วยความสามารถของตนและเพื่อนบ้านช่วยกันสร้าง โดยไม่เป็นหนี้สิน แต่ปัจจุบันพบว่ามนุษย์ ไร้ที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554) อาจเกิดจากทรัพยากรป่าไม้ลดลง เทคโนโลยีการก่อสร้างสูงขึ้น คนที่ไม่มีเงินและการศึกษา จึงสร้างบ้านไม่ได้ ความจริงแล้วมนุษย์มีศักยภาพทุกคน และมีบ้านอาศัยได้โดยไม่ยาก หากใส่ใจสิ่งรอบข้างใกล้ตัวนำมาสร้างเป็นบ้านได้โดยเฉพาะดิน (โจน จันได และคณะ, 2555) วิถีดั้งเดิมของชุมชนอีสาน มีมนต์เสน่ห์ที่น่า เป็นสังคมแห่งความสุขของจิตใจ ที่ถือหลักการพึ่งตนเองแบบโคก หนอง นา เกิดการแลกเปลี่ยนหรือซื้อขายกันในสังคมใกล้บ้าน ลดค่าใช้ในการขนส่งสินค้าลง ลดต้นทุนในการผลิต บ้านถูกมองว่า เป็นนัยยะของปัจจัยสี่ ซึ่งบ้านดินยังช่วยแก้ปัญหาของคนที่ไม่มีบ้าน ดังนั้นบ้านดิน จึงเป็นอีกหนทางแห่งความหวังหนึ่งของคนที่ไม่มีบ้าน สิ่งที่บ้านดินแตกต่าง บ้านทั่วไปได้แก่ บ้านดิน ไม่มีระบบโครงสร้าง ใช้ระบบผนังรับแรง คือใช้ผนังดินเป็นตัวรับแรง ซึ่งบ้านทั่วไปใช้ระบบเสารับแรง (สิทธิพงษ์ เพิ่มพิทักษ์, 2555) ซึ่งหากต้องการสร้างบ้านดินให้สูงกว่าหนึ่งชั้น จำเป็นจะต้องมีโครงสร้างคานไม้เข้ามาผสม นอกจากนี้ผนังดินที่หนากว่าบ้านทั่วไป จะเป็นฉนวนป้องกันความร้อน ช่วยปรับอุณหภูมิให้มนุษย์อยู่ได้ อาจสงสัยว่าความคงทนของบ้านที่สร้างด้วยดินนั้น จะมีมากน้อยเท่าไหร่ เมื่อเทียบกับบ้านดินเก่าแก่ที่มณฑลฝูเจี้ยน ประเทศจีน มีบ้านดิน อายุมากกว่า 800 ปี (Mgr Online, 2551) แต่หากตั้งคำถามว่าบ้านดินเหมาะกับชุมชนอีสานอย่างไรนั้น พบว่าวิถีชีวิตของคนในอีสาน เป็นสังคมเครือญาติ หรือสังคมแห่งการพึ่งพามาตั้งแต่อดีต (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544) บ้านดินสร้างได้ง่าย ๆ ด้วยวัสดุในท้องถิ่น แต่ต้องอาศัยใช้แรงงานและความร่วมมือของคนชุมชนมาช่วยกันจึงจะสร้างได้สำเร็จ บ้านดินนำทรัพยากรรอบตัว มาปรับเปลี่ยนให้กลายเป็นที่อยู่อาศัย เน้นใช้วัสดุจากธรรมชาติมากกว่า ร้อยละ 80 บ้านดินแข็งแรง ทนต่อสภาพอากาศ แต่ไม่ทนน้ำกัดเซาะ ราคาเจ้าของบ้านเป็นคนกำหนด ตั้งแต่หลักหมื่นจนถึง

หลักแสน บ้านดินสวยหรู สร้างได้ทุกรูปแบบ ไม่มีรูปแบบ มีอิสระไม่ตายตัว เน้นความเป็นธรรมชาติ สร้างได้เอง ค่าใช้จ่ายไม่สูง พึ่งพาอาศัยแรงงานในพื้นที่ และบ้านดินได้รับการยอมรับมากขึ้น นับตั้งแต่ชาวบ้าน มาถึงคนเมือง และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (จักรสิน น้อยไร่ภูมิ, 2556) การสร้างบ้านดิน ภายใต้จุดเด่นของคนอีสาน นั่นคือ ความร่วมมือของแรงงาน ทรัพยากรที่มีในชุมชม และการพึ่งพาตนเองของคนในสังคม ปัจจุบันบ้านดิน ได้รับความนิยมสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งรูปแบบและการใช้สอยบ้านดิน ได้ถูกดัดแปลงไปตามลักษณะของสิ่งแวดล้อม (พลเดช วรฉัตร, 2554) การออกแบบบ้านดินอีสาน ที่ใช้เป็นที่พักอาศัย ที่เรียกว่า “บ้านแบบพึ่งตนเอง” คือบ้านที่สามารถซ่อมแซมด้วยตนเองได้โดยไม่ยุ่งยาก และตรงตามความต้องการของคนในสังคม (โจน จันได, เดชา ฤทธิ์แดง, อาณัติ หาญชนะ และอิศรา สุคงคารัตนกุล, 2559 : สัมภาษณ์) บนพื้นฐานแนวคิดภูมิปัญญาการสร้างบ้านของชุมชนอีสาน เน้นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายประหยัด จึงนิยมสร้างบ้านดินชั้นเดียว ใช้การก่อสร้างด้วยก้อนอิฐดินดิบ เนื่องจากสะดวกและใช้เวลารวดเร็ว (โจน จันได และคณะ. 2555) แต่ถึงอย่างไรก็ตามบ้านดินยังช่วยแก้ปัญหาคนไม่มีบ้าน เนื่องจากบ้านดินต้นทุนต่ำ ใช้วัสดุพื้นถิ่นมาประกอบการสร้างบ้าน สร้างและซ่อมได้ด้วยตนเอง นอกจากจะได้บ้านแล้ว ยังได้มิตรภาพ สุขภาพ ความภูมิใจ ปลดปล่อยการเป็นทาสของเงินตรา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของครอบครัวอบอุ่นและเกิดสังคมพึ่งตนเองได้อีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนารูปแบบและการใช้สอยบ้านดินประยุกต์บนฐานภูมิปัญญาอีสานตามวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของคนอีสาน

วิธีการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ผู้สร้างและอาศัยบ้านดิน และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้ของชุมชนผู้สร้างและอาศัยบ้านดิน ชุมชนละ 3 คน จำนวน 9 คน

พื้นที่วิจัย ได้แก่ 1) บ้านโนนสะอาด หมู่ 5 ตำบลโนนสะอาด อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) บ้านท่ามะไฟหวาน หมู่ 8 ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก่งค้อ จังหวัดชัยภูมิ และ 3) บ้านศรีฐาน หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 8 ตำบลป่าติ้ว จังหวัดยโสธร

ขั้นตอนการวิจัย การศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) การสำรวจข้อมูลที่ได้มีการศึกษาไว้แล้ว (ข้อมูลทุติยภูมิ) จากหนังสือ ตำราและงานวิจัย 2) การสำรวจข้อมูลปฐมภูมิของปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้ของชุมชนผู้สร้างที่อยู่อาศัยบ้านดิน ได้แก่การจัดการความรู้ด้วยการจัดประชุมและวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกถึงรูปแบบและการใช้สอยบ้านดินอีสานที่สร้างและพักอาศัยได้จริง บนฐานภูมิปัญญาอีสาน

การประมวลผล การวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ ที่ได้จากการจัดการความรู้ และวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก และข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการค้นคว้ามาประมวลผลในเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและนำมาสังเคราะห์เพื่อออกแบบ-สร้างบ้านดินที่เหมาะสมกับประวัติศาสตร์สังคมอีสาน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เนื้อหาและนำมาสังเคราะห์จากผู้มีประสบการณ์การสร้างบ้านดิน พบว่าการสร้างบ้านดินอีสานที่เรียกว่า บ้านดินประยุกต์ นั้นจะออกแบบเป็นบ้านดินทรงเรือนอีสาน เป็นรูปแบบบ้านชั้นเดียวประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๆ 3 ส่วน ได้แก่ ฐานราก ตัวบ้านและหลังคา ซึ่งบ้านดินหลังนี้สร้างแบบอิฐดินดิบและจะออกแบบเพื่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยตามวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของคนอีสานสูงสุด ตรงกับภูมิปัญญาการสร้างบ้านอีสานแบบถาวร ซึ่งเรียกว่า บ้านทรงไทยอีสาน หรือเฮือนอีสาน ได้แก่ เรือนนอนใหญ่ เกย เรือนไฟ ชานแดดและห้องน้ำ/ห้องส้วม และไม่มีส่วนเรือนแฝดและเรือนโข่ง เนื่องจากปัจจุบันเป็นครอบครัวขนาดเล็ก และพื้นที่ก่อสร้างและพื้นใช้สอยจำกัดเหมาะสมกับครอบครัวขนาดเล็ก และที่สำคัญสามารถสร้างด้วยตนเอง ส่วนงบประมาณค่าก่อสร้างนั้นขึ้นอยู่กับค่าวัสดุที่เลือกใช้ และดุลพินิจของผู้สร้างเอง บ้านดินประยุกต์ ได้แก่ ฐานราก ตัวบ้าน และหลังคา มีรายละเอียดดังนี้

ฐานราก หรือ คานบ้าน ทำได้โดยเทคานคอนกรีตยกพื้นสูงตามความเหมาะสม คนอีสานจะเลือกทำเลที่ตั้งบ้านไว้บริเวณพื้นที่สูง เช่นบริเวณที่เป็นโคก โนน

หรือหากไม่แน่ใจ ควรเทคานคอนกรีต ยกสูง เพื่อป้องกันน้ำท่วมเป็นเวลานาน ๆ และป้องกันปลวก หรือแมลงต่าง ๆ นอกจากนี้การเทคานคอนกรีตยังช่วยทำให้พื้นบ้านดินแห้งไม่อับชื้น (สิทธิพงษ์ เพิ่มพิทักษ์, 2555) ดังนั้นบ้านดินประยุกต์ จึงได้ออกแบบเทคานคอนกรีต และวางแต่ละส่วนของเรือนไว้คานเดียวกัน เพื่อป้องกันการคานแยก ป้องกันปลวกหรือสัตว์ที่เป็นพิษเข้าไปในตัวบ้าน นอกจากนี้การสร้างบ้านอีสาน โดยทั่ว ๆ ไปในอดีต เพื่อให้ความเห็นถึงความสำคัญของแต่ละห้อง จะลดระดับของเรือนแต่ละส่วนลง เช่น เรือนนอนใหญ่จะอยู่คนละระดับ กับ เกย หรือ เรือนไฟ ดังนั้นจึงออกแบบยกระดับของพื้นห้อง แต่ละห้องของเรือนต่าง ๆ เป็นระดับขั้นบันได และทำพื้นลาดเอียงในส่วนที่หลังคาคลุมไม่ถึง ซึ่งในประเด็นนี้ จะช่วยเสริมข้อเด่นของบ้านดินได้ดี คือ เมื่อเวลาฝนตกน้ำจะไหลสะดวก ไม่ท่วมขังบริเวณเรือนแต่ละส่วน จะช่วยยืดอายุของบ้านดินประยุกต์ให้นานขึ้น หรือช่วยในการซ่อมแซม บำรุงรักษาได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น หรือทำร่องน้ำไว้รอบนอกบริเวณบ้าน จะช่วยป้องกันมด หรือสัตว์เลื่อยคลานชนิดต่าง ๆ ได้อีกทางหนึ่ง ตัวบ้านดิน เป็นบ้านที่ใช้ผนังรับน้ำหนัก และช่วยปรับสภาพอากาศหรืออุณหภูมิที่รุนแรงให้ลดลง หรือเป็นฉนวนป้องกันความร้อนได้ (ธนา อุทัยภัตราภูร, 2547) ดังนั้นจะต้องวางอิฐดินดิบแบบผนังโค้ง ซึ่งวางตามฐานรากเป็นทรงกลมหรือทรงโดมจะช่วยให้บ้านดินดูเป็นธรรมชาติ แปลกตาและยังช่วยให้ผนังบ้านแข็งแรงมากขึ้น ซึ่งผนังโค้งเช่นนี้จะช่วยทำให้ผนังสามารถติดตั้งอยู่ได้ โดยไม่จำเป็นต้องทำเสาค้ำยัน (ณภัทร ศรีวัฒนประยูร, 2557) จะถือว่ารับน้ำหนักได้ดีกว่าแบบสี่เหลี่ยม หรือจะสร้างฐานรากแบบผสมสานทั้งทรงกลมและเหลี่ยมตามความเหมาะสมกับลักษณะบ้านอีสาน จะเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ ผู้วิจัยได้เลือกบ้านอีสานแบบถาวรมาออกแบบและดัดแปลงเป็นเรือนเครื่องสับหรือไม้กระดาน ใช้เป็นบ้านต้นแบบมาประยุกต์เป็นบ้านดินอีสาน ซึ่งบ้านอีสานจะปลูกบ้าน หรือเฮือน ด้วยการฝังเสา ซึ่งเป็นบ้านที่มีความพอเพียงมาแต่อดีต โดยแบ่งพื้นที่ใช้สอยให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังนี้

เรือนนอนใหญ่ (ภาพที่ 1*❶) รับทิศตะวันออก-ตะวันตก หรือเรือนสามห้อง โดยห้องนอน แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ห้องส้วม หรือห้องลูกสาวใหญ่ จะกั้นห้องสำหรับบ้านดินประยุกต์นั้น เรือนนอน (ภาพที่ 2*❶) สามารถออกแบบจัดสรรแบ่งเป็นแต่ส่วน หรืออาจใช้ดินมาสร้างเป็นเตียงดิน ซึ่งเย็นสบาย ปั้นได้ด้วยมือ ซึ่งดินมีคุณสมบัติช่วยรักษาอาการ ปวดเข่า หรือปวดขา ช่วยให้นอนหลับสนิท และตกแต่งเป็นตู้เก็บเสื้อผ้า โต๊ะแต่งตัว ซึ่งสามารถบิวอินในแต่ละส่วนได้ตั้งแต่เริ่มก่อสร้างบ้านดิน ห้องพ่อ-แม่ อาจกั้นเป็นห้องหรือปล่อยโล่ง โดยครอบครัวคนอีสานส่วนใหญ่ ในอดีตห้องนอนพ่อแม่และลูกชายจะจัดที่นอนแบบชั่วคราว (พับเก็บที่นอนทุกวัน) และห้องเปิงหรือห้องพระ ส่วนมากใช้เป็นห้องนอนของลูกชายใหญ่ มักไม่มีการกั้นห้อง นอกจากนี้ยังจัดสรรบริเวณพื้นที่ดังกล่าวเป็นห้องเอนกประสงค์ เช่นห้องรับแขก ห้องประชุม หรือห้องนอนของแขกผู้มาเยือนได้อีกด้วย *เกย* (ภาพที่ 1*❷) คือ บริเวณชานโล่งที่มีหลังคาคลุม เป็นพื้นที่ลดระดับลงมาจากเรือนนอนใหญ่ มักใช้เป็นที่รับแขกหรือที่รับประทานอาหาร หรืออาจจะใช้เป็นห้องนั่งเล่น ส่วนบ้านดินประยุกต์นั้น เกย (ภาพที่ 2*❷) ใช้เป็นห้องรับแขกเช่นกัน โดยอาจตกแต่งเป็นชุดรับแขกด้วยดิน หรือ

ภาพที่ 1 บ้านอีสานแบบถาวร ประกอบด้วย ❶เรือนนอนใหญ่ ❷เกย ❸เรือนไฟ และ ❹ ชานแดด

ภาพที่ 2 บ้านดินประยุกต์ ประกอบด้วย ❶เรือนนอนใหญ่ ❷เกย ❸เรือนไฟ ❹ ชานแดด ❺ห้องน้ำ

ที่มา : http://student.nu.ac.th

ปล่อยเป็นห้องโล่ง ปูสาดแบบอีสานที่ผ่านมา เพื่อใช้เป็นห้องอาหารหรือห้องนอนของแขกผู้มาเยือนก็ได้ *เรือนไฟ หรือ ห้องครัว* (ภาพที่ 1*❸) มีจั่วโปร่งเพื่อระบายควันไฟตามภูมิปัญญาไทย การมีเตาไฟในบ้าน เขม่าควัน จะช่วยไล่สัตว์จำพวก มด ปลวก และแมลงต่างๆ จากบ้านดินเก่า ที่พบในจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อสร้างบ้านดินเสร็จแล้ว จะมีการรมควันภายในบ้าน เพื่อป้องกันปลวกกัดกินโครงสร้างพื้นไม้ชั้นบนด้วยครัวอีสานอยู่นอกตัวบ้าน เนื่องจากใช้เตาฟืน ควันเข้ามารบกวนในตัวบ้านและรบกวนการสนทนาของแขกผู้มามาเยี่ยม แต่สำหรับบ้านดินประยุกต์นั้น เรือนไฟ (ภาพที่ 2*❸) จะอยู่นอกตัวบ้านเช่นกัน สามารถประยุกต์ โดยก่อเป็นปล่องไฟ เพื่อไม่ให้ควันไฟที่เกิดขึ้นไหลเข้าสู่ตัวบ้าน *ชานแดด* (ภาพที่ 1*❹) เป็นบริเวณนอกชานเชื่อมระหว่างเกยเรือนแฝดกับเรือนไฟ มีบันไดขึ้นด้านหน้าเรือน มี "ฮ้างแอ่งน้ำ" อยู่ตรงขอบของชานแดด ส่วนบ้านดินประยุกต์ จะปล่อยเป็นชานโล่ง (ภาพที่ 2*❹) ไว้รับรองแขกผู้มาเยือนคล้ายกับเกยแต่ใช้รับแขกจำนวนมาก *ส่วนห้องสุขา/ห้องน้ำ* (ภาพที่2*❺) เป็นการประยุกต์เพิ่มเข้ามาตามเหมาะสมเป็นส่วนที่แยกจากตัวบ้าน ในสมัยก่อนถือว่าห้องนี้เป็นห้องปลดทุกข์ และถือว่าเป็นห้องที่น่ารังเกียจ จึงนิยมสร้างไว้หลังบ้าน กลัวกลิ่นไม่พึงประสงค์เข้ามาในบ้าน แต่สำหรับบ้านดินประยุกต์ ห้องอาบน้ำจะเน้นการเพิ่มช่องระบายอากาศและปูกระเบื้องป้องกันความชื้นทำให้อากาศถ่ายเท และไม่ทำลายตัวบ้านถนอมบ้านดินให้นาขึ้น ผสมผสานกับลักษณะการเป็นธรรมชาติได้ยิ่งขึ้น และหลังคาวัสดุที่ใช้มุงหลังคา ความถี่ของการมุงและความลาดชันของหลังคา เป็นสิ่งสำคัญในการยืดอายุการใช้งานของบ้านดิน เพราะช่วยให้การไหลหรือระบายน้ำเป็นไปได้ดี ลดการถูกน้ำฝนชะผนังได้ รวมทั้งเรื่องการรั่วซึมของหลังคา ซึ่งจะเป็นสาเหตุการก่อให้เกิดปัญหาเรื่องปลวกหรือแมลงต่าง ๆ และส่วนในบริเวณบ้าน นิยมปลูกต้นไม้มงคล เพื่อบริโภค เช่น ต้นหมาก ต้นพลู ต้นมะพร้าว ผักสวนครัวไว้รอบ ๆ บริเวณบ้าน (อาณัติ หาญชนะ, 2559 : สัมภาษณ์) เกิดเป็นบ้านดินที่มีรูปแบบบ้านชั้นเดียวและการใช้สอยเป็นที่พักอาศัยตามแนวความคิดของ “โจน จันได” หรือ “โจนบ้านดิน” ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการสร้างบ้านดินจนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งเคยกล่าวไว้ว่า “อยากมีบ้านก็เริ่มต้นสร้างบ้าน ไม่ใช่เริ่มต้นหาเงินมาสร้างบ้าน

สรุปผล

บ้านดินบนฐานภูมิปัญญาอีสานประยุกต์จากบ้านทรงไทยอีสานเน้นสร้างบ้านด้วยดิน เป็นวัสดุหลัก มีรูปแบบเป็นบ้านชั้นเดียว และการใช้สอยเป็นที่พักอาศัย แบ่งเป็นพื้นที่ใช้สอย ที่ประกอบด้วย เรือนนอน เรือนเกย เรือนไฟ ชานแดด และห้องน้ำ ที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของเรือนอีสานไว้คือให้ความสำคัญของเรือนแต่ละส่วนตามวิถีชีวิตของคนอีสานที่ชอบความเรียบง่ายและรวดเร็ว โดยการลงแขกสร้างบ้านดินชั้นเดียวเหมาะกับครอบครัวขนาดเล็ก

อภิปรายผล

การสร้างและอาศัยในบ้านดินถือเป็นแบบอย่างของการดำรงตนอยู่อย่างพอเพียง และพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากบ้านดินเป็นมากกว่าบ้าน นั่นคือบ้านดินเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการฝึกตนเอง ตลอดจนการก่อให้เกิดสิทธิและเสรีภาพทางสังคม โดยเริ่มตั้งแต่การสร้างบ้านและอยู่อาศัยด้วยตนเองและช่วยขัดเกลาจิตใจให้ผู้อยู่อาศัยให้รู้จักคำว่า “พอ” คือสร้างบ้านตามกำลังความสามารถของตนและใช้จ่ายอย่างประหยัดเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญพึ่งช่างน้อยที่สุด ต้นทุนต่ำสร้างบ้านประหยัดสมฐานะ เพียงหลักหมื่น จ่ายเพียงค่าวัสดุที่หาไม่ได้ในท้องถิ่น เป็นบ้านพอเพียง แข็งแรง ทนทาน สามารถสร้างและซ่อมแซมได้ด้วยตนเอง และพึ่งตนเองได้ จึง เกิดความสุขจากความพอเพียงในการใช้ชีวิต เกิดวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและยั่งยืน ซึ่งถือได้ว่าคนกลุ่มนี้เป็นบุคคลที่ได้ตระหนักถึงอนาคตของผืนแผ่นดิน มองถึงประเพณี วิถีวัฒนธรรมที่จะค่อย ๆ สะสมคุณงามความดีจนเป็นปึกแผ่นของวิถีความเป็นอยู่ที่งดงาม เกื้อกูล พึ่งพากับธรรมชาติรอบ ๆ ชุมชน ผูกพันและเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ด้วยความมีน้ำใจอันเป็นลักษณะเด่นของไทอีสาน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2548) และบ้านดินอีสานที่ให้ความสำคัญกับระบบนิเวศ เป็นการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เอกลักษณ์ในท้องถิ่นสังคมอีสาน อาศัยการพึ่งพาอาศัยระหว่างคนกับระบบธรรมชาติบนพื้นฐานของระบบวัฒนธรรมอีสาน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งความสอดคล้องกับหลักนิเวศวัฒธรรม ที่กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐาน

ของระบบนิเวศวัฒนธรรม (อนุกูล ตันสุพล, 2559) เนื่องจากบ้านดินสร้างจากวัสดุที่ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ (จตุพร ตั้งศิริสกุล, 2550) และกลายเป็นดินใหม่อีกครั้งหนึ่งตามอายุขัยบ้านดิน นอกจากนี้บ้านดินก่อจากก้อนอิฐดินดิบถือถือเป็นสถาปัตยกรรมทางเลือกที่มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางมากขึ้น ทั้งในสังคมเมืองและชนบท ซึ่งนับวันจะเพิ่มจำนวนสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในสังคมยุกต์ปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

รูปแบบและการใช้สอยบ้านดินประยุกต์ ซึ่งถูกประยุกต์มาจากบ้านทรงไทยอีสานแบบถาวร เป็นรูปแบบบ้านชั้นเดียว และการใช้สอยเป็นบ้านพักอาศัยสำหรับครอบครัวขนาดเล็ก เป็นตัวอย่างของการออกแบบบ้านดินบนฐานภูมิปัญญาอีสานเพื่อใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจในการสร้างและซ่อมแซมได้ด้วยตนเอง พึ่งช่างให้น้อยที่สุด อยากไรก็ตามสิ่งก่อสร้างด้วยดินไม่มีข้อจำกัดในด้านรูปแบบและการใช้สอยสามารถสนองตอบตามความต้องการและจิตนาการของผู้ใช้สอย เช่นรูปแบบชั้นเดียว ชั้นครึ่ง หรือสองชั้น ส่วนการใช้สอย เช่น บ้านพักอาศัย รีสอร์ท หรือโรงแรม ตั้งแต่ระดับรากหญ้าและธุรกิจส่วนตัว ที่ปรากฏให้เห็นกันทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2554). **ความมั่นคงของมนุษย์ประเทศไทย ปี 2554.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา www.bps.m-society.go.th/uploads/content/download/539681f52ccac.pdf (24 ธันวาคม 2561)

จักรสิน น้อยไร่ภูมิ. (2556). **บ้านดินในรวันดา สร้างง่าย ราคาถูก เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.creativemove.com/architecture/masoro-village-project-rawanda/(22 สิงหาคม 2018).

จตุพร ตั้งศิริสกุล. (2550). **การประยุกต์ใช้วัตถุดิบทางธรรมชาติในการเพิ่มประสิทธิภาพของก้อนอิฐดินดิบเพื่อใช้ในการก่อสร้างบ้านดิน.**

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โจน จันได, แดเนียล ดี ซีราส และสุรัช สะราคา. (2555). **บ้านดินวิธีง่าย ๆ ของคนอยากมีบ้าน.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เกษตรกรรมธรรมชาติ.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2548). **แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม.** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้ง.

ณภัทร ศรีวัฒนประยูร. (2557). **เรื่องน่ารู้ของบ้านดินที่สร้างด้วยอิฐดินดิบ.** สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ธนา อุทัยภัตรากูร. (2548). **จากดินสู่บ้าน สร้างบ้านดิน**. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : เฟื่องฟ้า พริ้นติ้ง.

นิรนาม. (2560). **บ้านดินทรงกลม.** เข้าถึงเมื่อ 25 ตุลาคม 2561. เข้าถึงได้จากhttp://www.monolithic.org/floo/floorplans-pc/io-24/photos.

พลเดช วรฉัตร. (2554). **บ้านดินกับความคิดพอเพียง.** เข้าถึงเมื่อ 25 ตุลาคม 2561. เข้าถึงได้จาก http://www.gotoknow.org/blog/agriculturesopon/44221.

สิทธิพงษ์ เพิ่มพิทักษ์. (2555). **เทคนิควิธีการสร้างบ้านดิน.** วารสารวิชาการศิลปะ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก. 2(2), 93-102.

อนุกูล ตันสุพล. (2559). **นิเวศวิทยาวัฒนธรรม : กุญแจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.** วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. 12(1). 193-221.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). **ภูมิปัญญาอีสาน.** กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนพับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)**.**

Mgr Online. (2551). **บ้านดิน “ถู่โหลว” มรดกจีนมรดกโลก.** เข้าถึงเมื่อ 9 สิงหาคม **2561.** เข้าถึงได้จาก https://mgronline.com/china/detail/951000008

Translated Thai References

Jandai, J., Daniel, D. C. and Surus, S. (2012). **A Simple house for people who want to have a house.** 5th eds. Bangkok : Natural agriculture.

Mgr Online.(2008). Adobe House “Tu Loow” Chinese heritage World heritage. [Online] Source: https://mgronline.com /china/detail/951000008 (9 August 2018)

Ministry of Social Development and Human Security. (2011). human security in Thailand 2011 years. [Online]. Sources: www.bps.m-society.go.th/uploads/content/ download/539681f52ccac.pdf (24 December 2018).

Narsupha, C. (2005). **Economic concept Theoretical proposals in the community context.** 2nd eds. Bangkok : Amarin Printing.

Na Thalang, E. (2001). **Isan Wisdom.** Bankok: Amarin printing & publishing public company limited.

Niranam. (2017). **Round-shaped clay house.** [Online].Sources: http://www.monolithic.org/.../floo.../floorplans-pc/io-24/photos (25 October 2018)

Noiraiphum, C. (2013). Adobe House in Rawanda easy to create, cheap environmentally friendly.[Online].Sources: https://www.creativemove.com/architecture/masoro-village-project-rawanda/ (22 August 2018).

Pempithak, S. (2012). Techniques for building a clay house. Academic Art journal, Phitsanulok, Naresuan University. 2(2), 93-102.

Tansupol, A. (2016). **Cultural Ecology : A Key to Sustainable**

Development. Journal of Humanities and Social sciences Songklanakarin University. 12(1), 193-221.

Thangsirisakul, J. (2007). The use of natural materials for enhancing the performance of adobe brick in earth construction. Master's thesis Fuculty of Architecture and Planning, Thammasat University.

Srisawatprayoon, N. (2014). **Interesting stories of clay houses built with raw clay bricks.** Institute of Research and Development Rajamangala university of technology thanyaburi.

Worachat, P. 2011. **Adobe house with sufficient thought.** [Online].Sources: http://www.gotoknow.org/blog/agriculturesopon/44221 (25 October 2011)

Uthaiphattrakoon, T. (2005). **From the soil to the house, building the soil house.** 4th eds. Bangkok : Fueng Fah Printing.

บทความที่ :
Article : **14**

มาตรการในการคุ้มครองแรงงานผู้สูงอายุ

Measures of Older Employee

กิติมา ติรเศรษฐเสมา*

Kittima Tirasethasema*

* คณะนิติศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ [Faculty of Law, National Institute of Development Administration]; E-mail: tkitima@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองการจ้างงานผู้สูงอายุตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกฎหมายสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นเรื่อง ชั่วโมงทำงาน ประเภทของงาน และการกำหนดอัตราค่าจ้างที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการส่งเสริมและมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองการจ้างงานผู้สูงอายุตามกฎหมายไทยในเรื่อง ชั่วโมงทำงาน ประเภทของงาน และการกำหนดอัตราค่าจ้างที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเสนอแนะแนวทางกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานสูงอายุ ซึ่งเน้นพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 โดยวิเคราะห์ เรียบเรียง และเปรียบเทียบข้อมูลแนวคิด นโยบาย ทฤษฎี มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองการทำงานของผู้สูงอายุจากหนังสือและบทความกฎหมาย รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสารที่เกี่ยวข้องขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization) ประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และประเทศไทย เกี่ยวกับการคุ้มครองการทำงานสำหรับผู้สูงอายุ เรื่อง ชั่วโมงทำงาน ประเภทของงาน และการกำหนดอัตราค่าจ้างที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ บทความนี้ยังได้เสนอแนวทางการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพิ่มความคุ้มครองสำหรับแรงงานสูงอายุไว้โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 เพื่อให้เกิดการบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

คำสำคัญ : มาตรการ; คุ้มครองแรงงาน; แรงงานผู้สูงอายุ

Abstract

This article was written to study and analyze measures of the elderly employment protection by Thai law compared with the United States and Japan laws in terms of working hours, types of work, and the determination of the proper wages. Besides, this article will study and analyze the problems of the promotion and measures of the protection of elderly employment by Thai law in terms of working hours, types of work, and the determination of the proper wages. These studies and analysis will provide the guidelines to determine the measures of the protection of aging workforces by focusing on Labour Protection Act B.E. 2541. This article will analyze, compile, and compare the data, concepts, policies, theories, legal measures of elderly employment protection from books, legal articles, research reports, thesis, Independent Study and other related documents of International Labour Organization in the United States, Japan, and Thailand in terms of elderly employment protection in working hours, types of work, and the determination of proper wages. Also, this article will provide the measures of additional protection for aging workforces specifically in the Labor Protection Act, B.E. 2541 for efficient and fair enforcement.

keyword : Measure; Labour Protection; Older Employee

บทนำ

ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว จากผลการสำรวจประชากรสูงอายุครั้งล่าสุดในปี 2560 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, มปป.) พบว่ามีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 16.8 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี 2558 ที่มีผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 15.6 และปี 2557 ซึ่งมีอัตราร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งหมด มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ประมาณร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมด และคาดการณ์ว่าภายในปี 2583 จะมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเกือบ 1 ใน 3 ของประชากรทั้งประเทศ ขณะที่คนวัยทำงานหรือประชากรวัยแรงงาน อายุ 15-59 ปี เริ่มมีสัดส่วนและจำนวนที่ลดลง ทำให้โครงสร้างของประชากรเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีผลต่อโครงสร้างกำลังแรงงานที่มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จากการสำรวจแรงงานในปี 2560 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) พบว่า มีผู้สูงอายุทำงาน 4.06 ล้านคน จากจำนวนผู้สูงอายุทั้งสิ้น 11.35 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 35.8 หรือมีสัดส่วนของผู้สูงอายุ 1 ใน 3 คน ที่ยังต้องดำรงชีวิตด้วยการทำงานต่อเนื่อง และผู้สูงอายุบางส่วนมีความต้องการทำงานต่อหลังเกษียณ

จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้โครงสร้างของประชากรไทยวัยสูงอายุมีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้น แต่ประชากรวัยทำงานกลับมีสัดส่วนลดลง ส่งผลกระทบต่อการจ้างงานเกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ผลการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ร่วมกับสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (สศอ.) (Econ News, 2015) เมื่อปี 2555 คาดว่าในปี 2565 มีแรงงาน 42.5 ล้านคน แต่ความต้องการมีถึง 48.9 ล้านคน ทำให้ขาดแคลนแรงงานกว่า 6 ล้านคน และการพึ่งพิงแรงงานเพื่อนบ้านมีข้อจำกัด เนื่องจากประเทศเหล่านั้นเข้าสู่สังคมสูงวัยเช่นเดียวกัน และเมื่อถึงปี พ.ศ. 2576 ทุกประเทศในอาเซียนจะเข้าสู่สังคมสูงวัย ซึ่งหมายถึงว่าอนาคตประเทศไทยจะตกอยู่ในสภาวะขาดแคลนแรงงาน

การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ระบบการจ้างงาน ระบบสถาบันครอบครัว ชุมชน และระบบการปกครองส่วนท้องถิ่น จากการศึกษาบัญชีกระแสการโอนประชาชาติ (National Transfer Accounts : NTA) พบว่าการเพิ่มสัดส่วนผู้สูงอายุทำให้ขาดดุลรายได้เพิ่มขึ้น ภาครัฐมีภาระการคลังที่ต้องจ่ายค่าสวัสดิการสังคมเพิ่มขึ้น เช่น ค่าใช้จ่ายการบริการทางสุขภาพ เงินอุดหนุนชราภาพ แต่

คนสูงอายุจำนวนมากยังคงมีความต้องการทำงานต่อไป และมีสุขภาพแข็งแรง ซึ่งเป็นการเพิ่มประชากรทำงานที่กำลังขาดแคลน และลดภาระของสังคมในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ เพราะจากรายงานสำรวจสภาวะการมีงานทำปี พ.ศ. 2558 มีผู้สูงอายุทำงานเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2537 ตลาดแรงงานไทยจำเป็นต้องจ้างผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ซึ่งย่อมจะเกิดปัญหาในการทำงานของผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงวัยอาจมีปัญหาด้านสุขภาพ จึงจำเป็นต้องกำหนดมาตรการสำหรับคุ้มครองการทำงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

แม้ว่ารัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำงานต่อหลังจากเกษียณอายุ แต่ยังไม่กำหนดสิทธิหน้าที่ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างผู้สูงอายุ และไม่มีมาตรการให้ความคุ้มครองการทำงานสำหรับลูกจ้างสูงอายุอย่างเหมาะสม พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 เป็นกฎหมายคุ้มครองแรงงานทั่วไป ไม่ได้บัญญัติคุ้มครองแรงงานผู้สูงอายุไว้เป็นการเฉพาะการศึกษาปัญหา พบว่าผู้สูงอายุในประเทศไทย ทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ปัญหาเรื่องการทำงานหนักลักษณะงานที่ทำไม่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และปัญหาเรื่องค่าจ้างมากที่สุดร้อยละ 55.4 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558) ซึ่งมีความจำเป็นในการกำหนดอัตราค่าจ้างที่เหมาะสมกับจำนวนชั่วโมงที่ผู้สูงอายุทำงาน จึงศึกษามาตรการ 3 เรื่อง 1. เรื่องชั่วโมงทำงาน 2. เรื่องประเภทของงานที่เหมาะสมกับลูกจ้างสูงอายุ และ 3. เรื่องค่าจ้างที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้ความคุ้มครองผู้สูงอายุต่างจากการคุ้มครองแรงงานทั่วไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายคุ้มครองการจ้างงานผู้สูงอายุตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศในเรื่อง ชั่วโมงทำงาน ประเภทของงาน และการกำหนดอัตราค่าจ้างที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการส่งเสริมและมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองการจ้างงานผู้สูงอายุตามกฎหมายไทยในเรื่อง ชั่วโมงทำงาน ประเภทของงาน และการกำหนดอัตราค่าจ้างที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานสูงอายุ

วิธีการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากข้อมูลเอกสารเป็นสำคัญ โดยวิเคราะห์เรียบเรียง และเปรียบเทียบข้อมูลแนวคิด นโยบาย ทฤษฎี มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองการทำงานของผู้สูงอายุจากหนังสือและบทความกฎหมาย รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสารที่เกี่ยวข้องขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization) ประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และประเทศไทย เกี่ยวกับการคุ้มครองการทำงานสำหรับผู้สูงอายุโดยเน้นพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 เรื่อง ชั่วโมงทำงาน ประเภทของงาน และการกำหนดอัตราค่าจ้างที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ โดยพิจารณาวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ข้อมูลจากตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบกฎหมายสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และประเทศไทย เรื่อง ชั่วโมงทำงาน ประเภทของงาน และการกำหนดอัตราค่าจ้างที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังใช้ประสบการณ์โดยตรงของผู้เขียนจากการทำงานด้านคุ้มครองแรงงานไม่น้อยกว่า 20 ปี โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และเรียบเรียงเป็นระบบ ในการนำเสนอแนวทางปรับปรุง เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

ผลการศึกษา

การไม่มีคำนิยามของแรงงานสูงอายุ ทำให้เกิดปัญหาในการตีความเกี่ยวกับแรงงานสูงอายุ จึงจำเป็นต้องกล่าวถึงเรื่องการขาดคำนิยามแรงงานสูงอายุ จากการศึกษาพบว่า องค์การสหประชาชาติ ไม่ได้กำหนดเกณฑ์อายุเริ่มต้นคำว่า “ผู้สูงอายุ”ที่เป็นมาตรฐาน เพียงยอมรับโดยทั่วไปว่าหมายถึงบุคคล หรือกลุ่มประชากรที่มีอายุตามปีปฏิทิน ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นเกณฑ์อายุเริ่มต้นเกณฑ์เดียวกับคำแนะนำขององค์การอนามัยโลกที่ใช้ในการกำหนดช่วงอายุของผู้สูงอายุ และองค์การสหประชาชาติให้นิยามว่า ประเทศใดที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นสัดส่วนเพิ่มเป็นร้อยละ 20 จะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) แต่ประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดความหมายของแรงงานสูงอายุไว้ในกฎหมายว่าด้วยการจ้างงานผู้สูงอายุปี

1971 (Law Concerning Stabilization of Employment of Older Person 1971) ว่า แรงงานผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่อยู่ในวัยกลางคน และผู้ที่มีอายุมากกว่าที่รัฐมนตรีกระทรวงสุขภาพแรงงานและสวัสดิการสังคมกำหนด คือคนที่มีอายุ 55 ปีขึ้นไป และกฎหมายว่าด้วยการเลือกปฏิบัติทางอายุในการจ้างงานของประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติความหมายของแรงงานสูงอายุว่า หมายถึง ลูกจ้างชาย ลูกจ้างหญิง หรือผู้สมัครงานที่มีอายุอย่างน้อย 40 ปี ส่วนประเทศไทยได้กำหนดเรื่องการเกษียณอายุไว้ ซึ่งจะหมายถึง การยุติการทำงานประจำที่ทำปกติ เมื่ออายุครบกำหนดตามเกณฑ์ โดยทั่วไปจะใช้เกณฑ์เกษียณอายุที่ 60 ปี โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานหน่วยงานราชการ ส่วนงานเอกชนจะกำหนดเกษียณอายุต่ำกว่าและกำหนดแตกต่างกัน อีกทั้ง พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 มาตรา 118/1 ได้กำหนดเกษียณอายุไว้ตามที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกัน หรือตามที่นายจ้างกำหนด ซึ่งให้ถือว่าเป็นการเลิกจ้างตามมาตรา 118 วรรคสอง และในวรรคสองกำหนดไว้ว่ากรณีที่ไม่ได้ตกลงหรือกำหนดการเกษียณอายุไว้ หรือตกลงกันไว้เกิน 60 ปี ให้ลูกจ้างที่มีอายุครบ 60 ปีขึ้นไป มีสิทธิแสดงเจตนาเกษียณอายุได้ แสดงให้เห็นสิ่งสำคัญ 2 ประการ ประการแรก เกณฑ์อายุที่จะตัดตอนการทำงานจะจบสิ้นที่ 60 ปี ประการที่สอง คือ หากลูกจ้างมีอายุ 60 ปีขึ้นไป สามารถจะทำงานต่อไปได้ โดยขึ้นอยู่กับข้อบังคับการทำงานของสถานประกอบการกำหนดไว้ ถ้าไม่ได้กำหนดจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ทันที นั่นคือ 60 ปี จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเกณฑ์อายุ 60 ปีหลายประการทั้งในสากลต่างประเทศและประเทศไทย การตัดตอนอายุการทำงานจะจบสิ้นที่ 60 ปี และหลังจากนั้นก็ไม่ได้ตัดสิทธิคนทำงานที่มีอายุเกินกว่า 60 ปีจะทำต่อไป ถ้าเขาเหล่านั้นยังสามารถทำต่อไปได้และสมัครใจที่จะทำ จึงทำให้มีผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีมีความต้องการทำงานต่อจะด้วยวิธีการจ้างต่อเนื่องโดยขยายอายุเกษียณต่อไป หรือตัดตอนเลิกจ้างที่อายุ 60 ปีโดยรับเงินค่าชดเชยเนื่องจากการเลิกจ้างด้วยเหตุเกษียณอายุ แล้วจึงตกลงจ้างงานกันเริ่มต้นเป็นสัญญาจ้างงานใหม่ ตามข้อตกลงสภาพการจ้างและสภาพการทำงานของสัญญาใหม่ ซึ่งจะเป็นผู้ที่มีอายุเกินกว่า 60 ปีขึ้นไป และจัดอยู่ในกลุ่มการทำงานของผู้สูงอายุ

ดังนั้น การกำหนดกฎหมายเพื่อเป็นมาตรการในการให้ความคุ้มครองการทำงานสำหรับผู้สูงอายุของประเทศไทย ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองแรงงานในประเทศ

ไทยฉบับใดที่ให้คำนิยามของแรงงานสูงอายุ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาในการตีความของแรงงานผู้สูงอายุที่กฎหมายมุ่งหมายให้ความคุ้มครองนั้นหมายถึงคนทำงานกลุ่มใด มีอายุตั้งแต่เท่าใดที่ได้รับสิทธิคุ้มครองตามกฎหมาย ดังนั้น ควรกำหนดมาตรการในการให้ความคุ้มครองการทำงานสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้มีการบังคับใช้ด้วยความเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ ให้เกิดความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุที่ยังทำงาน ให้เป็นไปโดยถูกต้องสมบูรณ์ จึงจำเป็นต้องกำหนดคำนิยามแรงงานสูงอายุ ซึ่งหมายถึง ลูกจ้างที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

ชั่วโมงการทำงาน การกำหนดชั่วโมงทำงานมักจะมีความสัมพันธ์กับเวลาพักที่มีในระหว่างเวลาทำงานด้วย ซึ่งองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ได้กำหนดว่า ชั่วโมงการทำงาน หมายถึง เวลาที่บุคคลใช้หมดไปเพื่อการงานของนายจ้าง โดยไม่รวมถึงช่วงเวลาพัก ซึ่งปรากฏในอนุสัญญาฉบับที่ 30 ว่าด้วยชั่วโมงการทำงาน (งานพาณิชย์และงานสำนักงาน) ค.ศ. 1930 เมื่อพิจารณาชั่วโมงทำงานของกฎหมายต่างประเทศ พบว่า องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) มีข้อกำหนดเรื่องชั่วโมงทำงานปรากฏใน อนุสัญญาฉบับที่ 1 ว่าด้วยชั่วโมงการทำงาน (งานอุตสาหกรรม) ค.ศ. 1919 ซึ่งเป็นอนุสัญญาฉบับแรกกำหนดให้สถานประกอบการอุตสาหกรรมต้องกำหนดเวลาทำงานไม่เกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน และไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และอนุสัญญาฉบับที่ 30 ว่าด้วยชั่วโมงการทำงาน (งานพาณิชย์และงานสำนักงาน) ค.ศ. 1930 กำหนดชั่วโมงทำงาน หมายถึง เวลาที่บุคคลใช้หมดไปเพื่อการงานของนายจ้าง โดยไม่รวมถึงช่วงเวลาพัก ซึ่งชั่วโมงทำงานที่อนุสัญญาฉบับนี้ใช้บังคับต้องไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และไม่เกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน

ประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายมาตรฐานแรงงาน 1947 (Labour Standards Law 1947) กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองแรงงานแก่คนทำงานทุกคน ซึ่ง “คนทำงาน” (workers) หมายถึง บุคคลที่ถูกว่าจ้างให้ทำงานในสถานประกอบการหรือสถานที่ดำเนินธุรกิจ และได้รับค่าจ้าง รวมถึงคนทำงานผู้สูงอายุ เนื่องจากไม่มีกฎหมายกำหนดจำนวนชั่วโมงทำงานสำหรับลูกจ้างสูงอายุไว้เป็นการเฉพาะ กฎหมายฉบับนี้กำหนดไม่ให้นายจ้างให้คนทำงานเกินกว่า 8 ชั่วโมง และเมื่อรวมตลอดทั้งสัปดาห์จะต้องไม่เกิน 40 ชั่วโมง โดยลูกจ้างต้องมีชั่วโมงทำงานไม่น้อยกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (ไม่รวมการทำงานล่วงเวลา) และมีกำหนดระยะเวลาจ้างงานไม่น้อยกว่า 31

วันขึ้นไป (เอกสารประกอบการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาอัตราค่าจ้างผู้สูงอายุ กระทรวงแรงงานครั้งที่ 3/2561)

ส่วนสหรัฐอเมริกามีกฎหมาย The Fair Labor Standards Act Of 1938, As Amended ใน section 207 (a) กำหนดให้ชั่วโมงทำงานสูงสุดสำหรับลูกจ้างทุกคนในการทำงานทุกประเภท ไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ถ้านายจ้างให้ลูกจ้างทำงานมากกว่า 40 ชั่วโมง เวลาส่วนที่เกิน 40 ชั่วโมงนั้น นายจ้างต้องจ่ายค่าจ้างในอัตรา 1.5 เท่าของอัตราค่าจ้างปกติที่ลูกจ้างได้รับ

เห็นได้ว่าทั้งประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาได้กำหนดชั่วโมงทำงานสำหรับลูกจ้างทั่วไปไว้เช่นเดียวกันโดยกำหนดให้ทำงานไม่เกินวันละ 8 ชั่วโมง หรือไม่เกินสัปดาห์ละ 40 ชั่วโมง แต่องค์การแรงงานระหว่างประเทศกำหนดให้ทำงานไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และไม่เกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนประเทศไทยได้กำหนดชั่วโมงทำงานสำหรับลูกจ้างที่ทำงานทั่วไปให้ทำงานไม่เกินวันละ 8 ชั่วโมง หรือไม่เกินสัปดาห์ละ 48 ชั่วโมงตามอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ปรากฏในมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ซึ่งกำหนดไว้สำหรับแรงงานในวัยทำงานหนุ่มสาวทั่วไปที่มีสุขภาพร่างกายปกติ แต่ไม่เหมาะสมกับแรงงานสูงอายุ เนื่องจากสภาพร่างกายของคนวัยหนุ่มสาวมีความแตกต่างกับผู้สูงอายุ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น กำหนดชั่วโมงทำงานไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์เท่ากัน ทั้งที่เป็นข้อกำหนดสำหรับคนในวัยทำงานปกติ แสดงว่าทั้ง 2 ประเทศเห็นว่าการทำงานของวัยหนุ่มสาวทั่วไปไม่เกินกว่าสัปดาห์ละ 40 ชั่วโมง ที่ร่างกายคนทั่วไปจะทำงานได้ และผลงานมีคุณภาพดี

จำนวนชั่วโมงทำงานแรงงานสูงอายุขึ้นอยู่กับสภาพร่างกาย ประกอบกับลักษณะของงานที่ทำ การพิจารณาจำนวนชั่วโมงทำงานปกติต่อหนึ่งวัน และต่อสัปดาห์ในมาตรา 23 ที่บังคับใช้กับแรงงานทั่วไปจะเหมาะสมกับลูกจ้างวัยทำงานหนุ่มสาวที่ร่างกายมีความแข็งแรงมากกว่าลูกจ้างสูงอายุ จำนวนชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานสูงอายุจึงต้องกำหนดให้น้อยกว่าวันละ 8 ชั่วโมงและต่ำกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งมีผลดีต่อสุขภาพแรงงานสูงอายุให้สามารถรักษาสภาพร่างกายอยู่ได้ ไม่เสื่อมโทรมเร็วเกินไป

เมื่อพิจารณากลุ่มลูกจ้างหญิง และลูกจ้างเด็ก ซึ่งอ่อนแอทางร่างกาย พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 กำหนดห้ามมิให้ทำงานระหว่างเวลา 24.00 – 06.00 นาฬิกา และห้ามแรงงานหญิงทำงานอันตรายที่กำหนดไว้ในมาตรา 38 และหญิงมีครรภ์ห้ามทำงานระหว่างเวลา 22.00 – 06.00 นาฬิกา ห้ามทำงานล่วงเวลาและทำงานในวันหยุด รวมทั้งงานที่เป็นอันตรายที่กำหนดไว้ในมาตรา 39 และหากเป็นหญิงมีครรภ์จะมีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ และนอกจากนี้ยังให้ความคุ้มครองแก่กลุ่มแรงงานเด็กอีกด้วย โดยห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีทำงานระหว่างเวลา 22.00 – 06.00 นาฬิกา เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน หรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย หรือเด็กนั้นเป็นผู้แสดงภาพยนตร์หรือละคร หรือการแสดงอย่างอื่นที่กำหนดไว้ในมาตรา 47 จึงควรกำหนดจำนวนชั่วโมงทำงานสำหรับลูกจ้างสูงอายุ ให้แตกต่างกับลูกจ้างวัยทำงานร่างกายปกติ ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น กำหนดชั่วโมงทำงานวัยทำงานปกติไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์เท่ากัน แสดงว่าทั้ง 2 ประเทศเห็นว่าการทำงานคนวัยทำงานปกติทั่วไปไม่เกินสัปดาห์ละ 40 ชั่วโมง สามารถทำงานได้และผลการทำงานมีคุณภาพดี แต่ปัจจัยความเสื่อมของร่างกายผู้สูงอายุ และนักวิจัยมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย เมดิคัล เซ็นเตอร์ พบว่า การนั่งทำงานในออฟฟิศเป็นเวลานานส่งผลอันตรายใกล้เคียงกับการสูบบุหรี่ โดยการทำงานหนักและหักโหมเกินไปเพิ่มความเสี่ยงในการเป็นโรคเส้นเลือดอุดตันในสมองถึง 5 เท่า และคนทำงานยุคใหม่จะทำงานได้ดีและมีประสิทธิภาพที่สุดวันละ 4 ชั่วโมง การทำงานนานกว่า 39 ชั่วโมงต่อสัปดาห์มีความเสี่ยงต่อสุขภาพ จากเหตุผลของงานวิจัย จึงต้องพิจารณาลดชั่วโมงทำงานลูกจ้างสูงอายุให้ลดลงวันละ 1 ชั่วโมง เป็นทำงานวันละไม่เกินกว่า 7 ชั่วโมง และทำงานไม่เกินสัปดาห์ละ 5 วัน เมื่อรวมทั้งสิ้นแล้วต้องทำงานไม่เกินกว่าสัปดาห์ละ 35 ชั่วโมง ทั้งนี้ นายจ้างกับลูกจ้างสูงอายุสามารถทำความตกลงจำนวนชั่วโมงทำงานปกติต่อวัน หรือต่อสัปดาห์ รวมกระทั่งถึงเวลาพักที่เหมาะสมสำหรับแต่ละคนได้ โดยข้อตกลงดังกล่าวอาจจะมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับแรงงานสูงอายุ

รูปแบบการทำงาน รูปแบบการทำงานที่เหมาะสมกับสภาวะของแรงงานสูงอายุ คือ ลักษณะการทำงานแบบไม่เต็มเวลา การทำงานแบบชั่วคราว หรือการทำงานแบบเป็นช่วงเวลา ซึ่งจะเรียกว่า การทำงานแบบยืดหยุ่น (flexible working)

ลักษณะการทำงานแบบยืดหยุ่นเป็นรูปแบบการทำงานที่ไม่เคร่งครัด เหมาะสมกับสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ โดยนายจ้างและลูกจ้างสามารถตกลงเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดเงื่อนไขการจ้างงาน ชั่วโมงการทำงาน วันและเวลาทำงานให้เหมาะสมกับสภาพสุขภาพของลูกจ้างสูงอายุแต่ละราย และให้มีความอิสระในการทำงาน ซึ่งความมีอิสระในการทำงานเป็นคุณลักษณะของงานที่เปิดโอกาสในผู้สูงอายุมีอิสระในการจัดการงานที่เขาต้องรับผิดชอบด้วยตัวเองตามทฤษฎีของมอร์กสันและฮัมเฟรย์ และ Ryan & Deci ในการจัดงานให้มีความยืดหยุ่น มีวันและเวลาในการทำงานที่ไม่กำหนดแน่นอนตายตัว สามารถทำงานเป็นบางเวลาได้ สามารถเลือกเวลาในการทำงานได้หรือไม่จำเป็นต้องกำหนดเวลาเริ่มทำงานและเวลาเลิกทำงานในแต่ละวัน โดยเฉพาะการจ้างงานในรูปแบบของการจ้างงานบางช่วงเวลา (Part-Time Work) สามารถนำมาใช้เพื่อเป็นทางเลือกที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ได้รับรองอนุสัญญาและข้อแนะหลายฉบับที่เกี่ยวข้องทางอ้อม ในปี ค.ศ. 1994 (พ.ศ. 2537) ได้รับรองอนุสัญญาฉบับที่ 175 ว่าด้วยงานบางช่วงเวลา ค.ศ. 1994 (C175 Part-Time Work Convention, 1994) เริ่มให้ประเทศสมาชิกให้สัตยาบันตั้งแต่ พ.ศ. 2541 และกำหนดว่า “คนงานบางช่วงเวลา” หมายถึง บุคคลที่มีชั่วโมงทำงานปกติน้อยกว่าจำนวนชั่วโมงทำงานของคนทำงานเต็มเวลาที่เทียบเคียงได้กับคนทำงานเต็มเวลาที่ทำงานประเภทเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน และทำงานในสถานประกอบการเดียวกันหรือสาขา ประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมาย Part-Time work Law งานบางช่วงเวลา (1994) เป็นกฎหมายฉบับที่ 76 เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2536 ให้คนทำงานบางช่วงเวลาได้รับการดูแลเช่นเดียวกับคนทำงานปกติ ให้ส่งเสริมการจ้างงานบางช่วงเวลาสำหรับผู้สูงอายุ โดยนายจ้างควรจัดหางานที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทำงานบางช่วงเวลา และมีเวลาพักผ่อนตามสมควร แต่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายกำหนดเวลาทำงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งนโยบายของรัฐบาลได้ส่งเสริมให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุ

ดังนั้น นายจ้างสามารถตกลงว่าจ้างกับลูกจ้างผู้สูงอายุโดยกำหนดชั่วโมงเวลาทำงานสำหรับผู้สูงอายุแบบยืดหยุ่นได้ สอดคล้องกับอนุสัญญาฉบับที่ 175 ว่าด้วยงานบางช่วงเวลา ค.ศ. 1994 ที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศกำหนด

ลักษณะงานที่เหมาะสม รัฐบาลประเทศญี่ปุ่นส่งเสริมให้มีการจ้างผู้สูงอายุทำงาน ไม่พบการจำกัดลักษณะงานหรือประเภทงานที่ห้ามทำ งานที่ผู้สูงอายุทำ ได้แก่ ผู้ประกอบวิชาชีพและช่างเทคนิคด้านต่างๆ ผู้จัดการและเจ้าหน้าที่อาวุโส และพนักงานให้บริการ ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้แม้แต่ในงานอุตสาหกรรมการผลิต ดังปรากฏข้อมูลของบริษัทคาวาซากิ บริษัทซันโย และบริษัทโตโยต้า ได้กำหนดโครงการจ้างผู้สูงอายุทำงานต่อหลังจากเกษียณอายุ โดยให้ทำงานต่อจนถึงอายุ 63 ปี หรือต่อสัญญาจ้างไปอีก 5 ปี คัดเลือกจากลูกจ้างสูงอายุที่เคยทำงานให้ โดยพิจารณาจากระดับทักษะ และผลการปฏิบัติงาน (skill & work performance) คุณสมบัติ (qualification) และ ทัศนคติในการทำงาน โดยพิจารณารวมไปถึงความสามารถในการทำงานร่วมกับทีมงาน หรือความสามารถในลักษณะงานที่เขาเหล่านั้นเคยทำมาก่อน เห็นได้ว่านายจ้างยังคำนึงถึงทักษะและความสามารถที่ติดตัวแรงงานผู้สูงอายุเหล่านั้นเป็นสำคัญ ทั้งนี้ การจะทำการจ้างต่อไปหรือไม่ ย่อมต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจ หรือความเต็มใจของลูกจ้างสูงอายุ โดยให้ลูกจ้างสามารถเลือกวันและเวลาทำงานใหม่ได้ งานวิจัยของสำนักสถิติแรงงาน กรมแรงงานสหรัฐอเมริกา กล่าวถึงการเลือกอาชีพของแรงงานสูงอายุ ซึ่งเผยแพร่ใน Monthly Labor Review เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2017 พบว่าช่วงอายุ 45 – 65 ปี อาชีพที่ทำมากที่สุด คือ management รองลงมาคือ ทำงานในสำนักงานและสนับสนุนด้านธุรการ ไม่พบการจำกัดประเภทงานที่ห้ามผู้สูงอายุทำ

สำนักงานสถิติแห่งชาติประเทศญี่ปุ่น พบว่า แรงงานอายุ 60 - 64 ปี ประมาณ 5.2 ล้านคน ทำอาชีพเสมียน หรือธุรการมากที่สุด (clerical worker) ร้อยละ 17 รองลงไปทำงานวิชาชีพ เท่ากับงานด้านกระบวนการผลิตในอัตราร้อยละ 13 ส่วนผู้มีอายุ 65 ปีขึ้นไปประมาณ 8 ล้านคน ทำอาชีพให้บริการมากที่สุดร้อยละ 15 รองลงไปคืองานเกษตรกรรมและประมง ร้อยละ 13 ถัดไปคือ งานทำความสะอาด บรรจุภัณฑ์ และงานที่เกี่ยวข้อง (Carrying, cleaning, packaging, and related workers) ร้อยละ 12

รัฐบาลประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นมีนโยบายให้ความสำคัญการส่งเสริมช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุมีงานทำ โดยจัดตั้งหน่วยงานบริการจัดหางานให้ผู้สูงอายุมีงานทำจำนวนมาก ให้เข้าถึงประชาชนสูงอายุอย่างแท้จริง

และมีนโยบายห้ามเลือกปฏิบัติด้านอายุของผู้ที่จะถูกจ้างงานอย่างจริงจัง เป็นกฎหมายบังคับนายจ้างปฏิบัติ ส่งเสริมผู้สูงอายุได้ทำงานตามอัตภาพของตนเอง เป็นนโยบายด้านสังคมและเศรษฐกิจที่ให้ความสนใจ และได้รับการยอมรับจากประชาชน การจ้างผู้สูงอายุต่อเนื่องหลังจากเกษียณอายุ หรือการจ้างงานผู้สูงอายุใหม่หลังเกษียณอายุเป็นไปด้วยความสมัครใจของผู้สูงอายุ นายจ้างพิจารณาจากทักษะการทำงาน ผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา และคุณสมบัติของผู้สูงอายุ

ลักษณะงานที่ผู้สูงอายุทำในประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เป็นงานการค้าและงานบริการมากที่สุด เนื่องจากเป็นงานที่ทำเป็นครั้งคราว สามารถปรับเปลี่ยนเวลาในการทำงานได้ สามารถเลือกเวลาทำงาน และเลือกระยะเวลาทำงานได้

การกำหนดประเภทงานลูกจ้างในประเทศไทย มาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างทำ งานยก แบก หาม หาบ ทูน ลาก หรือเข็นของหนักเกินอัตราน้ำหนักตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งใช้กับลูกจ้างทุกเพศทุกวัยรวมถึงลูกจ้างแรงงานสูงอายุ กฎหมายกำหนดห้ามมิให้ลูกจ้างหญิง หรือลูกจ้างหญิงมีครรภ์ และลูกจ้างเด็กทำงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพร่างกายของลูกจ้าง ซึ่งลูกจ้างผู้สูงอายุก็เป็นลูกจ้างที่มีความอ่อนแอทางสภาพร่างกายเช่นเดียวกับกลุ่มลูกจ้างหญิง ลูกจ้างหญิงมีครรภ์ หรือลูกจ้างเด็ก เนื่องจากโครงสร้างกายภาพของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงจากความเสื่อมของเซลล์และความชราภาพ ทำให้ระบบกล้ามเนื้อ ภูมิคุ้มกัน ระบบนาฬิกาชีวภาพ และความคล่องแคล่วในการเคลื่อนไหวต่ำกว่าคนวัยอื่น ในขณะที่ประสบการณ์และความคิดสูงกว่าคนวัยอื่น จำเป็นต้องพิจารณากำหนดประเภทงานอาจเกิดอันตรายต่อสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุที่มิให้ผู้สูงอายุทำ ซึ่งนอกจากประเภทของงานตามมาตรา 37 แล้ว งานตามมาตรา 38 กำหนดห้ามลูกจ้างหญิงทำงานอันตราย ได้แก่ งานเหมืองแร่หรืองานก่อสร้างที่ต้องทำใต้ดิน ใต้น้ำ ฯลฯ งานตามมาตรา 39 ห้ามลูกจ้างหญิงมีครรภ์ทำงาน งานยก แบก หาม หาบ ทูน ลาก หรือเข็นของหนักเกินสิบห้ากิโลกรัม หรืองานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง งานตามมาตรา 49 กำหนดห้ามลูกจ้างเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปีทำเกี่ยวกับสารเคมีอันตรายตามที่กำหนดในกฎกระทรวง รวมถึงกฎกระทรวงฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2541) กำหนดงานซึ่งห้ามมิให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีทำ ซึ่งเป็นงานที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ลูกจ้างสูงอายุ เนื่องจาก การเคลื่อนไหวความคล่องแคล่วทางร่างกายของผู้สูงอายุลด

น้อยลง และกล้ามเนื้อมีน้อยลง และการทำงานในโรงงานที่มีแสง หรือต้องใช้สายตามาก ทำให้ลูกจ้างทั่วไปและผู้สูงอายุมีปัญหาสายตาเสื่อมเร็ว หรืองานลักษณะเฉพาะซึ่งมีความเสี่ยงอันตราย เหล่านี้ต้องกำหนดเป็นงานห้ามผู้สูงอายุทำ หากให้ทำต้องมีกฎหมายคุ้มครองความปลอดภัยเป็นการเฉพาะ เช่น Mine Safety and Health Act (MSHA) ซึ่งบัญญัติให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้างและคนทำงานในอุตสาหกรรมเหมืองแร่ของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีกฎหมายจำกัดประเภทหรือลักษณะงานที่ผู้สูงอายุทำ นายจ้างและลูกจ้างสูงอายุสามารถทำงานได้ตามข้อตกลงในสัญญา แต่อยู่ภายใต้ความควบคุมของกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน (The Occupational Safety and Health Act) หรือ OSHA ซึ่งให้ความคุ้มครองด้านความปลอดภัยในการทำงานแก่ลูกจ้างทุกประเภทงานทั่วไป

ประเภทงานที่ผู้สูงอายุสามารถทำได้สำหรับประเทศไทย ต้องพิจารณาจากภาวะถดถอยของร่างกายจากความเสื่อมของเซลล์และกล้ามเนื้อในมุมมองเชิงทฤษฎีกายจิตสังคมของธนยศ สุมาลย์โรจน์ ประกอบกับ ทฤษฎีการกำหนดด้วยตัวเอง (Self – determination theory) โดย Ryan & Deci ซึ่งมองว่า มนุษย์ต้องการมีความอิสระในการกำหนดด้วยตนเอง (Need for autonomy) ความต้องการมีความสามารถ (Need for competence) และความต้องการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Need for relatedness) ซึ่งจะส่งเสริมการพัฒนาภาวะทางจิตใจของบุคคลให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม และพัฒนาแรงจูงใจของบุคคล อันจะส่งผลให้บุคคลมีความสุขในการทำงานและการดำเนินชีวิต

จากทฤษฎีดังกล่าวพบว่า ประเภทงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุเป็นงานที่ไม่ใช้แรงกายภาพจากมวลกล้ามเนื้อ ไม่ต้องอาศัยความว่องไวในการเคลื่อนไหวร่างกาย งานไม่เสี่ยงภัย งานให้บริการ และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้อื่น หรืองานหน้าที่ประจำในสำนักงาน ให้เขาริเริ่มกระทำการบางอย่างด้วยตนเอง รู้สึกว่างานสนุก น่าสนใจ มีความหมาย และผูกพันกับงาน และเขามีอิสระในการตัดสินใจเลือกวิธีทำให้งานสำเร็จด้วยตนเอง ซึ่งเป็นงานที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของผู้สูงอายุ

ดังนั้น การพิจารณาลักษณะงานที่เหมาะสมสำหรับแรงงานสูงอายุ ควรคำนึงถึงปัจจัยทางด้านทักษะ (skills) ในการทำงาน และปัจจัยด้านสมรรถนะร่างกาย (physical fitness) ของผู้สูงอายุ งานที่ผู้สูงอายุมีความสนใจ มีประโยชน์ต่อสังคม งานที่ใช้แรงงานน้อย หลีกเลี่ยงงานยกของหนัก แบกหาม ไม่ให้ทำงานที่เสี่ยงอันตราย ควรให้ทำงานที่มีประสบการณ์ สามารถสร้างความคุ้นเคยและความภูมิใจในงานได้ เช่นงานด้านการสอน งานที่มีความยืดหยุ่นของเวลาทำงาน อาจกำหนดประเภทงานสงวนไว้เฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ เช่น งานบริการด้านการแพทย์และสาธารณสุขนอกเวลาราชการ ให้โอกาสผู้สูงอายุสามารถทำงานชั่วคราว การทำงานแบบสัญญาระยะสั้น หรือการจ้างงานใหม่ในฐานะที่ปรึกษา

อัตราค่าจ้างที่เหมาะสมสำหรับแรงงาน องค์การแรงงานระหว่างประเทศกำหนดอนุสัญญาฉบับที่ 100 ว่าด้วยค่าตอบแทนที่เท่าเทียมกันสำหรับคนงานชายและหญิงซึ่งทำงานที่มีค่าเท่ากัน มาตรา 1 ค่าตอบแทน หมายถึงค่าจ้าง เงินเดือน รวมถึงผลประโยชน์อื่น แต่ไม่ได้กำหนดอัตราค่าจ้างสำหรับแรงงานผู้สูงอายุ ในประเทศญี่ปุ่นเดิมอัตราค่าจ้างจะคำนึงถึงความอาวุโส (seniority) ในการทำงาน คิดว่าความสามารถในการทำงาน (ability) มีเพิ่มขึ้นตามความยาวนานในการทำงานที่แห่งนั้น และระดับค่าจ้างจะเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาทำงานที่เพิ่มขึ้น ต่อมาการตัดสินใจเพิ่มค่าจ้างจะพิจารณาจาก ระดับของความรับผิดชอบ (responsibility) หรือหน้าที่ (function) ประกอบการพิจารณางานที่อยู่ในความรับผิดชอบ (carrying out their work) ของคนนั้น รูปแบบนี้เรียกว่า “responsibility-based wage system” หรือ “function-based wage system” การที่อัตราค่าจ้างขึ้นอยู่กับอายุงาน จึงเป็นเหตุผลให้นายจ้างมักไม่จ้างคนสูงอายุทำงานต่อไป หากจะจ้างงานต่อหลังจากอายุเกษียณจะจ้างในราคาที่ลดลงประมาณร้อยละ 30 (สมรักษ์ รักษาทรัพย์, ถวิล นิลใบและนงนุช อินทรวิเศษ, 2551)

การพิจารณาอัตราค่าจ้างที่เหมาะสมสำหรับคนทำงาน ให้เกิดความเป็นธรรมและสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมในขณะนั้น รัฐบาลแต่ละประเทศจำเป็นต้องกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ เพื่อให้เป็นมาตรฐานในการจัดการค่าตอบแทนสำหรับแรงงาน ซึ่งรวมถึงประเทศไทย เรื่องค่าจ้างขั้นต่ำจึงเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวข้องกับค่าจ้างสำหรับแรงงานทุกวัย กฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำของประเทศญี่ปุ่นกำหนดหลักเกณฑ์เรื่อง

ค่าจ้างขั้นต่ำ ให้อำนาจแก่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ดำเนินการกำหนด และประกาศใช้บังคับ ซึ่งกำหนดให้นายจ้างต้องจ่ายค่าจ้างไม่ต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ตามที่กฎหมายกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำของประเทศญี่ปุ่นมี 2 ประเภทคือ 1) ค่าจ้างขั้นต่ำตามเขตท้องที่ (Minimum Wage for Prefectures) โดยท้องที่เมืองใหญ่ย่อมมีค่าครองชีพสูงกว่าท้องที่เมืองเล็ก Tokyo ชั่วโมงละ 739 เยน ในขณะที่อัตราต่ำที่สุดอยู่ที่ Okinawa and Akita ชั่วโมงละ 618 เยน เป็นการสร้างดุลยภาพการมีชีวิตอยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกัน 2) ค่าจ้างขั้นต่ำตามประเภทอุตสาหกรรม (Industrial Minimum Wage) กำหนดจำนวนเงินตามความหนักเบาของอุตสาหกรรม ในปี 2545 มีค่าจ้างขั้นต่ำเฉลี่ยทุกอุตสาหกรรม วันละ 6,571 เยน ค่าจ้างขั้นต่ำสูงสุดคืออุตสาหกรรมผลิตสี ส่วนค่าจ้างรายวันต่ำสุดคือผลิตเครื่องเรือนจากไม้ วันละ 5,085 เยน

ประเทศสหรัฐอเมริกามีกฎหมาย The Fair Labor Standards Act Of 1938, As Amended Section 206 (a) กำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำชั่วโมงละ 7.25 เหรียญดอลลาร์สหรัฐ

ส่วนประเทศไทยมีประกาศคณะกรรมการค่าจ้างเรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ฉบับที่ 9 เป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมีอัตราแตกต่างกันไปตามพื้นที่ที่ลูกจ้างทำงาน ซึ่งคณะกรรมการค่าจ้างเป็นไตรภาคีประกอบด้วยกรรมการ 3 ฝ่าย คือฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายนายจ้าง และฝ่ายลูกจ้าง ฝ่ายละ 5 คน คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่สำคัญคือ กำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำพื้นฐาน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในขณะนั้น สำหรับค่าจ้างเพื่อตอบแทนการทำงานของแรงงานสูงอายุมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องคือ มาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 กำหนดให้คณะกรรมการค่าจ้างทำหน้าที่กำหนดอัตราค่าจ้างสำหรับลูกจ้างสูงอายุ แต่ยังไม่ได้กำหนดอัตราค่าจ้างที่เหมาะสมสำหรับลูกจ้างสูงอายุควรเป็นจำนวนเท่าใด เนื่องจากรูปแบบการทำงานที่เหมาะสมกับแรงงานสูงอายุ เป็นการทำงานไม่เต็มเวลา ทำงานแบบชั่วคราว หรือการทำงานเป็นช่วงเวลา เป็นรูปแบบการทำงานแบบยืดหยุ่น (flexible working) ซึ่งไม่เคร่งครัดและเหมาะสมกับร่างกายผู้สูงอายุ มีความอิสระในการทำงาน มีวันและเวลาทำงานไม่แน่นอนตายตัว หรือแบบจ้างงานบางช่วงเวลา (Part-Time Work) ซึ่งแบบการจ้างงานเหล่านี้หากกำหนดอัตราค่าจ้างเป็นรายวัน และลูกจ้างสูงอายุไม่มาทำงานในบางวัน หรือบางวันทำงานเพียง 1-2 ชั่วโมง แต่รับค่าจ้าง

เท่ากับลูกจ้างที่ทำงานวันละ 7-8 ชั่วโมง ซึ่งไม่เป็นธรรมสำหรับนายจ้างที่ต้องจ่ายค่าจ้างให้ลูกจ้างที่ทำงานไม่ครบจำนวนชั่วโมงในหนึ่งวัน ถ้าจะกำหนดเวลาทำงานแบบยืดหยุ่นสำหรับลูกจ้างสูงอายุอาจจะกำหนดให้ทำงานวันละกี่ชั่วโมงก็ได้ แต่ไม่เกินกว่าวันละ 7 ชั่วโมง ค่าจ้างที่ได้รับควรจะขึ้นอยู่กับจำนวนเวลาที่ทำงานจริง แต่เดิมการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำของกฎหมายไทยไม่ได้กำหนดหน่วยค่าจ้างเป็นรายชั่วโมง ต่างกับประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งกำหนดอัตราค่าจ้างรายชั่วโมงจากรัฐบาลกลาง และแต่ละมลรัฐสามารถกำหนดอัตราค่าจ้างรายชั่วโมงที่เหมาะสมสำหรับลูกจ้างได้เอง ปัจจุบันพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 87 วรรคสาม ให้คณะกรรมการค่าจ้างอาจพิจารณากำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่แตกต่างจากเดิมได้ สำหรับลูกจ้างกลุ่มนั้นหรือประเภทนั้นในกิจการ งาน หรือสาขาอาชีพประเภทใดเพียงใด ในท้องถิ่นใดก็ได้ เพื่อส่งเสริมการจ้างงานและการคุ้มครองแรงงานสำหรับลูกจ้างบางกลุ่มหรือบางประเภท ซึ่งหมายถึง นักเรียน นักศึกษา ผู้พิการ รวมถึงลูกจ้างผู้สูงอายุ ซึ่งค่าจ้างดังกล่าวต้องไม่ต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่คณะกรรมการค่าจ้างกำหนดไว้ ขณะนี้อยู่ระหว่างการประชุมพิจารณากำหนดอัตราค่าจ้างรายชั่วโมงสำหรับลูกจ้างสูงอายุ

ดังนั้น การพิจารณาค่าจ้างสำหรับผู้สูงอายุจึงควรกำหนดด้วยค่ากลางและค่ามัธยฐาน ซึ่งไม่ควรเป็นค่าจ้างสูงสุดของตำแหน่งนั้น เพราะสุขภาพของผู้สูงอายุที่ได้เสื่อมสภาพลงตามอายุที่เพิ่มขึ้นทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง และขณะเดียวกันก็ไม่ควรเป็นค่าจ้างต่ำสุดของตำแหน่งนั้น เพราะผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีประสบการณ ค่าจ้างสำหรับผู้สูงอายุจึงควรต้องบวกค่าประสบการณ์รวมไว้ในค่าจ้าง และควรเป็นค่ากลางที่อยู่ระหว่างค่าจ้างสูงสุดของตำแหน่งนั้น แต่จะเป็นตำแหน่งใดขึ้นอยู่กับตลาดแรงงานของผู้สูงอายุและสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมในขณะนั้น ซึ่งจะกำหนดเป็นรายชั่วโมงก็ได้แต่ต้องมีจำนวนไม่ต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่คณะกรรมการค่าจ้างประกาศกำหนด และในการพิจารณาดังกล่าวควรคำนึงถึงจำนวนเวลาที่ทำงานประกอบกับประเภทของงานที่ทำ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษามาตรการและบทกฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานผู้สูงอายุ เห็นว่า ยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองการทำงานสำหรับลูกจ้างสูงอายุ ในเรื่องชั่วโมงทำงาน ประเภทงาน และค่าจ้าง ผู้เขียนเห็นว่าสมควรเพิ่มเติมกฎหมายและกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพิ่มเติม โดยการเพิ่มคำจำกัดความของลูกจ้างสูงอายุ และเพิ่มความคุ้มครองสำหรับแรงงานสูงอายุไว้โดยเฉพาะอยู่ในหมวดที่ 4/1 การใช้แรงงานสูงอายุ ในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ดังนี้

1. ปัญหาการกำหนดคำจำกัดความของแรงงานสูงอายุ สำหรับประเทศไทยยังไม่ปรากฏการให้นิยามคำว่า แรงงานสูงอายุ ไว้ในกฎหมายฉบับใด แต่พบการให้ความหมายของผู้สูงอายุ ซึ่งใช้เกณฑ์อายุที่ 60 ปีเป็นการกำหนดความเป็นผู้สูงอายุ พบได้จากสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ให้ความหมายของผู้สูงอายุ และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดยเฉพาะงานราชการที่กำหนดเกณฑ์เกษียณอายุไว้ให้ข้าราชการทำงานถึงอายุ 60 ปีบริบูรณ์ และประกอบกับพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 มาตรา 118/1 วรรคสอง กำหนดให้ลูกจ้างที่มีอายุครบ 60 ปีขึ้นไป มีสิทธิแสดงเจตนาเกษียณอายุต่อนายจ้างได้ แสดงให้เห็นว่า ในสังคมไทยทั่วไปกำหนดให้ผู้ที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปเป็นบุคคลสูงอายุ และมีค่านิยมให้ชีวิตการทำงานต้องจบสิ้นลงเมื่อถึงอายุดังกล่าว เมื่อนำความหมายของ “ผู้สูงอายุ” ในสังคมไทยมาพิจารณาประกอบกับความหมายของคำว่า “แรงงาน” ซึ่งหมายถึง คนงาน ผู้ใช้แรงงานในการทำงาน ประชากรวัยทำงาน ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2534 แล้ว สามารถกำหนดนิยามได้ว่า บุคคลที่ทำงานซึ่งมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็น “แรงงานสูงอายุ” ซึ่งควรเพิ่มคำจำกัดความของแรงงานสูงอายุในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 เพิ่มเติมว่า ลูกจ้างสูงอายุ หมายความว่า ผู้ซึ่งมีอายุ 60 ปีขึ้นไป และตกลงทำงานให้นายจ้างโดยรับค่าจ้างไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร

2. ปัญหาเรื่องชั่วโมงทำงาน ในการกำหนดชั่วโมงทำงานสำหรับผู้สูงอายุ ผู้เขียนเห็นว่า การกำหนดชั่วโมงทำงานที่ตายตัว ไม่ยืดหยุ่นจะไม่มีความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ ควรกำหนดชั่วโมงทำงานสำหรับ

ผู้สูงอายุในลักษณะที่ไม่บีบบังคับต่อสุขภาพของผู้สูงอายุจนเกินไป ควรกำหนดเป็นมาตรการทางกฎหมาย ดังนี้

มาตรา 52/1 นายจ้างให้ลูกจ้างสูงอายุทำงานได้วันละไม่เกินกว่า 7 ชั่วโมง เมื่อรวมทั้งสิ้นแล้วต้องทำงานไม่เกินกว่าสัปดาห์ละ 35 ชั่วโมง หรือนายจ้างกับลูกจ้างสูงอายุสามารถกำหนดจำนวนชั่วโมงทำงาน และเวลาทำงานได้ตามที่ตกลงกันในลักษณะไม่ตายตัว และมีความยืดหยุ่นได้เท่าที่ไม่มีผลกระทบต่อสุขภาพของลูกจ้างภายใต้เกณฑ์มาตรฐานชั่วโมงทำงานสำหรับผู้สูงอายุไม่เกินสัปดาห์ละ 35 ชั่วโมง และแรงงานสูงอายุมีเวลาพักในระหว่างวัน หลังจากที่ทำงานมาแล้วไม่เกิน 4 ชั่วโมงติดต่อกัน นายจ้างต้องจัดให้พักไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมง

3. ปัญหาเรื่องประเภทงาน จากการทำงานของลูกจ้างสูงอายุควรได้รับการจ้างงานที่เหมาะสมกับสภาพของลูกจ้างสูงอายุ การกำหนดประเภทงาน และเงื่อนไขการทำงานที่ยืดหยุ่นสำหรับลูกจ้างสูงอายุ ดังนี้

มาตรา 52/2 ลูกจ้างสูงอายุอาจทำหนังสือร้องขอต่อนายจ้าง เพื่อทำข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการทำงาน เปลี่ยนรูปแบบการทำงาน โดยอาจกำหนดลักษณะงาน เวลาทำงานให้เหมาะสมกับลูกจ้าง

มาตรา 52/3 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างสูงอายุทำงานตามมาตรา 37 งานตามมาตรา 38 งานตามมาตรา 39 และงานประเภทที่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพ หรืองานประเภทที่มีความเสี่ยงอันตราย

มาตรา 52/4 ลูกจ้างเกษียณอายุที่ประสงค์จะทำงานต่อไปกับนายจ้างเดิมหลังจากเกษียณอายุ อาจร้องขอต่อนายจ้างเพื่อทำงานต่อไป โดยนายจ้างอาจกำหนดมาตรฐานด้านความสามารถและสมรรถภาพในการทำงานเพื่อทดสอบสำหรับลูกจ้างสูงอายุ

การร้องขอทำงานต่อ ลูกจ้างต้องทำเป็นหนังสือก่อนถึงกำหนดเกษียณอายุไม่น้อยกว่า 30 วัน

4. ปัญหาเรื่องค่าจ้าง การกำหนดค่าจ้างที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุควรกำหนดด้วยค่ากลางและค่ามัธยฐาน ซึ่งไม่ใช่ค่าสูงสุดของตำแหน่ง และไม่เป็นค่าจ้างต่ำสุดของตำแหน่งนั้น ค่าจ้างสำหรับผู้สูงอายุต้องบวกค่าประสบการณ์รวมไว้ในค่าจ้างควรเป็นค่ากลางระหว่างค่าจ้างสูงสุดของตำแหน่งนั้น แต่จะเป็นตำแหน่งใดขึ้นอยู่กับ

ตลาดแรงงานของผู้สูงอายุและสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมในขณะนั้น ในการพิจารณาควรคำนึงถึงจำนวนเวลาที่ทำงานประกอบกับประเภทของงานที่ทำ จึงควรมีมาตรการกำหนดอัตราค่าจ้างที่เหมาะสมสำหรับลูกจ้างสูงอายุ อาจจะกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำเป็นรายชั่วโมงโดยคณะกรรมการค่าจ้างขั้นต่ำตามมาตรา 90 ที่อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 87 วรรคสาม ออกเป็นประกาศกระทรวงแรงงานเรื่องกำหนดค่าจ้างสำหรับลูกจ้างสูงอายุ

5. หน่วยงานที่รับผิดชอบ ในสังคมไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้การรองรับด้านสวัสดิการและประโยชน์อื่นที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ ในส่วนการกำหนดข้อกฎหมายที่มีความเหมาะสมและจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุนั้น หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงานได้ดำเนินการพิจารณากำหนด และให้มีผลการบังคับใช้ตามนโยบายของรัฐบาล แต่พบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผู้สูงอายุมีหลายหน่วยงาน เช่นกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กรมกิจการผู้สูงอายุ ซึ่งแต่ละหน่วยงานไม่มีอำนาจในการดำเนินการเรื่องของผู้สูงอายุให้เบ็ดเสร็จเพียงหน่วยงานเดียว การจะให้หน่วยงานดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับผู้สูงอายุจะเกิดความไม่สะดวกรวดเร็วในการประสานงานติดต่อ และทำให้ผลของงานนั้นล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยความรวดเร็ว เห็นควรกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะทำนองเดียวกับประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่ผู้สูงอายุ ให้คำแนะนำบริการจัดหางานที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงอายุที่ต้องการทำงาน รวมถึงกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมสวัสดิการที่เป็นประโยชน์ และส่งเสริมศักยภาพในการทำงานสำหรับผู้สูงอายุ ให้การตอบปัญหาฟื้นฟูสุขภาพกาย และสุขภาพจิตแก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยไม่รู้สึกเป็นภาระของสังคม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงแรงงาน. (2561). **เอกสารประกอบการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาอัตราค่าจ้างผู้สูงอายุ ครั้งที่ 3/2561**, (เอกสารอัดสำเนา).

ชลัยพร อมรวัฒนา และคณะ. (2551). **รายงานโครงการศึกษาวิจัยแนวทางและมาตรการส่งเสริมการมีงานทำในผู้สูงอายุ.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมรักษ์ รักษาทรัพย์, กาญจนี กังวานพรศิริและนงนุช อินทรวิเศษ (2553). **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาอาชีพและโอกาสที่จะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมสอดคล้องกับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). **สรุปผลที่สำคัญการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2560,** (ออนไลน์) สืบค้นจาก http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านสังคม/สาขาแรงงาน/การทำงานของผู้สูงอายุ/การทำงานประชากรสูงอายุในประเทศไทย_2560.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). **สรุปผลที่สำคัญการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

Econ News. (2558). “การทำงานของผู้สูงอายุความจำเป็นที่ต้องผลักดัน”(ออนไลน์), สืบค้นจาก www.econnews.co.th/การทำงานของผู้สูงอายุ/(25 กุมภาพันธ์ 2558)

The Japan Institute for Labour Policy and Training. (2016). **Labor Situation in Japan and Its Analysis: General Overview 2015/2016**. Tokyo: The Japan Institute for Labour Policy and Training.

Translated Thai References

Amornwattana, C. et al. (2008). **the Report of the guideline and working promotion measures for aging people**. Bangkok: Chulalongkorn University,

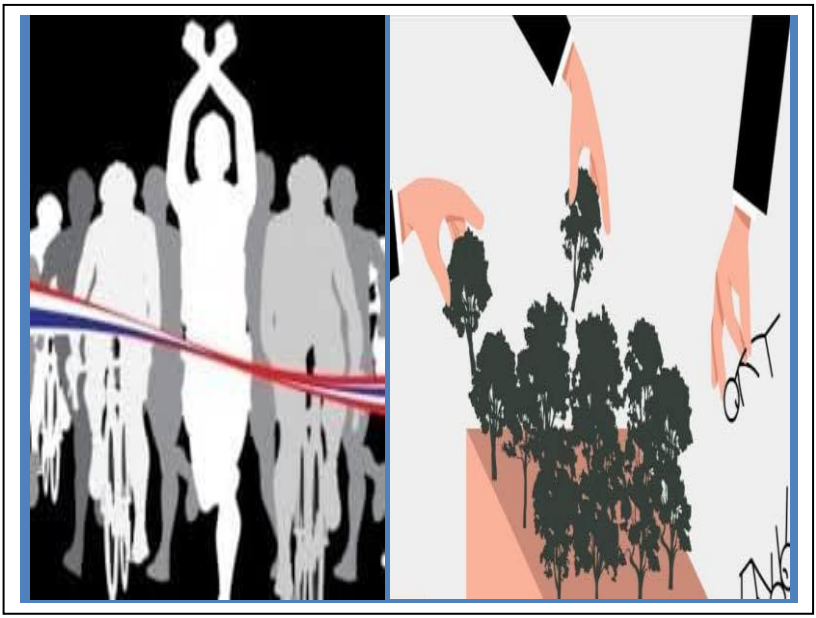
Econ News. (2015). “The Working of Aging Workforces, the Necessity to be Pushed,” EconNews (25 February 2015) from Online), Retrieved from www.econnews.co.th/ the working of aging workforces/.

National Statistical Office. (2017). **Key summary of the working by aging workforces in Thailand B.E.2560**, (Online), Retrieved from http://www.nso.go.th/sites/ 2014/DocLib13/social/labor field/ the working by aging workforces/ the working of the aging population in Thailand_2560.

National Statistical Office. (2015). **Key summary of the Working of Aging People in Thailand**. Bangkok : National Statistical Office.

Raksasap, S. et al. (2010). **The Project of Suitable Occupation and Earned Income Opportunities in Accordance with Older Workers**. Bangkok: Thailand Reesearch Fund.

บทความที่ :
Article : 15

การพัฒนากรอบแนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกระบวนการวางแผนแบบรวมพลัง

Conceptual Framework of Power Interaction and Collaborative Planning

ขวัญชนก อำภา* และรวี หาญเผชิญ*

Khwanchanok Ampha* and Rawee Hanpachern*

*คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น [Faculty of Architecture, Khon Kaen University];

Corresponding author e-mail: khwanchanok.ampha1981@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายและความสำคัญของการวางแผนแบบรวมพลัง (Collaborative Planning) ภายใต้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง (Structure) และผู้กระทำการ (Agency) และผลที่เกิดขึ้นในรูปของการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มาจากกระบวนการวางแผนแบบรวมพลัง โดยทบทวนวรรณกรรม ผลการศึกษาพบว่า การวางแผนแบบรวมพลัง เป็นการวางแผนพัฒนาเมืองในรูปแบบหนึ่งที่ทำให้เกิดการร่วมมือกันพัฒนาเมืองของทุกฝ่าย โดยเฉพาะภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองกับภาครัฐ จึงก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างภาครัฐ และผู้กระทำการ ที่อยู่ในภาคของประชาชนเป็นสำคัญ การกระทำร่วมกันในลักษณะดังกล่าวจึงทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสองขั้วความสัมพันธ์ที่ร่วมกันวางแผนพัฒนาเมือง โดยผู้กระทำการสามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง เพื่อการพัฒนาเมืองในรูปแบบใหม่ ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้น แสดงให้เห็นว่าทุกฝ่ายที่เข้ามาร่วมในกระบวนการดังกล่าว ต้องการช่วงชิงอำนาจเพื่อการได้มาซึ่งผลประโยชน์ส่วนตัวมากที่สุด ดั้งนั้นกระบวนการและบทบาทของนักวางแผนพัฒนาเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะทำให้เกิดผลประโยชน์ที่ลงตัวของทุกฝ่าย ซึ่งการวางแผนแบบรวมพลังจะสามารถลดทอนและกระจายอำนาจที่เกิดขึ้นไปยังทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวางแผนพัฒนาเมือง โดยเฉพาะในระดับชุมชนและนโยบายที่เกิดขึ้นมาจากความต้องการของประชาชน

คำสำคัญ : การวางแผนแบบรวมพลัง; โครงสร้าง; ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ

Abstract

This qualitative research aims to study the meaning and significance of the Collaborative Planning under the interaction between structure and agency, and the result of the interaction that occurs in the form of power interaction resulted from the processes of collaborative planning. By doing the comprehensive literature review, the study result found that the collaborative planning is a type of the city development planning that grounds the cooperation to develop the city of all parties, especially the public sector (civil society) who is required to participate in city development with the government sector. In consequence, it causes the interaction between government structures and agency who considers that the public sector is important. Such joint actions created power interaction between bipolar relationships which cooperate to develop the city development plan by which the agency is able to change the structure for the urban development in the new format. In addition, the power interaction arising from the urban development planning process indicated that all parties participating in the process want to take power to gain the most personal benefits. Therefore, the processes and roles of urban development planners are important to create the perfect benefits for all parties. The collaborative planning process can reduce power and promote the decentralization of power to all parties involved in the city development planning process, especially at the community action and policies that arise from the real needs of the people.

***Keywords*:** Collaborative Planning; Structuration: Power Interaction

บทนำ

จากอดีตที่ผ่านมานักวางแผนพัฒนาเมืองพยายามหาวิธีการและทฤษฎีต่างๆ เพื่อนำมาปรับใช้สำหรับการวางแผนพัฒนาเมือง และมีพัฒนาการจากอดีตจนถึงปัจจุบันมาโดยตลอด โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 20 หรือในช่วงยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern) ที่ศาสตร์แห่งการวางแผนได้เปลี่ยนรูปแบบไป จากการวางแผนที่เป็นแบบทางเดียว (one way) และไม่มีปฏิสัมพันธ์กับภาคประชาชน ได้เปลี่ยนแปลงไปสู่การวางแผนที่นักวางแผนพัฒนาตระหนักถึงสภาพปัญหาทางสังคมที่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยหลักการแห่งความเห็นชอบของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมกับความชำนาญในด้านเทคนิควิธีการ และเกิดแนวความคิดของนักคิดวิธีการต่างๆ เพื่อการวางแผนและปรับเปลี่ยนวิธีการในการวางแผนในลักษณะดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น (Barrantes&Yagüe, 2012) ซึ่งก่อนหน้านี้นิยมวางแผนแบบระบบปิด ในลักษณะของวิทยาศาสตร์ โดยนำแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ มาปรับใช้ให้เกิดความเหมาะสมในรูปแบบของลักษณะการวางแผนเชิงระบบ (Taylor, 1998) ประชาชนในพื้นที่ซึ่งถูกวางแผนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการ ทำให้เกิดข้อโต้แย้งหลายประการขึ้น เช่น การไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน เป็นเพียงแค่อาศัยผู้เชี่ยวชาญหลายภาคส่วนมาร่วมวางแผนพัฒนา โดยมีเป้าหมายคือจัดทำแบบจำลองเพื่อการคาดการณ์ปรากฏการณ์ของเมืองในอนาคตและส่งผ่านไปยังผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเบื้องบนพิจารณา ซึ่งดูเหมือนว่าเป็นผลดีแต่กลับถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่มีการปรึกษาหารือ เปิดโอกาสให้กับประชาชนเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นแต่อย่างใด (Forester, 1989) ประเด็นสำคัญเหล่านี้จึงนำไปสู่แนวความคิดในเรื่องของการสื่อสารและเหตุผลต่างๆ ของความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นจากบริบทที่แตกต่างในสังคม ในการร่วมกันวางแผนของประชาชน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความหลากหลายของผู้คนเป็นสำคัญ (Healey,1997) ดังนั้นเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน เริ่มจากการวางแผนพัฒนาเมืองโดยใช้กระบวนการวางแผนวางแผนแบบผู้ให้การสนับสนุน (Advocacy planning) ซึ่งบทบาทของนักวางแผนพัฒนาเมืองมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ สอบถามความคิดเห็น และเป็นที่ปรึกษาให้กับภาคประชาชนในพื้นที่โครงการพัฒนา เพื่อนำข้อคิดเห็นจากประชาชนไปเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการตัดสินใจของผู้มีอำนาจในการ

ตัดสินใจ (Decision maker) จึงเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อมาได้มีการเริ่มปรับเปลี่ยนรูปแบบและกระบวนการวางแผนที่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารระหว่างผู้คนและการร่วมมือกันระหว่างหลายภาคส่วนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนให้เกิดนโยบายการพัฒนาต่างๆ มากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การสร้างฉันทามติ (Consensus) โดยมีชื่อเรียกว่าการวางแผนแบบรวมพลัง (Collaborative Planning) ที่มีพื้นฐานมาจากการวางแผนเชิงสื่อสาร (Communicative Planning) ซึ่งวิธีการวางแผนในลักษณะดังกล่าวเป็นการตระหนักถึงปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติกับประชาชนโดยเฉพาะแนวความคิดเรื่องอำนาจที่ปรากฏและแทรกซึมอยู่ทั่วไปในการสื่อสารเพื่อการดำเนินการวางแผน (Foucault, 1982) โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนและการวางแผนพัฒนาเมือง ซึ่งการวางแผนแบบรวมพลังนี้ จะมีการจัดสรรและลดทอนอำนาจของทุกฝ่าย เมื่อเกิดการเผชิญหน้าร่วมกันวางแผนพัฒนาเมือง กระบวนการดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับการสื่อสาร คำพูด ประสบการณ์ชีวิต โดยรูปแบบของการสื่อสารของนักวางแผนจะมีผลโดยตรงต่อกระบวนการซึ่งนักวางแผนเองจะเป็นตัวกลางเชื่อมประสานในกระบวนการระหว่างประชาชนกับภาครัฐ (Healey, 1997) การวางแผนโดยใช้หลักการสื่อสารนี้ได้นำแนวความคิดของ Jürgen Habermas (1983) ที่ได้นำเหตุผลของการสื่อสาร การสนทนา (dialog) โดยนำหลักการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มคนเพื่อให้ทั้งผู้พูดและผู้ฟังมีความเข้ารู้และความเข้าใจที่ตรงกัน โดยเฉพาะการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (face- to- face communication) ซึ่งเขาเห็นว่าเป็นหัวใจของสังคมประชาธิปไตย เป็นหลักการที่สำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วม และการมีพื้นที่สาธารณะ โดยเรียกว่าเป็นปฏิบัติการเชิงสื่อสาร (Communicative action) ดังนั้นจึงมีการพัฒนารูปแบบของปฏิบัติการเชิงสื่อสารและการวางแผนแบบรวมพลังขึ้น โดยเริ่มมาจากเหตุผลของการสื่อสาร การสนทนา และทำให้เกิดฉันทามติ ซึ่งเป็นการรวมเอาชุดของแนวความคิดในการวางแผนที่สืบเนื่องกันมาจากในอดีต บนแนวทางแห่งบริบทของวัฒนธรรมที่หลากหลาย (Barrantes & Yagüe, 2012) ซึ่งการวางแผนแบบรวมพลังนี้ถือได้ว่าเป็นกระบวนการปฏิบัติการเชิงพื้นที่ ต้องอาศัยการฝึกฝนและปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ จึงจะประสบผลสำเร็จและมีความชำนาญ ซึ่งจะทำให้เกิดโครงข่ายทางสังคม (Healey, 1997) ซึ่งศาสตร์แห่งการวางแผนได้พัฒนาโดยเลื่อนสถานะจากเครื่องมือเชิงปฏิบัติการในการแก้ปัญหาเชิงระบบ หรือ

ข้อเสนอเพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย มาสู่เครื่องมือที่ทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคมและเป็นการเพิ่มอำนาจให้กับประชาชนมากยิ่งขึ้น (ณัฐวุฒิ อัศวโกวิทวงศ์, 2009) ศาสตร์แห่งการวางแผนมักอยู่ในเงื่อนไขในการทำงานและการปฏิบัติการของความเป็นการเมือง ซึ่งมากและสำคัญกว่าเรื่องทางเทคนิคในฐานะของการเป็นเครื่องมือเพื่อการวางแผนเพียงอย่างเดียว (Forester, 1989) และเพื่อความเข้าใจและเข้าถึงกลุ่มของประชาชนผู้อยู่ในสังคม ซึ่งเป็นผู้กระทำการ (Agency) สามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างได้ ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นในกระบวนการวางแผนพัฒนาเมือง นักวางแผนพัฒนาเมืองจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ โดยมีหน้าที่เป็นตัวกลางในการบริหารจัดการทั้งโครงสร้างและผู้กระทำการในส่วนของโครงการวางแผนพัฒนาเมือง เข้าไปเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจเหล่านี้ บ่อยครั้งที่กระบวนการดังกล่าวมักเกิดข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนได้เสียร่วมกันวางแผนพัฒนาเมือง เกิดการใช้อำนาจของตนเองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มของตนเองไว้ นักวางแผนพัฒนาเมืองจำเป็นต้องตรึกตรองและตระหนักในความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าว และจำเป็นต้องหาวิธีการในการไกล่เกลี่ยอำนาจและหาความสมดุลของการร่วมกันวางแผนพัฒนาเมืองให้เกิดฉันทามติและลดข้อขัดแย้งให้ได้มากที่สุด หนึ่งในเครื่องมือหรือวิธีการที่จะสามารถเข้าแก้ปัญหาได้ คือ การนำเอาหลักการสื่อสารและกระบวนการวางแผนแบบรวมพลัง เข้ามาเป็นเครื่องมือให้นักวางแผนพัฒนาเมืองใช้ให้เกิดการประสบผลสำเร็จในโครงการวางแผนพัฒนาเมือง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงนำมาสู่การแสวงหาแนวทางการวางแผนพัฒนาเมืองที่มีประสิทธิภาพและคำนึงถึงการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นในกระบวนการวางแผน การวางแผนแบบรวมพลังจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่เป็นทางออกในการวางแผนพัฒนาเมืองที่มีประสทธิภาพ ดังนั้นในการศึกษาในครั้งนี้จึงได้ทำการศึกษาถึงความหมายและความสำคัญของการวางแผนแบบรวมพลัง ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการนำมาช่วยลดทอนอำนาจที่เกิดขึ้นและสามารถไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการตลอดจนความเข้าใจในทฤษฎีก่อตัวโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงขั้วความสัมพันธ์ของโครงสร้างและผู้กระทำการ ที่ส่งผลให้เกิดการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในกระบวนการวางแผนพัฒนาเมือง ซึ่งปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะดังกล่าว นักวางแผนพัฒนาเมืองต้องเป็นตัวกลางใน

การไกล่เกลี่ยอำนาจที่เกิดขึ้น และบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี โดยอาศัยกระบวนการวางแผนแบบรวมพลัง โดยมีการนำกรณีศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามกรอบทฤษฎีดังกล่าว รวมทั้งการอภิปรายและสรุปผลการวิจัยในท้ายสุด เพื่อให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นท่ามกลางกระบวนการวางแผนแบบรวมพลัง โดยมีนักวางแผนพัฒนาเมืองเป็นตัวกลางคอยบริหารจัดการอาจที่เกิดขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวางแผนพัฒนาเมืองโดยให้ความสำคัญกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันวางแผนพัฒนาเมือง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายและความสำคัญของการวางแผนแบบรวมพลังภายใต้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการ
2. เพื่อศึกษาผลจากการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในรูปของการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มาจากกระบวนการวางแผนแบบรวมพลัง

ระเบียบวิธีวิจัยและวิธีการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิจัยเอกสาร ศึกษาทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาตามกรอบทฤษฎีหลักของผู้วิจัย คือ ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) และทฤษฎีการวางแผนแบบรวมพลัง (Collaborative planning) โดยนำกรณีศึกษามาอธิปรายตามกรอบในเชิงทฤษฎีและสังเคราะห์ไปตามบริบทที่เกิดขึ้น

ผลการศึกษา

จากการศึกษาปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกระบวนการวางแผนแบบรวมพลัง สามารถแบ่งประเด็นการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1) ความหมายและความสำคัญของการวางแผนแบบรวมพลัง (CollaborativePlanning) ก่อนหน้านี้ คำว่า “Collaborative Planning” ยังไม่มีการบัญญัติศัพท์เป็นภาษาไทยเอาไว้ ผู้วิจัยจึงได้สอบถามคำไทยและความหมายของคำดังกล่าวไปทางจดหมายอิเล็คทรอนิคส์ของสำนักงาน ราชบัณฑิตยสภา ซึ่งทางสำนักฯ

ได้สอบถามในคณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ผังเมือง ของสำนักงานราชบัณฑิตยสภาและตอบกลับมา เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560 โดยคณะกรรมการพิจารณาแล้วมีมติดังนี้ คือ 1) “Collaborative Planning” คำไทยใช้ว่า “การวางแผนแบบรวมพลัง” 2) “Collaborative Planning” หมายถึง การวางแผนโดยอาศัยความร่วมมือกันจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องซึ่งมีทรัพยากรและความสามารถที่แตกต่างกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้นจึงเป็นที่มาของคำว่า “การวางแผนแบบรวมพลัง” (ราชบัณฑิตยสภา, 2560) หากตีความจากความหมายที่ราชบัณฑิตยสภาได้ให้คำนิยามเอาไว้ในบริบทของการวางแผนพัฒนาเมือง สามารถอนุมานได้ว่า การวางแผนแบบรวมพลัง เป็นการวางแผนที่อาศัยความร่วมมือของหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง นั่นหมายถึงเมื่อมีการวางแผนพัฒนาเมืองร่วมกันในครั้งหนึ่งๆ ต้องรวมนำเอาหน่วยงานต่างๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่องและมีส่วนได้เสียในโครงการนั้นๆ อาจเป็นไปในเชิงพื้นที่ทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ที่มีความแตกต่างในด้านทรัพยากรและความสามารถ ให้ได้มาซึ่งการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ร่วมกัน หรือนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม จากนิยามดังกล่าวที่ว่า “การร่วมมือกันหลายภาคส่วน” ซึ่งรวมเอาทั้งประชาชนในพื้นที่ซึ่งเกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบในโครงการ เข้ามาร่วมมือ หรือมารวมพลังกันวางแผน ที่ไม่ได้มีแค่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาวางแผนเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงทุกภาคส่วนทั้งหมดที่คิดว่ามีความเกี่ยวข้องกัน การวางแผนแบบรวมพลังเป็นการวางแผนที่มีพื้นฐานมาจากการมีฉันทามติและกระบวนการมีส่วนร่วมกันของประชาชนเป็นกุญแจที่สำคัญ สมมติฐานที่สำคัญ คือแนวทางเลือกที่ดีที่สุดของการตัดสินใจของปัจเจกหรือกลุ่มคนที่มีผลกระทบโดยผลลัพธ์มาจากการวางแผนร่วมกัน (McGee, 2006) ซึ่งมุ่งเน้นไปยังกระบวนการสื่อสารและความเข้าใจซึ่งกันและกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการวางแผนพัฒนาเมือง และก่อให้เกิดเป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ของการสร้างฉันทามติขึ้น (Margerum, 2002) โดยให้น้ำหนักในการสื่อสารและธรรมชาติของการปฏิสัมพันธ์ของการปฏิบัติการวางแผน (Forester, 1989 & Healey, 1998) หลังจากในยุคสมัยของการวางแผนสมัยใหม่ (Modern) ที่ให้ความสำคัญกับการวางแผนเชิงระบบและพบว่ากระบวนการดังกล่าวเกิดปัญหาขึ้นมากมาย ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญคือ ในขั้นตอนของกระบวนการวางแผนนั้น ผู้ที่มีหน้าที่วางแผนควรหันมายอมรับความแตกต่างทางความคิดให้มากขึ้น ซึ่งการวางแผนแบบ

รวมพลังให้ความสำคัญกับการนำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาเจรจาต่อรองกันแบบเผชิญหน้า (face-to-face) ซึ่งเป็นผลทำให้ภาครัฐมาเป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจ โดยเริ่มต้นด้วยการระบุถึงตัวแทนที่เป็นกลุ่มของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ที่จะได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจจากภาครัฐ เมื่อมาประชุมกันแล้วก็จะระบุถึงความสนใจหรือความต้องการพื้นฐานในผลประโยชน์ของคนกลุ่มนั้น จากนั้นจึงทำการเจรจาต่อรองเพื่อให้เกิดฉันทามติ (Morton, 2009) ซึ่งการประชุมเจรจาต่อรองร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งจะมีผู้ได้รับประโยชน์และเสียประโยชน์ไปในลักษณะที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็ได้ประโยชน์ (Win-Win solution) การวางแผนแบบรวมพลังเกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างปี ค.ศ. 1960 และ 1970 และเริ่มเข้ามาใช้ในกระบวนการวางแผนมากยิ่งขึ้น โดยประยุกต์ใช้กระบวนการดังกล่าวในกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา ยุโรป ออสเตรเลีย จนประสบผลสำเร็จ (Morton, 2009) และกลายเป็นกระแสหลักของการวางแผนที่ได้พัฒนาขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ในขณะที่ก่อนหน้านี้ การวางแผนแบบนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ (Technocratic planning) ซึ่งถูกขนานนามว่าเป็นลักษณะของการวางแผนที่มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจในเชิงพื้นที่และเป็นการวางแผนแบบบนลงล่าง (Top-down) อย่างชัดเจน (Susskind et al, 2003) ซึ่งมีข้อจำกัดในด้านการมีคนที่มีส่วนได้เสียเข้ามา มีความเหมาะสมที่สุด และนำมากำหนดกลยุทธ์ให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเมือง (McGee, 2006) ทำให้ในช่วงปีค.ศ. 1960 หลายฝ่ายเกิดความไม่พอใจในการวางแผนแบบในลักษณะดังกล่าวมากยิ่งขึ้น เกิดคำถามมากมายจากประชาชนว่า การใช้วิธีการวางแผนเช่นนี้ ที่มักส่งผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจสังคมเป็นอย่างมาก เหมาะสมแล้วหรือไม่ หลังจากนั้นนักวางแผนจึงเริ่มตื่นตัวกับมิติทางสังคมและการเมืองมากขึ้น และเริ่มตระหนักถึงอิทธิพลเหล่านี้ที่ไม่ได้มีการตัดสินใจเพียงแค่ผู้เชี่ยวชาญทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นวิธีการดั้งเดิมมาจัดการวางแผนเพียงเท่านั้น (Morton, 2009) แต่ควรสนใจในความเป็นผลประโยชน์สาธารณะมากกว่าจะใช้วิธีการเชิงปริมาณที่เกิดความล้มเหลว เมื่อเอามาใช้กับสังคมซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน (Susskind et al., 2003) ดังนั้นในปีค.ศ. 1970 จึงเกิดรูปแบบการวางแผนที่แตกออกกมาจากการวางแผนกระแสหลัก คือ Advocacy planning เกิดการกระทำการเชิงชื่อสาร (communicative action) (Susskind et al., 2003) เพื่อช่วยคนเสียงเล็กเสียงน้อยให้สามารถมีปากมีเสียงมากขึ้น ในขณะที่

John Freidman ได้เผยแพร่วิธีการของการวางแผนแบบคำนึงถึงภาคสังคมมากขึ้นกว่าเดิมและได้รับการยอมรับในแวดวงของนักวางแผนเป็นอย่างมาก ต่อมาปีค.ศ. 1980 Forester ได้พัฒนารูปแบบของการวางแผนแนวใหม่ (Progressive planning model) ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีบทบาทของความยุติธรรมและความเที่ยงตรงมากขึ้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับหลักการของ Jürgen Harbermas (1979-ปัจจุบัน) และไปสัมพันธ์กับการทำงานของ Antony Giddens จึงทำให้เกิด ลักษณะของการวางแผนที่ให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสาร (Communicative action planning) โดย Pasty Healey และ Judith Innes เป็นผู้ประยุกต์ใช้และปรับปรุงขึ้นในปีค.ศ. 1990 เป็นลำดับต่อมา (Harper & Stein, 2006) โดยมุ่งเน้นไปที่ “การสร้างฉันทามติ” Innes (2006) ให้ข้อคิดเห็นว่า แนวความคิด Communicative rationality ของ Harbermas ให้ความสำคัญมากในการสร้างฉันทามติและมีเงื่อนไขที่เชื่อในเรื่อง “ความเที่ยงตรง ความจริงและฉันทามติ” ซึ่งถูกทำให้เกิดความมั่นใจในกระบวนการมากขึ้น และวาทกรรมดังกล่าวอยู่ภายใต้ 5 เงื่อนไขที่มีผลต่อการตัดสินใจในกิจการสาธารณะ ดังนี้ (Flyvbjerg, 1998) 1) ผู้มีส่วนได้เสียจะไม่ได้รับผลกระทบใดๆ 2) ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการนำเสนอและวิพากษ์วิจารณ์ 3) ความแตกต่างของอำนาจจะทำให้เป็นกลาง 4) เต็มใจในการเอาใจใส่กับคนอื่น 5) มีความโปร่งใสต่อผู้เข้าร่วม ซึ่งการวางแผนแบบรวมพลังคล้ายกับการวางแผนแบบผู้ให้การสนับสนุน (Advocacy planning) เพราะให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นพื้นฐานใช้การวางแผนแบบล่างขึ้นบน (bottom-up) แตกต่างกันตรงที่ใช้เรื่องของการใช้ลักษณะของการพูดจาเห็นหน้ากัน (face-to-face dialogue) ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียที่หลากหลาย โดยที่การวางแผนแบบรวมพลังเป็นการปรับปรุงระหว่าง face-to-face, multi-stakeholder, decision making และ ADR รวมกันเป็นเทคนิคเพิ่มขึ้นจาก Harbermas โดย 1) ประชาชนเข้ามาเป็นพื้นฐานที่สำคัญ 2) ผู้มีส่วนได้เสียจะท้าทายสมมติฐานของตนเอง 3) เน้น win-win solution 4) การตัดสินใจภายใต้ฉันทามติ (Susskind et al., 2003) ซึ่งกระบวนการวางแผนแบบรวมพลัง มีขั้นตอนการดำเนินงานอยู่ 3 ขั้นตอน คือ 1) ก่อนการเจรจาต่อรอง (Pre-Negotiation) โดยการทำงานของโครงสร้างภาครัฐ ที่ต้องประชุมร่วมกันเพื่อระบุผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องและคัดเลือกตัวแทนผู้มีส่วนได้เสีย การประเมินความขัดแย้งอาจดำเนินการเพื่อเน้นประเด็นสำคัญของการเจรจาและ

คาดการณ์โอกาสในการทำข้อตกลง ทีมวางแผนอาจได้รับการระบุเพื่อออกแบบและแนะนำกระบวนการและรวบรวมข้อมูลและข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 2) ขั้นเจรจาต่อรอง (Negotiation) โดยเป็นการระดมความคิดเพื่อระบุความสนใจของผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด จากการรับฟังความคิดเห็นร่วมกัน ตลอดจนร่วมกันแก้ไขข้อมูล เติมเต็มช่องว่างข้อมูล ประเมินสถานการณ์และเลือกสถานการณ์ตามฉันทามติ และ 3) ขั้นหลังการเจรจาต่อรอง (Post- Negotiation) หลังจากเจราต่อรองกันเรียบร้อยแล้วจึงได้เอกสารแผนงานที่สมบูรณ์ เพื่อการได้รับการอนุมัติแผนงาน ตลอดจนได้รายละเอียดการบริหารงานที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานตามแผนงานและดำเนินงานตามกิจกรรมโครงการ และทำการติดตาม ประเมินผลและตรวจสอบโดยชุมชน (Gunton & Day, 2003, Margerum, 2002; Susskind et al., 2003 cited in Cedar A. J. Morton ,2007)

ดังนั้นการวางแผนแบบรวมพลังจึงเป็นไปในลักษณะของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการภายใต้ความแตกต่างทางความคิดและการแสดงออกของอำนาจ โดยผ่านการใช้ภาษาในการสื่อสาร แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้นำไปสู่แนวคิดการวางแผนที่ให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาเพื่อการติดต่อสื่อสาร โดยภาษาสามารถพัฒนาให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจและสามารถทำให้เกิดการประสบผลสำเร็จในการร่วมมือกันพัฒนาได้ ซึ่ง Jürgen Habermas เป็นผู้ที่นำเอาหลักการสื่อสารมาใช้ในกระบวนการวางแผน (Communicative planning) หลักการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มคนเพื่อให้ทั้งผู้พูดและผู้ฟังมีความเข้ารู้ความเข้าใจที่ตรงกัน โดยเฉพาะการสื่อสารแบบเห็นหน้าเห็นตากัน (face- to- face communication) ซึ่งเขาเห็นว่าเป็นหัวใจของสังคมประชาธิปไตย และเป็นหลักการที่สำคัญในการมีส่วนร่วม Campbell และ Fainstein (1996) กล่าวว่าแนวความคิดหลักของการวางแผนแบบรวมพลังนี้คือ นักวางแผนพัฒนาเมืองจะมีบทบาทเหมือนผู้ติดต่อสื่อสาร (Communicator) มากกว่าการวางแผนเชิงระบบเหมือนในอดีต นั่นคือ เป็นการแสดงออกในการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน มีการอภิปรายและมีการโต้แย้งกัน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม เป็นการวางแผนแบบการปฏิบัติการ มีการขับเคลื่อนแบบมีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ซึ่งอาจมากกว่าสองฝ่ายได้ (Harris, 2002) รวมทั้งหลักการสื่อสารยังนำไปสู่แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะเพื่อให้เกิดพื้นที่เพื่อการสื่อสาร เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “ความรู้สึกส่วนรวม”

(sense of public) ซึ่งมีความสำคัญมากสำหรับสังคมประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่บุคคลที่เข้าไปในปริมณฑลนั้นจะมีสถานะเป็น “ผู้กระทำการ” (actor) มีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันในการตัดสินใจ โดยผ่านกระบวนการสื่อสารแบบอภิปรายโต้แย้งกันด้วยการใช้เหตุผลในเชิงการสื่อสาร (communication rationality) เพื่อตัดสินใจหาคำตอบที่ดีที่สุดร่วมกัน มิใช่การตัดสินใจบนฐานอำนาจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือตัดสินใจตามแบบประเพณีที่เคยทำตามกันมา (กาญจนาและสมสุข, 2553) สังคมประชาธิปไตยเป็นความคาดหวังที่จะเป็นสังคมที่ปลดปล่อยมนุษย์ไปสู่เสรีภาพอย่างแท้จริง ในสังคมเช่นนั้นจะต้องมี “พื้นที่สาธารณะ” เป็นกลไกและส่วนประกอบที่สำคัญ จึงทำให้การวางแผนแบบรวมพลังสามารถเป็นวิธีการหนึ่งในกระบวนการวางแผนที่ให้ความสำคัญกับภาคประชาชนและทุกภาคส่วนต้องเข้ามาวางแผนร่วมกัน โดยจะเป็นกุญแจแห่งความสำเร็จในกระบวนการวางแผนพัฒนาเมือง

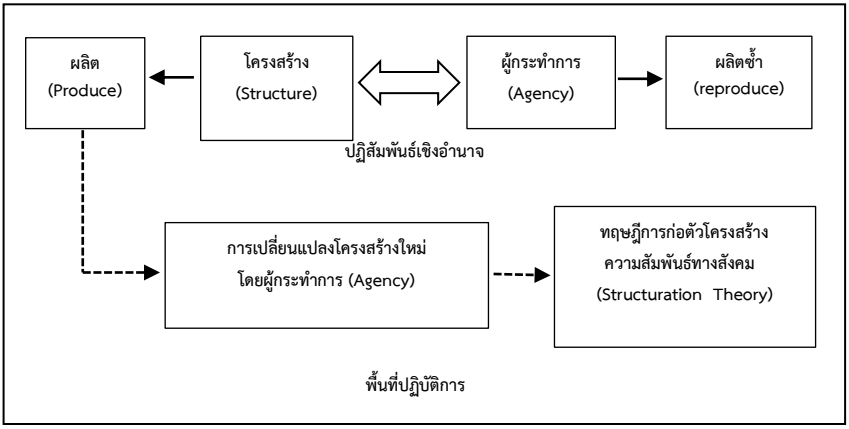
2) ทฤษฎีก่อตัวโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) : ความหมายและความสำคัญ

ทฤษฎีการก่อตัวโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) เป็นทฤษฎีที่เป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง (Structure) และผู้กระทำการ (Agency) โดย Antony Giddens (1993-ปัจจุบัน) เป็นผู้คิดค้นทฤษฎีดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องมาจากมีการถกเถียงกันมายาวนานในประเด็นปัญหาเรื่องโครงสร้างและผู้กระทำการ นั่นคือ สิ่งใดที่เป็นตัวกำหนด หรือสิ่งใดมีมาก่อน ซึ่งทั้งสองเป็นคู่ตรงข้ามกัน ในอดีตมีการพิจารณาแยกส่วน หรือมองเพียงแค่เพียงฝั่งใดฝั่งหนึ่งมีอิทธิพลต่ออีกฝั่งเพียงอย่างเดียว เช่น การมองว่าโครงสร้างมีอิทธิพลทางเดียวต่อผู้กระทำการ หรือมองเพียงแค่ผู้กระทำการมีอิทธิพลต่อโครงสร้างเพียงทางเดียวเท่านั้น ซึ่ง Antony Giddens มองว่าทั้งสองสิ่งมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตลอดเวลา และไม่ได้มีการหยุดนิ่งและตายตัว โดยเฉพาะผู้กระทำการหรือ Agency มีความแตกต่างกับ Actor คือ เป็นผู้ที่ไม่ได้อยู่นิ่งเฉยแต่กำลังปฏิบัติการบางอย่างที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้าง และสามารถทำให้โครงสร้างเปลี่ยนแปลงได้ ในขณะที่โครงสร้างเอง ก็ไม่ใช่โครงสร้างที่หยุดนิ่ง มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัวเช่นกัน ซึ่งจะมีการปรับเปลี่ยนตามการกระทำเมื่อมีระดับการปฏิบัติการ (practical level) ของผู้กระทำการด้วย ซึ่งทั้งโครงสร้างและผู้กระทำการ

ในลักษณะของทฤษฎีดังกล่าว จึงเป็นคู่สัมพันธ์ที่มีการขับเคลื่อนซึ่งกันและกันในสังคม (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548)

Antony Giddens ได้นำทฤษฎีดังกล่าวมาใช้ในการอธิบายเชิงพื้นที่ (space) คือ ไม่ใช่แค่พื้นที่ที่มีขึ้นเพื่อการรวมกลุ่มทางสังคมเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของการรวมกันของระบบที่ก่อตัวขึ้นมาโดยมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน Agency ไม่ใช่เรื่องของปัจเจก แต่เป็นเรื่องของผู้กระทำการร่วม (collective actor) โครงสร้าง คือ กฎเกณฑ์และทรัพยากร (rules and resources) ทั้งโครงสร้างและผู้กระทำการ ให้ความสำคัญกับวิธีการที่มนุษย์เป็นตัวกำหนดชีวิตทางสังคมขึ้นมาและในขณะเดียวกันก็ได้รับอิทธิพลและถูกกำหนดโดยการจัดระเบียบทางสังคมที่มีอยู่เหล่านั้น โครงสร้างสามารถปรับเปลี่ยนได้โดยผู้กระทำการ กล่าวกันว่ามนุษย์มิใช่สวะลอยตามน้ำ สามารถเป็นปลาว่ายทวนน้ำได้ เรียกว่า ผู้กระทำการ (Agency) (Bourdieu, 1984 อ้างใน กาญจนา แก้วเทพและสมสุข หินวิมาน, 2551) ซึ่งคุณสมบัติของ Agency คือ 1) มีสิทธิหรือสามารถที่จะเลือก (being with option) 2) ต้องสามารถทำในสิ่งที่เลือกได้ และ 3) ต้องลงมือปฏิบัติการทำในสิ่งที่เลือกแล้ว (Practice) เพื่อมุ่งสู่ความเป็นอภิมนุษย์ (Superman หรือ Overman) ซึ่งสอดคล้องกับการมีเจตจำนงค์แห่งอำนาจ (Will to power) ตามแนวความคิดของ Friedrich Nietzsche (1844-1900s) ในขณะที่โครงสร้างสามารถเปลี่ยนแปลงได้โดย Agency แต่ต้องมีการปฏิบัติการ (Practice) เสมอ โดยเกิดขึ้นในกาละ (time) และเทศะ (space) ยืดหยุ่น ไม่ตายตัว ไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ การปฏิบัติการหรือ Practice เกี่ยวข้องกับพลังอำนาจ ทั้งการท้าทายอำนาจและทำตามอำนาจ Practice เป็นผลผลิตทางสังคมเกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์ภายใต้โครงสร้าง Structure – Agency ‘ทวิภาวะของโครงสร้าง’ (the duality of structure) คือ การกระทำทางสังคมทั้งหมดเป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่ของโครงสร้าง แต่ในขณะเดียวกัน โครงสร้างก็เป็นตัวกำหนดการกระทำด้วย ซึ่ง ‘โครงสร้าง’ ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของมนุษย์ที่กระทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (กาญจนาและสมสุข, 2551) โครงสร้างสามารถเปลี่ยนแปลงได้ก็ต่อเมื่อผู้กระทำการได้มาปฏิบัติการ ต่อรองกับโครงสร้าง ซึ่งผู้กระทำการต้องไม่อยู่นิ่งเฉย มีการเคลื่อนที่เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา จึงจะเกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างกับผู้กระทำการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างที่ตอบสนองความต้องการ

ของผู้กระทำการ ในขณะที่โครงสร้างและผู้กระทำการมีการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ ก็จะเกิดการผลิตและผลิตซ้ำ หากเกิดการผลิต ที่ทำให้โครงสร้างแปรเปลี่ยนไป โดยผู้กระทำการเป็นผู้มีบทบาทในการต่อรองเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ทำให้โครงสร้างเปลี่ยนแปลง สามารถเกิดโครงสร้างใหม่ ดังนั้นทฤษฎีการก่อตัวโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม จะทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการนำมาสู่การเกิดกระบวนการผลิตซ้ำ (reproduce) และผลิต (produce) ในรูปแบบใหม่และเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่มาจากรากฐานการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ สามารถแสดงได้ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการในทฤษฎีการก่อตัวโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม

3) ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการสู่การวางแผนแบบรวมพลังและกรณีศึกษา

จากทฤษฎีการก่อตัวโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) ของ Antony Giddens พบว่าในสังคมที่มีการแบ่งขั้วของกลุ่มโครงสร้างและผู้กระทำการนั้น จำเป็นต้องมีพื้นที่ปฏิบัติการเพื่อเกิดความปฏิสัมพันธ์กันระหว่าง

โครงสร้าง (Structure) และ ผู้กระทำการ (Agency) ซึ่งก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ Giddens ได้สนใจในประเด็นพลวัตปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยมองในมิติของการปฏิสัมพันธ์ของโครสร้างสังคม (Structure) กับปัจเจกหรือกลุ่มที่มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจกระทำการ (Agency) เขาได้อธิบายว่าอำนาจประกอบด้วยคุณสมบัติเชิงโครงสร้างสองด้าน ด้านหนึ่งเป็นความสามารถของตัวแทนอำนาจที่จะก่อให้เกิดผลที่มีความแตกต่างไปจากสภาพเดิม อีกด้านหนึ่งเป็นสมบัติ หรือทรัพยากรของโครงสร้างสังคม เขาเชื่อว่าโครงสร้างสังคมไม่ได้เป็นข้อจำกัดหรืออุปสรรคที่มากำหนดการกระทำของปัจเจก แต่กลับส่งเสริมด้วยการจัดหาทรัพยากรที่ปัจเจกสามารถหยิบฉวยมาใช้เป็นประโยชน์ในการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นๆ ในสังคม ในขณะเดียวกัน การกระทำก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่สะท้อนออกถึงเฉพาะความต้องการของปัจเจกเท่านั้น แต่ยังช่วยให้เกิดการผลิตซ้ำของโครงสร้างทางสังคมที่เป็นบริบทให้เกิดการกระทำของปัจเจก (รัตนา โตสกุล, 2548) ข้อเสนอของกิดเด้นส์ช่วยให้เข้าใจได้ว่าปัจเจกและโครงสร้างสังคมล้วนแล้วแต่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในสังคม อำนาจเป็นทรัพยากรประเภทหนึ่งที่ผูกติดอยู่กับระบบโครงสร้างสังคมและปัจเจกซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เพื่อเสริมอำนาจให้ตนเอง อำนาจจึงมีอยู่สองส่วน คือ ติดแนบแน่นกับโครงสร้างทางสังคม และเกาะเกี่ยวอยู่กับปัจเจกและกลุ่มที่อยู่ภายใต้โครงสร้างนั้นๆ ด้วย จากแนวคิดดังกล่าวจึงได้เปิดมุมมองใหม่ในเรื่องของอำนาจที่ควรจะมีการขยายมิติในการค้นคว้าให้กว้างขวางออกไปจากประเด็นเรื่องการกระจายอำนาจให้สมาชิกในสังคม และความหมายเรื่องอำนาจก็ไม่จำเป็นต้องจำกัดให้เกี่ยวข้องเฉพาะการทำให้บรรลุผลที่ตั้งใจไว้เท่านั้น (Giddenes, 1984)

ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจหรือความสัมพันธ์เชิงอำนาจ สามารถแบ่งได้ออกเป็น 1) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีความมั่นคง มีการเจรจาต่อรอง และมีการประนีประนอมกัน 2) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบที่เป็นปฏิปักษ์ มีการถกเถียงกันในเวทีสาธารณะ ซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบมั่นคง ที่มีลักษณะของอำนาจที่แสดงออกอย่างมีแบบแผน พบได้มากในการบริหาร การเมือง พบได้น้อยกว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบปฏิปักษ์ ปฏิสัมพันธ์สัมพันธ์เชิงอำนาจหรือความสัมพันธ์เชิงอำนาจเหล่านี้ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้เกิดการผลิตรูปแบบใหม่มากกว่าการผลิตซ้ำ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ดีต้องมีการสร้างให้เกิดความมั่นคง และมี

เสถียรภาพ มีการเปิดเวทีให้มีการพูดคุย ถกเถียง เกิดการอภิปรายอย่างกว้างขวาง พูดคุยร่วมกันเพื่อการนำไปสู่การดำเนินงานอย่างแข็งขัน พื้นที่ปฏิบัติการที่เกิดขึ้นนั้น เพื่อการประสบผลสำเร็จในการลดความเหลื่อมล้ำ ให้ประชาชนมีความรู้มากขึ้น เพื่อความเป็นปึกแผ่น สมานฉันท์ และผลประโยชน์ที่ลงตัวกัน (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2551) จากมุมมองของ มิเชล ฟูโก้ ที่มีการศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งอยู่ในรูปแบบของการวางแผนโดยมีพื้นฐานของเหตุผลเชิงสื่อสาร (Communicative rationality) เข้าไปเกี่ยวข้อง เขากล่าวว่าการพัฒนานโยบายต่างๆ ล้วนมีที่มาจากการใช้ทฤษฎีการวางแผนเชิงสื่อสาร (Communicative planning) ด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งมีการทำงานของอำนาจ การจัดการ การควบคุม เกิดขึ้น และใช้หลักการวางแผนแบบรวมพลัง มาเป็นวิธีการเกลี่ยหรือกระจายอำนาจให้เกิดความสมเหตุสมผลในการใช้อำนาจ ซึ่งก่อให้เกิดผลสำเร็จในกระบวนการวางแผนพัฒนาเมือง (Harris, 2002) ซึ่งจากกระบวนการวางแผนแบบรวมพลังดังที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า อำนาจที่เกิดขึ้นไม่ได้ตกอยู่กับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทั้งในโครงสร้างและผู้กระทำการ แต่เกิดขึ้นเป็นความปฏิสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายและเป็นอำนาจที่เกิดขึ้นร่วมกัน เป็นการเกลี่ยอำนาจที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ของทั้งคู่

จากบทความ Structuration Theory : Giddens Explored (Olson and Yahia, 2006) ได้แสดงตัวอย่างการนำทฤษฎีก่อตัวโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมมาใช้ในการวางแผนพัฒนาเมืองของประเทศเนเธอแลนด์ ซึ่งมีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยในปี 1985 ประเทศเนเธอร์แลนด์ได้มีนโยบายปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค โดยมีเป้าหมายคือแก้ปัญหาการรวมพื้นที่ขอบเขตตำบลเข้าด้วยกัน ตลอดจนมีการรวมเอานโยบายของเมืองร่วมกัน ซึ่งยุทธศาสตร์ดังกล่าวจำเป็นต้องมีการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคที่ค้างไว้ทั้ง 30 เขต และเมืองขนาดใหญ่ถึงเมืองขนาดกลางอีก 18 เมือง เข้าด้วยกัน หนึ่งในนโยบายที่กล่าวถึงคือ ความเท่าเทียมกันของนโยบายดังกล่าว โดยมีเป้าหมายคือ ผลประโยชน์ที่ได้รับจากนโยบายนี้จะเป็นมาตรฐานในการปรับปรุง และการเข้าถึง ยุทธศาสตร์ที่ได้กำหนดไว้ว่า ต้องให้สังคมของเมืองรอตเทอร์ดาม เป็นสังคมที่มีกระบวนการในการฟื้นฟูอย่างถาวร มีความร่วมมือกันระหว่างปัจเจก กลุ่มบุคคล และองค์กรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น โดยกลุ่มของผู้ที่มีอำนาจใน

การตัดสินใจ (Policy makers) ในฐานะของโครงสร้าง ซึ่งเป็นกลุ่มของหน่วยงานหลักที่มีอำนาจหน้าที่ในการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมความเป็นอยู่ของคนในสังคม พวกเขาได้พยายามตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มของ ผู้กระทำการทั้งสองกลุ่ม (คนพื้นเมืองดั้งเดิมและคนที่เข้ามาอยู่ใหม่) ซึ่งผู้บริหารเมือง ในฐานะที่เป็นโครงสร้าง ต้องใช้ความสามารถในการรวมเอาความหลากหลายของเมืองและนโยบายที่แตกต่างกัน รวมทั้งจะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ดีขึ้น ในขณะเดียวกันต้องเคารพในผู้กระทำการ ที่สามารถเปลี่ยนโครงสร้างของนโยบายเมืองและนำพาผู้คนซึ่งที่ถูกแยกออกมาจากการมีผลประโยชน์ทางสังคม จากการวิจัยนี้พบว่า การแบ่งแยกระบบสาธารณูปโภคในสังคมระหว่างหน่วยงานที่เป็นทางการกับไม่เป็นทางการนั้น ในด้านของ หน่วยงานที่เป็นทางการ เปรียบเสมือนหน่วยงานที่เป็นเจ้าของบ้าน ที่มีความแตกต่างกับองค์กรภายนอกในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นภาพลักษณ์ หรือความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในขณะที่องค์กรที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งมีความแตกต่างกับองค์กรหรือหน่วยงานที่เป็นทางการ แต่ก็มีการยอมรับในโครงข่ายความสัมพันธ์และต้องการเป็นหนึ่งเดียวกันบนพื้นฐานของความแตกต่างของกลุ่มทางสังคม ซึ่งเป็นความแตกต่างกันระหว่างองค์กรที่เป็นทางการซึ่งมีความคาดหวังจากประชาชนในชุมชน ในเมือง Beeverwaard องค์กรที่เป็นทางการไม่ปรับปรุงนโยบายและจัดการกับหน่วยงานที่อยู่อาศัยที่อยู่อีกฝั่ง ปัญหาคือในขอบเขตตำบลขาดความสัมพันธ์กันซึ่งเป็นความแตกต่างระหว่างองค์กร จากกรณีดังกล่าว พบว่าการกระทำของทั้งโครงสร้างและผู้กระทำการที่มีหลายองค์กร หลายภาคส่วนมาร่วมกันวางแผนพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน เป็นลักษณะการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ซึ่งเป็นไปในรูปบบของกระบวนการวางแผนแบบรวมพลัง เกิดการปฏิบัติการแก้ปัญหาให้ได้มาซึ่งทางออกของการกำหนดนโยบาย ตลอดจนความสามารถของ ผู้กระทำการเพื่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและการสะท้อนนโยบายสาธารณะ

นอกจากนี้กรณีศึกษาของประเทศออสเตรเลีย การใช้วิธีการวางแผนแบบรวมพลังระหว่างภาคโครงสร้างและผู้กระทำการ เพื่อการบริหารจัดการน้ำ ในช่วงปีค.ศ. 1980 – 1990 รัฐนิสว์เซาท์เวลล์และ ควีนส์แลนด์พยายามที่จะร่วมมือกันเพื่อเริ่มต้นในการจัดการเรื่องอ่างเก็บน้ำ ซึ่งทั้งสองรัฐนี้ กลุ่มของผู้กระทำการได้เลือกตัวแทนกลุ่มซึ่งเป็นคณะกรรมการสมาชิกและแต่งตั้งข้ามในส่วนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งรวมถึงใน

ส่วนของผู้กระทำการ รัฐบาลท้องถิ่น กลุ่มภาคประชาชน และประชาชนทั่วไป คณะกรรมการสามารถจัดหากองทุนในด้านค่าใช้จ่าย แต่ระดับของเงินทุนไม่สามารถครอบคลุมค่าใช้จ่ายได้ทั้งหมดและคณะกรรมการสามารถประสานงานได้แค่บางช่วงเวลาเท่านั้น หนึ่งในตัวอย่างของกลุ่มคณะกรรมการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ คณะกรรมการอ่างเก็บน้ำแม่น้ำ Johnstone ซึ่งถูกก่อตั้งในปีค.ศ. 1991 ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่หลักที่มีป่าฝนในภูมิภาค กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องร่วมกันพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่ดีในแต่ละอุตสาหกรรมการเกษตรในภูมิภาค และทำงานร่วมกับรัฐบาลท้องถิ่นเพื่อการวางแผนพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดิน เกิดการปฏิสัมพันธ์กันในเชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่างๆ ทั้งโครงสร้างภาครัฐและภาคประชาชน ที่ต้องมาปฏิบัติการวางแผนร่วมกันในการบริหารจัดการน้ำ ผลลัพธ์ในกรณีนี้คือประสบผลสำเร็จโดยการใช้แบบจำลองของการวางแผนแบบร่วมมือร่วมใจเพื่อใช้ในการปฏิบัติการโครงการในครั้งนี้ (Margerum, 2001)

กรณีศึกษาอีกกรณีหนึ่งของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการใช้การวางแผนโดยใช้การวางแผนแบบรวมพลังเพื่อการจัดการการเติบโตของเมือง การวางแผนทางด้านสิ่งแวดล้อมและละแวกบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่การวางแผนพัฒนาเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกามักจะใช้กระบวนการวางแผนแบบรวมพลังเพื่อการจัดการทางสิ่งแวดล้อมในระดับภูมิภาคเสมอ เช่น ในรัฐ Wisconsin ที่มีหน่วยงาน Wisconsin Department of Natural (DNR) ร่วมเป็นพันธมิตรกัน คือ รัฐบาลท้องถิ่น กลุ่มประชาชน และชุมชน ตัวอย่างเช่น 26 กลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นตัวแทนของภาครัฐและของภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพยายามวางแผนแบบร่วมมือร่วมใจภายใต้ที่ราบลุ่มแม่น้ำ Wisconsin เกี่ยวกับที่ดินและการจัดการพื้นที่นันทนาการภายในพื้นที่ของรัฐ ซึ่งรัฐบาลท้องถิ่นไม่ได้มีการวางแผนจัดให้เกิดการกำหนดเขตควบคุมการใช้ที่ดิน (zoning code) กลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งประสานงานโดย Wisconsin DNR มีการเผชิญหน้ากันและเกิดข้อถกเถียงและข้อโต้แย้งสูงมาก เกิดการแสดงอำนาจของทุกฝ่ายและเกิดการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างโครงสร้างคือรัฐบาลท้องถิ่นและภาคประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตาม หลังจาก 18 เดือนของการสร้างฉันทามติและการนัดพบพูดคุยในวงสาธารณะอีกเป็นร้อยครั้ง กลุ่มที่ถูกรับรองให้วางแผนจัดการ

พื้นที่นันทนาการได้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อการบริหารจัดการ ซึ่งถือว่าเป็นมาตรฐานการจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินในระดับรัฐภูมิภาค (Margerum, 2001)

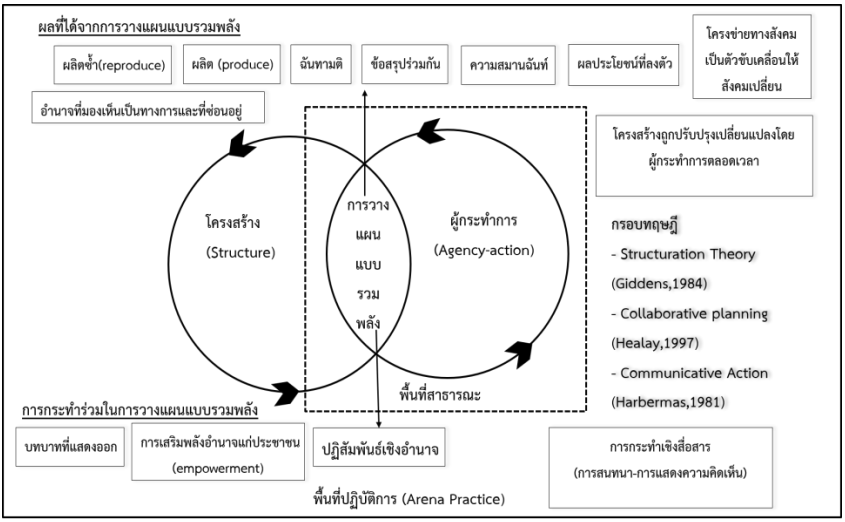
นอกจากนี้ ณัฐวุฒิ อัศวโกวิทวงศ์ (2009) ได้ศึกษากรณีการปฏิสัมพันธ์ในการวางแผนซึ่งมีผลต่อการบริหารจัดการอำนาจและการปฏิบัติการในการวางแผนพัฒนานโยบายสาธารณะ ซึ่งมีการอ้างถึงความเป็นตัวกลาง (agent) ที่ไม่ลงรอยกัน ทำให้ไม่สามารถไปสู่การปฏิบัติที่เป็นไปตามแผนได้ เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างตัวกลางและผู้มีส่วนได้เสีย และการหาทางออกร่วมกันระหว่างตัวกลาง และการช่วงชิงอำนาจ โดยมีกรณีศึกษา 2 กรณีคือ 1) การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยองค์กรชุมชนในโครงการเมืองใหม่บางพลี กรณีชุมชนโซน 201 เป็นตัวแทนรูปแบบการวางแผนจากล่างสู่บน ที่ประชาสังคมผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม และ 2) การอนุรักษ์กลุ่มอาคารย่านพาณิชยกรรมที่ตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นตัวแทนการวางแผนจากบนสู่ล่าง การเปลี่ยนแปลงนโยบายการพัฒนาได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านความไม่มั่นคงในด้านเศรษฐกิจและที่อยู่อาศัยของชุมชน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง และแรงต้านจากภาคประชาสังคม ดังนั้นความจำเป็นในการใช้การวางแผนแบบรวมพลังโดยอาศัยนักวางแผนพัฒนาเมืองเป็นตัวกลางเชื่อมความประสานงานจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้โครงการพัฒนาประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี

จากกรณีศึกษาที่ยกมาข้างต้นพบว่า การปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจมักเกิดขึ้นตลอดเวลา ในกระบวนการวางแผนพัฒนาเมือง เนื่องจากมีกลุ่มที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกันมามีความสัมพันธ์ร่วมกัน ปฏิบัติการณ์ร่วมกัน ก่อให้เกิดอำนาจขึ้น ในรูปแบบที่แตกต่างกันไป การแสดงออกของอำนาจในแต่ละฝ่ายย่อมมีความแตกต่าง และเกิดการช่วงชิงอำนาจเหนืออีกฝ่าย เพื่อหวังให้ฝ่ายของตนได้รับผลประโยชน์มากกว่า ซึ่งคู่ปฏิบัติการทั้งโครงสร้างและผู้กระทำการ ที่มากระทำการร่วมกันภายใต้กระบวนการวางแผนแบบรวมพลัง ย่อมเกิดการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจเสมอ ซึ่งในบริบทของการวางแผนพัฒนาเมือง ปฏิบัติการต่างๆที่เกิดขึ้น ในลักษณะดังกล่าว เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตลอดเวลา กระบวนการหรือวิธีการที่สำคัญที่สามารถนำมาช่วยให้ปฏิบัติงานได้สำเร็จ นั่นคือการนำกระบวนการวางแผนแบบรวมพลังมาปรับใช้ ซึ่งนักวางแผนพัฒนาเมืองต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อ

การเกิดปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจเหล่านี้ด้วย เพื่อการบรรลุเป้าหมายและการประสบผลสำเร็จในโครงการพัฒนาเหล่านั้น

การอภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย

ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจกับการวางแผนแบบรวมพลังมีที่มาจากการก่อตัวของขั้วความสัมพันธ์สองฝ่ายที่ทำให้เกิดอำนาจขึ้น เกิดจากโครงสร้าง (Structure) และผู้กระทำการ (Agency) ที่มีความสัมพันธ์ภายใต้การปฏิบัติการวางแผนพัฒนาเมืองร่วมกัน โดยผู้กระทำการอาจมีความสามารถปฏิบัติการ และเปลี่ยนแปลงโครงสร้างได้ เหล่านี้ล้วนเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นตามหลักทฤษฎีการก่อตัวโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การวางแผนแบบรวมพลังภายใต้การปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการเพื่อการวางแผนพัฒนาเมือง

จากภาพที่ 2 พบว่า ทั้งโครงสร้างและผู้กระทำการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันตลอดเวลา ซึ่งในด้านของการวางแผนพัฒนาเมืองภายใต้กระบวนการวางแผนแบบรวม

พลัง ประการที่สำคัญ นอกจากการเกิดปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจแล้ว ยังก่อให้เกิดผลลัพธ์เพื่อการพัฒนาเมืองหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการได้มาซึ่งฉันทามติ ผลประโยชน์ที่ลงตัว การมีโครงข่ายทางสังคมที่สามารถเป็นตัวขับเคลื่อนให้สังคมแปรเปลี่ยน ตลอดจนโครงสร้าง หรือข้อบังคับ กฎหมาย รูปแบบการพัฒนาเมืองต่างๆ ที่เป็นข้อกำหนดของภาครัฐได้แปรเปลี่ยนไปโดยผู้กระทำการเป็นผู้ขับเคลื่อน ซึ่งภายใต้ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเมืองของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นเจ้าของพื้นที่การพัฒนา ดังนั้นทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนต้องเข้ามาร่วมมือกันวางแผนพัฒนาเมือง โดยอาศัยกระบวนการวางแผนแบบรวมพลังเป็นวิธีการที่สำคัญ เพื่อการสร้างฉันทามติของกลุ่มที่มีความหลากหลายและลดทอนการใช้อำนาจของทุกฝ่ายลง รวมทั้งป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งขึ้น จากการศึกษาทฤษฎีและกรณีศึกษาที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นนั้น การนำหลักการดังกล่าวไปใช้ในสถานการณ์จริงมิใช่เรื่องง่าย ส่วนใหญ่แล้วการสร้างฉันทามติเป็นเรื่องที่ใช้เวลานาน ซึ่งทำให้หน่วยงานภาครัฐไม่มีเวลามากพอในการจัดการกระบวนการดังกล่าว นอกจากนี้การติดตามและประเมินผลในขั้นหลังการเจรจาต่อรอง (Post- Negotiation) ซึ่งจำเป็นต้องมีการติดตามและประเมินผลระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน ที่เป็นคนในชุมชนพื้นที่โครงการ ส่วนใหญ่กระบวนการดังกล่าวมักถูกละเลยและแทบไม่เกิดขึ้น แต่เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากจะทำให้ทราบถึงผลการประเมินโครงการจากสภาพจริงหลังจากเกิดโครงการพัฒนาแล้วจากคนในพื้นที่ นอกจากนี้การเปลี่ยนรูปแบบของตัวชี้วัดเพื่อมาประเมินศักยภาพในการพิจารณาความสำเร็จในการใช้วิธีการดังกล่าว เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ดังนั้นการที่จะประสบผลสำเร็จในการใช้กระบวนการวางแผนแบบรวมพลังนั้น นักวางแผนพัฒนาเมืองจำเป็นต้องมีการฝึกฝนทักษะในกระบวนการ เพื่อความเป็นมืออาชีพ โดยได้รับคำแนะนำว่าต้องมีการปฏิบัติทุกวัน และสร้างตัวชี้วัดใหม่ๆที่เกิดขึ้นจากการลงพื้นที่ปฏิบัติการ เนื่องจากจะได้ทราบถึงข้อจำกัดของสถานการณ์และสร้างตัวชี้วัดมาประเมินได้อย่างถูกต้อง และที่สำคัญ นักวางแผนพัฒนาเมืองจะได้ทราบและรับรู้ถึงอำนาจและการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการ เพื่อการบรรลุเป้าหมายของการวางแผนพัฒนาเมืองโดยการใช้กระบวนการวางแผนแบบรวมพลังให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การวางแผนพัฒนาเมืองโดยใช้กระบวนการวางแผนแบบรวมพลังในมิติของการปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้างและผู้กระทำการ กรณีศึกษาเมืองขอนแก่น” หลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองดุษฎีบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2547). **ทฤษฎีและแนวทางการศึกษาสื่อสารมวลชน**. กรุงเทพฯ : แบรนด์เอจ.

กาญจนา แก้วเทพและสมสุข หินวิมาน. (2551). **สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์และการเมือง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เจมส์ กอร์ดอน ฟินเลย์สัน. (2559).**ฮาเบอร์มาส มนุษย์กับพื้นที่สาธารณะ**. แปลจาก Habermas A very Short Introduction. แปลโดย วรารัก เฉลิมพันธุศักดิ์: กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา

เชษฐา พวงหัตถ์. (2548*).* **โครงสร้าง-ผู้กระทำการ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ณัฐวุฒิ อัศวโกวิทวงศ์. (2009). ปฏิสัมพันธ์ของการวางแผน-บทเรียนจากการศึกษาเปรียบเทียบในการปฏิบัติการจากล่างสู่บน. **Journal of Architectural/Planning Research and Studies 6**, (2).

รัตนา โตสกุล. (2548). **มโนทัศน์เรื่องอำนาจ (The concept of power)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2551). ‘ความสมเหตุสมผล/อำนาจ และสภาวะสมัยใหม่: หนทางสู่หายนะของมนุษยชาติแห่งศตวรรษที่ 21’. **วารสารร่มพฤกษ์ 26** (1).

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.(2560). **Collaborative Planning : การวางแผนแบบรวมพลัง.** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560, จาก ripub@royin.mail.go.th

Campbell, S. and Susan S. Fainstein. (1996). The Structure and Debates of Planning Theory. **Readings in Planning Theory**. Cambridge, MA: Blackwell.

Cedar, A. J. M. (2009). **Evaluating Collaborative planning : A case study of the Morice land and Resourse management**. School of Resource and Environmental Management. SIMON FRASER UNIVERSITY

Forester, J. F.. (1989). Planning in the Face of Power. **The Berkeley Planning Journal**

Foucault, M. (1982). **Disclipline and Punish: The Birth or Prison**. Harmundsworth : Penguin Books Ltd..

Giddens, A. (1971). **Capitalism and Modern Social Theory**. Cambridge: Cambridge University Press.

Habermas, J. (1979). **Communication and the Evolution of Society** (T. McCarthy,Trans.). Canada: Beacon Press. (Original work published 1976).

Harper, T. L. & Stein, S. M. (2006). **Dialogical planning in a fragmented society**. New Brunswick, NJ: Center for Urban Policy Research Harris, N. (2002). '**Collaborative planning: from theoretical foundations to practice forms, Planning Futures: New Directions for Planning Theory.** London: Routledge

Healey, P. (1997). **Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies.** University of Columbia: Canada.

Healey, P. (1998). 'Building Institutional Capacity through Collaborative Approaches to Urban Planning'. **Environment and Planning**.

Innes, J. E. (2004). Consensus building: Clarifications for the critics. **Planning Theory**, 3(1), 5-20.

Margerum, D. R. (2002). Collaborative Planning Building Consensus and

Building a Distinct Model for Practice. **Journal of Planning Education and Research**.

McGee, G. J. A. (2006). Evaluating collaborative planning: A case study of the north coast land and resource management plan. **MRM Report 399**. Burnaby, BC:Simon Fraser University, School of Resource and Environmental Management.

Olson, N, S. & Khalid Yahia, S. (2006). **Structuration Theory : Giddens Explored Structuration Theory : Giddens Explored**. 2006, pp.1–15. Available at: http://socgeo.ruhosting.nl/html/files/geoapp/Werkstukken/Giddens.pdf.

Susskind, L., Wansem, M.W., & Ciccarelli, A. (2003). Mediating land use disputes: **Proandcon. Environments**. 31(2), 39-58.

Taylor, N. (1998). **Urban Planning Theory since 1945**. London: Sage.

Yagüe, O. L. & Christian, B. (2012). PL**ANNING THEORY IN POSTMODERNITY**. Adolfo Cazorla & James Midgley, PLANNING AND COMMUNITY DEVELOPMENT:CASE STUDIESUC Berkeley – Technical University of Madrid. Madrid (Spain): Grupo GESPLAN-UPM.

Translated Thai References

Finlayson, J. G. (2016). Habermas: A man of public space. Translate from **Habermas: A very Short Introduction**. Translate by Wararak Chalearmpansak: Bangkok. Suangein mi ma.

Kaewteap, K. (2004). **Theories and Guidelines for Mass CommunicationStudies**. Bangkok: Brandage

Kaewteap K. and Somsuk, H. (2008).The **flow of thinkers, economic and political theorists**. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Office of the Royal Society. (2017). **Collaborative Planning** [Online]. Retrieved February 28, 2017, from ripub@royin.mail.go.th

Puanghut, C. (2005). **Structure-agency**. Bangkok: National Research Council.

Samukkhethum, S. (2007). Reasonableness / power And modernism: the path to disaster Mankind of the 21st Century', **Rom Phruek Journal**. 26 (2).

Tosakul, R. (2005). **The concept of power**. Bangkok: National Research Council.

Usavagovitwong, N. (2009). Planning Interaction – Lessons from a Comparative Study of Bottom-up Approach in Practice. **Journal of Architectural/Planning Research and Studies**. Volume 6. Issue 2. 2009. Thammasat university.

บทความที่ :
Article : **16**

อิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน และผลการดำเนินงานขององค์กร ที่มีต่อความยั่งยืนองค์กรของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The Influence Business Alliance, Supply Chain Management, and Firm Performance on Firm Sustainable of Tourism Industry in Northeast Thailand

พรวดี รักษาศรี*, วีระกิตติ์ เสาร่ม* และ นิศารัตน์ โชติเชย*

Pornwadee Ruksasri*, Veerakit Saorom* and Nisarat Chotechoei*

*คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม [Faculty of Management Science, Maha Sarakham Rajabhat University] Corresponding author e-mail: pornwadeer@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ ที่มีต่อผลการดำเนินงานขององค์กรของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อทดสอบอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน และผลการดำเนินงานขององค์กรที่มีต่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน และการวิจัยเชิงปริมาณ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 312 คน และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การสร้างโมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัย พบว่า 1) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้ พันธมิตรทางธุรกิจ ประกอบด้วย ด้านพันธมิตรทางผลิตภัณฑ์ ด้านพันธมิตรทางการตลาด ด้านพันธมิตรทางเทคโนโลยี ด้านพันธมิตรทางการวิจัยและพัฒนา และด้านพันธมิตรด้านทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ การจัดการโซ่อุปทาน ประกอบด้วย ด้านการประสานงาน ด้านการแบ่งปันสารสนเทศ ด้านการร่วมมือ และด้านการจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยว ผลการดำเนินงานขององค์กร ประกอบด้วย ด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านนวัตกรรม ด้านภาพลักษณ์ และด้านความพึงพอใจ และความยั่งยืน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านวัฒนธรรม 2) โมเดลปรับปรุงของสมการโครงสร้างอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน และผลการดำเนินงานขององค์กร ที่มีต่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ค่า χ^2 = 124.769 ค่า df = 108 ค่า χ^2 /df = 1.155 ค่า p-value = 0.129 ค่า GFI = 0.958 ค่า CFI = 0.994 ค่า NFI = 0.957 ค่า RMR = 0.010 และ ค่า RMSEA = 0.022 ผลที่ได้รับผ่านเกณฑ์ทุกข้อ และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: พันธมิตรทางธุรกิจ; การจัดการโซ่อุปทาน; ความยั่งยืนทางองค์กร

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the influence business alliance, supply chain management and firm performance on firm sustainable of tourism industry; 2) to test the influence business alliance, supply chain management and firm performance on firm sustainable of tourism industry. Qualitative research is In-depth interviews on collecting data from 20 key informants. And quantitative research is collecting data from 312 tourism industry entrepreneur in Northeast Thailand and a set of questionnaires was the research tool. Statistics used for data analysis were structural equation modeling. The results revealed the following finding; 1) Information obtained from in-depth interviews can determine the variables used in the study as follows business alliance include product alliance, marketing alliances, technology alliances, research and development alliance, and strategic resources alliance. Supply chain management include coordination, information sharing, cooperation, and tourism logistics management. Firm performance include market performance, financial performance, innovation performance, image performance, and satisfaction performance. And firm sustainable include environment, social, economics, and culture. 2) Model of structural equation improvement of the influence business alliance, supply chain management and firm performance on firm sustainable of tourism industry in Northeast Thailand found χ^2 = 124.769, df = 108, χ^2 /df = 1.155, p-value = 0.129, GFI = 0.958, CFI = 0.994, NFI = 0.957, RMR = 0.010, and RMSEA = 0.022 Results obtained through all criteria and is consistent with empirical data.

Keywords : Business Alliance; Supply Chain Management; Firm Sustainable

บทนำ

ประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานานท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดการแข่งขันด้านเศรษฐกิจจะเข้มข้นมากขึ้นเป็นสภาพไร้พรมแดนการพัฒนาเทคโนโลยีจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและจะกระทบชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมากรวมถึงประเทศไทยที่มีข้อจำกัดหลายด้านเช่น คุณภาพคนไทยยังต่ำโดยแรงงานส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งในเรื่องขององค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ รวมถึงสังคมขาดคุณภาพและมีความเหลื่อมล้ำสูงที่เป็นอุปสรรคต่อการยกระดับศักยภาพการพัฒนาโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงวัย เป็นต้น ท่ามกลางปัญหาท้าทายหลากหลายที่เป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศในระยะยาวดังกล่าวก็เป็นที่ตระหนักร่วมกันในทุกภาคส่วนว่าการพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วมีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนในระยะยาวได้นั้นประเทศต้องเร่งพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์ในทุกด้านได้แก่การเพิ่มการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาการพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ให้เป็นระบบโครงข่ายที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพการพัฒนาทุนมนุษย์ นอกจากนั้นประเทศไทยยังจะต้องผลักดันให้การค้า การลงทุนระหว่างประเทศขยายตัวต่อเนื่องและเป็นแรงขับเคลื่อนการพัฒนาที่สำคัญควบคู่ไปกับการส่งเสริมลงทุนและเศรษฐกิจภายในประเทศ ซึ่งประเด็นหลักในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 ได้ให้ความสำคัญในการสร้างขีดความสามารถการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เติบโตและสนับสนุนภาคการผลิต เน้นการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศและศักยภาพของพื้นที่รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมให้ครอบคลุมทุกมิติ และครบวงจรทั้งการผลิต การบริการ และธุรกิจที่เกี่ยวข้องภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย (Sustainable Development Goals) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

พันธมิตรทางธุรกิจ (Business Alliance) เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกัน ซึ่งแนวทางการดำเนินงานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่จะประสบความสำเร็จนั้นไม่เพียงอาศัยความสามารถและการดำเนินงานภายในเท่านั้น แต่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะต้องมีการประสานงานกับธุรกิจอื่นๆหลายประเภททั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง และธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อมหรือธุรกิจสนับสนุนต่างๆ ดังนั้น ความสามารถในพันธมิตรทางธุรกิจถือเป็นทรัพยากรที่แตกต่างจากคู่แข่งขัน ถ้าองค์กรสามารถบริหารงานและควบคุมการดำเนินงานให้สอดคล้องกับพันธมิตรทางธุรกิจได้อย่างมีคุณค่า โดยการขยายความสำเร็จในการทำงานร่วมกัน (Kale and Singh, 2007) และเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมจุดเด่น ลดจุดด้อยของพันธมิตร และสร้างทักษะการจัดการร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (Schilke and Goerzen, 2010) อีกทั้งมีการบูรณาการที่ดึงความร่วมมือ ทุกส่วนผนวกไว้รวมกันอย่างครบวงจร หลักการที่สำคัญของพันธมิตรทางธุรกิจนั่นก็คือการสร้างความร่วมมือ ในลักษณะพันธมิตรทางธุรกิจเพื่อเสริมสร้างจุดเด่นและแก้ไขจุดอ่อนของธุรกิจให้เข้มแข็งมากขึ้น โดยการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจเพื่อความอยู่รอดสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้ประกอบการมีความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์และเพิ่มทักษะของบุคลากรและกิจการจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ดังนั้น พันธมิตรทางธุรกิจ (Business Alliance) จึงเป็นการบริหารงานที่มีความสำคัญในการบริหารดำเนินงานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบัน และยังรวมถึงการเข้าสู่ตลาดต่างประเทศอีกด้วย การดำเนินกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจจะใช้ในในกรณีที่ธุรกิจมีทรัพยากรไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน มีความต้องการขยายขอบข่ายการทำงานเพื่อลดต้นทุน มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ ความสามารถประสบการณ์ และความชำนาญระหว่างกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาร่วมกัน นอกจากนี้ พันธมิตรทางธุรกิจยังเป็นกลยุทธ์หลักและสำคัญที่ผู้บริหารนำมาใช้ในการบริหารดำเนินการธุรกิจในยุคปัจจุบัน เพื่อพัฒนาการดำเนินงานขององค์กร ส่งผลให้ธุรกิจเจริญเติบโตอยู่รอดและมั่นคงในระยะยาว อย่างไรก็ตามพันธมิตรทางธุรกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะต้องมีการประสานงานกับธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจการคมนาคมขนส่ง และธุรกิจการของที่ระลึกและธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการร่วมมือในการทำธุรกิจในการใช้ทรัพยากรร่วมกันหรือใช้ความรู้ร่วมกัน

การจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญในการบริหารจัดการเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่มีการแข่งขันมีความเข้มข้นและเป็นการแข่งขันที่ต้องมีการจัดการกับทรัพยากรทางธุรกิจที่มาจากทั่วโลก จะต้องมีสินค้าและบริการพร้อมวางจำหน่ายทั่วโลกเช่นเดียวกัน ซึ่งเหมาะกับการดำเนินธุรกิจอยู่ภายใต้สภาวะที่มีความผันผวน ทั้งด้านอัตราแลกเปลี่ยนทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (ศากุน บุญอิต, 2558) รวมทั้งสามารถนำมาปรับใช้กับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คือ การจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว ที่เป็นการสร้างเครือข่ายขององค์กรด้านการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมในสร้างสรรค์กิจกรรมและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวจนกระทั่งมีการส่งมอบบริการนั้นให้กับนักท่องเที่ยว พบว่าเครือข่าย (Networks) ด้านการท่องเที่ยวที่ร่วมมือกันสรรสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวนั้น ครอบคลุมการดำเนินงานของธุรกิจหลากหลายสาขา เช่น ธุรกิจที่พัก ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจสินค้าที่ระลึก ธุรกิจนวดและสปา ธุรกิจโรงพยาบาล สนามกอล์ฟ ธุรกิจประกันภัย ธุรกิจธนาคาร ธุรกิจซักรีด ธุรกิจบันเทิง เป็นต้น (พนารัช ปรีดากรณ์, 2556) โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญอันได้แก่ การขนส่ง (Transportation) ที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็วและสะดวกสบาย ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างมากต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว การขนส่งดังกล่าวนั่นมีหลายรูปแบบ เช่น การขนส่งทางบกทางน้ำและทางอากาศโดยมีที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ที่ใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ โรงแรม รีสอร์ท อพาร์ทเม้นท์ เกสต์เฮ้าส์ ซึ่งการให้บริการด้านที่พักอาจแตกต่างออกไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ประกอบการ รสนิยมของผู้บริโภคและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวดึงดูดใจ กิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการต่างๆ (Attractions Activities and Ancillary Services) วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คือสิ่งดึงดูดใจให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว อาจเป็นสถานที่ (Sites) หรือเหตุการณ์ (Events) ซึ่งเกิดได้ตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น การอำนวยความสะดวกในด้านการเดินทางเข้า-ออกประเทศ และด้านสาธารณูปโภค เป็นต้น ส่วนองค์ประกอบสุดท้ายคือ การขาย (Sales) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยกระจายบริการด้านการท่องเที่ยวจากผู้ให้บริการไปยัง

ผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยหน่วยธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ขายส่งบริการด้านการท่องเที่ยว (Tour Operator) ตัวแทนการจัดการเดินทาง (Travel Agents) ตัวแทนจำหน่ายและเฉพาะทาง (Specially Chandlers) นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ที่สำคัญในการจัดการโซ่อุปทาน เช่น ลูกค้า (Customers) การตลาดและการขาย (Marketing and Sales) การจัดการนำเที่ยว (Tour Operating) การจัดหาอาหารและเครื่องดื่ม (Catering, Food and Beverages) ธุรกิจซักรีด (Laundry) การผลิตอาหาร (Food Production) การกำจัดของเสียและนำกลับมาใช้ใหม่ (Waste Recycling and Disposal) ระบบไฟฟ้าและน้ำประปา (Energy and Water Supplies) โครงสร้างพื้นฐานและแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว (Infrastructure Services and Resources of Destinations) เฟอร์นิเจอร์และงานฝีมือ (Furniture and Crafts) วัฒนธรรม สังคมและกีฬา (Cultural Social and Sports Events) การเดินทางระยะสั้นและสิ่งดึงดูดใจ (Excursions and Attractions) การขนส่งภาคพื้นดิน (Ground Transport) และดำเนินการภาคพื้นดิน (Ground Operations) จากกิจกรรมการดำเนินงานของธุรกิจ และองค์ประกอบต่างๆ ของการการท่องเที่ยว สามารถบริหารจัดการเป็นลำดับขั้นตอนภายใต้โซ่อุปทานเพื่อให้การบริการด้านการท่องเที่ยวมีความต่อเนื่องเชื่อมโยง และสอดประสานกันระหว่างหน่วยธุรกิจหรือหน่วยต่างๆ โดยมีธุรกิจนำเที่ยวเป็นผู้ที่คอยประสานความเชื่อมโยง การบริการนักท่องเที่ยวตั้งแต่ก่อนการเดินทาง ในขณะการเดินทาง และหลังการเดินทาง เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและความพึงพอใจมากที่สุด (นิศา ชัชกุล, 2557)

ด้วยสภาพการแข่งขันที่รุนแรงในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยปัจจุบัน จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวควรจะมองหาลู่ทางที่จะทำให้ธุรกิจของตนได้เปรียบคู่แข่งขัน ซึ่งมีหลายแนวคิดที่ช่วยสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน คือ ผลการดำเนินงานขององค์กร (Firm Performance) เป็นเป้าหมายของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการสร้างผลการดำเนินงานที่ดีและเหนือกว่าคู่แข่งขันอื่น จากการให้บริการของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ตรงความความต้องการของลูกค้าด้วยประสิทธิภาพที่เหนือกว่าคู่แข่งขัน จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมของปัจจัยการดำเนินงานขององค์กร ประกอบด้วย 1) ผลการดำเนินงานด้านการตลาด (Market Performance) 2) ผลการดำเนินงานด้านการเงิน (Financial Performance) 3) ผลการดำเนินงานด้านนวัตกรรม (Innovation Performance) 4) ผลการดำเนินงานด้าน

ภาพลักษณ์ (Image Performance) และ 5) ผลการดำเนินงานด้านความพึงพอใจ (Satisfaction Performance) รวมถึงแนวคิดความยั่งยืนขององค์กร (Firm Sustainable) เป็นการประสานประโยชน์เข้าด้วยกันระหว่างการพัฒนาธุรกิจกับการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมและเกิดศักยภาพเพื่อความเจริญงอกงามทางธุรกิจอย่างต่อเนื่อง (พรชนก ทองลาด, ไพฑูรย์ อินต๊ะขัน และบัณฑิต บุษบา, 2559) จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมของปัจจัยความยั่งยืนขององค์กร ประกอบด้วย 1) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) 2) ด้านสังคม (Social) 3) ด้านเศรษฐกิจ (Economics) และ 4) ด้านวัฒนธรรม (Culture) ดังนั้น ผลการดำเนินงานขององค์กรและความยั่งยืนขององค์กร จึงมีความสำคัญกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยเฉพาะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีแนวเส้นทางเศรษฐกิจที่เชื่อมต่อหลายประเทศ ซึ่งธุรกิจไม่เพียงแข่งขันกันภายในประเทศ แต่ยังต้องเผชิญหน้ากับคู่แข่งขันต่างประเทศอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ถ้าธุรกิจมีพันธมิตรทางธุรกิจและการจัดการโซ่อุปทาน รวมถึงความสามารถประสานงานระหว่างกิจกรรมต่างในการบริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้การไหลของนักท่องเที่ยวจากต้นทางไปสู้ปลายทางโดยไม่มีข้อผิดพลาด สร้างความพึงพอใจสูงสุดให้เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางจนสิ้นสุดการเดินทาง มีพันธมิตรทางธุรกิจที่มีความแข็งแกร่งสามารถให้ความร่วมมือแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญระหว่างกัน และให้ความสำคัญกับระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ใน การขับเคลื่อนองค์กรซึ่งจะต้องอาศัยทักษะความรู้ การพัฒนาความรู้ใหม่ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จูงใจให้บุคลากรมีทัศคติที่ดีต่อการให้บริการ แล้วนั้นก็จะส่งเสริมให้ผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นไปตามเป้าหมายและประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนต่อไป

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน และผลการดำเนินงานขององค์กร ที่มีต่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ใหม่สำหรับวงการวิชาการโดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และธุรกิจอื่นๆ ที่มีความเชื่อมโยง ส่งผลต่อผลการดำเนินงานที่ดี และเป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการของไทยให้มีการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ และสภาพเศรษฐกิจเพื่อรองรับเสรีทางการค้า

และเพื่อให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการพัฒนาที่ได้มาตรฐาน มีความน่าเชื่อถือ และความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ ที่มีต่อผลการดำเนินงานขององค์กรของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. เพื่อทดสอบอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน และผลการดำเนินงานขององค์กร ที่มีต่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1) ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่เป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ คือ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ประกอบด้วย ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจการคมนาคมขนส่ง และธุรกิจการของที่ระลึกและธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้อง ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า จำนวน 3,078 แห่ง (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2560)

2) ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในข้อมูลเชิงคุณภาพ ขอบเขตของผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้บริหารอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นักวิชาการและเจ้าหน้าที่รัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ข้อมูลเชิงปริมาณ ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จำนวน 360 แห่ง (20 x ผลคูณของค่าตัวแปรอิสระทุกตัว เท่ากับ 20 x 18 = 360) (Hair et al., 2010) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ผลจากการเก็บตัวอย่างได้ทั้งหมด 312 แห่ง และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เป็นผู้เชี่ยวชาญในการให้ข้อมูลหลัก ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จำนวน 30 คน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานขององค์กรได้เป็นอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3) ขอบเขตด้านการศึกษา

3.1) การวิจัยระยะที่ 1

3.1.1) การศึกษาเอกสารทางวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน และผลการดำเนินงานขององค์กร ที่มีต่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อกำหนดแนวทางและกรอบแนวคิดในงานวิจัย

3.1.2) การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนากรอบแนวคิดของอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน และผลการดำเนินงานขององค์กร ที่มีต่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จำนวน 20 คน (Creswell, 2013) โดยใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และมีเกณฑ์ในการพิจารณาคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview Question) (Merriam, 1998) เป็นการสัมภาษณ์ที่ประกอบด้วยคำถามต่างๆ ในแบบสอบถามแต่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความชัดเจนในคำตอบได้ และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่ผ่านการตรวจและให้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

3.2) การวิจัยระยะที่ 2

3.2.1) การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน และผลการดำเนินงานขององค์กร ที่มีต่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการเลือกตัวแปรในการวิจัยนี้จึงอิงกับการวิจัยเชิงคุณภาพและทฤษฎีพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน การดำเนินงานขององค์กร และความยั่งยืน

3.2.2) การสังเคราะห์และการพัฒนาแนวทางของอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน และผลการดำเนินงานขององค์กร ที่มีต่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.2.3) การประชุมย่อย จำนวน 30 คน เพื่อยืนยันอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน และผลการดำเนินงานขององค์กร ที่มีต่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.3) ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ดำเนินการวิจัยในช่วงระหว่างขอบเขตของระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เริ่มตั้งแต่เดือน กุมพาพันธ์ พ.ศ. 2561 จนถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2561 เป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 11 เดือน

3.4) ค่าความเชื่อมั่นและค่าอำนาจจำแนก

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้วัดค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งถ้าพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของมาตรวัดตัวแปรทุกตัวมีค่าเกิน 0.600 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้ (Hair et al., 2010) แสดงว่ามาตรวัดของแบบสอบถามแต่ละปัจจัย มีความเชื่อถือได้และมีความสอดคล้องภายในของการวัด ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ พบว่า พันธมิตรทางธุรกิจ ด้านพันธมิตรผลิตภัณฑ์ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.927 ด้านพันธมิตรทางการตลาด มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.906 ด้านพันธมิตรทางเทคโนโลยี มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.920 ด้านพันธมิตรทางการวิจัยและพัฒนา มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.872 ด้านพันธมิตรด้านทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.858 การจัดการโซ่อุปทาน ด้านการประสานงาน มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.827 ด้านการแบ่งปันสารสนเทศ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.897 ด้านการร่วมมือ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.929 ด้านการจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยว มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.919 ผลการดำเนินงานขององค์กร ด้านการตลาด มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.883 ด้านการเงิน มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.868 ด้านนวัตกรรม มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.934 ด้านภาพลักษณ์ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.906 ด้านความพึงพอใจ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.895 และความยั่งยืนขององค์กร ด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.925 ด้านสังคม มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.887 ด้านเศรษฐกิจ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.864 ด้านวัฒนธรรม มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.888 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีของครอนบาค ของมาตรวัดตัวแปรทุกตัวมีค่าเกิน 0.600 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้ แสดงว่ามาตรวัดของแบบสอบถามในแต่ละปัจจัยมีความน่าเชื่อถือได้และมีความสอดคล้องภายในของการวัดซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ปรากฏ ดังนี้

1) ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นักวิชาการและเจ้าหน้าที่รัฐ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 คน พบว่า พันธมิตรทางธุรกิจ (Business Alliance) ประกอบด้วย ด้านพันธมิตรทางผลิตภัณฑ์ (Product Alliance) ด้านพันธมิตรทางการตลาด (Marketing Alliances) ด้านพันธมิตรทางเทคโนโลยี (Technology Alliances) ด้านพันธมิตรทางการวิจัยและพัฒนา (Research and Development Alliance) และด้านพันธมิตรด้านทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Resources Alliance) การจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ประกอบด้วย ด้านการประสานงาน (Coordination) ด้านการแบ่งปันสารสนเทศ (Information Sharing) ด้านการร่วมมือ (Cooperation) และด้านการจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยว (Tourism Logistics Management) ผลการดำเนินงานขององค์กร (Firm Performance) ประกอบด้วย ผลการดำเนินงานด้านการตลาด (Market Performance) ผลการดำเนินงานด้านการเงิน (Financial Performance) ผลการดำเนินงานด้านนวัตกรรม (Innovation Performance) ผลการดำเนินงานด้านภาพลักษณ์ (Image Performance) และผลการดำเนินงานด้านความพึงพอใจ (Satisfaction Performance) และความยั่งยืนขององค์กร (Firm Sustainable) ประกอบด้วย ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) ด้านสังคม (Social) ด้านเศรษฐกิจ (Economics) และด้านวัฒนธรรม (Culture)

2) ผลการวิเคราะห์การวิจัยระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการเก็บแบบสอบถาม

2.1) ผลการวิเคราะห์พันธมิตรทางธุรกิจโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.04 ; S.D.= 0.76) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านพันธมิตรทางการตลาด ($\overline{X}$ =4.08 ; S.D.= 0.73) ด้านพันธมิตรทางผลิตภัณฑ์ ($\overline{X}$ =4.07 ; S.D.= 0.79) ด้านพันธมิตรด้านทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ ($\overline{X}$ =4.07 ; S.D.= 0.76) ด้านพันธมิตรทางเทคโนโลยี ($\overline{X}$ =4.01 ; S.D.= 0.77) และด้านพันธมิตรทางการวิจัยและพัฒนา ($\overline{X}$ =3.95 ; S.D.= 0.76) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์การจัดการโซ่อุปทานโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.07 ; S.D.= 0.78) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับ

ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการประสานงาน ($\overline{X}$ =4.15 ; S.D.= 0.78) ด้านการร่วมมือ ($\overline{X}$ =4.12 ; S.D.= 0.77) ด้านการจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยว ($\overline{X}$ =4.02 ; S.D.= 0.78) และด้านการแบ่งปันสารสนเทศ ($\overline{X}$ =3.98 ; S.D.= 0.79)

ผลการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานขององค์กรโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.04 ; S.D.= 0.77) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ผลการดำเนินงานด้านภาพลักษณ์ ($\overline{X}$ =4.15 ; S.D.= 0.74) ผลการดำเนินงานด้านการเงิน ($\overline{X}$ =4.04 ; S.D.= 0.77) ผลการดำเนินงานด้านนวัตกรรม ($\overline{X}$ =4.01 ; S.D.= 0.82) ผลการดำเนินงานด้านความพึงพอใจ ($\overline{X}$ =4.01 ; S.D.= 0.71) และผลการดำเนินงานด้านการตลาด ($\overline{X}$ =4.00 ; S.D.= 0.79)

ผลการวิเคราะห์ความยั่งยืนขององค์กรโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.04 ; S.D.= 0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ($\overline{X}$ =4.10 ; S.D.= 0.77) ด้านวัฒนธรรม ($\overline{X}$ =4.09 ; S.D.= 0.79) ด้านเศรษฐกิจ ($\overline{X}$ =4.00 ; S.D.= 0.80) และด้านสังคม ($\overline{X}$ =3.97 ; S.D.= 0.82)

2.2) ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน และผลการดำเนินงานขององค์กร ที่มีต่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติที่จะตรวจสอบ ดังนี้

ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-squre Statistics : χ^2) เป็นค่าสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานทางสถิติว่าฟังก์ชั่นความสอดคล้องมีค่าเป็นศูนย์ ถ้าค่าไค-สแควร์ มีค่ายิ่งต่ำยิ่งดี แสดงว่าข้อมูลโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Schumaker and Lomax, 2010)

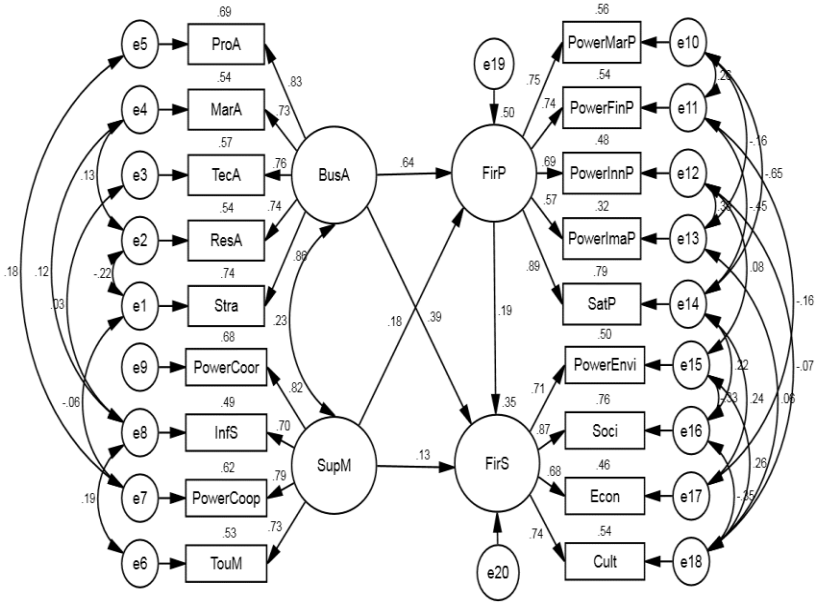
ค่าสัดส่วน χ^2 /df ควรมีค่าไม่เกิน 3.00 หรือในกรณีที่โมเดลมีความซับซ้อน ค่า χ^2 /df ไม่ควรเกิน 5.00

ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (Goodness of Fit Measure : GFI) ค่า GFI มีลักษณะคล้ายกับค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Squared Multiple Correlation : R^2) ค่ามากกว่า 0.95 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก

ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index : CFI) ค่ามากกว่า 0.95 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก

ค่ารากของค่าเฉลี่ยความคาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation : RMSEA) ค่าน้อยกว่า 0.08 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

ดัชนีวัดความสอดคล้องเชิงสัมพันธ์ (Relative Fit Index) ได้แก่ NFI (Normed Fit Index) ค่ามากกว่า 0.90 ถือว่ามีความสอดคล้องดี

Chi-square = 124.769 DF=108 p=.129
GFI=.958 CFI=.994 RMR= .010 RMSEA=.022 NFI=.957

ภาพที่ 1 โมเดลปรับปรุงของสมการโครงสร้างอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน และผลการดำเนินงานขององค์กร ที่มีต่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากแผนภาพที่ 1 พบว่า ค่า χ^2 = 124.769 ค่า df = 108 ค่า χ^2 /df = 1.155 ค่า p-value = 0.129 ค่า GFI = 0.958 ค่า CFI = 0.994 ค่า NFI = 0.957 ค่า RMR = 0.010 และ ค่า RMSEA = 0.022 ผ่านเกณฑ์ทุกข้อและอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก แสดงให้เห็นว่า โมเดลค่าของสมการโครงสร้างอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน และผลการดำเนินงานขององค์กร ที่มีต่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ เท่ากับ 0.500 (R^2 = 0.500, p <0.05) แสดงว่าตัวแปรอิสระสามารถพยากรณ์อิทธิพลที่มีต่อตัวแปรตามผลการดำเนินงานขององค์กร ได้ร้อยละ 50.00 และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ เท่ากับ 0.350 (R^2 = 0.350, p <0.05) แสดงว่าตัวแปรอิสระ สามารถพยากรณ์อิทธิพลที่มีต่อตัวแปรตามความยั่งยืน ได้ร้อยละ 35.00

1) พันธมิตรทางธุรกิจ มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานขององค์กร เท่ากับ 0.644 มีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานขององค์กร เท่ากับ 0.000 และมีอิทธิพลโดยรวมต่อผลการดำเนินงานขององค์กร เท่ากับ 0.644 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) การจัดการโซ่อุปทาน มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานขององค์กร เท่ากับ 0.175 มีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานขององค์กร เท่ากับ 0.000 และมีอิทธิพลโดยรวมต่อผลการดำเนินงานขององค์กร เท่ากับ 0.175 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ผลการดำเนินงานขององค์กร อิทธิพลทางตรงต่อความยั่งยืน เท่ากับ 0.185 มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความยั่งยืน เท่ากับ 0.000 และมีอิทธิพลโดยรวมต่อความยั่งยืน เท่ากับ 0.185 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) พันธมิตรทางธุรกิจ มีอิทธิพลทางตรงต่อความยั่งยืน เท่ากับ 0.394 มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความยั่งยืน เท่ากับ 0.119 และมีอิทธิพลโดยรวมต่อความยั่งยืน เท่ากับ 0.513 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5) การจัดการโซ่อุปทาน มีอิทธิพลทางตรงต่อความยั่งยืน เท่ากับ 0.132 มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความยั่งยืน เท่ากับ 0.032 และมีอิทธิพลโดยรวมต่อความยั่งยืน เท่ากับ 0.164 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.3) ผลการประชุมย่อย จำนวน 30 คน เพื่อยืนยันอิทธิพลพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดการโซ่อุปทาน และผลการดำเนินงานขององค์กร ที่มีต่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

2.3.1) กลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมมีความเห็นว่า พบว่า ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีการดำเนินการด้านพันธมิตรทางธุรกิจ (Business Alliance) การสร้างความร่วมมือระหว่างธุรกิจทั้งโรงแรม บริษัทนำเที่ยว ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก บริษัทเดินรถ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการให้มีความหลากหลาย มีคุณค่าเป็นที่สนใจของตลาด ให้ความสำคัญกับการพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบริการกับบริษัทคู่ค้าที่เกี่ยวข้องอย่างตอเนื่องสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้เป็นอย่างดี สามารถลดต้นทุนและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าและบริการ ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานสูงสุด ทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ โดยการจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) การบูรณาการร่วมกันระหว่างธุรกิจที่เกี่ยวข้องกันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การสร้างสรรค์กิจกรรม การเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้า แบ่งปันทรัพยากรต่างๆ การวางแผนร่วมกันระหว่างคู่ค้าเกี่ยวกับความต้องการของลูกค้า การพัฒนารูปแบบสินค้าและบริการ ราคาสินค้า ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด จะเป็นการสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าสามารถแก้ปัญหา พัฒนายอดขาย ประสานประโยชน์ และลดต้นทุนทางการตลาด ทำให้ลูกค้าเกิดความเชื่อถือ และมั่นใจในตัวสินค้าและบริการ และพัฒนาระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีผลต่อความยั่งยืนขององค์กร โดยผ่านตัวแปรคั่นกลางผลการดำเนินงานขององค์กร (Firm Performance) โดยการวัดและประเมินผลการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่องค์กรได้กำหนดไว้ เพื่อให้มีการปรับปรุงสินค้าและบริการของธุรกิจอย่างต่อเนื่อง ส่งผลทำให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความยั่งยืนภายใต้สิ่งแวดล้อม (Environment) สังคม (Social) เศรษฐกิจ (Economics) และวัฒนธรรม (Culture) เพิ่มมากขึ้น

2.3.2) ผลการยืนยัน พบว่า ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรมีการดำเนินการด้านพันธมิตรทางธุรกิจ (Business Alliance) เพื่อสร้างความร่วมมือกันระหว่างธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยร่วมกัน

ออกแบบการดำเนินงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสานประโยชน์ร่วมกันทั้งภายในและภายนอก ทั้งพันธมิตรทางตรงและทางอ้อม การจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อบูรณาการระหว่างธุรกิจที่เกี่ยวข้องในอุตสหกรรมท่องเที่ยวให้เกิดความต่อเนื่องในการจำหน่ายสินค้าและบริการ ตอบสนองความต้องการการทั้งอุตสหกรรม บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพโดยผ่านตัวแปรคั่นกลางผลการดำเนินงานขององค์กร (Firm Performance) ส่งผลทำให้ธุรกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความยังยืนเพิ่มมากขึ้น โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม เกื้อกูลต่อสังคมรอบข้าง พัฒนาระบบเศรษฐกิจ สอดคล้องหรือเป็นในแนวทางเดียวกันกับเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน

อภิปรายผล

ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

พันธมิตรทางธุรกิจ ด้านพันธมิตรทางผลิตภัณฑ์ ด้านพันธมิตรทางการตลาด ด้านพันธมิตรทางเทคโนโลยี ด้านพันธมิตรทางการวิจัยและพัฒนา ด้านพันธมิตรด้านทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับผลการดำเนินงานขององค์กรโดยรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hohberger et al. (2015) ได้ศึกษาการสร้างความสำเร็จด้วยกลยุทธ์พันธมิตร พบว่า กลยุทธ์พันธมิตรด้านการตลาด ด้านเทคโนโลยีและการวิจัยและพัฒนาเป็นองค์ประกอบหลักที่มีความสำคัญมากในกลยุทธ์ทั้งหลายขององค์กร ในการสร้างและรักษาข้อได้เปรียบด้านการแข่งขันในสภาพตลาดปัจจุบัน การเลือกพันธมิตร คือหัวข้อสำคัญในภาคบริการรวมถึงองค์กรอื่นๆ การมีคุณธรรม การวิจัย และการจัดการ การเลือกพันธมิตรอย่างรอบคอบเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จมากขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของAkoumianakis (2014) ได้ศึกษาถึงพันธมิตรทางธุรกิจการท่องเที่ยวของบริษัทในเครือของ Ambient ซึ่งกรณีศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ร่วมกัน พบว่า การทำงานร่วมกันข้ามองค์กรที่ใช้ทรัพยากรร่วมกัน การสร้างความเข้าใจร่วมกันของบุคลากร และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่องค์กรควรจำเป็นต้องดำเนินการแนวคิดนี้ต่อไป

การจัดการโซ่อุปทาน ด้านการประสานงาน ด้านการแบ่งปันสารสนเทศ ด้านการร่วมมือ ด้านการจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับผลการดำเนินงานขององค์กรโดยรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lee and Fernando (2015) ได้ศึกษาถึงปัจจัยเหตุและผลลัพธ์ของห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ พบว่า รูปแบบของห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีปัจจัยเหตุและผลลัพธ์ได้รับการพัฒนาขึ้นและได้รับการตรวจสอบเชิงประจักษ์ ซึ่งแบบจำลองทางทฤษฎีได้รับการทดสอบโดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) กับ Partial Least Squares โดยการรวบรวมข้อมูลจาก 133 องค์กรที่เป็นตัวแทนของอุตสาหกรรมต่างๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศมาเลเซีย ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการพึ่งพาซึ่งกันและกันมีอิทธิพลอย่างมาก ประกอบด้วย การประสานงาน (Coordination) การแบ่งปันสารสนเทศ (Information Sharing) การบูรณาการ (Integration) และความร่วมมือ (Cooperation) โดยการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ประสานงานห่วงโซ่อุปทานและการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์การจัดหาข้อมูลห่วงโซ่อุปทานมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพขององค์กร Datta and Christopher (2011) ได้ศึกษากลไกการแบ่งปันสารสนเทศและการประสานงานเพื่อการจัดการความไม่แน่นอนในห่วงโซ่อุปทาน พบว่าโครงสร้างข้อมูลส่วนกลางที่ไม่มีการแบ่งปันสารสนเทศและการประสานงานร่วมกันทำให้ไม่มีประสิทธิผลในการจัดการความไม่แน่นอนของห่วงโซ่อุปทาน ดังนั้น การประสานงานระหว่างส่วนกลางของการไหลของวัตถุดิบกับแบ่งปันสารสนเทศในห่วงโซ่อุปทานทั้งหมดจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดการโซ่อุปทานได้อย่างมีประสิทธิผลภายใต้ความไม่แน่นอน

ผลการดำเนินงานขององค์กร ด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านนวัตกรรม ด้านภาพลักษณ์ ด้านความพึงพอใจมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความยั่งยืนขององค์กรโดยรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Piboonrungroj and Disney (2009) ได้ศึกษาถึงห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า การร่วมมือกันของวิสาหกิจต่างๆ ในโซ่อุปทานการท่องเที่ยว (ได้แก่ โรงแรม ผู้ผลิต และ บริษัททัวร์) เช่น การแบ่งปันข้อมูล การตั้งทีม ทำงานร่วมกัน ตลอดจนการร่วมลงทุนระหว่างกันทั้งในด้านการพัฒนาบุคลากรและการลงทุนในด้านเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้ต่างๆ นั้น จะช่วยให้วิสาหกิจเหล่านั้นมีผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นทั้งด้านการเงิน และโดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งด้านโลจิสติกส์ ตลอดจนทำให้ลูกค้า หรือ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อบริการการท่องเที่ยวของวิสาหกิจมากขึ้นสำหรับกลไกที่ทำให้การทำงานร่วมกันเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับพันธมิตรทางธุรกิจ และการจัดการโซ่อุปทาน ที่สามารถทำให้องค์กรเกิดผลการดำเนินงานที่ดีและมีประสิทธิภาพ

1.2 ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับผลการดำเนินงานขององค์กรที่สามารถสร้างความสามารถทางการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาผลกระทบและความสัมพันธ์ด้านอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อพันธมิตรทางธุรกิจ เช่น ความได้เปรียบทางการแข่งขัน ความสำเร็จขององค์กร เป็นต้น เพื่อสามารถนำข้อมูลจากการวิจัยไปประยุกต์ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ควรใช้กลุ่มตัวอย่างอื่นนอกจากธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย เช่น บริษัทที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ และธุรกิจส่งออกอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ ทุนในการดำเนินงานมาก ผู้บริหารจะให้ความสำคัญในการวางแผนกลยุทธ์การตลาดอย่างมืออาชีพ เพื่อใช้เป็นข้อมูลและความคิดเห็นที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

นิศา ชัชกุล. (2557). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พนารัช ปรีดากรณ์. (2556). การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวผ่านการสร้างเครือข่ายกลุ่มธุรกิจ. **วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ**. 9 : 48-67.

ศากุน บุญอิต. (2558). **การจัดการซัพพลายเชนเพื่อความเป็นเลิศ.** กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนา**

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560-2564). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Aaker, D. A., V. Kumar and Day, G. S. (2001). **Marketing Research**. New York: John Wiley and Sons,.

Akoumianakis, D. (2014). Ambient affiliates in virtual cross-organizational tourism Alliances A case study of collaborative new product development. **Computers in Human Behavior**. 30 : 773-786.

Black, K. (2006). **Business statistics for contemporary decision making**. 4th ed. New York: John Wiley and Sons.

Creswell, J. W. (2013). **Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches**. 2nd ed. Thousand Oaks : CA: Sage publications.

Datta, P. P. and Christopher, M. (2011) Information sharing and coordination mechanisms for Managing uncertainty in supply chains: a simulation study. **International Journal of Production Research**. 49(3) : 765-803.

Hair, J. F. et al. (2010). **Multivariate Data Analysis**. 7th ed. Upper Saddle River, New Jersey : Prentice-Hall.

Hohberger, J. et al. (2015). The direction of firm innovation : The contrasting roles of strategic alliances and individual scientific collaborations. **Research Policy**. 44 : 1473-1487.

Kale, P. and Singh, H. (2007). Building firm capabilities through learning: the role of the alliance learning process in alliance capability and firm level alliance success. **Strategic Management Journal**. 28(10) : 981-1000.

Lee, H.K. and Fernando Y. (2015). The antecedents and outcomes of the medical tourism supply chain. **Tourism Management**. 46 : 148-157.

Piboonrungroj and Disney. (2009). Tourism Supply Chains: A Conceptual

Framework, Exploring Tourism III: Issue in PhD Research. In: **Proceeding of the PhD Networking Conference**, July 2009. Christel DeHaan Tourism and Travel Research Institute.

Schilke, Oliver and Anthony, Goerzen. (2010). Alliance Management Capability: An Investigation of the Construct and Its Measurement. **Journal of Management**. 36(5) : 1192-1219.

Translated Thai References

Boonit, S. (2015). **Supply Chain Management for Excellence**. Bangkok : Se-Education.

Chatchakun, N. (2014). **Tourism industry**. The 2th Publication. Bangkok : Chulalongkorn University.

Office of the National Economic and Social Development Council. **The National Economic and Social Development Plan Issue 12 (2017-2021)**. Bangkok : Office of the National Economic and Social Development Council.

Pridakorn, P. (2013). Tourism Business Development Through the Creation of a Network of Business Groups. **Thai International Travel Journal**. 9 : 48-67.

บทความที่ : 17
Article :

แนวทางพัฒนาการให้บริการสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น

The Development of Quality of Life Fostering Services for the Elderly by Town Municipality Offices in Khon Kaen Province

ณรงค์พล แจ้งสุวรรณ* และพิธันดร นิตยสุทธิ์*

Narongpol Changsuwan* and Pitundorn Nityasuiddhi*

* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น [Faculty of Humanities & Social Sciences, Khon Kaen University]
Corresponding author e-mail: narongpol@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพทั่วไปในการให้บริการและเงื่อนไขที่มีความสัมพันธ์กับสภาพในการให้บริการสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และ 2) เพื่อหาแนวทางพัฒนาการให้บริการสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยเป็นการวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ปฏิบัติงานในการให้บริการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 77 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณคือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาคือ การพรรณนา ตีความ พบว่า การให้บริการสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก หากพิจารณาในค่าร้อยละ พบว่า มีบางประเด็นของการให้บริการผู้สูงอายุด้านร่างกายมีการให้บริการในระดับน้อยที่สุด ส่วนในด้านจิตใจ และด้านเศรษฐกิจมีบางประเด็นอยู่ในระดับไม่มีการให้บริการ โดยมีแนวทางการพัฒนาการให้บริการฯ ด้านร่างกาย และด้านจิตใจเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการร่างแผนการพัฒนาท้องถิ่นด้วย

คำสำคัญ: การพัฒนาการให้บริการ; การส่งเสริมคุณภาพชีวิต; ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research were to investigate: 1) general situations and conditions related to the status of providing in fostering social welfare services for the quality of life of the elderly, and 2) to search for the proper approaches to developing such services operated by these offices. Both qualitative and quantitative methods were utilised. 77 operating-level personnel in 6 town municipalities offices were the sampling group. Frequency, percentage, arithmetic mean and standard deviation were employed in quantitative data analyses; while content analysis, descriptive and interpretative methods, was also used in qualitative analyses. It revealed that on the whole the town municipalities' social welfare services for the quality of life of the elderly were at the high level. On the percentage, it was found that some services activities of physical promotion were at the least level, whilst some of the mentality and economic service operations were without service, remarkably. Regarding to the development approaches to the physical and mentality services for development plan formulation should also be collected from all of the elderly within these locally administrative areas.

Keywords: Services Development; Fostering Quality of Life; Elderly

บทนำ

ภาครัฐมีภารกิจที่สำคัญในการให้บริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยรวม ซึ่งการให้บริการแก่ผู้สูงอายุนับเป็นภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐบาลและส่วนท้องถิ่น เนื่องจากปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากรโลกเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและในประเทศกำลังพัฒนา ผลกระทบอย่างกว้างขวางของจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นได้กลายเป็นภาระพึ่งพิงที่ต้องใช้ค่าใช้จ่ายในการดูแลกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นบุคคลในครอบครัว เนื่องจากผู้สูงอายุมีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับช่วงวัยและสุขภาพมากขึ้น ทั้งในด้านการบริการด้านสุขภาพ การดูแล การประกันสุขภาพ ประกันชีวิต และด้านที่อยู่อาศัย แต่กลับมีศักยภาพในการดูแลค่อนข้างต่ำด้วยข้อจำกัดดังกล่าวภาครัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องแสดงบทบาทในการ จัดบริการสวัสดิการแก่กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นการลดภาระของครอบครัว เนื่องจากผู้สูงอายุมีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับช่วงวัยและสุขภาพมากขึ้น ขณะเดียวกันแนวโน้มของผู้สูงอายุที่ต้องดำรงชีพในชุมชนและอาศัยอยู่ตามลำพัง ถูกทอดทิ้ง หรือไม่สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวมีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเพิ่มขึ้นของงบประมาณที่ภาครัฐต้องใช้สำหรับดูแลกลุ่มบุคคลเหล่านั้น

ประเทศไทยได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุดังเห็นได้จากสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุที่มีอยู่ร้อยละ 11.9 ในปี 2551 ที่จะเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 15.3 ของจำนวนประชากรทั้งหมด หรือ 10.8 ล้านคนในปี 2563 และเมื่อพิจารณาการกระจายตัวของผู้สูงอายุในระดับภูมิภาคพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด และจังหวัดขอนแก่นมีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดในภูมิภาคนี้ ซึ่งหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญและใกล้ชิดในระดับพื้นที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และที่มีการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2542 คือ เทศบาลเมือง อันหมายรวมถึงเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น โดยมีอำนาจหน้าที่ต้องดำเนินการส่งเสริมพัฒนาผู้สูงอายุในเขตปกครองในการดำเนินภารกิจเกี่ยวกับการจัดบริการสวัสดิการผู้สูงอายุ อีกทั้งกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ถ่ายโอนแผนภารกิจด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดบริการสวัสดิการผู้สูงอายุ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับ

การดูแลในชุมชนของตนเอง และตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั่วถึง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

จากปัญหาทั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การให้บริการแก่ผู้สูงอายุเป็นประเด็นสำคัญที่มุ่งให้ผู้สูงอายุได้รับบริการที่เหมาะสม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับสถานการณ์ของสังคมผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและในอนาคตอย่างทันท่วงที และเนื่องด้วยเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นซึ่งมีมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว และมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุมากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ในจังหวัด ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพการให้บริการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นสารสนเทศในการพัฒนาการให้บริการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อันจะส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการให้บริการและเงื่อนไขที่มีความสัมพันธ์กับสภาพในการให้บริการสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการให้บริการสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และเสริมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ คือ ผู้ปฏิบัติงานในการให้บริการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 77 คน ประกอบด้วย เทศบาลเมืองศิลา จำนวน 15 คน เทศบาลเมืองบ้านทุ่ม จำนวน 10 คน เทศบาลเมืองเมืองพล จำนวน 11 คน เทศบาลเมืองชุมแพ จำนวน 15 คน เทศบาลเมืองบ้านไผ่ จำนวน 10 คน และเทศบาลเมืองกระนวน จำนวน 16 คน

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (sample size) ในการวิจัยนี้ใช้จำนวนประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างตามการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) ฉะนั้น ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 77 ตัวอย่าง ส่วนเชิงคุณภาพ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) จำนวน 3 คน คือ ท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น ท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู และท้องถิ่นจังหวัดอุดรธานี

เครื่องมือและเนื้อหาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการประยุกต์เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพไว้ในเครื่องมือชุดเดียวกัน โดยออกแบบให้คำถามเชิงคุณภาพมีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลกับคำถามเชิงปริมาณแต่ละข้อ เพื่อให้การตอบคำถามในแต่ละประเด็นมีความต่อเนื่องกัน ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เพื่อวัดระดับของสภาพการให้บริการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น โดยใช้คำถามที่เป็นมาตรวัดประเภทประมาณค่า (rating scale) ที่แบ่งค่าคะแนนออกเป็น 5 ระดับ (อ้างถึงใน สิน พันธุ์พินิจ, 2551) ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพใช้แนวทางการสัมภาษณ์ (interview guide) ในรูปของการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) เพื่อให้ผู้ตอบเขียนอธิบายถึงเงื่อนไขที่มีความสัมพันธ์กับระดับในการให้บริการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหรือแก้ไข ตามข้อคำถามเชิงปริมาณแต่ละข้อที่ได้ตอบไว้ข้างต้น

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้รับการตอบกลับมาประมวลผล แล้วจึงนำข้อมูลไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS for Windows 19 เพื่อวิเคราะห์ระดับในการให้บริการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น ด้วยสถิติพื้นฐาน คือค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับเกณฑ์ในการตัดสินผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ได้กำหนดช่วงระดับคะแนน (class interval) ออกเป็น 5 ระดับ โดยมีค่าช่วงชั้น 0.8 และแปลความของระดับคะแนนออกเป็น 5 ระดับ (สุทิติ ขัตติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์, 2554) ได้แก่ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับน้อย ระดับน้อยที่สุด และไม่มีการให้บริการ

นอกจากนี้ได้นำไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยืนยันข้อมูล และมีการสัมภาษณ์ในภาพรวมของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น แล้วจึงนำข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์ประกอบ เพื่อให้ข้อเสนอแนะที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง (fact) ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการให้บริการและเงื่อนไขที่มีความสัมพันธ์กับสภาพในการให้บริการสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น

1.1 การให้บริการผู้สูงอายุในด้านร่างกายโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.87) เนื่องจาก การให้บริการช่วยเหลือผู้สูงอายุเป็นภารกิจที่เทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นต้องจัดให้มีบริการโดยได้รับความช่วยเหลือจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการให้ความรู้ คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองแก่ผู้สูงอายุ มีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ และฝึกอบรมในเรื่องการฟื้นฟูผู้สูงอายุเป็นประจำ โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนระบบการดูแลระยะยาวฯ ของ สปสช. เขต 7 สสจ.ขอนแก่น สำหรับผู้สูงอายุมีอาการเจ็บป่วยฉุกเฉิน หน่วยกู้ชีพพร้อมเข้าไปช่วยเหลือเบื้องต้นและสามารถส่งต่อไปรับบริการยังโรงพยาบาลได้ทันที อย่างไรก็ตาม ยังพบว่ามีการให้บริการที่มีค่าร้อยละอยู่ในระดับน้อยที่สุด 5 ประเด็น ดังนี้

1) การให้บริการการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุให้สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ เนื่องจาก เจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองมีจำนวนน้อยไม่สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึงและมีงบประมาณไม่เพียงพอ

2) การให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถปฏิบัติตัวต่อโรคที่เป็นอยู่ได้อย่างเหมาะสม เนื่องจาก เทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะโรคเกี่ยวกับโรคของผู้สูงอายุ จึงไม่สามารถให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุได้ดีเท่าที่ควร

3) การให้บริการความรู้แก่ผู้สูงอายุในการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง เนื่องจาก เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในการดูแลผู้สูงอายุมีจำนวนน้อย จำเป็นต้องปฏิบัติงานประจำในพื้นที่ ไม่สามารถเดินทางไปฝึกอบรมนอกพื้นที่ได้ ทำให้ความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยที่มีอยู่ไม่ทันต่อโรคในปัจจุบัน

4) การให้บริการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุที่มีความพิการทางร่างกาย เนื่องจาก งบประมาณมีจำกัด และผู้สูงอายุมีความพิการที่แตกต่างกัน ทำให้การจัดหาอุปกรณ์ช่วยเหลือที่เหมาะสมกับความพิการให้แก่ผู้สูงอายุที่อย่างทั่วถึงทำได้ยาก จึงทำได้เพียงจัดหาตามที่งบประมาณมีอยู่ และ

5) มีระบบที่ดีในการส่งต่อผู้สูงอายุไปรับบริการด้านสุขภาพ เนื่องจาก เทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นบางแห่งขาดแคลนอุปกรณ์ที่มีความพร้อมบนรถพยาบาลที่ใช้ในการรับ-ส่ง ผู้สูงอายุ

นอกจากนั้น ในด้านร่างกายยังมีประเด็นที่มีค่าร้อยละอยู่ในระดับไม่มีการให้บริการ คือ การรักษาพยาบาลฉุกเฉินที่เพียงพอต่อการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ เนื่องจาก เทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นบางแห่งไม่มีรถพยาบาลและหน่วยกู้ชีพของตนเอง

1.2 การให้บริการผู้สูงอายุในด้านจิตใจโดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.95) เนื่องจาก มีการให้บริการพูดคุยคลายทุกข์แก่ผู้สูงอายุ และให้คำแนะนำในการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุ ดำเนินงานโดยการประสานงานจากเจ้าหน้าที่กับเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีการจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ให้แก่ผู้สูงอายุ โดยจัดรูปแบบกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ มีการสนับสนุนการรวมกลุ่มทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ มีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของตนเองด้วยการเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ยังพบว่า มีประเด็นที่มีค่าร้อยละอยู่ในระดับไม่มีมีการให้บริการอยู่ 1 ประเด็น คือ การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจาก เจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นบางส่วนมีความเห็นว่า ในการร่างแผนการพัฒนาท้องถิ่นนั้นตัวแทนผู้สูงอายุสามารถให้ข้อเสนอแนะได้ แต่ในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นภารกิจของเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะ เนื่องจากเจ้าหน้าที่เป็นผู้ที่ทราบกระบวนการตามหลักวิชาการเป็นอย่างดี

1.3 การให้บริการผู้สูงอายุในด้านเศรษฐกิจโดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.59) เนื่องจาก มีการให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุเกี่ยวกับการทำบัญชีรายรับรายจ่าย และการออมเงิน มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมรายได้ผ่านโครงการของเทศบาลเมืองด้วยการส่งเสริมอาชีพเสริมให้แก่ผู้สูงอายุที่มีความต้องการตามนแนวนโยบายประชารัฐ มีการ

จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุที่มีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ยังพบว่า มีประเด็นที่มีค่าร้อยละอยู่ในระดับไม่มีมีการให้บริการอยู่ 1 ประเด็น คือ การให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุเกี่ยวกับการวางแผนด้านการเงิน เนื่องจาก เจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นขาดความรู้ ความชำนาญทางด้านการวางแผนการเงินโดยเฉพาะ จึงไม่สามารถให้คำปรึกษาในด้านนี้ได้

1.4 การให้บริการผู้สูงอายุในด้านสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุโดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.00) เนื่องจาก มีการดูแลสิทธิประโยชน์ที่พึงได้ตามกฎหมายของผู้สูงอายุ โดยทำงานในรูปแบบบูรณาการกับหน่วยงานอื่น มีการให้บริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง มีการสำรวจความต้องการความช่วยเหลือและประเมินความสูญเสียที่เกิดขึ้นของผู้สูงอายุเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น มีการจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุที่ได้รับการช่วยเหลือเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุในครั้งถัดไป โดยได้รับความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจาก อสม. และจากอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) ซึ่งเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นได้สนับสนุนค่าตอบแทนและยานพาหนะที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

2. แนวทางพัฒนาการให้บริการสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น

จากการวิเคราะห์สภาพทั่วไปในการให้บริการและเงื่อนไขที่มีความสัมพันธ์กับสภาพการให้บริการสามารถสรุปแนวทางพัฒนาการให้บริการฯ ได้ดังนี้

2.1 แนวทางพัฒนาการให้บริการผู้สูงอายุในด้านร่างกาย

1) แนวทางพัฒนาการให้บริการให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถปฏิบัติตัวต่อโรคที่เป็นอยู่ได้อย่างเหมาะสม ควรมีการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมป้องกันโรคสำคัญในผู้สูงอายุให้แก่เจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมือง ในการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองนั้น มีการประสานความร่วมมือกับโรงพยาบาลในพื้นที่อยู่แล้ว จากความสัมพันธ์นี้เทศบาลเมืองสามารถขอความอนุเคราะห์วิทยากรจากโรงพยาบาลในการให้ความรู้ และเป็นพี่เลี้ยงในการให้คำปรึกษาในประเด็นดังกล่าวได้

2) แนวทางพัฒนาการให้บริการความรู้แก่ผู้สูงอายุในการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง ควรมีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพ

อนามัยที่สอดคล้องกับโรคที่ผู้สูงอายุเป็นอยู่ให้แก่เจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมือง โดยขอความอนุเคราะห์เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลในพื้นที่เพื่อเป็นพี่เลี้ยงในการให้คำปรึกษาแก่เจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมือง เนื่องจาก เทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นมีการร่วมมือกับโรงพยาบาลในพื้นที่ในการบริการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุอยู่แล้ว

3) แนวทางการพัฒนาเพื่อให้มีระบบที่ดีในการส่งต่อผู้สูงอายุไปรับบริการด้านสุขภาพ ควรจะมีการทำบันทึกข้อตกลงกับสถานพยาบาลที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อจัดบริการรับ-ส่ง ผู้สูงอายุที่ต้องไปรับบริการสุขภาพ โดยอาศัยความสัมพันธ์ที่ดีจากการที่เทศบาลเมืองเป็นหน่วยงานราชการที่ให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุในพื้นที่ที่ได้มีการติดต่อประสานงานและทำงานร่วมกันกับสถานพยาบาลใกล้เคียงอยู่แล้ว ประกอบกับการทำบันทึกข้อตกลงในเรื่องดังกล่าวนั้น มีความสอดคล้องกับภารกิจของทั้งสองหน่วยงานด้วย

2.2 แนวทางพัฒนาการให้บริการผู้สูงอายุในด้านจิตใจ

แนวทางการพัฒนาในเรื่องการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ควรจะมีการรวบรวมความเห็นของผู้สูงอายุทุกคนในพื้นที่เพื่อผู้ปฏิบัติงานจะนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการร่างแผนการพัฒนาท้องถิ่น โดยการอาศัยผู้นำชุมชนร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการซักถาม และเก็บรวบรวมความเห็นและความต้องการในการพัฒนาของผู้สูงอายุในท้องถิ่น เพราะเป็นผู้ที่ต้องออกพบปะและให้บริการแก่ผู้สูงอายุอยู่บ่อยครั้งจึงมีอากาสในการรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วน

2.3 แนวทางพัฒนาการให้บริการผู้สูงอายุในด้านเศรษฐกิจ

แนวทางการพัฒนาในการให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุเกี่ยวกับการวางแผนด้านการเงิน ควรมีเจ้าหน้าที่ทางด้านการวางแผนการเงินเพื่อทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุ และให้คำแนะนำในลักษณะของพี่เลี้ยงแก่เจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น โดยทางจังหวัดเป็นผู้นำในการดำเนินการทำข้อตกลงกับสถาบันทางการเงินในการจัดหาเจ้าหน้าที่ฯ เนื่องจากในปัจจุบันมีธนาคารและสถาบันการเงินต่างๆ เข้ามามีบทบาทสำคัญในเรื่องการให้บริการทางการเงินของประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองอยู่แล้ว โดยถือโอกาสนี้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวางแผนด้านการเงินแก่ผู้สูงอายุในคราวเดียวกัน ซึ่งนับเป็นโอกาสดีที่จะได้รับคำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่เหล่านี้โดยตรง

อภิปรายผล

1. สภาพทั่วไปในการให้บริการและเงื่อนไขที่มีความสัมพันธ์กับสภาพในการให้บริการสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น

1) การให้บริการสวัสดิการสังคมด้านร่างกาย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย เนื่องจาก เทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นมีการจัดบริการเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ โดยการออกตรวจสุขภาพเบื้องต้นเคลื่อนที่ พร้อมกับให้ความรู้ คำแนะนำ และให้เอกสารที่จำเป็นเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองแก่ผู้สูงอายุเป็นประจำ มีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพและฝึกอบรมในเรื่องการฟื้นฟูผู้สูงอายุเป็นประจำ มีการจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นแก่ผู้สูงอายุที่มีความพิการและมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำปรึกษาแก่ผู้ปรนนิบัติดูแลผู้สูงอายุได้ตลอดเวลา สำหรับผู้สูงอายุมีอาการเจ็บป่วยฉุกเฉิน หน่วยกู้ชีพพร้อมเข้าไปช่วยเหลือเบื้องต้นและสามารถส่งต่อไปรับบริการยังโรงพยาบาลได้ทันที และเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นมีบริการรับ ส่ง ผู้สูงอายุเพื่อไปรับบริการสาธารณสุขด้านอื่น

2) การให้บริการสวัสดิการสังคมด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นมีการให้บริการพูดคุยคลายทุกข์แก่ผู้สูงอายุ และให้คำแนะนำในการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุ ส่วนการจัดกิจกรรมนันทนาการได้จัดรูปแบบกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ มีการสนับสนุนการรวมกลุ่มทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ด้วยการประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทั้งที่เป็นโครงการที่เทศบาลเมืองจัดขึ้นเป็นการจัดงานประเพณีและกิจกรรมที่มีรูปแบบที่ผู้สูงอายุคุ้นเคยเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมได้ มีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของตนเองด้วยการเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น และเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นส่วนมากเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

3) การให้บริการสวัสดิการสังคมด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย เนื่องจากเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น ได้มีการให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุเกี่ยวกับการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย และการออมเงินอยู่เป็นประจำ มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมรายได้แก่ผู้สูงอายุที่มีความต้องการผ่านโครงการของ

เทศบาลเมือง มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุที่มีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ และได้จัดสรรงบประมาณสำหรับใช้ในการฝึกอบรมของกลุ่มอาชีพ

4) การให้บริการสวัสดิการสังคมด้านสิทธิประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นได้มีการดูแลสิทธิประโยชน์ที่พึงได้ตามกฎหมายของผู้สูงอายุ โดยทำงานในลักษณะบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น มีการให้บริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง มีการสำรวจความต้องการได้รับความช่วยเหลือและประเมินความสูญเสียที่เกิดขึ้นของผู้สูงอายุ เพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น มีการจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุที่ได้รับการช่วยเหลือเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุในครั้งถัดไป โดยได้รับความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นได้สนับสนุนค่าตอบแทนและยานพาหนะที่ใช้ในการปฏิบัติงานด้วย

2. แนวทางพัฒนาการให้บริการสวัสดิการสังคมด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น

1) แนวทางพัฒนาการให้บริการผู้สูงอายุด้านร่างกาย ควรมีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมป้องกันโรคสำคัญในผู้สูงอายุ การเป็นพี่เลี้ยงในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยที่สอดคล้องกับโรคที่ผู้สูงอายุเป็นอยู่ให้แก่เจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมือง และ ควรจะมีการทำบันทึกข้อตกลงกับสถานพยาบาลที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อจัดบริการรับ-ส่ง ผู้สูงอายุที่ต้องไปรับบริการสุขภาพ โดยอาศัยความสัมพันธ์ที่ดีจากการที่เทศบาลเมืองฯ เป็นหน่วยงานราชการที่ให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุในพื้นที่ที่ได้มีการติดต่อประสานงานและทำงานร่วมกันกับสถานพยาบาลใกล้เคียงมาโดยตลอด

2) แนวทางพัฒนาการให้บริการผู้สูงอายุด้านจิตใจ ควรมีการรวบรวมความเห็นของผู้สูงอายุทุกคนในพื้นที่เพื่อผู้ปฏิบัติงานจะนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการร่างแผนการพัฒนาท้องถิ่น โดยการอาศัยผู้นำชุมชนร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการซักถาม และเก็บรวบรวมความเห็นและความต้องการในการพัฒนาของผู้สูงอายุในท้องถิ่น เพราะเป็นผู้ที่ต้องออกพบปะและให้บริการแก่ผู้สูงอายุอยู่บ่อยครั้ง จึงมีอากาสให้สามารถสำรวจและรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วน และ

3) แนวทางพัฒนาการให้บริการผู้สูงอายุด้านเศรษฐกิจ ควรให้จังหวัดขอนแก่นเป็นผู้นำในการดำเนินการทำข้อตกลงกับสถาบันการเงินในจังหวัดขอนแก่น ในการจัดหาเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผนการเงินเพื่อให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุ และให้คำแนะนำในลักษณะของพี่เลี้ยงแก่เจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น ด้วยเหตุผลที่ว่าในปัจจุบันจังหวัดขอนแก่นมีสถาบันการเงินต่างๆ อยู่มาก จึงน่าจะเกิดประโยชน์ทั้งต่อผู้สูงอายุเองและสถาบันการเงินในเวลาเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. การให้บริการผู้สูงอายุด้านร่างกาย ผู้บริหารของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น ควรมีการหารือกับหน่วยงานราชการอื่นที่ให้บริการด้านสุขภาพ โดยใช้ความสัมพันธ์ที่ดีในฐานะหน่วยงานราชการที่มีการติดต่อประสานงานกันมาโดยตลอด เพื่อหาแนวทางและความเป็นไปได้ในการบรรลุการจัดทำบันทึกข้อตกลง เพื่อประสานความร่วมมือกันให้บริการแก่ผู้สูงอายุในพื้นที่ ในเรื่องการเดินทางไปรับบริการสุขภาพ การให้คำปรึกษาในการปฏิบัติตัวต่อโรคที่ผู้สูงอายุเป็นอยู่ และการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองของผู้สูงอายุ

2. การให้บริการผู้สูงอายุด้านจิตใจ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ผู้บริหารของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น ควรให้มีตัวแทนผู้สูงอายุจากแต่ละชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการในกระบวนการร่างแผนพัฒนาท้องถิ่นประจำปี และควรให้ผู้นำชุมชนร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการในการพัฒนาด้านจิตใจของผู้สูงอายุทุกคนในชุมชน เพื่อให้เทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่นนำมาใช้ในการประกอบการจัดทำแผนดังกล่าว และ

3. การให้บริการผู้สูงอายุด้านเศรษฐกิจ ผู้บริหารของเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น ควรประสานงานกับทางจังหวัดขอนแก่น โดยให้เป็นผู้นำในการดำเนินการทำข้อตกลงกับสถาบันการเงินในการจัดหาผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวางแผนการเงิน เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุและให้คำแนะนำในลักษณะของพี่เลี้ยงแก่เจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองฯ เพราะในปัจจุบันสถาบันการเงินได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการให้บริการ

ทางการเงินของประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองฯ อยู่แล้ว โดยถือโอกาสนี้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวางแผนด้านการเงินแก่ผู้สูงอายุในคราวเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

การุณย์ คล้ายคลึง. (2550). **ปัญหาการทับซ้อนของอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่**. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปราณี ประไพวัชรพันธ์. (2551). **รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในอำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

ปราโมทย์ ประสาทกุล. (บรรณาธิการ). (2558). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปราโมทย์ ประสาทกุล. (บรรณาธิการ). (2560). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

พนิษฐา พานิชาชีวะกุล. (2537). **การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นสหมิติสำหรับผู้สูงอายุในชนบท**. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภรณี เกตกินทะ. (2541). **คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบ้านพักคนชราในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาคหกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

รัชนี โตอาจ. (มปป.). **สังคมผู้สูงอายุ: นัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ.** สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2560 จาก https://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom12/05-01.html

สิน พันธุ์พินิจ. (2551). **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.

สุทิติ ขัตติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์. (2554). **แบบแผนการวิจัยและสถิติ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์พริ้นท์ติ้ง.

สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2545). **รายงานสรุปการถ่ายโอนภารกิจตามแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ ๑**. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2561 จาก http://www.odloc.go.th/ web/wp-content/uploads/2015/05/รายงานสรุปการถ่ายโอนภารกิจตามแผน-๑.pdf

สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2551). **รายงานสรุปการถ่ายโอนภารกิจตามแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ ๒**. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2561 จาก http://www.odloc.go.th/web/wp-content/uploads/2015/05/รายงานสรุปการถ่ายโอนภารกิจตามแผน-๒.pdf

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). **ผลการสำรวจประชากรสูงอายุ พ.ศ. 2557: รายงานฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2015). **Interactive Data - Profiles of Ageing 2015**. Retrieved August 8, 2016, from Web site: https://esa.un.org/unpd/popdev/Profilesofageing2015/index.html

United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2015). **World Population Ageing 2015 (Report)**. Retrieved August 8, 2016, from Web site: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ ageing/WPA2015_Report.pdf

Translated Thai References

Katekinta, P. (1999). **The Elderly's Quality of Life in Home for the Aged in Bangkok**. Master of Home Economic, Kasetsart University.

Khattiya, S., & Suvachittanont, W. (2011). **Research and statistics schemes**

(2nd ed.). Bangkok: Prayulwongprinting.

Klayklung, K. (2007). **Problems of Overlapping Authorities in Providing Public Services in Tambon Suthep Administrative Organization, Chiangmai Province**. Master of Political Science's thesis, Chiang Mai University.

National Statistical Office. (2014). **Report on the 2017 Survey of the Older Persons in Thailand**. Bangkok. Office of the Decentralization to the

Local Government Organization Committee. (2002). **Summary report of the transfer of the mission according to the action plan to determine the process of decentralization to the local government organization No. 1**. Retrieved May 4, 2018, from http://www.odloc.go.th/web/ wp-content/uploads/2015/05/รายงานสรุปการถ่ายโอนภารกิจตามแผน-๑.pdf

Local Government Organization Committee. (2008). **Summary report of the transfer of the mission according to the action plan to determine the process of decentralization to the local government organization No. 2**. Retrieved May 4, 2018, from http://www.odloc.go.th/web/wp-content/uploads/2015/05/รายงานสรุปการถ่ายโอนภารกิจตามแผน-๒.pdf

Panichacheewakul, P. (1994). **Development of a Multidimensional Quality of Life Instrument for the Rural Elderly**. Doctoral of Public Health' s thesis, Mahidol University.

Phanphinit, S. (2008). **Research Techniques in Social Science** (3rd ed.). Bangkok: Witthayaphat.

Prapaiwatchcharapan, P. (2008). **Model Development for Quality of Life of Disabled in Orapin Subdistrict Khon Buri District Nakhon Ratchasima Province**. Master of Community Health Development' s thesis, Nakhon Ratchasima Rajabhat University.

Prasartkul, P. (Ed.). (2015). **Situation of the Thai Elderly 2015**. Bangkok: Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute (TGRI).

Prasartkul, P. (Ed.). (Ed.). (2015). **Situation of the Thai Elderly 2016**. Bangkok: Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute (TGRI).

Toarj, R. (n.d.). **Aging Society: Implication for Economic Development**. Retrieved October 15, 2017, from https://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom12/ 05-01.html

บทความที่ :
Article : 18

มาตรการแทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ ศึกษาจากความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดมหาสารคาม

Measures to Substitute a Reenactment of Crime as a Part of Confession Study For Opintion Of Mahasarakham's Criminal Justice Personnal

อมรเทพ เมืองแสน*

Amornthep muangsean

* คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม [Faculty of Law, Maha Sarakham University]; Email: tanlaws@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็น 2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความเห็น และ 3. เพื่อเสนอแนะมาตรการที่จะนำมาใช้แทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ กลุ่มประชากรที่ทำการศึกษา คือ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม อันได้แก่ ทนายความ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในเขตจังหวัดมหาสารคาม จำนวนทั้งสิ้น 395 คน จากนั้นได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธี แอล เอส ดี ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวม บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดมหาสารคามมีระดับความคิดเห็นต่อการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.67) ส่วนระดับความคิดเห็นที่มีต่อมาตรการแทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพนั้น เนื่องจากบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดมหาสารคามเห็นว่า มาตรการดังกล่าว มีข้อดีมากกว่าข้อเสีย ส่วนข้อเสนอแนะนั้น นอกจากจะต้องบัญญัติเพิ่มเติมกฎหมายในขั้นตอนของการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพให้เกิดความชัดเจนแล้ว ควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวดเกี่ยวกับการจับกุมและหลังการจับกุม ก่อนที่จะนำตัวผู้ต้องหามาพบพนักงานสอบสวน

คำสำคัญ: ความคิดเห็น; มาตรการแทนที่; การทำแผนประกอบคำรับสารภาพ

Abstract

This research has three main objective; first, to study personnel's attitude; second, to analyze and compare personnel's attitude; third, to recommend some measures to substitute a reenactment of crime as a part of confession. The sample population of this research is personnel in criminal justice system in Maha Sarakham Province; namely, attorneys, inquiry officers, public prosecutors, judges. The total number of sample population is 395. The data acquired is then analyzed with application of fundamental statistics so as to identify the percentage of average as well as standard variances. The result is then compared to identify the attitude toward a reenactment of crime as a part of confession with application of fundamental hypothesis testing statistics such as one way ANOVA and LSD: Least Significant Difference. The research result shows that Maha Sarakham Province criminal justice personnel's attitude toward a reenactment of crime as a part of confession is generally in a high level ($\overline{X}$ = 3.67). On the other hand, there is no recommendation of substitute measures for crime reenactment. In addition to legal provisions to clarify the procedure of crime reenactment, other recommendations include strict legal measures involved with the pre-arrest and post-arrest stage – before an accused person comes into police custody.

Keywords: Opintion; Measures to Substitute; Reenactment of Crime as a Part of Confession

บทนำ

การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำสารภาพ เป็นขั้นตอนในชั้นสอบสวน ภายหลังจากที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ โดยเจ้าพนักงานสอบสวนจะจัดให้มีการทำแผนประกอบคำรับสารภาพทุกครั้ง เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานสนับสนุนคำรับสารภาพในชั้นสอบสวน ซึ่งการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ หรือ การทำแผนประกอบคำรับสารภาพ หมายถึง วิธีการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนที่เกิดขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมายในการสอบสวนคดีอาญา เมื่อมีผู้ต้องหาให้การรับสารภาพต่อหน้าพนักงานสอบสวนโดยสมัครใจ ซึ่งในการนี้ พนักงานสอบสวนจะต้องนำผู้ต้องหาไปชี้สถานที่เกิดเหตุและให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางในการกระทำความผิดตามขั้นตอนต่างๆ โดยละเอียด เพื่อให้พนักงานสอบสวนบันทึกไว้เป็นพยานหลักฐานสนับสนุนคำรับสารภาพเพื่อรวบรวมเข้าสู่การพิจารณาในชั้นพนักงานอัยการ และศาล แสดงให้เห็นชัดเจนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดที่แท้จริง ซึ่งการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพไม่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ไปปรากฏในระเบียบการตำรวจเกี่ยวแก่คดี ซึ่งในลักษณะ 10 ของระเบียบดังกล่าว เป็นเรื่องการสอบสวนผู้ต้องหา และได้กล่าวถึงการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีได้กำหนดให้ การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพเป็นวิธีปฏิบัติหนึ่งในการได้มาซึ่งพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน แต่กรอบอำนาจใหญ่ของพนักงานสอบสวนนั้นไม่ได้อยู่ที่ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี แต่อยู่ที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการใช้อำนาจใดๆ ก็ตามของพนักงานสอบสวนจะต้องคำนึงถึงสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาด้วย (สิกฤษณ์ อังสัจจะพงษ์. 2548 : 92) แต่จากความเป็นจริง เมื่อใดก็ตามที่พนักงานสอบสวนมีการนำตัวผู้ต้องหาไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพโดยมีสื่อมวลชนเป็นตัวกลางในการเสนอข่าว มักจะเกิดผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาทางกฎหมายที่ไม่พึงประสงค์ขึ้น โดย เฉพาะผลร้ายในลักษณะของการรุมประชาทัณฑ์ผู้ต้องหา

ยกตัวอย่างเช่น คดีหนึ่งสาวใช้พม่า ได้ชักชวนเพื่อนชายชาวพม่าเข้าไปลักทรัพย์ในบ้านของนายจ้างซึ่งเป็นนายตำรวจคนหนึ่ง แต่ขณะเข้าไปลักทรัพย์ ได้มีผู้มาพบเห็นผู้ต้องหาทั้งสองคน จึงทำให้ทั้งสองคนร่วมกันฆ่าปิดปากผู้ที่มาพบเห็นการกระทำจนตายถึงสามศพ และหนึ่งในนั้นเป็นพ่อของนายตำรวจซึ่งเป็นนายจ้าง และ

จากภาพทีวีช่อง 3 เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2549 เจ้าพนักงานสอบสวนได้นำตัวผู้ต้องหาในคดีไปทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ ปรากฏว่าขณะนำผู้ต้องหาไปทำแผนฯ ในบริเวณของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาได้ถูกญาติของผู้เสียหายและชาวบ้านรุมทำร้ายอาการปางตาย โดยเจ้าหน้าที่ไม่สามารถจะป้องกันได้ (ภัทรวิทย์ อบสุวรรณ. 2550 : 216)

นอกจากนั้นแล้ว หลายต่อหลายคดีที่มีการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพในชั้นสอบสวน แต่ผลของการพิสูจน์คดีในชั้นศาล ศาลกลับพิพากษายกฟ้อง ยกตัวอย่างเช่น กรณีของนายจรรยา สีวังราช ที่ตกเป็นจำเลยในคดีฆ่าเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2541 ในขั้นตอนการสอบสวนถูกตำรวจนำตัวไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพในที่เกิดเหตุ และสื่อมวลชนไปทำข่าวมากมาย โดยมีการชี้จุดเกิดเหตุ และแสดงท่าชกท้อง รวมทั้ง ตำรวจนำเมียกับลูกวัย 8 เดือนมาพบกับนายจรรยาที่ร่ำไห้เมื่อคดีขึ้นสู่ศาล ศาลเห็นว่าไม่มีพยานหลักฐานอื่น นอกจากคำรับสารภาพของนายจรรยาในชั้นสอบสวน พิพากษายกฟ้องทั้งศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ เมื่อคดีถึงที่สุด นายจรรยากลายเป็นผู้บริสุทธิ์หลังจากตกเป็นจำเลยทั้งจากสังคมและกระบวนการยุติธรรมมาถึง 6 ปี (“แพะอีกแล้ว” ไทยรัฐ . 21 กรกฎาคม 2547 : 19. อ้างในสิกฤษณ์ อังสัจจะพงษ์. เรื่องเดิม : 92)

ซึ่งนอกจากตัวอย่างที่เป็นผลกระทบที่มีต่อผู้ต้องหาในขณะนำตัวไปทำและภายหลังการทำแผนประกอบคำรับสารภาพแล้ว การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพยังส่งผลกระทบอีกหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความปลอดภัยในทางปฏิบัติ ด้านการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา รวมถึงการนำผลไปใช้รับฟังพยานหลักฐาน และที่สำคัญคือ ผลกระทบต่อความเที่ยงธรรมของกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องอำนวยความยุติธรรมให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (ภัทรวิทย์ อบสุวรรณ. เรื่องเดิม : 216)

ซึ่งจากปัญหาในเรื่องของผลกระทบดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะศึกษาถึงความเป็นไปได้ ในการนำเอามาตรการทางกฎหมายในลักษณะอื่นมาปรับใช้เพื่อแทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพนั้น ได้กลายมาเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งที่ฝังรากลึกมานานแล้ว ซึ่งการจะยกเลิกหรือแก้ไขความเชื่อดังกล่าว

จะต้องพิจารณาจากปัจจัยในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นในด้านของกฎระเบียบ ข้อบังคับ ในด้านวิธีการทางปฏิบัติ รวมถึงการนำผลไปใช้ในการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งนอกเหนือ จากปัจจัยต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ก็เป็นอีกหนึ่งความสำคัญ ซึ่งจะต้องนำมาพิจารณาประกอบ เพื่อนำเอาผลที่ได้ไปวิเคราะห์ ถึงความเหมาะสมของมาตรการใหม่ที่จะนำปรับใช้แทนที่มาตรการแบบเดิม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดมหาสารคามที่มีต่อการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ และมาตรการที่นำมาแทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ
2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดมหาสารคามที่มีต่อการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ และต่อมาตรการแทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ
3. เพื่อเสนอแนะมาตรการที่จะนำมาใช้แทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ได้แก่ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในจังหวัดมหาสารคาม อันได้แก่ พนักงานสอบสวน อัยการ ผู้พิพากษา และทนายความ จำนวน 395 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม อันได้แก่ ทนายความ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ (สำนักงานอัยการจังหวัด และสำนักงานอัยการศาลเด็กและเยาวชน) ผู้พิพากษา (ศาลจังหวัดและ ศาลเยาวชนและครอบครัว) ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในเขตจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 273 คน โดยประมาณขนาดตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยจะได้สร้างขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 คำถามทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษาสูงสุด ปฏิบัติงานในหน้าที่ อายุงานในตำแหน่งหน้าที่

ส่วนที่ 2 เป็นการวัดระดับความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน อันได้แก่ 1) ด้านข้อดีของการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ 2) ด้านความชอบด้วยกฎหมายของการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ 3) ด้านผลกระทบของการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ

ส่วนที่ 3 เป็นความเห็นต่อมาตรการ ที่นำมาใช้แทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ให้เลือกว่า การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพเป็นวิธีการที่มีข้อดีหรือข้อเสียมากกว่ากัน หรือไม่แตกต่างกัน

ช่วงที่ 2 ให้เลือกมาตรการแทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ 2 ข้อจากตัวเลือกทั้งหมด 4 ข้อ

ช่วงที่ 3 ให้เลือกจาก 2 ข้อ เหลือเพียงข้อเดียว

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิด (Opened - end) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในส่วนของมาตรการแทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) คะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์ความแปรปรวนของประชากร โดยสถิติ F– test (One-way ANOVA) และค่า t- test หากพบว่าโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้ศึกษาจะทำการทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีของ แอล เอส ดี (LSD: Least Significant Difference)

สรุปผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 82.4 และ เพศหญิง จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 17.6 มีอายุตั้งแต่ 31 - 35 ปี

จำนวน 78 คนคิดเป็นร้อยละ 28.6 มีอายุไม่เกิน 30 ปี จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 20.29 มีอายุตั้งแต่ 36 - 40 ปี จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 17.9 อายุตั้งแต่ 41 - 45 ปี จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 17.2 และน้อยที่สุดคือ มีอายุ 46 ปีขึ้นไป จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 15.4 สมรสแล้วจำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 64.1 รองลงมาคือ โสด จำนวน 87 คนคิดเป็นร้อยละ 31.9 หย่าร้าง 8 คนคิดเป็นร้อยละ 2.9 และแยกกันอยู่ 3 คนคิดเป็นร้อยละ 1.1 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีนิติศาสตร์หรือ รป.บ.(ตร) จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 59.0 รองลงมาคือสำเร็จการศึกษาระดับนิติศาสตรมหาบัณฑิต จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 19.4 สำเร็จการศึกษาระดับเนติบัณฑิตไทยและนิติศาสตรมหาบัณฑิต จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 9.2 สำเร็จการศึกษาระดับเนติบัณฑิตไทย จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7 สำเร็จการศึกษาปริญญาโทสาขาอื่น จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 4.4 สำเร็จการศึกษาระดับเนติบัณฑิตไทยและปริญญาโทสาขาอื่น 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.4 ปฏิบัติงานในหน้าที่ทนายความ จำนวน 172 คนคิดเป็นร้อยละ 63.0 รองลงมาเป็นพนักงานสอบสวนจำนวน 73 คนคิดเป็นร้อยละ 26.7 ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษา จำนวน 15 คนคิดเป็นร้อยละ 5.5 และเป็นพนักงานอัยการจำนวน 13 คนคิดเป็น ร้อยละ 4.8

นอกจากนั้นแล้ว มีอายุงานในตำแหน่งหน้าที่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 33.7 รองลงมาคือ มีอายุงานตั้งแต่ 5 - 10 ปี จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 27.1 มีอายุงานตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 23.1 และที่น้อยที่สุด คือ มีอายุงานตั้งแต่ 11 - 15 ปี จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 16.1

โดยภาพรวม บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดมหาสารคาม มีระดับความคิดเห็นต่อการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.67)

ส่วนด้านข้อดีของการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ ($\overline{X}$ = 3.76) รองลงมาคือ ด้านความชอบด้วยกฎหมายของการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ ($\overline{X}$ = 3.72) และที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านผลกระทบของการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ ($\overline{X}$ = 3.54)

ด้านความชอบด้วยข้อกฎหมายของการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ โดยข้อที่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดมหาสารคามมีระดับความ

คิดเห็นสูงที่สุด คือ ภายหลังมีการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพแล้วมีการประชาทัณฑ์ ส่วนใหญ่ไม่สามารถเอาผิดกับกลุ่มคนที่รุมทำร้ายผู้ต้องหาได้ ($\overline{X}$ = 4.28) ซึ่งถือว่าสูงที่สุดในบรรดาคำถามทั้งหมด

ด้านผลกระทบของการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ โดยข้อที่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดมหาสารคามมีระดับความคิดเห็นสูงที่สุด คือ ภายหลังการพิจารณาคดีเสร็จ หากศาลตัดสินว่าเขาไม่ใช่ผู้กระทำความผิด อาจทำให้เขาไม่สามารถกลับคืนเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข ($\overline{X}$ = 3.94)

นอกจากนั้นแล้ว เมื่อให้บุคลากรเลือก มาตรการที่สมควรนำมาแทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ สองข้อจากสี่ข้อ อันได้แก่

ข้อ 1. ให้ยกเลิกเสียเพราะไม่มีประโยชน์ในการใช้เป็นพยานหลักฐาน เนื่องจากในปัจจุบันกฎหมายกำหนดห้ามมิให้รับฟังคำรับสารภาพในชั้นจับกุมโดยเด็ดขาดแล้ว อีกทั้งฝ่าฝืนต่อประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 30 ข้อ 2 (ค) ที่กำหนดห้ามมิให้เปิดเผยเหตุการณ์หรือเรื่องราวซึ่งถ้าหากเปิดเผยต่อประชาชนแล้วอาจเป็นแบบอย่างที่บุคคลอื่นจะถือเป็นตัวอย่างในกระทำนั้นขึ้นอีก

ข้อ 2. เพื่อเป็นการตัดปัญหาควรให้ยกเลิกระบบการสอบสวนแบบเดิมที่เป็นการผลักภาระให้กับพนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการแต่เพียงผู้เดียว โดยนำระบบการค้นหาความจริงร่วมกันของศาล อัยการและพนักงานสอบสวนตั้งแต่ความผิดเกิด มาปรับใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ รวมถึงเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง

ข้อ 3. ให้ยกเลิกวิธีการเดิมและนำเอาวิธีการเช่นเดียวกันกับของประเทศสหรัฐอเมริกามาปรับใช้ กล่าวคือ ในการสอบสวนผู้ต้องหาควรจัดให้มีคนกลางซึ่งอาจจะเป็นทนายความของผู้ต้องหาหรือบุคคลซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจ เข้ารับฟังการสอบปากคำของพนักงานสอบสวน และเมื่อสอบปากคำเสร็จแล้วให้บรรดาบุคคลที่เข้านั่งฟังลงลายมือชื่อเป็นพยานในบันทึกคำให้การด้วยและหากต้องการให้แสดงท่าทางประกอบการกระทำความผิดก็ต้องจัดให้แสดงภายในห้องสอบสวนนั้น

ข้อ 4. ให้คงไว้เช่นเดิม แต่ควรจะบัญญัติกฎหมายเพื่อวางกรอบอำนาจของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการนำตัวผู้ต้องหาไปสถานที่เกิดเหตุเพื่อให้เกิดความชัดเจน รวมถึงอาจกำหนดให้ผู้ต้องหามีสิทธิในการมีทนายความ หรือบุคคลที่ตนไว้วางใจเข้า

ร่วมสังเกตการณ์ หากเป็นไปได้ควรกำหนดให้อัยการเจ้าของสำนวนเข้ารวมสังเกตการณ์เพื่อเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนอีกชั้นหนึ่ง

บุคลากรส่วนใหญ่เลือก ข้อ 3 กับ ข้อ 4 คือ ให้ยกเลิกวิธีการเดิมและนำเอาวิธีการเช่นเดียวกันกับของประเทศสหรัฐอเมริกา มาปรับใช้ฯ กับ ให้คงไว้เช่นเดิม แต่ควรจะบัญญัติกฎหมายเพื่อวางกรอบอำนาจของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการนำตัวผู้ต้องหาไปสถานที่เกิดเหตุเพื่อให้เกิดความชัดเจน ฯ โดยเลือกจำนวนทั้งสิ้น 99 คน คิดเป็นร้อยละ 36.3

และเมื่อให้เลือกว่า มาตรการที่สมควรจะนำมาใช้แทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ บุคลากรส่วนใหญ่เลือกข้อ 4 คือ ให้คงไว้เช่นเดิม แต่ควรจะบัญญัติกฎหมายเพื่อวางกรอบอำนาจของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการนำตัวผู้ต้องหาไปสถานที่เกิดเหตุเพื่อให้เกิดความชัดเจน รวมถึงอาจกำหนดให้ผู้ต้องหามีสิทธิในการมีทนายความ หรือบุคคลที่ตนไว้วางใจเข้าร่วมสังเกตการณ์ หากเป็นไปได้ควรกำหนดให้อัยการเจ้าของสำนวนเข้ารวมสังเกตการณ์ เพื่อเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนอีกชั้นหนึ่ง

นอกจากนั้นแล้ว บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่ปฏิบัติงานในหน้าที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทนายความ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และผู้พิพากษา มีระดับความคิดเห็นต่อการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพและมาตรการแทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพในรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

โดยในด้านข้อดีของการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ ทนายความมีระดับความคิดเห็นแตกต่างกันกับพนักงานสอบสวนและผู้พิพากษา ส่วนพนักงานสอบสวนมีระดับความคิดเห็นแตกต่างกันกับผู้พิพากษา และพนักงานอัยการมีระดับความคิดเห็นแตกต่างกันกับผู้พิพากษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ในด้านความชอบด้วยกฎหมายของการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ พบว่า ทนายความ มีระดับความคิดเห็น แตกต่างกันกับพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน มีระดับความคิดเห็นแตกต่างกันกับผู้พิพากษาและพนักงานอัยการมีระดับความคิดเห็นแตกต่างกันกับผู้พิพากษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ในด้านผลกระทบของการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ ทนายความมีระดับความคิดเห็นแตกต่างกันกับพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ส่วนพนักงานสอบสวนมีระดับความคิดเห็นแตกต่างกันกับพนักงานอัยการ และพนักงานอัยการมีระดับความคิดเห็นแตกต่างกันกับผู้พิพากษา

ส่วนระดับความคิดเห็นของทนายความ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และผู้พิพากษา ต่อมาตรการแทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพนั้น ไม่แตกต่างกัน

โดยในส่วนมาตรการที่จะนำมาแทนที่ การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพนั้นเนื่องจาก บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดมหาสารคามส่วนใหญ่เห็นว่าการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ เป็นวิธีการที่ดี ที่พนักงานสอบสวนจะได้มาซึ่งพยานหลักฐานเพิ่มเติมประกอบการสอบสวน เนื่องจากสามารถที่จะเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ ไปถึงพยานหลักฐานแห่งคดี และเมื่อไม่สามารถยกเลิกมาตรการดังกล่าวได้ ในการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพในแต่ละครั้งจึงควรมีคนกลางซึ่งอาจจะเป็นทนายความของผู้ต้องหาหรือบุคคลซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจ รวมถึงพนักงานอัยการเข้ารับฟังการสอบปากคำของพนักงานสอบสวนด้วย

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า แม้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ อย่างเช่น งานวิจัยของ สิกฤษณ์ อังสัจจะพงษ์ (2548) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “สิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายในขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ศึกษาเฉพาะ กรณีการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ” จะอ้างว่า การนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาในหลายๆ ด้าน รวมถึงยังขัดต่อหลักกฎหมาย ขัดต่อความสมดุลกันในระหว่างคุณค่าส่วนรวมและคุณค่าส่วนบุคคล หรือในงานวิจัยของ ภัทรวิทย์ อบสุวรรณ (2550) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพในกฎหมายไทย จะอ้างว่า การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ ในปัจจุบัน ยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายรวมถึงแนวของคำพิพากษาฎีกากำหนดขอบเขตในเรื่องดังกล่าวไว้โดยชัดเจนแน่นอน นอกจากนั้นแล้ววิธีการดังกล่าวยังมีความขัดแย้งกันกับกฎหมายหลายเรื่อง รวมถึงยังไม่มีมาตรฐานเพียงพอ จึงก่อให้เกิด

ผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างกว้างขว้าง ทั้งในแง่ของการละเมิดสิทธิและในเรื่องของความปลอดภัยทั้งยังไม่ปรากฏว่าในต่างประเทศได้มีวิธีการเช่นเดียวกันนี้ การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพในกฎหมายไทย จึงเป็นวิธีการที่มีโทษมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับ จึงเสนอแนะให้ยกเลิกการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพในลักษณะที่ต้องมีการแสดงท่าทางประกอบต่อหน้าสาธารณชน แต่สำหรับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดมหาสารคามแล้ว กลับมองว่า การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพนั้น เป็นวิธีการที่มีข้อดีมากกว่าข้อเสีย ซึ่งไม่สอดคล้องกันกับงานวิจัยทั้งสองเล่ม แต่อย่างไรก็ตามเมื่อถามว่า มาตรการที่สมควรจะนำมาใช้แทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ บุคลากรส่วนใหญ่เลือก ให้คงไว้เช่นเดิม แต่ควรจะบัญญัติกฎหมายเพื่อวางกรอบอำนาจของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการนำตัวผู้ต้องหาไปสถานที่เกิดเหตุเพื่อให้เกิดความชัดเจน รวมถึงอาจกำหนดให้ผู้ต้องหามีสิทธิในการมีทนายความ หรือบุคคลที่ตนไว้วางใจเข้าร่วมสังเกตการณ์ หากเป็นไปได้ควรกำหนดให้อัยการเจ้าของสำนวนเข้ารวมสังเกตการณ์ เพื่อเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งยังมีความสอดคล้องกันกับงานวิจัยของ ภัทรวิทย์ อบสุวรรณ (2550) ที่เสนอว่า ควรจะบัญญัติกฎหมายเพื่อวางกรอบอำนาจของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการนำตัวผู้ต้องหาไปสถานที่เกิดเหตุเพื่อให้เกิดความชัดเจนฯ นอกจากนั้นแล้ว บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดมหาสารคาม ยังเห็นควรให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมอื่นควรเข้ามาตรวจสอบและถ่วงดุลการทำงานร่วมกับพนักงานสอบสวน อย่างเช่น พนักงานอัยการควรเข้ามารับฟังการสอบปากคำผู้ต้องหาร่วมกับพนักงานสอบสวนด้วย ซึ่งสอดคล้องกันกับ งานวิจัยของ ศิริชัย พลการ. (2550: 99) ที่เสนอแนะว่า อัยการควรร่วมเข้าฟังการสอบสวนและทำงานร่วมกันกับพนักงานสอบสวน รวมถึงกฎหมายควรกำหนดอำนาจให้อัยการ สามารถทำการตรวจสอบมาตรการบังคับในทางอาญาต่างๆ ที่ออกโดยพนักงานสอบสวนได้ด้วย

นอกจากนั้นแล้ว บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่ปฏิบัติงานในหน้าที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทนายความ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และผู้พิพากษา มีระดับความคิดเห็นต่อการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพและมาตรการแทนที่การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพในรายด้านแตกต่างกัน สอดคล้องกันกับงานวิจัยของ ศศิวรดา จันทรกูล. (2550) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “เจตคติของ

บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดสมุทรสาครต่อการนำคดีข่มขืนกระทำชำเราของเด็กและเยาวชนเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. ซึ่งผลการศึกษาพบว่า อาชีพของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ที่แตกต่างกันมีผลต่อเจตคติในการนำคดีข่มขืนกระทำชำเราของเด็กและเยาวชนเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการออกประกาศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ชัดเจนถึงวิธีและแนวทางปฏิบัติในการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพ โดยในการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพในแต่ละครั้งควรมีคนกลางซึ่งอาจจะเป็นทนายความของผู้ต้องหาหรือบุคคลซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจ รวมถึงพนักงานอัยการเข้ารับฟังการสอบปากคำของพนักงานสอบสวนด้วย

2. ควรมีมาตรการเข้มงวดเกี่ยวกับการจับกุมและหลังการจับกุมก่อนที่จะนำตัวมาพบพนักงานสอบสวน เพราะขั้นตอนดังกล่าวมีความสำคัญต่อการสอบสวนเป็นอย่างมาก รวมถึงควรมีองค์กรภายนอกเข้ามาตรวจสอบ ถ่วงดุลการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในขั้นตอนดังกล่าวด้วย

3. ควรห้ามมิให้ผู้สื่อข่าวเข้ามาเกี่ยวข้องกับคดี โดยเฉพาะการเข้ามาสัมภาษณ์ผู้ต้องหา เนื่องจากจะทำให้รูปคดีเสียหายและเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีงบประมาณ 2557

เอกสารอ้างอิง

ปิยพงษ์ กลิ่นพันธุ์. **ความคิดเห็นของนายทหารชั้นประทวนที่มีต่อการปฏิบัติงานในกรมทหารราบที่ 12 รักษาพระองค์.** วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา. 2551.

ภัทรวิทย์ อบสุวรรณ. **การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพในกฎหมายไทย**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2550.

มนชยา อ่อนเรือง. **ความคิดเห็นของทนายความต่อข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมารยาททนายความ พ.ศ.2529.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2550.

ศศิวรดา จันทรกูล. **เจตคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดสมุทรสาครต่อการนำคดีข่มขืนกระทำชำเราของเด็กและเยาวชนเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล. 2550.

ศิริชัย พลการ. **บทบาทของอัยการในการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรม.** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2550.

สมนึก ประจิตร์ . **ความคิดเห็นของพนักงานสอบสวนสังกัดกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดต่อพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2549.

สิกฤษณ์ อังสัจจะพงษ์. **สิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายในขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนศึกษาเฉพาะกรณีการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ.** วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2548.

เสริมสกุล ขำวัฒนพันธุ์. **ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาคดีอาญา ศึกษาเฉพาะกรณีการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ**. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2537.

Translated Thai References

Khamphan, P. (2008). **The Comments of the 12th Floor Protesters.** Thesis of the Master Public Administration. Chonburi: Burapha University.

Obsuwan, P. (2007). **Crime Scence Reconstruction by the Accused to Support Confession of the Accused in Thailand**. Thesis of the Master of Laws. Bangkok: Thammasat University.

Onruang, M. (2007). **The Opinion of Lawyers to the Regulation of the Lawyers Council on Conduct of Lawyers Act B.E. 2529.** Thesis of the Master of Arts. Bangkok: Kasetsart University.

Chantarakul, S. (2007). **The Attitude of Samutsakhon's Criminal Justice Personnel Toward Juvenile Rape Cases IN The Mediation System**. Thesis of the Master of Arts (Criminology and Criminal Justice). NakhonPathom: Mahidol University.

Polsakan, S. (2007). **The Roles of Thai Public Prosecutors in Checking the Justice System.** Thesis of the Master of Laws (Criminal Justice and Criminal Justice). DhurakijPundit University.

Prajit, S**.** (2006). **The Opinion of Investigators in the Narcotics Suppression Bureau Relating to the Addict Revival Ability Act, B.E. 2545.** Thesis of the Master of Arts (Political Science). Bangkok: Kasetsart University.

Angsatchapong, S. (2005). **Rights to Alleged Offender in Law of Interrogation with Inquiry Official Case Study: Especially Proceeding at the Scene of Crime Confession Assembly**. Thesis of the Master of Laws. DhurakijPundit University.

Khamwatanapan, S. (1994). **Problems Concerning Protection of the Accused a Case Study of Reenactment of Scene of Crime to Support Guilty Plea.** Thesis of the Master of Laws. Chulalongkorn University.

บทความที่ :
Article : **19**

มาตรการทางกฎหมายในการจัดการมลพิษตกค้างจากโรงงานอุตสาหกรรมที่เลิกประกอบกิจการแล้ว : ศึกษากรณีโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี

Legal Measures for the Management of Persistent Pollutants From Closed Down Factories: Cases Study of Petrochemical Plants

บุณย์นลิน วินิจนันทกร*
Bunnalin Vlnijnuntakorn*

* คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์[Faculty of Law, Thammasat University];Email: v.bunnalin@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการมลพิษที่ตกค้างจากโรงงานอุตสาหกรรมที่เลิกประกอบกิจการแล้ว รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย โดยศึกษาจากกฎหมายภายในประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศผ่านอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการศึกษาโดยการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลทางด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับมลพิษที่ตกค้างจากโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ผลการศึกษาวิจัยพบว่ามาตรการทางกฎหมายภายในประเทศไทยยังคงขาดมาตรการทางกฎหมายที่จัดการเกี่ยวกับปัญหามลพิษภายหลังจากที่โรงงานอุตสาหกรรมได้เลิกประกอบกิจการไปแล้ว โดยคำว่า “โรงงาน” ให้ครอบคลุมถึงโรงงานที่เลิกประกอบกิจการ ในเรื่องความรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการมลพิษตกค้างภายหลังจากที่เลิกประกอบกิจการ กำหนดหลักเกณฑ์ในขั้นตอนการขอใบอนุญาต และกำหนดให้ผู้ประกอบกิจการวางหลักประกัน รวมถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ควรให้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ให้ครอบคลุมไปถึงหลังเลิกการประกอบกิจการ และให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถเข้าไปตรวจสอบการดำเนินการว่าได้ทำการฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่แจ้งไว้ในขั้นตอนแล้วหรือไม่

คำสำคัญ: โรงงานอุตสาหกรรม; อุตสาหกรรมปิโตรเคมี; มลพิษตกค้าง

Abstract

This research aims to study the legal measures for the management of closed down industrial pollution. Especially the problems and obstacles to the enforcement of legal measures in Thailand. By studying the laws in Thailand compared with international law through the relevant international conventions. This is a qualitative research based on the study of document collection related to pollution from residues from petrochemical plants. The results of the study show that current legal standard in Thailand are still lacking measures to deal with the pollution problem after the industrial plant closed. The factory statutes should be amended to cover the closed-down factory and responsibility for pollution after the termination of operation. And set additional criteria for applying for a factory license to have a plan to restore the quality of the environment. The insurance company has the fund to remedy the pollution residue. The duties and powers of the official should be factory and able to inspect the restoration of the environmental quality also covered the closed-down in the application. If the environmental quality is restored, it will be allowed to close. This measure will be effectively reduce the problem of industrial pollution and the offenders.

Keywords: Factories; Petrochemical Industry; Persistent Pollutants

บทนำ

เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยมีโรงงานอุตสาหกรรมที่จดทะเบียนไว้กับกระทรวงอุตสาหกรรม ณ สิ้นปี พ.ศ. 2560 เป็นจำนวน 139,446 แห่ง ซึ่งกระจายอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 54 แห่ง และพื้นที่อื่น ๆ อีกทั่วประเทศ ซึ่งในทุก ๆ ปีจะมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ขอจดทะเบียนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมใหม่ จำนวนประมาณ 4,500 แห่ง แต่ในทางกลับกันในแต่ละปีก็มีโรงงานอุตสาหกรรมที่เลิกประกอบกิจการจำนวนประมาณ 1,500 แห่ง (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2561) ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูงมาก ซึ่งปัจจัยสาเหตุที่ส่งผลให้โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านั้นต้องเลิกกิจการนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการประสบปัญหาทั้งทางด้านการเงิน การลงทุน จากปัญหาด้านแรงงาน หรือการถูกสั่งให้ปิดกิจการโรงงานอุตสาหกรรมเนื่องมาจากการประกอบกิจการโรงงานไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด หรือเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบร้ายแรงต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสาธารณสุข และสุดท้ายคือปัจจัยในด้านอื่น ๆ

การประกอบกิจการของโรงงานอุตสาหกรรมในแต่ละแห่งนั้น อาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ใกล้เคียงได้ โรงงานอุตสาหกรรมบางแห่งอาจก่อมลพิษและผลกระทบเพียงเล็กน้อย ในขณะที่โรงงานอุตสาหกรรมบางแห่งอาจก่อมลพิษและผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมากมายมหาศาล ตลอดจนสร้างสารพิษหรือสารมลพิษตกค้างที่ตกค้างยาวนาน ทำให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ในระยะยาว ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรมแต่ละแห่งที่ประกอบการอยู่ในปัจจุบันจะต้องมีการบริหารจัดการมลพิษและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ได้มาตรฐานตามหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด แต่หากมองให้ครอบคลุมในภาพรวม ข้าพเจ้าพบกับประเด็นปัญหาอย่างหนึ่ง กล่าวคือ หากโรงงานอุตสาหกรรมประเภทใด ๆ ก็ตามได้เลิกประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมไปแล้ว จะมีมาตรการทางกฎหมายเพียงใดในการที่จะบังคับให้โรงงานอุตสาหกรรมที่ปิดกิจการไปแล้วนั้นต้องเข้ามาร่วมรับผิดชอบในการบริหารจัดการมลพิษและผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้ก่อให้เกิดขึ้นเพียงใด

ดังนั้น จึงได้เล็งเห็นความสำคัญของประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้ จึงเกิดความสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการจัดการมลพิษที่ตกค้าง

จากโรงงานอุตสาหกรรมที่เลิกประกอบกิจการแล้ว โดยจะมุ่งเน้นเฉพาะกรณีศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมีเป็นโรงงานอุตสาหกรรมประเภทที่ก่อให้เกิดมลพิษที่ตกค้างยาวนานได้ กล่าวคือ สารไอออกซินหรือฟิวแรน ตลอดจนมลพิษเหล่านี้สามารถสร้างผลกระทบในเชิงลบให้กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ในระยะยาวได้ จึงมีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดผลกระทบอย่างรุนแรงในพื้นที่และพื้นที่ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ถ้าหากว่าโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมีได้ปิดกิจการลง และไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจนและแนวทางในการจัดการกับมลพิษที่ตกค้างภายหลังจากที่โรงงานอุตสาหกรรมดังกล่าวได้ปิดกิจการลงอาจจะทำให้เกิดภัยร้ายแรงต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงสุขอนามัยของมนุษย์ตามมาได้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความหมาย ลักษณะเฉพาะของโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี มลพิษที่เกิดจากการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ตลอดจนมลพิษที่ตกค้างยาวนานจากโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี

2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับมลพิษที่ตกค้างจากโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี

3. เพื่อให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายและสภาพปัญหาของประเทศไทยในการควบคุมมลพิษที่ตกค้างจากโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี รวมถึงหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษที่ตกค้างจากโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่เลิกประกอบกิจการแล้ว

4. เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนากฎหมาย และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของประเทศไทยในการจัดการกับมลพิษที่ตกค้างจากโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่เลิกประกอบกิจการแล้ว เพื่อให้มีมาตรฐานในการดูแลและเยียวยาผลกระทบต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาในด้านการวิจัยทางเอกสาร โดยการค้นคว้าศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสารมลพิษตกค้างที่เกิดขึ้นจากโงงาน

อุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่เลิกประกอบการแล้ว แล้วจึงทำการวิเคราะห์ วิจารณ์ตามหลักเกณฑ์ พร้อมทั้งเสนอข้อเสนอแนะ โดยเป็นการค้นคว้าจากหนังสือ คำบรรยายกฎหมาย เอกสารวิชาการ บทความ เอกสารประกอบการประชุม และการสัมมนาทางวิชาการ เอกสารเผยแพร่ จากส่วนราชการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ และบทบัญญัติแห่งกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลจากเครือข่ายสารสนเทศทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อนำมาวิเคราะห์หามาตรการทางกฎหมายเพื่อจัดการกับสารมลพิษที่ตกค้างจากโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่เลิกประกอบกิจการแล้วให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงที่สุด

ผลการวิจัย

1. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการมลพิษตกค้างของต่างประเทศ

เมื่อศึกษามาตรการการจัดการมลพิษตกค้างของต่างประเทศ ผู้เขียนได้ศึกษาอนุสัญญาสตอกโฮล์มว่าด้วยสารมลพิษที่ตกค้างยาวนาน เนื่องจากเป็นอนุสัญญาซึ่งเป็นข้อตกลงเรื่องการดำเนินการกับสารมลพิษที่ตกค้างยาวนาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสุขภาพอนามัยของมนุษย์ สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อมให้พ้นจากอันตรายของสารมลพิษที่ตกค้างยาวนาน และหลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศเยอรมัน

1.1 อนุสัญญาสตอกโฮล์มว่าด้วยสารมลพิษที่ตกค้างยาวนาน

1.1.1 มาตรการป้องกันสารมลพิษที่ตกค้างยาวนาน

กำหนดให้ภาคีสมาชิกต้องจัดทำแผนปฏิบัติการในระดับต่าง ๆ ให้เป็นไปได้จริงและปฏิบัติได้กำหนดให้ใช้เทคนิคที่ดีที่สุดที่มีอยู่กับแหล่งกำเนิดใหม่ ๆ และให้ใช้แนวปฏิบัติทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุด ส่งเสริมการใช้มาตรการที่มีอยู่ให้เป็นไปได้จริงและสามารถปฏิบัติได้ เพื่อลดการปล่อยหรือขจัดแหล่งกำเนิดได้อย่างรวดเร็ว และส่งเสริมการพัฒนาโดยกำหนดให้มีการใช้วัสดุทดแทน

1.1.2 มาตรการลดสารมลพิษที่ตกค้างยาวนาน

มีเป้าหมายที่จะลดการปล่อยสารเคมีที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาฯ ให้เหลือน้อยที่สุดอย่างต่อเนื่องและหากทำได้ให้เลิกปล่อยในที่สุด และกำหนดให้ภาคีสมาชิกดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการ และกำหนดให้ภาคีสมาชิกส่งเสริมการใช้มาตรการที่

เป็นจริงและสามารถปฏิบัติได้ เพื่อลดการปล่อยหรือขจัดแหล่งกำเนิดได้อย่างรวดเร็ว ส่งเสริมการพัฒนาและกำหนดให้ใช้วัสดุทดแทนหรือวิธีอื่น ๆ ส่งเสริมให้ภาคีสมาชิกใช้เทคนิคที่ดีที่สุดที่มีอยู่และแนวปฏิบัติทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดกับแผนปฏิบัติการของภาคีสมาชิก ทั้งแหล่งกำเนิดเดิมและแหล่งกำเนิดใหม่ ๆ

1.1.3 มาตรการควบคุมสารมลพิษที่ตกค้างยาวนาน

จะต้องใช้เทคนิคที่ดีที่สุดที่มีอยู่สำหรับแหล่งกำเนิดในประเภทต่าง ๆ โดยกำหนดให้ภาคีสมาชิกอาจควบคุมการปล่อยโดยการใช้ค่าการจำกัดการปล่อยหรือมาตรฐานของการปฏิบัติงานเพื่อใช้ในการดำเนินการโดยใช้เทคนิคที่ดีที่สุดที่มีอยู่ ภาคีสมาชิกจัดทำยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมเพื่อจำแนกของเสีย และกำหนดส่วนประกอบสารมลพิษที่ตกค้างยาวนานที่ต่ำตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญา

1.1.4 มาตรการให้ความช่วยเหลือ

ภาคีสมาชิกร่วมมือกันช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและทันท่วงทีในด้านเทคนิคกับภาคีสมาชิกที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา และภาคีสมาชิกที่มีการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ประเทศเหล่านี้สามารถอนุวัติตามพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาได้สำเร็จผล และสามารถปฏิบัติตามพันธกรณีได้อย่างครบถ้วน ซึ่งความช่วยเหลือทางเทคนิคนี้อาจดำเนินการในรูปข้อตกลงเพื่อให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมทางเทคนิคในรูปแบบต่าง ๆ ข้อตกลงยังรวมไปถึงการจัดตั้งศูนย์เสริมสร้างสมรรถนะและศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับภูมิภาคด้วย (Regional and Sub - Regional Centres)

1.2 มาตรการทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมของเยอรมัน

เครื่องมือของรัฐในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Instrumente des Umweltrechts) ตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมเยอรมันมีหลายรูปแบบที่น่าสนใจ โดยมีส่วนเสริมสร้างและอุดช่องโหว่ซึ่งกันและกันเพื่อให้กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายเกิดผลจริงจัง ได้แก่ มาตรการวางแผนจัดการสิ่งแวดล้อม (Planungsinstrument) ตามหลักการป้องกันระมัดระวังก่อนเกิดเหตุ (Vorsorgeprinzip) เป็นมาตรการที่มีบทบาทสำคัญสำหรับรัฐทุกรัฐที่ต้องมีเพื่อป้องกันภัยต่อสิ่งแวดล้อมไว้ล่วงหน้า ซึ่งเรื่องนี้ต้องมีวิธีการที่ดีที่จะชั่งน้ำหนักความถูกต้องเหมาะสมอย่างเป็นระบบและวางแนวทางแก้ปัญหาในกรณีที่ผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ในด้านต่าง ๆ มีความขัดแย้งกัน (Gebot der planerischen Konliktbewäcltigung) มาตรการวางแผนสิ่งแวดล้อมในที่นี้รวมถึงการกำหนดพื้นที่ให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเป็นพิเศษ เช่น

เขตอนุรักษ์ธรรมชาติ เขตอนุรักษ์น้ำเขตอุตสาหกรรมที่ต้องระวังเรื่องการปล่อยของเสียเป็นพิเศษ แผนการจัดการเกี่ยวกับโรงงานนิวเคลียร์ แผนเรื่องการกำจัดขยะ ฯลฯ แผนการจัดการสิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีรูปแบบทางกฎหมาย (Rechtsformen) หลายประการ ทั้งในลักษณะของนิติกรรมทางปกครอง (Verwaltungsakt) หรือกฎหมายของท้องถิ่น (Satzung) หรือระเบียบต่าง ๆ (Rechtsverordnung) โดยเฉพาะในการกำหนดแผนแบบพิเศษที่ต้องรับฟังความเห็นของผู้ถูกกระทบสิทธิอย่างมาก (Planfeststellungsverfahren) เป็นต้น มาตรการวางแผนจัดการสิ่งแวดล้อมยังโยงไปถึงเรื่องสถิติที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายว่าด้วยสถิติทางสิ่งแวดล้อม (Gesetz ueber Umweltstatistik) ด้วย เพราะการวางแผนต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง(สุนทรียา เหมือนพะวงศ์, 2560: 9-13)

เกณฑ์หรือมาตรฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีขึ้นเพื่อสร้างความชัดเจนในการกำหนดมาตรการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อความสะดวกในการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ และในขณะเดียวกันทำให้เกิดความโปร่งใสขึ้นในสายตาของประชาชน ซึ่งสามารถแยกเกณฑ์ดังกล่าวออกเป็นเกณฑ์ที่ว่าการดำเนินกิจการทั้งหลายจะต้องไม่เป็นอันตราย (เกณฑ์การป้องกัน) หรือเกณฑ์ที่ว่าผู้ประกอบการกิจการจะต้องมีความน่าเชื่อถือและมีความรู้เฉพาะทางตามเกณฑ์ (เกณฑ์กำหนดมาตรฐาน)

เกณฑ์ที่ว่าการดำเนินกิจการทั้งหลายจะต้องไม่เป็นอันตราย (เกณฑ์การป้องกัน) นับว่าเป็นรากแก้วของการควบคุมดูแลการดำเนินกิจการทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะเกณฑ์นี้มีไว้เพื่อป้องกันภยันตรายอันอาจเกิดจากการประกอบการต่าง ๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดขึ้นแก่ชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลที่สามหรือของส่วนรวม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อันนี้ ฝ่ายนิติบัญญัติอาจมีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมา แต่กฎเกณฑ์ที่เราจะพิจารณาในที่นี้จะจำกัดเฉพาะกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการป้องกันภยันตรายอันอาจเกิดจากการประกอบการต่าง ๆ โดยตรง และเป็นกฎเกณฑ์ที่เรียกร้องอย่างถึงขนาดที่จะป้องกันภยันตรายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่ว่าอะไรคือภยันตรายและเพียงใดจึงจะเป็นการป้องกันที่ถึงขนาด

เกณฑ์การควบคุมอันตรายนี้ปรากฏในกฎหมายปกครองได้หลายแง่ด้วยกัน เพื่อการป้องกันอันตรายอันอาจเกิดขึ้นได้ ฝ่ายบริหารอาจจะออกเป็นกฤษฎีกาออกมาได้ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการให้อำนาจและความชอบธรรมแก่ฝ่ายบริหาร หรือในบางกรณีหน่วยราชการจะมีคำสั่งอนุญาตให้ประกอบกิจการใดได้ ก็ต่อเมื่อมีการดำเนิน

มาตรการเพื่อป้องกันภัยแต่เนิ่น ๆ การสั่งปิดโรงงานจะทำได้ก็ต่อเมื่อการสั่งปิดนั้นเป็นมาตรการที่จำเป็นเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายอันอาจเกิดขึ้นได้

มาตรการล่วงหน้าเพื่อหลีกเลี่ยงอันตราย กฎหมายบางลักษณะมิได้ประสงค์จะป้องกันภยันตรายที่เกิดขึ้นเหล่านั้นแต่ยังกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อรักษาความปลอดภัยเพิ่มขึ้น มาตรการรักษาความปลอดภัยนี้อาจทำได้โดยการห้ามรบกวน หรือการทำให้ผู้อื่นเสียเปรียบแม้จะอยู่ต่ำกว่าระดับที่อาจจะก่อให้เกิดอันตรายได้ กฎหมายควบคุมมลพิษแห่งสหพันธ์ของเยอรมันกำหนดไว้ในมาตรา 5 อนุมาตรา 1 วรรค 2 ให้รักษาระดับของการปล่อยของเสียไว้ให้ต่ำที่สุด แม้ว่าในขณะนั้นสิ่งแวดล้อมยังอาจทนรับของเสียได้มากกว่านั้นก็ตาม เพื่อให้สภาพแวดล้อมสามารถจัดการกับของเสียนั้นได้ และเป็นการเผื่อไว้สำหรับอนาคตด้วย เพราะถ้าหากปล่อยให้มีการใช้สภาพแวดล้อมจนถึงขีดสูงสุดที่จะทนได้แล้ว ก็เท่ากับว่าต่อไปหากเกิดอุบัติเหตุอะไรขึ้นก็จะเกิดอันตรายใหญ่หลวงขึ้นได้ และเมื่อถึงขีดสูงสุดแล้วที่สภาพแวดล้อมจะรับได้แล้ว ทางการก็ไม่สามารถจะอนุญาตให้ตั้งโรงงานประเภทที่ปล่อยของเสียนั้น ๆ ได้อีกต่อไป ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงอาจกำหนดเข้าไปในส่วนที่ยังถือว่าเป็นเพียงความเสี่ยงภัยด้วยได้ มาตรการล่วงหน้านี้มิได้เพียงเพื่อจัดการกับอันตรายจริง ๆ ที่เกิดจากโรงงาน และมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเท่านั้น หากแต่รวมไปถึงอันตรายหรือความเสียหายอันอาจจะเกิดขึ้นได้ด้วย

ตามมาตรา 5 อนุมาตรา 2 ของกฎหมายควบคุมมลพิษ แห่งสหพันธ์ของเยอรมันกำหนดว่า “โรงงานที่ต้องขออนุญาต จะต้องก่อตั้งและดำเนินการ ดังนี้ ...(2) มีมาตรการล่วงหน้าเพื่อควบคุมสิ่งที่เป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องมีมาตรการควบคุมของเสียที่สอดคล้องกับระดับของพัฒนาการทางเทคนิคขณะนั้น” ซึ่งเท่ากับกำหนดให้ใช้หลักการมาตรการล่วงหน้าสำหรับการสั่งอนุญาต ฉะนั้นแม้จะพิสูจน์ได้ว่าก๊าซที่ปล่อยมากกว่าที่กำหนดก็ยังไม่ก่อให้เกิดอันตราย จึงไม่ใช่สิ่งสำคัญ แต่กระนั้นก็ตามประโยชน์ที่จะได้รับจากการลดภาระของสภาพแวดล้อมก็ยังต้องสัมพันธ์ค่าใช้จ่ายที่จะต้องออกไปเพื่อการนั้น ฉะนั้น หากกฎเกณฑ์ที่กำหนดความสัมพันธ์ดังกล่าวเข้มงวดจนเกินไปอย่างไม่ได้สัดส่วนก็จะต้องลดเกณฑ์ตามข้อกำหนดลงมา”(บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2560: 117-123)

2. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการมลพิษตกค้างภายในประเทศ

จากการศึกษากฎหมายภายของประเทศไทย ผู้เขียนพบว่าบทกฎหมายภายในของประเทศไทยได้มีมาตรการในการจัดการกับมลพิษตกค้างจากกโรงงานอุตสาหกรรมเฉพาะแต่ในขณะที่โรงงานอุตสาหกรรมยังคงประกอบกิจการอยู่เท่านั้น โดยมี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายแม่บทในการกำหนดกรอบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เพื่อใช้เป็นมาตรการมาตรการทางกฎหมายในการป้องกัน ควบคุม ลด ตลอดจนเฝ้าระวังสารมลพิษที่ตกค้างยาวนานจากโรงงานอุตสาหกรรมที่กำลังประกอบกิจการอยู่ แต่ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการแก้ไขปัญหาสารมลพิษที่ตกค้างยาวนานจากโรงงานอุตสาหกรรมที่เลิกประกอบกิจการแล้ว ดังนั้น ผู้เขียนจึงพบปัญหาการขาดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการสารมลพิษตกค้างจากโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ดังนี้

2.1 วิเคราะห์ปัญหาการขาดมาตรการจัดการมลพิษตกค้างก่อนโรงงานอุตสาหกรรมประกอบกิจการ

2.1.1 ปัญหาจากการกำหนดคำนิยามที่ไม่ครอบคลุมเพียงพอ

จากการศึกษา ผู้เขียนพบว่าคำนิยามคำว่าโรงงานในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 นั้น ไม่ครอบคลุมเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาความรับผิดชอบของผู้ประกอบกิจการในการจัดการกับมลพิษที่ตกค้างอยู่ภายในและบริเวณโดยรอบโรงงาน ควรให้โรงงานที่เลิกประกอบกิจการแล้วยังคงเป็นโรงงานอยู่ในส่วนของผลกระทบที่เกิดจากมลพิษตกค้างภายในโรงงาน โดยควรให้โรงงานที่เลิกประกอบกิจการแล้วยังคงเป็นผู้ประกอบกิจการต่อไปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขมลพิษ เพราะการใช้กฎหมายมาควบคุมเกี่ยวกับมลพิษ ควรต้องมีหน่วยงานที่มาควบคุมตั้งแต่เริ่มต้นก่อนเกิดปัญหาระหว่างที่ประกอบกิจการโรงงาน และภายหลังเลิกกิจการไปแล้ว กล่าวคือกรมโรงงานอุตสาหกรรม

2.1.2 ปัญหาการขาดมาตรการจัดทำแผนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การขออนุญาตประกอบกิจการโรงงานมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้จัดทำแผนการจัดการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมหรือจัดการมลพิษใด ๆ ก่อนเลย ทำให้มิได้มีการกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมว่าหลังจากผู้ประกอบกิจการต้องการเลิกประกอบกิจการโรงงานจะต้องมีวิธีจัดการกับมลพิษที่ตกค้างหรือสิ่งแวดล้อมให้กลับไปมีสภาพดังเดิมได้อย่างไร

2.1.3 ปัญหาการขาดมาตรการวางหลักประกัน ประกันภัย หรือกองทุน

การประกอบกิจการโรงงานบางครั้งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการประกอบกิจการที่ประมาทเลินเล่อหรือการเกิดอุบัติภัยในระหว่างการประกอบกิจการโรงงาน เช่น อัคคีภัย การระเบิด ฯลฯ ซึ่งกรณีนี้ไม่อาจเรียกร้องค่าเสียหายเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าได้ทันทีนอกจากจะไปฟ้องคดีแพ่ง หรือขอให้ชดใช้ในทางแพ่งเกี่ยวเนื่องในคดีอาญา ซึ่งกรณีนี้จะต้องใช้ระยะเวลานานซึ่งจะไม่สอดคล้องกับคดีอาญาตามความผิดในมาตรา 8 ซึ่งมีอายุความเพียง 1 ปี ซึ่งการกำหนดให้โรงงานมีการประกันภัยหรือหลักประกันหรือกองทุนของโรงงานจึงเป็นเครื่องมือทางการเงินชนิดหนึ่งที่จะเป็นหลักประกันทำให้สามารถบรรเทาความเสียหายเฉพาะหน้า ได้ทันท่วงที

2.2 ปัญหาการขาดมาตรการจัดการมลพิษตกค้างระหว่างโรงงานอุตสาหกรรมประกอบกิจการ

2.2.1 ปัญหาการขาดมาตรการการส่งรายงานสภาพมลพิษภายในโรงงาน

เดิมกฎหมายบัญญัติไว้เพียงการให้เอกชนสามารถตรวจสอบโรงงานและเครื่องจักรรวมทั้งการจัดทำรายงานการตรวจสอบแทนการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ได้เท่านั้น ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 จะมีการตรวจสอบโรงงานและเครื่องจักรเพื่อการอนุญาต รวมทั้งมีการกำหนดหน้าที่ให้ผู้ประกอบกิจการต้องปฏิบัติหลายประการด้วยกัน ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้ประกอบกิจการกระทำผิดกฎหมายในระหว่างการประกอบกิจการอันเป็นการคุ้มครองสาธารณะ จึงต้องมีการกำหนดให้ผู้ประกอบกิจการต้องรายงานผลการปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด โดยให้เอกชนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นผู้รับรอง

2.3 ปัญหาการขาดมาตรการจัดการมลพิษตกค้างภายหลังจากโรงงานอุตสาหกรรมเลิกประกอบกิจการแล้ว

2.3.1 ปัญหาการขาดมาตรการในการขออนุญาตก่อนเลิกประกอบกิจการโรงงาน

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการเลิกประกอบกิจการของโรงงานอุตสาหกรรม โดยผู้ประกอบกิจการโรงงานผู้ใดต้องการเลิกประกอบกิจการโรงงานต้องแจ้งเป็นหนังสือต่อผู้อนุญาตภายในเวลาที่กำหนดนับแต่วันที่เลิกประกอบกิจการโรงงาน การกำหนดหลักเกณฑ์เช่นนี้ส่งผลให้ขั้นตอนการเลิกประกอบกิจการโรงงานสามารถกระทำได้โดยง่าย กล่าวคือ ผู้ประกอบกิจการโรงงานสามารถปิดกิจการโดยทำเป็นหนังสือแจ้งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสามารถแจ้งภายหลังจากปิดการประกอบกิจการโรงงานได้โดยที่มิต้องมีการตรวจสอบการมีสารมลพิษตกค้างภายในโรงงาน ด้วยเหตุนี้ส่งผลให้โรงงานอุตสาหกรรมซึ่งเลิกประกอบกิจการบางแห่งลักลอบปล่อยของเสียหรือมลพิษจากกระบวนการผลิตออกสู่สิ่งแวดล้อมและอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ได้

2.3.2 ปัญหาการขาดการกำหนดประเภทของโรงงานที่ต้องตรวจสอบก่อนเลิกประกอบกิจการโรงงาน

ปัจจุบันมีการแบ่งประเภทของโรงงานอุตสาหกรรมออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ โรงงานประเภทที่ 1 จะมีเครื่องจักรไม่เกิน 20 แรงม้า และพนักงานไม่เกิน 20 คน หรือโรงงานประเภทอื่นที่กฎกระทรวงกำหนด โรงงานประเภทที่ 2 จะมีเครื่องจักรไม่เกิน 50 แรงม้า และพนักงานไม่เกิน 50 คน หรือโรงงานประเภทอื่นที่กฎกระทรวงกำหนด และโรงงานประเภทที่ 3 มีเครื่องจักรมากกว่า 50 แรงม้า และพนักงานเกิน 50 คน หรือโรงงานประเภทอื่นที่กฎกระทรวงกำหนด แต่ในการกำหนดประเภทโรงงานที่จะต้องตรวจสอบก่อนเลิกประกอบกิจการโรงงานนั้น ไม่จำเป็นต้องกำหนดทั้ง 3 ประเภท เนื่องจาก โรงงานประเภทที่ 1 และ ประเภทที่ 2 เป็นโรงงานที่ไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและมนุษย์มากนัก แต่โรงงานประเภทที่ 3 เป็นโรงงานที่มีขนาดใหญ่และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ซึ่งหากกำหนดโรงงานทั้ง 3 ประเภทที่ต้องตรวจสอบก่อนเลิกประกอบกิจการอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน

2.3.3 ปัญหาการขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการจัดการกับสารมลพิษตกค้างภายหลังจากโรงงานอุตสาหกรรมที่เลิกประกอบกิจการแล้ว

ในขณะที่โรงงานอุตสาหกรรมกำลังประกอบกิจการอยู่ กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบกำกับดูแลโรงงานอุตสาหกรรมที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมโรงงานอุตสาหกรรม แต่เมื่อโรงงานอุตสาหกรรมใดเลิกประกอบกิจการแล้ว กรมโรงงานอุตสาหกรรมก็ไม่สามารถเข้ามากำกับดูแลโรงงานอุตสาหกรรมนั้น ๆ ได้อีก เนื่องจากมิได้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมโรงงานอุตสาหกรรมอีกต่อไป จึงต้องให้กรมควบคุมมลพิษเข้ามาจัดการกับปัญหามลพิษตกค้างที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมที่เลิกประกอบกิจการแล้ว ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าหากให้หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลตั้งแต่เริ่มต้นการเริ่มประกอบกิจการโรงงาน ระหว่างประกอบกิจการโรงงาน ตลอดจนหลังจากเลิกประกอบกิจการโรงงานไปแล้ว กล่าวคือ กรมโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งจะเป็นผลดีมากกว่าเนื่องจากหน่วยงานนั้นจะทราบปัญหาตั้งแต่เริ่มหรือในขณะประกอบกิจการอยู่ เมื่อโรงงานอุตสาหกรรมนั้นเลิกประกอบกิจการไปแล้ว ก็จะสามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วและตรงปัญหามากกว่าให้หน่วยงานอื่นมาแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา พบว่าประเทศไทยยังขาดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการกับปัญหามลพิษตกค้างภายหลังจากโรงงานอุตสาหกรรมที่เลิกประกอบกิจการแล้ว ดังนั้น ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา ดังนี้ การแก้ไขและเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขบทนิยามของคำว่าโรงงาน กำหนดมาตรการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาตรการวางหลักประกัน ประกันภัย หรือกองทุน กำหนดให้ผู้ประกอบกิจการส่งรายงานสภาพมลพิษภายในโรงงาน หลักเกณฑ์การขออนุญาตก่อนเลิกประกอบกิจการโรงงาน ตลอดจนการกำหนดประเภทของโรงงานที่ต้องตรวจสอบก่อนเลิกประกอบกิจการโรงงาน ทั้งนี้ เพื่อให้ปัญหาการขาดการจัดการเกี่ยวกับมลพิษตกค้างจากโรงงานอุตสาหกรรมที่เลิกประกอบกิจการแล้วได้รับการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

เอกสารอ้างอิง

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2560) **กฎหมายสิ่งแวดล้อมเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2561) สถิติอุตสาหกรรม. (Online) สืบค้นจาก http://www.diw.go.th/hawk/content.php?mode=spss61, เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2561.

สุนทรียา เหมือนพะวงศ์. (มปป.) กฎหมายสิ่งแวดล้อมเยอรมัน. (Online) สืบค้นจาก http://www.library.coj.go.th/Info/44124?c=27018342, เข้าถึงเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2561.

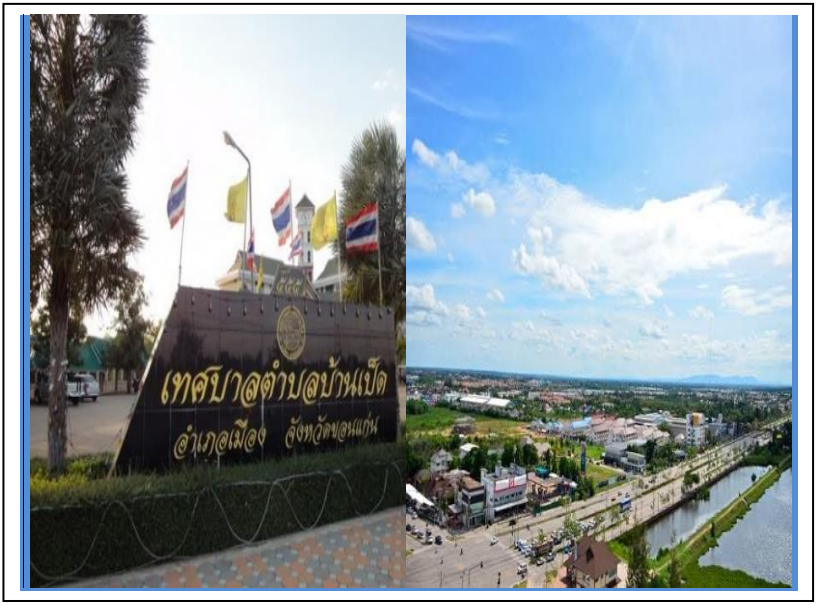
Translated Thai References

Department of industrial works. (2561) **Industrial statistics**. Retrieved From http://www.diw.go.th/hawk/content.php?mode=spss61, August 10, 2018.

Mewongse-ukose Boonsri. (2560**) Comparative Environmental Law**, Bangkok : October Print.

Suntariya Muanpawong. Umweltgesetzbuch. Retrieved from http://www.library.coj.go.th/Info/44124?c=27018342, December 27, 2018.

บทความที่ :
Article : 20

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

The Perceptions Related to Infrastructure Management for Urban Growth : A Case Study of Banped, Khon Kean

นันทพจน์ บุญประสิทธิ์* และ วิษณุ สุมิตสวรรค์*
Nunthaphot boonprasith* and Vissanu Zumitzavan*

* วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น [College of Local Administration, Khon Kaen University]; Corresponding author e-mail: nunthaphot@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองในพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหาและตัวเลขสถิติซึ่งสะท้อนมิติด้านความกว้างและความลึกของการนำเสนอข้อค้นพบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นบุคลากรส่วนท้องถิ่น ระดับผู้บริหารหน่วยงานเทศบาล จำนวน 13 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบล จำนวน 12 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นบุคลากรของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ภายนอกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลบ้านเป็ด จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 28 คน ผลการศึกษา พบว่า การขยายตัวของประชากรสร้างปัญหาในพื้นที่ชานเมืองที่เกิดจากการขยายตัวของเมืองในเขตจังหวัดขอนแก่น เทศบาลตำบลบ้านเป็ดมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และเกิดปรากฏการณ์การกระจายตัว ของที่อยู่อาศัย จนเกิดการกระจายตัวแบบไร้ทิศทาง (Urban Sprawl) ซึ่งเกิดขึ้นในเขตเมืองใหญ่และดึงดูดประชากรเข้าสู่ตัวเมือง จึงนำมาซึ่งปัญหาด้านการคมนาคม การจัดการพื้นที่รับน้ำและภัยธรรมชาติ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ; โครงสร้างพื้นฐาน; การขยายตัวของเมือง

Abstract

The purposes of this research are to study the infrastructure management, problems, obstacles, suggestions, and management solutions to understand the expansion of Ban Ped, Khon Kaen. The quantitative and qualitative approaches were applied to collect and analyze data. These approaches are supportive to increase the levels of understanding of the research findings. The instruments applied in the study are the survey questionnaires and semi-structured interview questions. There are three groups of experts including local experts. The twenty-eight respondents are composed of: 1) Thirteen respondents serving as Municipality Officers; 2) Twelve respondents serving as Members of the Municipal Councils and Specialists; and 3) Three respondents serving outside the Local Administrative Organization at Ban Ped. The findings indicate that the expansion of the population creates the problem of suburban areas known as 'Urban Sprawl'. This may lead to a lower levels of capability in dealing with flooding and natural disasters. This also directly affects the day-to-day activities of residents.

Keywords: Management; Infrastructure; Urban Growth

บทนำ

ปัจจุบันการขยายตัวของเมืองในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยมีการขยายตัวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นไม่สามารถรองรับการขยายตัวของเมืองได้อย่างเพียงพอ ซึ่งเมืองต่าง ๆ ในทุกภูมิภาคของประเทศไทยมีการเพิ่มขึ้นของแหล่งธุรกิจการค้าการท่องเที่ยว การอุตสาหกรรม และบริการต่อเนื่อง ซึ่งจากข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะในรอบ 40 ปี (พ.ศ. 2525 - 2593) พบว่า จำนวนประชากรเมืองเพิ่มขึ้นในปี 2525 เป็นร้อยละ 44 ในปี 2593 และคาดว่า ประเทศไทย จะมีประชากรเมืองเพิ่มขึ้น แม้ว่าการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วจะเป็นโอกาส ในการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการ และการวางแผนพัฒนาเมืองที่มีประสิทธิภาพในมิติต่าง ๆ อาทิ การให้บริการขนส่งสาธารณะ การแก้ปัญหาจราจร การผังเมือง การขยายระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564), 2559, หน้า 46) จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้กล่าวว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้ม การขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับสูง การขยายตัวดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนและสมดุลของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวถึง เมืองขอนแก่น ว่าเป็นเมืองแห่งศูนย์กลางความเจริญหลักของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอนุภาคกลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ ในการกระจายความเจริญ ไปสู่เมืองอื่น ๆ ความเชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางหลักของประเทศ เนื่องจากเมืองขอนแก่นมีการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจและระบบคมนาคมที่สูงกว่าเมืองอื่น ๆ มีความพร้อมด้านทำเลที่ตั้งและการคมนาคมขนส่ง ส่งผลให้เมืองขอนแก่นมีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง และกระจายสินค้า เป็นศูนย์กลางการบริการทางการแพทย์ และสาธารณสุขในระดับภูมิภาค ที่พร้อมให้บริการประชาชนในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียงเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา มีสถาบันการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานถึงระดับอุดมศึกษาที่ได้มาตรฐาน เป็นศูนย์กลางการบริหารของหน่วยงานภาครัฐระดับภาค

ปัญหาของพื้นที่ชานเมืองที่เกิดจากการขยายตัวของเมือง ในเขตจังหวัดขอนแก่นอย่างเช่น เทศบาลตำบลบ้านเป็ดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและเกิดปรากฏการณ์การกระจายตัวของที่อยู่อาศัย แรงงานจนเกิดการกระจายตัวที่ไร้ทิศทาง (Urban Sprawl) ซึ่งมีการเพิ่มขึ้นของประชากรและที่อยู่อาศัย เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2558 ประชากร 19,065 คน ปี พ.ศ. 2560 ประชากร 42,772 คน มีการเพิ่มขึ้นของประชากร 4.69 เปอร์เซ็นต์ และมีแนวโน้มของการเพิ่มประชากรขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่ง ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เป็นชานเมืองที่มีระบบคมนาคมขนส่งเชื่อมต่อ กับเมืองขอนแก่นบริเวณ ด้านทิศตะวันตกมีถนนสายสำคัญต่าง ๆ คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลย 12 (ถนนมะลิวัลย์) เป็นถนนที่เชื่อมโยงระหว่างอำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัยและไปสิ้นสุดที่จังหวัดตาก และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 230 (ทางเลี่ยงเมือง) และถนนศรีจันทร์ ทำให้ระบบคมนาคม มีความคล่องตัวในการติดต่อสื่อสารที่สะดวกและรวดเร็ว (กองวิชาการและแผนงานเทศบาลตำบลบ้านเป็ด, 2560)

การบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง เทศบาลตำบลบ้านเป็ด ถือเป็นภารกิจสำคัญของกองช่าง ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการสำรวจ ออกแบบ การตรวจสอบ การควบคุมอาคาร การก่อสร้าง และการบำรุงตลอดจนการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานเกี่ยวกับ สาธารณูปโภค อาทิ เช่น ระบบการคมนาคม และการบริหารจัดการน้ำ โดยที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาชุมชนของตนเอง เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของเมืองได้ จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง กรณีศึกษา เทศบาลตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น การบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง เทศบาลตำบลบ้านเป็ด ถือเป็นภารกิจสำคัญของกองช่าง ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการสำรวจ ออกแบบ การตรวจสอบ การควบคุมอาคาร การก่อสร้าง และการบำรุง ตลอดจนการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานเกี่ยวกับ สาธารณูปโภค อาทิ เช่น ระบบการคมนาคม และการบริหารจัดการน้ำ โดยที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผนและพัฒนาชุมชนของตนเอง เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง

2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง

3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานให้สอดคล้องกับทิศทางการขยายตัวของเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sample Selection) ได้ถูกประยุกต์ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากมีความเหมาะสมในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง (Respondents) และผู้ให้สัมภาษณ์ (Informants) โดยพิจารณาจากบทบาทหน้าที่การทำงานและ คัดเลือกตามคุณสมบัติ คือ ปฏิบัติหน้าที่ในองค์การปกครองท้องถิ่นและเป็นผู้นำชุมชนของแต่ละชุมชนในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลบ้านเป็ดในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคลากร ที่เป็นตัวแทนประชาชนหรือปฏิบัติหน้าที่ภายในเทศบาลตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย กลุ่มบุคลากรส่วนท้องถิ่น ระดับผู้บริหารหน่วยงานเทศบาล จำนวน 13 คน กลุ่มสมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 12 คน และกลุ่มบุคลากรของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ภายนอกองค์กรเทศบาล จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 28 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามโดยใช้กระบวนตามเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการคัดเลือกไว้แล้วตอบแบบสอบถาม 3 รอบ คือ

รอบที่ 1 ให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นบุคลากรส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ที่เป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบล และผู้เชี่ยวชาญที่เป็นบุคลากรของรัฐภายนอกเทศบาลตอบแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-Depth Interview) โดยใช้การบันทึกข้อมูลแบบชนิดของเสียง

รอบที่ 2 ผู้ศึกษานำความคิดเห็นที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ในรอบที่ 1 ของกลุ่มตัวอย่างและผู้เชี่ยวชาญ มาจำแนกและจัดกลุ่มข้อมูล แล้วจัดทำเป็นแบบสอบถามปลายเปิด ชนิดมาตราส่วนประมาณค่าของ Likert's Scale

รอบที่ 3 ผู้ศึกษานำผลการตอบแบบสอบถามที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยอินเทอร์ควอไทล์ (Interquartile Range) แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามอีกครั้ง เพื่อเป็นการยืนยันความคิดเห็นในรอบที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยจะทำการเรียบเรียงข้อมูลที่ได้ เพื่อนำมาสรุป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเชิงปริมาณ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science: SPSS) โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และวิเคราะห์ตัวเลขทางสถิติแบบ Spearman's Correlation Ranke เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่าง การขยายตัวของเมือง โครงสร้างพื้นฐาน ในองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านระบบคมนาคม และด้านระบบการจัดการน้ำและแนวทางการบริหารจัดการ ในองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ ด้านการประสานงาน และด้านการควบคุม (กำหนดให้ สัญลักษณ์ p คือ ค่าความน่าจะเป็นของข้อมูล เมื่อ p value < 0.01 ** หมายถึง ความน่าจะเป็นทางสถิติทดสอบด้วยความเชื่อมั่น 99% และ p value < 0.05 **หมายถึง ความน่าจะเป็นทางสถิติทดสอบด้วยความเชื่อมั่น 95%)

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำเสนอ ในรูปแบบเชิงพรรณนา ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้ จากแบบสอบถามและข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลด้านเอกสารที่ได้เรียบเรียงไว้ รวมทั้ง ข้อคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีเนื้อหาชัดเจนมากยิ่งขึ้น จากนั้นจึงสรุปผลและเขียนรายงานผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาจึงสรุปได้ว่า การขยายตัวของประชากรจากการสำรวจข้อมูลอาคาร เพื่ออยู่อาศัยในเขตผังเมืองรวมจะเห็นได้ว่ารูปแบบและการขยายตัวของเมืองแบบไร้ทิศทาง (Urban Sprawl) ปัญหาของพื้นที่ชานเมืองที่เกิดจากการ

ขยายตัวของเมืองใหญ่ จังหวัดขอนแก่นอย่างเช่น เขตเทศบาลตำบลบ้านเป็ด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใช้ที่ดินและเกิดปรากฏการณ์การกระจายตัวของที่อยู่อาศัยแรงงาน จนเกิดการกระจายตัวที่ไร้ทิศทางซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ได้เกิดขึ้นในเขตเมืองใหญ่ ซึ่งดึงดูดประชากรเข้าสู่ตัวเมือง แต่ประชากรที่เพิ่มขึ้นมานั้นอาศัยอยู่ตามชายขอบเมือง ซึ่งมีความหนาแน่นต่ำกว่าการคมนาคม ส่วนใหญ่จึงใช้รถยนต์เพื่อง่ายต่อการเดินทาง แต่การกระจายตัวของประชากรออกสู่พื้นที่ชานเมืองนั้น ได้ส่งผลให้เกิดการสิ้นเปลืองทรัพยากรในการเข้าถึงพื้นที่ที่อยู่อาศัย และแหล่งกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการเดินทางระหว่างพื้นที่กิจกรรม และในประเทศไทย ที่มีการอพยพประชากรเมืองออกสู่พื้นที่ชนบทโดยประชากรและแหล่งกิจกรรมต่าง ๆได้ถูกกระจายจากส่วนกลางอย่างรวดเร็วไปยังพื้นที่ชานเมืองที่มีความหนาแน่นต่ำกว่า มีการเพิ่มขึ้นของประชากรมีความหนาแน่นของประชากรสูงทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐาน ไปอาศัยตามขอบชานเมือง

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและการขยายตัวของเมือง

เทศบาลตำบลบ้านเป็ด จัดเป็นแหล่งชุมชนที่ใกล้เมืองทำให้มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นและที่สำคัญมีสาธารณูปโภครองรับการเจริญเติบโตของชุมชนเมืองซึ่งตรงกับ รูปแบบและการขยายตัวของเมืองแบบไร้ทิศทาง (Urban Sprawl) ปัญหาของพื้นที่ชานเมืองที่เกิดจากการขยายตัวของเมืองใหญ่อย่างจังหวัดขอนแก่นอย่างเช่นเขตเทศบาลตำบลบ้านเป็ดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใช้ที่ดินและเกิดปรากฏการณ์การกระจายตัวของที่อยู่อาศัยแรงงานจนเกิดการกระจายตัวที่ไร้ทิศทาง ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ได้เกิดขึ้นในเขตเมืองใหญ่ ซึ่งดึงดูดประชากรเข้าสู่ตัวเมืองแต่ประชากรที่เพิ่มขึ้นมานั้นอาศัยอยู่ตาม ชายขอบเมืองซึ่งมีความหนาแน่นต่ำกว่าการคมนาคมส่วนใหญ่จึงใช้รถยนต์เพื่อง่ายต่อการเดินทางแต่การกระจายตัวของประชากรออกสู่พื้นที่ชานเมืองนั้นได้ส่งผลให้เกิดการสิ้นเปลืองทรัพยากรในการเข้าถึงพื้นที่ที่อยู่อาศัยและแหล่งกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการเดินทางระหว่างพื้นที่กิจกรรมและในประเทศไทยที่มีการอพยพประชากรเมืองออกสู่พื้นที่ชนบทโดยประชากรและแหล่งกิจกรรมต่าง ๆ ได้ถูกกระจายจากส่วนกลางอย่างรวดเร็วไปยังพื้นที่ชานเมืองที่มีความหนาแน่นต่ำกว่า ดังเช่นในเขตเทศบาลตำบลบ้านเป็ดที่เกิดการกระจายตัวของที่อยู่อาศัยและแหล่งงานอันเป็นผลมาจากการขยายตัวของเมืองใหญ่ ได้แก่ จังหวัด

ขอนแก่น โดยการขยายตัวของพื้นที่ดังกล่าวเป็นการขยายตัวของพื้นที่เมือง โดยปราศจากการวางแผนรองรับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเหมาะสมส่งผลให้เกิดการกระจายตัวอย่างไร้ทิศทางของการใช้ที่ดินในพื้นที่ เทศบาลตำบลบ้านเป็ด มีอัตราการขยายตัวของประชากรในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมาสูง ประมาณ ร้อยละ6 ต่อปี

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง

การขยายตัวของเมืองในปัจจุบัน มีทิศทางการขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากการสำรวจข้อมูลอาคารเพื่ออยู่อาศัยในเขตผังเมืองรวมจะเห็นได้ว่ากระจายตัวของประชากรออกสู่พื้นที่ชานเมืองนั้นได้ส่งผลให้เกิดการสิ้นเปลืองทรัพยากรในการเข้าพื้นที่ที่อยู่อาศัยและแหล่งกิจกรรมต่าง ๆ การอพยพประชากรเมืองออกสู่พื้นที่ชนบทโดยประชากรและแหล่งกิจกรรมต่าง ๆ ได้ถูกกระจายจากศูนย์กลางอย่างรวดเร็ว เช่นในเขตเทศบาลตำบลบ้านเป็ด ที่เกิดการกระจายตัวของที่อยู่อาศัย และแหล่งงาน อันเป็นผลมา จากการขยายตัวของจังหวัดขอนแก่นโดยการขยายตัวของพื้นที่ดังกล่าวเป็นการขยายตัวของพื้นที่เมือง โดยปราศจากการวางแผนรองรับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดการกระจายตัวอย่าง ไร้ทิศทาง มีการเพิ่มขึ้นของประชากร มีความหนาแน่นของประชากรสูง ทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐานไปอาศัยตามชานเมือง เมื่อมีความหนาแน่นของประชากรที่เพิ่มมากขึ้น อาจมีปัญหาและอุปสรรค ต่อ การบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านเป็ด ด้านระบบคมนาคมและระบบการจัดการน้ำ

3. ผลวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการแก้ไขปัญหาและการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านเป็ด

การบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานถือเป็นบทบาทสำคัญของผู้บริหารในการบริหารจัดการ เกี่ยวกับสาธารณูปโภค อาทิ เช่น ระบบคมนาคม และระบบการจัดการน้ำ โดยที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาชุมชนของตัวเอง เพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง นั้น การบังคับบัญชาสั่งการ นโยบาย ในการบริหารจัดการ มีความสำคัญต่อการวางแผน การจัดองค์การ การประสานงาน ตลอดจนการควบคุมเป็นอย่างยิ่ง

แนวทางการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานให้สอดคล้องกับทิศทางการขยายตัวของเมือง เทศบาลตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้ ความ

คิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านเป็ด ในองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านระบบคมนาคมควร มีการบริหารจัดการทำงานภายใต้นโยบายของจังหวัด เมืองรอบข้าง ไม่มีอิสระในการบริหารจัดการ ต้องมีเงื่อนไข หรือ ความจำกัด ซึ่งการคมนาคมขนส่งของจังหวัดขอนแก่น จะแบ่งออกเป็น 2 ทาง คือ การคมนาคมทางบก, การคมนาคมทางอากาศ และ ด้านระบบการจัดการการบริหารจัดการในปัจจุบันยัง ไม่สามารถรองรับการขยายตัวของเมือง ซึ่งมีการบริหารจัดการน้ำ ให้เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์และจัดระบบการระบายน้ำ คือ ขุดลอกร่องทางระบายน้ำ และบริหารจัดการ ทางระบายน้ำ ที่สามารถรองรับการขยายตัวของเมือง

อภิปรายผล

จากสภาพปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านเป็ดในองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านระบบคมนาคม และ ด้านระบบการจัดการน้ำ เพื่อของรับการขยายของเมือง สามารถจำแนกรายด้าน ดังต่อไปนี้

1) ด้านระบบคมนาคม ทั้งนี้น่าจะอธิบายได้ว่า การดำเนินงานบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานอย่างเป็นระบบจะสามารถรองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคต เพื่อให้โครงสร้างพื้นฐานสอดคล้องกับรูปแบบการขยายตัวของเมือง ระบบคมนาคมขนส่งการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานทำงานภายใต้นโยบายของจังหวัด เมืองรอบข้าง ไม่มีอิสระในการบริหารจัดการ ต้อง มีเงื่อนไข หรือ ข้อจำกัด ซึ่งการคมนาคมขนส่งของจังหวัดขอนแก่น จะแบ่งออกเป็น 2 ทาง ได้แก่ การคมนาคมทางบกและการคมนาคมทางอากาศ ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาการประยุกต์ระบบภูมิศาสตร์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง เพื่อตอบปัญหาขยะในเขตอำเภอ เมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ของปกรณ์ เมฆแสงสวย (2548) โดยวิเคราะห์การขยายตัว ของเมือง จากภาพถ่ายจากดาวเทียมและระบบสาระสนเทศทางภูมิศาสตร์ พบว่า แบบรูปการใช้ที่ดินของอำเภอเมืองสุพรรณบุรี ในช่วง พ. ศ. 2536 ถึง 2545 มีการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการใช้ที่ดินประเภทเมืองและสิ่งปลูกสร้างนั้นมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 73 ศักยภาพของพื้นที่ ที่มีแนวโน้มจะ

เปลี่ยนแปลงกลายเป็นเมืองนั้น มีประมาณ 153ตารางกิโลเมตรโดยมากจะอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชนเมืองเดิมและตามแนวเส้นทางคมนาคม

2) ด้านระบบการจัดการน้ำ ทั้งนี้น่าจะอธิบายได้ว่า ระบบการจัดการน้ำในปัจจุบันไม่สามารถรองรับการขยายตัวของเมืองได้อย่างเพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งการบริหารจัดการน้ำ ให้เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินและจัดแผนงานระบบการระบายน้ำทั้งระยะสั้น ระยะยาว คือ ขุดลอกร่องทางระบายน้ำ และการบริหารจัดการ ระบบทางระบายน้ำ ที่สามารถรองรับการขยายตัว ของเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากรจากการสำรวจข้อมูลอาคารเพื่ออยู่อาศัยในเขตผังเมืองรวม จะเห็นได้ว่าการขยายตัวออกมาจากศูนย์กลางของเมือง โดยมีการตั้งถิ่นฐานไปตามขอบของชานเมือง ขยายตัวออกจากศูนย์กลางเมืองไปในแนวรัศมี จากศูนย์กลางเมือง มีการเพิ่มขึ้นของประชากร มีความหนาแน่นของประชากรสูงทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐาน ไปอาศัยตามขอบชานเมือง เมื่อมีการขยายตัว ที่อยู่อาศัย บ้าน อาคาร โรงแรม ร้านอาหาร สิ่งที่มีผลกระทบ คือการจราจร การไปมาที่พักอาศัยหรือคนที่อยู่ข้างนอกมาใช้บริการพื้นที่ ถนน น้ำเสีย จากกลุ่มกิจการร้านอาหาร ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการประยุกต์ระบบสาระสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อการวางแผนโครงสร้างพื้นฐานในเขตเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี ของ นันทภัทร สีลูกหว้า (2549) ได้ทำการวิเคราะห์ความพอเพียงของระบบโครงสร้างพื้นฐาน จากการเปรียบเทียบกับระดับมาตรฐานของกรมโยธาธิการและผังเมือง พบว่าเทศบาลเมืองท่าโขลงมีบริการด้านต่าง ๆ ทั้งระบบคมนาคมขนส่ง ระบบประปา ระบบบำบัดน้ำเสียและระบบกำจัดขยะมูลฝอยยังต่ำกว่าไม่มาตรฐานและไม่เพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานทั้งเมือง

สำหรับการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านเป็ด ในองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการ จัดองค์การ ด้านการบังคับบัญชา สั่งการ ด้านการประสานงาน และด้านการควบคุม ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นด้วยสอดคล้องกัน นำเสนอการอภิปรายผลการศึกษา เป็นรายด้าน ดังนี้

1) ด้านการวางแผน ทั้งนี้น่าจะอธิบายได้ว่า การบริหารจัดการควรมีความสอดคล้องกับพื้นฐาน มีภารกิจ จุดมุ่งหมายของการบริหารจัดการเป็นไปตามแผนการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับ (Henri Fayol) นักทฤษฎีทุนนิยมเสรีแนวใหม่ ได้กล่าวถึง 5 ปัจจัยเรียกว่า POCCC เกี่ยวกับ กระบวนการบริหารหรือการ

จัดการไว้ว่า การบริหารจัดการต้อง มีการวางแผน (Planning) กำหนดภาระหน้าที่ทำการคาดการณ์ล่วงหน้าหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อการดำเนินงานและกำหนดขึ้น เป็นแผนการปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้ เพื่อสำหรับเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

2) ด้านการจัดการองค์การ ทั้งนี้น่าจะอธิบายได้ว่า องค์การมีนโยบายที่สามารถ จัดกระบวน การบริหารจัดการให้สอดคล้องกับโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งการจัดองค์การที่ชัดเจน จะสามารถบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับ (Henri Fayol) นักทฤษฎีทุนนิยมเสรีแนวใหม่ ได้กล่าวถึง 5 ปัจจัย เรียกว่า POCCC เกี่ยวกับ กระบวนการบริหารหรือการจัดการ ไว้ว่า การบริหารจัดการต้องมี การจัดองค์การ (Organizing) ต้องจัดให้มีโครงสร้างของงานต่าง ๆ และอำนาจหน้าที่ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของและตัวคนอยู่ในส่วนประกอบ ที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

3) ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ ทั้งนี้น่าจะอธิบายได้ว่า ผู้บริหารหน่วยงานมีการบังคับบัญชาที่ชัดเจนไม่ซับซ้อน เอื้อต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ใช้ภาวะผู้นำต่อผู้ใต้บังคับบัญชาสั่งการ อย่างเหมาะสมตามบทบาทหน้าที่และสอดคล้องกับภารกิจซึ่งสอดคล้องกับ (Henri Fayol) นักทฤษฎีทุนนิยมเสรีแนวใหม่ ได้กล่าวถึง 5 ปัจจัย เรียกว่า POCCC เกี่ยวกับ กระบวนการบริหารหรือการจัดการไว้ว่า การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หน้าที่ในการสั่งงานต่าง ๆ ของผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งกระทำให้งานสำเร็จผลด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่าง ที่ดีจะต้องเข้าใจผู้ใต้บังคับบัญชา

4) ด้านการประสานงาน ทั้งนี้น่าจะอธิบายได้ว่า การประสานงานที่ดีภายในและภายนอกองค์การต้องเอื้อต่อการปฏิบัติงาน ให้สอดคล้องกับภารกิจของการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับ (Henri Fayol) นักทฤษฎีทุนนิยมเสรีแนวใหม่ได้กล่าวถึง5 ปัจจัย เรียกว่า POCCC เกี่ยวกับ กระบวนการบริหารหรือการจัดการไว้ว่า การประสานงาน (Coordinating) ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

5) ด้านการควบคุม ทั้งนี้น่าจะอธิบายได้ว่า ควรกระบวนการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานไว้อย่างชัดเจน และการรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับภารกิจหน่วยงานซึ่งสอดคล้องกับ (Henri Fayol) นักทฤษฎีทุน

นิยมเสรีแนวใหม่ ได้กล่าวถึง 5 ปัจจัย เรียกว่า POCCC เกี่ยวกับกระบวนการบริหาร หรือการจัดการ ไว้ว่า การควบคุม (Controlling) ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว

การบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานถือเป็นบทบาทสำคัญของผู้บริหารในการบริหารจัดการ เกี่ยวกับสาธารณูปโภค อาทิ เช่น ระบบคมนาคม และระบบการจัดการน้ำ โดยที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาชุมชนของตัวเอง เพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง นั้นและตอบสนองความต้องการตลอดจนการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน สอดคล้องกับการศึกษา เรื่องสภาวะการดำเนินงานของเมืองน่าอยู่ เทศบาลตำบล แม่ริม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ชูเชิด ปวนปินตา (2555) ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลแม่ริม ให้ความสำคัญ กับการดำเนินงานเมืองน่าอยู่ เป็นอันดับแรก มีการกำหนดนโยบายเมืองน่าอยู่ ไว้ในวิสัยทัศน์ มีแผนงานโครงการเมืองน่าอยู่ที่ ชุมชนมีส่วนร่วม บุคลากรผู้รับผิดชอบรับทราบนโยบายดังกล่าว และให้ความสำคัญระดับปานกลาง

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการในองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ ด้านการประสานงาน และ ด้านการควบคุม ล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวของเทศบาลตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสอดคล้องกับการ ศึกษา เรื่องกระบวนการการบริหารงานช่างในองค์การบริหารส่วนจังหวัดตรัง ของ อุดม รักศักดิ์ศรี (2553) จากผลการวิเคราะห์กระบวนการบริหารงานช่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดตรัง ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผนงาน ขั้นตอนการจัดระบบงาน ขั้นตอนการควบคุมงานและขั้นตอน การประสานงาน พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการบริหารงานช่างในองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตรังมากที่สุดคือ ปัญหาด้านบุคลากรได้แก่ บุคลากรไม่เพียงพอ กับปริมาณ งาน ขาดบุคลากร ที่มีความรู้เฉพาะด้านบุคลากรด้านช่างเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมาก กว่าประโยชน์ส่วนรวมขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ปัญหา ที่พบรองลงมาก็คือ ปัญหาการจัดระบบงานและปัญหาขาดแคลนเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ในส่วนของงานที่รับผิดชอบโดยตรงด้านโครงสร้างพื้นฐาน กองช่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรดำเนินการสำรวจออกแบบ สภาพปัจจุบัน ทั้งเกิดปัญหาและไม่เกิดปัญหา วางแผนร่วมกับชุมชน ตัวแทนหมู่บ้าน เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลโดยจัดทำเป็นไฟล์ชนิดของโปรแกรม Auto cad ในการออกแบบและเขียนแบบด้วยคอมพิวเตอร์ แบบ 2 มิติ และ 3 มิติ โดยทำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์แบบ 3D GIS (Geographic Information System) เพื่อสามารถ ใช้บรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างทันท่วงทีทั้งระยะสั้น ระยะยาว ใช้เป็นข้อมูลเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นทั้งระบบที่มีผลกระทบซึ่งกันและกันได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เน้นการบูรณาการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้ประชาชนในเขตบริการของตนเองมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยหรือชุมชนของตนเอง เช่น ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนทำประชามติในการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน โดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานเอกชนอื่น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือขอคำปรึกษาจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานราชการจากส่วนกลาง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผน แก้ไขและพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานอย่างเป็นระบบ ก้าวสู่ความเป็นเมืองทันสมัยและเป็นเมืองต้นแบบ ในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กิติศักดิ์ พรพรหมวินิจ. (2553). **การศึกษาประสิทธิผลการให้บริการสาธารณะตามหลักการบริหารจัดการที่ดีกรมอนามัย**. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข.

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน. (2546). **การตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานต่อประชาชน.** กรุงเทพฯ : หจก.ซูเลียนพระราม 2

โกวิทย์ พวงงาม. (2549). **แนวคิดว่าด้วยการจัดทำบริการสาธารณะของท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: เอกสารเผยแพร่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จีรนันต์ อินทฉิม และคณะ.(2551). **การสร้างเมืองสร้างชุมชนให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ชูศักดิ์ เที่ยงตรง. (2518). **การปกครองท้องถิ่นคือรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชูเชิด ปวนปินตา. (2555). **การศึกษาสภาวะการดำเนินงานของเมืองน่าอยู่เทศบาลตำบลแม่ริม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่**,วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ดิษฐพล กอหรั่งกูล, (2546). **ประสิทธิผลโครงการก่อสร้างด้านโครงสร้างพื้นฐานตามแผนการกระจายอำนาจของรัฐ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเจ้าพระยาสุรศักดิ์ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี**, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะมหาวิทยาลัยบูรพา

นันทภัทร สีลูกหว้า. (2549). **การศึกษาการประยุกต์ระบบสาระสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อช่วยในการวางแผนโครงสร้างพื้นฐานในเขตเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี**, [ออนไลน์], สืบค้นจาก http://beyond.library.tu.ac.th/cdm/singleitem/collection/thesis/id/13296/rec/1 (เมื่อ 20 พฤษภาคม 2561).

พงศ์สัณห์ ศรีสมทรัพย์ และคณะ. (2545). **หลักการบริการสาธารณะ**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ไพบูลย์ ช่างเรียน. (2516). **การพัฒนาสู่ความเป็นเมืองไพบูลย์, การปกครองมหานคร**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

รักชนก โสภาพิศ. (2542). **การมีส่วนร่วมและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการจัดการอาชีวศึกษา ของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนในจังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2545). **วัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: บี. เจ. เพลทโปรเซสเซอร์

วิรัตน์ วศะรงรอง. (2549). **การศึกษาการประยุกต์ระบบสาระสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อวิเคราะห์แบบการเจริญเติบโตของชุมชนเทศบาลเมืองจันทบุรี**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีภูมิศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. (2545). **ปัจจัยหรือทรัพยากรการบริหารจัดการ**. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2546). **องค์ประกอบในการพัฒนาเมืองน่าอยู่การขยายตัวของเมืองเพื่อตอบปัญหาขยะในเขตอำเภอ เมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี**. กรุงเทพฯ : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

การุณย์ คล้ายคลึง(2550). **แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ, กระแสใหม่และสิ่งท้าทาย.** กรุงเทพฯ: จุดทอง.

อุดม รักศักดิ์ศรี. (2553). **การศึกษากระบวนการการบริหารงานช่างในองค์การบริหารส่วนจังหวัดตรัง**. ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เอกชัย การวัฒมี. (2543). **ความต้องการขั้นพื้นฐานในการพัฒนา**.กรุงเทพฯ: สยามสปอร์ตซินดิเคท.

Gulick , L. (1937). **Papers on the Science of Administration**. New York: Institute of Public Administration.

Henri, Fayol. (1949). **General and Industrial Management**. London: Sir Issac Pitman & Sons Ltd.

Hoyt, H. (1939). **The Structure and Growth of Residential Neighborhoods in America Cities Washington**, D.C : Federal Housing Administration.

Kevin, L. (1977). **The image of the city**. *Cambridge:* The MIT Press

Louis, W. (1938). Urbanism as a Way of Life form American. In Wilson, R. A., & Schulz, D. A. (1978). **Urban sociology**. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Translated Thai References

Changrian, P. (1973). **Developed into a city. Administrative divisions of Bangkok**. Bangkok: Thai Wattana Panit

Environment Institute of Thailand. (2003). **Element in the development of cities and the city's expanding to respond**

to the problem of trash in Muang District, Suphanburi, Suphanburi province. Bangkok: Environment Institute of Thailand.

Inthachim, J. et al. (2008). **Appearance of the city is livable**. Master of Public Administration in Public Policy, Naresuan University.

Karnwatnee, E. (2000). **Basic needs for development**. Bangkok: Siam Sport Syndicate

Korrangkoon, D. (2003). **Effectiveness of project construction of infrastructure. According to the decentralization plan of the state: A case study of Municipality Chao Phraya Surasak, Sriracha, Chonburi**. Master of Public Administration in Public Policy, Burapha University.

Lorsuwanrat, L. (2003). **The Reaction Basic necessities for people**. Bangkok: Sulean Rama 2

Promwinit, K. (2010). **Effectiveness of public service in accordance with good management**. Bangkok: Ministry of Public Health.

Puangngam, K. (2006). **Concept of Public Service in Local Government**. Bangkok: Publication of the Center for Democratic Development, Thammasat University.

Puanpinta, C. (2012). **A study of implementation of healthy city condition of Maerim muniicpality, Maerim district, Chiangmai province**. Master of Public Administration in Public Policy,Chianmai Rajabhat University.

Raksaksri, U. (2010). **Technician management processes in the Trang Provincial Administration Organization**. Master Degree in Department of Local Administration, College of Local Administration, Khon Kaen University.

Silookwa, N. (2005). **Application of geographic information system for infrastructure planning: a case study for Mueng Tha**

Khlong Municipality, Pathumthani Province. Master of Public Administration in Public Policy, Thammasat University.

Sisomsub, P. (2002). **The principle of public service**. Bangkok: Faculty of political science, Ramkhamhaeng University.

Sophapi, R.(1999). **Parents participation and expectation towards the vocational management of private vocational schools in Nakhon Pathom Province**. Silpakorn University, Nakorn Pathom.

Sereerat, S. (2002). **Factors or resources management**. Bangkok.

Thiengtrong, C. (1975). **Local government is the foundation of democracy**. Bangkok: Thammasat University.

Wasarongrong, W. (2006). **A study of geographic information system application to synoptic analysis of growth of the community of the municipality of chanthaburi**. Bachelor of human and social science thesis. Technology of geography. The Graduate School of Burapha University.

Wiruchnipawan, W. (2002). **The purpose of local government**. Bangkok: B.J. plate processor

บทความที่ :
Article : 21

การศึกษาเปรียบเทียบการสร้างทางเลือกบริการสาธารณะแบบมีส่วนร่วมสำหรับผู้สูงอายุ ของเทศบาลเมืองแม่เหียะและเทศบาลตำบลหนองควาย จังหวัดเชียงใหม่

A Comparative Study Of Collaborative Public Service Choices Creation For Elderly Of Mae Hia Town Municipality, Nong Khwai Subdistrict Municipality, Chiang Mai Province

ปิยะวัตร เขื่อนแก้ว*, ธันยวัฒน์ รัตนสัค*
และ อุบล ยะไวทย์ณะวิชัย**

Piyawat Khueankaew*, Thanyawat Rattanasak*
and Ubon Yawainawichai**

* คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ [Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University]; Corresponding author e-mail: piyawat.may@gmail.com
**องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ [Donkaew Subdistrict Administrative Organization Mae Rim District, Chiang Mai]

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการสร้างทางเลือกบริการสาธารณะแบบมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองแม่เหียะและเทศบาลตำบลหนองควาย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูล คือ ผู้บริหารเทศบาล หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ องค์กรภาคประชาชน และชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งเทศบาลเมืองแม่เหียะ มีจำนวน 21 คน และในส่วนของเทศบาลตำบลหนองควาย มีจำนวน 22 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองแม่เหียะและเทศบาลตำบลหนองควาย จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการศึกษา พบว่า เทศบาลเมืองแม่เหียะได้จัดทำศูนย์สร้างสุขหรือโครงการดูแลผู้สูงอายุ โครงการตะล่อมฮอมฮัก โรยรามิโรยแรง และในส่วนของเทศบาลตำบลหนองควาย ได้จัดทำศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลหนองควาย ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสองได้สร้างทางเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนทบทวนปัญหาผู้สูงอายุในพื้นที่ 2) ขั้นตอนจัดทำทางเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ และ 3) ขั้นตอนตัดสินใจเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : การสร้างทางเลือก; บริการสาธารณะ; ผู้สูงอายุ

Abstract

The purpose of this research is to study and compare the alternatives of public service with the participation of various sectors for the elderly people of Mae Hia Municipality and Nong Khwai Subdistrict in Chiangmai. The sample groups are municipal administrators, government agencies in the area, public organization and elderly clubs. There are 21 people in the Mae Hia Municipality and 22 people in Nong Khwai Subdistrict. The data collection methods used in this research are in-depth interviews and documents reviews that are related to public service operations for the elderly people of Mae Hia Municipality and Nong Khwai Subdistrict in Chiangmai. From the results of the study, it was found that Mae Hia Municipality has created a happiness center or elderly care project called “Talom Homhak Rouy Ra Mi Rouy Rang Project” and Nong Khwai Subdistrict has also established the Center for Quality of Life and Elderly Occupation Promotion. The local administrative organizations of both sub-districts have created public service options for elderly people, consisting of 3 steps: 1) The process of reviewing the elderly problems in the area 2) The process of creating public service options for elderly people and 3) The decision making process of choosing public services for elderly people.

Keywords: Creating Alternative; Public Services; Elderly People

บทนำ

ประชากรผู้สูงอายุได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2533 จนถึงในปัจจุบัน และประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งปัญหาผู้สูงอายุเกิดขึ้นทั่วโลกหรือเป็นปัญหาในระดับโลกใน พ.ศ. 2559 โลกมีประชากรทั้งหมดประมาณ 7,433 ล้านคนในจำนวนนี้เป็นประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 929 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.5 ของประชากรทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย,2559) ในอนาคตจำนวนประชากรสูงอายุจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 20 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.2559)

ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ได้กำหนดหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงถือว่าเป็นหน่วยงานที่ได้รับการถ่ายโอนภารกิจด้านการจัดบริการสาธารณะแก่ชุมชน รวมทั้งภารกิจเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก สตรี ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา,2542) โดยเทศบาลเมืองแม่เหียะ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนเป็นชุมชนเมือง ซึ่งได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากจำนวนผู้สูงอายุในพื้นที่ เนื่องจากมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นประกอบกับผู้สูงอายุยังคงมีปัญหาเรื่องการเข้าถึงสถานพยาบาลและบุคลากรของเทศบาลมีจำนวนไม่เพียงพอกับการให้บริการได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นเพื่อให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นไปอย่างยั่งยืน โดยการมุ่งเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในทุกภาคส่วนกับเทศบาลเมืองแม่เหียะ โดยการบูรณาการผ่านโครงการศูนย์สร้างสุขหรือโครงการดูแลผู้สูงอายุ โครงการตะล่อมฮอมฮัก โรยรามิโรยแรง และในส่วนของการจัดบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลหนองควาย ได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม โปร่งใส และการดำเนินงานบนหลักของข้อมูล โดยเน้นตั้งแต่การวางแผนร่วมดำเนินงานระหว่างเทศบาลตำบลหนองควายและชุมชนเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนเป็นชนบทมากกว่าชุมชนเมือง ในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลหนองควายเกี่ยวกับการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุโดยการ

เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการกับเทศบาลตำบลหนองควาย เพื่อที่แก้ไขปัญหาผู้สูงอายุในพื้นที่โดยการจัดทำโครงการศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลหนองควาย

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น เทศบาลเมืองแม่เหียะมีความเป็นชุมชนเมือง และเทศบาลตำบลหนองควายมีความเป็นชนบทมากกว่าชุมชนเมือง แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสองได้ประสบความสำเร็จในจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุโดยการอาศัยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการเชื่อมโยงการทำงานกับหน่วยงานร่วมกันดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการต่างๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเปรียบเทียบการสร้างเลือกบริการสาธารณะแบบมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ และการร่วมกันสร้างทางเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุทั้งสองพื้นที่มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสร้างทางเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุให้แก่องค์การอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อเปรียบเทียบการสร้างทางเลือกบริการสาธารณะแบบมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ ของเทศบาลเมืองแม่เหียะและเทศบาลตำบลหนองควาย จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งการศึกษาเปรียบเทียบสององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลของเทศบาลเมืองแม่เหียะ คือ กลุ่มผู้บริหารเทศบาล หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ องค์กรภาคประชาชน และชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 21 คน ส่วนเทศบาลตำบลหนองควาย คือ กลุ่มผู้บริหารเทศบาล หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ องค์กรภาคประชาชน และชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 22 คน ในการสร้างเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม

ในการวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ทำการศึกษาภาคสนาม (Field Research) จากการ

สังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งเครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ที่ได้รับจากการสัมภาษณ์และการสนทนา จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตามประเด็นที่ต้องการศึกษา และใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล เปรียบเทียบการสร้างทางเลือกการบริการสาธารณะแบบมีส่วนร่วมให้แก่ผู้สูงอายุ และในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกาสร้างทางเลือกการบริการสาธารณะแบบมีส่วนร่วมแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสองแห่ง โดยวิเคราะห์ข้อมูลแบบไม่ใช้ทฤษฎี และจำแนกวิเคราะห์ข้อมูลตามความเหมาะสม ซึ่งพิจารณาจากความเหมาะสมของเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานในการอธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์ (สุภางค์ จันทวานิช, 2555: 136-137)

ผลการวิจัย

การสร้างทางเลือกบริการสาธารณะแบบมีส่วนร่วมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองแม่เหียะและเทศบาลตำบลหนองควาย ได้อาศัยการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ภาคประชาชน และชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งก่อให้เกิดกระบวนการทำงานร่วมกันในการสร้างทางเลือกบริการสาธารณะที่ตอบสนองต่อผู้สูงอายุอย่างแท้จริง โดยมีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. การสร้างทางเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองแม่เหียะ ในอดีตเทศบาลเมืองแม่เหียะจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุตามบทบาทหน้าที่ของเทศบาลเมืองแม่เหียะ แต่เนื่องด้วยประเทศไทยได้เริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุประกอบกับเทศบาลเมืองแม่เหียะต้องการทราบถึงปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ เทศบาลเมืองแม่เหียะจึงร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมลงพื้นที่สำรวจข้อมูลผู้สูงอายุโดยใช้พื้นที่ของชุมชนบ้านจัดสรร(ชุมชนกุลพันธ์วิวล์ 2,3,4) หลังจากการสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุได้นำเสนอและคืนข้อมูลผู้สูงอายุของชุมชนบ้านจัดสรรให้แก่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้ทุกภาคส่วนเริ่มเห็นตระหนักถึงปัญหา

ผู้สูงอายุในพื้นที่ร่วมกัน และนำสู่ขยายการสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุให้ครอบคลุมทั้งตำบลแม่เหียะ โดยมีการดำเนินงานดังนี้

1.1 ขั้นตอนทบทวนปัญหาผู้สูงอายุในพื้นที่ เทศบาลเมืองแม่เหียะร่วมดำเนินการจัดประชุมประจำเดือนกันยายน เพื่อรับฟังปัญหาและการปรับปรุงการบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ โดยการประชุมในเดือนกันยายนทางเทศบาลเมืองแม่เหียะได้นำเสนอผลการสำรวจปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่า *ผู้สูงอายุมีปัญหาการเข้าถึงสถานบริการฟื้นฟูร่างกายเนื่องจากการเดินทางไม่สะดวกและต้องเสียค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง และผู้สูงอายุต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตกับเทศบาลเมืองแม่เหียะ* ทางที่ประชุมพิจารณาแล้วว่าปัญหาดังกล่าวมีความสำคัญ เนื่องจากส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุและสุขภาพของผู้อายุ ดังนั้นจึงมีการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

1.2 ขั้นตอนจัดทำทางเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ จากปัญหาในขั้นตอนที่ 1.1 เทศบาลเมืองแม่เหียะได้จัดการประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุ โดยการประชุมในครั้งนี้เทศบาลเมืองแม่เหียะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันเสนอทางเลือกการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุตำบลแม่เหียะ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงทางเลือกการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุตำบลแม่เหียะ

ทางเลือกการจัดบริการสาธารณะ	กิจกรรม	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ทางเลือกที่ 1 ฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย	(1) กิจกรรมฟื้นฟูร่างกายสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง ประกอบด้วย การกายภาพบำบัด การตรวจสุขภาพ การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียงในชุมชนโดยผู้สูงอายุติดสังคม และการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแล	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลแม่เหียะ วัดพระธาตุดอยคำ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล โรงพยาบาลเชียงใหม่ใกล้หมอ และ

ทางเลือกการจัดบริการสาธารณะ	กิจกรรม	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
	สุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุ	โรงพยาบาลนครพิงค์
	(2) กิจกรรมฟื้นฟูร่างกายสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม ประกอบด้วย การดำเนินกิจกรรมแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุตำบลแม่เหียะประจำปี	ชมรมกีฬาตำบลแม่เหียะ ชมรมสาวรำวง และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
ทางเลือกที่ 2 โรงเรียนผู้สูงอายุ	(1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม ประกอบด้วย กิจกรรมให้ความรู้ตามวัยผู้สูงอายุ กิจกรรมศึกษาดูงานนอกพื้นที่ กิจกรรมให้ความรู้เรื่องสุขภาพและอนามัยของผู้สูงอายุ	โรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองแม่เหียะ ชมรมผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน วัดพระธาตุดอยคำ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล โรงพยาบาลเชียงใหม่ใกล้หมอ และโรงพยาบาลนครพิงค์
	(2) กิจกรรมพัฒนาอาชีพสำหรับกลุ่มติดสังคม ประกอบด้วย กิจกรรมการทำลูกประคบสมุนไพร และทำดอกไม้จันทร์	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ และกลุ่มเกษตรกรตำบลแม่เหียะ

1.3 ขั้นตอนตัดสินใจเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ จากทางเลือกในขั้นตอนที่ 1.2 เทศบาลเมืองแม่เหียะได้จัดการประชุมปรึกษาหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันตัดสินใจเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ โดยการประเมินศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลแม่เหียะ ทางเทศบาลเมืองแม่เหียะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแบ่งผู้สูงอายุตามศักยภาพได้ทั้งหมด 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุที่พึ่งพาตัวเองได้ คือผู้สูงอายุกลุ่มสังคม ที่มีสุขภาพแข็งแรง ชอบออกมาทำ

กิจกรรมกับคนวัยเดียวกันนอกบ้าน และยังเป็นกลุ่มที่สามารถช่วยเหลือสังคมได้ และผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ แต่ไม่ยอมออกไปไหน และไม่ได้นำเอาความสามารถของคนเองไปช่วยเหลือสังคม กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุที่พึ่งพาตัวเองไม่ได้ คือ ผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง ซึ่งมีอาการเจ็บป่วย จำเป็นต้องได้รับการดูแล จากการประเมินศักยภาพของผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองแม่เหียะร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ภาคประชาชน และชมรมผู้สูงอายุตำบลแม่เหียะ*ร่วมกันตัดสินใจเลือกทางเลือกบริการสาธารณะโดยพิจารณาตามนโยบายของนายกเทศมนตรีเมืองแม่เหียะเรื่องสุขภาพ "One Health หรือสุขภาพหนึ่งเดียว"* ที่ต้องการให้ประชาชนตำบลแม่เหียะมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

จากการประชุมพิจารณาแล้วว่าเลือก*ทางเลือกที่ 1 ฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและทางเลือกที่ 2 การเรียนรู้ตลอดชีวิต* ซึ่งทางเลือกดังกล่าวตอบสนองต่อนโยบายข้างต้นและเหมาะสมกับศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลแม่เหียะมากที่สุด จากการตัดสินใจเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุร่วมกัน เทศบาลเมืองแม่เหียะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการจัดบริการสาธารณะทั้งทางเลือกที่ 1 การฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย และทางเลือกที่ 2 การเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยนำทางเลือกทั้งสองมาสร้างทางเลือกใหม่ คือ*นวัตกรรมศูนย์สร้างสุขหรือโครงการดูแลผู้สูงอายุ โครงการตะล่อมฮอมฮัก โรยรามิโรยแรง* ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง ผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม และผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน โดยมีรายละเอียดของกิจกรรมดังนี้

(1) กิจกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย โดยเลือกกิจกรรมฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง ซึ่งใช้สถานที่ของศูนย์ส่งเสริมและฟื้นฟูคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการตำบลแม่เหียะในการดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการกายภาพบำบัด การตรวจสุขภาพ การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุ โดยเปิดให้บริการทุกวันอังคาร เวลา 09.00 - 12.00 น. วันพุธ 9.00 – 12.00 น. และวันพฤหัสบดีเวลา 13.00 – 16.00 น.

(2) กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเลือกจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมและกลุ่มติดบ้าน ซึ่งสามารถแบ่งเป็นสองกิจกรรมหลัก ดังนี้ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมและผู้สูงอายุที่พร้อมจะเข้าสู่สังคม(ผู้สูงอายุ

กลุ่มติดบ้านเปลี่ยนเป็นผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม) ซึ่งใช้สถานที่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแม่เหียะ ทางเทศบาลเมืองแม่เหียะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแม่เหียะเป็นหลักสูตรระยะสั้น 4 เดือน ซึ่งจัดกิจกรรมทั้งหมด 10 ครั้ง หรือเฉลี่ยเดือนละ 2-3 ครั้ง ในการดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมให้ความรู้ตามวัยผู้สูงอายุ กิจกรรมศึกษาดูงานนอกพื้นที่เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ กิจกรรมให้ความรู้เรื่องสุขภาพและอนามัยของผู้สูงอายุ

การจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแม่เหียะ เป็นการเชื่อมโยงการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินกิจกรรมภายใต้นวัตกรรมศูนย์สร้างสุขหรือโครงการดูแลผู้สูงอายุ โครงการตะล่อมฮอมฮัก โรยรามิโรยแรง เพื่อให้เกิดการดำเนินงานขับเคลื่อนบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุร่วมกันในรูปแบบของเครือข่าย ตลอดจนเป็นการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุตำบลแม่เหียะอย่างแท้จริง

2. การสร้างทางเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลหนองควาย

ในอดีตเทศบาลตำบลหนองควายจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยให้ชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองควายร่วมทำกิจกรรมกับเทศบาลตำบลหนองควายผ่านโครงการต่างๆ ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ(สปสช.) โดยชมรมผู้สูงอายุเป็นผู้เสนอรายละเอียดของกิจกรรมที่ชมรมผู้สูงอายุต้องการเข้าร่วม ซึ่งเทศบาลตำบลหนองควายสนับสนุนบุคลากรและอุปกรณ์ต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรม แต่ด้วยกิจกรรมดังกล่าวภายในหนึ่งปีจัดกิจกรรมเพียงไม่กี่ครั้ง ประกอบกับชมรมผู้สูงอายุยังมีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมกับเทศบาลตำบลหนองควายมากขึ้น จึงเป็นที่มาของทางเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุตำบลหนองควาย ดังนั้นการสร้างทางเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลหนองควายประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานหลักๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ขั้นตอนทบทวนปัญหาผู้สูงอายุในพื้นที่ เทศบาลตำบลหนองควายร่วมดำเนินงานจัดประชุมผ่านเวทีประชาคมประจำหมู่บ้าน เพื่อรับฟังปัญหาและปรับปรุงการบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ โดยการประชุมดังกล่าวเทศบาล

หนองควายได้นำเสนอผลการสำรวจปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่า *ชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองควายมีความต้องการสถานที่ในการดำเนินกิจกรรมและมีความต้องการทำกิจกรรมร่วมกับเทศบาลตำบลหนองควาย* เนื่องจากภายในหนึ่งปีชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองควายทำกิจกรรมร่วมกันเพียงไม่กี่ครั้ง ดังเช่น กิจกรรมงานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุที่เทศบาลตำบลหนองควายจัดขึ้นประจำปีเท่านั้น ทางที่ประชุมพิจารณาแล้วว่าปัญหาดังกล่าวมีความสำคัญ เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นจากความต้องการของผู้สูงอายุตำบลหนองควาย ดังนั้นจึงมีการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

2.2 ขั้นตอนกำหนดทางเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ

จากปัญหาและความต้องการในขั้นตอนที่ 2.1 เทศบาลตำบลหนองควายได้จัดการประชุมหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกัน โดยการประชุมในครั้งนี้เทศบาลตำบลหนองควายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันเสนอทางเลือกกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุและทางเลือกสถานที่ดำเนินกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ทางเลือกกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองควาย ซึ่งสามารถแบ่งกิจกรรมได้ทั้งหมด 2 ทางเลือก ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงทางเลือกกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

ทางเลือกการจัดบริการสาธารณะ	กิจกรรม	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ทางเลือกที่ 1 กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	(1) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม การดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่เกี่ยวกับการให้คำแนะนำเรื่องสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ และการแข่งขันกีฬา	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองควาย โรงพยาบาลหางดง สาธารณสุขอำเภอหางดง ชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองควาย

ทางเลือกการจัดบริการสาธารณะ	กิจกรรม	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
	ผู้สูงอายุประจำปี	อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานตำบลหนองควาย สภาวัฒนธรรมตำบลหนองควาย ชมรมรำวงย้อนยุคตำบลหนองควาย ชมรมแอโรบิคเพื่อสุขภาพตำบลหนองควาย และชมรมช่างฟ้อนเพื่อสุขภาพตำบลหนองควาย
	(2) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม การดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่เกี่ยวกับการการบรรยายให้ความรู้ตามวัยของผู้สูงอายุในเรื่องภาษาอังกฤษ เขียนตัวหนังสือล้านนา และวัฒนธรรมล้านนา	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่ ชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองควาย วัดขุนเส วัดดอนแก้ว วัดร้อยจันทร์ โรงเรียนหางดงรัฐราษฎร์อุปถัมภ์ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหางดง โรงเรียนบ้านสันป่าสัก โรงเรียนบ้านตองกาย โรงเรียนบ้านฟ่อน สภาวัฒนธรรมตำบลหนองควาย
ทางเลือกที่ 2 กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ	การดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการทำตุงล้านนา การทำสบู่ การทำโคมผ้าตัดเขียนลวดลาย การทำพวงหรีดจากฟางเกี่ยวข้าว และการทำดอกไม้จันทน์	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่ ชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองควาย และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหางดง

ทางเลือกการพัฒนาสถานที่ดำเนินกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นสถานที่ในการดำเนินกิจกรรมของผู้สูงอายุตำบลหนองควาย

ตารางที่ 3 แสดงทางเลือกการพัฒนาสถานที่ดำเนินกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ

ทางเลือกการพัฒนาสถานที่	รายละเอียดพื้นที่
ทางเลือกที่ 1 พื้นที่อาคารเอนกประสงค์ของเทศบาลตำบลหนองควาย	เป็นพื้นที่ที่อยู่ในส่วนด้านหน้าของเทศบาลตำบลหนองควาย เนื้อที่โดยประมาณ 200 ตารางวา สามารถรองรับจำนวนผู้สูงอายุได้ประมาณ 300 คน
ทางเลือกที่ 2 พื้นที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลหนองควาย	เป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างจากเทศบาลตำบลหนองควายประมาณ 100 เมตร เนื้อที่โดยประมาณ 3 ไร่ โดยพื้นที่ดังกล่าวของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลหนองควายประกอบด้วย สนามกีฬาเทศบาลตำบลหนองควาย โรงเรียนอนุบาลตำบลหนองควาย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลหนองควาย วิสาหกิจชุมชนกลุ่มนวดแผนไทย ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ชมรมทูบีนัมเบอร์วันตำบลหนองควาย และศูนย์บริการคนพิการเทศบาลตำบลหนองควาย

2.3 ขั้นตอนตัดสินใจเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ

จากทางเลือกในขั้นตอนที่ 2.2 เทศบาลตำบลหนองควายได้จัดการประชุมปรึกษาหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันตัดสินใจเลือกบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองควายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ภาคประชาชน และชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองควาย*ร่วมกันตัดสินใจเลือกทางเลือกบริการสาธารณะโดยพิจารณาตามนโยบายของนายกเทศมนตรีตำบลหนองควายเรื่อง “การส่งเสริมกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้สูงอายุ”*

จากการประชุมพิจารณาแล้วว่า*ทางเลือกกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุเลือกทางเลือกที่ 1 กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และทางเลือกที่ 2 กิจกรรม*

การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ซึ่งทางเลือกดังกล่าวตอบสนองต่อนโยบายข้างต้นและสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุตำบลหนองควาย ทางที่ประชุมมีข้อตกลงร่วมกันคือการรวบรวมกิจกรรมของทั้งสองทางเลือกได้แก่ กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ โดยนำมาสร้างทางเลือกใหม่เป็นการบรูณาการกิจกรรมและการทำงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการร่วมกันจัดกิจกรรมภายใต้ทางเลือกใหม่คือ*ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองควาย* ซึ่งจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ทุกวันอังคารและจัดกิจกรรมในช่วง เวลา 09.00 น. – 12.00 น. เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับวัยผู้สูงอายุ โดยแบ่งเป็นการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในสองสัปดาห์แรกของต้นเดือน และจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในสองสัปดาห์ของสิ้นเดือน ซึ่งกิจกรรมภายใต้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลหนองควาย โดยมีรายละเอียดของกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ โดยเลือกกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม การดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่เกี่ยวกับการให้คำแนะนำเรื่องสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ การการบรรยายให้ความรู้ตามวัยของผู้สูงอายุในเรื่องภาษาอังกฤษ เขียนตัวหนังสือล้านนา และการแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุประจำปี ในการจัดกิจกรรมดังกล่าวเทศบาลตำบลหนองควายร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(2) กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมอาชีพเพื่อให้ผู้สูงอายุมีงานทำและมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ ซึ่งจัดกิจกรรมทุกวันอังคารของสองสัปดาห์ท้ายเดือน โดยการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุคือการทำพวงหรีดและดอกไม้จันทน์ เนื่องจากทั้งสองอย่างไม่ได้ใช้ละเอียดของงานมากนักและทำได้ง่ายซึ่งผู้สูงอายุสามารถทำได้ โดยสามารถแบ่งกลุ่มการพัฒนาอาชีพเป็น 2 กลุ่ม คือ (1)กลุ่มทำพวงหรีด และ (2)กลุ่มดอกไม้จันทน์ เพื่อเป็นทางเลือกแก่ผู้สูงอายุซึ่งการทำพวงหรีดและดอกไม้จันทน์ เนื่องจากมีตลาดรองรับและสามารถ

จำหน่ายได้แน่นอนซึ่งเทศบาลตำบลหนองควายมีงานศพ เทศบาลตำบลหนองควาย ผู้นำท้องถิ่น และผู้ประกอบการร้านค้าโลงศพ

จากการตัดสินใจเลือกทางเลือกกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ทางที่ประชุมประกอบด้วย เทศบาลตำบลหนองควายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ภาคประชาชน และชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองควาย*ร่วมกันตัดสินใจเลือกทางเลือกการพัฒนาสถานที่ดำเนินกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ* ซึ่งพิจารณาจากกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุกับสถานที่ในการดำเนินกิจกรรม ทางที่ประชุมพิจารณาแล้วว่า*ทางเลือกที่ 2 พื้นที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลหนองควาย มีความเหมาะสมกับการดำเนินกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ* โดยมีรายละเอียดของการพิจารณาพื้นที่ดำเนินกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุดังนี้

พื้นที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลหนองควาย ใช้เป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นสถานที่รวบรวมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งได้แก่ โรงเรียนอนุบาลตำบลหนองควาย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลหนองควาย วิสาหกิจชุมชนกลุ่มนวดแผนไทย ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ สภาเด็กและเยาวชนเทศบาลตำบลหนองควาย ชมรมทูบีนัมเบอร์วันตำบลหนองควาย และศูนย์บริการคนพิการเทศบาลตำบลหนองควาย ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งนายกเทศมนตรีตำบลหนองควายต้องการบูณาการการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ ดังนั้นในการจัดกิจกรรมสำหรับชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองควายจึงใช้พื้นที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลหนองควายเป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ

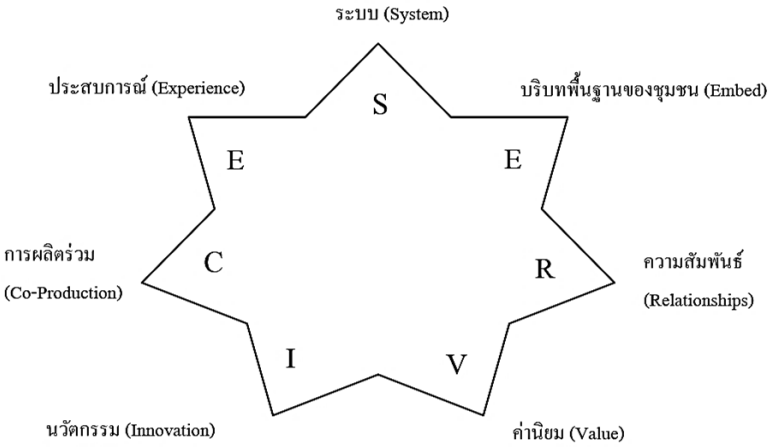
จะเห็นได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสอง ได้จัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุสำหรับผู้สูงอายุที่เหมือนกัน โดยเทศบาลตำบลหนองควายได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุ จนทำให้เกิดรูปแบบการจัดบริการสาธารณะแบบมีส่วนร่วมสำหรับผู้สูงอายุตำบลหนองควาย คือการรวบรวมบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการ

ดำเนินงานร่วมกันภายใต้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลหนองควาย และในส่วนของการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแม่เหียะ เป็นการเชื่อมโยงการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินกิจกรรมภายใต้นวัตกรรมศูนย์สร้างสุขหรือโครงการดูแลผู้สูงอายุ โครงการตะล่อมฮอมฮัก โรยรามิโรยแรง เพื่อให้เกิดการดำเนินงานขับเคลื่อนบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุร่วมกันในรูปแบบของเครือข่าย และที่สำคัญชมรมผู้สูงอายุตำบลแม่เหียะยังเป็นกำลังที่สำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ จึงทำให้การจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุตำบลแม่เหียะประสบความสำเร็จและตรงต่อความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสองได้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตกับสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนและได้รับการส่งเสริมการดูแลสุขภาพไปในทิศทางที่ดีขึ้น ประกอบกับกระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดนโยบายให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรงตามวัย ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าในสังคม นับเป็นการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาวะเชิงรุกให้กับผู้สูงอายุในชุมชน

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาการสร้างทางเลือกบริการสาธารณะแบบมีส่วนร่วมสำหรับผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแม่เหียะและเทศบาลตำบลหนองควาย จังหวัดเชียงใหม่ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Stephen P. Osborne, Zoe Radnor, Tony Kinder และ Isabel Vidal (2015) กล่าวว่า การจัดบริการสาธารณะจะต้องอาศัยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อให้บริการสาธารณะเกิดความยั่งยืนและส่งมอบบริการสาธารณะให้แก่ผู้รับบริการ โดยการสร้างบริการสาธารณะจะต้องอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถนำเสนอได้ 7 ประเด็นด้วยกัน ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 The seven-pointed SERVICE star of sustainable business model for public service organizations.

ประเด็นที่ 1 ระบบ (System) สิ่งที่ใช้ขับเคลื่อนบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุให้สำเร็จ ทั้งนี้เทศบาลเมืองแม่เหียะ ใช้นโยบายเรื่องสุขภาพหนึ่งเดียวที่ต้องการให้ผู้สูงอายุในตำบลแม่เหียะมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในส่วนของเทศบาลตำบลหนองควายใช้โยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าทั้งสององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้นโยบายขับเคลื่อนดูแลผู้สูงอายุเหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Stephen P. Osborne, Zoe Radnor, Tony Kinder และ Isabel Vidal (2015) กล่าวว่า นโยบาย โครงการหรือกิจกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่หน่วยงานจัดบริการสาธารณะใช้ในการขับเคลื่อนให้บริการสาธารณะให้ประสบความสำเร็จ

ประเด็นที่ 2 บริบทพื้นฐานของชุมชน (Embed) ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนที่มีลักษณะของพื้นที่ที่แตกต่างกันไป ส่งผลต่อการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุที่เหมือนและแตกต่างกัน โดยจุดเหมือนคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสองจัดบริการสาธารณะที่ศูนย์กลางของตำบลเนื่องจากให้ผู้สูงอายุในพื้นที่

สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้สะดวก และจุดต่างคือพื้นที่ของเทศบาลเมืองแม่เหียะมีความเป็นชุมชนเมือง และเทศบาลตำบลหนองควายมีความเป็นชนบทมากกว่าชุมชนเมือง ซึ่งสามารถวัดจากระบบฐานเศรษฐกิจของพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Stephen P. Osborne, Zoe Radnor, Tony Kinder และ Isabel Vidal (2015) กล่าวว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จัดบริการสาธารณะให้แก่ผู้รับบริการ ซึ่งองค์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องคำนึงถึงบริบททางด้านพื้นที่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพแก่ผู้รับบริการในพื้นที่

ประเด็นที่ 3 ความสัมพันธ์(Relationships) เป็นความสัมพันธ์ของชุมชนดังเดิมที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานและความสัมพันธ์ของชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวล้วนส่งผลต่อการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ ความสัมพันธ์ของชุมชนในตำบลหนองควายมีลักษณะเป็นชุมชนชนบทและมีสภาพที่กำลังจะกลายสภาพเป็นชุมชมเมือง ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวล้วนมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนและในส่วนของความสัมพันธ์ของชุมชนในตำบลแม่เหียะมีลักษณะความพันธ์แบบผสมผสานระหว่างชุมชนเมืองและชนบท โดยเป็นชุมชนเมืองมากกว่าชนบท ซึ่งมีความสัมพันธ์แบบปัจเจกบุคคลเนื่องจากมีหมู่บ้านจัดสรรและยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติในชุมชนชนบท ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ McGuire และ Michael (2003) กล่าวคือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวยังทำให้ประชาชนมีความเกื้อกูลกันอีกทั้งยังอยากจะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เช่น การร่วมติดต่อสื่อสาร การร่วมตัดสินใจ และยังรวมไปถึงส่วนช่วยในการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ

ประเด็นที่ 4 ค่านิยม(Value) เป็นสิ่งที่ชุมชนเชื่อว่าดี และยึดถือปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งค่านิยมในที่นี่คือการมีจิตอาสา โดยเทศบาลเมืองแม่เหียะมีจิตอาสาที่ผ่านหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุจนกลายเป็นนักกายภาพบำบัดและนักกิจกรรมบำบัดให้สามารถดูแลผู้สูงอายุที่เข้ามารับบริการที่สถานฟื้นฟูสมรรถนะร่างกายผู้สูงอายุ ในส่วนของเทศบาลตำบลหนองควาย จิตอาสามีลักษณะที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนชนบท เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุโดยไม่ได้หวังค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงินแต่หวังว่าการเข้าร่วมกิจกรรมนั่นสามารถช่วยเหลือให้เพื่อนผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Janet V. Denhaedt และ Robert B. Denhaedt (2006) กล่าวว่า การมีจิตอาสาเป็นสิ่งที่แสดงถึงจิตวิญญาณสาธารณะที่เห็นได้ชัดเจน ในการมีส่วนร่วมนั้นผู้ที่มีส่วนร่วมจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการตัดสินใจต่างๆ และมีแนวโน้มที่จะช่วยเหลือผู้อื่นด้วย แต่การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมและรู้สึกถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการปฏิบัติ

ประเด็นที่ 5 นวัตกรรม(Innovation) เป็นการคิดค้นสิ่งใหม่โดยชุมชนที่นำมาแก้ไขปัญหา พัฒนา ส่งเสริมร่วมถึงการสร้างบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ โดยเทศบาลเมืองแม่เหียะ ได้สร้างนวัตกรรมศูนย์สร้างสุข โดยมีการดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายให้แก่ผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง เป็นต้น ในส่วนของเทศบาลตำบลหนองควาย ได้สร้างนวัตกรรมศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลหนองควาย โดยมีการดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในสองสัปดาห์แรกของต้นเดือน และจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในสองสัปดาห์ของสิ้นเดือน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Stephen P. Osborne, Zoe Radnor, Tony Kinder และ Isabel Vidal (2015) กล่าวว่า ในการร่วมกันสร้างนวัตกรรมที่ได้รับการปรับปรุงใหม่ให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างการทำงานกับเป้าหมายของนวัตกรรม เพื่อที่จะส่งมอบบริการสาธารณะในรูปแบบใหม่ให้แก่ประชาชน

ประเด็นที่ 6 การผลิตร่วม(Co-Production) เป็นการอาศัยการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในการสร้างบริการสาธารณะร่วมกัน โดยเทศบาลเมืองแม่เหียะร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันสร้างนวัตกรรมบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ เช่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบอำเภอหางดง เข้ามาสนับสนุนทรัพยากรทางความรู้ให้กับผู้สูงอายุผ่านทางกิจกรรมพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น ในส่วนของเทศบาลตำบลหนองควาย ได้อาศัยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันสร้างนวัตกรรมบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ เช่น สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ(สปสช.) ได้สนับสนุนงบประมาณให้แก่เทศบาลตำบลหนองควาย ไปดำเนินกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Perrott (1996) ที่กล่าวว่าการสร้างทางเลือก

บริการสาธารณะจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องเกิดจากความไว้วางใจ ความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานการตอบแทนซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการช่วยเหลือกัน และต้องเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคส่วนต่างๆ การร่วมกันสร้างทางเลือกบริการสาธารณะ

ประเด็น 7 ประสบการณ์ (Experience) เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้หรือข้อมูลซึ่งกันและกันในของเครือข่ายในการสร้างบริการสาธารณะ โดยเทศบาลเมืองแม่เหียะได้จัดเวทีประจำเดือนเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้สูงอายุร่วมกันเสนอ ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ กระทั่งนำสู่การสร้างทางเลือกบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุได้ ในส่วนของเทศบาลตำบลหนองควายได้ดำเนินการจัดประชุมผ่านเวทีประชาคมประจำหมู่บ้าน เพื่อรับฟังปัญหาและปรับปรุงการบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Andreas Riege and Nicholas Lindsay (2006) กล่าวคือการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะ โดยได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อที่จะสามารถตัดสินใจในการเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับชุมชนของตนเอง

เมื่อพิจารณาทั้งเจ็ดประเด็นที่กล่าวข้างต้น สามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการสร้างทางเลือกบริการสาธารณะแบบมีส่วนร่วมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองแม่เหียะและเทศบาลตำบลหนองควาย จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

(1) การบริหารบนหลักของธรรมาภิบาล โดยเน้นการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อที่จะช่วยให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ตรงจุด สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวได้อาศัยความร่วมมือร่วมแรง ร่วมใจ ของบุคคลต่างๆ ทั้งจากพนักงาน ผู้นำชุมชน และประชาชน โดยใช้ความรู้ความสามารถทำงานร่วมกันเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Andreas Riege and Nicholas Lindsay (2006) กล่าวว่า ความร่วมมือจะต้องอาศัยขีดความสามารถของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการตอบแทนซึ่งกัน

และกัน ความไว้วางใจ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และที่สำคัญจะต้องเปิดโอกาสกว้างให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ

(2) การจัดโครงการที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม โดยโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการเป็นโครงการที่เกิดจากเสียงสะท้อนของผู้สูงอายุผ่านชมรมผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้านทำให้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของจึงเต็มใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Stephen P. Osborne, Zoe Radnor, Tony Kinder และ Isabel Vidal (2015) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากความต้องการในด้านต่างๆ ของตนเอง ถ้าหากประชาชนได้รับการตอบสนองต่อความต้องการในการจัดทำบริการสาธารณะจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

จากที่กล่าวมาข้างต้นการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองแม่เหียะและเทศบาลตำบลหนองควายได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุ จนทำให้เกิดรูปแบบการจัดบริการสาธารณะแบบมีส่วนร่วมสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งเทศบาลเมืองแม่เหียะเชื่อมโยงการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ และในส่วนของเทศบาลตำบลหนองควายได้รวบรวมบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสองได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาโดยตลอด หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการแต่เพียงผู้เดียวการสร้างบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุประสบความสำเร็จคงเป็นไปได้ยาก

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรสร้างกิจกรรมที่ตรงต่อความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุร่วมแสดงกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันเองและผู้สูงอายุกับวิทยากรผู้ให้ความรู้ เพื่อให้ผู้สูงอายุกล้าแสดงออกและจะส่งผลให้ผู้สูงอายุอยากจะเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป

2. การจัดกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุบางกลุ่ม ซึ่งบางพื้นที่อาจจะมีผู้สูงอายุที่ไม่สามารถเข้าถึงกิจกรรมของผู้สูงอายุได้ เนื่องจากเป็นผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียงและบางส่วนสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงซึ่งไม่สามารถเดินทางมาเข้าร่วมกิจกรรมได้ ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุในกลุ่มผู้ป่วยติดเตียงที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ไม่สามารถเข้ามาร่วมกิจกรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้

เอกสารอ้างอิง

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2559). **รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2559**. (Online) สืบค้นจาก http://thaitgri.org/?p=38427 เข้าถึงเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2561.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2542). **พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542** (Online) สืบค้นจาก http://www.dla.go.th/work/planlocal/law.htm เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561.

สุภางค์ จันทวานิช. (2555). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ.**(พิมพ์ครั้งที่ 20).กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Brandsen, T., & Pestoff, V. (2006). Co-production, the third sector and the delivery of public services: An introduction. **Public management review**, 8(4), 493-501.

Janet V. Denhaedt & Robert B. Denhaedt. (2007) .The new public service: serving, not steering. **Expended ed**. New York: ME Sharpe.

McGuire, Michael. (2003).Collaborative Public Management-Assessing What We Know and How We Know It. **Public Administration Review**, 33-43.

Osborne, S. P., Radnor, Z., Kinder, T., & Vidal, I. (2015). The SERVICE framework: A public-service-dominant approach to sustainable public services. **British Journal of Management**, *26*(3), 424-438.

Perrott, B.E. 1996). Managing strategic issues in the public service. **Long Range Planning**. 29(3), 37-45.

Riege, A., & Lindsay, N. (2006). Knowledge management in the public sector: stakeholder partnerships in the public policy development. **Journal of knowledge management**, 10(3), 24-39.

Translated Thai References

Chantawanich, S. (2012). **Qualitative Research Method**. (20 Edts).Bangkok: Chulalongkorn University

Foundation of Thailand Older Research and Development. (2016). **Report of Thai Older Status in 2016**. Retrieved from http://thaitgri.org/?p=38427 Acessed 26 Feburary 2018.

Office of the Law Commission. (1999). **The Plan and Procedure for Decentralization to Local Government Organizations Act, 1999**. (Online). Retrieved from http://www.dla.go.th/work/planlocal/law.htm Accessed 1 April 2018.

บทความที่ :
Article : 22

การธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Retention of Talented Personnel in the New Medical Schools in Northeastern Thailand

ขวัญณภิส รัชตะวรรณ* และ จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์*

Kwannapis Ratchatawan* and Chindalak Vadhanasindhu*

*คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ [School of Public Administration, National Institute of Development Administration]; Corresponding author e-mail:lookne@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ศึกษาถึงปัจจัยสำคัญและแนวทางในการพัฒนาการธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารและอาจารย์แพทย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สังกัดโรงเรียนแพทย์ใหม่และผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งสิ้น 38 คน โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกควบคู่กับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนผู้วิจัยได้รวบรวมและประยุกต์ใช้ข้อมูลจากเอกสารและเว็บไซต์ต่างๆ พร้อมกับตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า การธำรงรักษาอาจารย์แพทย์ให้ยังคงทำงานในองค์กรเดิมต่อไป ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับอาจารย์แพทย์ และรับฟังความคิดเห็นทุกคนอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับปรับปรุงการทำงานให้มีระบบและชัดเจนภายใต้การประเมินที่มีประสิทธิภาพควบคู่กับการพัฒนาบุคลากรร่วมกับองค์กรอื่น รวมถึงพยายามแก้ไขปัญหาค่าตอบแทนและสวัสดิการการบริหารจัดการต่างๆ ก็อาจมีความยืดหยุ่นตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ดังนั้น ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องให้เกียรติ มีเหตุผล และมีความอดทน ตลอดจนสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน

คำสำคัญ: การธำรงรักษาบุคลากร; บุคลากรที่มีศักยภาพสูง; โรงเรียนแพทย์ใหม่

Abstract

The objectives of this research to study the significant factors and the development ways, there were doctoral staff retention in new Medical Schools in the northeast. The interviewee involved 38 medical staffs, administrators and Professionals of the selected institutions, the in-depth interview also comprehended through semi-structured questions and conducted the non-participant observation, then all was checked by methodological triangular. Furthermore, this research composed the data of the documents and websites. The results found that the medical staff retention, the administrator should attend to the value and always listen everyone's opinion, also clarify the work system based on the efficiency evaluation, at the same time, human resource development should be developed and cooperated other organizations, moreover, the salary and welfare issue is adjusted precipitately. Furthermore, the management can be flexible according to the conditions and real situations. Therefore, the administrator should be reasonable and tolerant, also honor and build good interaction with everyone.

Keywords: Retention; Talent; New Medical Schools

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเหลื่อมล้ำของอัตราส่วนของบุคลากรทางการแพทย์ต่อจำนวนประชากรมากกว่าภูมิภาคอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งสัดส่วนของแพทย์ต่อประชากร จากข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุข ปี พ.ศ. 2559 พบว่า สัดส่วนจำนวนแพทย์ต่อประชากรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ 1 ต่อ 3,338 คน ขณะที่ค่าเฉลี่ยของทั้งประเทศอยู่ที่ 1 ต่อ 2,065 คน และสัดส่วนจำนวนพยาบาลวิชาชีพต่อประชากรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ 1 ต่อ 587 คน ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของทั้งประเทศอยู่ที่ 1 ต่อ 423 คน ส่วนสัดส่วนจำนวนเตียงผู้ป่วยต่อประชากรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ 1 ต่อ 636 คน ขณะที่ค่าเฉลี่ยของทั้งประเทศอยู่ที่ 1 ต่อ 459 คน (รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข, 2560) แม้จะมีการเปิดโรงเรียนแพทย์ใหม่เพิ่มขึ้นอีก 3 สถาบัน เพื่อรองรับภารกิจต่างๆ และการดูแลรักษาผู้ป่วยที่เพิ่มขึ้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความจำเป็นในการผลิตบัณฑิตแพทย์ในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแพทย์ของภูมิภาคที่ยังคงต้องทำการผลิตอย่างต่อเนื่องด้วยข้อจำกัดที่การผลิตบัณฑิตแพทย์ไม่สามารถดำเนินการได้เหมือนกับสาขาวิชาชีพอื่น ด้วยเหตุผลเชื่อมโยงกันระหว่างจำนวนการรับนักศึกษา คุณภาพของการเรียนการสอน และงบประมาณ (แพทยสภา, 2555) ขณะเดียวกันโรงเรียนแพทย์ใหม่เหล่านี้กำลังเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังคนในส่วนของอาจารย์แพทย์ที่จบวุฒิแพทยศาสตรบัณฑิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของชั้นพรีคลินิกที่มีอัตราการลาออกสูงในระยะแรกที่ก่อตั้งโรงเรียนแพทย์ทำให้ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของโรงเรียนแพทย์ใหม่ตามมา

อาจารย์แพทย์เป็นสาขาวิชาชีพที่มีศักยภาพสูงภายใต้สภาพการณ์ขาดแคลนในเวลานี้ และเป็นกลุ่มบุคลากรที่ตลาดแรงงานด้านระบบการสาธารณสุขทั้งในและต่างประเทศต้องการอย่างมาก ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีทางเลือกที่หลากหลาย โดยส่วนใหญ่แพทย์ประมาณครึ่งหนึ่งของประเทศปฏิบัติงานอยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีประชากรประมาณ 5.68 ล้านคน ในขณะที่แพทย์อีกครึ่งหนึ่งต้องดูแลประชากรที่เหลืออีก 60.51 ล้านคน (กรมการปกครอง, 2560) ซึ่งพบว่าพื้นที่ชนบทส่วนที่ขาดแคลนแพทย์มากที่สุดคือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้ น่าจะเกี่ยวเนื่องจากการกระจายบุคลากร เป็นการกระจายตามเกณฑ์ของสถานพยาบาล เป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้เป็นปัญหาการกระจายที่ไม่สมดุล และเมื่อแยกสภาพปัญหาการขาดแคลนแพทย์

ในส่วนภูมิภาค พบว่าพื้นที่ที่อยู่นอกอำเภอเมืองหรือนอกเขตเทศบาลมีความขาดแคลนแพทย์สูงมาก (นิลเนตร วีระสมบัติ, 2552, น. 26) นอกจากนั้นแล้วอัตราการลาออกที่สูงในแต่ละปีจึงเสมือนดัชนีชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นว่า องค์กรไม่สามารถทำให้บุคลากรที่มีศักยภาพสูงรู้สึกมีความสุขกับงานที่ท้าทาย ดังนั้น การลดอัตราการลาออกของบุคลากรที่มีศักยภาพสูง ดังเช่นอาจารย์แพทย์ในสังกัดโรงเรียนแพทย์ใหม่เหล่านี้ จึงจำเป็นต้องพยายามสร้างแรงจูงใจให้กลุ่มคนดังกล่าวมีความรู้สึกผูกพันและจงรักภักดีด้วยการทุ่มเทความสามารถของตนเองให้กับการทำงาน ทั้งนี้ การที่องค์กรจะรักษาอัตราการเติบโตและดำรงขีดความสามารถเชิงแข่งขันให้อยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่องได้นี้จำเป็นต้องรักษาบุคลากรเหล่านี้ให้ยังคงอยู่ในองค์กรจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสมกับภารกิจ เพราะฉะนั้นองค์กรจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการให้ระบบภายในรองรับกับเป้าหมายที่ท้าทายและเท่าทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้การแข่งขันที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น โดยถือเป็นสภาพการณ์ที่สร้างแรงกดดันต่อบุคลากรอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบประกันคุณภาพทางการศึกษา ปริมาณงานที่เพิ่มขึ้นควบคู่กับการคาดหวังคุณภาพงานที่สูงขึ้นภายใต้อัตรากำลังที่เท่าเดิม ซึ่งล้วนเป็นสาเหตุทำให้บุคลากรที่มีศักยภาพสูงเหล่านี้ตัดสินใจลาออกจำนวนมาก

การธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงถือเป็นความท้าทายในการพัฒนาทางวิชาการที่จะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการพัฒนาระบบการสาธารณสุขของประเทศไทยในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยแบ่งเป็นกลุ่มผู้บริหารและอาจารย์แพทย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สังกัดโรงแพทย์ใหม่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 3 แห่ง

โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ในการศึกษาแต่ละโรงเรียนแพทย์

ผู้วิจัยได้กำหนดหน่วยในการวิเคราะห์หลักเป็นผู้บริหารหลักที่เกี่ยวข้องคือ คณบดี และรองคณบดีในฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการบุคลากรจำนวน 9 ราย จากโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 3 แห่ง เพื่อนำไปสู่ประเด็นหลักในการธำรงรักษาบุคลากรและนโยบายการบริหารบุคลากร รวมไปถึงฝ่ายบุคคลของโรงเรียนแพทย์ เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากอาจารย์แพทย์ที่ปฏิบัติงานภายใต้สังกัดโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 3 แห่ง จำนวน 27 ราย โดยพิจารณาจากความพร้อมและความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล เพื่อทราบสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้อาจารย์แพทย์คงอยู่ นอกจากนี้ ยังเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวของกับโรงเรียนแพทย์ เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิของโรงเรียนแพทย์เก่า รวมถึงกรรมการแพทยสภาจำนวน 2 ราย เพื่อเป็นการสอบทานข้อมูลที่ได้มา

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้าน และเพื่อเป็นการตรวจสอบความตรง(validity) ของข้อมูลผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเอกสารด้วยการสืบค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์กร หลักสูตรที่เปิดสอน ภารกิจ บุคลากร โครงสร้าง รายงานประจำปี แผนกลยุทธ์ และรายงานความต้องการและคาดหวังของบุคลากร จากเอกสารและเว็บไซต์ขององค์กรแต่ละแห่ง และการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกต (observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้ที่มีลักษณะคำถามกึ่งโครงสร้างแบบปลายเปิด ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคล ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ ความสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตส่วนตัว ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มอาจารย์แพทย์เป็นเป้าหมาย โดยคำถามทั้งหมดอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดการธำรงรักษาบุคลากร ความพึงพอใจและการลาออก ขณะเดียวกันผู้วิจัยเองก็ได้สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมควบคู่กับการสัมภาษณ์ พร้อมกับบรรยายเปรียบเทียบกับแนวคิดต่างๆ ในการหาคำตอบ อีกทั้งผู้วิจัยเองยังได้ทำการยืนยันผลการวิจัยด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูลด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนของการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยทำความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของสภาพปัญหาการลาออกของอาจารย์แพทย์ รวมถึงสาเหตุและปัจจัยหลักที่ทำให้อาจารย์แพทย์ลาออก และวิเคราะห์ว่าในสาเหตุต่างๆ เหล่านั้นมีการส่งผลต่อการคงอยู่ของอาจารย์แพทย์อย่างไร โดยผลการวิจัยเชิงคุณภาพในระยะที่ 1 จะนำมาเป็นแนวทาง จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกรอบแนวคิดที่ปรับขึ้นใหม่จะถูกนำไปใช้ในการศึกษาระยะที่สองต่อไป

ระยะที่ 2 เพื่อศึกษาวิธีการธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยวิเคราะห์จากสภาพปัญหาการลาออกของอาจารย์แพทย์ที่ได้มาจากการทำวิจัยในระยะที่ 1 แล้วนำมาพัฒนาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในระยะนี้จะทำให้ทราบถึงวิธีการในการธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือแต่ละแห่ง อะไรคือปัจจัยสำคัญสำหรับท่านที่ทำให้คงอยู่กับองค์กร ประเด็นดังต่อไปนี้ (ค่าตอบแทน สวัสดิการ ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน ลักษณะงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความก้าวหน้าในอาชีพ)

ระยะที่ 3 เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อ 2 เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยหลังจากที่ได้ผลการศึกษาในระยะที่ 1 และ 2 ผู้วิจัยจะสังเคราะห์เอาปัจจัยที่ส่งผลในทางบวกต่อการการธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อมากำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบการธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเสริมข้อมูลเพิ่มเติมของผู้ทรงคุณวุฒิทางแพทยศาสตร์ศึกษามาปรับเป็นแนวทางในการพัฒนาการธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้สมบูรณ์มากที่สุดเพื่อนำมาสรุปเป็นผลการศึกษา

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เป็น 5 ขั้นตอน โดยผู้วิจัยได้ดัดแปลงจากแนวทางที่ Braun and Clark (2006) เสนอไว้ ได้แก่ 1) การทำความคุ้นเคยกับข้อมูล 2) การกำหนดโค้ดเบื้องต้น 3) การค้นหาแก่นสาระ 4) การทบทวนและตั้งชื่อแก่นสาระ 5) การเขียนรายงานวิจัย

การทดสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (trustworthiness) เกี่ยวข้องกับความเที่ยง (reliability) และความตรง (validity) ของผลการวิจัย ซึ่งนักวิชาการ (Johnson, 1997; Newman and Benz 1998) ได้เสนอกลยุทธ์ในการทดสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลไว้หลายวิธี ซึ่งวิธีหนึ่งที่ใช้ในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล คือ การตรวจสอบสามเส้า (triangulation) ซึ่งสามารถทำได้หลายรูปแบบทั้งในด้านข้อมูล ด้านระเบียบวิธี ด้านทฤษฎี โดยในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบสามเส้าใน 2 รูปแบบ ได้แก่

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) เน้นการตรวจสอบว่าข้อมูลถูกต้องหรือไม่โดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูล โดยใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลจากแหล่งบุคคล ซึ่งในงานชิ้นนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลในแต่ละกรณีจากผู้ให้สัมภาษณ์หลากหลายกลุ่มทั้งที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนแพทย์ใหม่ อาจารย์แพทย์ที่ปฏิบัติงาน และบุคลากรสายสนับสนุนที่รับผิดชอบงานทางด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้ได้มุมมองที่รอบด้านขึ้นเกี่ยวกับการธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูง

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ซึ่งในงานชิ้นนี้ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์เอกสาร ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม สำหรับการศึกษาใน แต่ละกรณีศึกษา

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์อาจารย์แพทย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สังกัดโรงเรียนแพทย์ใหม่ทั้ง 3 แห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 27 คน แบ่งได้เป็นเพศชาย 7 คน (ร้อยละ 25.93) และเพศหญิง 20 คน (ร้อยละ74.07) โดยส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน 15 คน เท่ากับร้อยละ55.56 ซึ่งอาจารย์แพทย์ที่ให้การสัมภาษณ์ครั้งนี้ส่วนใหญ่นี้มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ซึ่งมีจำนวนมากถึง 23 คน หรือเท่ากับร้อยละ 85.18 และมีอายุการทำงานมาแล้วประมาณ 4-6 ปี จำนวน 10 คน เท่ากับร้อยละ 37.03 โดยอาจารย์แพทย์ที่มีภูมิลำเนาเดียวกับโรงเรียนแพทย์ที่กำลังปฏิบัติงานและจังหวัดใกล้เคียงมากถึง 18 คน หรือประมาณร้อยละ 66.67 และจำนวนอาจารย์แพทย์ที่มีภูมิลำเนาจากภูมิภาคอื่นเท่ากับ 9 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 อาจารย์แพทย์ส่วนใหญ่

จบการศึกษาเฉพาะด้านอายุรศาสตร์จำนวน 8 คน ตลอดจนด้านกุมารเวชศาสตร์และศัลยศาสตร์ จำนวน 4 คน (ร้อยละ 14.81) และ 3 คน (ร้อยละ 11.11) ตามลำดับ โดยผู้วิจัยสามารถสรุปถึงสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้

สาเหตุของการลาออก

การสัมภาษณ์อาจารย์แพทย์ทั้ง 3 สถาบัน ได้พบว่า สาเหตุสำคัญที่เกิดจากเงื่อนไขส่วนบุคคลนี้มีความเชื่อมโยงกับปัจจัยด้านภูมิลำเนาเป็นสำคัญ กล่าวคือ การคัดเลือกบุคลากรเข้ามาทำงานและขอรับทุนเพื่อไปศึกษาต่อเฉพาะด้านนั้น คณะกรรมการจะให้ความสำคัญและพิจารณาผลการเรียนเป็นอันดับแรก แต่ทว่ากลุ่มคนที่ได้รับการคัดเลือกส่วนใหญ่มาจากกรุงเทพมหานคร ดังนั้น เมื่อกลุ่มคนเหล่านี้กลับมาทำงานที่มหาวิทยาลัยต้นสังกัดก็ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นเวลายาวนาน อาจารย์แพทย์บางคนยอมจ่ายเงินตนเองเพื่อชดใช้เงินทุนที่ได้รับภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ เนื่องจากแต่ละคนมีภาระหน้าที่ของครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบ อาจารย์แพทย์หลายคนต้องกลับภูมิลำเนาเดิม เพื่อทำหน้าที่ดูแลบิดา มารดา และญาติพี่น้องตนเอง ขณะเดียวกันอาจารย์แพทย์ที่มีภูมิลำเนาหรือเรียนจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากจังหวัดที่ตนเองกำลังปฏิบัติหน้าที่กลับรู้สึกมีความสุขกับการทำงานตลอดระยะเวลากว่า 10 ปีที่ผ่านมา ด้วยความเสียสละและทุ่มเททั้งแรงกายและใจให้กับชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้ภูมิลำเนาตนเองเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาต่อไป นอกจากนี้ สถานภาพของอาจารย์แพทย์เองยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการตัดสินใจลาออกด้วยเช่นกัน กล่าวคือ อาจารย์แพทย์หลายคนวางแผนอนาคตการศึกษาของบุตรตนเอง จึงจำเป็นต้องลาออกและโยกย้ายเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานครแทน ซึ่งปัจจัยทั้งด้านภูมิลำเนาและสถานภาพยังมีความสัมพันธ์ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับอาจารย์แพทย์หญิงที่ครอบครัวแล้วมักต้องโยกย้ายติดตามสามีกลับภูมิลำเนาเดิม จากดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า บิดา มารดา และบุตร เป็นกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลาออก

อาจารย์แพทย์บางคนตัดสินใจลาออก เนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน เพราะลักษณะงานของอาจารย์แพทย์ต้องทำงานใกล้ชิดกับผู้ป่วยเป็นประจำ ซึ่งอาจทำให้สภาพร่างกายของอาจารย์แพทย์เองทรุดโทรมลงได้ ประกอบกับการรักษาผู้ป่วยที่ต้องใช้ระยะเวลายาวนานจนอาจสร้างความเหนื่อยล้า

หรืออ่อนเพลียแก่ของอาจารย์แพทย์เองได้ อีกทั้ง หากสภาพร่างกายของอาจารย์แพทย์ผู้ให้การรักษาไม่พร้อมก็จะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มตามศักยภาพของตนเองก็อาจส่งผลกระทบและเกิดความผิดพลาดต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมาได้เช่นกัน

ขณะที่องค์กรเองก็ถือเป็นสาเหตุสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลาออกของอาจารย์แพทย์ เนื่องจากโรงพยาบาลที่เป็นสถานที่ฝึกหัดและให้การเรียนการสอนแก่นักศึกษาแพทย์ของทั้ง 3 สถาบันเพิ่งเปิดให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปมาเป็นเวลาไม่ถึง 10 ปี เท่านั้น จึงอาจต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหารจัดการ ความเชื่อมั่น หรือสภาพแวดล้อมของแต่ละองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่พร้อมที่เกิดขึ้น อาจารย์แพทย์บางคนจึงรู้สึกไม่สะดวกที่จะทำงาน ทำให้การปฏิบัติหน้าที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการรักษาผู้ป่วยที่อาจารย์แพทย์เหล่านี้ไม่อาจสามารถแสดงศักยภาพตนเองได้อย่างเต็มที่ ซึ่งความไม่พร้อมที่เกิดขึ้นนี้ ไม่ว่าจะเป็นทั้งด้านสถานที่ เครื่องมือทางการแพทย์ ตลอดจนบุคลากรทางการแพทย์ที่ยังขาดแคลนอย่างมากในบางสาขาวิชา เช่น ประสาทวิทยา วิสัญญี ปัญหาความไม่พร้อมที่เกิดขึ้นกลายเป็นวงจรและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจลาออกของอาจารย์แพทย์ด้วยเช่นกัน เนื่องจากความไม่พร้อมเหล่านี้ส่งผลกระทบให้ลักษณะงานของบางสาขาเกิดความไม่ชัดเจนตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์แพทย์ที่จบการศึกษาเฉพาะด้านศัลยศาสตร์ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้โรงเรียนแพทย์บางแห่งไม่สามารถเปิดรับรักษาผู้ป่วยที่ต้องเข้ารับการผ่าตัดและพักฟื้นได้ ดังนั้น อาจารย์แพทย์ด้านศัลยกรรมจึงไม่มีโอกาสทำงานด้านหัตถการตามความรู้ความสามารถที่ตนเองได้ศึกษาเล่าเรียนมา แต่กลับต้องไปทำหน้าที่ตรวจรักษาโรคทั่วไป เช่น ไข้หวัด ท้องร่วง เหมือนกับแพทย์ทั่วไปที่ยังไม่ได้รับทุนไปศึกษาต่อเฉพาะด้าน ซึ่งทำให้รู้สึกไม่เห็นอนาคตในวิชาชีพทางการแพทย์ สอดคล้องกับความคิดเห็นของอาจารย์แพทย์ของคณะแพทยศาสตร์แห่งหนึ่งของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือกล่าวว่า “...โรงเรียนแพทย์ถ้าโรงพยาบาลยังไม่เกิดจริงๆ อันนี้มันเหมือนเป็นแค่แผนกผู้ป่วยนอกตรวจผู้ป่วยนอกอะไรอย่างนี้คะ หมอบางคนอาจจะไม่ชอบอาจจะเบื่อ เพราะว่าวันๆก็เจอแต่เป็นหวัดท้องเสีย เจอแต่มีนักศึกษามาทำแผล บางคนเขารู้สึกว่าเขาเรียนจบเฉพาะทางมาควรจะได้ตรวจโรคอะไรที่มันยากกว่านี้ ได้ใช้ความสามารถที่เรียนมาไม่เช่นนั้นเขาก็จะลืม สมมุติว่าเขาจบศัลยกรรมมาเขาก็อยาก

ผ่าตัด แต่มาอยู่ที่นี่เขาไม่มีเคสให้ผ่า เขาก็จะลืม แล้วมานั่งให้เขาตรวจหวัดเขาก็จะเบื่อใช่ไหมคะ หรือว่าจบอะไรที่มันต้องมีหัตถการมีอะไร สมมติจบเป็นหมอดมยามาแล้วไม่มีเคสให้ดมยาเขาจะทำอะไรละคะ พอมานั่งตรวจหวัดเขาก็อาจจะแบบไม่ไหว...” สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤศจิกายน 2560

อีกทั้งปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่เกิดขึ้นนี้ยังทำให้อาจารย์แพทย์หลายคนไม่สามารถทำงานวิจัยที่ตนเองถนัดได้ และงานวิจัยที่เกิดขึ้นอาจไม่ครอบคลุมทุกมิติด้วยเช่นกัน กล่าวคือ อาจารย์แพทย์หลายคนถนัดงานวิจัยที่เป็นกรณีศึกษา แต่ทว่า โรงเรียนแพทย์เองกำลังขาดแคลนแพทย์บางสาขาวิชา เช่น รังสีวิทยา จึงส่งผลทำให้แพทย์ทำการสมมติฐานโรคด้วยความรู้เฉพาะด้านของตนเองเท่านั้น ซึ่งไม่ครอบคลุมทุกมิติของปัญหาและอาจส่งทำให้ผลลัพธ์ของงานวิจัยดังกล่าวเกิดความผิดพลาดตามมาได้

เมื่อเปรียบเทียบสวัสดิการและค่าตอบแทนระหว่างอาจารย์แพทย์และแพทย์ที่ทำงานภายใต้สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จะเห็นได้ว่า แพทย์ที่ทำงานภายใต้สังกัดกระทรวงสาธารณสุขจะได้รับค่าตอบแทนเฉลี่ยแต่ละปีดีกว่าอาจารย์แพทย์ประมาณ 2-3 เท่า เลยทีเดียว ทั้งนี้ หากจำนวนเงินที่แตกต่างของแต่ละเดือนสะสมกันเป็นเวลาหลายนานก็จะเห็นได้ถึงความแตกต่างที่ชัดเจน จากการสัมภาษณ์อาจารย์แพทย์ของคณะแพทยศาสตร์แห่งหนึ่งของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวว่า

“...ก็ยอมรับเลยว่าที่นี่น้อยเพราะว่าถ้าคุยกับคนอื่น ก็อาจจะเปรียบเทียบไม่ได้คือหมายถึงคนอื่นที่ไม่ใช่โรงเรียนแพทย์คือเขาก็เยอะกว่าอยู่แล้ว แต่ว่าก็ถามว่าโดยส่วนตัวรับได้ไหมก็คือรับได้อยู่ เพราะว่าเราก็อาจจะในเรื่องของการบริการเราไม่ได้หนักเท่าของที่อื่น...” สัมภาษณ์วันที่ 6 มีนาคม 2561 ในทางกลับกันอาจารย์แพทย์จากคณะแพทยศาสตร์ของโรงเรียนแพทย์ใหม่อีกมหาวิทยาลัย ก็ได้กล่าวในประเด็นเรื่องค่าตอบแทนว่า

“...สำหรับตัวเองอยู่ได้ไม่ใช่ปัญหา ต้องบอกก่อนว่ามาจากระบบราชการเพราะฉะนั้นถ้ามันสูงกว่าราชการคือพอใจแล้ว แต่ถ้าคนเคยไปอยู่เอกชนแล้วกลับมามองเขาก็จะไม่พอใจ แต่เราอยู่ระบบราชการมาเราโอเค...” สัมภาษณ์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2561

แม้ว่า อาจารย์แพทย์จะได้รับค่าตอบแทนทั้งหมดสูงกว่าข้าราชการวิชาชีพอื่นแล้วก็ตาม แต่ทว่า มหาวิทยาลัยบางแห่งก็อาจมีสวัสดิการรองรับที่ไม่ดีพอ เช่น การเบิกจ่ายค่าเช่าบ้านที่กำหนดให้เพียง 2,500 บาท เท่านั้น แต่ทว่า ค่าเช่าที่พักอาศัยทั่วไปตามแต่ละเดือนกลับมีราคาสูงราว 3,000-4,000 บาท ส่วนมหาวิทยาลัยเองก็ไม่มีรถรับส่งให้แก่บุคลากรของมหาวิทยาลัย จึงทำให้อาจารย์แพทย์เหล่านี้ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม ทั้งค่าเช่าที่พักอาศัยและค่าเดินทางไป-กลับระหว่างมหาวิทยาลัยและที่พักอาศัยตนเอง นอกจากนี้ สวัสดิการในการรักษาพยาบาลของอาจารย์แพทย์ที่เพิ่งบรรจุนี้จะมีลักษณะเป็นระบบประกันสังคม ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับแพทย์ที่ทำงานภายใต้สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เพราะการดูแลรักษามุ่งเน้นเพียงเฉพาะบุคคลนั้นเท่านั้น ไม่ครอบคลุมถึงบิดา มารดา และครอบครัว สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลจึงไม่ใช่แรงจูงใจที่จะทำให้แพทย์สมัครและตัดสินใจเข้ามาปฏิบัติทำงานร่วมกับองค์กร แต่เนื่องจากอาจารย์แพทย์บางคนต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัวและดูแลทุกคน ไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้องหรือทุกคนในครอบครัว จึงทำให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการกลายเป็นปัจจัยร่วมประการหนึ่งที่อาจารย์แพทย์หลายคนตัดสินใจลาออก เพื่อหาแนวทางหรือองค์กรอื่นที่เสนอค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ดีกว่าควบคู่กับการทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลทุกคนในครอบครัว

ปัจจัยที่ทำให้อาจารย์แพทย์ยังคงอยู่ทำงานร่วมกับองค์กรเดิมต่อไป

เนื่องจากโรงเรียนแพทย์ใหม่แต่ละแห่งเปิดให้บริการในส่วนโรงพยาบาลแก่ประชาชนเป็นระยะเวลาเพียงไม่ถึง 10 ปีเท่านั้น ภารกิจต่างๆ ของแต่ละคนจึงอาจยังคงไม่มากนัก อาจารย์แพทย์ที่จบการศึกษาเฉพาะด้านที่เหมือนกันอาจมีภาระและงานที่ได้รับมอบหมายในปริมาณใกล้เคียงกัน การแบ่งงานรับผิดชอบยังคงมีความเท่าเทียมกัน แต่ทว่า อาจารย์แพทย์บางคนอาจไม่ต้องรับผิดชอบหน้าที่ดูแลรักษาผู้ป่วยมากนัก หากเปรียบเทียบกับโรงเรียนแพทย์ที่ก่อตั้งมาเป็นระยะเวลานานเกือบกึ่งศตวรรษ เช่น โรงพยาบาลศรีนครินทร์ หรือโรงพยาบาลภายใต้สังกัดกระทรวงสาธารณสุข อาทิ โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์แพทย์ที่จบการศึกษาเฉพาะด้านศัลยศาสตร์ และไม่ต้องรับผิดชอบด้านการบริหารจะสามารถกลับภูมิลำเนาตนเองได้เป็นประจำ อาจารย์แพทย์เหล่านี้จึงรู้สึกพึงพอใจกับองค์กรที่กำลังทำงานร่วมอยู่ด้วย เพราะถือเป็นความสมดุลระหว่างการทำงานและวิถีชีวิต

ส่วนตัว เนื่องจากการรับผิดชอบผู้ป่วยจะต้องแบกรับแรงกดดันที่เกิดขึ้นทั้งความคาดหวังของผู้ป่วยและญาติผู้ป่วย ตลอดจนความเสี่ยงต่างๆ อาทิ ด้านกฎหมาย สุขภาพและโรคภัย นอกจากนี้ อาจารย์แพทย์บางคนก็รู้สึกพึงพอใจที่ได้ทำงานในบทบาทที่หลากหลาย ทั้งการเป็นอาจารย์ นักวิจัย และแพทย์ตามวิชาชีพที่เล่าเรียนมา ซึ่งภารกิจที่ต้องรับผิดชอบมิใช่แค่การให้บริการตรวจรักษาผู้ป่วยเพียงอย่างเดียว เพราะการเตรียมสื่อการสอนแต่ละครั้งก็ต้องเตรียมตัวและพัฒนาองค์ความรู้ของตนเองตลอดเวลา ประกอบกับต้องเข้าใจนักศึกษาที่เข้าเรียนในแต่ละครั้ง อาจารย์แพทย์จึงต้องหาเทคนิคใหม่ตลอดเวลา เพื่อมานำเสนอและประยุกต์ใช้กับกลุ่มนักศึกษาในการจัดการเรียนการสอน แต่ทว่า ลักษณะงานที่หลากหลายดังกล่าวข้างต้นนี้กลับทำให้อาจารย์แพทย์ส่วนหนึ่งตัดสินใจลาออก เพราะต้องการทำงานหัตถการเพียงอย่างเดียวตามความรู้เฉพาะด้านที่ตนเองเล่าเรียนมา และไม่มีความถนัดหรือไม่สามารถทำงานอื่น เช่น การสอน การวิจัยควบคู่ไปด้วยกันได้ แม้ว่าองค์กรจะให้การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพตนเองในแทบทุกด้านแล้วก็ตาม นอกจากนี้ อาจารย์แพทย์ที่ยังคงปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนแพทย์จนถึงทุกวันนี้ส่วนหนึ่งรู้สึกพึงพอใจที่งานวิจัยของตนเองได้รับการสนับสนุน ประกอบกับองค์กรได้มีการจัดสรรงบประมาณส่งเสริมให้แพทย์ได้รับการอบรมหรือพัฒนาศักยภาพตนเอง อาจารย์แพทย์หลายคนจึงรู้สึกพึงพอใจที่ตนเองสามารทำงานด้านวิชาการตามที่ต้องการได้อย่างเต็มที่ตามความตั้งใจ

อาจารย์แพทย์จำนวนมากต่างมีความรู้สึกพึงพอใจกับการบริหารงานของผู้บริหารที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและตัดสินใจภารกิจที่สำคัญขององค์กร แต่ทว่า การบริหารจัดการอาจมีปัญหาถึงความชัดเจนในสายบังคับบัญชาสำหรับบางภารกิจ เนื่องจากโรงเรียนแพทย์แต่ละแห่งเพิ่งเปิดให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป จึงอาจมีภารกิจหลายด้านที่ต้องดำเนินการไปพร้อมกัน ทำให้โครงสร้างการปฏิบัติหน้าที่ยังมีลักษณะไม่เป็นทางการอยู่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานโครงการขนาดเล็ก หรืองานที่ได้รับมอบหมายต้องร่วมกับองค์กรอื่น ประกอบกับนโยบาย แผนงาน การแก้ไขปัญหา หรือแนวทางปฏิบัติของผู้บริหารก็มีลักษณะความคลุมเครือ ในเวลานี้ โรงเรียนแพทย์แต่ละแห่งก็กำลังขับเคลื่อนและพัฒนาองค์กรตนเองภายใต้ภารกิจการผลิตแพทย์ให้มีจำนวนที่สามารถรองรับกับสัดส่วนผู้ป่วยและความต้องการของประเทศ ดังนั้น ปริมาณงานจึงอาจมากขึ้นด้วยเงื่อนไขทางนโยบาย

ขององค์กรที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับและจำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษา อาจส่งผลทำให้ความพึงพอใจของอาจารย์แพทย์ลดลงได้ เพราะความสมดุลของวิถีชีวิตส่วนตัวอาจหายไปสวนทางกับปริมาณงานและปัญหาต่างๆ ที่ต้องรับผิดชอบเพิ่มขึ้น จากดังกล่าวมานี้อาจส่งผลกระทบต่อการประเมินตามมาด้วยเช่นกัน เกณฑ์การประเมินที่ชี้วัดจึงจำเป็นต้องเกิดจากการเข้าใจถึงสภาพปัญหาและสถานการณ์ที่โรงเรียนแพทย์กำลังเผชิญ เพราะหากมิได้มาจากบุคคลภายในและภายนอกที่เข้าใจการขับเคลื่อนและสถานการณ์ภายใต้นโยบายของประเทศ ผลลัพธ์จากการประเมินที่เกิดขึ้นก็อาจมิได้สะท้อนถึงสภาพการณ์หรือปัญหาขององค์กรที่แท้จริง ขณะเดียวกันอาจารย์แพทย์ที่ยังคงปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สังกัดโรงเรียนแพทย์นี้ส่วนหนึ่งเป็นผู้ร่วมบุกเบิกมาตั้งแต่แรกเริ่ม จึงทำให้รู้สึกผูกพันเสมือนกับโรงเรียนแพทย์ที่ตนเองทำงานนี้เป็นบ้านอีกแห่งหนึ่งเลยทีเดียว ดังเช่นจากการให้สัมภาษณ์ของอาจารย์คณะแพทยศาสตร์ของโรงเรียนแพทย์ใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือแห่งหนึ่งกล่าวว่า

“...อาจจะเป็นเพราะว่ามีส่วนร่วมในการดำเนินการคะ เช่นได้รับมอบหมายงานที่ทำให้คณะแพทย์เจริญก้าวหน้าขึ้นมีส่วนร่วมอย่างนี้อะคะ ความผูกพันก็น่าจะมาจากการที่เรามีส่วนร่วมนี่ละค่ะ การได้เป็นผู้บริหารก็เป็นส่วนหนึ่งคะเพราะว่าการเป็นผู้บริหารก็คือถ้าเราไม่มีความรู้สึกที่อยากจะพัฒนาแล้วมันก็คงจะไม่ได้ทำให้อยู่กระมังคะคิดว่าการที่ได้ตำแหน่งบริหารเป็นส่วนหนึ่ง...” สัมภาษณ์วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2561

นอกจากนั้นแล้วความเป็นกันเองกับเพื่อนร่วมงานเหมือนทุกคนเป็นสมาชิกครอบครัวเดียวกัน ประกอบกับการบริหารงานที่มีลักษณะกระจายอำนาจให้ทุกคนในองค์กรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จึงทำให้แพทย์หลายคนรู้สึกผูกพันกับผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน เพราะผู้บริหารมองเห็นถึงความสำคัญในการทำงานของทุกคน กล่าวคือ ผู้บริหารสนับสนุนการทำงานของแต่ละคนในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการสอน การวิจัย และการดูแลรักษาผู้ป่วย พร้อมกับขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาต่างๆ ด้วยความร่วมมือของทุกคน ทำให้อาจารย์แพทย์หลายคนรู้สึกผูกพันและไม่กล้าตัดสินใจลาออก เพราะหากโยกย้ายไปองค์กรใหม่ก็อาจต้องเผชิญปัญหาหรือผู้บริหารไม่ดีเหมือนกับที่ปัจจุบันกำลังร่วมงานด้วยในเวลานี้ เช่นเดียวกับที่อาจารย์แพทย์หลายคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงาน โครงการ กฎระเบียบ และเกณฑ์ประเมินต่างๆ จึงทำให้รู้สึกเป็นหนึ่งเดียวและผูกพันกับองค์กร อีกทั้งโรงเรียนเหล่านี้มีภารกิจต้อง

ผลิตแพทย์ระดับบัณฑิตเพิ่มขึ้น เพื่อให้สามารถรองรับกับความต้องการของสังคม แพทย์จึงต้องทำหน้าที่สอนควบคู่ไปด้วยเช่นกัน ดังนั้น จึงทำให้อาจารย์แพทย์หลายคนรู้สึกผูกพันกับนักศึกษาที่ตนเองได้ให้การอบรมสั่งสอน ซึ่งจะจบออกไปเป็นแพทย์ที่จะทำหน้าที่ให้บริการและรับใช้ประชาชนต่อไป

แนวทางการพัฒนาการธำรงรักษาบุคลากรให้ยังคงทำงานร่วมกับองค์กรต่อไป

ขณะที่การพัฒนาการธำรงรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงนี้กำลังเป็นประเด็นที่ท้าทายอย่างยิ่งในเวลานี้ เพราะเป็นกลุ่มคนที่มีคุณค่าและสำคัญต่อองค์กรเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีวิธีการธำรงรักษาให้กลุ่มคนเหล่านี้ยังคงปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรเป็นระยะเวลานานต่อไป และทำให้เกิดความผูกพันองค์กรตามมา เช่น การเสนอค่าตอบแทนสูงมาก แม้ว่า ปัจจัยนี้จะเป็นสิ่งที่สามารถดำเนินการได้ทั่วไป แต่ก็ไม่อาจทำให้การธำรงรักษาอาจารย์แพทย์สำเร็จทุกกรณี บางองค์กรจึงเลือกใช้วิธีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ พร้อมกับพัฒนาคุณภาพองค์กรให้แพทย์ได้รู้สึกเชื่อมั่นกับการทำงาน ทั้งนี้ ผู้บริหารยังต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน และทำงานภายใต้แนวทางปฏิบัติที่มีความชัดเจน การทำงานมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้มีลักษณะเป็นทีมเดียวกัน อีกทั้งโรงเรียนแพทย์เหล่านี้ยังจำเป็นต้องพยายามรักษาความสมดุลระหว่างความต้องการของผู้รับบริการและมาตรฐานของวิชาชีพด้านการแพทย์ด้วยระบบบริหารจัดการบรรเทาความตึงเครียดระหว่างแพทย์และความคาดหวังของผู้ป่วย เนื่องด้วยเหตุผลที่แพทย์เป็นวิชาชีพที่มีความเป็นตัวตนสูงมากภายใต้บริบทที่สังคมไทยให้การยอมรับนับถือ การบริหารและอธิบายเหตุผลต่างๆ กับกลุ่มคนเหล่านี้จึงต้องมีเหตุผล อดทน และให้เกียรติยอมรับร่วมกัน ดังนั้น ช่วงระยะเริ่มต้นในการเข้าทำงานของอาจารย์แพทย์แต่ละคนจึงมีนัยสำคัญกับการบริหารงานและสร้างการยอมรับของผู้บริหาร โดยอาจทำการปฐมนิเทศและชี้แจงถึงหัวใจสำคัญให้แก่อาจารย์แพทย์ใหม่ หรือพบปะอย่างไม่เป็นทางการ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาศักยภาพความรู้และความสามารถของอาจารย์แพทย์ก็ถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง โรงเรียนแพทย์จึงควรมีการบริหารจัดการโครงการแลกเปลี่ยนความรู้หรือบุคลากรระหว่างโรงเรียนแพทย์อื่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจะทำให้อาจารย์แพทย์เกิดความรู้สึกตื่นตัวและพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตนเองมีศักยภาพและความสามารถที่จะรองรับกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้

ผู้บริหารเองยังจำเป็นต้องทำการสอนหรือให้คำปรึกษาอาจารย์แพทย์ด้วยตนเอง เพื่อสร้างความไว้วางใจ การยอมรับ และความมั่นใจแก่ทุกคนที่ทำงานในโรงเรียนแพทย์ ซึ่งแนวคิดเชิงบวกที่เกิดขึ้นกับแต่ละคนนี้ จะช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในการขับเคลื่อนการทำงานตามนโยบายและแผนงานขององค์กรภายใต้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ร่วมหล่อหลอมกัน

อภิปรายผลการศึกษา

การธำรงรักษาอาจารย์แพทย์ให้ยังคงทำงานร่วมกับองค์กรเดิมต่อไปของโรงเรียนแพทย์แต่ละแห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้กำลังเป็นโจทย์ที่ท้าทายสำหรับผู้บริหารองค์กรเป็นอย่างมาก เพราะการลาออกที่เกิดขึ้นมีทั้งสาเหตุเฉพาะส่วนบุคคลและเหตุผลที่เชื่อมโยงกับองค์กร ผู้บริหารจึงต้องพยายามหาแนวทางปฏิบัติและแก้ไขที่ชัดเจน เพื่อให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ทิศทางเดียวกัน เนื่องจากภาวะผู้นำ และสภาพแวดล้อมขององค์กรมีผลกระทบต่อการธำรงรักษาให้บุคลากรที่มีศักยภาพสูงตัดสินใจลาออกหรือยังคงปฏิบัติหน้าที่ทำงานในองค์กรเดิมต่อไปเช่นเดียวกัน (อรุณวดี นันทวัฒนานุกูล, พรรัตน์ แสดงอาจ และอภิญญา อิงอาจ, 2558: 67-68)

สาเหตุของการลาออกของอาจารย์แพทย์ที่ทำงานภายใต้สังกัดโรงเรียนแพทย์เกิดจากทั้งปัจจัยส่วนบุคคลและองค์กรเช่นเดียวกับกลุ่มคนที่มีศักยภาพสูงในองค์กรอื่น ซึ่งภูมิลำเนาและสถานภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อาจารย์แพทย์หลายคนตัดสินใจลาออกเนื่องจากต้องโยกย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม เพื่อดูแลบุพการีและญาติพี่น้องของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของอิงครัตน์ สีเขียวสุขวงกฎ (2559:194) ที่ระบุว่า พ่อแม่เป็นกลุ่มบุคคลลำดับรองลงมาจากเพื่อนที่มีอิทธิพลต่อการตัดตัดสินใจลาออกมากที่สุดของแพทย์ภายใต้สังกัดภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์แพทย์หญิงที่มีครอบครัวแล้ว ที่อาจต้องโยกย้ายติดตามกลับไปภูมิลำเนาเดิมของสามีหรือเข้ามาในกรุงเทพมหานคร สถานภาพสมรสจึงเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ezzedeen & Ritchey (2009: 396-397) ที่พบว่าสถานภาพสมรสเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการรักษาสมดุลระหว่างการทำงานและวิถีชีวิตส่วนตัวของผู้บริหารหญิงภายใต้สังกัดองค์กรระดับแนวหน้าของโลกใน

สหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ อาจารย์แพทย์บางคนตัดสินใจลาออกเนื่องจากปัญหาสุขภาพที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานด้วยเช่นกัน

ส่วนปัจจัยด้านองค์การนี้สามารถอธิบายได้ว่า โรงเรียนแพทย์แต่ละแห่งต่างต้องแบกรับภารกิจทั้งการผลิตบัณฑิตและการดูแลรักษาผู้ป่วย ตลอดจนการสร้างความร่วมมือต่างๆ กับองค์กรอื่นภายนอก จึงทำให้การบริหารจัดการไม่มีความแน่ชัดและขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน อีกทั้งแพทย์บางคนไม่ถนัดกับงานบางประเภท เช่น การสอน จึงทำให้ต้องตัดสินใจลาออก สอดคล้องกับงานวิจัยของปฐมพงศ์ โตพานิชสุรีย์ (2553: 36) ที่พบว่า ลักษณะงาน การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน สภาพแวดล้อม และโอกาสที่ได้รับจากการทำงาน ล้วนถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อความผูกพันของผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในองค์กร เช่นเดียวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการลาออกของคนเก่งในระบบราชการ ซึ่งเชื่อมโยงกับสถานะทางอาชีพและสัมพันธภาพเป็นสำคัญ (วรรษพร อากาศแจ้ง, 2556:47) ขณะเดียวกันอาจารย์แพทย์บางคนให้ความสำคัญกับโอกาสในการพัฒนาตนเองและความก้าวหน้าในอาชีพ ซึ่งสวนทางกับการปฏิบัติหน้าในโรงเรียนแพทย์เนื่องจากตนเองไม่มีโอกาสได้ทำงานหรือรับผิดชอบภารกิจที่ท้าทาย จึงไม่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรเดิม ทำให้ต้องแสวงหาปัจจัยหรือแรงจูงใจเหล่านี้ในองค์กรอื่น ซึ่งเป็นเหตุผลที่จะทำให้แพทย์ต้องคำนึงถึงความมั่นคงในอาชีพและวิถีชีวิตพร้อมกับการพิจารณาอนาคตตนเองระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สังกัดเดิมต่อไปหรือตัดสินใจลาออกตามหางานที่ท้าทายเช่นเดียวกับบุคลากรที่มีศักยภาพสูงในองค์กรหรือวิชาชีพอื่นๆ (Samuel & Chipunza, 2009: 414) ขณะเดียวกันค่าตอบแทนและสวัสดิการก็ถือเป็นปัจจัยด้านองค์กรที่อาจารย์แพทย์จำนวนหนึ่งตัดสินใจลาออก เพราะอาจไม่พึงพอใจหากเปรียบเทียบกับปริมาณงานที่ต้องรับผิดชอบ ค่าตอบแทนจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อในการตัดสินใจลาออกและการปฏิบัติหน้าที่ (ปฐมพงศ์ โตพานิชสุรีย์, 2553: 36; Adzei & Atinga, 2012) ค่าตอบแทนและสวัสดิการของโรงเรียนแพทย์มิได้ถือเป็นแรงจูงใจในการสมัครเข้าทำงานร่วมกับองค์กร ในทางตรงกันข้าม ปัจจัยดังกล่าวกลับกลายเป็นปัจจัยร่วมประการหนึ่งที่แพทย์หลายคนนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจลาออก โดยมีความหมายรวมถึงสวัสดิการค่าเช่าที่พักอาศัย การเดินทาง และการรักษาพยาบาล ที่โรงเรียนแพทย์แต่ละแห่งไม่ได้จัดเตรียมรองรับไว้ดีพอ ขณะที่

สภาพแวดล้อมขององค์กรแต่ละแห่งยังคงเป็นโรงเรียนแพทย์ใหม่ที่เพิ่งเปิดให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป จึงทำให้การดำเนินการต่างๆ กำลังอยู่ในระหว่างขั้นตอนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและเครื่องมือต่างๆ ดังนั้น สิ่งอำนวยความสะดวกและเครื่องมือต่างๆ จึงยังไม่ครบถ้วนหรือพร้อมสมบูรณ์ ประกอบกับปัญหาการขาดบุคลากรในบางสาขาวิชา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่การรักษาผู้ป่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแพทย์ด้านศัลยกรรมที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มตามศักยภาพและองค์ความรู้ที่ตนเองเล่าเรียนมา อีกทั้งทำให้อาจารย์แพทย์เหล่านี้รู้สึกมองไม่เห็นอนาคตและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ในทำนองเดียวกัน แพทย์บางคนก็ไม่สามารถทำงานวิจัยในกรณีศึกษาที่ตนเองสนใจได้หรืออาจได้ผลลัพธ์ไม่ครอบคลุมทุกมิติที่สมบูรณ์ อาจารย์แพทย์เหล่านี้จึงรู้สึกไม่พึงพอใจในงานและเบื่อหน่ายกับสภาพแวดล้อมขององค์กร แต่ในอีกมุมหนึ่งความไม่พร้อมดังกล่าวก็อาจทำให้อาจารย์แพทย์บางคนรู้สึกพึงพอใจในปริมาณงานที่ได้รับมอบหมาย เพราะสามารถบริหารเวลาในการปฏิบัติหน้าที่และวิถีชีวิตส่วนตัวได้อย่างสมดุล โดยไม่ต้องแบกรับแรงกดดันและความตึงเครียดจากการทำงานตลอดเวลา ขณะเดียวกันอาจารย์แพทย์จำนวนหนึ่งก็รู้สึกพึงพอใจที่ตนเองสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ด้วยการสนับสนุนขององค์กร และสามารถทำงานได้หลายบทบาทหน้าที่ทั้งการสอน การวิจัย และการรักษาผู้ป่วย ซึ่งเป็นความท้าทายที่มิใช่เพียงทำงานตามวิชาชีพตนเองเท่านั้น ทำให้อาจารย์แพทย์พึงพอใจในงานที่ได้รับความท้าทายตลอดเวลา ประกอบกับเป็นการสร้างความผูกพันร่วมกันกับนักศึกษาที่ตนเองได้สอน ในทางตรงกันข้าม ความหลากหลายดังกล่าวกลับทำให้อาจารย์แพทย์หลายคนรู้สึกไม่ถนัดกับบางบทบาทที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ เช่น การเตรียมการสอน จนอาจกลายเป็นความวิตกกังวลและตัดสินใจลาออกในท้ายที่สุด เพื่อไปร่วมงานหรือทำงานด้านการรักษาผู้ป่วยเพียงอย่างเดียวตามสายวิชาชีพที่ตนเองจบการศึกษามา

ความพึงพอใจในงานและความผูกพันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อาจารย์แพทย์ยังคงปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สังกัดโรงเรียนแพทย์เดิมต่อไป ซึ่งอาจารย์แพทย์มีความพึงพอใจกับปริมาณภารกิจและวิถีชีวิตส่วนตัวที่ยังคงความสมดุลไว้ได้ในเวลานี้ แม้ว่าอาจารย์แพทย์ต้องทำหน้าที่หลากหลายบทบาทและรับผิดชอบภารกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการสอน งานวิจัย และการรักษาผู้ป่วย โดยต่างรู้สึกพึงพอใจกับการส่งเสริมจากผู้บริหารและองค์กรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ พร้อมกับอาจารย์แพทย์แต่ละ

คนต้องพยายามค้นหาแนวทางใหม่ๆ ในการพัฒนาตนเอง ภารกิจ และองค์กร ซึ่งเป็นความท้าทายของอาจารย์แพทย์ที่จะต้องแก้ไขปัญหาและดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายที่กำหนดไว้ อาจารย์แพทย์จึงทุ่มเทกับการทำงานและภารกิจต่างๆ ภายใต้สังกัดโรงเรียนแพทย์ในการขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ ไปสู่ความสำเร็จ เพราะแต่ละคนพึงพอใจงาน ประกอบกับได้ปฏิบัติงานที่หลากหลายควบคู่กับการมีความคิดสร้างสรรค์และแก้ไขปัญหาต่างๆ ขององค์กร จึงกลายเป็นความท้าทายของทุกคน ซึ่งสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นเหตุผลที่ทำให้แต่ละคนรู้สึกพึงพอใจในงาน (Dyk, Coetzee, & Takawira, 2013: 62) นอกจากนั้นแล้วอาจารย์แพทย์หลายคนมีความผูกพันกับเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร และนักศึกษา จนกลายเป็นความรู้สึกผูกพันเสมือนครอบครัวเดียวกัน เนื่องจากการมองเห็นคุณค่า ยอมรับฟังความคิดเห็น และเคารพให้เกียรติกัน เหตุผลข้างต้นนี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้อาจารย์แพทย์แต่ละคนยังคงปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สังกัดโรงเรียนแพทย์ต่อไป (McGuire, Houser, Jarrar, Moy, & Well, 2003)

ผู้บริหารถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตาม ทั้งการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจภารกิจสำคัญขององค์กรหรือแม้กระทั่งการปรับปรุงการจ่ายค่าตอบแทนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับปริมาณงานที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบภายใต้การสนับสนุนและนโยบายพัฒนาคุณภาพของโรงพยาบาลที่ดำเนินการอย่างชัดเจนและจริงจังด้วยความต่อเนื่อง (นิลเนตร วีระสมบัติ, 2552) ขณะที่นโยบาย การบริหารงานที่ต้องร่วมกับองค์การอื่นและโครงสร้างหรือสายงานบังคับบัญชา ยังขาดความชัดเจน และส่งผลทำให้อาจารย์แพทย์ที่ได้รับมอบหมายงานเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายกับงานอื่นนอกจากการรักษาผู้ป่วยเพียงอย่างเดียว แต่ทว่า การบริหารงานของผู้บริหารด้วยการเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจภารกิจขององค์กรก็ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อาจารย์แพทย์หลายคนรู้สึกพึงพอใจในงานและสร้างความผูกพันระหว่างเพื่อนร่วมงานด้วยกัน ซึ่งความผูกพันที่เกิดขึ้นนี้อาจเชื่อมโยงถึงผู้บริหารด้วยเช่นเดียวกัน เพราะการมองเห็นคุณค่าและเปิดโอกาสร่วมกันพัฒนาองค์กร ทำให้อาจารย์แพทย์รู้สึกพึงพอใจและไม่ต้องการลาออกไปเผชิญปัญหากับระบบการบริหารจัดการขององค์กรใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์แพทย์ที่ร่วมกันบุกเบิกโรงเรียนแพทย์ตั้งแต่เริ่มต้นจัดตั้งองค์กร วางระบบการบริหารจัดการและกฎเกณฑ์ต่างๆ กลุ่มอาจารย์แพทย์เหล่านี้มี

ความผูกพันกับองค์กรและเพื่อนร่วมงานเป็นอย่างมาก ซึ่งให้ความสำคัญกับองค์กรเสมือนเป็นบ้านหลังที่สองและทุกคนในองค์กรถือเป็นพี่น้องกัน จึงทำให้อาจารย์แพทย์เหล่านี้ยังคงทำงานในองค์กรเดิมที่ตนเองร่วมกันสร้างขึ้นมากันต่อไป

การพัฒนาการธำรงรักษาอาจารย์แพทย์ให้ยังคงปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรเดิมนี้ ผู้บริหารจำเป็นต้องให้ความสำคัญและมองเห็นคุณค่า ตลอดจนรับฟังความคิดเห็นของทุกคนอย่างต่อเนื่อง โดยปรับปรุงการทำงานให้มีระบบและชัดเจนภายใต้การประเมินที่มีประสิทธิภาพ พร้อมกับแบ่งสรรและกระจายงานหรือภารกิจต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน อีกทั้งผู้บริหารต้องพิจารณาแก้ไขปัญหาค่าตอบแทนและสวัสดิการให้เกิดความเป็นธรรม เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างปริมาณงานและวิถีชีวิตส่วนตัว เพราะอาจารย์แพทย์ต้องทำงานบริการรักษาผู้ป่วยภายใต้แรงกดดันและความเสี่ยงต่างๆ อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการทั้งหมดก็สามารถยืดหยุ่นได้ตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ดังนั้น ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องให้เกียรติ มีเหตุผล และมีความอดทนอย่างสูง อีกทั้งผู้บริหารยังต้องจำเป็นต้องสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน เพื่อลดความตึงเครียดและสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน พร้อมกับพัฒนาบุคลากรร่วมกับองค์กรอื่น เพื่อสร้างความตระหนักและพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่อาจารย์แพทย์ที่ต้องทำงานด้านการรักษาผู้ป่วยควบคู่กับงานอื่น ประกอบกับการขับเคลื่อนนโยบายที่เกิดขึ้นต้องมีความชัดเจนภายใต้ความร่วมมือของทุกคนด้วยทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. โรงเรียนแพทย์ควรดูแลอาจารย์แพทย์ด้วยความเป็นธรรม เพื่อลดความเสี่ยงและแรงกดดันจากปัญหาการร้องเรียน การดำเนินคดี และการฟ้องร้องต่อศาล ซึ่งจะทำให้อาจารย์แพทย์สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ภายใต้ความรู้สึกมั่นคงในวิชาชีพและการร่วมรับผิดชอบขององค์กร

2. โรงเรียนแพทย์แต่ละแห่งจำเป็นต้องปรับปรุงปัญหาด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการที่จำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับปริมาณงานและภารกิจที่อาจารย์แพทย์แต่ละคนต้องรับผิดชอบ ทั้งด้านการสอน การวิจัย และการรักษาผู้ป่วย ซึ่งจะทำให้อาจารย์แพทย์มีความพึงพอใจในงานและรู้สึกได้ถึงมองเห็นคุณค่าของผู้บริหารในการให้ความสำคัญกับบทบาทและภารกิจของอาจารย์แพทย์

3. สภาพแวดล้อมในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือทางการแพทย์ สิ่งอำนวยความสะดวกทั่วไป ตลอดจนปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ในบางสาขาวิชา ล้วนเป็นสิ่งที่โรงเรียนแพทย์แต่ละแห่งจำเป็นต้องเร่งแก้ไขปัญหาทั้งหมดนี้อย่าเร่งด่วน เมื่อโรงเรียนแพทย์สามารถดำเนินการเปิดให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปได้อย่างสมบูรณ์ อาจารย์แพทย์หลายคนจะได้ทำงานรักษาผู้ป่วยเต็มตามศักยภาพตนเอง องค์กรสามารขับเคลื่อนภารกิจผลิตแพทย์ให้เพียงพอกับจำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลของภาครัฐทั่วทั้งประเทศด้วยสัดส่วนที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

นิลเนตร วีระสมบัติ. (2552). **การคงอยู่ของแพทย์ในโรงพยาบาลชุมชนของประเทศไทย.** (Online) สืบค้นจาก http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2552/b166478.pdf, เข้าถึงเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2560.

ปฐมพงษ์ โตพานิชสุรีย์. (2553). การรักษาผู้มีผลสัมฤทธิ์สูงในองค์กร: กรณีศึกษาข้าราชการพลเรือนสามัญ. **วารสารบริหารธุรกิจ,** 33(127): 35-49.

แพทยสภา. (2555). **เกณฑ์ว่าด้วยการขอเปิดดำเนินการ/ปรับปรุงหลักสูตรแพทยศาสตร์บัณฑิต.** (Online) สืบค้นจาก https://www.tmc.or.th/news_file/36-2555-22-06-55.pdf, เข้าถึงเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2560.

รายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข. (2560). **จำนวนประชากรต่อบุคลากรทางการแพทย์ 1 คน จำแนกรายภาค ปี พ.ศ. 2547 – 2559 รายปี.** สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2561 จาก http://social.nesdb.go.th/SocialStat/StatReport_Final.aspx?reportid=663&template=1R2C&yeartype=M&subcatid=18

วรรษพร อากาศแจ้ง. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจลาออกของคนเก่งในระบบราชการ. **วารสารการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์,** 2(2): 47-58.

อรุณวดี นันทวัฒนานุกูล, พรรัตน์ แสดงอาจ และอภิญญา อิงอาจ. โมเดลการบริหารจัดการคนเก่ง คนดี ของสถานประกอบการอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็คทรอนิคส์. **วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา คณะการจัดการและ**

การท่องเที่ยว, 4(1): 55-71

อิงครัตน์ สีเขียวสุขวงกฎ. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการลาออกของแพทย์ในระบบราชการของโรงพยาบาลในประเทศไทย. **วารสารบัณฑิตศึกษามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,** 5(1): 183-209

Adzei, F. A., & Atinga, R. A. (2012). "Motivation and Retention of Health Workers in Ghana's District Hospitals: Addressing the Citical Issues." **Journal of Health Organization and Management** 26(4). Retrieved from https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23115900, July 7, 2017.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). **Using Thematic Analysis in Psychology.** Qualitative Research in Psychology, 3 (2), 77-101. Retrieved from http://eprints.uwe.ac.uk/11735/2/Thematic _analysis_revised_-_final.pdf

Berger, L. A., & Berger, D. R. (2004). **The Talent Management Handbook: Creating Organizational Excellence by Identify, Developing and Promoting Your Best People.** New York: McGraw- Hill.

Dyk, J., Coetzee, M., & Takwira, N. (2013). Statisfaction with retention factors as predictors of the job embeddedness of medical and information technology services staff. ***Southern African Business Review, 17***(1), 57-75.

Ezzedeen, S. R. & Ritchey, K. G. (2009). Career Advancement and Family Balance Strategies of Executive Woman. **Gender in Management: An International Journal,** 24(6): 388-411.

Lawler, E. E. (2009). **Make Human Capital a Source of Competitive Advantage**. Los Angeles, CA: Center for Effective Organization.

Lawler, E. E., & Jenkins D. G. (1992). **Strategic Reward Systems**. Los Angeles, CA: Center for Effective Organization.

Lockwood, N. R. (2006). “Talent management: Driver for Organizational Success.” **HR Magazine** 51(6). Retrieved from https://www.shrm.org/Research/Articles/Articles/Documents/0606RQuartpdf.pdf, July 27, 2017

McGuire, M., Houser, J., Jarrar, T., Moy, W., & Wall, M. (2003). “Retention: It's All About Respect.” **The Health Manager** 22(1). Retrieved from https://journals.lww.com/healthcare managerjournal/Abstract/2003/01000/Retention It_s_All_About_Respect.7.aspx, July 7, 2017.

Newman, Isadore & Benz, Carolyn R. (1998). **Qualitative-quantitative Research Methodology: Exploring the Interactive Continuum.** Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.

Samuel, M. O., & Chipunza, C. (2009). Employee Retention and Turnover: Using Motivational Variables as a Panacea. **African Journal of Business Management,** 3(8): 410-415.

Zeffane, R., & Connell, J. (2003). Trust and HRM in the New Millennium. **International Journal of Human Resource Management,** 14(1): 3-11.

Translated Thai References

Arkardjang, W. (2013). Factors that affect the intention of talents to leave the bureaucracy. **WMS Journal of Management,** 2(2), 47-58.

Report on Public Health Resources. **Bureau of Policy and Strategy. Ministry of Public Health**. (2017). Number of individual medical personnel to the population from 2004 to 2016 per year. Retrieved fromhttp://social.nesdb.go.th/SocialStat/StatReport_Final.aspx?reportid=663&template=1R2C&yeartype=

M&subcatid=18

Sikheawsukwongkot, I. (2559). Factors Turnover of Physicians in Thai Public Hospitals. **Journal of Graduate Study in Humanities and Social Sciences,** 5 (1): 183- 209.

The Medical Council of Thailand. (2012). **Basic Medical Education WFME Global Standards for Quality Improvement.** Retrieved from https://www.tmc.or.th/news_file/36-2555-22-06-55.pdf

Tophanitchsuree, P. (2010). Talent retention: A case study of civil servants**. Journal of Business Administration,** 33 (127), 35-49.

Virasombat, N. (2009**). Physician retention in community hospitals of Thailand.** Retrieved May 25, 2017 from http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2552/b166478.pdf

Nantawatananukul, A., Sadaenghan, P., & Ing-art, A. (2015). The Talent Management Model in Electrical and Electronics Industry Companies**. Burapha Journal of Business Management,** 4 (1): 55-71

บทความที่ :
Article : 23

การจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย

Human Capital Management of Transportation Logistics Service Business for Creating a Competitive Advantage in Thailand

ณัฐชนันท์ ถิตย์รัศมี*, วีระกิตติ์ เสาร่ม*
และ สุนทรียา ไชยปัญหา*

Natchanan Thitratsamee*, Veerakit Saorom*
and Suntareeya Chaipanha*

*คณะวิทยาการการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม [Faculty of Management Science, Maha Sarakham Rajabhat University]; Corresponding author e-mail : Natchanan2511@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย กับข้อมูลเชิงประจักษ์ 2) สร้างรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง จำนวน 18 คน สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทย จำนวน 320 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้างด้วยโปรแกรม Mplus ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้ 1. การจัดการทุนมนุษย์ ธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง และความได้เปรียบทางการแข่งขันธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทย พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2. การสร้างรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย พบว่า ประกอบด้วย การจัดการทักษะ การจัดการความสามารถ การขนส่ง การจัดการความรู้ การกระจายสินค้า การจัดการทัศนคติ การบริการลูกค้า และการดำเนินงาน โดยการนำรูปแบบ MODEL : SACKRACE มาประยุกต์ใช้เพื่อเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน และสามารถดำเนินกิจการอย่างอยู่รอดยั่งยืน ดังนั้น ธุรกิจสามารถนำรูปแบบ MODEL : SACKRACE ไปประยุกต์ใช้กับธุรกิจของตนตามความเหมาะสมกับลักษณะพื้นที่ของธุรกิจเพื่อสนับสนุนธุรกิจอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การจัดการทุนมนุษย์; ธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง; ความได้เปรียบทางการแข่งขัน

Abstract

The purposes of the study were: 1) study the level of human capital management of transportation logistics service business for creating the competitive advantage in Thailand through the empirical evidence, and 2) to develop the model of the human capital management of transportation logistic service business for Creating the competitive advantage in Thailand. The mix-method research methodology was employed in this study. For the qualitative method, the in-depth interview was employed via using semi-structured interview protocol gathering the data from 18 transportation logistics business owners. For the quantitative method, the questionnaire was used a research instrument for collecting data from 320 transportation logistics service business owners in Thailand. The statistics used in analyzing data were frequency, mean, standard deviation, and Structural Equation Model (SEM) through the use of Mplus. The results found that 1) the overall human capital management of transportation logistics service business was in the high level, 2) The development of the model of the human capital management of transportation logistics service business for creating the competitive advantage in Thailand revealed the Sack Race Model containing skill management, ability management, distribution centers, knowledge management, retailer, attitude management, customers service, and estimation and manufacturers.

Keywords : Human Capital; Transportation Logistics Service Business; Competitive Advantage

บทนำ

การจัดการทุนมนุษย์เป็นกระบวนการที่เป็นระบบแบบแผนในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติของบุคลากรโดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในฐานะที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อการดำเนินงานตามกลยุทธ์ทางการแข่งขัน (ไพรินทร์ ยศเลิศ, 2552 : 5) ในการปฏิบัติงานขององค์กรคือทรัพยากรมนุษย์ที่จะร่วมกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกัน บุคคลที่จะทำงานร่วมกันนั้นจำเป็นต้องมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งหากองค์กรหรือหน่วยงานมีผู้นำที่มีศักยภาพเป็นตัวอย่างที่ดี และสามารถปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่พนักงานในองค์กรแล้วก็จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายในการทำงานได้เป็นอย่างดี (สัมมา รธนิธย์, 2553 : 13) การประกอบธุรกิจให้ประสบความสำเร็จจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทุนมนุษย์และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน สอดคล้องกับความต้องการของปัญหาหรือโอกาสที่จะเกิดขึ้นเพื่อความอยู่รอดและความก้าวหน้าขององค์กร ดังนั้นการพัฒนาทุนมนุษย์ถือเป็นวิวัฒนาการของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่ในอดีตมองว่าเป็นเพียงแค่ค่าใช้จ่ายที่ต้องควบคุมให้ผลงานที่ได้คุ้มกับค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป (พสุ เดชะรินทร์, 2546 : 95) แต่เนื่องจากบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงาน จึงมีการเปลี่ยนแนวคิดมองบุคลากรเป็นสินทรัพย์ชนิดหนึ่ง เช่น ทุนทางการเงิน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ด้วยการนำความรู้ ความสามารถ ทักษะ หรือความชำนาญที่มีอยู่ภายในมาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้องค์กรมีความได้เปรียบเหนือคู่แข่งขัน (ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงฆาร, 2560 : 17) ซึ่งองค์กรควรมีกระบวนการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้วยการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ รวมถึงประสบการณ์ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความมั่นใจ ประสบความสำเร็จ และมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ในการพัฒนาองค์กรทุกหน่วยงานสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งการกำหนดวิสัยทัศน์ทิศทางขององค์กร เพื่อให้สามารถวางแผนในการพัฒนาได้อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง (พิมลพรรณ เชื้อบางแก้ว, 2551 : 293)

ปัจจุบันพนักงานหรือบุคลากรถือเป็นแรงงานที่เป็นปัจจัยการผลิตและทุนมนุษย์ที่สำคัญต่อการพัฒนาทั้งระดับส่วนย่อย (Micro) และระดับมหภาค (Macro) ของประเทศ โดยทุนมนุษย์หรือแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตขั้นต้นที่มีอิทธิพลต่อ

กระบวนการผลิต นอกเหนือไปจากปัจจัยที่ดิน ทุน ทรัพยากรธรรมชาติ และเทคโนโลยี นอกจากนี้ แรงงานยังเป็นแหล่งสำคัญของการใช้จ่าย หากการจ้างงานในประเทศอยู่ในอัตราสูง (Demand-side) แรงงานมีคุณภาพและมีรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่าย ก็จะช่วยขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจให้เติบโตได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในภาคแรงงานอย่างเหมาะสมและทันการณ์ จะช่วยลดปัญหาเชิงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ ซึ่งจะช่วยเสริมศักยภาพการผลิตและการเติบโตของประเทศโดยรวม (สมศจี ศิกษมัต, 2556 : 8) ดังนั้นการบริหารและการดำเนินการทางธุรกิจ จึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการประกอบธุรกิจปัจจุบัน เนื่องจากโอกาสที่ได้จากทรัพยากรสำคัญที่สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับองค์กร เพราะเป็นความสามารถขององค์กรที่จะสร้างผลงานคุณภาพและมีประสิทธิภาพเหนือกว่าองค์กรอื่น การดำเนินธุรกิจในปัจจุบันองค์กรจำเป็นต้องสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้เกิดขึ้นตลอดเวลา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ เป็นตัวส่งผลให้ผู้บริโภคมีความต้องการสินค้าและบริการที่มีคุณภาพและรูปแบบที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยองค์กรสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดี (ผลิน ภู่จรูญ, 2548 : 65)

นอกเหนือจากการเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์องค์กรในภาคธุรกิจ ยังต้องสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันด้านอื่น ๆ ควบคู่ไป ประกอบกับพันธกรณีที่เกิดจากข้อตกลงความร่วมมือระหว่างประเทศ ว่าด้วยการค้าให้บริการด้านโลจิสติกส์ จัดเป็นการค้าบริการสาขาบริการการขนส่ง ในฐานะสมาชิกขององค์กรการค้าโลก รวมถึงพันธะกรณีในการเปิดเสรีการค้าบริการด้านโลจิสติกส์ การให้บริการโลจิสติกส์ไม่ได้เป็นเพียงแค่ตัวแทนขนส่ง แต่ยังทำหน้าที่เสมือนผู้ให้บริการความสะดวกในการขนส่ง ช่วยให้องค์กรธุรกิจสามารถแข่งขันได้ทั้งในด้านความรวดเร็ว ความถูกต้องในการรับส่งสินค้า ได้แก่ จัดหาวัตถุดิบ การดำเนินงาน การขนส่ง และกระจายสินค้า/บริการ ทั้งนี้การบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์การขนส่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสามารถเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันในตลาดโลกได้

ในการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จต้องยอมรับว่าความได้เปรียบทางการแข่งขันเป็นผลลัพธ์ ในการสร้างผลการดำเนินงานที่ดีและเหนือกว่าองค์กรอื่นๆจากการผลิตสินค้าหรือ บริการที่ตรงต่อความต้องการของลูกค้าด้วยประสิทธิภาพที่เหนือกว่า (วิทยา ด่านธำรงกูล, 2546 : 38) การเตรียมความพร้อม

ของประเทศไทยเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ส่งผลต่อองค์กรภาคธุรกิจในฐานะหน่วยเศรษฐกิจของประเทศ ที่จำเป็นต้องวิเคราะห์แนวโน้มเศรษฐกิจโลก รวมถึงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินธุรกิจ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงไม่ว่าสภาวะเศรษฐกิจโลกหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศจะเปลี่ยนไปในทิศทางใด องค์กรธุรกิจมีหน้าที่กำหนดกลยุทธ์ที่จะสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน จึงได้มีการพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารจัดการ เพื่อวิเคราะห์ประเมินผล และ ปรับปรุงศักยภาพการแข่งขันให้แก่องค์กร

การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ในปัจจุบันผู้ประกอบการธุรกิจโลจิสติกส์ควรยกระดับความสามารถทางการแข่งขัน ได้แก่ คุณภาพของบุคลากร และการใช้ประโยชน์จากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ เพื่อก้าวสู่การเป็นผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในระดับโลก ทั้งนี้ ผู้ให้บริการส่วนใหญ่ยังคงเป็นผู้มีความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมทั้งระบบบริษัทขนาดใหญ่กระจายความรับผิดชอบในกิจกรรมบางประเภทให้กับบริษัทลูกค้าที่เป็นเครือข่ายสาเหตุสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถให้บริการครบวงจรได้ เนื่องจากพัฒนามาจากการเป็นธุรกิจขนาดเล็กที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน แนวโน้มในอนาคตอาจพัฒนารูปแบบการให้บริการที่ครบวงจรมากขึ้น และเป็นลักษณะของการรับจ้างดำเนินการตามแนวทางและวิธีการที่ผู้ว่าจ้างกำหนดรูปแบบ โดยมีการตรวจสอบติดตามจากตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นระหว่างผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้าง เช่น ระยะเวลา ต้นทุนและค่าใช้จ่ายการบริหารจัดการ ความยืดหยุ่น การตรงต่อเวลา ความสูญเสียที่เกิดกับตัวสินค้าและอื่นๆ ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการด้านโลจิสติกส์ของประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์, 2552 : 11)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการทุนมุษย์เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง ในประเทศไทย เพื่อให้ทราบถึงกลยุทธ์การจัดการทุนมนุษย์รวมไปถึงความสามารถทางการแข่งขันในปัจจุบัน และสามารถดำเนินการพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการพัฒนากลยุทธ์การจัดการทุนมนุษย์ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรธุรกิจโลจิสติกส์ในอนาคต สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย

2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย

วิธีดำเนินการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ประกอบการธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทย จำนวน 720 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 320 คน โดยการสุ่มแบบเป็นระบบ แบ่งออกเป็น 4 ระยะ

ระยะที่ 1 กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิด ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และออกแบบการวิจัย

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจให้บริการ โลจิสติกส์การขนส่ง 4 คน ลูกค้าผู้มาใช้บริการธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง 4 คน พนักงาน 4 คน นักวิชาการหรือเจ้าหน้าที่รัฐ 6 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกเทป ถอดเทป สรุปและสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ระยะที่ 3 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้ดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง ในประเทศไทย จำนวน 320 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม การจัดการทุนมนุษย์ ธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง และความได้เปรียบทางการแข่งขันธุรกิจให้บริการ โลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทย

3. ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ร่างแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ นำแบบสอบถามไปทดลอง (Try Out) กับผู้ประกอบการธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทย ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ซึ่งได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .236-.729 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.975

4. การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) หลังจากที่ได้นำเครื่องมือไปเก็บข้อมูล โดยการตรวจสอบเบื้องต้นทางสถิติของข้อมูล ดังนี้

4.1 การตรวจสอบลักษณะการแจกแจงแบบปกติของข้อมูล พบว่า ส่วนใหญ่ได้เส้นตรงในแนวทแยง สรุปได้ว่าตัวแปรส่วนใหญ่มีลักษณะการแจกแจงแบบโค้งปกติ

4.2 การตรวจสอบความเป็นเอกพันธ์ของการกระจายข้อมูลมีเอกพันธ์ของการกระจายที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเศษที่เหลือมาตรฐาน กับค่าพยากรณ์มาตรฐาน

4.3 การตรวจสอบภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) ตัวแปรอิสระทุกตัวเป็นอิสระจากกัน และไม่มีภาวะร่วมเส้นตรงพหุ

4.4 ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .762 ถึง .871

4.5 ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรสังเกตได้ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าตั้งแต่ .540 ถึง .904

4.6 ตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยัน ของตัวแปรแฝงเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการตรวจสอบพบว่า ข้อมูลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ระยะที่ 4 สนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อพัฒนาและการยืนยันรูปแบบการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุสมการโครงสร้างเชิงเส้นรูปแบบการจัดการ

ทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย โดยโปรแกรม Mplus

ผลการวิจัย

1. การจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีตัวแปรทุกตัวแปรอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการจัดการทักษะ ด้านการจัดการความรู้ ด้านการจัดการทัศนคติ และการจัดการความสามารถ ตามลำดับ

2. ธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ การดำเนินงาน การขนส่ง กระจายสินค้า และการบริการลูกค้า ตามลำดับ

3. ระดับความได้เปรียบทางการแข่งขันธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านดังนี้ เงื่อนไขด้านอุปสงค์ ด้านเงื่อนไขปัจจัยการผลิต ด้านอุตสาหกรรมเกี่ยวข้องและสนับสนุน บริบทของการแข่งขันและกลยุทธ์ และด้านบทบาทรัฐบาล ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์แบบจำลองความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของการจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย พบว่ารูปแบบการวัดตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายในของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เช่นเดียวกัน ยืนยันโดยค่าดัชนีวัดความกลมกลืนของแบบจำลองที่อยู่ในเกณฑ์การยอมรับทุกค่า จึงถือว่าแบบจำลองโครงสร้างเชิงเส้นตรงของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5. ผลการวิจัยได้โมเดลใหม่มาประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบแซกค์เรค (MODEL : SACKRACE) เพื่อใช้เป็นรูปแบบในการสนับสนุนเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ตอบสนองความต้องการของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทย ของณัฐชนันท์ ถิตย์รัศมี และสามารถดำเนินกิจการอย่างอยู่รอดต่อไปได้ในสภาวะการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง ดังนี้

แผนภาพที่ 1 รูปแบบโมเดลแซกค์เรค (MODEL : SACKRACE)
ที่มา : ณัฐชนันท์ ถิตย์รัศมี (2561)

1. การจัดการทักษะ (Skills Management) หมายถึง ธุรกิจมีการพัฒนาขีดความสามารถและความชำนาญในงานให้กับพนักงาน มีระบบสร้างมาตรฐานการทำงานและคุณภาพของงานด้วยการฝึกอบรมพนักงานเพื่อเพิ่มทักษะการทำงาน และการนำเทคโนโลยีต่างๆ ที่ทันสมัยเป็นสากลมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม

2. การจัดการความสามารถ (Abilities Management) หมายถึง พนักงานมีความรู้ความสามารถในการสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นให้แก่ลูกค้าได้ มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศใช้ในการตรวจสอบและติดตาม GPS ระบบบริหารคลังสินค้า

3. การขนส่ง (Distribution Centers) หมายถึง ธุรกิจมีความสามารถจัดส่งสินค้าให้แก่ลูกค้าทันตามเวลาที่กำหนด สามารถควบคุมต้นทุนในการขนส่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การจัดการความรู้ (Knowledge Management) หมายถึง ธุรกิจมีส่งเสริมบุคลากรในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆเพื่อคิดค้นวิธีการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้พนักงานพัฒนาตนเอง และการเรียนรู้ที่จะปรับปรุงการทำงานให้มีคุณภาพ มีการแลกเปลี่ยนและการแบ่งปันความรู้ระหว่างพนักงานเพื่อนำไปสู่การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

5. กระจายสินค้า (Retailers or Customers) หมายถึง ธุรกิจมีความสามารถในการส่งสินค้าได้ตรงเวลาและทันความต้องการของลูกค้า มีเส้นทางในการขนส่งสินค้าอยู่ในพื้นที่ที่มีความได้เปรียบด้านการแข่งขัน และมีความสามารถดำเนินกิจกรรมโลจิสติกส์ให้เป็นไปตามที่ได้ตกลงกับลูกค้า

6. การจัดการทัศนคติ (Attitude Management) หมายถึง พนักงานมีความเป็นมืออาชีพมีใจรักการให้บริการ และทัศนคติที่ดีในการให้บริการ มีการสร้างจิตสำนึกให้พนักงานมีความเสียสละ ซื่อสัตย์ต่องานองค์กร และจงรักภักดีต่อองค์กร

7. การบริการลูกค้า (Customer Service) หมายถึง ธุรกิจมีการบริการที่ได้มาตรฐาน ซึ่งสามารถสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้เกิดกับลูกค้า มีการคุณภาพการให้บริการเป็นที่ไว้วางใจและเชื่อถือได้

8. การดำเนินงาน (Estimation and Manufacturers) หมายถึง ธุรกิจมีความสามารถดำเนินการกับคำสั่งซื้อที่มีเข้ามาได้อย่างรวดเร็ว มีช่องทางในการอำนวยความสะดวกในการซื้อของลูกค้า มีขั้นตอนในการขนถ่ายสินค้าระหว่าง การผลิตภายในโรงงานหรือคลังสินค้าที่เป็นมาตรฐาน และมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการรับคำสั่งซื้อเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

จากคำอธิบายดังกล่าว คือ รูปแบบแซกค์เรค (MODEL : SACKRACE) หมายถึง รูปแบบที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการทุนมนุษย์เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ต่อธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง ขีดความสามารถในการแข่งขัน การให้บริการที่รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า เพื่อสนับสนุนให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง

อภิปรายผล

จากการวิจัยพบว่า การจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทย ด้านการจัดการทักษะ มีผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทยเป็นลำดับแรก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะธุรกิจมีการนำเทคโนโลยีต่างๆ ที่ทันสมัยและเป็นสากลมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม มีการส่งเสริมการทำธุรกิจผ่านระบบอิเลคทรอนิกส์ และมีการดำเนินการพัฒนาขีดความสามารถและความชำนาญในงานให้กับพนักงาน ด้านการจัดการความรู้ มีการส่งเสริมบุคลากรให้มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อคิดค้นวิธีการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง มี

การสนับสนุนให้พนักงานมีอิสระในการเรียนรู้หรือการปฏิบัติงาน ด้านการจัดการทัศนคติ พนักงานมีความเป็นมืออาชีพมีใจรักการให้บริการ และทัศนคติที่ดีในการให้บริการ มีจิตสำนึก เสียสละ ซื่อสัตย์ต่องานองค์กร ด้านการจัดการความสามารถ มีความสามารถตอบสนองความต้องการของตลาด พนักงานมีความรู้ความสามารถสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นให้แก่ลูกค้าได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิชัย ศรีเจริญประมง (2556 : 156) ใช้หลักการให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างคนกับกระบวนการ ผ่านกิจกรรมการวางแผนและสรรหาทุนมนุษย์ กิจกรรมการสร้างความผูกพันของทุนมนุษย์ กิจกรรมประเมินสมรรถนะทุนมนุษย์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ต่อไป อรพรรณ มาตช่วง (2557 : 80) การจัดการทุนมนุษย์ ด้านการจัดการทักษะ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยรวม ด้านประสิทธิภาพ ด้านคุณภาพ และด้านนวัตกรรม และการจัดการทุนมนุษย์ ด้านการจัดการทัศนคติ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยรวม ด้านนวัตกรรม และด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ดังนั้นการจัดการทุนมนุษย์ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน ดังนั้น ผู้บริหารธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ต้องให้ความสำคัญต่อการจัดการทุนมนุษย์ เพื่อเป็นกลยุทธ์ผลักดันให้พนักงานปฏิบัติงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถ นำพาองค์กรให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

ต่อมาธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทย การดำเนินงานเป็นตัวแปรที่มีผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทยโดยรวมเป็นลำดับแรก รองลงไปได้แก่ ด้านการขนส่ง ด้านกระจายสินค้า และการบริการลูกค้า เนื่องจาก ธุรกิจมีระบบการจัดการอุปกรณ์เคลื่อนย้ายสินค้าให้มีสถานะในการใช้งานที่ดี มีการวางระบบการติดต่อสื่อสารทางด้านโลจิสติกส์ที่ดีสามารถเชื่อมโยงไปยังฝ่ายต่าง ๆได้อย่างรวดเร็ว มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการรับคำสั่งซื้อเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน และมียานพาหนะที่เพียงพอต่อการขนส่งวัตถุดิบ ด้านการกระจายสินค้า มีระบบฐานข้อมูลการติดตามสถานะและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน การให้บริการที่หลากหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้เกิดกับลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกริกวุฒิ กันเที่ยง (2558 : 101) รูปแบบการขนส่งสินค้าทางถนนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการ แข่งขันของอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์ภายใต้

ข้อกำหนดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือ รัฐบาลควรลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทางถนนให้มีเครือข่ายมากขึ้นเน้น กลยุทธ์ศูนย์ กระจายสินค้า โดยจัดตั้งสถานีขนส่งสินค้า รวบรวมพักสินค้าตามต่างจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการขนส่งเพิ่มขึ้น จะต้องเร่งดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ให้แล้วเสร็จตามกำหนดการสนับสนุนการสร้าง เครือข่ายการให้บริการในรูปแบบการร่วมมือเชิงสินค้าทางถนนที่เป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สนับสนุนการพัฒนาซอฟแวร์การจัดการขนส่งที่ช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารในองค์กรเพิ่มสูงขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา วะยะลุน (2558 : 162) ระบบการกระจายสินค้าที่มีประสิทธิภาพ การจัดการคำสั่งซื้อ การจัดการวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ระบบการจัดเก็บวัตถุดิบในคลังสินค้า

จากผลการศึกษาความได้เปรียบทางการแข่งขันธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทย พบว่า ระดับเงื่อนไขด้านอุปสงค์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เป็นลำดับแรก รองลงไปได้แก่ ด้านเงื่อนไขปัจจัยการผลิต ด้านอุตสาหกรรมเกี่ยวข้องและสนับสนุน ด้านบริบทของการแข่งขันและกลยุทธ์ และด้านบทบาทรัฐบาลตามลำดับ เนื่องจากธุรกิจมีความพร้อมในการจัดสรรปัจจัยการผลิตและบริการที่เพียงต่อความต้องการของลูกค้า มีการติดต่อสื่อสารกับลูกค้าทาอินเตอร์เน็ต โทรศัพท์ ไลน์ และเฟสบุ๊ค มีระบบการบริหารจัดการด้านบัญชีที่ดีเพื่อควบคุมต้นทุนการผลิต มีเครือข่ายและสร้างความร่วมมือกับกับธุรกิจอื่นมีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการการตลาด พร้อมทั้งการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ นำคำแนะนำของลูกค้ามาปรับปรุงคุณภาพการให้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัย ศิริรัตน์ สัยวุฒิ (2558 : 128) การจัดการโลจิสติกส์ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านต้นทุนได้แก่ การดำเนินการตามคำสั่งซื้อ กิจกรรมขนส่งการจัดการโลจิสติกส์ย้อนกลับและการจัดซื้อสำหรับกิจกรรมหลักโลจิสติกส์ ประกอบไปด้วย การบริการลูกค้าการดำเนินการตามคำสั่งซื้อ กิจกรรมขนส่ง และการจัดการโลจิสติกส์ย้อนกลับส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านการตอบสนองความต้องการของลูกค้า และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัชชัย ศุรธณี (2555 : 212) พัฒนายุทธศาสตร์การให้บริการลูกค้าโดยเน้นด้านการใช้เวลาในการทำงานให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพการบริการ ดังต่อไปนี้ 1) มุ่งเน้นด้านการลดเวลาในการแก้ปัญหาให้ลูกค้า 2) มีอุปกรณ์ช่วยขนถ่ายสินค้า

ประจำรถ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน 3) พัฒนาคุณภาพการบริการโดยรวม มุ่งเน้นให้ลูกค้าแนะนำลูกค้ารายอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง

จากผลการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย พบว่า แบบจำลองความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของการจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย โดยรวมแต่ละด้านมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ตามสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการกำหนดสมมติฐานการวิจัยและการสร้างแบบจำลองสมมติฐานความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของการจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย ครั้งนี้อยู่บนฐานของผลการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิดทฤษฎี ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลสภาพจริงเกี่ยวกับการจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการทุนมนุษย์ ประกอบด้วย การจัดการทักษะ การจัดการความรู้ การจัดการความสามารถ การจัดการทัศนคติ และธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง ประกอบด้วย การขนส่ง การบริการลูกค้า กระจายสินค้า และการดำเนินงาน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และนักวิชาการ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาใช้สร้างสมมติฐานการวิจัยและแบบจำลองสมมติฐานความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรง จากแนวปฏิบัติดังกล่าวทำให้แบบจำลองสมมติฐานความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงมีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล ประกอบกับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์จากผู้ประกอบการธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งของกลุ่มตัวอย่าง ครั้งนี้ได้ดำเนินการสร้างตามกระบวนการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย กล่าวคือ มีการศึกษาข้อมูล กำหนด กรอบแนวคิดของการวิจัย ให้นิยามศัพท์ตัวแปรที่ศึกษา สร้างแบบสอบถาม ทดลองใช้และหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัยตามหลักการวิจัย ทั้งโดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้บริหาร และนักวัดผลสถิติหลักสูตรนานาชาติ มีการปรับปรุงข้อคำถามที่ไม่เหมาะสม และคัดเลือกข้อคำถามที่มีคุณภาพตามเกณฑ์กำหนดไว้ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบกับการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ประกอบการธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง จำนวนมากกว่าที่ต้องการ จึงได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามของผู้ประกอบการธุรกิจ

ให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง เป็นอย่างดี และได้ข้อมูลครบถ้วน จากแนวปฏิบัติดังกล่าวทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีความเที่ยงตรงสูงจึงส่งผลให้ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบจำลองโครงสร้างเชิงเส้นตรงที่ พัฒนามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดังผลการวิจัยปรากฏ สอดคล้องกับงานการวิจัยของประกาศิต เจริญหิรัญ (2555 : 74) ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจด้านคุณภาพการบริการทางโลจิสติกส์ในการกระจายสินค้าเครื่องมือผ่าตัดใหญ่ในประเทศไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิชัย ศรีเจริญประมง (2556 : 156) ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการดำเนินการด้านทุนมนุษย์เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการของสายการบินในประเทศไทยและสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ukenna และคณะ (2010 : 33) ทำการศึกษาเรื่องผลกระทบของการพัฒนาทุนมนุษย์ที่มีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน : ศึกษาธุรกิจขนาดเล็กในประเทศไนจีเรีย ตามลำดับ

ส่วนปัจจัยการจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง พบว่า การจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกที่สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย และมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งในประเทศไทย โดยผ่านทางธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง ทั้งนี้เนื่องจากผู้ประกอบการธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง ใช้การจัดการทุนมนุษย์ ในด้านการจัดการทักษะ ด้านการจัดการความรู้ ด้านการจัดการความสามารถ ด้านการจัดการทัศนคติ และธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง ที่ใช้การบริหารผ่านทาง ด้านการขนส่ง ด้านการบริการลูกค้า ด้านกระจายสินค้า และด้านการดำเนินงาน เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง จะประสบผลสำเร็จได้ ผู้ประกอบการจะต้องใช้การจัดการทุนมนุษย์และธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่ง โดยอาศัยการบริหารงานเพื่อสนับสนุนการบริการลูกค้าด้วยวิธีที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการที่จะทำเช่นนั้นได้หน่วยงานที่รับผิดชอบและผู้บริหารจะต้องทราบถึง ความต้องการของลูกค้าที่คาดหวังจะได้รับในด้านของระดับและปริมาณการให้บริการ สิทธิเดช ลีมัคเดช (2548 : 102) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระพงษ์ วงษ์สุรินทร์ (2555 : 123) ทำการศึกษาเรื่องเรื่องการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มไทย ปัจจัยการผลิตมีข้อได้เปรียบคือแรงงานไทยเป็นแรงงานที่มีศักยภาพและมีคุณภาพสูง

เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานจากประเทศอื่น สอดคล้องกับงานวิจัยอรพรรณ มาตช่วง (2557 : 80) ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการทุนมนุษย์กับความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่า 1) การจัดการทุนมนุษย์ ด้านการจัดการทักษะ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยรวม ด้านประสิทธิภาพ ด้านคุณภาพ และด้านนวัตกรรม และ 2) การจัดการทุนมนุษย์ ด้านการจัดการทัศนคติ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยรวม ด้านนวัตกรรม และด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ดังนั้น การจัดการทุนมนุษย์ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน ดังนั้น ผู้บริหารธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ต้องให้ความสำคัญต่อการจัดการทุนมนุษย์ เพื่อเป็นกลยุทธ์ผลักดันให้พนักงานปฏิบัติงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถ นำพาองค์กรให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายไปพัฒนาพัฒนาการจัดการทุนมนุษย์ของธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์การขนส่งท ตลอดจนหาแนวทางเพิ่มคุณภาพบริการที่สอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ได้ดังนี้

1. การปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ให้มีการบริหารจัดการมีคุณภาพและสร้างมาตรฐานในระบบการทำงาน

2. การส่งเสริมบุคลากรในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆเพื่อคิดค้นวิธีการทำงานใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง

3. ส่งเสริมให้พนักงานพัฒนาตนเอง และการเรียนรู้ที่จะปรับปรุงการทำงานให้มีคุณภาพ

4. มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศใช้ในการตรวจสอบและติดตาม GPS ระบบบริหารคลังสินค้า

5. มีการสร้างงานเป็นทีมเพื่อพัฒนาองค์กร

6 มีการบริการลูกค้าได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

กิติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาได้และความช่วยเหลือจาก รศ.ดร.วีระกิตติ์ เสาร่ม อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผศ.ดร.สุนทรียา ไชยปัญหา อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รศ.ดร.สุวกิจ ศรีปัดถา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ รศ.ดร.สุเทพ เมยไธสง ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

เกริกวุฒิ กันเที่ยง. (2558). **กลยุทธ์การพัฒนารูปแบบการขนส่งสินค้าทางถนนเพื่อการเพิ่มขีดความสามารถ ทางการแข่งขันของอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์ภายใต้ข้อกำหนดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์. (2552). **การจัดการโลจิสติกส์และซับพลายเชน.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ออพเซ็ท ครีเอชั่น จำกัด.

ธวัชชัย ศุรธณี. (2555).). **ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาและปรับปรุงเพื่อเพิ่มความพึงพอใจในงานบริการโลจิสติกส์ค้านการขนส่ง 12**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยยีจอมเกล้าธนบุรี.

ประกาศิต เจริญหิรัญ. (2555). **ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจด้านคุณภาพการบริการทางโลจิสติกส์ในการกระจายสินค้าเครื่องมือผ่าตัดใหญ่ในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงฆาร. (2560). **ทุนมนุษย์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวคิดใหม่**. กรุงเทพฯ : บริษัท เอช อาร์ เทรนนิ่ง แอนด์ คอนซัลแทนท์ จำกัด.

ผลิน ภู่จรูญ. (2548). **การจัดการธุรกิจร่วมสมัย: กรอบแนวคิดใหม่ทางการจัดการในการสร้างและพัฒนาพลวัตในการแข่งขัน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พสุ เดชะรินทร์. (2546). **Balanced Scorecard รู้ลึกในการปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิมลพรรณ เชื้อบางแก้ว. (2551). **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ไพรินทร์ ยศเลิศ. (2552). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์.** การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร. : บริษัท ซี เอฟ พี จำกัด.

วิทยา ด่านธำรงกูล. (2546). **การบริหาร = Management**. กรุงเทพฯ : เธิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.

วีระพงษ์ วงษ์สุรินทร์. (2555). **การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มไทย.** วิทยานิพนธ์ ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ศิริรัตน์ สัยวุฒิ. (2558). **การจัดการโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่อุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

สุพัตรา วะยะลุน. (2558). **กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กลุ่มสินค้าเครื่องประดับเงิน ในจังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตเทคโนโลยีอุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

สิทธิชัย ศรีเจริญประมง. (2556). **แนวทางการพัฒนาการดำเนินการด้านทุนมนุษย์เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการของสายการบินในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สิทธิเดช ลีมัคเดช. (2548). การพัฒนาธุรกิจอีคอมเมิร์ช" **วารสารคอมเมิร์ช 73** ; 102 -105.

สมศจี ศิกษมัต. (2556). **ผลกระทบของการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำเป็น 300 บาท: ประยุกต์ใช้แบบจำลองดุลยภาพทั่วไป (General Equilibrium Model)**. กรุงเทพฯ : ธนาคารแห่งประเทศไทย.

สัมมา รธนิธย์. (2553). **ภาวะผู้นำของผู้บริหาร.** กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.

อรพรรณ มาตช่วง. (2557). **ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการทุนมนุษย์กับความ**

ได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Ukenna, S. I., N. A. Carol and M.C. Olise. (2010). Effect of Investment in Human Capital Development on Organisational Performance : Empirical Examination of the Perception of Small Business Owners in Nigeria," **European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences. 26** : 93 - 107

Translated Thai References

Chuenkaew, P. (2008). ***Human Resource Management***. Bangkok : Bangkok: University.

Danthamrongkul, W. (2003). ***Management = Management***. Bangkok : Third Wave Education.

Hiran, C. (2012) ***Declaration. Factors affecting satisfaction in logistics Service quality in distribution of major surgical instruments in Thailand***. Thesis of Master of Economics, Chiang Mai University.

Leemakdet, S. (2005). E-Commerce Business Development, ***Commerce Journal. 73***: 102 -105.

Kaniang, K. (2015). ***Strategies for developing the road transport model for capacity enhancement Competition of the logistics service industry under the ASEAN Economic Community***. Thesis of Doctor of Philosophy, Surin Rajabhat University.

Matuang, O. (2014). ***Relationship between human capital management and competitive advantage of small and medium-sized businesses in the northeastern region***. Thesis of Master of Management, Mahasarakham University.

Pasadecharin. (2003). ***Balanced Scorecard knows deeply in practice***. Bangkok: Chulalongkorn University.

Phucharoon, P. (2005). ***Contemporary business management: a new Management framework for creating and developing competitive dynamics***. 4th edition, Bangkok: National Institute of Development Administration.

Sawatsarangkrai, P. (2017). **Human capital and human resource development, new concepts**. Bangkok : HR Training and Consultant Company Limited.

Sammatthanit. (2010). **Executive leadership**. Bangkok: Millet.

Siamsamat, S. (2013). ***The impact of the minimum wage increase of 300 baht: Applying the general equilibrium model***. Bangkok : Bank of Thailand.

Siwut, S. (2015). **Logistics management affecting the operational efficiency ofentrepreneurs in the industrial area of Phra Nakhon Si Ayutthaya province**. Thesis of Master of Business Administration, Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.

Sricharoenmongkol, S. (2013). ***Guidelines for the development of human capital operations to improve the quality of service of airlines in Thailand***. Thesis of Master of Arts, National Institute of Development Administration.

Supanee, T. (2012). ***Strategies for development and improvement to Increase satisfaction in logistics services, transportation opposition, 12***. Thesis of Master of Science, University of Technology Thonburi.

Supattraayalun. (2015). ***Logistics and supply chain management strategies to increase the competitiveness of One Tambon One Product products. Silver jewelry product group In Surin***

province. Thesis of Doctor of Philosophy in industrial Technology, Surin Rajabhat University.

Theppitak, T. (2009). ***Logistics and chain management***. 2nd edition, Bangkok: Option Creation Co., Ltd.

Wongssurin, W. (2012). **Analysis of competitiveness of Thai garment industry**. Thesis of Master of Economics, University of the Thai Chamber of Commerce.

Yotlert, P. (2009). ***Factors influencing human capital development*.** **Independent research Master of Education**, Silpakorn University.

บทความที่ :
Article : 24

รูปแบบการจัดการโรงแรมสีเขียวเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย

Green Hotel Management Model for Creating Competitive Advantage in Thailand

บุญญาพร ดวงสา*, วีระกิตติ์ เสาร่ม*
และ กชธมน วงศ์คำ*

Boonyaporn Duangsa*, Veerakit Saorom*
and Kochtamon Wongkam*

*คณะวิทยาการการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม [Faculty of Management Science, Maha Sarakham Rajabhat University]; Corresponding author e-mail : Boonyaporn.da@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับการจัดการ การตลาดสีเขียว คุณภาพบริการ และความได้เปรียบทางการแข่งขันของโรงแรมสีเขียวในประเทศไทย และเพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบการจัดการโรงแรมสีเขียวเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ระดับการตลาดสีเขียว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ระดับการจัดการโรงแรมสีเขียว คุณภาพบริการ และความได้เปรียบทางการแข่งขัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รูปแบบการจัดการโรงแรมสีเขียวได้ตัวแปร 2 กลุ่ม คือ ปัจจัยหลัก และปัจจัยรอง ปัจจัยหลัก ได้แก่ ราคา การจัดซื้อจัดจ้าง การจัดการสิ่งแวดล้อมและพลังงาน การสื่อสาร และ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ปัจจัยรอง ได้แก่ การมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ การจัดจำหน่าย และการบริการ

คำสำคัญ : การจัดการ; โรงแรมสีเขียว; ความได้เปรียบทางการแข่งขัน

Abstract

The mixed method research aims to study about levels of management, green marketing, service quality, and competitive advantages of Green Hotel in Thailand, and creating and affirming the green hotel management model to build up the competitive advantages in Thailand. The result of the research shows that 1) the level of the green hotel management received a high average. The factor with the highest average score was the environmental friendly service 2) the green marketing level received a very high average. The factor with the highest average score was distribution 3) the level of service quality received a high average. The factor with the highest average score was reliability. 4) the level of competitive advantage received a high average. The factor with the highest average score was leadership in the market. 5) the creation of the green hotel management model to build up the competitive advantages in Thailand through the consideration of the independent and dependent variables that contribute to the competitive advantages of the green hotel management can be categorized into 2 groups; main factors and secondary factors. The main factors were price, procurement, and the environmental and energy management. The secondary factor were community participation, products, public relation, distribution and service.

Keywords : Management; Green Hotel; Competitive Advantage

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของหลายประเทศทั่วโลก รัฐบาลของประเทศต่างๆ จึงให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ที่ผ่านมาถึงแม้จำนวนของนักท่องเที่ยวในประเทศไทยจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแต่นั่นไม่ได้หมายความว่า การพัฒนาในด้านการท่องเที่ยวของไทยนั้นจะมีความยั่งยืน TAT Review Magazine ได้ระบุในแนวทางปฏิรูปประเทศไทย (tatreviewmagazine. 2559) ว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนนั้น มีมิติการพัฒนาที่ต้องจัดการให้เกิดความสมดุลที่สำคัญอยู่ 4 มิติ กล่าวคือ มิติเจ้าบ้าน/อุปทาน (Host) มิติผู้มาเยือน (Guest) กลไกการบริหารจัดการการท่องเที่ยว (Tourism Mechanism) และมิติด้านคุณภาพการบริการ (Service Quality) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้รายงานถึงสถานการณ์ในประเทศไทยว่ากำลังประสบกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่อยหรอเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อปัญหาต่างๆ ทั้งต้นทุนในเชิงเศรษฐกิจและผลกระทบร้ายแรงต่อคุณภาพชีวิตประชาชน โดยระบุไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จุดเน้นสำคัญคือ สร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เติบโต (Thansettakij. 2559) ระบุว่า ธุรกิจโรงแรมเป็นธุรกิจที่เกี่ยวเนื่องจากการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบมากที่สุดจากสถานการณ์ดังกล่าว เนื่องจากเป็นส่วนของภาคบริการที่ได้รับประโยชน์มากที่สุดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นภาคธุรกิจที่ใช้พลังงานมหาศาลส่งผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรต่างๆ มากมาย อาทิ พลังงานไฟฟ้า น้ำ การปล่อยของเสีย และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมชุมชน ฐานเศรษฐกิจ

จึงทำให้หน่วยงานภาครัฐโดย กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีของสถานประกอบการที่พักโดยเฉพาะกลุ่มโรงแรมซึ่งมีการใช้พลังงาน ทรัพยากร เกิดน้ำเสียและขยะจากการอำนวยความสะดวกและให้บริการแก่ลูกค้าในปริมาณค่อนข้างมาก ในปี 2546 จึงจัดทำโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการในการ

บริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประเภทโรงแรม เพื่อส่งเสริมศักยภาพสถานประกอบการให้เกิดการใช้ทรัพยากร พลังงาน อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพตลอดจนมีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และเพื่อยกระดับมาตรฐานการบริการ พร้อมขยายจำนวนเครือข่ายสถานประกอบการในการบริการให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น อันจะทำให้เกิดการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศอย่างยั่งยืนและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และเพื่อรองรับการจัดซื้อ จัดจ้างสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานภาครัฐ (Green Procurement) ตลอดจนเตรียมความพร้อมสู่การประเมินมาตรฐานสิ่งแวดล้อมในระดับสากลต่อไป (Manaktola and Jauhari, 2007, p, 364) มีการระบุว่าการตลาดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของโรงแรมสามารถเพิ่มศักยภาพการแข่งขันด้วยการช่วยให้การวางตำแหน่งของโรงแรมนั้นมีความแตกต่างในเวทีการแข่งขัน อย่างไรก็ตามแม้ในงานวิจัยหลายชิ้นจะระบุว่า การดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจโรงแรมจะช่วยเพิ่มความสามารถทางการแข่งขัน แต่ในขณะเดียวกันงานวิจัยหลายชิ้นกลับพบว่า ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อโรงแรมสีเขียวเป็นแบบผสมผสาน คือ บางการศึกษาพบว่ามีผลทางบวกและบางผลการศึกษาก็มีผลทางลบ (Yixing (Lisa) Gao, 2014, p, 326)

อย่างไรก็ตามการประเมินมาตรฐานสำหรับสถานประกอบการที่พักสีเขียวซึ่งร่วมในโครงการของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั้น ได้รับการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานสถานประกอบการที่พักสีเขียวซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งโดยเน้นหนักไปที่การประเมินการบริหารจัดการของโรงแรมเท่านั้น ยังขาดซึ่งการประเมินทางด้านผู้บริโภคและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียว่ามีความคิดเห็นอย่างไรกับการดำเนินการดังกล่าว การจัดการสีเขียวของธุรกิจโรงแรมนั้นส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจหรือไม่อย่างไร ภายใต้กระแสความตื่นตัวด้านสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในปัจจุบันประกอบกับการแข่งขันอย่างรุนแรงในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระดับโลก การสร้างความแตกต่างทางการแข่งขันเพื่อกำหนดตำแหน่งของธุรกิจให้ชัดเจนเพื่อดึงดูดลูกค้านั้นนับเป็นภารกิจสำคัญที่องค์กรธุรกิจต่างต้องรีบดำเนินการ จึงเป็นที่มาของการศึกษาการจัดการธุรกิจโรงแรมสีเขียวเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่นอกเหนือจากการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการธุรกิจโรงแรมสีเขียวในประเทศไทยที่ส่งผลต่อ

ความได้เปรียบทางการแข่งขันแล้ว ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในการประเมินคุณภาพบริการของโรงแรมในการปรับกลยุทธ์หรือรูปแบบในการให้บริการของผู้ประกอบการเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1) เพื่อศึกษาระดับการจัดการโรงแรมสีเขียวในประเทศไทย
2) เพื่อศึกษาระดับการตลาดสีเขียวของโรงแรมสีเขียวในประเทศไทย
3) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพบริการของโรงแรมสีเขียวในประเทศไทย
4) เพื่อศึกษาระดับความได้เปรียบทางการแข่งขันของโรงแรมสีเขียวในประเทศไทย
5) เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบการจัดการโรงแรมสีเขียวเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย

วิธีดำเนินการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง บริหาร หรือผู้จัดการ และพนักงานโรงแรมสีเขียวที่ผ่านการประเมินจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประเภทโรงแรม ปี 2559 ได้ขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 460 คน โดยการสุ่มแบบเป็นระบบ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ

ระยะที่ 1 การพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทำการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้ประกอบการโรงแรมสีเขียวเพื่อพัฒนากรอบแนวคิด

ระยะที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารโรงแรมหรือผู้จัดการ พนักงาน นักวิชาการด้านการตลาดสีเขียว เจ้าหน้าที่ของรัฐ และลูกค้าของโรงแรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการบันทึกเทป ถอดเทป จากนั้นทำการสรุปและสังเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantity Research) เพื่อตรวจสอบและหาความสัมพันธ์ของตัวแปรในการกำหนดรูปแบบการจัดการโรงแรมสีเขียวเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร หรือผู้จัดการ และพนักงานโรงแรมสีเขียวที่ผ่านการประเมินจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประเภทโรงแรม ปี 2559 ได้ขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 460 คน กำหนดขนาดตัวอย่างเป็นไปตามสัดส่วนของจำนวนห้องพักในแต่ละโรงแรม กระจายไปยังทุกภูมิภาคในประเทศ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม การจัดการโรงแรมสีเขียว การตลาดสีเขียว คุณภาพบริการ และความได้เปรียบทางการแข่งขัน

3. ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ร่างแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ นำแบบสอบถามไปทดลอง (Try Out) กับผู้บริหาร หรือผู้จัดการ และพนักงานโรงแรมสีเขียวที่ผ่านการประเมินจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประเภทโรงแรม ปี 2559 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ซึ่งได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อการจัดการโรงแรมสีเขียว มีค่าจำแนกรายอยู่ระหว่าง 0.321 ถึง 0.767 การตลาดสีเขียว มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.449 ถึง 0.725 คุณภาพบริการ มีค่าจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.321 ถึง 0.0.696 ความได้เปรียบทางการแข่งขัน มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.0.321 ถึง 0.661 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.979

4. การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) หลังจากที่ได้นำเครื่องมือไปเก็บข้อมูล โดยการตรวจสอบเบื้องต้นทางสถิติของข้อมูล ดังนี้

4.1 การตรวจสอบลักษณะการแจกแจงแบบปกติของข้อมูล พบว่า ส่วนใหญ่ได้เส้นตรงในแนวทแยง สรุปได้ว่าตัวแปรส่วนใหญ่มีลักษณะการแจกแจงแบบโค้งปกติ

4.2 การตรวจสอบความเป็นเอกพันธ์ของการกระจาย ข้อมูลมีเอกพันธ์ของการกระจายที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเศษที่เหลือมาตรฐาน กับค่าพยากรณ์มาตรฐาน

4.3 การตรวจสอบภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multi collinearity) ตัวแปรอิสระทุกตัวเป็นอิสระจากกัน และไม่มีภาวะร่วมเส้นตรงพหุ

4.4 ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .726 ถึง .796

4.5 ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรสังเกตได้ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าตั้งแต่ 0.575 ถึง 0.956

4.6 ตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยัน ของตัวแปรแฝงเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการตรวจสอบพบว่า ข้อมูลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ระยะที่ 3 สนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อพัฒนาและยืนยันรูปแบบการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุสมการโครงสร้างเชิงเส้นรูปแบบการจัดการโรงแรมสีเขียวเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย โดยโปรแกรม Mplus

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัย โดยพิจารณาค่าอิทธิพลระหว่างตัวแปรสาเหตุและตัวแปรผล ได้รูปแบบการจัดการโรงแรมสีเขียวเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรออกเป็นสองกลุ่มหลักๆ คือ ปัจจัยหลัก

(Primary Factors) ซึ่งคือวงกลมวงใน และปัจจัยรอง (Secondary Factors) วงกลมภายนอก (แผนภาพที่ 1) ตามค่าน้ำหนักที่คำนวณได้จากผลการวิจัย ดังนี้

ปัจจัยหลัก (Primary Factors) ประกอบไปด้วย

1. ราคา (X8) ค่าน้ำหนัก เท่ากับ 0.92 ซึ่งราคาเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดกว่าปัจจัยอื่นๆ แม้จะเป็นโรงแรมอนุรักษ์แต่ผู้บริโภคจะให้ความสำคัญกับการกำหนดราคาที่เหมาะสมลูกค้าบางกลุ่มยอมจ่ายในราคาที่สูงกว่าโรงแรมทั่วๆไปแต่ต้องอยู่ในช่วงราคาที่ไม่สูงกว่ากันมากนัก แต่ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเป็นโรงแรมเพื่อสิ่งแวดล้อมไม่ใช่สาเหตุในการกำหนดราคาค่าห้องพักที่สูงกว่าโรงแรมทั่วๆไปนอกจากนั้นต้องมีห้องพักหลายระดับราคา รวมถึงมีโปรโมชั่นพิเศษสำหรับลูกค้าที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม

2. การจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (X4) ค่าน้ำหนัก เท่ากับ 0.873 โรงแรมสีเขียวต้องมีการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อาทิ อุปกรณ์เครื่องใช้ในโรงแรม บรรจุภัณฑ์ที่ใช้ห่อหุ้มผลิตภัณฑ์ต่างๆ ผลิตจากวัสดุวัสดุธรรมชาติและหาได้ง่ายในท้องถิ่น ซื้อสินค้าจากผู้จัดส่งในท้องถิ่นเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการขนส่งและร่วมมือกันในการลดการใช้พลังงานและการก่อให้เกิดมลภาวะ

3. การจัดการสิ่งแวดล้อมและพลังงาน (X5) ค่าน้ำหนัก เท่ากับ 0.861 ทั้งในด้านของการบริหารจัดการน้ำ พลังงาน อากาศและเสียง รวมถึงเทคโนโลยีการประหยัดพลังงานและการจัดการพื้นที่สีเขียว

4. การสื่อการการตลาด (X10) ค่าน้ำหนัก เท่ากับ 0.844 ทางโรงแรมต้องมีกิจกรรมการสื่อสารด้านสิ่งแวดล้อมกับลูกค้าอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ลูกค้ามีส่วนร่วมในกิจกรรม การมีโลโก้หรือสัญลักษณ์บ่งบอกความเป็นโรงแรมเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อจะช่วยด้านภาพลักษณ์และการตัดสินใจใช้บริการของลูกค้าซึ่งเป็นส่วนที่ความสำคัญมากในการที่จะให้ลูกค้ารับรู้และกระตุ้นการมีส่วนร่วม

5. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (X2) ค่าน้ำหนัก เท่ากับ 0.828 มีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องดำเนินการให้ความรู้ความเข้าใจด้านการบริการเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมโดยการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน โดยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินงานดังกล่าว

ปัจจัยรอง (Secondary Factors) ประกอบไปด้วย

1. การมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น (X6) ค่าน้ำหนัก เท่ากับ .0798 พนักงานเกือบทั้งหมดมีภูมิลำเนาในจังหวัดที่โรงแรมตั้งอยู่ โรงแรมมีส่วนร่วมและและสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน รวมถึงการนำสินค้าจากชุมชนมาจำหน่ายในโรงแรมและเครื่องแต่งกายพนักงานที่ผลิตจากวัตถุดิบในท้องถิ่น

2. ผลิตภัณฑ์ (X7) ค่าน้ำหนัก เท่ากับ 0.767 สถานที่และห้องพักต้องสะอาดสวยงาม การออกแบบอาคารมีการถ่ายเทอากาศที่ดี มีทั้งพื้นที่เปิดโล่งและปรับอากาศให้ลูกค้าได้เลือกใช้บริการ รวมไปถึงมีพื้นที่สีเขียวบ่งบอกความเป็นโรงแรมเพื่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ (X3) ค่าน้ำหนัก เท่ากับ 0.761 โรงแรมควรจัดกิจกรรมเผยแพร่และให้ความรู้เพื่อสร้างจิตสำนักและตระหนักในการบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมผ่านสื่อประเภทต่างๆ กับลูกค้าหรือบุคคลภายนอก อาทิ แผ่นพับ ป้ายรณรงค์ เวปไซค์ของโรงแรม เป็นต้น

4. การจัดจำหน่าย (X9) ค่าน้ำหนัก เท่ากับ 0.651 ทำเลที่ตั้งยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจ ที่ตั้งโรงแรมต้องเหมาะสมและสะดวกในการเดินทาง ลูกค้าสามารถเข้าถึงข้อมูลการให้บริการของโรงแรมได้ง่าย การจองห้องพักทำได้หลากหลายช่องทาง รวมถึงขั้นตอนการนำเสนอบริการที่ประหยัด คุ้มค่าและลดการใช้พลังงาน

5. การบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (X1) ค่าน้ำหนัก เท่ากับ 0.545 ต้องมีการกำหนดนโยบายและเป้าหมายด้านการบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พร้อมตั้งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบและคณะทำงานที่ดูแลและขับเคลื่อนในกิจกรรมดังกล่าวให้ชัดเจน

โดยแสดงได้ตามแผนภาพที่ 1 ด้านล่างนี้

แผนภาพที่ 1 รูปแบบ BOONYABHORN MODEL
ที่มา : บุญญาพร ดวงสา (2562)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับการจัดการโรงแรมสีเขียวในประเทศไทย จากการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่นนั้น เป็นประเด็นการจ้างงานซึ่งทั้งหมดของเป็นแรงงานในท้องถิ่น มีการนำผลิตภัณฑ์ในชุมชนมาจำหน่ายเพื่อเป็นของฝากหรืออุปกรณ์เครื่องใช้ในโรงแรม ด้านการพัฒนาบุคลากร ได้มีการถ่ายทอดนโยบายรวมถึงสร้างความตระหนักรู้และปรับทัศนคติในการให้บริการสอดคล้องกับนโยบายของโรงแรมสีเขียว เช่นเดียวกับอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆในการที่จะดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมจะต้องมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่กระบวนการผลิต ดูแลสภาพแวดล้อมของโรงงานให้สะอาด มีมาตรการกำจัดของเสียออกจากโรงงานไม่ให้ออกมาทำลาย สอดคล้องกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2557) ได้กำหนดเกณฑ์การประเมินโรงแรมสีเขียวในด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น โดยกำหนดให้พนักงานควรมีภูมิลำเนามา

จากท้องถิ่นที่สถานประกอบการตั้งอยู่ และสถานประกอบการควรมีส่วนร่วมและสนับสนุนในกิจกรรมของท้องถิ่นด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม หรือเอกลักษณ์ท้องถิ่นและควรมีการใช้ผลิตภัณฑ์หรือของที่ระลึกที่เป็นของพื้นเมืองหาง่ายในท้องถิ่นอีกด้วยบริษัท โอคูโน-ออโรเม็กซ์ (ประเทศไทย) จำกัด (2560 : เว็บไซต์) ระบุว่า นโยบายสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย บริษัทได้ตระหนักว่าการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม นั้นเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นลูกค้า พนักงาน ชุมชนที่เราดำเนินกิจการอยู่ รวมถึงโลกของเรา เพื่อที่จะสนับสนุนเป้าหมายการดูแลสิ่งแวดล้อมร่วมกัน และสอดคล้องกับ ขวัญฤดี โชติชนาทวีวงศ์ (2555, น. 7) ที่ระบุว่าการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในองค์กร นอกจากจะช่วยลดต้นทุนการผลิตและลดรายจ่ายด้านการจัดการของเสียที่เกิดขึ้นแล้ว ยังเป็นการช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์กรในการมีส่วนร่วมช่วยฟื้นฟูสภาพแวดล้อม ด้านการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ มีการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับลูกค้าและกระตุ้นให้ลูกค้ารู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือสังคม มีส่วนร่วมในการลดมลพิษและประหยัดพลังงาน

2. ระดับการตลาดสีเขียวของโรงแรมสีเขียวในประเทศไทย จากการวิจัยพบว่า การตลาดสีเขียวมีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของโรงแรมสีเขียวในประเทศไทย ตั้งแต่ระบบการจองห้องพักซึ่งต้องจองได้หลากหลายช่องทาง เช่น ทางโทรศัพท์ โทรสาร เว็บไซต์ ตัวแทนจำหน่าย พันธมิตร หรือ Application ผ่านทางโทรศัพท์มือถือทำให้ลูกค้าสามารถเข้าถึงข้อมูลของโรงแรมได้สะดวกรวดเร็ว นอกจากนั้นทำเลที่ตั้งของโรงแรมต้องมีความเหมาะสมสะดวกในการเดินทาง ด้านการสื่อสารการตลาด โรงแรมสีเขียวต้องทำการสื่อสารและประชาสัมพันธ์กับลูกค้าอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ลูกค้าตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและจุดยืนของโรงแรม ทางด้านของ วีระ มานะรวยสมบัติ (2554 : 79) ได้เปรียบเทียบความแตกต่างของการตลาดสีเขียวกับการตลาดโดยทั่วไป ในด้านของผลิตภัณฑ์ว่าต้องสามารถนำกลับมาใช้ใหม่หรือนำมาผลิตใหม่ มุ่งเน้นบริการ แหล่งวัตถุดิบมาจากท้องถิ่น มีรูปแบบเฉพาะสำหรับแต่ละท้องที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของนิศาชล ลีรัตนากร (2556, น. 61) ที่ระบุว่า การให้ความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์ทาง

การตลาดที่เหมาะสมสำหรับผู้บริโภคสีเขียวรายใหม่ คือ การส่งเสริมการตลาด ขณะที่กลยุทธ์สำหรับผู้บริโภครายเดิมให้เพิ่มปริมาณการซื้อ คือ ราคา และผลิตภัณฑ์

3. ระดับคุณภาพบริการของโรงแรมสีเขียวในประเทศไทย จากการวิจัยพบว่า ความไว้วางใจ ด้านการเอาใจใส่ ด้านความเชื่อถือได้ และด้านลักษณะทางกายภาพ ในประเด็นความไว้วางใจนั้นโรงแรมควรมีระบบการเก็บรักษาข้อมูลของลูกค้าเป็นอย่างดี มีพนักงานรักษาความปลอดภัยตลอด 24 ชั่วโมง โรงแรมต้องกำหนดนโยบายในการให้บริการลูกค้าทุกรายอย่างดีที่สุด พนักงานมีความเอาใจใส่ต่อปัญหาของลูกค้าและแก้ไขปัญหานั้นอย่างรวดเร็วและเต็มใจ ด้านความเชื่อถือได้ โรงแรมมีการบริหารจัดการที่ดี สามารถให้บริการได้ตรงตามพันธะสัญญาที่ให้ไว้กับลูกค้า อีกทั้งโรงแรมอยู่ในเครือโรงแรมที่มีชื่อเสียง หรือมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของลูกค้า และด้านลักษณะทางกายภาพ ป้ายชื่อโรงแรมต้องมีขนาดใหญ่ โดดเด่น สามารถสังเกตและมองเห็นได้ง่าย การตกแต่งภายนอกและภายในอาคารสะท้อนความเป็นโรงแรมเพื่อสิ่งแวดล้อม การบริการที่ดีเลิศตรงกับความต้องการหรือเกินความต้องการของลูกค้าจนทำให้ลูกค้าเกิดความพอใจ และเกิดความจงรักภักดี ซึ่งสอดคล้องกับ หงสกุล เมสนุกูล (2555, น. 61) พบว่า ความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและได้ถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายที่สำคัญของธุรกิจที่พักแรม แสดงถึงจุดยืนในการจัดการที่พักสีเขียวที่เป็นการใส่ใจในเรื่องของธรรมชาติ ฉะนั้นการพัฒนาธุรกิจที่พักแรมในสังคมปัจจุบันจึงเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะใส่ใจและวางแนวทาง นโยบายในการที่จะใส่ใจกับสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น และเพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการดึงดูดลูกค้าและเพิ่มมูลค่าทางธุรกิจและสร้างความแตกต่างจากการแข่งขันกับธุรกิจที่มีลักษณะเดียวกันได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ธีรกิติ นวรัตน์ ณ อยุธยา (2557, น. 14) ระบุว่า การบริการที่ดีเลิศตรงกับความต้องการหรือเกินความต้องการของลูกค้าจนทำให้ลูกค้าเกิดความพอใจ และเกิดความจงรักภักดี ลูกค้า เพื่อช่วงชิงความได้เปรียบจากการแข่งขัน โดยการเน้นบริการของตนให้กับลูกค้า ตรงคุณภาพและปรับปรุงบริการให้ลูกค้ามีความพึงพอใจ

4. ระดับความได้เปรียบทางการแข่งขันของโรงแรมสีเขียวในประเทศไทย จากการวิจัยพบว่า ธุรกิจโรงแรมมีแผนการตลาดและประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาโลกร้อนให้นักท่องเที่ยวที่มาพักได้รับรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเป็นมิตร

กับสิ่งแวดล้อม ด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน มุ่งเน้นกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย คือกลุ่มนักท่องเที่ยว มีการออกแบบการบริการสร้างลูกค้าเฉพาะกลุ่ม ด้านความแตกต่างส่งเสริมการตลาดโรงแรมสีเขียวด้วยการสร้างความแตกต่างด้านการให้บริการ สร้างความแตกต่างด้านสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว พนักงานให้บริการรวดเร็ว และพนักงานมีจำนวนเพียงพอ สามารถให้บริการลูกค้าได้ทั่วถึงและทันตามเวลาที่ลูกค้าต้องการ สอดคล้องกับ สุพานี สกฤษฎ์วานิช (2553, น. 47) กล่าวว่า การบรรลุข้อได้เปรียบทางด้านต้นทุนต่ำ (Cost Advantage) เป็นการบริหารจัดการในทุกด้าน มิใช่ในด้านต้นทุนการผลิตเท่านั้น การที่จะบรรลุข้อได้เปรียบในการแข่งขันเรื่องต้นทุนต่ำได้นั้น โดยทั่วไปกิจการจะต้องมีการบริหารและการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าคู่แข่งขัน (Superior Efficiency) สินค้าและบริการที่มีคุณภาพเหนือกว่า (Superior Innovation) การคิดค้นสินค้าให้ง่ายต่อการผลิต หรือพัฒนาปรับปรุงกระบวนการผลิตให้ง่ายขึ้น หรือเป็นกระบวนการที่สั้นลงหรือวิจัยพัฒนาหาวัตถุดิบทดแทนที่มีราคาถูกลงได้ กิจการก็จะมีต้นทุนที่ต่ำลงได้ ซึ่งในงานวิจัยนี้พบว่า โรงแรมเพื่อสิ่งแวดล้อมจะมีการบริหารจัดการด้านพลังงานโดยลงทุนเรื่องอุปกรณ์ประหยัดพลังงานซึ่งในระยะยาวส่งผลให้ต้นทุนต่ำกว่าโรงแรมทั่วไป ในประเด็นด้านความแตกต่าง ต้องยอมรับว่า โรงแรมเพื่อสิ่งแวดล้อมสามารถสร้างความแตกต่างในด้านกายภาพ การรับรู้และความรู้สึกของผู้บริโภค โดยเฉพาะประเด็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางด้านภาพลักษณ์ สอดคล้องกับ ธีระ ขุนแผ้ว (2560) ที่ว่าการสร้างคุณลักษณะของสินค้าและข้อเสนอด้านคุณค่าทำให้เอกลักษณ์เฉพาะตัวทำงานได้ผลดี จึงจำเป็นต้องใช้เครื่องมือด้านสื่อสารทุกชนิดที่มีอยู่และทำให้เกิดการรู้จักตรายี่ห้อ ในด้านของการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน ผลจากการวิจัยพบว่า ลูกค้ากลุ่มยุโรป อาทิ แถบสแกนดิเนเวียที่มาท่องเที่ยวในประเทศไทยจะจองโรงแรมผ่านนายหน้า (Agent) กลุ่มนี้จะเลือกโรงแรมที่ได้รับการรับรองในด้านสิ่งแวดล้อมก่อน เช่นเดียวกันกับนักท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดีจะให้มูลค่าเพิ่มกับโรงแรมอนุรักษ์ สอดคล้องกับเสนาะ ติเยาว์ (2560) ที่ระบุว่า การมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (Market Focus) เป็นการสร้างความได้เปรียบทางด้านการแข่งขันอย่างหนึ่ง การมีขอบเขตที่แคบ (Narrowly defined) หรือเป็นส่วนตลาดขนาดเล็ก (Niche segment) จะเป็นพื้นฐานที่มีผลต่อความสามารถของบริษัทในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

5. รูปแบบการจัดการโรงแรมสีเขียวเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย จากการวิจัยพบว่า ธุรกิจโรงแรมสีเขียวมีการบริหารงานผ่านบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของธุรกิจโรงแรมจะประสบผลสำเร็จได้ ผู้บริหาร หรือผู้จัดการ จะต้องใช้การบริหารจัดการและการตลาดสีเขียว โดยอาศัยการบริหารจัดการมาเป็นตัวขับเคลื่อนในการบริหารงานเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในประเทศไทย ในด้านการเป็นผู้นำในตลาด ความแตกต่าง การมุ่งตลาดเฉพาะส่วน และการตอบสนองอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิตินันท์ ทองสาด (2556, น. 199) พบว่า ผู้ประกอบการมีรูปแบบการดำเนินธุรกิจในระบบครอบครัวอาศัยประสบการณ์การเรียนรู้จากการทำธุรกิจ มีการพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการให้บริการอยู่ตลอดเวลา และในด้านความรับผิดชอบทางสังคมผู้ประกอบการช่วยเหลือสังคมในด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนและกิจกรรมภายนอกร่วมกันเพื่อสร้างภาพลักษณ์ เพื่อให้การทำธุรกิจและชุมชนสามารถอยู่ได้ ด้วยการเพิ่มศักยภาพหรือแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ ทางด้านการตลาดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ทั้งทางด้านคมนาคม การประชาสัมพันธ์และความปลอดภัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนก อร อ่อนเรือง และคณะ (2556, น. 151) พบว่า ผู้บริหารธุรกิจโรงแรมต้องให้ความสำคัญกับกลยุทธ์การจัดการองค์กรสมัยใหม่ โดยกระตุ้นการเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างกลยุทธ์เพื่อนำสิ่งใหม่ ๆ ไปพัฒนาปรับปรุงช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และนำไปใช้ในการบริหารงานได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน และเป็นผู้นำทางด้านธุรกิจต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

1. ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการจัดการโรงแรมสีเขียวในประเทศไทยเพื่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน ผู้ประกอบการควรคำนึงถึง ราคาที่เหมาะสมไม่กำหนดราคาที่สูงกว่าโรงแรมโดยทั่วไป วางแผนการจัดซื้อที่ประหยัดและไม่กระทบสิ่งแวดล้อม จัดการสิ่งแวดล้อมและพลังงานได้ดี สื่อสารกับพนักงานและลูกค้าถึงนโยบายสีเขียวอย่างต่อเนื่อง และสร้างการตระหนักรู้และปรับทัศนคติแก่พนักงานทุกระดับในองค์กร

2. ปัจจัยรองที่ผู้ประกอบการควรตระหนัก คือ การมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยเฉพาะการจ้างงานและนำวัตถุดิบในชุมชนเข้ามาสู่กระบวนการผลิตบริการ ผลิตภัณฑ์ในด้านของอาคารสถานที่ต้องมีเอกลักษณ์บ่งบอกความเป็นโรงแรมสีเขียว มีการประชาสัมพันธ์ทั้งในและนอกโรงแรม ทำเลที่ตั้งต้องสะดวกเข้าถึงง่าย และการบริการที่ได้มาตรฐานสามารถสร้างความไว้วางใจและความน่าเชื่อถือกับลูกค้าได้

กิติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย ประเภททุนบัณฑิตศึกษา จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2561 ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จและสมบูรณ์ไปไม่ได้ถ้าไม่ได้รับคำปรึกษาและความกรุณาจาก รศ.ดร.วีระกิตติ์ เสาร่ม อาจารย์ที่ปรึกษาหลักรวมถึงดร.กชธมน วงศ์คำ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รศ.ดร.สุวกิจ ศรีปัดถา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รศ.ดร.สุเทพ เมยไธสง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2559). **เอกสารโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการในการบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมประเภทโรงแรม (Green Hotel).** กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.

ขวัญฤดี โซติชนาทวีวงศ์. (2555). **จัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม.** นนทบุรี : องค์กรธุรกิจเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน.

ฐิตินันท์ ทองสาด (2556). **กลยุทธ์ความได้เปรียบทางการแข่งขนและการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบทางสังคมต่อผู้ประกอบการธุรกิจ รีสอร์ทอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี.** วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธัญปวีณ์ รัตน์พงศ์พร (2553). **แบบจำลองพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภค.** วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธีรกิติ นวรัตน์ ณ อยุธยา. (2557). **การตลาดบริการแนวคิดและกลยุทธ์.**

(ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีระ ขุนแผ้ว. (2560). **สัมมนาการตลาด.** สืบค้นเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์2560. จาก http://www.e-leaning.tapee.ac.th.

นิศาชล ลีรัตนากร. (2556). **รูปแบบการบริโภคสีเขียว ของผู้บริโภคจังหวัดเชียงใหม่.** เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ศุภณัฐ ชูชินปราการ. (2549). การวิเคราะห์สถานการณ์ทางการตลาด. **วารสารมการวิเคราะห์, 10** (68) : 59-61.

สันทนา อมรไชย. (2552). ผลิตภัณฑ์สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน. **วารสารกรมวิทยาศาสตร์บริการ, 57** (179) 29-36 ; มกราคม 2552.

สำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2553). **ผลิตภัณฑ์สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Green Products).** กรุงเทพฯ : กรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

สุนทรพจน์ ดำรงพานิช. (2555). **โปรแกรม Mplus กับการวิเคราะห์ข้อมูลทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุพานี สกฤษฎ์วานิช. (2553). **การบริหารเชิงกลยุทธ์.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสนาะ ติเยาว์. (2549). **ความได้เปรียบทางด้านต้นทุน.** สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2560. จาก http://www. dld.go.th.

หงสกุล เมสนุกูล. (2555). **การศึกษาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่พักตามมาตรฐานโรงแรมใบไม้สีเขียวของซิกเซ้นส์ ไฮอเวย์ เกาะยาวน้อย จังหวัดภูเก็ต.** กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.

Tatreviewmagazine. (2559). **แนวทางปฏิรูปประเทศไทย.** สืบค้นเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2559. จาก www.tatreviewmagazine.com

Thansettakij. (2559). **รายได้ธุรกิจโรงแรม.** สืบค้นเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2559. จาก www.thansettakij.com.

Manaktola, K., Jauhari, V., 2007. Exploring consumer attitude and behaviour towards Green practices in the lodging industry in India. **International Journal of ContemporaryHospitality**

Management. 19 (5), 364–377.

Parasuraman, A., Berry, L.L., & Zeithaml, V.A. (1985). A Conceptual Model of ServiceQuality and Its Implications for Future Research. **Journal of Marketing, 49** (1), 41-50.

Porter, M.E. (1990). **Competitive Strategy : Techniques for Analyzing Industries and Competitors**. New York : Free.

Yinixg (Lixa) Gao, Anna S. Mattila. (2014). Improving consumer satisfaction in green hotels : The roles of perceived warmth, perceived competence, and CSR motive. **International Journal of HospitalityManagement** . 42,1-202 ; September 2014.

Translated Thai References

Amornchai, S. (2009). Green products for a sustainable environment. ***Journal of the Department of Science Service***. 57 (179) 29-36.

Bureau of Science and Technology Information and Technology Library. (2010). ***Green products for the environment (Green Products).*** Bangkok: Department of Science Service Ministy of Science and Tecnology

Chuchanrakarn, S. (2006). Marketing situation analysis. ***Journal of Analysis***, 10 (68): 59-61.

Department of Environmental Quality. (2016). ***Project documents for promoting the participation of enterprises in environmentally friendly services for hotels (Green Hotel)*** Bangkok: Department of Environmental Quality Promotion.

Khunchua, T. (2560). ***Marketing seminar***. Searched on 16 February 2017. From http://www.e-leaning.tapee.ac.th.

Leeratanakorn, N. (2013). ***Green consumption patterns Of consumers in Chiang Mai Province***. Chiang Mai: Maejo University.

Nawarat Na Ayudhaya, T. (2014). ***Marketing services, concepts and strategies.*** (Revised edition). Bangkok: Chulalongkorn University.

Nusukul, H. (2012). ***Study of environmental management guidelines of accommodation business according to the Green Leaf Hotel standards of Six Senses Hideaway, Koh Yao Noi, Phuket Province***. Bangkok: Kasetsart University Kamphaeng Saen Campus.

Phongphon, T. (2010). ***Consumer behavior buying model of environmentally friendly products***. Thesis of Doctor of Philosophy, Ramkhamhaeng university.

Sakritwanich, S. (2010). ***Strategic management***. Bangkok: Thammasat University.

Sotitthaweewong, K. (2012). ***Eco-friendly procurement***. Nonthaburi: Business organization for sustainable development.

Speeches for the Commercialization (2012). ***Mplus program with behavioral and social science data analysis***. Mahasarakham: Mahasarakham University.

Tatreviewmagazine. (2016). **Thailand Reform Guidelines**. Searched on 11 December 2016. From www.tatreviewmagazine.com

Thansettakij. (2016). **Hotel business income**. Searched on 15 August 2016. From www.thansettakij.com.

Thongplad, T. (2013). ***Strategies for competitive advantage and implementation of social responsibility activities for business operators*** **Resort, Kaeng Krachan District Phetchaburi Province.** Thesis of Master of Business Administration, Silpakorn University.

Young, S. (2006). ***Cost advantage***. Searched on 8 March 2017. From http: // www. Dld.go.th.

บทความที่ :
Article : 25

การศึกษาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นหญิงในจังหวัดนครพนม

The Study of Unwanted Teenage Pregnancies in Nakhon Phanom Province

พัชราพร ควรรณสุ[*], ปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง* และพรพิมล ควรรณสุ**

Phatcharaporn Kawansu*, Pathumthip Mankhonksoong* and Pornpimon Kavansu**

[*]มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร [Sakon Nakhon Rajabhat University]; Corresponding author e-mail: ying_ole@hotmail.com

**มหาวิทยาลัยนครพนม [Nakhon Phanom University]

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ 2) เพื่อหาแนวทางในการป้องกันแก้ไขการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นหญิงจังหวัดนครพนม โดยการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากวัยรุ่นหญิงอายุระหว่าง 10-19 ปีที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ โดยการสนทนาแบบกลุ่ม จำนวน 24 คน และ การสัมภาษณ์เชิงลึกในรายที่ยินยอมให้ข้อมูลเชิงลึกอีก 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยการศึกษาพบว่า องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ 1) สถานภาพของครอบครัว 2) ความรู้เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ ซึ่งวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ส่วนใหญ่ไม่ทราบความหมายที่ถูกต้อง แต่ทุกคนมีความรู้และสามารถบอกวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ได้ สาเหตุของการท้องส่วนใหญ่มาจากการคุมกำเนิดไม่สม่ำเสมอ 3) ทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ พบว่ามีมุมมองที่ไม่ดีต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร แต่มีความอยากรู้อยากลอง การมีแฟนและเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องปกติ 4) พฤติกรรมเสี่ยง เช่น เที่ยวกลางคืน แนวทางในการป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิงมีดังนี้ 1) ปรับหลักสูตรและเนื้อหาวิชาเพศศึกษา ให้เหมาะสม เข้าใจง่าย เริ่มสอนให้เร็วขึ้น 2) ปรับรูปแบบการประชาสัมพันธ์ โครงการหรือกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐให้ทั่วถึง 3) เพิ่มความถี่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลที่เข้ามาให้ความรู้และปรับรูปแบบการให้ความรู้เป็นแบบกลุ่มย่อย แยกหญิงชาย 4) จัดตั้งโรงเรียนสำหรับวัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์ และมีพื้นที่ที่เป็นสัดส่วนสำหรับวัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์ในโรงพยาบาล

คำสำคัญ : วัยรุ่น; หญิงตั้งครรภ์; นครพนม

Abstract

The purpose of this qualitative research was 1) to study the elements related to unwanted teenage pregnancies 2) to study the recommendations for the resolution in Nakhon Phanom Province. The data was collected from unwanted pregnancies who ages between 10 - 19 years old, 24 persons, using focusing group discussion and 9 persons in-depth interviews individually. Data was analyzed by content analysis. The results showed that the elements related to unwanted teenage pregnancies were 1) family characteristic; 2) knowledge about sex education; almost teenage pregnancies have known sex education and contraception but they were discontinuous; 3) sex attitude; teenage pregnancies; 4) Risk behavior such as nightlife. The recommendations for the resolution were 1) the syllabus of sex education should be appropriate content and should be easy to understand and practical. 2) The project or campaign about teenage pregnancies should be promoted. 3) Hospital officer increasingly and frequently education and adjust educate and adjust the course by dividing into small group and separating between male and women 4) The government sector should establish the school for teenage pregnancies where the teenage pregnancies could be study, share experience and prepare for giving birth. Ministry of Public Health should have specific area in hospital where easily access services and consultant about pregnant..

Keywords: Teenage; Pregnancies; Nakhon Phanom

บทนำ

วัยรุ่นเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เป็นช่วงเวลาที่มีความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลองสิ่งใหม่ๆ มีความคิดเรื่องความรักที่เพ้อฝัน มีความพึงพอใจต่อเพศตรงข้าม มีพัฒนาการและความต้องการทางเพศ และเริ่มมีเพศสัมพันธ์ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันที่รวดเร็ว ซึ่ง การหล่อหลอมจากวัฒนธรรม การเอาตัวรอดในยุคสมัยวัตถุนิยมส่งผลให้วัยรุ่น สามารถเข้าถึงการสื่อสารและสื่อออนไลน์ได้อย่างง่าย การสื่อสาร การไม่ตระหนักถึงพฤติกรรมทางเพศ ส่งผลทำให้เกิดการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ขอวัยรุ่นทั่วโลก

องค์การอนามัยโลก ได้กำหนดมาตรฐานการเฝ้าระวังการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นต้องไม่เกินร้อยละ 10 ต่อ ประชากร 1000 คน (WHO, 2002) ในประเทศไทยนับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา พบว่าการคลอดที่เกิดจากผู้หญิงอายุน้อยกว่า 20 ปี มีเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2555 มีจำนวนการคลอดทั้งหมด 801,737 ราย เป็นการคลอดที่เกิดจากวัยรุ่นหญิงอายุระหว่าง 15-19 ปี จำนวน 129,451 ราย และล่าสุดในปี พ.ศ. 2558 พบในอัตรา 44.8 ต่อประชากรวัยเดียวกัน 1,000 คน (สำนักอนามัยการเจริญพันธ์ กรมอนามัย, 2558) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบตัวเลขการคลอดของวัยรุ่นในกลุ่มประเทศใกล้เคียง พบว่า ประเทศไทยมีอัตราการคลอดของวัยรุ่นหญิงอายุระหว่าง 15-19 ปี อยู่ในระดับสูง ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่น เกาหลี จีน และสิงคโปร์ มีเพียง 2-6 ราย ต่อ 1,000 คน อัตราการคลอดในวัยรุ่นของประเทศไทย จัดอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาน้อย (Less developed regions) มีอัตราใกล้เคียงกับอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ กัมพูชา ติมอร์และหลายประเทศในลาตินอเมริกา เช่น ชิลี คอสตาริกาหรือคิวบา เป็นต้น (UNFPA State of World Population, 2013)

การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเกิดจากปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกันหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็น ความยากจน การขาดโอกาสด้านการศึกษา การมีเพศสัมพันธ์จากอิทธิพลของการใช้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสารเสพติด การไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับอนามัยการเจริญพันธุ์ การขาดความรู้และเข้าไม่ถึงวิธีการคุมกำเนิด การใช้วิธีการคุมกำเนิดที่ไม่ถูกต้อง แรงกดดันจากเพื่อนที่เคยมีเพศสัมพันธ์มาก่อน การถูกล่วงละเมิดทางเพศ รวมถึงการถูกข่มขืนและถูกบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ ความรุนแรงในครอบครัว การขาด

ความรู้และทักษะที่จะป้องกันตัวจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศ การอยู่ในภาวะที่ไม่คิดว่าจะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์จึงไม่ได้ป้องกัน ไม่ได้ใช้ถุงยาง เป็นต้น (UNFPA State of Thailand Population report, 2013) และอาจกล่าวได้ว่า ความรู้เรื่องเพศศึกษาเป็นสาเหตุสำคัญของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ผลการสำรวจกลุ่มวัยรุ่นในประเทศไทย จำนวน 1,000 คน ในปี พ.ศ. 2556 โดยการศึกษาปังปอนด์ รักอำนวยกิจ และคณะ. (2556) พบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่เห็นว่าการขาดความรู้เรื่องเพศศึกษาเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น (ปังปอนด์ รักอำนวยกิจ และคณะ, 2556)

สถานการณ์การตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในพื้นที่จังหวัดนครพนม พบมีลักษณะที่คล้ายกับภาพรวมของประเทศไทย คือ การคลอดจากวัยรุ่นหญิงที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2555 การคลอดที่เกิดจากวัยรุ่นหญิงที่อายุ 15-19 ปี จำนวน 1,334 ราย คิดเป็นร้อยละ 19 หรือร้อยละ 5 เมื่อคำนวณจากหญิงอายุ 15-19 ปี ซึ่งมีอยู่ 27,094 คน หรือคิดเป็นอัตราการคลอด 49 ราย ต่อ 1,000 คน เพิ่มขึ้นจากอัตราคลอด 30 ราย ต่อ 1,000 คน ในปี พ.ศ. 2543 และมีอัตราการเกิดลดลงเรื่อยมา ในปี พ.ศ. 2556 คือ 45.7 ราย ต่อ 1,000 คน ในปี พ.ศ. 2557 อัตรา 43.4 ราย ต่อ 1,000 คน และในปี พ.ศ. 2558 อัตรา 41.1 ราย ต่อ 1,000 คน (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย, 2558) ในปี พ.ศ. 2559 อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 10-14 ปี คือ 1.3 ราย ต่อ 1,000 คน และอัตรา 41.1 ราย ต่อ 1,000 คน ในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี และล่าสุดในปี พ.ศ. 2560 จังหวัดนครพนมมีวัยรุ่นอายุระหว่าง 10-14 ปี จำนวน 22,227 ราย ตั้งท้องก่อนวัยอันควรจำนวนมากเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ ค่าเฉลี่ยในจำนวนวัยรุ่นสองหมื่นกว่าคนนี้ จะมีวัยรุ่นคลอดบุตร จำนวน 17 คน โดยการคำนวณจากสรุปผลประเมินการคลอดในมารดาที่อายุ 10-14 ปี ประจำปี พ.ศ. 2560 อันดับหนึ่งของอำเภอที่มารดาวัยรุ่นตั้งครรภ์และคลอดบุตรสูงสุด คือ อำเภอบ้านแพง รองลงมา คือ เรณูนคร และอันดับสาม คือ ท่าอุเทน และวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี จำนวน 23,610 คน คลอดบุตร จำนวน 634 คน อันดับหนึ่ง คือ อำเภอศรีสงคราม รองลงมา คือ นาทม และอันดับสาม คือ เรณูนคร นอกจากนี้ การ

ตั้งครรภ์ซ้ำในมารดาอายุ 15-19 ปี จำนวน 634 คน พบมีมารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ซ้ำหรือมีบุตรคนที่สองตามมา จำนวน 106 คน อันดับหนึ่ง คือ อำเภอนาทม รองลงมา คือ ปลาปาก และอันดับสาม คือ เมืองนครพนม (สำนักงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครพนม, 2559) โดยวัยรุ่นเหล่านี้ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดทักษะชีวิต มีค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งสื่อออนไลน์ที่เอื้อต่อการมีเพศสัมพันธ์ ประกอบกับความคิด ความเชื่อ ตามบริบทของพื้นที่ที่เอื้อต่อการมีคู่ครองในวัยรุ่นและความต้องการมีบุตรเร็วเพื่อให้ครอบครัวสมบูรณ์ จากสภาพปัญหาต้นทางดังกล่าวและ ปลายทางของสถานการณ์ คือ การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรในวัยรุ่นหญิงดังกล่าวมา

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประสบการณ์ การดำเนินชีวิต ความต้องการของวัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และรวบรวมองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งประกอบด้วย สถานภาพของครอบครัว ความรู้เรื่องเพศศึกษาและการคุมกำเนิด ทัศนคติต่อการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น พฤติกรรมความเสี่ยง โดยผ่านการตอบคำถาม การให้ความหมายประสบการณ์การตั้งครรภ์ของวัยรุ่น การเผชิญกับการแก้ปัญหาและการจัดการกับการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์อย่างไร เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และนำเอาผลการศึกษาไปเผยแพร่ให้หน่วยงานภาครัฐ หรือผู้มีสวนได้ส่วนเสีย และนำแนวทางไปใช้ในการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นหญิงจังหวัดนครพนม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) วิธีการเก็บข้อมูลคือการสนทนาแบบกลุ่ม (Focus group discussion) โดยผู้วิจัยจะเชิญวัยรุ่นหญิงที่ผ่านการตั้งครรภ์หรือกำลังตั้งครรภ์ จาก 3 อำเภอ วิธีการสุ่มแบบง่ายตามขนาดของอำเภอโดยการจับฉลาก ได้แก่ อำเภอเมือง (ขนาดใหญ่) อำเภอโพนสวรรค์ (ขนาดกลาง) และ อำเภอนาทม (ขนาดเล็ก) อำเภอละ 8 คน รวมจำนวน 24 คน โดยการสุ่มตัวอย่างของวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์เป็นแบบสโนว์บอลล์ (Snow ball sampling) หากในการวิเคราะห์พบว่าข้อมูลยังไม่อิ่มตัว ผู้วิจัยจะเชิญอาสาสมัครเพิ่มไปเรื่อย ๆ และ ผู้วิจัยจะเชิญอาสาสมัครวัยรุ่นหญิงในกลุ่มเดียวกันนี้ที่มีความสนใจและประสงค์ให้ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นหญิงจังหวัดนครพนมโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

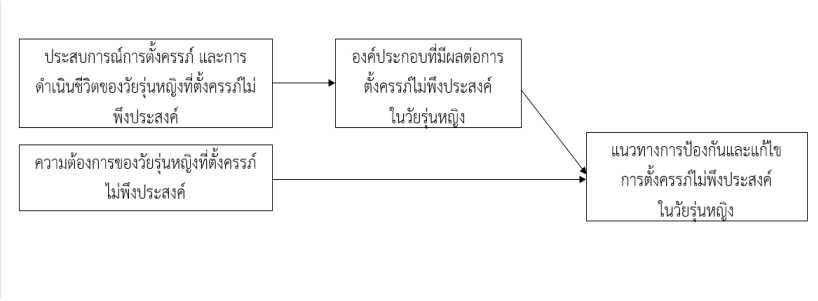
กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ พบว่าสาเหตุหลักของการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น แบ่งออกเป็น 5 ประการได้แก่ 1) บุคคล ที่เกิดจากพัฒนาการของวัยรุ่น ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา 2) ครอบครัว เกิดจากการที่บุตรถูกเลี้ยงมาจากตายายเนื่องจากพ่อแม่ไปทำงานต่างถิ่น (รักเกล้า มีศิล และฟ้ารุ่ง มีอุดร, 2558: 776) ซึ่งการศึกษาของ (ชมพูนุช ดอกคำใต้, 2555) พบว่าครอบครัวนั้นเป็นสถาบันแรกที่จะปลูกฝังหรือขัดเกลาพฤติกรรมที่ควรกระทำในสังคมและยังเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดค่านิยม วัฒนธรรมที่ควรปฏิบัติหรือควรรักษาไว้ให้กับสมาชิกในครอบครัว 3) สังคมและสื่อ เกิดจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปเนื่องจากมีการเปิดรับอิทธิพลจากสื่อโดยเฉพาะสื่ออินเตอร์เน็ตเกิดพฤติกรรมการเลียนแบบในเรื่องเพศและการมีเพศสัมพันธ์ (ชมพูนุช ดอกคำใต้, 2555) 4) ด้านความรู้ ทัศนคติ การป้องกันการตั้งครรภ์ เกิดจากวัยรุ่นได้รับความรู้ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ไม่คุมกำเนิดหรือการคุมกำเนิดผิดวิธี ขาดความรู้การคุมกำเนิดและมีมุมมองว่าการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องธรรมดา 5) พฤติกรรมความ

เสี่ยง เช่นเพื่อนชักจูงดื่มแอลกอฮอล์และนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ (มนชนก พัฒน์คล้าย, อารี พุ่มประไวทย์ และสาโรจน์ เพชรมณี, 2559: 21) การใช้ยาเสพติด การพักอาศัยในหอพักตามลำพัง

กรอบการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อหาองค์ประกอบที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นหญิง จังหวัดนครพนม โดยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านประสบการณ์การตั้งครรภ์ การดำเนินชีวิตของวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์และความต้องการของวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ ไม่พึงประสงค์ จากนั้นนำมาประมวลเพื่อหาแนวทางการป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นหญิง

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้รูปแบบการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey research) วิธีการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้วิธีการทำความเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับประสบการณ์การตั้งครรภ์ การดำเนินชีวิต และองค์ประกอบที่มีผลต่อตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ และ ความต้องการการช่วยเหลือของวัยรุ่นหญิงในจังหวัดนครพนม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อหาข้อเสนอแนะในการป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นหญิง จังหวัดนครพนม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือวัยรุ่นหญิงที่มีอายุระหว่าง 10-19 ปี ที่ผ่านการตั้งครรภ์หรือกำลังตั้งครรภ์ จังหวัดนครพนม สุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอล (Snow ball sampling) ซึ่งเป็นการเลือกตัวอย่างในลักษณะแบบต่อเนื่อง โดยที่ตัวอย่างแรก

จะเป็นผู้ให้คำแนะนำในการเลือกตัวอย่างถัดไป และมีการแนะนำต่อไปจนกระทั่งได้ขนาดตัวอย่างจนครบ 24 คน

เครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยกำหนดการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการสนทนาแบบกลุ่ม (Focus group discussion) และ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบกึ่งโครงสร้างประกอบด้วยคำถามปลายเปิด ซึ่งแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง 2) องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นหญิง และ 3) การดำเนินชีวิตของวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยหรือผู้ช่วยนักวิจัย นัดหมายวันเวลา และสถานที่ในเก็บข้อมูล จากนั้นเดินทางไปยังพื้นที่วิจัย เพื่อชี้แจงการเข้าร่วมการวิจัย โดยอธิบายวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เวลาที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม และ การเก็บรักษาข้อมูล สอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วม จากนั้นขอความยินยอมในการเข้าร่วมวิจัย หลังจากนั้นจึงเริ่มสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่ยึดสาระสำคัญของประเด็นคำถามตามแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ซึ่งสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง จากนั้นทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยต้องใช้ภาษาและถ้อยคำอย่างระมัดระวังเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง โดยโครงการวิจัยนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ของสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดนครพนม เลขที่ 7/2561 โดยผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยคำนึงถึงสิทธิประโยชน์ตามหลังจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ ก่อนจะเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยได้มีการชี้แจงรายละเอียดโครงการแก่กลุ่มตัวอย่างให้ทราบ ซึ่งมีสิทธิเข้าร่วมหรือยุติการเข้าร่วมวิจัยด้วยความสมัครใจโดยไม่ส่งผลกระทบใดๆ แล้วให้ลงนามให้ความยินยอมในการเข้าร่วมวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเบื้องต้นได้แก่ ความถี่ ร้อยละ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์และขยายความข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดนครพนม

จากการสอบถามข้อมูลทั่วไปของวัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์จำนวน 24 คน พบว่า มีอายุระหว่าง 10 – 14 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.33 (8 คน) และมีอายุระหว่าง 15 – 19 ปี คิดเป็นร้อยละ 66.67 (16 คน) โดยมีอายุอยู่ระหว่าง 12 - 17 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระดับการศึกษาสูงสุดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 การศึกษาต่ำสุด ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุขณะมีแฟนคนแรก อยู่ระหว่าง 12 – 15 ปี ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพและรายได้เป็นของตนเอง รายได้มาจากพ่อ แม่ สามี และครอบครัวสามี ส่วนใหญ่อยู่ร่วมกันกับสามี บางคนแยกกันอยู่เนื่องจากสามีไปทำงานต่างจังหวัด และบางคนไม่มีสามีอยู่ วัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ส่วนใหญ่พ่อแม่หย่าร้าง พ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัด อาศัยอยู่กับยาย ป้า ครอบครัวใหม่ของพ่อหรือแม่ งานอดิเรก คือ ดูหนัง ฟังเพลง ออกกำลังกาย และเล่นอินเตอร์เนท

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นหญิง จากการสัมภาษณ์พบว่ามีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการครรภ์ของวัยรุ่น ดังนี้

1) ด้านความรู้เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ จากการสัมภาษณ์ความหมายของการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น พบว่าไม่ทราบความหมายที่ถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ 79.16 (18 คน) ทราบความหมาย คิดเป็นร้อยละ 20.82 (6 คน) โดยทุกคนทราบวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ แต่ส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์ในครั้งแรกโดยไม่ป้องกัน คิดเป็นร้อยละ 91.67 (22 คน) มีการป้องกัน คิดเป็นร้อยละ 8.33 (2 คน) แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมีเพศสัมพันธ์ในครั้งถัดไป จะมีการป้องกันการตั้งครรภ์โดยวิธีการใช้ถุงยางอนามัย หรือยาคุมกำเนิดทั้งแบบกินและฉีด ซึ่งความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิดมาจาก วิชาเพศศึกษา สื่อประชาสัมพันธ์ คลินิกเพื่อนช่วยเพื่อน และเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลที่เข้าไปให้ความรู้ที่โรงเรียน แต่ไม่ได้ตั้งใจฟังเนื่องจากเรียนรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ทั้งโรงเรียน และบางครั้งจะถามก็ไม่กล้า อาย เพื่อนผู้ชาย สาเหตุของการตั้งครรภ์ทั้งที่ทราบวิธีการป้องกัน เนื่องจากมีการคุมกำเนิดไม่สม่ำเสมอ เช่น ในขณะที่จะมีเพศสัมพันธ์ไม่ได้พกถุงยางอนามัย มีการกินยาคุมกำเนิดแต่กินไม่สม่ำเสมอตามวิธีการกินยา มีการฉีดยาคุมแต่ละเลยการฉีดที่ต่อเนื่อง

“ขณะที่มีอะไรกัน ไม่มีถุงยางอนามัยค่ะ เลยตั้งท้อง” (บี นามสมมติ, 2561)

“ปกติกินยาคุมกำเนิดโดยการกินยาแต่ไม่กินมา 3 วัน” (ตาล นามสมมติ, 2561)

“หนูรู้การคุมกำเนิดแต่ตอนเรียนวิชาเพศศึกษา ก็อ่านเอาคะแนนสอบค่ะ ไม่ได้ใส่ใจเรื่องใช้ เพราะไม่ได้คิดว่าจะต้องใช้” (หนุ่ย นามสมมติ, 2561)

“ไปฉีดยาคุมที่คลินิกพยาบาล ค่ะ แต่ลืมไปฉีดซ้ำ ไม่ได้ไปตามนัด เลยท้องนะคะ” (เพชร นามสมมติ, 2561)

2) ด้านทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นหญิง พบว่า วัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์เป็นแบบเต็มใจ คิดเป็นร้อยละ 95.83 (23 คน) และไม่เต็มใจ คิดเป็นร้อยละ 4.17 (1 คน) และมีความพึงพอใจในการมีเพศสัมพันธ์ 100 % (24 คน) ทุกคนมีมุมมองว่าไม่ควรมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร แต่ด้วยความอยากรู้อยากลอง มองเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ไม่ใช้เรื่องใหญ่ เพราะเพื่อนคนอื่นก็มีแฟน มีความสัมพันธ์ทางเพศกัน ถือเป็นเรื่องปกติ การไม่มีแฟนถือเป็นเรื่องผิดวิสัยของวัยรุ่นปัจจุบัน

3) ด้านพฤติกรรมเสี่ยง_จากการสัมภาษณ์จะพบข้อมูลที่มีลักษณะ คล้ายกัน ยกตัวอย่างดังนี้

“นัดไปเที่ยวบ้านเพื่อน มีการดื่มเบียร์ พูดคุยกันซักพัก เพื่อนๆก็แยกย้ายออกไป เหลือหนูกับแฟน จึงความสัมพันธ์กันค่ะ” (นัน นามสมมติ, 2561)

“หนูต้องเข้าไปเรียนหนังสือในตัวจังหวัด จึงเช่าห้องพักตามลำพัง มีแฟนด้วยและแฟนชอบมาเที่ยวที่ ห้องค่ะ” (ปุ๊ก นามสมมติ, 2561)

“ระหว่างทางที่แฟนไปส่งขอแวะไปบ้าน ซึ่งไม่มีใครอยู่ จึงอยู่ด้วยกันสองต่อสอง จึงได้เสียกันค่ะ จากนั้นก็มีความสัมพันธ์กันเรื่อยๆ เวลาที่ไม่มีใครอยู่บ้าน” (จอย นามสมมติ, 2561)

“แฟนชวนดูหนังลามกในโทรศัพท์มือถือ จึงมีอารมณ์ทางเพศ ประกอบกับการอยากรู้อยากลอง จึงมีอะไรกันค่ะ” (จิ๋ว นามสมมติ, 2561)

การดำเนินชีวิตของวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ จากการสัมภาษณ์พบว่า

เมื่อทราบว่าตั้งครรภ์ส่วนใหญ่ กลัว ตกใจ กังวล เนื่องจากกลัวพ่อ แม่ผู้ปกครองทราบ แต่เมื่อบอกพ่อแม่ผู้ปกครอง แล้วก็สบายใจขึ้น เพราะจะช่วยดูแลเลี้ยงเอง แต่ความรู้สึกถัดมาคือ เครียดเรื่องเรียน เรียนหนังสือไม่จบ และ กลัวไม่มีเงินเลี้ยงดูลูก ทุกคนลาออกจากโรงเรียนทั้งที่ทราบว่าโรงเรียนอนุญาตให้เรียนต่อ แต่รู้สึกอายเพื่อน ครู และยังไม่กล้าเผชิญหน้ากับสังคมในช่วงแรก แม้กระทั่งการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาล เป็นต้น

ส่วนใหญ่อาศัยอยู่บ้านตนเอง คิดเป็นร้อยละ 91.67 (22 คน) และอาศัยอยู่บ้านสามี 8.33 (2 คน) สามีมีอาชีพรับจ้างในพื้นที่จังหวัดนครพนม และกรุงเทพมหานคร และส่งเงินกลับมาทุกเดือน ส่วนวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ทำงานบ้านดูแลตนเอง รอจนคลอด หลังจากคลอดวางแผนไปทำงานหาเงินมาเลี้ยงลูก คิดเป็นร้อยละ 87.5 (21 คน) และอีก 12.5 (3 คน) วางแผนเรียนต่อหลังจากคลอดลูกแต่ขณะที่ตั้งครรภ์ทราบว่าสามารถเรียนต่อได้แต่อายเพื่อน และครู จึงไม่ไปเรียน ทุกคนทราบวิธีการดูแลตัวเองเบื้องต้น เช่น การไม่ยกของหนัก กินนม กินอาหาร การพักผ่อน และวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ ร้อยละ 100 ที่ไม่ทราบข้อมูลของหน่วยงานราชการที่ให้ความเหลือของวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์

“สามีส่งเงินมาให้เดือนละ 1000 บาทค่ะ เป็นค่าผ้าอ้อม นม แต่ไม่พอต้องใช้เงินจากพ่อ แม่ และพ่อแม่สามีดูแล” (ออย นามสมมติ, 2561)

“หลังจากคลอดแล้ว 1-2 ปี ก็จะให้แม่เลี้ยงลูก แล้วเข้ากรุงเทพฯ ไปหางาน” (ปู นามสมมติ, 2561)

“เมื่อทราบว่าตั้งท้องก็ตกใจ รู้สึกเสียใจเนื่องจากว่าสอบติด มหาวิทยาลัยราชภัฏ สาขาสาธารณสุข แต่ไม่ได้ไปเรียน แต่ก็ยอมรับ และตั้งใจเลี้ยงลูกให้ดีค่ะ” (พลอย นามสมมติ, 2561)

“ไม่ได้ดูแลอะไรเป็นพิเศษ ระวังเรื่องการดูแลตัวเอง การยกของหนัก บำรุงก็กินนม กินอาหารให้ครบค่ะ” (สวย นามสมมติ, 2561)

“ไม่ทราบค่ะ ว่ามีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ อยากให้หน่วยงานรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือค่ะ” (หญิง นามสมมติ, 2561)

ข้อมูลความต้องการของวัยรุ่นหญิงไม่พึงประสงค์ของจังหวัดนครพนมมีดังนี้ 1) ต้องการเรียนต่อจนจบการศึกษา ซึ่งพบว่าวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์เลือกที่จะหยุดการ

เรียนทั้งที่ทราบว่าสามารถเรียนต่อจนคลอดบุตรได้ แต่ อายเพื่อน และครูที่โรงเรียน รู้สึกว่าตัวเองเป็นตัวประหลาด 2) ต้องการหางานทำ มีรายได้ เพื่อนำมาเลี้ยงดูลูก แบ่งเบาภาระพ่อ แม่ และสามีที่รับผิดชอบส่งเสีย 3) ต้องการได้รับการบริการทางการแพทย์โดยไม่มีอคติรวมทั้ง ประชาชนที่เข้าไปใช้บริการ แพทย์ และพยาบาลที่ให้บริการ 4) อยากให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือทั้งด้านการเรียนและค่าใช้จ่ายในการดูแลบุตร เนื่องจากวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ไม่ทราบถึงหน่วยงานที่สามารถขอความช่วยเหลือได้

แนวทางในการป้องกันแก้ไขการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นหญิงจังหวัดนครพนม

จากผลการศึกษาศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในจังหวัดนครพนม จากการสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสถานภาพของครอบครัว ความรู้เรื่องเพศศึกษาและการคุมกำเนิด ทัศนคติต่อการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น พฤติกรรมความเสี่ยง การดำเนินชีวิตและความต้องการการช่วยเหลือเมื่อตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ จากนั้นนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นแนวทางในการป้องกันแก้ไขการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นหญิงจังหวัดนครพนม ซึ่งประกอบไปด้วย

1) ปรับหลักสูตรและเนื้อหาวิชาเพศศึกษา ควรบรรจุเพศวิถีไว้ในการเรียนการ เรื่องเพศศึกษา เริ่มตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 ควรเน้นในเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์และการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย เนื้อหาต้องเหมาะสม เข้าใจง่าย และจัดอบรมครูที่สอนเพศศึกษาให้มีความรอบรู้ ไม่อคติ โดยคัดเลือกครูผู้สอนเรื่องเพศศึกษา ที่มีทัศคติที่ดี ไม่มีอคติเรื่องเพศ เปิดใจ กับเหตุการณ์ในยุคปัจจุบันและควรมีการจัดอบรมและพัฒนาครูผู้สอนเพศศึกษาให้มีความรู้รอบด้าน สามารถถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนได้เป็นอย่างดี และมีการจัดอบรมทุกปี การให้ความรู้แก่นักเรียนในสถานศึกษา ไม่ควรจัดการสอนในนักเรียนกลุ่มใหญ่เกินไป เพราะเด็กมักจะไม่ค่อยสนใจ และบางคนอายเพื่อนจึงไม่กล้าที่จะถามในสิ่งที่ตนสงสัยและอยากรู้ ต้องแยกการสอนเพศศึกษาระหว่างเพศชายและเพศหญิง เด็กวัยรุ่นหญิงไม่กล้าพูดหรือสอบถามเมื่ออยู่ต่อหน้าเพื่อนชาย และสถานศึกษาควรมีการจัดการอบรมทักษะพ่อ

แม่ คุยกับลูกเรื่องเพศ อย่างเป็นทางการและมีความต่อเนื่อง สามารถช่วยให้การสอนเพศวิถีศึกษาเป็นไปอย่างรอบด้าน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว อันเป็นหนทางหนึ่งที่ช่วยลดปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในเด็กด้วย รวมทั้งครอบครัวต้องคอยดูแลอย่างใกล้ชิด ให้ความรัก ความอบอุ่น ไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข และควรดูแล สอดส่อง การใช้สื่อออนไลน์และการใช้โทรศัพท์เพศวิถี เป็นเรื่องปกติ เปิดเผยได้ ทุกคนสามารถเรียนรู้และยอมรับความจริงเกี่ยวกับจุดเปลี่ยนของสังคมไทยและเน้นการมีเพศสมพันธ์ที่ปลอดภัย

2) ปรับรูปแบบการประชาสัมพันธ์ โครงการหรือกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐให้ทั่วถึง พร้อมทั้งควรสนับสนุนให้การฝากครรภ์และการคลอดบุตรที่เกิดจากการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์เข้ารับบริการในโรงพยาบาลได้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายเพื่อให้การดูแลและส่งเสริมให้วัยรุ่นหญิงมีการดูแลตนเองขณะตั้งครรภ์ที่ถูกต้อง ลดภาระค่าใช้จ่ายและเข้าถึงการบริการอื่น ๆ ได้มากขึ้น

3) เพิ่มความถี่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลที่จะต้องเข้ามาให้ความรู้ และปรับรูปแบบการให้ความรู้เป็นแบบกลุ่มย่อย แยกหญิงชาย โดยเข้าไปให้ความรู้ในชั่วโมงแนะแนว ทุก 1 เดือน เข้าถึงเชิงรุกในโรงเรียน ชุมชน ให้มากขึ้นโดยการประสานงานร่วมกับครูอนามัยโรงเรียน ให้การส่งเสริมและสนับสนุนคลินิกให้คำปรึกษาในโรงเรียน สนับสนุนวัสดุ-อุปกรณ์ และสื่อ ให้แก่โรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียนและตามอัธยาศัย ร่วมติดตาม ประเมินผล แก้ไขปัญหาอุปสรรคและวางแผนงานร่วมกัน เดือนละ 1 ครั้ง

4) จัดตั้งโรงเรียนสำหรับวัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์และไม่พร้อมที่จะกลับไปเรียนในสถานศึกษาเดิมหรือที่ต้องเดินทางไปศึกษาที่โรงเรียนอื่นที่อยู่ห่างไกลจากการดูแลของผู้ปกครองเนื่องจากอับอายหรือยังไม่ได้การยอมรับจากกลุ่มเพื่อนหรือกลุ่มคนจากสถานศึกษาเดิม โรงเรียนดังกล่าวนี้ จะช่วยเหลือให้วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อมและประสงค์จะเรียนหนังสือต่อได้เข้าพักอาศัยอยู่แบบประจำหรือสามารถเดินทางไปเรียน แบบไป เช้า- เย็น กลับ และได้เข้าเรียนเสมือนว่าได้ไปโรงเรียนตามปกติ ขณะเดียวกันยังเป็นสถานที่ในการเตรียมความพร้อมเด็กให้มีการดูแลตัวเองในขณะตั้งครรภ์ มีการเรียนเสริมเรื่องการปฏิบัติตัวขณะตั้งครรภ์ ขณะคลอดบุตร หลังคลอดบุตร และการวางแผนการใช้ชีวิตภายหลังการ

คลอด รวมทั้ง เป็นสถานที่ของวัยรุ่นที่จะได้พบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเผชิญกับสถานการณ์และการจัดการกับปัญหากับกลุ่มเพื่อน ๆ ซึ่งจะทำให้วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่รู้สึกแตกต่างกับคนอื่น ๆ ลดความกดดันจากครอบครัว ชุมชน และสังคมที่อยู่รอบข้าง ภายใต้การกำกับดูแลจากสหวิชาชีพที่หมุนเวียนเข้าไปให้การดูแลในโรงเรียนหรือหากวัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่ประสงค์เรียนต่อ โรงเรียนจะต้องจัดหลักสูตรในการเรียนเสริมเกี่ยวกับการงานและอาชีพเพื่อเป็นทางเลือกให้เด็กได้เรียนและมีความรู้ที่จะนำไปประกอบอาชีพได้ต่อไป ในอนาคต มีการจัดให้มีวิทยากรที่เคยผ่านประสบการณ์ชีวิตตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์หรือสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน มาพูดคุยหรือแบ่งปันประสบการณ์ที่ได้ก้าวข้ามต่อปัญหาที่เผชิญในโรงเรียนหรือ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มวัยรุ่น เพื่อเป็นแรงบันดาลใจ หรือแรงจูงใจในการใช้ชีวิตในอนาคตเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ และในโรงพยาบาลควรมีการจัดพื้นที่ ที่เป็นสัดส่วนและกำหนดพื้นที่ชัดเจนเพื่อให้วัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ สามารถเข้าถึงการบริการและขอรับคำปรึกษาเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ การคุมกำเนิดและการวางแผนครอบครัว การป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำ การฝากครรภ์ การปฏิบัติตัวขณะตั้งครรภ์ การคลอดบุตร การดูแลตนเองและบุตรหลังคลอด ตลอดจนการให้คำปรึกษาการวางแผนชีวิตภายหลังการคลอด

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในจังหวัดนครพนม พบว่า 1) สภาพครอบครัว จากการศึกษาพบว่าพ่อแม่หย่าร้าง หรือ พ่อแม่ไปทำงานทำงานต่างถิ่น สอดคล้องกับผลการศึกษาของรักเกล้า มีศิล และฟ้ารุ่ง มีอุดร (2558: 776) หรือต้องพักอาศัยอยู่กับครอบครัวใหม่ของพ่อหรือแม่ หรือญาติ ทำให้วัยรุ่นขาดการดูแลเอาใจใส่ ขาดการเข้มงวด และขาดการมีแบบอย่างที่ดีเพิ่มโอกาสการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น สอดคล้องกับการศึกษาของประไพศรี แสงชลินทร์, (2554: 11) ซึ่งพบว่าวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ส่วนใหญ่มีบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งหรือทั้งคู่ถึงแก่กรรม หรือแยกกันอยู่และหย่าร้าง มากกว่ากลุ่มที่ไม่ตั้งครรภ์ ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดู พบว่า กลุ่มที่ตั้งครรภ์มีการเลี้ยงไม่เหมาะสมคือ ปล่อยปะละเลยและบังคับเข้มงวดกว่ากลุ่มไม่ตั้งครรภ์ และด้วยวัยรุ่นมีประสบการณ์น้อย ขาดความรู้ ความ

เข้าใจที่ถูกต้อง ในการป้องกันตนเองจึงเป็นหนึ่งในสาเหตุของการตั้งครรภ์ในขณะเรียนหนังสือและต้องออกจากโรงเรียน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว บิดา มารดาที่มีการดูแลเอาใจใส่รักใคร่ปรองดอง มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีเวลา มีความผูกพันที่กระชับและมั่นคง จะทำให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัวซึ่งส่งผลให้วัยรุ่นเกิดความไว้วางใจ กล้าซักถามและหากบิดา มารดา มีความรู้ ทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับเพศศึกษาของแต่ละช่วงอายุของวัยรุ่น สามารถถ่ายทอดความรู้แก่วัยรุ่นในแต่ละวัยได้อย่างถูกต้อง จะทำให้วัยรุ่นมีเจตคติที่ดีในเรื่องเพศศึกษาและสามารถนำไปปฏิบัติในการดูแลตนเองเกี่ยวกับสุขอนามัยทางเพศได้ถูกต้อง เป็นปัจจัยด้านบวกกับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น สอดคล้องกับผลการศึกษาของศรีสุรางค์ ดวงประเสริฐ (2551: 484) ต่อมา 2) ความรู้เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ พบว่าส่วนใหญ่มีความรู้ ทราบความและวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์แต่ไม่ครบถ้วน มีเพศสัมพันธ์ในครั้งแรกโดยไม่ป้องกันเนื่องจากเป็นการมีเพศสัมพันธ์แบบไม่ได้ตั้งใจ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมีเพศสัมพันธ์ในครั้งถัดไปก็จะมีการป้องกันบ้างแต่ไม่สม่ำเสมอ ซึ่งเด็กที่มีเพศสัมพันธ์และตั้งครรภ์อายุต่ำสุดคือ 12 ปี ซึ่งแสดงถึงการเจริญเติมโตทางด้านร่างกายเร็ว เป็นสาวเร็ว บางครั้งเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือ 5 ก็มีประจำเดือนแล้วซึ่งจะยังไม่มีความรู้เรื่องการเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ สำหรับสาเหตุของการตั้งครรภ์เนื่องจากมีการคุมกำเนิดไม่สม่ำเสมอ ซึ่งจาการศึกษาของมนชนก พัฒน์คล้าย, อารี พุ่มประไวทย์ และสาโรจน์ เพชรมณี (2559: 21) พบว่าวัยรุ่นได้รับความรู้ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ไม่คุมกำเนิดหรือการคุมกำเนิดผิดวิธี ขาดความรู้การคุมกำเนิดและมีมุมมองว่าการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องธรรมดา นอกจากนั้น ยังมีประเด็นเกี่ยวข้องกับการใช้วิธีคุมกำเนิดไม่ถูกต้อง กล่าวคือ 1) ยาเม็ดคุมกำเนิด เนื่องจากลืมกินยาหรือกินยาไม่สม่ำเสมอ ไม่ตรงเวลา เริ่มกินยาเม็ดแรกใกล้กับระยะตกไข่ ทำให้ไม่สามารถยับยั้งการตกไข่ ใช้ยาอื่นที่ออกฤทธิ์รบกวนประสิทธิภาพหรือมีความผิดปกติในทางเดินอาหารที่ลดการดูดซึมของยา ส่งผลทำให้ระดับฮอร์โมนในเลือดไม่สม่ำเสมอ 2) ยาฉีดคุมกำเนิด เนื่องจากไม่ได้ไปฉีดยาตามนัดหรือลืมนัด 3) ถุงยางอนามัย ใช้ไม่ถูกต้อง เนื่องจากสวมถุงยางอนามัยไม่ถึงโคนอวัยวะเพศและไม่เหลือกระเปาะที่ปลายไว้เก็บน้ำอสุจิ ใช้สารล่อลื่นที่ทำอันตรายต่อเนื้อถุงยางหรือถอนอวัยวะเพศไม่ทันหลังภายการหลั่งน้ำอสุจิสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุภาชัย สาระจรัส (2553) ต่อมา

3) ทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นหญิง พบว่าทุกคนมีความพึงพอใจในการมีเพศสัมพันธ์ มีความอยากรู้อยากลอง และมองว่าการมีเพศสัมพันธ์ไม่ใช้เรื่องใหญ่ เป็นเรื่องปกติสอดคล้องกับผลการศึกษาของมนชนก พัฒน์คล้าย, อารี พุ่มประไวทย์ และสาโรจน์ เพชรมณี (2559: 21) เพราะเพื่อนคนอื่นก็มีแฟนและมีความสัมพันธ์ทางเพศ คล้ายคลึงกับการศึกษาของพันธุ์ทิพย์ บุญเกื้อ (2560: 211) พบว่าวัยรุ่นมีมุมมองการมีเพื่อนชายเป็นเรื่องธรรมดา การอยากมีเพื่อนชายตามเพื่อน เพื่อให้ไม่รู้สึกน้อยหน้า การถูกเนื้อต้องตัวกลายเป็นเรื่องธรรมดา ซึ่งวัยรุ่นมองว่าเป็นการแสดงออกถึง ความรักความรู้สึกที่ดีต่อกัน การมองว่าการอยู่กันก่อนแต่งการเป็นเรื่องธรรมดาจากปรากฏการทางสังคมที่มีให้เห็นจนรู้สึกเป็นเรื่องธรรมดา ดังนั้นทัศคติจึงมีผลให้วัยรุ่นแสดงพฤติกรรมเสี่ยงส่งผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ตามมา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของมาลีวลัย์ เลิศสาคร (2557: 90) ที่ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ไม่ พึงประสงค์ของสตรีวัยรุ่น ตามการรับรู้ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเซนต์หลุยส์ พบว่าปัจจัยภายใน ได้แก่ ทัศนคติต่อการมี เพศสัมพันธ์ และลักษณะครอบครัว 4) พฤติกรรมเสี่ยง จากการผลการศึกษาพบว่าการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การเช่าหอพักอยู่ตามลำพัง การดูสื่อลามกอนาจาร และ การอยู่ตามลำพัง เป็นพฤติกรรมเสี่ยงที่ทำให้มีเพศสัมพันธ์และตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ปัจจุบันสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปเนื่องจากมีการเปิดรับอิทธิพลจากสื่อโดยเฉพาะสื่ออินเตอร์เน็ตเกิดพฤติกรรมการเลียนแบบในเรื่องเพศและการมีเพศสัมพันธ์ รวมทั้งชมพูนุช ดอกคำใต้ (2555) ที่พบว่าวัยรุ่นปัจจุบันมีโอกาสเข้าถึงสื่ออินเตอร์เน็ตได้โดยง่าย และด้วยพฤติกรรมวัยรุ่นที่อยากรู้อยากลองจึงมีโอกาสที่จะเข้าไปดูสื่อประเภทยั่วยุอารมณ์เพศ การเผยแพร่ของสื่อต่างๆมักทำให้เด็กวัยรุ่นอยากเลียนแบบการกระทำตามที่มาลีวัลย์ เลิศสาคร (2557: 90) ได้ศึกษาไว้ หรือเพื่อนชักจูงดื่มแอลกอฮอล์และนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ ตามที่มนชนก พัฒน์คล้าย, อารี พุ่มประไวทย์ และสาโรจน์ เพชรมณี (2559: 21) ได้ศึกษาไว้ หรือผู้ที่พักหอพัก/เช่า เคยมีเพศสัมพันธ์มากกว่าผู้ที่พักอยู่กับบิดา มารดาเพราะทำให้วัยรุ่นรู้สึกสะดวกต่อการมีเพศสัมพันธ์ ทั้งในแบบชั่วคราวหรือการอยู่ด้วยกันฉันท์สามีภรรยา ตามที่ประไพศรี แสงชลินทร์, รุ่งรัตน์ ศรีสุริยเวศน์ และพรนภา หอมสินธุ์ (2554: 11) ซึ่งได้ศึกษาไว้

ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยการมีเพศสัมพันธ์ที่เสี่ยงจะส่งผลทำให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นได้

จากการศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นหญิงจังหวัดนครพนม ประกอบไปด้วย 4 เรื่องดังนี้ 1) ประเด็นเพศศึกษา การสอนหรือการให้ความรู้ด้านเพศศึกษา ที่ต้องเน้นรูปแบบการสอนที่หลากหลาย เนื้อหาง่ายต่อความเข้าใจ ไม่มีอคติทางเพศ หรือการกีดกั้นระหว่างเพศหญิงชาย หรือระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ ให้เป็นการสอนหรือการแนะนำที่ความเข้าใจง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงสอดคล้องกับการศึกษาของพันธุ์ทิพย์ บุญเกื้อ (2560: 212) และการปรับให้มีหลุกสูตรเพศศึกษาเร็วขึ้นตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 ควรเน้นในเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์และการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย 2) ประเด็นการป้องกัน ครอบครัวจะต้องคอยดูแลบุตรหลานใกล้ชิด ให้ความรักความอบอุ่น สอดส่องพฤติกรรมผิดปกติ และคอยเป็นที่ปรึกษา เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลที่เข้ามาให้ความรู้ในโรงเรียนและปรับรูปแบบการให้ความรู้เป็นแบบกลุ่มย่อย แยกหญิงชาย ปรับรูปแบบการประชาสัมพันธ์ โครงการหรือกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐให้ทั่วถึง 3) ประเด็นการศึกษา การจัดตั้งโรงเรียนสำหรับวัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์ จัดให้มีวิทยากรที่เคยผ่านประสบการณ์ชีวิตตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ มาพูดคุยหรือแบ่งปันประสบการณ์ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มวัยรุ่น เพื่อเป็นแรงบันดาลใจ 4) ประเด็นการดูแลทางด้านสุขภาพ มีการจัดพื้นที่ในโรงพยาบาลที่เป็นสัดส่วนและกำหนดพื้นที่ชัดเจนเพื่อให้วัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ สามารถเข้าถึงการบริการและขอรับคำปรึกษาได้ง่ายขึ้น ควรสนับสนุนให้การฝากครรภ์และการคลอดบุตรที่เกิดจากการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์เข้ารับบริการในโรงพยาบาลได้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายและเข้าถึงการบริการอื่น ๆ ได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการออกแบบการศึกษาเชิงทดลองเพื่อ พัฒนาโปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นเน้นการป้องกันการตั้งครรภ์ระยะยาวและ ให้มีประสิทธิภาพสูง เนื่องจากในการศึกษานี้วัยรุ่น ส่วนใหญ่มีการคุมกำเนิดไม่สม่ำเสมอ

2. ควรศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับกับการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในมุมมองของ ผู้ปกครอง ครู องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล คนในชุมชน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง

3. ควรศึกษาเหตุและปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นไม่สามารถนำความรู้เรื่องเพศศึกษาและการคุมกำเนิดมาใช้เมื่อมีเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์

เอกสารอ้างอิง

ชมพูนุช ดอกคำใต้. (2555). **การศึกษาประสบการณ์การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น เขตตำบลไม้ยา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย.** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) สาขาสาธารณสุขศาสตร์, มหาวิทยาลัยพะเยา.

ปังปอนด์ รักอำนวยกิจ และคณะ. (2556). **แม่วัยใส: สถานการณ์และบริบทในสังคมไทย. โครงการสำรวจและศึกษาเพื่อเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคมรอบที่ 1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2556)**. วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.. กรุงเทพฯ:

ประไพศรี แสงชลินทร์, รุ่งรัตน์ ศรีสุริยเวศน์ และพรนภา หอมสินธุ์. (2554). ปัจจัยป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนหญิงมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดปทุมธานี. **วารสารคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา.** 19 (ฉบับเพิ่มเติม 1): 11-22.

พันธุ์ทิพย์ บุญเกื้อ (2560) การศึกษาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นใน อำเภอปะทิวจังหวัดชุมพร.**วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชนมหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 5 (2) : 195-216.

มนชนก พัฒน์คล้าย, อารี พุ่มประไวทย์ และสาโรจน์ เพชรมณี. (2559). ประสบการณ์การตั้งครรภ์ และการเลี้ยงดูบุตรของวัยรุ่นในเขตพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี.**วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชนมหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 4(1) : 21-32.

มาลีวัลย์ เลิศสาครศิริ. (2557). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของสตรีวัยรุ่นตามการรับรู้ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเซนต์หลุยส์. **วารสารพยาบาลทหารบก**, 15 (1): 90-98.

รักเกล้า มีศิล และฟ้ารุ่ง มีอุดร (2558) .**การตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น สาเหตุและแนวทางแก้ไข กรณีศึกษาวัยรุ่น ในเขตชนบทแห่งหนึ่ง จังหวัดขอนแก่น.** การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 2 งานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น.มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. (766-771).

ศรีสุรางค์ ดวงประเสริฐ. (2551). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น จังหวัดนครนายก. **วารสารควบคุมโรค**, 34(4),: 484-489.

สุธิดา ฉายาลักษณ์. (2531). **การศึกษาสาเหตุและปัญหาของการเป็นมารดาวัยรุ่น: ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้ป่วยสูติกรรมโรงพยาบาลราชวิถี** (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาการพยาบาลแม่และเด็ก. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครพนม. (2559). **แผนพัฒนาจังหวัดนครพนม พ.ศ. 2561-2564**. นครพนม 4 ปี : นครพนม.

สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย. (2558). **สถิติการคลอดของแม่วัยรุ่นประเทศไทย ปี พ.ศ. 2558.**กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุภาชัย สาระจรัส. (2553).**การตั้งครรภ์ของเด็กวัยเยาว์: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา** (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต) . สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

UNFPA State of Thailand Population report. (2013). **แม่วัยใส ความท้าทายการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น**. สืบค้นจาก http://thailand.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/State%20of% 20Thailand % 20 Population%20report%202013-MotherhoodinChildhood_th.pdf เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2561

UNFPA State of World Population. (2013). **Motherhood in Childhood Facing the challenge of adolescent pregnancy.** New York.

World Health Organization. (2002) **Sexual health**. สืบค้นจาก

http://www.who.int/reproductive-health/gender/sexualhealth.html. เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2561

Translated Thai References

Bonkuea, P. (2017). A Study of Unwanted Teenage Pregnancies in PATHIU District. CHUMPHON Province, **Community Health Development Quarterly Khon Kean University**, 5 (2): 195-216.

Dokkamtai, C. (2012). **A Study of Unwanted Pregnancies Experiences in Adolescents in Maiya subdistrict, Phayamengrai district, Chiang Rai Province. Master thesis in Public Health, , University of Phayao.**

Doungprasert, S. (2013). Factors Related to Sexual Behavior of Nakhonnayok Teenagers. **Disease Control Journal**, 34(4),: 484-489.

Lertsakornsiri, M. (2015). Factors Associated with Unwanted Adolescent Women Pregnancy in the Perceived of The First Year Students at Saint Louis College. **Journal of The Royal Thai Army Nurses**, 15 (1): 90-98.

Meesin, R & Mee U Don, F. (2015). **Adolescence's unwanted pregnancies "Causes and Results" A case study of rural areas in Khon Kaen Province**. 2nd National conference at Phethcabun Rajabhat University "Research for Local Development". Phethcabun Rajabhat University (766-771).

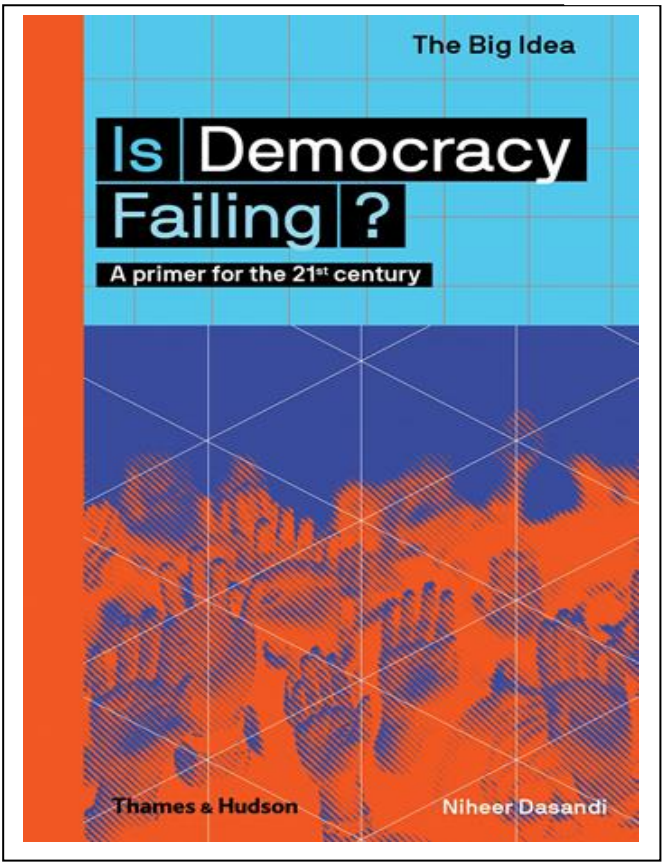
Nakhon Phanom Provincial Office, Strategy for Provincial Development. (2016). **Development Plan Sakon Nakhon 4 years. 2018 – 2021. Nakhon Phanom Province**. Nakhon Phanom

Patklai, M & Pumprawai.A & Pechmane, S. (2016). Experiences of Pregnancy and Parenting of Adolescents in Kanchanadit District, Suratthani Province. **Community Health Development Quarterly Khon Kean University**, 4(1): 21-32.

Saengchalin, P. & Srisuriyawet, R. & Homsin, P.(2011). Protection Factors of Risky Behaviors among Female Students at Secondary Schools in Pathum Thani Province.**The Journal of Faculty of Nursing Burapha University**, 19 (Additional Issue 1): 11-22.

Sarajarat, S. (2010). **The study of causes and problems in Adolescent Mothers: obstetrician, Rajavithi Hospital.** Master thesis in Nursing Science, Mother and child Nursing, Thammasat University.

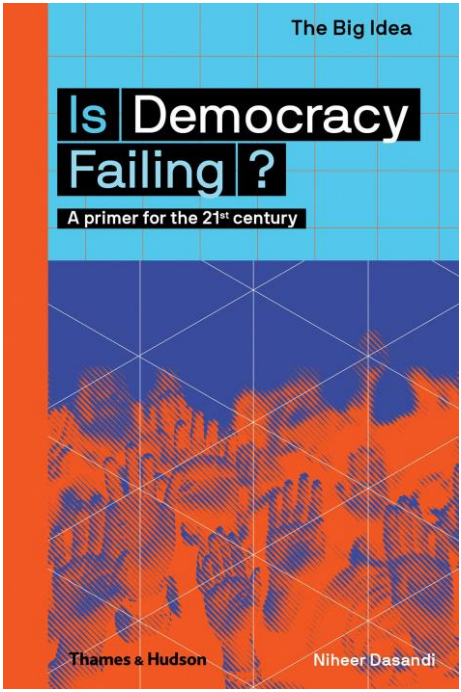
บทความที่ :
Article : 26

บทความปริทรรศน์หนังสือ
Book Review
Is Democracy Failing? (2018)

กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ*
Kittisak Jermsittiparsert*

* สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [Social Research Institute, Chulalongkorn University]; E-mail: kittisak.j@chula.ac.th

Dasandi, Niheer. 2018. **Is Democracy Failing?.** London: Thames & Hudson. (ISBN 978-0-500-29365-2)

Is Democracy Failing? เป็นผลงานของ **Niheer Dasandi** ดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชารัฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยคอลเลจลอนดอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการเมืองประเทศกำลังพัฒนา และเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งนักวิจัยด้านการเมืองและการพัฒนา ประจำภาควิชาการพัฒนาระหว่างประเทศ คณะการปกครองและสังคม มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม ประเทศอังกฤษ

เช่นเดียวกับ *Is Capitalism Working?* (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ, 2561) หนังสือเล่มนี้เป็นหนึ่งในชุด “The Big Idea” ซึ่งจัดพิมพ์ภายใต้การบรรณาธิการของ Matthew Taylor ประธานราชสมาคมเพื่อการส่งเสริมศิลปะ การผลิต และการพาณิชย์ ประเทศอังกฤษ โดยสำนักพิมพ์ Thames & Hudson ซึ่งยังประกอบด้วยหนังสืออีก 2 เล่ม ได้แก่ *Is Gender Fluid?* และ *What Shape Is Space?* รวมถึงหนังสืออีก 2 เล่ม ที่กำลังจะออกตามมาในวันที่ 1 เมษายน 2562 ได้แก่ *Is Medicine Still Good For Us?* และ *Will AI Replace Us?*

ความพิเศษของหนังสือชุดนี้ อยู่ที่การเรียงพิมพ์ที่ผิดไปจากทั่วๆ ไป ตัวอักษรของหนังสือทุกเล่มในชุด ถูกแบ่งออกเป็น 3 ขนาด เพื่อสร้างทางเลือกให้กับผู้อ่าน ที่แน่นอน ไม่ใช่ทุกคนที่จะต้องการอ่านมันทุกคำตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้อ่านสามารถเลือกระหว่าง 1) แค่เก็บภาพกว้างๆ ของเนื้อหาภายในครึ่งชั่วโมง โดยการอ่านเฉพาะตัวอักษรขนาดใหญ่และกลาง 2) ใช้เวลาอีก 1 ชั่วโมง หากต้องการทำความเข้าใจลึกลงไปในรายละเอียดต่างๆ ด้วยการอ่านตัวอักษรขนาดเล็ก หรือ 3) ใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 2 ชั่วโมง เพื่ออ่านเนื้อหาทั้งหมด ซึ่งนอกจากเนื้อหาที่เรียบเรียงไว้ด้วยตัวอักษรทั้ง 3 ขนาดแล้ว ยังรวมถึงคำอธิบายของแต่ละสังกัป ที่ถูกแทรกไว้ในหน้าต่างๆ ที่มันถูกกล่าวถึงอีกด้วย

ไม่เพียงเท่านั้น หนังสือชุดนี้ยังให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับรูปภาพต่างๆ พอๆ กับความสำคัญของข้อความ ในการกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจ ตลอดจนการถกเถียง กับเหตุการณ์และ/หรือสิ่งที่มันถูกนำมาสื่อความหมายถึง *Is Capitalism Working?* จึงประกอบด้วยรูปภาพถึงกว่า 150 ชิ้น ขณะที่ *What Shape Is Space?* และ *Will AI Replace Us?* ประกอบด้วยรูปภาพกว่า 200 ชิ้น สำหรับ *Is Democracy Falling?* พอๆ กับ *Is Gender Fluid?* และ *Is Medicine Still Good For Us?* ก็ประกอบด้วยรูปภาพกว่า 160 ชิ้น แม้จะมีความยาวตลอดเล่มเท่าๆ กันเพียง 144 หน้า หรือก็คือ มีมากกว่า 1 ภาพใน 1 หน้า โดยเฉลี่ย

พอจะคาดเดาได้ว่า คงเป็นความจงใจของบรรณาธิการ ที่นอกจากจะเรียงพิมพ์หนังสือชุดนี้ ให้ออกมามีจำนวนหน้าเท่ากันทั้งหมดแล้ว เขายังแบ่งโครงสร้างของทุกเล่มให้ประกอบด้วยบทนำ เนื้อหา จำนวน 4 บท และบทสรุป โดยใน *Is Democracy Failing?* นี้ Niheer Dasandi เรียบเรียงส่วนเนื้อหาของหนังสือของเขา เริ่มจาก 1) วิวัฒนาการของประชาธิปไตย 2) การทำงานของประชาธิปไตย 3) ข้อจำกัดของประชาธิปไตย และ 4) ความท้าทายต่อประชาธิปไตย ตามลำดับ

เขาอุทิศหน้าแรกของเนื้อหา เพื่อเปิดประเด็นของหนังสือทั้งเล่ม ด้วยการชี้ว่า **“ประชาธิปไตยกำลังล้มเหลวหรือไม่? คือหนึ่งในคำถามที่สำคัญที่สุดที่โลกกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน”**(ข้อความนี้ ผู้เขียนใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่) ตามด้วยการชี้ว่า **“คำตอบนั้นมีความหมายอย่างลึกซึ้งต่อพวกเราทุกคน เพราะไม่มีระบบการปกครองใดในประวัติศาสตร์ที่มอบเสรีภาพ ความรุ่งเรือง สันติ และ**

เสถียรภาพ ให้กับผู้คนได้มากไปกว่าประชาธิปไตย” (ข้อความนี้ ผู้เขียนใช้ตัวอักษรขนาดกลาง) และ **“ตั้งแต่การสิ้นสุดลงของสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชาธิปไตยก็ถูกมองว่าเป็นระบบการเมืองที่มีความชอบธรรมมากที่สุดในโลก ครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ก็ปรากฏให้เห็นการเคลื่อนไหวของมวลชนทั่วโลก ต่างออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลเผด็จการถูกแทนที่ด้วยรัฐบาลประชาธิปไตย ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับวิธีการปกครองสังคมของพวกเขา”** (ข้อความนี้ ผู้เขียนใช้ตัวอักษรขนาดเล็ก)

ในอีกทางหนึ่ง Niheer Dasandi ก็ชี้ว่า การเข้าสู่อำนาจของผู้นำชาตินิยมและประชานิยมทั้งหลาย ในห้วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมานี้ อาจเป็นผลพวงของความไม่พอใจของประชาชนต่อระบอบประชาธิปไตย ซึ่งทำให้เกิดเป็นความกังวลที่ว่าประชาธิปไตยกำลังล้มเหลว นั่นเอง

สำหรับหนังสือเล่มนี้ Niheer Dasandi ตั้งหลักว่า “ประชาธิปไตย” ที่เขากำลังกล่าวถึง อิงอยู่กับนิยามของ Larry Diamond ศาสตราจารย์สาขาสังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด สหรัฐอเมริกา ในฐานะที่เป็นระบบการเมืองซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ 1) การแข่งขันเพื่อเข้าสู่อำนาจ โดยที่รัฐบาลมาจากการเลือกและถูกแทนที่ ผ่านการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม 2) การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในฐานะพลเมือง และ 3) การปกป้องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชน และ 4) หลักนิติธรรม ซึ่งกฎหมายและนิติกระบวนต่างๆ ถูกบังคับใช้โดยเท่าเทียมกัน

Niheer Dasandi กล่าวถึงพัฒนาการของระบบการปกครองนี้ โดยเท้าความไปถึงสังคมยุคโบราณ ที่มนุษย์ยังดำรงชีพด้วยการเก็บของป่าและล่าสัตว์ ในยามที่ชุมชนยังมีขนาดไม่ใหญ่โตนัก ก็อาจพอที่จะไกล่เกลี่ยความรุนแรงที่เกิดขึ้นกันได้เอง เท่าแต่เมื่อชุมชนขยายตัวใหญ่ จึงจำเป็นที่จะต้องรวบอำนาจและทรัพยากรไว้ในมือของชนชั้นนำกลุ่มเล็กๆ (อภิชนาธิปไตย) หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (ราชาธิปไตย) ให้ปกครองสมาชิกอื่นที่เหลือ นำไปสู่การสืบทอดอำนาจทางการเมือง และอภิสิทธิ์เหนือทรัพยากรทางเศรษฐกิจของสังคม ด้วยเหตุดังนี้ เขาจึงชี้ว่า ประชาธิปไตยจึงเกิดขึ้น เพื่อเปลี่ยนแปลงระเบียบทางการเมืองเช่นว่า โดยกระจายอำนาจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้หัวใจของระบอบประชาธิปไตย คือประชาชนเป็นผู้ปกครอง ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม ภายใต้หลักนิติธรรม

การเดินทางของระบอบประชาธิปไตย จากนครรัฐเอเธนส์ และเมืองต่างๆ ในยุคกรีกโบราณ ราว 5 ศตวรรษก่อนคริสตกาล ซึ่งปกครองกันแบบ “ประชาธิปไตยทางตรง” สู่อาณาจักรโรมัน ที่เรียกระบอบการปกครองของตนเองว่า “สาธารณรัฐ” (Republic) กระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งข้อเสนอของนักปราชญ์ในยุคนี้ ได้กลายมาเป็นพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยปัจจุบัน เช่น สิทธิเสรีภาพ อำนาจอธิปไตยของปวงชน การปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญ และการแบ่งแยกอำนาจ เหนือสิ่งอื่นใด ค่อนข้างชัดเจนว่าแนวคิดเหล่านี้ มีส่วนอย่างสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิวัติ ทั้งในสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส ในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นการปกครองของเสียงส่วนใหญ่ ขณะนั้น ยังคงไม่ได้นับรวมผู้คนอีกเป็นจำนวนมาก ในหลายพื้นที่ สิทธิการออกเสียงเลือกตั้งถูกจำกัดไว้ให้ชนชั้นนำ แม้ในอังกฤษ เมื่อปี 1914 ผู้ซึ่งมีอายุเกินกว่า 20 ปีขึ้นไป เพียง 30% เท่านั้น ที่ได้รับการอนุญาตให้ออกเสียงเลือกตั้งได้ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้หญิง ก็เพิ่งจะได้รับการอนุญาตให้โหวตเมื่อปี 1918 หรือราวศตวรรษที่ผ่านมานี่เอง

การท้าทายจากลัทธิคอมมิวนิสต์และอนาธิปไตย ที่โจมตีว่าเสรีประชาธิปไตยเป็นตัวแทนของผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุนที่เป็นผู้ปกครอง ทำให้ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 หลายประเทศในยุโรปกลายไปเป็นรัฐบาลคอมมิวนิสต์และเผด็จการฟาสซิสต์ ความขัดแย้งที่ขยายความรุนแรงมากจนบานปลายกลายไปเป็นสงครามโลก ครั้งที่ 2 ซึ่งจบลงด้วยชัยชนะของฝ่ายสัมพันธมิตร ทำให้ประชาธิปไตยแพร่ขยายออกไปยังพื้นที่ต่างๆ ของโลก โดยเฉพาะในหมู่อาณานิคม ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียกร้องเอกราช กระทั่งการล่มสลายของสหภาพโซเวียต และการสิ้นสุดของสงครามเย็น ที่ประเทศต่างๆ ล้วนมุ่งหวังจะเป็นประชาธิปไตย จน Francis Fukuyama ศาสตราจารย์และผู้อำนวยการศูนย์ประชาธิปไตย การพัฒนา และนิติธรรม แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ชี้ว่าคือ “จุดจบของประวัติศาสตร์” เป็นชัยชนะของเสรีประชาธิปไตย เหนืออุดมการณ์ทางการเมือง และรูปแบบการปกครองอื่นๆ

ต่อคำถามที่ว่า “ประชาธิปไตยคือรูปแบบการปกครองที่มีประสิทธิภาพที่สุดเท่าที่เคยมีมาหรือไม่?” “ความแตกต่างของมันไปก่อให้เกิดรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพได้อย่างไร?” และ “อะไรคือคุณประโยชน์สำคัญที่ผู้คนจะได้รับจาก

มัน?” Niheer Dasandi ให้คำตอบว่า “คุณประโยชน์สูงสุดของประชาธิปไตยก็คือมันมอบเสรีภาพให้กับผู้คนได้มากกว่ารูปแบบการปกครองอื่น เพราะรัฐบาลประชาธิปไตยมีการจำกัดอำนาจของผู้นำ ขึ้นอยู่กับว่า พวกเขาจะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนของเขาอย่างต่อเนื่องหรือไม่ ซึ่งนั่นช่วยป้องกันไม่เกิดทรราชได้” กล่าวโดยสรุป “ประชาธิปไตยมอบโอกาสที่มากกว่า ในการเลือกที่จะมีชีวิตในแบบที่แต่ละปัจเจกบุคคลปรารถนาจะเป็น”

นอกจากนั้น “มันยังเกี่ยวพันกับความเจริญรุ่งเรือง ดังจะเห็นได้จากประเทศร่ำรวย ที่ล้วนมีแนวโน้มเป็นประชาธิปไตย (แม้จะยังมีข้อถกเถียงอยู่ว่าประชาธิปไตยก่อให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจ หรือการพัฒนาทางเศรษฐกิจส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตย กันแน่ก็ตาม)” ทั้งนี้ มีตัวอย่างเป็นอันมากของผู้นำเผด็จการ ที่ขโมยความมั่งคั่งของประเทศไปเป็นสมบัติส่วนตัว ซึ่งด้วยการจำกัดอำนาจของชนชั้นนำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยนี้ จะช่วยป้องกันการทุจริตในระดับสูง และนั่นจะเอื้อให้เกิดแรงจูงใจในการลงทุน ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระบอบทุนนิยมต่อไป

อย่างไรก็ดี ค่อนข้างมีข้อจำกัดอย่างเป็นนัยสำคัญ ในการนำหลักประชาธิปไตยไปปฏิบัติ เช่น ต้นทุนในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสูงมากจนเปิดโอกาสให้กลุ่มทุนขนาดใหญ่สามารถเข้ามามีอิทธิพลต่อระบบการเมือง และความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่อย่างกว้างขวาง จนทำให้ประชาชนผละออกจากประชาธิปไตย และหันไปซบไหล่ของประชานิยมแทน หรือแม้แต่การที่เสียงส่วนใหญ่ตัดสินใจจะละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชนส่วนน้อยในสังคม กระทั่งสนับสนุนให้ผู้นำไม่ต้องปฏิบัติตามหลักนิติธรรม จนนำไปสู่วิกฤติการณ์ในท้ายที่สุด

นับตั้งแต่วิกฤติการทางเศรษฐกิจ เมื่อปี 2008 ประชาธิปไตยก็ถูกท้ายอย่างหนักหน่วง กระแสชาตินิยม การต่อต้านผู้อพยพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวมุสลิม ในยุโรป ชัยชนะของ Donald Trump ในการเลือกตั้งเมื่อปี 2016 ในสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสื่อมศรัทธาต่อระบอบ ผู้คนจำนวนมากรู้สึกไม่แตกต่าง และไม่ผูกพันกับมัน ผลการสำรวจเจตคติต่อประชาธิปไตย ของผู้คนในอเมริกาเหนือ ยุโรปตะวันตก ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ แสดงให้เห็นว่าพวกเขามีความเชื่อมั่นต่อตนเองน้อยลง ในการที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ คนหนุ่ม

สาวไม่พึงพอใจต่อระบบการปกครองนี้ พวกเขามีแนวโน้มที่น้อยลงต่อการสนับสนุนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเมื่อเปรียบเทียบกับคนรุ่นก่อน พวกเขารู้สึกว่าการเลือกตั้งมีความสำคัญที่น้อยลง

จนถึงหน้า 127 เป็นอย่างน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผม ผู้เขียนเรียบเรียงเนื้อหาทั้งหมดได้เป็นระบบ หยิบใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์และงานวิจัยร่วมสมัย มาสนับสนุนข้อเสนอของเขาได้อย่างหนักแน่น เป็นรูปธรรม ทำให้มันน่าติดตามได้ไม่แพ้ *Is Capitalism Working?* เลย เพียงแต่ทันทีที่เขาสรุปว่า “บางทีมันอาจจะเร็วเกินไปที่จะกล่าวว่า ประชาธิปไตยกำลังล้มเหลว” และ “เราจำเป็นต้องเปลี่ยนความเข้าใจของพวกเราว่าประชาธิปไตยคืออะไร” เพราะ “มันไม่ใช่แค่การเลือกตั้ง แต่ยังหมายรวมถึงการปกป้องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของทุกคนในสังคม หลักนิติธรรม การสนับสนุนความเป็นอิสระของตุลาการและสื่อมวลชน...” กล่าวอย่างตรงไปตรงมา ช่างเป็นการปิดท้ายที่น่าผิดหวัง

อันที่จริง บทสรุปของเขาไม่ได้ต่ำไปกว่ามาตรฐานของงานศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยทั่วไป หากแต่ต่ำกว่ามาตรฐานของบทก่อนๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคาดหวังของผู้อ่านที่ถูกปลุกเร้ามาจวนจะถึงหน้าสุดท้าย แน่นอน เราคงยังไม่อาจปฏิเสธบทสรุปของเขาที่ว่า “ประชาธิปไตยคือรูปแบบของรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะมันมอบพื้นที่และโอกาสในการแก้ไขปัญหาที่พวกเขาเผชิญในสังคม” และ “ประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง จำเป็นจะต้องผ่านบททดสอบเหล่านี้” เท่าแต่เมื่อเปรียบเทียบกับโลกวิชาการฝั่งอเมริกา คำตอบของคำถามที่ว่า “*Is Democracy Exportable?*” (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Jermsittiparsert, 2016)ซึ่งต้องยอมรับว่าท้าทายและก้าวหน้ายิ่งกว่า ก็ถูกเผยแพร่ออกมาให้ได้ถกเถียงกัน ตั้งแต่ปี 2009 หรือเกือบทศวรรษล่วงมาแล้ว

รายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ อีกประการหนึ่ง ที่เขา ในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านประชาธิปไตย น่าจะทำได้ดีกว่านี้ ก็คือแนวคิดเรื่องระบอบการปกครอง ของอดีตประธานาธิบดี Abraham Lincoln ซึ่งกล่าวไว้ในสุนทรพจน์ที่เก็ตตีสเบิร์ก ในปี 1863 ว่า “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” Niheer Dasandi ร่วมผลิตซ้ำความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ด้วยการย้ำว่า “มันคือหนึ่งในนิยามของประชาธิปไตย ที่ถูกใช้อย่างกว้างขวางที่สุด” ทั้งที่ก็ตระหนักดีว่า เหล่าบิดาผู้ก่อตั้ง

สหรัฐ ล้วนกังวลต่อความหมายที่ไม่สู้ดีนักของประชาธิปไตย จึงเลือกที่จะสถาปนาระบอบสาธารณรัฐขึ้นแทน เหนือสิ่งอื่นใด คือเขาก็คงทราบดีอยู่ว่า ในสุนทรพจน์ฉบับดังกล่าวของ Abraham Lincoln ไม่ปรากฏคำว่าประชาธิปไตย เลยแม้แต่คำเดียว (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจากบทความเรื่อง “ว่าด้วย “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน”” ใน กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ, 2557: 11-14)

เอกสารอ้างอิง

กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ. 2557. **ประชาธิปไตยไทยในทศวรรษที่แปด.** กรุงเทพมหานคร: สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ. 2561. “บทปริทัศน์หนังสือ Is Capitalism Working?.” **วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ** 5 (2): 190-192.

Jermsittiparsert, K. 2016. “Book Review: Is Democracy Exportable?.” **RSU International Journal of College of Government** 3 (1): 69-70.

Translated Thai Reference

Jermsittiparsert, K. 2014. **Thai Democracy in the 8th Decade.** Bangkok: Political Science Association of Kasetsart University.

Jermsittiparsert, K. 2018. “Book Review: Is Capitalism Working?.” **Journal of Management and Marketing** 5 (2): 190-192.

คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ
Guidelines for Prepare Manuscripts

How to prepare manuscripts:

1. General guideline

1.1 Manuscripts submitted should be academic ones either research article or review article. The manuscripts must be original and have not been published elsewhere nor is it currently under consideration for publication elsewhere.

1.2 All submitted manuscripts are screened by the editor for general scientific quality and information. Articles which meet general standards are sent to expert referees for peer review with double-blind. Special article is an exemption. Referee ‘s comments are reviewed by editor and after authors revise the manuscripts in response to referee ‘s comments, the scientific editor will either accept or reject the manuscripts.

2. Manuscript Preparation

All submitted manuscripts are screened by editorial board with the following requirement.

2.1 Font of manuscripts: The manuscript must be an original copy typed in Thai or in English. The use of either language must meet written publication standards. The manuscript should not be margined with the length not more than 15 pages A4 issuing page number on the right top of the page.

- TH SarabanPSK size 14 is used in both Thai and English manuscript. (See further in detail at item 4 Form typing)

2.2 Title : Name of article should be concise and relevant to content.

2.3 Author's name(s): It should put full name of author(s).

2.4 Author affiliation: it should be specified by work place, province and postcode for convenient contact.

2.5 Abstract: It should be made both Thai and English by summarize important content and not more than 250 words with 3 keywords.

2.6 Content: It should be presented in relevant to research process including the following items;

- Introduction: Explain research problem and importance objective(s) and scope of study and hypothesis (if any) or research question including review literature in the section of research problem and importance.

- Research Methodology: Specify method of data collection and method for analysis including period for data collection (year of research conducted)

- Research Result: Illustrate research results and data, which may be contained in form of tables or graphs, and should discuss the research result with conceptual framework gained from literature review.

- Conclusion, Comments and Suggestions : Conclude research result, discuss it with concept reviewed from literature review and provide suggestion based on the research result.

2.7 Image and table : Image and table should be available only in case, be chronologically and represent the content clearly when printed in black and white. Picture caption and table should be provided concisely.

2.8 References and bibliography : References and bibliography should be attached in every item and precisely, by referring only the

ones relevant to the content. They should be done in the form determined. Details must be provided in order to follow the references and bibliography referred. (References and bibliography should be done in consistency using author-date system)

2.8.1 References and bibliography must be in chronology and alphabetical order without numbering. Thai references are firstly sought followed by foreign languages using the word “Reference”.

2.8.2 Thai references and bibliography, Author’s full name-last name must be translated in item of “Translated Thai References” by writing in the same style with items 2.8.3 and 2.8.4 (See example in item 5 translation from Thai to English)

2.8.3 For references in foreign languages, author‘s last name must be firstly referenced by fully written followed by other names which summarized in the first capital letter. In the case of last name beginning with “Van de, der, von” they must be filled before last name.

2.8.4 Foreign language references must be provided in APA style (American Psychological Association) which author can choose APA Sixth Edition from Reference in Microsoft Word 2007 or higher.

2.9 Suggestion for language use

2.9.1 Correct, precise and understandable

2.9.2 Vocabulary chosen in according with the Royal Institute’s dictionary and it’s declaration

2.9.3 Academic terminology used in parallel with English vocabulary

2.9.4 Original language of specific name or translated foreign word, if necessary, should be typed in bracket when firstly mentioned for example กูย (Kuy), ขะแมร์ (Khamare)

2.9.5 Not use foreign vocabulary in case of Thai is widely used

2.9.6 Remain consistency in using vocabulary abbreviation throughout article

2.9.10 Changing in manuscript: Editorial review is all rights preserved. In case, the manuscript will be sent back to authors to make final decision for publication

2.9.11 Reviewing process: It is normally completed within 3 months (depending the author duration to revise in response to the referee's comments)

คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ

1.หลักเกณฑ์ทั่วไป

1.1 บทความวิชาการที่จะเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสารการบริหารปกครอง ต้องเป็นบทความวิชาการหรือบทความวิจัย หรือผลงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับสาขารัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์หรือมนุษยศาสตร์ที่ไม่เคยตีพิมพ์ หรือเผยแพร่มาก่อน

1.2 บทความวิชาการที่จะได้รับการตีพิมพ์ เมื่อการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ (ยกเว้นบทความพิเศษ)

2. การเตรียมต้นฉบับ

กองบรรณาธิการจะรับพิจารณากลั่นกรองเฉพาะต้นฉบับที่เป็นไปตามข้อกำหนดดังต่อไปนี้

2.1 ต้นฉบับ เป็นต้นฉบับพิมพ์ใช้ภาษาไทยอย่างเดียว หรือภาษาอังกฤษอย่างเดียว ภาษาที่ใช้ควรถูกต้องหลักภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวของต้นฉบับไม่เกิน 15 หน้า A4 ระบุเลขหน้าให้ชัดเจนบริเวณด้านบนขวาของหน้ากระดาษ

-บทความภาษาไทยใช้อักษร TH SarabanPSK ขนาด 14

-บทความภาษาอังกฤษใช้อักษร TH SarabanPSK ขนาด 14

2.2 ชื่อเรื่อง ควรกระชับและตรงกับเนื้อหา

2.2 ชื่อผู้เขียน ใช้ชื่อเต็ม

2.3 สถานที่ทำงานของผู้เขียน ระบุสถานที่ทำงานของผู้เขียนที่สามารถติดต่อได้สะดวก

2.5 บทคัดย่อให้ทำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความอย่างครบถ้วนและมีความยาวไม่เกิน 200 คำ ระบุคำสำคัญ จำนวนไม่เกิน 3 คำ

2.6 เนื้อหา การนำเสนอเนื้อหางานวิจัย ควรสอดคล้องกับกระบวนทัศน์การวิจัยและครอบคลุมดังนี้

บทนำ อธิบายความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย สมมติฐาน (ถ้ามี)

การตรวจเอกสาร เป็นการสังเคราะห์สาระจากวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงแนวความคิด ทฤษฎี และข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับเรื่องที่วิจัย และสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ระบุประชากรและกลุ่มตัวอย่าง หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิธีการเก็บข้อมูล เครื่องมือที่ใช้วิจัย และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล รวมไปถึงระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ปี พ.ศ. ที่ทำการวิจัย

ผลของการวิจัย แสดงผลของการวิจัยและข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้นๆ อาจมีภาพตารางและแผนภูมิประกอบ ทั้งนี้อาจวิจารณ์ผลการวิจัยด้วยแนวคิดที่ได้จากการตรวจเอกสารได้

บทสรุป และข้อเสนอแนะ เป็นการสรุปที่ได้รับจากการวิจัย รวมถึงการอภิปรายผลด้วยแนวคิดที่ได้จากการตรวจเอกสาร และให้ข้อเสนอแนะบนพื้นฐานของผลงานวิจัย

2.7 ภาพประกอบและตาราง ควรมีเฉพาะที่จำเป็น และมีหมายเลขกำกับภาพตามลำดับ ภาพจะต้องชัดเจนแสดงเนื้อหาสำคัญของเรื่อง ควรเป็นภาพที่สื่อความหมายได้ เมื่อพิมพ์เป็นขาว – ดำ คำอธิบายภาพประกอบและตารางให้ใช้ข้อความกะทัดรัด ชัดเจน

2.8 การอ้างอิง การอ้างอิงในเนื้อหาและเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ วิธีการเขียนอ้างอิงจะต้องถูกต้องตามหลักเกณฑ์ในการเขียนอ้างอิงตามที่

กำหนด จะต้องมีรายละเอียดสำคัญเกี่ยวกับเอกสารไว้ครบถ้วนเพื่อความสะดวกในการติดตามเอกสารที่ผู้เขียนได้อ้างอิงไว้ โดยการอ้างอิงในเนื้อหาให้ใช้ระบบนาม ปี และเลขหน้า

2.8.1 การเรียงลำดับเอกสาร เรียงตามลำดับอักษรชื่อผู้เขียนโดยไม่ต้องมีเลขกำกับ เริ่มด้วยรายการชื่อเอกสารภาษาไทย และต่อด้วยรายชื่อภาษาต่างประเทศ ใช้หัวข้อคำว่า เอกสารอ้างอิง

2.8.2 เอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย ชื่อผู้เขียนใช้ชื่อเต็มและนามสกุล และให้แปลรายการอ้างอิงนั้นจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มเติมต่อท้ายในหัวข้อ Translated Thai References โดยเขียนแบบเดียวกับหัวข้อ 2.8.3 และ 2.8.4 ดูตัวอย่างในข้อที่ การแปลเอกสารอ้างอิงจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

2.8.3 เอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาต่างประเทศ ชื่อผู้เขียนให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนเป็นคำเต็มและตามด้วยชื่ออื่นๆ ชื่อย่อเฉพาะตัวอักษรตัวแรก ในกรณีชื่อที่มีคำขึ้นต้น ด้วยคำว่า Van de, der, von ให้เขียนเติมนำหน้าชื่อสกุล

2.8.4 การเขียนเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาต่างประเทศ ใช้รูปแบบ APA style (American Psychological Association) ซึ่งผู้เขียนสามารถเลือกใช้ APA Sixth Edition ได้จาก Reference ใน Microsoft Word 2007 หรือ สูงกว่า

2.9 ข้อเสนอแนะในการใช้ภาษา

2.9.1 ใช้ภาษาที่ถูกต้อง เข้าใจง่ายและกะทัดรัด

2.9.2 ใช้คำศัพท์ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานและประกาศของราชบัณฑิตยสถาน

2.9.3 การใช้ศัพท์บัญญัติทางวิชาการ ควรใช้ควบคู่กับศัพท์ทางภาษาอังกฤษ

2.9.4 การเขียนชื่อเฉพาะหรือคำแปลจากภาษาต่างประเทศที่ปรากฏเป็นครั้งแรกในบทความ หากจำเป็นก็ควรพิมพ์ภาษาเดิมของชื่อนั้นๆ กำกับไว้ในวงเล็บ เช่น ชวา (Java) เขมร (Khmer) เป็นต้น

2.9.5 ไม่ควรใช้ภาษาต่างประเทศในกรณีที่มีคำไทยใช้แพร่หลายอยู่แล้ว

2.9.6 รักษาความสม่ำเสมอในการใช้คำศัพท์ หรือการใช้ตัวย่อโดยตลอดทั้งบทความ

2.10 การตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับ กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจแก้ไขต้นฉบับที่ส่งมาพิมพ์ทุกเรื่องตามแต่จะเป็นสมควร ในกรณีที่จำเป็นจะส่งต้นฉบับเดิมหรือฉบับแก้ไขแล้วกลับคืนมายังผู้เขียนเพื่อขอความเห็นชอบ

2.11 ระยะเวลาในการดำเนินการ กองบรรณาธิการจะดำเนินการตั้งแต่รับเรื่องจนถึงพร้อมตีพิมพ์ ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ผู้เขียนใช้ในการแก้ไขตามข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้วย)

3. เงื่อนไขการตีพิมพ์

3.1 ผลงาน หรือบทความวิชาการที่จะนำเสนอเพื่อตีพิมพ์ต้องเป็นผลงานที่ไม่เคยลงตีพิมพ์ หรือเผยแพร่ที่ใดมาก่อน (ยกเว้นเป็นการรวบรวมผลงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ (Proceeding) ที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เฉพาะบทคัดย่อเท่านั้นในการประชุมระดับชาติหรือระดับนานาชาติมาแล้ว)

3.2 เงินลงทะเบียนการส่งผลงานเพื่อตีพิมพ์บทความละ 3,500 บาท (สามพันห้าร้อยบาทถ้วน) สำหรับบุคคลทั่วไป และบทความละ 2,500 บาท (สองพันห้าร้อยบาท) สำหรับบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ซึ่งชำระได้ทันทีเพื่อเป็นการประกันว่าผู้เสนอผลงานจะไม่ส่งผลงานที่ผ่านการตีพิมพ์ในแหล่งอื่นใดมาก่อน และจะไม่ส่งผลงานที่เสนอเพื่อตีพิมพ์นี้ในวารสารอื่นในระหว่างการพิจารณา ซึ่งเมื่อชำระเสร็จแล้วให้ถือเป็นเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ผู้ส่งบทความจะขอคืนไม่ได้

3.3 ผู้เสนอบทความต้องดำเนินการแก้ไข หรือปรับปรุงผลงานตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและส่งคืนกองบรรณาธิการวารสารฯ ภายในเวลาที่กำหนด

4. รูปแบบการจัดพิมพ์ มีการกำหนดรูปแบบการพิมพ์

4.1 บทความภาษาไทย ให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

4.2 บทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

รายการ	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร
ชื่อบทความ	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	20
ชื่อผู้แต่ง	**เน้น**	กลางหน้ากระดาษ	16
บทคัดย่อ	**เน้น**	กลางหน้ากระดาษ	14
หัวข้อแบ่งตอน	**เน้น**	กลางหน้ากระดาษ	14
หัวข้อย่อย	**เน้น**	ชิดซ้าย	14
เนื้อหาข้อความ	ปกติ	-	14
การเน้นข้อความในบทความ	**เน้น**		14
การแสดงข้อความที่เป็นคำสัมภาษณ์หรือข้อความสำคัญจากแหล่งอื่น	*เอียง*		14
ข้อความในตาราง	ปกติ		12
การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา	ปกติ		14
เอกสารอ้างอิง	**เน้น**	กลางหน้ากระดาษ	14

4.3 การจัดพิมพ์ กำหนดระยะขอบกระดาษ ดังนี้

ด้านบน 1.5 นิ้ว
ด้านล่าง 1.5 นิ้ว
ด้านซ้าย 2.0 นิ้ว
ด้านขวา 1.0 นิ้ว

5. การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์

5.1 ส่งต้นฉบับด้วยตนเองทางเว็บไซต์ (website) ในระบบ ThaiJo2.0 (Official launch of ThaiJo2.0) โดยการลงทะเบียนในระบบออนไลน์ผ่านช่องการส่งบทความเข้าสู่ระบบวารสาร (Submission) ที่ https://www.tci-thaijo.org/

5.2 บทความของท่านจะสำเร็จในระบบเมื่อได้รับการตอบกลับอัตโนมัติจากอีเมลล์ของกองบรรณาธิการไปยังอีเมลล์ส่วนตัวของท่านที่ใช้ลงทะเบียนยืนยันว่าการส่งต้นฉบับบทความของท่านเข้าสู่ระบบวารสารเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นผู้ประสานงานกองบรรณาธิการจะส่งอีเมลล์กลับไปชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการจัดพิมพ์ต้นฉบับของท่านอีกครั้งหนึ่ง ในระหว่างนี้ยังไม่ถือว่าบทความของท่านได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ในวารสารแล้ว นอกจากได้หนังสือตอบรับทางการจากบรรณาธิการบริหารเท่านั้น

6.การติดต่อสื่อสาร

6.1 กองบรรณาธิการวารสารการบริหารปกครอง สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ (พื้นที่นามน) 13 หมู่ 14 ตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ 46230

6.2 ติดต่อขอส่งเอกสารผ่านระบบโทรสาร ได้ที่หมายเลข 043-602056

6.3 ติดต่อขอส่งหลักฐานผ่านระบบ E-mail ที่ psl_journal@ksu.ac.th

การเขียนรายการอ้างอิง
Reference Writing

1. การอ้างอิงในเนื้อความ การอ้างอิงในเนื้อความเป็นการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อความ ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม-ปี (Author date in text citation) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และหน้าที่อ้างอิงเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้างอิง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น ดังนี้

1.1 การอ้างอิงชื่อบุคคล คนไทยให้ลงชื่อตัวและนามสกุล ส่วนชาวต่างประเทศให้ลงเฉพาะชื่อสกุล

ตัวอย่างการอ้างอิง

ผู้แต่ง 1 คน (นพพล อัคฮาด, 2556: 10)

ผู้แต่ง 2 คน (กตัญญู แก้วหานาม และนพพล อัคฮาด, 2556: 66)

ผู้แต่ง 3-5 คนให้ใส่ชื่อทุกคน (สุจริต เพียรชอบ, สายใจ อินทรัมพรรย์ และสายใจ สุวรรณธาดา, 2548: 5)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คน (สุวกิจ ศรีปัดถา และคณะ, 2550: 145)

1.2 ชื่อนิติบุคคล หน่วยงาน องค์กร ที่ทำเอกสารให้ระบุชื่อหน่วยงานตามที่ปรากฏ

ตัวอย่างการอ้างอิง (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2549)

2. เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม โดยรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้นิพนธ์ได้ใช้อ้างอิงในเนื้อความ พร้อมจัดเรียงรายการเอกสารตามลำดับอักษรของผู้แต่ง และให้ใช้การอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association Citation Style) ดังนี้

หนังสือ (Book)

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อหนังสือ.** ครั้งที่พิมพ์ (ถ้าพิมพ์ตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป) . สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ และนพพล อัคฮาด. (2559). **นักการเมืองถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

Denhardt B. R. & Janet V. D. (2011), T**he New Public Service : Serving Rather than Steering**. (3rd). Armonk, NY : M.E.Sharpe.

บทความจากหนังสือที่มีผู้วิจัยเฉพาะบท (Book Article or Chapter)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ/บท/ตอน. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ). **ชื่อหนังสือ**. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, หน้า.

ตัวอย่าง นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2549). สิทธิมนุษยชนในบริบทของสังคมการ

เมืองไทยสมัยใหม่. ใน ธเนศ วงศ์ยานนาวา (บรรณาธิการ). **จักรวาลวิทยา.** กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม, -325 - 389.

Wamsley, G. L. and et al. (1990). Public Administration and the Governance Process : Shifting the Political Dialogue. in Wamsley, G. L. (Editor). **Refunding Public Administration**. California : Sage Publication, pp. 31 – 51.

บทความจากวารสารหรือนิตยสาร (Journal or Magazine Article)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. (ปีที่ตีพิมพ์). ชื่อบทความ. **ชื่อวารสาร,** ปีที่ (ฉบับที่): หน้า.

ตัวอย่าง นพพล อัคฮาด. (2560). วิถีประชาธิปไตยในบริบทวัฒนธรรมชุมชนอีสาน. **วารสารการบริหารปกครอง,** 6 (ฉบับพิเศษ เดือนกันยายน): 84 - 104.

Akahat, N. (2017). Democratic Way in the Community Cultural Context of Thai Northeastern. **Governance Journal**, 6 (Special Issue, September): 84 - 104.

บทความจากหนังสือพิมพ์ (Newspaper Article)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. ปีที่พิมพ์. “ชื่อบทความ.” **ชื่อหนังสือพิมพ์**, หน้าซึ่งปรากฏบทความ.

ตัวอย่าง ผาสุก อินทราวุธ. 2544. “สังคมชนชั้นสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศจีน.” **กรุงเทพธุรกิจ**, หน้า 6-7.

บทความจากฐานข้อมูลอินเตอร์เน็ต (Article from an Internet Database)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. ปีที่เผยแพร่. “ชื่อบทความ.” **ชื่อวารสาร** ปีที่ (ฉบับที่). สืบค้นจากแหล่งข้อมูล/สารนิเทศ. วันที่ทำการ

ตัวอย่าง Mershon, D. 1998. “Startrek on the Brain: Alien Minds, Human Minds.” **American Scientist** 86 (585).

Retrieved from Expanded Academic ASAP database, July 29, 2017.

ธร ปิติดล. (มปป.). **แนวคิดเรื่องชุมชนนิยมกับการสร้างเสริมเสรีภาพ.** (Online) สืบค้นจาก http://v-reform.org/wp-content/uploads/2014, เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2558.

บทความจากสารานุกรม (Encyclopedia Article)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. ปีที่พิมพ์. “ชื่อบทความ.” ใน **ชื่อสารานุกรม.** สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, หน้า.

ตัวอย่าง เจริญ อินทรเกษม. (2515). “ฐานันดร.” ใน **สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน.** กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, หน้า 6912-6930.

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ปรัชญา (Philosophy)

“ความรู้สร้างคุณค่า ภูมิปัญญาสร้างสังคม”

วิสัยทัศน์ (Vision)

“มหาวิทยาลัยแห่งการพัฒนาท้องถิ่น ชุมชน บนฐานความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและบริการที่สามารถแข่งขันได้”

พันธกิจ (Mission)

1) ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการและทักษะในวิชาชีพ รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลมีคุณธรรม จริยธรรม และมีความใฝ่เรียนรู้

2) จัดการศึกษาทางด้านวิชาชีพทั้งระดับต่ำกว่าปริญญาและระดับปริญญา เพื่อตอบสนองความต้องการตลาดแรงงานและประเทศ

3) ส่งเสริมการวิจัย การบริการวิชาการและวิชาชีพ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพการผลิตและบริการชุมชน สังคมและประเทศ

4) ทะนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนการกีฬาและนันทนาการ

เรียบเรียงและจัดเนื้อหาโดย : อาจารย์ ดร. นพพล อัคฮาด
ออกแบบปกโดย : นายเทวฤทธิ์ ภูดี
พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยขอนแก่น
ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40002